

ספר

פרי צדיק

חנוכה

מהדורת הגה"ה

תדפיס מספר שעומד בשלבי עריכה סופיים

פרוס החנוכה תשפ"ג

כל הזכויות שמורות

לחנכה

אך עקר הנס היה בחנכה מה שנצחו החשמונאים במתי מספרי את היונים שהיו מולכים בכל העולם והיו עם רבי.

אבל הנס שהיה בשמן היה רק מצד ה' תכרוך שהיה חביבה לפניו הדלקה זו. שישאל מצדם בין שטמאו כל השמנים ולא היה להם שמן היו פטורים ממצות הדלקת המנורה, דאנס רחמנא פטריה, וכל שכן שלא היו מחיבים למסור נפשם בעד מצוה זו¹. רק שהרעה ה' תכרוך אז

א

ענין חנכה נסדר בגמרא בפרק במה מדליקין [שבת כב, א - כד, ב] בענין הדלקת נר שבת, ולא במקום שהזכר במשנה (בבא קמא סב, ב)^א. והינו מטעם שגר חנכה מעין נר שבת.

ולכאורה היה שייך יותר במנחות בדיני הדלקת המנורה [פח-טז], שהרי נר חנכה זכר לגרות המקדש.

א. "גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק, חייב. גמל שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים, ונכנס פשתנו לתוך החנות ודלקו בנרו של חנוני והדליק את הבירה, בעל גמל חייב. הניח חנוני נרו מבחוץ החנוני חייב. רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור". ובגמרא שם: "אמר רבינא משמיה דרבא שמע מינה מדברי יהודה נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה, דאי סלקא דעתך למעלה מעשרה אמאי אמר ר' יהודה נר חנוכה פטור, לימא ליה הוה ליה לאנוחה למעלה מגמל ורוכבו, אלא לאו שמע מינה מצוה להניחה בתוך עשרה. אמרי לא לעולם אימא לך אפילו למעלה מעשרה, מאי אמרת אבעי לך לאנוחה למעלה מגמל ורוכבו, כיון דבמצוה קא עסיק כולי האי לא אטרחוה רבון. אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מנימי משמיה דרבי תנחום נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי". ב. כמו שאומרים בנוסח 'ועל הניסים'. וראה לשון רש"י דברים לג, יא: "ראה שעתידין חשמונאי ובניו להילחם עם עובדי כוכבים והתפלל עליהם, לפי שהיו מועטים שנים עשרה בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות". וראה להלן מאמר יד ובהערה תשלה. ג. ראה עבודה זרה י, א: "שש שנים מלכו בעילם ואחר כך פשטה מלכותן בכל העולם כולו". ד. וראה אוהב ישראל לחנוכה ד"ה להבין: "ולמה קבעו חז"ל דוקא על הנס הנעשה בהשמן ולא על ניצוח המלחמה אשר הוא באמת פלא גדול וגבורה נפלאה מפורסמת ונס יותר גדול מנס הנעשה בשמן לכאורה", ועיין שם מש"כ לפי דרכו. וברסיסי לילה אות נז: "ובאמת עיקר הנס היה הצלתם משמד היונים והנס דשמן זה היה אחר כך ענין בפני עצמו דלכאורה אין לו שייכות לגוף ישועת ההצלה שהוא העיקר, ובנוסח על הנסים לא נזכר כלל נס זה שהיה בשמן רק דאחר כך באו וכו' והדליקו נרות", וראה שם באריכות. ה. עבודה זרה נד, א. וראה במהר"ל נר מצוה (ד"ה ת"ר נר) שכתב וז"ל: "וכי בשביל שנעשה להם נס בהדלקה שלא תהיה בטילה ההדלקה היו קובעין חנוכה, כי מה שחייב להודות ולהלל זהו כאשר נעשה לו נס ובשביל הצלתו, ולא בשביל שנעשה לו נס לעשות המצוה כי אין המצוה הנאה אל האדם". ועיין שם מה שכתב לבאר לפי דרכו. וראה בקדושת לוי שהובא להלן הערה ז. ו. וראה מה שכתב בב"ח אורח חיים סוף סימן עת"ר: "ואיכא למידק היא גופה קשה למה לא קבעום למשתה ולשמחה כמו בפורים. ונראה דבפורים עיקר הגזירה היתה לפי שנהנו מסעודתו של אותו הרשע (מגילה יב, א), ועל כן נגזר

שְׁחִיבָה הַדִּלְקַת הַמְּנוּרָה לְפָנָיו, וְהַמְצִיא וְעִנֵּין הַדִּלְקַת הַמְּנוּרָה הוּא מֵה שְׁאָמְרוּ 'בּוֹא לְפָנֵיהֶם בְּנֵס שְׁמֵן לְהַדִּלְקַת הַנֵּרוֹת'.¹ וְהָאֵר לִי כְּמוֹ שֶׁהָאֲרָתִי לָכֶם' כְּמוֹ

עליהם להרוג ולאבד את הגופים שנהנו מאכילה ושתייה של איסור ושמחה ומשתה של איסור, וכשעשו תשובה עינו נפשותם, וכמו שאמרה אסתר לך כנוס את כל היהודים ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים וגו' (אסתר ד, טו), ולפיכך קבעום למשתה ויום טוב לזכור עיקר הנס. אבל בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שהתירשלו בעבודה, ועל כן היתה הגזירה לבטל מהם העבודה, כדנניא בברייתא שגזר עליהן אותו הרשע לבטל התמיד, ועוד אמר להם מצוה אחת יש בידם אם אתם מבטלים אותה מידם כבר הם אבודים, ואיזה זה הדלקת מנורה שכתוב בה (שמות כז, כ) להעלות נר תמיד, כל זמן שמדליקין אותן תמיד הם עומדין וכו' עמדו וטימאו כל השמנים. וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושיעם ה' על ידי כהנים עובדי העבודה בבית ה', על כן נעשה הנס גם כן בנרות תחת אשר העירו נפשם למות על קיום העבודה, ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב".² ראה פני יהושע שבת כא, ב ד"ה מאי חנוכה: "לכאורה יש לתמוה כל טורח הנס זה למה, דהא קי"ל טומאה הותרה בציבור והיו יכולין להדליק בשמן טמא, ובשלמא למ"ד דחוייה בציבור (פסחים עט, א) ניהא הכא שפיר קצת, מה שאין כן למ"ד הותרה בציבור דאפילו הדורי לא מהדרינן כדאיתא ביומא (ו, ב) אם כן קשה טובא. תו קשיא לי דמכיון שטמאו כל השמנים ולא נשאר אלא פך אחד מהיכן היה להם השמן למנחות בכל אותן הימים. ומתוך כך היה נראה לי ליישב חדא מגו חדא דודאי במנחות היו יכולין לעשות משמן טמא מהאי טעמא גופא דקי"ל טומאה הותרה בצבור, מה שאין כן לענין שמן למנורה אפשר דלא שייך לומר טומאה הותרה בצבור כיון דלאו עבודת מזבח היא וקי"ל נמי (יומא כד, ב) הדלקה לאו עבודה היא אם כן לא הוי אלא כמכשירי מצוה שאינו דוחה את הטומאה. אלא דאי אפשר לומר כן, משום דבתורת כהנים פרשת אמור דריש להדיא להעלות נר תמיד אפילו בשבת אפילו בטומאה וכן פסק הרמב"ם ז"ל להדיא (תמידין ומוספים פרק ג הלכה י), ובלאו הכי מסוגיית הש"ס נמי מוכרח כן, שהרי אם לא היה דוחה את הטומאה לא היה דוחה גם כן את השבת ובכל דוכתי משמע שמדליקין את המנורה אפילו בשבת. ולפי זה צריך לומר דלענין מנחות לא הוצרך לנס דבקל היה יכולין למצוא שמן טהור לצורך מנחות כיון דלא בעינן שמן כתית כדרשינן להדיא (מנחות פו, א) כתית למאור ולא כתית למנחות, ודוקא לענין מנורה דבעינן כתית שהוא על ידי טורח גדול לא היו יכולין למצוא משום כך הוצרך לנס, ואם כן הדרא קושיא קמייתא לדוכתא שהיו יכולין להדליק בשמן טמא כיון דטומאה הותרה בצבור כדפרישית. לכך נראה דעיקר הנס לא נעשה אלא להודיע להם חובת המקום עליהם כדאשכחן שנעשה זה הנס תמיד (אבות פרק ה משנה ב) שלא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם, והואיל ואיתרחיש להו ניסא בעיקר הענין שנגאלו גאולה שלימה מיד מלכות יון הרשעה שהיו אומרים לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל וגזרו כמה שמדיות ועכשיו שנגאלו ונעשה להם נס גדול ששלטו בשונאיהם, לכך נעשה להם גם כן נס זה בענין הנרות שהוא עדות לישראל שהשכינה שורה בהם כדרשינן נמי לענין נר מערבי אלא שלאחר מיתת שמעון הצדיק אפילו נר מערבי לפעמים היה כבה והולך לכך נעשה להם נס בזה הענין ממש באותן הימים שהיו עת רצון להודיע שחזרו לחיבתן הראשונה, כן נראה לי נכון". וראה קדושת לוי קדושה חמישית לחנוכה: "מה שעשה הבורא ברוך הוא נס במנורה בנרות שלא היה להדליק אלא יום אחד והדליקו שמונה ימים הוא חובה יתירה מהמקום ברוך הוא לישראל, כי לא היו צריכין לזה כיון שלא היה באפשר רק להדליק יום אחד ולא יותר פטורים כמו שאמרו דאונס רחמנא פטריה, ולא היה צריך הקדוש ברוך הוא לעשות נס מפורסם בשביל קיום המצות כי פטורים ממצות היכא דאי אפשר למעבד, רק ה' יתברך עשה נס כדי שיקיימו עמו בני

שְׁאֲמָרוּ בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בהעלותך טו, ה; תצוה לו, ב) ^ח, וְהִינוּ 'אֹר תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה' שֶׁנִּמְסַר לְיִשְׂרָאֵל ^ט, וְלֹא בְּשָׂמִים הִיא'.
וְכִלְשׁוֹן הַזֶּה מְצִינוּ בְּאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם (בראשית רבה נח ל, י) 'עַד שְׁאֲתָה מֵאִיר לִי מֵאַסְפוּטִמְיָא וּמַחְבְּרוֹתֶיהָ בּוֹא וְהָאֵר לִפְנֵי בָּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל', עֵינַי שָׁם יֵא. וְהִינוּ גַם כֵּן 'תּוֹרָה אֹר' ^י, שֶׁמֶאבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם הִתְחִיל הַשְּׁנִי אֲלֵפִים תּוֹרָה ^י, וְהוּא קָיָם י' וְלִמַּד כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה מִמֶּה

ישראל מצוה שעלתה חיבתן ואהבתן של קיום מצות בני ישראל, והמצות המה חיות לכל העולמות כולם, לכן עשה נס בשביל קיום המצות אף על פי שאין צריכין דאונס רחמנא פטריה וכו', ונמצא בחנוכה הראה הקדוש ברוך הוא חיבה יתירה לישראל במצותינו האין שהוא אוהב קיום מצות בני ישראל מה שלא היה בשום זמן". ועיין שם בכל דבריו. **ח.** ז"ל המדרש (בהעלותך שם וכע"ז בתצוה): "בהעלותך את הנרות וכו' (במדבר ח, ב) זה שאמר הכתוב (תהלים יח, כט) כי אתה תאיר נרי, אמרו ישראל לפני הקב"ה ריבונו של עולם לנו אתה אומר שנאיר לפניך אתה הוא אורו של עולם והאורה דרה אצלך, דכתיב (דניאל ב, כב) ונהורא עמיה שרא, ואתה אומר אל מול פני המנורה הוי כי אתה תאיר נרי, אמר להם הקב"ה לא שאני צריך לכם, אלא שתאירו לי כדרך שהארתי לכם, למה לעלות אתכם בפני האומות, שיהיו אומרים ראו היאך ישראל מאירין למי שהוא מאיר לכל העולם. משל למה הדבר דומה לפיקח וסומא שהיו מהלכין בדרך אמר לו פיקח לסומא כשנכנס לתוך הבית צא והדלק לי את הנר הזה והאיר לי, אמר לו הסומא בטובתך כשהייתי בדרך אתה היית מסמכני עד שנכנסנו לתוך הבית אתה היית מלווה אותי ועכשיו אתה אומר הדלק לי את הנר הזה והאיר לי, אמר לו הפקח שלא תהא מחזיק לי טובה שהייתי מלווך בדרך, לכך אמרתי לך האיר לי. כך הפקח זה הקב"ה שנאמר (זכריה ד, י) עֵינֵי ה' המה משוטטים בכל הארץ, והסומא אלו ישראל שנאמר (ישעיה נט, י) נגששה כעוורים קיר, היה הקב"ה מנהיגן ומאיר להם שנאמר (שמות יג, כא) וְה' הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם, כִּיֹּן שַׁעֲמַד הַמִּשְׁכָּן קִרָא הַקֶּב"ה לַמִּשְׁחָה וְאָמַר לוֹ תֹאִירוּ לִי, שֶׁנֶּאֱמַר בַּהֲעֹלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת בִּשְׁבִיל לַעֲלוֹת לָכֶם". **ט.** ונתבאר עוד בפרי צדיק בהעלותך מאמר ג ומאמר ט. י. דברים ל, יב. וראה בבא מציעא נט, ב: "תנא באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו, אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח נעקר חרוב ממקומו מאה אמה וכו', חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו, יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, עמד רבי יהושע על רגליו ואמר 'לא בשמים היא', מאי לא בשמים היא אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני אין אנו משגיחין בבית קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה (שמות כג, ב) אחרי רבים להטות, אשכחיה רבי נתן לאלהיו אמר ליה מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא, אמר ליה קא חייר ואמר נצחוני בני נצחוני בני". וראה עוד להלן בזה מאמר י. **יא.** ז"ל המדרש: "משל לאוהבו של מלך שהיה משתקע בטיט עבה, הציץ המלך וראה אותו, אמר ליה עד שאתה משתקע בטיט הלך עמי, הדא הוא דכתיב (בראשית ו, ט) את האלהים התהלך נח. ולמה אברהם דומה לאוהבו של מלך שראה את המלך מהלך במבואות האפלים הציץ אוהבו והתחיל מאיר עליו דרך החלון הציץ המלך וראה אותו, אמר לו עד שאתה מאיר לי דרך חלון בא והאיר לפני, כך אמר הקב"ה לאברהם עד שתהא מאיר לי מאספוטמיה ומחברותיה בא והאיר לפני בארץ ישראל". **יב.** ע"פ משלי ו, כג: "כי נר מצוה ותורה אור". וראה פרי צדיק אמור מאמר ו: "ועיקר האור היא התורה כמו שנאמר (משלי ו, כג) תורה אור". וראה ליקוטי מאמרים אות טו: "והוא [אברהם] הראשון לחדש מצוות ותורה מלבו וכו', וממנו התחלת שני אלפים תורה כמ"ש (עבודה זרה ט, א) וכו' שהוא מה שהאיר לבאי עולם זהו על ידי 'תורה אור' דזולת זה אי אפשר להאיר". **יג.** ראה עבודה זרה ט, א: "תנא דבי אליהו

שֶׁהָבִין מִלְּבוֹט^ט, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ב"ר סא, ל) שְׁזָמַן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁתֵּי כְּלִיּוֹתָיו כְּמִין שְׁנֵי רִבְנִים וְהָיוּ נוֹבְעוֹת וּמִלְמָדוֹת אוֹתוֹ תוֹרָה, וְהִינוּ שְׁפָרְסָם אֲלֵהֶוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בֵּין הַבְּרִיּוֹת, וְכֵמוֹ שֶׁאָמְרוּ (שם נט, ח) 'וְכִינֹן שֶׁהוֹדַעְתִּי אוֹתוֹ לְבְרִיּוֹתָיו אֱלֹהֵי הָאָרֶץ'^ט. וְהוּא עֶקֶר דְּבָרֵי תוֹרָה, שֶׁשֶּׁשֶּׁשׁ

כָּל הַדְּבָרֵי תוֹרָה הוּא מְאָמֵר 'אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ' [שמות כ, ב] י".

וְעֶקֶר כֹּחַ הָאֶרֶת תוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה נִתֵּן לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן י", וְכֵמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [מלאכי ב, ז] כִּי שִׁפְתֵּי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ י".

ששת אלפים שנה הוי העולם, שני אלפים תוהו, שני אלפים ימות המשיח בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן, שני אלפים תורה מאימת וכו' אלא מואת הנפש אשר עשו בחרן (ומתרגמין דשעבידו לאורייתא - רש"י) וכו'". יד. יומא כח, ב: "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה". טו. וראה פרי צדיק לראש חודש אדר מאמר יא: "אצל אברהם אבינו ע"ה היה הכל בחינת תורה שבעל פה, שהרי רב לא היה לו ואביו לא למדו רק שהזמין לו ה' יתברך ב' כליותיו שהיו נובעות תורה (כמ"ש ב"ר סא, ל), והוא כמו תורה שבעל פה 'דברי אשר שמתו בפיו' שה' יתברך משפיע בלב החכמים". וראה פרי צדיק לראש חודש תמוז מאמר א: "אברהם אבינו ע"ה היה הראשון שקיים כל התורה כולה (כמ"ש יומא כח, ב) והוא השיג כל התורה מבריתא העולם, שנאמר (ישעיה ל, כ) והיו עיניך רואות את מוריק, שכל מה שיראה האדם ילמוד מזה שיש בורא ומנהיג העולם וכו', וכן אברהם אבינו ע"ה למד מן העולם כמו שדרשו (ב"ר לט, א) עליו משל לאחד וכו' שראה בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג וכו', עיין שם, ומזה השיג כל הדברי תורה". טז. "ואשביעך בה' אלהי השמים [ואלהי הארץ] (בראשית כד, ג), אמר רבי פינחס עד שלא הודעתי אותו לבריותיו אלהי השמים, וכיון שהודעתי אותו לבריותיו אלהי הארץ". וראה פרי צדיק מאמר לראש חודש מכת"י: "עיקר בריאת העולם לגלות כבוד מלכותו בעולם, וכמו שכתוב (משלי טז, ד) כל פעל ה' למענהו, ואמרו ז"ל (מדרש תהלים קמח) לקילוסו, וזהו שכינתו יתברך בתחתונים. ואברהם אבינו ע"ה היה הראשון לפרסם זה בעולם וכמו שאמרו ז"ל (ב"ר נט, ח) על פסוק (בראשית כד, ג) אלהי השמים ואלהי הארץ דעד עכשיו וכו' ועכשיו אלהי הארץ, שפרסם השגחתו בתחתונים, ואמרו על זה (בראשית רבה ל, י) דאמר לו הקב"ה עד שאתה מאיר לי מאספוטמיא בא והאיר לפני בארץ ישראל וכו', דזה נקרא שמאיר לפניו יתברך על ידי שמפרסם כבוד מלכותו על כל הבריאה". יז. ראה זוהר חדש פרשת יתרו: "אנכי כללא דכל פיקודי אורייתא, דאינון בכלל זכור, ואיקרון מצות עשה. אנכי כללא דדכור ונוקבא". וראה עוד זוה"ק ח"ב כה, ב ברעיא מהמנא. וראה של"ה הקדוש פרשת יתרו תורה אור: "דע כי אנוכי ראש ושוורש כל המצות עשה, ולא יהיה לך ראש ושוורש כל המצות לא תעשה". וראה עוד אור החיים שמות כ, א. וראה פרי צדיק לחג הסוכות מאמר נד: "וכל התורה עצות תרי"ג עטין איך להתנהג. וזה היה פעולת אברהם אבינו ע"ה, דאיתא במדרש ויהי אור זה אברהם, שעיקרו היה להאיר כל העולם שהשם יתברך אלהי הארץ, כמו שאמרו (בראשית רבה ל, י) עד שאתה מאיר מאיספוטמיא וחברותיה בא והאיר לפני בארץ ישראל. ואף שקיים אברהם אבינו ע"ה כל התורה כולה אף עירובי תבשילין (כמ"ש יומא כח, ב) מכל מקום עיקרו היה להאיר העולם במאמר אנכי ה' אלהיך וגו' כלל התורה". וראה פרי צדיק לחג הפסח מאמר מז: "אך כלל הדברי תורה הוא מאמר אנכי ה' אלוהיך וכל התרי"ג מצות נקראו בזוהר הקדוש (ח"ב פב, ב) תרי"ג זיני עיטא, ולמה הם עצות, אך העיקר הם עצות היאך להכיר את בוראו ולהגיע למאמר אנכי ה' אלוהיך, וכן איתא במדרש (שיר השירים רבה פסוק ישקני טו, א) בשעה ששמעו ישראל דבור אנכי ה' אלוהיך נתקע תלמוד תורה בלבם,

את בני ישראל ויקחו אליך שמן וגו', ורק ההדלקה זכה אהרן, וכן היה כל הקרבת הקרבות על ידי אהרן ובניו, וכן הקרבת הקרבות הנשיאים היו על ידיו.

רק ענין הדלקת הנרות העקר שזכה, שלו נתן הכנס להאיר אור תורה שבעל פה, שהוא ענין 'בוא והאר לפני', וזה הכנס נתן לאהרן להופיע ולהאיר בלב כל ישראל אור תורה שבעל פה על ידי הדלקת נרות המקדש.

וזה גם כן ענין מה שאמר במדרש רבה (בהעלותך טו, ו) 'שומר לו לאהרן לגדולה מזו אתה מתקן, 'בהעלותך את הנרות', הקרבות כל זמן שבית המקדש קיים הם נוהגים אבל הנרות לעולם, עין שם'. ובאמת ענין חנכת הנשיאים היה שהנשיאים הקריבו הקרבות משלהם, אבל ההקרבה היה על ידי הכהנים, ומה נחמו ה' יתברך לגדולה מזו אתה מתקן' שידליק נרות המנוחה, הא נרות בית המקדש גם כן היה השמן משל צבור וכמו שנגמר [שמות כז, כ] 'ואתה תצוה

ועל ידי האור שהאיר להם אז זכו להשיג מאמר אנכי ה' אלוך לפי שעה". ובפרי צדיק לחג הסוכות מאמר מה: "כידוע שכל מצות התורה כולה נקראת תרי"ג עיטין בזוהר הקדוש (ח"ב פב, ב), והיינו שנותנת עצות להאדם איך שיהיה נקבע בלבו אנכי ה' אלהיך, וזה כונת כל התורה כולה שנקראת תורה להורות וללמד לאדם ידיעת דבר זה, היינו השגחתו יתברך בכל דבר וכו'. ועל רמז זה אמרו ז"ל (בראשית רבה סא, א) באברהם אבינו ע"ה שזימן לו הקדוש ברוך הוא שתי כליותיו והיו מלמדות לו תורה, ולכאורה מה ענין כליות ללימוד התורה שהוא בלב כמו שנאמר (שמות לא, ו) ובלב כל חכם לב נתתי חכמה או במוח שהוא משכן החכמה. אמנם מפני שזה היה כל מגמתו של אברהם אבינו להגיע לבחינת אנכי, היינו על אמיתות השגחתו יתברך שאין בירה בלא מנהיג, ועל זה באים דייקא על ידי התרי"ג עיטין, ומהיכן למד זאת אברהם אבינו ע"ה, על זה אמרו ז"ל שזימן לו שתי כליותיו כי הכליות יועצות והם נתנו לו עצות ותושיה להגיע לתכלית מבוקשו גם קודם נתינת התורה". יח. ראה פרי צדיק במדבר מאמר ז: "משה ואהרן שהם כנגד נצח והוד נקראו תרין שושבינין כמו שאמרו בזוהר הקדוש (ח"ג נג, ב) משה שושבינא דמלכא אהרן שושבינא דמטרוניתא, וכן במדרש (דברים רבה ג, טז) שני לוחות כנגד שני שושבינין כנגד שני תורות תורה שבכתב ותורה שבעל פה, והיינו דמשה רבינו ע"ה שורש תורה שבכתב שהוא הוריד התורה מן השמים, ואהרן שורש תורה שבעל פה כמו שנאמר (שמות ד, טז) הוא יהיה לך לפה וכתוב (מלאכי ב, ז) כי שפתי כהן וגו' ותורה יבקשו מפיהו". יט. ראה פרי צדיק מקץ מאמר ז: "בחינת אהרן שושבינא דמטרוניתא (זוה"ק ח"ג נב, ב) שהוא בחינת התחדשות תורה שבעל פה וכו' שזה קדושת אהרן כמו שנאמר (מלאכי ב, ז) שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, ודעת הוא תורה שבעל פה חבור חכמה ובינה, וכן 'מפיהו' רוצה לומר תורה שבעל פה". כ. ז"ל המדרש: "בהעלותך את הנרות מה כתיב למעלה מן הענין שנאמר (במדבר ז, א) ויהי ביום כלות משה ויקריבו נשיאי ישראל ואחר כך (שם ח, ב) דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות וכו', את מוצא למעלה אחד עשר שבטים הקריבו ושבט אפרים הקריב וכל הנשיאים הקריבו חוץ מנשיאו של לוי, ומי היה נשיאו של לוי זה אהרן וכו', ואהרן לא הקריב עם הנשיאים והיה אומר אוי לי שמא בשבילי אין הקב"ה מקבל שבטו של לוי, אמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו לאהרן אל תתיירא לגדולה מזו אתה מתוקן, לכך נאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות, הקרבות כל זמן שבית המקדש קיים הם נוהגים אבל הנרות לעולם אל מול פני המנוחה יאירו וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם". כא. ראה יומא ג, ב: "ויקחו אליך [שמן זית זך] (ויקרא כד, ב) משל צבור". כב. וראה רמב"ן במדבר ח, ב. כג. וראה פרי צדיק תצוה מאמר

ט-י] ובאת אל הכהנים הלויים וגו' על פי התורה אשר יורוך וגו' יי.

וכן זה עקר ענין גרות חנכה. וכמו שפכת הרמב"ן [במדבר ח, ב] על מה שאמרו במדרש רבה 'אכל הנרות לעולם', הא באמת גם גרות בית המקדש הם רק בזמן שבית המקדש היה קיים כמו הקרבנות. וכתב שלא רמזו אלא לגרות של חנכה בית חשמונאי, והביא ממדרש [מגילת סתרים

וזה שנאמר [במדבר ח, ג] ויעש כן אהרן אל מול וגו' ופרש רש"י [שם] מספרי [בהעלותך ב] להגיד שבחו של אהרן שלא שנה. ולא מצינו שכתב כן הכתוב על שום קרבן ומצוה. רק דקאי על ענין עמק מכון הנרות, שהוא להאיר אור תורה שבעל פה בלבבות ישראל, ולא נתפרש בצווי רק ברמז. וזה נשאר לעולמי עד, שעקר תורה שבעל פה נתן לכהנים וכמו שנאמר [דברים יז,

ב: "אמנם הדלקת הנרות במקדש ירמוז על הופעת 'אור תורה' מאור הגנוז בנפשות ישראל בתורה שבעל פה, וזה הכח ניתן לאהרן להופיע ולהאיר בלב ישראל אור תורה שבעל פה על ידי הדלקת הנרות". ובפרי צדיק בהעלותך מאמר ב: "והיינו שדיבור הראשון שהיה במשכן היה בהעלותך את הנרות [במדבר ח, ב], והוא דענין הדלקת המנורה הוא שיהיה 'בא והאיר לי' שהוא בחינת אור תורה שבעל פה מצד האדם, ומיד שהוקם המשכן ושם מקום השראת השכינה וכו' ואז הדיבור הראשון היה על הדלקת הנרות וכו' והיינו שמשם רבינו ישפיע באהרן הכהן כח זה שיוכל להעלות הנרות שעל ידי הדלקת הנרות ישפיע בישראל כח תורה שבעל פה שהוא כוחו של אהרן כמו שנאמר (מלאכי ב, ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו". ובפרי צדיק קרח מאמר ו: "דהנה קנאת קרח היה על ענין כח הדלקת הנרות שניתן לאהרן הכהן כפי שדברנו מזה כבר (ונתבאר בפרשת בהעלותך מאמר ב) על מה שדרשו (מדרש רבה בהעלותך טו, ו) כל הנשיאים הקריבו חוץ מנשיא לוי שהוא אהרן וכו' והיה אומר אוי לי שמא בשבילי וכו' לגדולה מזו אתה מתוקן וכו' אבל הנרות לעולם, ובודאי לא היה עסק המנורה רק עבודת ההדלקה בלבד, דאם כן מה אולמיה מהקרבת כל הקרבנות שהיה על ידי אהרן ואף הקרבת קרבנות הנשיאים היה הוא המקריב, והשמן דמנורה היה בא משל צבור כמו כל הקרבנות. אך פנימיות ענין הדלקת המנורה הוא כמו שנדרש במדרש רבה (במד"ר טו, א) שאמר הקדוש ברוך הוא באו והאירו לי שהוא בחינת אור תורה שבעל פה שניתן לישראל הכח שהם יאירו כביכול להשם יתברך כענין נצחוני בני ולא בשמים הוא (בבא מציעא נט, ב), והכח הזה ניתן לאהרן הכהן שהוא יכניס זאת בלב ישראל כמו שנאמר (מלאכי ב, ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא וגו', שהוא בבחינת מלאך שאין לו יצר הרע כלל ועל ידי זה יש לו הכח להאיר בלב ישראל אור תורה שבעל פה נר ה' נשמת אדם (משלי כ, כז) החכמה והאור הגנוז בה. וזה שאמר במדרש אבל הנרות לעולם והקשה הרמב"ן ז"ל [בהעלותך ח, ב] דהא בחורבן בית המקדש כשיתבטלו הקרבנות גם הנרות יבטלו, אך המכוון הוא על כתר כהונה שזכה אהרן לזרעו שכל מי שהוא מזרעו ניתן לו הכח הזה שיהיה תורה יבקשו מפיהו שהוא יכניס הכח תורה שבעל פה בלב ישראל וזה הפירוש אבל הנרות לעולם". כד. ראה דברים שם ח-יא: "כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו. ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט. ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך. על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". וברמב"ן שם: "והצורך במצוה הזאת גדול מאד, כי התורה נתנה לנו בכתב, וידוע הוא שלא ישתנו הדעות בכל הדברים הנולדים, והנה ירבו המחלוקות ותעשה התורה כמה תורות וחתך לנו הכתוב הדיון,

לרבינו ניסים] שפך כתב, והם לעולם כה. והינו
שגרות חנכה הם גם כן להאיר אור תורה
שבעל פה. ועקר גס חנכה ומצותה בא על
ידי כהניו הקדושים ששה המאירים אור
זה בלב ישראל:

והנה בגמרא [שבת כא, ב] הלשון וכשגברה
בית מלכות חשמונאי ונצחום וכו',
ואז לא היו מלכים, רק אחר כך זרע וזרעם

לקחו להם שם מלוכה כה. והרמב"ן (פרשת
ויחי מט, י) כתב שמפני זה נענשו
החשמונאים, אף שהיו חסידי עליון ונעשה
גם כזה על ידם, ומפל מקום נענשו שלא
נשפיר מזרעם כלל, עד שאמרו (קידושין ע,
ב) כל דאמר מבית חשמונאי מלכא קאתינא
עבדא הוא דלא אשפיר מיניהו אלא ההוא
רבינא וכו' נפלה מאיגרא ומתה כה, ולא

שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני השם במקום אשר יבחר בכל מה שיאמרו לנו בפירוש התורה,
בין שקבלו פירושו עד מפי עד ומשה מפי הגבורה, או שיאמרו כן לפי משמעות המקרא או כוונתה,
כי על הדעת שלהם הוא נותן להם התורה, אפילו יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל, וכל שכן שיש
לך לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידי
לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול. וברמב"ם סנהדרין פרק ב הלכה ב (ומקורו בספרי דברים שם):
"ומצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולויים שנאמר ובאת אל הכהנים הלויים, ואם לא מצאו אפילו
היו כולם ישראלים הרי זה מותר". וראה עוד יומא כו, א: "אמר רבא לא משכחת צורבא מרבנן
דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר, לוי דכתיב (דברים לג, י) יורו משפטיך ליעקב". כה. ז"ל
הרמב"ן: "בהעלותך למה נסמכה פרשת מנורה לחנוכת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים
חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חיך שלך גדולה משלהם,
שאתה מדליק ומטיב את הנרות בוקר וערב, לשון רש"י ממדרש אגדה. ולא נתברר לי למה נחמו
בהדלקת הנרות, ולא נחמו בקטורת בוקר וערב ששבחו בו הכתוב (דברים לג, י) ישימו קטורה באפר,
ובכל הקרבנות ובמנחת חביתין ובעבודת יום הכפורים שאינה כשרה אלא בו ונכנס לפני ולפנים,
ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו, ושבטו כולו משרתי אלהינו. ועוד מה טעם
לחלישות הדעת הזו, והלא קרבנו גדול משל נשיאים, שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי
המלואים. ואם תאמר שהיו חובה ונצטוו בהם, וחלשה דעתו על שלא הקריב נדבה כמוהם לחנוכת
המזבח, גם הדלקת הנרות שנחמו בה חובה ונצטוו עליה. אבל ענין ההגדה הזו לדרוש רמז מן
הפרשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כהן גדול
ובניו. ובלשון הזה מצאתיה במגילת סתרים לרבינו ניסים שהזכיר האגדה הזו, ואמר, ראיתי במדרש
כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן
ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך ניסים
ותשועה וחנוכה שקרויה על שמם, והיא חנוכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנוכת
המזבח, עכ"ל. וראיתי עוד בילמדנו (תנחומא בהעלותך ה) וכן במדרש רבה (טו, ו) אמר לו הקב"ה למשה
לך אמור לאהרן אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן
נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו, וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין
לעולם. והנה דבר ידוע שכשאינן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות,
אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו, וכן ברכת כהנים
הסמוכה לחנוכת הנשיאים נוהגת לעולם, דרשו סמוכין לחנוכת הנשיאים מלפניה ומלאחריה בכבודו
של אהרן שלא נמנה עמהם". כו. אולם במגילת תענית פרק ט שם הנוסח: "וכשגברה יד בית
חשמונאי ונצחום", וראה להלן הערה לא. כז. וראה ביוסיפון פרק כו - כז. כח. ז"ל הגמרא:

לְהִכִּין לָמָּה אָמְרוּ בְּגִמְרָא הִלְשׁוֹן וּכְשֶׁגָּבְרָה
בֵּית מַלְכוּת חֲשֻׁמוֹנָאִיא.

גַּם כָּל הָעֵנִינִן יִפְּלֵא, שְׁאֵף שְׁמָצִינוּ בִּירְבָּעַם
שְׁהִיָּה מְלָף לִי, אֵף שְׁהִיָּה מִשְׁבֵּט יוֹסֵף לִי
הָלֹא הָיָה עַל פִּי נְבִיא לִי, אֲבָל כָּאֵן הָלֹא
הָיָה עַל פִּי הַסִּפָּמַת כָּל יִשְׂרָאֵל לְתֵן לָהֶם

נִשְׁתַּיֵּר מֵהֶם אֵף נִקְבּוּת. וְכָתֹב שְׁעוֹנָשׁ הָיָה
מִשּׁוּם שְׁעָבְרוּ עַל מָה שֶׁנֶּאֱמַר [בְּרֵאשִׁית מֵט,
י] לֹא יִסּוּר שֶׁבֶט מִיְּהוּדָה וְגו', וְהֵם לִקְחוּ
לָהֶם מְלוּכָה, עֵינִן שֵׁם יֵט. וְזֶה לֹא מְצִינוּ
לָהֶם רַק אַחֵר כַּמָּה דוֹרוֹת, וּבָעֵת הַנֶּסֶם הָיוּ
רַק כְּהֻנִּים, וּמִתְתִּיָּהוּ הָיָה כֹהֵן גָּדוֹל לִי. וַיֵּשׁ

"הורדוס עבדא דבית חשמונאי הוה, נתן עיניו באותה תינוקת, יומא חד שמע ההוא גברא בת קלא דאמר כל עבדא דמריד השתא מצלח, קם קטליניהו לכולהו מרותיה ושיירה לההיא ינוקתא, כי חזת ההיא ינוקתא דקא בעי למינסבה סליקא לאיגרא ורמא קלא, אמרה כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא, דלא אישתיירא מינייהו אלא ההיא ינוקתא וההיא ינוקתא נפלה מאיגרא לארעא". **כט.** ז"ל הרמב"ן: "ולפי דעתי היו המלכים המולכים על ישראל משאר השבטים אחרי דוד עוברים על דעת אביהם ומעבירים נחלה וכו', וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מיישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב, והגיע העונש בסוף למאמר רז"ל (בבא בתרא ג, ב) כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא, שנכרתו כולם בעוון הזה, ואף על פי שהיה בזרע שמעון עונש מן הצדוקים, אבל כל זרע מתתיהו חשמונאי הצדיק לא עברו אלא בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מדה כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום. ואפשר גם כן שהיה עליהם חטא במלכותם מפני שהיו כהנים ונצטוו 'תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבודת מתנה אתן את כהונתכם' (במדבר יח, ז), ולא היה להם למלוך רק לעבוד את עבודת ה'". **ל.** בנוסח ועל הניסים: "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול". וראה שו"ת תשב"ץ ח"ג קלה. **לא.** וראה חידושי מהרצ"א שבת שם: "במגילת תענית איתא יד בית וכו', והוא לדעתי כפשוטו, כי מתחילה לא היה בית חשמונאים מלכים, רק בהמשך הדורות אחר כך נעשו מלכים. והנה מגילת תענית נכתב בזמן הנס לא כתוב מלכות שעדיין לא היו מלכים, ותנא דידן בספרי הש"ס שכבר ידעו שהצליחו למלוכה משום הכי כתב מלכות לכבודם". וראה עוד בבני יששכר לחודש כסלו מאמר ג. **לב.** דברי הימים-א יב, כ: "ויהי כשמוע כל ישראל כי שב ירבעם וישלחו ויקראו אותו אל העדה וימליכו אותו על כל ישראל לא היה אחרי בית דוד זולתי שבט יהודה לבדו". **לג.** מלכים-א יא, כו: "וירבעם בן נבט אפרתי (משבט אפרים - רד"ק)". **לד.** דברי הימים-א יא, כח-לה: "והאיש ירבעם גבור חיל וגו'. ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלם וימצא אותו אחיה השילוני הנביא בדרך והוא מתכסה בשלמה חדשה ושניהם לבדם בשדה. ויתפוש אחיה בשלמה החדשה אשר עליו ויקרעה שנים עשר קרעים. ויאמר לירבעם קח לך עשרה קרעים כי כה אמר ה' אלהי ישראל הנני קורע את הממלכה מיד שלמה ונתתי לך את עשרה השבטים. והשבט האחד יהיה לו למען עבדי דוד ולמען ירושלם העיר אשר בחרתי בה מכל שבטי ישראל". וראה רמב"ם מלכים פרק א הלכה ח: "נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל והיה אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה ונלחם מלחמות ה' הרי זה מלך וכל מצות המלכות נוהגת בו, אף על פי שעיקר המלכות לדוד ויהיה מבניו מלך, שהרי אחיה השילוני העמיד ירבעם ואמר לו (מלכים-א יא, לח) והיה אם שמוע תשמע את כל אשר אצווק ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד וגו' ואמר לו אחיה ולבנו אתן שבט אחד למען היות ניר לדוד עבדי כל הימים לפני בירושלים".

אֲמַנְם הָעֵנִין הוּא עַל פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ בְּזֶהֱרַ
הַקְדוּשׁ (ח"ב נא, א) אָמַר מֶלֶכָא מִכָּאן
וְלִהְלָאָה קֶרְבָּא דִּילִי אֲתַמְסַר בִּידֶךָ וַיִּינִין
דִּילִי מֵאֲרִי מִגִּיחִי קֶרְבָּא בִּידֶךָ עֵין שֶׁסִּיל.
דְּכָל נְצוּחַ פָּא עַל יְדֵי מִדַּת מַלְכוּת 'דִּינָא
דְּמַלְכוּתָא'לִי. וְאָף מִשְׁה רַבְּנֵנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם
הִזֵּה נִקְרָא מֶלֶךְ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (זבחים קב, א)

פֶּתֶר מַלְכוּתִי, וְאָף לִינְאִי מֶלֶכָא אָמְרוּ רַב
לֶךְ פֶּתֶר מַלְכוּת הֵנָּח פֶּתֶר כְּהוּנָה וְכו' (כמ"ש
קידושין סו, א^ל) וְהָרִי עַל הַמַּלְכוּת הַסְכִּימוּ
כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִיף עָבְרוּ עַל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר לֹא
יִסּוּר שֶׁכֶּט מִיְהוּדָה וְגו'. גַּם יֵשׁ לְהַכִּין לְמַה
יְהִיָּה עֹנֶשׁ חֲמוּר כְּזֶה בְּשִׁבִּיל עוֹזֵן זֶה שֶׁגֵּרַם
שִׁכְלָה זֶרַעַם כְּמוֹ שֶׁפֶתַח הַרְמַב"ן.

לה. ראה רדב"ז הלכות מלכים פרק ג הלכה ח. וראה עוד ברמב"ם מלכים פרק א הלכה ג ובהלכות
סנהדרין פרק ג הלכה א. לז. ז"ל הגמרא שם: "מעשה בינאי המלך שהלך לכוחלית שבמדבר וכיבש
שם ששים כרכים ובחזרתו היה שמח שמחה גדולה וקרא לכל חכמי ישראל אמר להם אבותינו היו
אוכלים מלוחים (ירקות הם - רש"י) בזמן שהיו עסוקים בבנין בית המקדש (בית שני שבאו מן הגולה והיו
עניים והיו מוציאים הוצאות במלואה) אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו (להיות זכר לעוני אבותינו ולהודות לפני
הקב"ה שהצליחנו והעשירנו), והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו. והיה שם אחד איש ליץ לב רע
ובליעל ואלעזר בן פועירה שמו, ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך ינאי המלך לבם של פרושים
עליך (שונאיך הם ואין שמחים בהצלחתך), ומה אעשה (לידע שכן הוא), הקם להם בציץ שבין עיניך (תן ציץ
הקודש על מצחך ויעמדו על רגליהם לפי שהשם כתוב בו והם יגלו את לבם), הקים להם בציץ שבין עיניו. היה
שם זקן אחד ויהודה בן גדידיה שמו ויאמר יהודה בן גדידיה לינאי המלך ינאי המלך רב לך כתר
מלכות הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן, שהיו אומרים אמו נשבת במודיעים (לכך מיחו בו שהיו הפרושים
אומרים עליו אמו נשבת במודיעים כרך של בית חשמונאי היה ושבויה פסולה לכהונה ונשאה אביו ונמצא חלל) ויבוקש
הדבר ולא נמצא, ויבדלו חכמי ישראל בזעם (שכעס המלך עליהם), ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך
ינאי המלך הדייט שבישראל כך הוא דינו (לסבול חרפתו) ואתה מלך וכהן גדול כך הוא דינך (בתמייה,
שלא תנקם מהם), ומה אעשה, אם אתה שומע לעצתי רומסם (הרגם), ותורה מה תהא עליה (שמא
תשתכח), הרי כרוכה ומונחת (בתוכה המצות ולא ישתכחו) בקרן זוית כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד, אמר
רב נחמן בר יצחק מיד נזרקה בו אפיקורסות דהוה ליה למימר תינח תורה שבכתב תורה שבעל פה
מאי. מיד ותוצץ הרעה על ידי אלעזר בן פועירה ויהרגו כל חכמי ישראל, והיה העולם משתומם עד
שבא שמעון בן שטח והחזיר את התורה ליושנה". לז. ז"ל הזה"ק: "למלכא דאזדווג במטרוניתא
עלאה, חמא מלכא יקירו דילה על כל שאר מטרוניתא דעלמא, אמר כולהו משתכחין לחינתא לקבל
האי מטרוניתא דילי, היא סלקא על כולא, מה אעביד לה, אלא כל ביתא דילי יהא בידהא, אפיק
מלכא כרוזא מהכא כל מלין דמלכא בידא דמטרוניתא יתמסרון, מה עבד אפקיד מלכא בידהא כל
זיינין דיליה כל אינון מארי מגיחין קרבא כל אינון אבנין יקירין דמלכא כל גנוזיא דמלכא, אמר מהכא
כל מאן דיצטריך למללא עמי לא יכיל למללא עמי עד דאודע לה למטרוניתא. כך קודשא בריך הוא
מסגיאיות חביבותא ורחימותא דיליה בכנסת ישראל אפקיד כולא ברשותה, אמר הא כל שאר לא
משתכחי כלום לגבהא, אמר (שיר השירים ו, ח) ששים המה מלכות וגו' אחת היא יונתי תמותי, מה
אעביד לה, אלא הא כל ביתא דילי בידהא, אפיק מלכא כרוזא מהכא כל מלין דמלכא בידא דמטרוניתא
יתמסרון, אפקיד בידהא כל זיינין דיליה רומחין וסייפין קשתין חצין וחרבין בלסטרין קסטיראין אעין
אבנין וכו'. אמר מלכא, מכאן ולהלאה קרבא דילי אתמסר בידך זיינין דילי מארי מגיחין קרבא בידך,
מכאן ולהלאה אתה הוי נטרא לי, הדא הוא דכתיב (תהלים קכא, ד) שומר ישראל, מכאן ולהלאה מאן
דאצטריך לי לא יכיל למללא עמי עד דאודע למטרוניתא וכו', ודא הוא יקרא דמטרוניתא". לח. זוה"ק

יְבֹמָה מֶלֶךְ לֵט, וְכִמּוֹ שְׁנָאֲמַר [דברים לג, ה] וַיְהִי בִישׁוּרוֹן מֶלֶךְ (וכמ"ש שמות רבה ב, רמ'), וְהִינוּ שֶׁהוּא הָיָה הַמְּנַצֵּחַ לַפְּרָעָה וְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְהַנְצִיחַ מַמְדַּת מַלְכוּת. וּמַלְכוּתוֹ הָיָה עַל יְדֵי תוֹרָה כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ (גיטין סב, א) דְּרַבְּנָן אֵיקְרוּ מְלָכִים דְּכְתִיב [משלי ח, טו] בִּי מְלָכִים יִמְלִכוּ.

וְכֵן עֲנִין הַיּוֹנִים שֶׁהֵיךְ שֶׁגִּזְרוּ עַל בְּטוּל הַתּוֹרָה וְהַמְצוּת 'לְהַשְׁפִּיחֵם תּוֹרָתְךָ',

וְאֵף שְׁנִמְצָאוּ שֶׁהֲרִגוּ נַפְשוֹת, הָיָה גַם כֵּן עַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה מֵא, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ (ויקרא רבה לב, א) מֶה לָךְ יוֹצֵא לְסַקֵּל עַל שְׁמִלְתִּי אֶת בְּנֵי וְכו', מ"ב, וְעַקֵּר גְּזוּרוֹת הָיָה בְּזִמְן יוֹנִים.

וְכִבְּרָ אֲמַרְנוּ מ"ג שֶׁהֵם הָיוּ בְּקִלְפָּה זֶה לְעֵמֶת זֶה כְּנֶגֶד קִדְשַׁת תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה, שֶׁהֵיךְ עַקֵּר הַתַּפְשׁוּטוּתָהּ עַל יְדֵי שְׁמֵעוֹן הַצִּדִּיק שֶׁהֵיךְ מְשִׁירֵי אֲנָשִׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה [אבות פרק א משנה ב], וּמִמֶּנּוּ הַתַּחֲבִּילָה שֶׁלְשֵׁלֶת

ח"ג יא, ב: "עשיראה אדנ"י, דהא דינא דמלכותא דינא ודאי, והאי לאגחא קרבין דמלכא בעלמא, ודא גבורה תתאה, ודא איהו צדק". לט. "חמש שמחות היתה אלישבע יתירה על בנות ישראל (ביום שהוקם המשכן וכו' - רש"י), יבמה מלך, אישה כהן גדול, בנה (אלעזר) סגן, בן בנה (פנחס) משוח מלחמה, ואחיה (נחשון) נשיא שבט, ואבילה על שני בניה". מ. "משה מלך שנאמר (דברים לג, ה) ויהי בישורון מלך". וראה רמב"ן דברים שם: "ויהי בישורון מלך רמז אל ה' הנזכר שהיה למלך על ישראל בהיותם ישרים וכו', אבל יש במקצת האגדות שמפרשין אותו על משה, אומרים משה מלך, שנאמר ויהי בישורון מלך". מא. ראה מהר"ל נר מצוה (ד"ה והנה התבאר): "מפני שרצו האומה הזאת לבטל מן ישראל מעלתם האלוקית העליונה שיש לישראל, ולכך גזרו עליהם לבטל מהם התורה אלוקית. ואף גם מלכות הרביעית גזרו שמדות על ישראל בכמה וכמה דברים אין זה דומה, כי מלכות רביעית לא היו עושים זה וכו' רק שהיו רוצים לכלותם וכו' והיו רוצים להרוג אותם לכך גזרו עליהם גזרות ושמדות וכו' שכל כונתם ההריגה כמו שיתבאר, אבל היונים לא היה כוונתם בשביל לכלותם רק היו אומרים כי אין לכם חלק בו יתברך רק כי לנו הוא המעלה האלוקית". מב. "בשעה שהרשעים עולין מתוך גיהנם ורואין את הצדיקים יושבים בשלום בתוך גן עדן נפשם מתמענת עליהם, הדא הוא דכתיב (תהלים קיב, י) רשע יראה וכעס, אימתי, כרום זלות (שם יב, ט), לכשירומם הקדוש ברוך הוא מצות בזווית בעולם, מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני, מה לך יוצא לישרף על ששמרתי את השבת, מה לך יוצא ליהרג על שאכלתי מצה, מה לך לוקה בפרגול על שעשיתי סוכה על שנטלתי לולב על שהנחתי תפילין על שהטלתי תכלת על שעשיתי רצון אבא שבשמים, הדא הוא דכתיב (זכריה יג, ו) ואמר אליו מה המכות האלה, מכות האלה גרמו לי להאהב לאבי שבשמים". מג. ראה פרי צדיק לראש חדש כסלו מאמר ו: "כבר אמרנו שבמצרים שהיה הכנה למתן תורה והיה אז חכמת מצרים כישוף בלא שכל אנושי רק חכמה עליונות מהקליפה, והוא זה לעומת זה נגד חכמת תורה שבכתב שהוא מן השמים. וחכמת יונית דשם התחילה הפילוסופיא שהוא חכמה שכלית דעות כוזבות ומינות, והיה אז בזמן אלכסנדרוס מוקדון, והוא זה לעומת זה נגד חכמת תורה שבעל פה בקדושה שהוא גם כן מתחדש בלב חכמים אשר מופיע בלבם דברי אלהים חיים מטלא דעתיקא, ואז בזמן אלכסנדרוס מוקדון היה שמעון הצדיק כמו שאמרו (יומא סט, א) שהיה משיירי כנסת הגדולה ואז התחיל התפשטות תורה שבעל פה". ובמחשבות חרוץ אות יז: "בתחילת מלכות יון היה הסתלקות הנבואה כמו שאמרו בסדר עולם (פרק ל), ואז היה יסוד חכמת תורה שבעל פה, וזה לעומת זה התחילה אז חכמת יונית ופילוסופיא שהכחישו האצטגנינות והכישוף וכדומה חכמות שלמעלה משכל אנושי". וראה עוד רסיסי לילה אות נו: "לעולם כפי הנהגת התורה בישראל כן הוא הנהגתו יתברך

הַמִּשְׁנָה מִי. וּבִימֵי הָיָה אֶלְכָסְנֶדְרוֹס מוֹקְדוֹן (כמ"ש יומא סט, א^מ), וְאָז הִתְחִילָה חֲכָמַת יוֹנִית עַל יְדֵי אַרִיסְטוֹ^מ שֶׁהָיָה בְּקִלְפָּה נֶגֶד קִדְשֵׁת תּוֹרָה שֶׁבַעל פָּה, שֶׁגַם הֵם חִדְּשׁוּ בְּגִזּוֹן חֲכָמָה וּמוֹסָר מִלִּבָּם בְּהִנְהֻגַת דֶּרֶךְ אֶרֶץ מִי. וְעַל כֵּן רָצוּ הֵם לְבַטֵּל תּוֹרָה שֶׁבַעל פָּה מִיִּשְׂרָאֵל מֵח.

שֶׁבַעמֶתַן תּוֹרָה פִּסְקָה זוֹהֶמָא מִיִּשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (שבת קמו, א), וְגִזְרוּ הֵם הַגִּזְרָה שֶׁנִּזְכָּרָה רִישׁ פְּתוּבוֹת [ג, ב] תְּבַעַל לְטַפְסָר תְּחִלָּה מִי, שֶׁרָצוּ לְהַטִּיל זוֹהֶמָא שֶׁלָּהֶם בְּכָל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (יבמות קג, ב) דְּקָא שְׂדֵי בָּהּ זוֹהֶמָא וְכו', וְהָיוּ חֵס וְשָׁלוֹם עַל יְדֵי כֵן כָּל וְלָדוֹת יִשְׂרָאֵל מֵאוֹתָן

כל העולמות, ואף האומות מתנהגים כן בזה לעומת זה. וכל ריבוי עבודה זרה אצלם וחרטומים ומכשפים היה כל זמן שהיה גילוי שכינה ונבואה בישראל, ומשנסתלקה והתחיל תורה שבעל פה התחיל גם כן אצלם חכמת יונית שהיא חכמה אנושית. כי התחלת אנשי כנסת הגדולה היה בתחילת מלכות יון, שאז היתה חתימת הנבואה, ועל כן יון הם שהתחילו בגזירת שמד וכל גזירות וצרות שהיו על ישראל מאז והלאה וגם גלות אדום הכל היה נגד האמונה, שאם היו רוצים להתערב בגוים ולהיות לעמא חד לא היו סובלים שום גלות וצער כלל, כי הנהגת תורה שבעל פה היא ההנהגה שעל פי מסטוריו של הקב"ה שלא נתגלה ונתלבש בלבוש גופני בעולם הזה, דעל כן לא נכתב שאין יכול להתלבש בהאותיות גופניות בכתב, ודבר זה אין יכולים האומות לסבול שאין להם שום שייכות ותפיסה וכו' אבל תורה שבעל פה אין מתלבשת אלא בשכל על כן אין הגזירות שלהם עוד על הגוף אלא על האמונה". **מד.** ראה אבות פרק א. וראה בהקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה. **מה.** ז"ל הגמרא שם: "שבקשו כותיים את בית אלוהינו מאלכסנדרוס מוקדון להחריבו ונתנו להם, באו והודיעו את שמעון הצדיק, מה עשה לבש בגדי כהונה ונתעטף בבגדי כהונה ומיקירי ישראל עמו ואבוקות של אור בידיהן וכל הלילה הללו הולכים מצד זה והללו הולכים מצד זה עד שעלה עמוד השחר. כיון שעלה עמוד השחר אמר להם מי הללו, אמרו לו יהודים שמרדו בך. כיון שהגיע לאנטיפטרוס זרחה חמה ופגעו זה בזה, כיון שראה לשמעון הצדיק ירד ממרכבתו והשתחוה לפניו, אמרו לו מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה, אמר להם דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי". וראה מגילה יא, א "ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כהן גדול". **מו.** ראה סדר הדורות חלק ימות עולם (אלף הרביעי ג' אלפים תמ"ב): "אריסטוטלו הפילוסוף וראש החכמים היה רבו של אלכסנדר וכו', וחי עשרים שנים אחר מיתת אלכסנדר תלמידו ויהיו ימי חייו ס"ב שנים וכו', דיבר עם שמעון הצדיק על חכמת אלהות והשתומם מאד ממעלת חכמת שמעון, ובאיזה פרטים אומר וזה ממה שהשיבני השמעוני". **מז.** ראה בספר יוחסין מאמר שיש: "אפלטון פיליסוף וכו' והוא רבו של אריסטו וכו', וחילק הפיליסופיא לשלושה חלקים, המידות שהיא איתיקא, וההיגיון שהיא לוגיקא, והטבעיות וכו'". וראה ישראל קדושים אות ו: "כי ידוע דאומות העולם חיברו גם כן ספרי מוסרים במדות טובות שהשיגו מצד שכל האנושי ומדת דרך ארץ מה שהוא מגונה ורע וחשבו דיוכלו להגדיר עצמם בשכלם וכו', וכן ידוע מראשי פילוסופי היוונים שחיבר ספר המדות הידוע וביאר שם הרבה מגנות התאוה ופחיתותה וכו'". **מח.** ראה ליקוטי מאמרים אות טו: "וזה כל ענין ניצוח חשמונאים ליון בזמן בית שני, שאז התחדשות התפשטות תורה שבעל פה אחר חתימת הנבואה, כי נודע בתלמוד נקרא חכמת יונית כלל חכמות אנושית והם ההיפוך מתורה שבעל פה שהיא חכמה אנושית של התורה, ורצו לבטלה מישראל היינו לבטל שאנו מאירים לפניו כביכול, וזהו טומאת כל השמנים שבהיכל, עד שבא חשמונאי ונצחם". **מט.** וראה עוד שבת כג, א: "נשים חייבות בנר חנוכה שאף היו באותו הנס" וכתב רש"י (ד"ה שאף): "שגזרו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה". **נ.** "אמר רבי יוחנן שבע בעילות בעל אותו רשע [סיסרא] באותו היום וכו',

הזהמא, כמו שנתהוה בזרע תוה על ידי הזהמא שהטיל בה נחש [כמ"ש יבמות שם].

רק שהיה אז החשמונאים מזרע אהרן, שהיו שרש תורה שבעל פה^{נא}, שהוא מדת מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה' [הקדמת תיקון פתח אליהו], ועל ידי כח בחינת מדת מלכות נצחום.

ועקר התעוררות החשמונאים היה על ידי גזרה זו, כמו שאמרו (קידושין סו, א) שהיו אומרים אמו נשפית במודיעים^{נב},

ובאמת החשמונאים התקנאו אז על זה ומרדו ביונים והצילו בנותיהם^{נא}, והם אמרו שנתחלה באמת^{נב}.

והנה מה שנאמר [בראשית שם] 'לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו' הוא גם כן על דברי תורה^{נא}, וכמו שאמרו (סנהדרין ה, א) דהכא שבט והתם מחוקק וכו' ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים^{נא}. והלל בא גם כן מנקבות מיהודה וכמו שפיתבו תוספות [שם

והא קא מתהניא מעבירה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים וכו', מאי רעה איכא דקא שדי בה זוהמא, דאמר רבי יוחנן בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עובדי כוכבים שלא עמדו בהר סיני לא פסקה זוהמתן^{נא}. נא. ראה לעיל הערה יח. נב. ראה לעיל הערה לו. נג. ראה מגילת תענית פרק שישי: "ובת אחת היה למתתיהו בן יוחנן כהן גדול, ושהגיע זמנה להנשא בא הקסטריין לטמאה ולא הניחו אותו, וקנאו מתתיהו ובניו וגברו ידם על מלכות יון ונמסרו בידם והרגום^{נד}". נד. ראה להלן מאמר יד: "על ידי זה נעשה שורש הנס, שנמצא בספרים שאז הגיע נישואי אחת מבנותיהן של חשמונאים ועל כן נתעוררו למרוד ביונים, וזה ענין מה שאמרו (קידושין סו, א) בינאי שהיו אומרים אמו נשפית במודיעים עיין שם, שבהר הזה התחיל המלחמה, והיה קול כזה שאמו נשפית, והיה שקר שבאמת לא נגעו בה, שנתגברו הכהנים החשמונאים כאמור^{נא}". ועיין בסוגיא בקידושין שם. נה. וראה חתם סופר בראשית מו, כח: "כמו שכתב בעשרה מאמרות (לרמ"ע מפאנו) כשראו חז"ל שהחשמונאים נטלו כתר מלכות ולא נתנו ליהודה הוד מלוכה, תקנו חז"ל ומינו נשיאי התורה וסנהדרין ממלכות בית דוד מהלל ואילך, עיין שם^{נא}". וראה עשרה מאמרות מאמר חיקור דין חלק ב פרק יט. ועיין עוד באברבנאל בראשית מט, ח בהתרת השאלה הרביעית באריכות. וראה להלן הערה נח. נו. "אמר רב האי מאן דבעי למידן דינא ואי טעה מיבעי למיפטרא לישקול רשותא מבי ריש גלותא (דכיון דברשות נחת לא משלם - רש"י) וכו'. פשיטא מהכא להכא (- מריש גלותא לבבל, למידן דינא בבבל) ומהתם להתם (מנשיא דארץ ישראל, לדון בארץ ישראל) מהני, ומהכא להתם נמי מהני דהכא שבט (לשון שררה, ויש להן רשות להפקיר דהפקר בית דין הפקר) והתם מחוקק (שררה מועטת), כדתניא לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גלויות שבבבל שרודין את ישראל בשבט (שיש להם כח ורשות מאת מלכי פרס), ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים (הלל נשיא היה), מהתם להכא מאי וכו'". וראה שם בתוס' (ד"ה דהכא): "בני ארץ ישראל חכימי טפי דאזירא דארץ ישראל מחכים כדאמר הכא דאיקרו מחוקק שמלמדין תורה ברבים, אבל לענין הפקעת ממון ליפטור דהפקר בית דין הפקר עדיפי בני בבל דאיקרו שבט שרודין את העם במקל, והיינו טעמא משום דראש גולה מזכרים ונשיא שבארץ ישראל מנקבות כדאמר בירושלמי^{נא}". ובטור חושן משפט סימן ג כתב: "והאידינא שאין לנו נטילת רשות שאין נטילת רשות אלא מבית דין סמוך בארץ ישראל או מריש גלותא בבבל ואין לנו לא זה ולא זה, לפיכך יראה דרשות שנותן המלך אינו כלום, דהא דמהני נטילת רשות ילפינן מקרא דלא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גלויות שבבבל, אבל רשות שנותן המלך אינו כלום^{נא}". ובבית יוסף שם: "מפשט דברי רבינו

ממדת מלכות, וכמו שאמרו בזהר הקדוש
בבידקא אתמסר כל זיגי קרבא, והנצות
שלם פא על ידי שהיה בהם בחינת מדת
מלכות, והיני שהיו שרש מלכות פה תורה
שבצל פה.

רק בינאי שנוקרה בו וכו' ובטל כל תורה
שבצל פה כמו שאמרו בקדושין שם ט,
והוא לקח המלכות רק על ענין שבט
ממשלה, לכך נענש וכלתה זרעו של ינאי
מלכא, שהתחילה מלכות הורדוס. ואז

ד"ה דהכא] מירושלמי. והוא מה שאמר רבי
על רב הונא (פרק ט דכלאים הלכה ג מב, א)
דהוא מן יהודה ואנא מבנימין, דהוא מן
דכריא ואנא מן נוקבתא. ומנקבות, כל
שלשלת הכהנים פא משבט יהודה, שהרי
אשת אהרן היתה אלישבע בת עמינדב
אחות נחשון^י. והיו אז חשמונאים שרש
תורה שבצל פה 'מחוקק מבין רגליו'^{יח}.

ולכן הזכר בגמרא ו'כשנכרה בית מלכות
חשמונאים ונצחום', שהנצות היה

לכאורה נראה דבארץ ישראל ובבל תליא מלתא, והא ודאי ליתא, דהא קרא לא תלה מלתא בבבל
יותר משאר חוצה לארץ, אלא בזרע יהודה תליא מלתא וכדכתיב לא יסור שבט מיהודה, ונשיא
שבארץ ישראל וריש גלותא שבבבל מזרע בית דוד היו, נשיאים שבארץ ישראל מהנקבות וראשי
גלויות שבבבל מהזכרים וכו'. ואפשר דרבינו נמי הכי קאמר ואין לנו לא זה ולא זה כלומר אין לנו
שום אדם מזרע בית דוד שיהא לו שום שררה, רשות שנותן המלך למי שאינו משבט יהודה אינו
כלום דהא דמהני נטילת רשות ילפינן מקרא דלא יסור שבט מיהודה וכו' אלמא בזרע שבט יהודה
תליא, אבל רשות שנותן המלך למי שאינו מאותו השבט אינו כלום^י. וראה עוד בתומים שם ס"ק ו.
נז. שמות כב, ו; דברי הימים א-ב, ג-י. נח. וראה עוד יערות דבש ח"ב דרוש יז: "הרמב"ן בפרשת
ויחי (בראשית מט, י ד"ה לא יסור) כתב דלכך נענשו כהנים צדיקים בני חשמונאי שספו תמו על ידי
הורדוס, כי עברו על צוואת הזקן יעקב לא יסור שבט מיהודה, והם לקחו השבט וממשלה לעצמם,
ועיין שם. ובאברבנאל (ויחי שם) כי אף בגולה צריך תמיד להיות נשיא מושל מיהודה. ויש להליץ בעד
צדיקים ישרים כאלה איך לא שמו על לב לעבור על לא יסור וכו', וכן יש להבין איך העבירו חז"ל
(ברכות כז, ב) לרבן גמליאל ואוקמה לרבי אלעזר בן עזריה, דרבן גמליאל היה מבני הלל. אבל אמרו
בגמרא (סנהדרין ה, א) לא יסור שבט מיהודה אלו בני הלל נשיאי ארץ ישראל ומחוקק וכו' אלו ראשי
גלויות בבבל, ופירשו תוספות (שם ד"ה דהכא) בשם ירושלמי דנשיאי ארץ ישראל לא היו רק מנוקבא
מזרעא דדוד עיין שם. ולפי זה אף דהוא רק מצד אם מיהודה קרי ביה שבט מיהודה, וכן היו בני
בניו של הלל. וידוע כי כל הכהנים הם שלשלת אהרן, ואשתו של אהרן היתה אחות נחשון משבט
יהודה, ולכן לא חששו צדיקים חשמונאים בזה, כי הם מצד אמם מיהודה, קרי ביה שבט יהודה כמו
בני הלל, וכן חז"ל לא חששו להעמיד רבי אלעזר בן עזריה במקום רבן גמליאל, כי היותו כהן עשירי
לעזרא הוא מצד אם מיהודה כמו זרע הלל^י. נט. ראה לעיל הערה לו. ס. וראה מה שכתב רבינו
ברסיסי לילה אות נז: "וברור בעיני דמה שאמרו דלא אשתייר מיניה וכו' אין רצונם לומר דלא נשאר
לגמרי מהם וחלילה מי שעשה התשועה הגדולה הזאת בישראל יכלה זרעו מן העולם. ואף דהרמב"ן
פרשת ויחי נתן טעם לזה מפני שנטלו מלוכה אין זה מספיק להסיר השאלה למה יגיע עונש זה
לחשמונאי הצדיק שלא נטל מלוכה שלא ישאר כלום מזרעו. אבל ברור בעיני דהכוונה שלא נשתייר
מזרעו בפרסום ומי שיתייחס אחריו, וקטלינהו לכולהי מרותיה היינו כל אותם שמצא והם נענשו
בעונם והשאר נחבאו והעלימו עצמם ולא פירסמו יחוסם, ולפי שמשכה מלכות הורדוס וזרעו מאה
שנה שכל אותם הימים היה ירא לפרסם עצמו מי שהיה מבית חשמונאי על כן נשתקע ונשתכח

התחיל שלשלת הלל ובניו שהתחילה מאה שנה בפני הבית כמו שאמר (שבת טו, א), וסמוך לאותו זמן פלה זרע חשמונאים (עין תוס' כתובות ז, ב דבור המתחיל הורוה סא).

ודברי הרמב"ן ו"ל בודאי גם בן אמת,
שצורף מה שנתחבר ינאי לצדוקים
וכפר בתורה שבעל פה, ושוב לא היה
מלכות מכח התורה דכתיב בי מלכים
ימלכו, כמו שהיה בשעת הגס שהיו
החשמונאים שרש תורה שבעל פה בחינת

מלכות, והיו אז מחוקק שהיו מנוקבת
מיהודה וכמו שאמרנו, וכן ששהוא ינאי
כפר בתורה שבעל פה הרי עבר על מה
שנאמר לא יסור שבט מיהודה ומחוקק
מבין רגליו ונגזר על זרעו שיכלה וכמו
שכתב הרמב"ן:

והנה חנכה חל תמיד סמוך לפרשת וישב
שמדברת מתקון פגם הברית סב.
והינו שיבורר יעמך כלם צדיקים סג. ואור
תורה שבעל פה הוא משלא דעתיקא סד,

זכר יחוסם מן העולם, ולא נשאר מי שמתייחס אחריהם אלא אותם העבדים בני הורדוס שאמר שנשא מבנותם כדי לייחס זרעו אחריהם". **סא.** בגמרא שם (ממשה בניור יט, ב): "הורוה בית הלל שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות". ובתוספות שם: "הורוה בית הלל - גבי הילני המלכה, אף על גב דמבית חשמונאי היתה, שהרי אם מונבו המלך היתה כדאמר ביומא (לו, א), ומלכות הורדוס מאה ושלש שנה בפני הבית, והלל לא נהג נשיאותו עד שלש שנים לאחר מלכות הורדוס, כדאמרין (שבת טו, א) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה, מכל מקום כבר היו לו אז תלמידים שהורו". וראה עוד ברש"ש שם. **סב.** ראה פרי צדיק וישב מאמר ד: "כל פרשה זו מדברת מתיקון פגם הברית, שכן יוסף הביא דבתם שתולין עיניהם בבנות הארץ, ובודאי נדמה לו כן, והיה סבור שצריכין בירור במדה זו, והם שידעו שהם נקיים בזה חשדו ליוסף לפוסל במומו שכל אחד החסרון שיש בו נדמה לו שנמצא בחבירו, ועל כן מכרוהו לעבד וכו'. ויוסף שהיה מרכבה למדת צדיק הוצרך לבירור על ידי הנסיון במצרים, כמו שנאמר (תהלים יא, ה) ה' צדיק יבחן. וביהודה כתיב וירד יהודה וכו', ויוסף ירד למצרים ונתברר שנעשה מרכבה למדת צדיק יסוד עולם על ידי הנסיון, והוא יברר כל ישראל יעמך כולם צדיקים' דכל מאן דאתגזר איקרי צדיק (זוה"ק ח"ב כג, א), וכל ישראל נקראו על שמו שארית יוסף וכמו שאמר (בראשית רבה עא, ב). וכן בפרשה זו ענין יהודה שהודה ויצא בת קול ממני וכו' (ראה רש"י בראשית לח, כו), והוא ומשיח מזרעו יבררו כל ישראל על ידי תשובה". וראה עוד במאמר ט שם. **סג.** ראה בפרי צדיק שם: "התחלת הפרשה וישב יעקב (בראשית לו, א) שביקש לישב בשלוה (רש"י שם) שהיה מצדו כבר נשלם, וקפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו שבמדת יוסף שהוא מדת צדיק יסוד עולם צריך עוד בירורין שיש לו עסק בזה לברר מטתו שהיא שלמה כמו שנאמר ועמך כולם צדיקים וכו', ויוסף ירד למצרים ונתברר שנעשה מרכבה למדת צדיק יסוד עולם על ידי הנסיון, והוא יברר כל ישראל יעמך כולם צדיקים' וכו'. וכן בפרשה זו ענין יהודה שהודה ויצא בת קול ממני וכו', והוא ומשיח מזרעו יבררו כל ישראל על ידי תשובה שכל ישראל נקראו על שמו של יהודה וכמו שאמר (שם צח, ו) וזה כל ענין פרשה זו". **סד.** ראה להלן מאמר יג: "אמרו (כתובות קיא, ב) כי טל אורות טליק וגו' (ישעיה כו, יט) כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, והיינו טל תורה שבעל פה וכו', ובתיקונים (תיקון יט לח, ב ובהקדמה יב, א) מביא הלשון 'כל העוסק בטל תורה טל תורה מחייהו', והוא הטל שעתידי הקב"ה להחיות בו את המתים שנזכר בגמרא (שבת פה, ב), ובזוהר הקדוש קורא אותו טלא דעתיקא, והוא גם כן למכוון זה, דשורש התורה שבעל פה בא מהשפעת טלא דעתיקא שמשפיעין ללב החכמים משם. והוא אור תורה, היינו אור תורה שבעל פה,

וזה שנאמר (דברים לב, ב) תזל כטל אמרתי דקאי על תורה שבעל פה סי. והוא אור הראשון שנגזר לצדיקים כמו שאמרו (חגיגה יב, א) שנאמר (בראשית א, ד) ויבא אלהים את האור כי טוב ואין טוב אלא צדיק שנאמר (ישעיה ג, י) אמרו צדיק כי טוב סי, ואור הראשון נגזר לעמלי תורה שבעל פה כמו שאמר מדרש תנחומא (נח ג) על הפסוק (ישעיה ט, א) 'העם ההולכים בחשך ראו אור גדול' אור שנברא ביום ראשון וכו' סי.

וזה שנאמר (זכריה ט, יג) ועוררתי בניך ציון על בניך יון, והוא על פי מה שאמרו בזהר הקדוש (ח"א קפו, א) דציון איהו שכלולא ונשפירו דעלמא וכו' סי, והינו מדת צדיק יסוד עולם, וכמו שכתבו בספרים הקדושים סט ציון גימטריא יוסף. וקלפת יון, שהיה להכניס זוהמא בכנות ישראל כמו שאמרנו שגורו תבעל לטפסר תחלה, היה נגד והפך ממדת צדיק, ועל כן החשמונאים שהיו שרש תורה שבעל פה

שהוא אור שנברא ביום ראשון שגזרו הקב"ה לעמלי תורה שבעל פה כמו שאמרו (תנחומא נח ג) "סח. ראה בספר הציוני פרשת האזינו: "יערוף כמטר לקחי היא התורה שבכתב כי היא נקראת לקח שנאמר (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי לכם וכו', 'תזל כטל אימרת' זו תורה שבעל פה המקובל מן הארץ". וראה פרי צדיק ויחי מאמר י: "כמו שאמרנו כבר על פסוק 'תזל כטל אמרת' שהוא על תורה שבעל פה, דתורה שבכתב הוא כמטר לקחי (דברים לב, ב) דלקח טוב נתתי וגו' (משלי ד, ב) זה רואין שהוא מן השמים, אבל תורה שבעל פה הוא מה שחכמי ישראל מחדשים בלבם והם באמת דברי אלהים חיים, והוא כטל שאין רואים ירידתו רק שאחר כך רואים לחלוחית בארץ. וזהו 'אמרת' דאמירה בלחישו (זוה"ק ח"ג פח, ב)". סו. "אמר רבי אלעזר אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו כיון שנסתכל הקדוש ברוך הוא בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגזז מהן שנאמר (איוב לח, טו) וימנע מרשעים אורם, ולמי גזזו לצדיקים לעתיד לבא שנאמר (בראשית א, ד) וירא אלהים את האור כי טוב, ואין טוב אלא צדיק שנאמר (ישעיה ג, י) אמרו צדיק כי טוב, כיון שראה אור שגזזו לצדיקים שמח שנאמר (משלי יג, ט) אור צדיקים ישמח". סז. ז"ל התנחומא שם: "ללמדך שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבעל פה לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה ויש מבלה ומנבל עצמו עליה, לפיכך מתן שכרה לעולם הבא שנאמר (ישעיה ט, א) העם ההולכים בחושך ראו אור גדול אור גדול אור שנברא ביום ראשון שגזזו הקב"ה לעמלי תורה שבעל פה ביום ובלילה שבזכותן העולם עומד שנאמר (ירמיה לג, כה) כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי אי זה הוא ברית שנוהג ביום ובלילה זו תלמוד". סח. ז"ל הזוה"ק: "רבי יהודה פתח ואמר וירעם בשמים ה' ועליון יתן קולו ברד וגחלי אש (תהלים יח, יד), תא חזי, כד ברא קב"ה עלמא אתקין ליה שבעה סמכין על מה דקיימא, וכלהו סמכין קיימי בחד סמכא יחידיא, והא אוקמוה דכתיב (משלי ט, א) חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה, ואלין כלהו אינון קיימי בחד דרגא מנייהו דאקרי (שם י, כה) צדיק יסוד עולם. ועלמא כד אתברי מההוא אתר אתברי, דאיהו שכלולא דעלמא ותקונוי, דאיהו חד נקודא דעלמא, ואמצעיתא דכלא, ומאן איהו ציון, דכתיב (תהלים ג, א) מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבואו, ומאן אתר מציון וכו' וציון תקיפו ונקודה דכל עלמא, דציון איהו שכלולא ושפירו דעלמא, ועלמא מניה אתנון, בגין דתרין דרגין אינון ואינון חד, אינון ציון וירושלם, דא דינא ודא רחמי, ותרוייהו חד, מהכא דינא ומהכא רחמי". סט. שער הפסוקים פרשת ויצא.

אז, והיננו שהיו מבוררין במדת צדיק, ולכן זכו לאור הראשון שנגנז לעמלי תורה שבעל פה, על פן היו הם המנצחים לקלפת יון. ובבראשית רבה (צט, ב) לוי כנגד מלכות יון זה שבט שלישי וזו מלכות שלישיה וכו' ע'. ויבניף ציון' הוא ההפך מקלפת יון. וישבת מעין עולם הפא (ברכות נו, ב), שבעולם הפא יתברר ועמף כלם צדיקים שכל ישראל יש להם חלק לעולם הפא [סנהדרין צ, א ע"א], וישבת מעין זה, שיכולים גם כן לתקן פגם זה.

ובפרשת וישב נמצא איך שנתברר יוסף במדתו צדיק יסוד עולם על ידי

הנסיין, והמכירה היה על ידי יהודה, ואף שאחיו הורידוהו מגדלתו בשביל זה ע"י, הוא מפני שלא ידעו עומק המכון מה יתברר בזה, שבאמת נתגלגל על ידי יהודה שיבורר יוסף במצרים.

וכן יהודה נתברר אז, וכמו שאמרו בבראשית רבה (פה, א) [והקדוש ברוך הוא היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח ע"י].

ובזהר הקדוש וישב (ח"א קפח, ב) תרין נשין הוו דמנייהו אתבני ורעא דיהודה ואתו מנייהו דוד מלכא ושלמה מלכא ומלכא משיחא תמר ורות וכו' ע". ואף

ע. ז"ל המדרש: "לוי כנגד מלכות יון, זה שבט שלישי וזו מלכות שלישיה, זה אותיותיו משולשין וזו אותיותיה משולשין, אלו תוקעי קרנים ואלו תוקעי סולפירים, אלו לובשי כובעים ואלו לובשי קיסים, אלו לובשי מכנסים ואלו לובשי פמליא, אלו מרובים באוכלסין ואלו מועטין באוכלסין באו מרובים ונפלו ביד מועטין, באיוז זכות מברכתו של משה שאמר (דברים לג, יא) מחץ מתנים קמיו, ביד מי מלכות יון נופלת ביד בני חשמונאי שהם משל לוי". עא. "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר". עב. ראה בראשית לח, א: "ויהי בעת ההיא וירד יהודה", וברש"י: "למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף ללמד שהורידוהו אחיו מגדולתו כשראו בצרת אביהם, אמרו אתה אמרת למוכרו אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך". וראה לעיל הערה סב-סג. עג. "ויהי בעת ההיא (בראשית לח, א), רבי שמואל בר נחמן פתח כי אנכי ידעתי את המחשבות (ירמיה כט, יא) שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח". עד. ז"ל הזהר"ק: "ותסר בגדי אלמנותה מעליה וגו' (בראשית לח, יד), תא חזי תמר בת כהן הות וכי סלקא דעתך דאיהי אזלא בגין לאזנאה עם חמוה דהא איהי צניעותא אשתכחת בה תדיר, אלא איהי צדקת הות ובחכמה עבדת האי, דהא איהי לא אפקרת גרמה לגביה אלא בגין ידיעה ידעת וחכמתא אסתכלת, ועל דא איהי אתת לגביה למעבד עמיה טיבו וקשוט, ועל דא אתת להדיה ואשתדלת בעסקא דא. תא חזי, בגין דאיהי ידעת ידיעה ואשתדלת בעסקא דא קב"ה עבד סיועא תמן בההוא עובדא ואתעברת מיד, וכולא הוה מניה. ואי תימא אמאי לא אייתי קב"ה אינון בנין מאתתא אחרא, אמאי מן דא, אלא ודאי איהי אצטריכא לעובדא דא ולא אתתא אחרא. תרין נשין הוו דמנייהו אתבני זרעא דיהודה, ואתו מנייהו דוד מלכא ושלמה מלכא ומלכא משיחא, ואלין תרין נשין דא כגוונא דדא, תמר ורות דמיתו בעלייהו בקדמיתא ואינון אשתדלו לעובדא דא, תמר אשתדלת לגבי חמוה דאיהו קריב יתיר לבנוי דמיתו וכו'. רות מית בעלה, ולבתר אשתדלת בעובדא דא לגביה דבועז דכתיב (רות ג, ז) ותגל מרגלותיו ותשכב ואשתדלת בהדיה, ולבתר אולידת ליה לעובד, ואי תימא אמאי לא נפיק עובד מאתתא אחרא, אלא ודאי היא אצטריכת ולא אתתא אחרא, ומתרין אלין אתבני ואשתכלל זרעא

שְׁמָהֶם יֵצְאוּ רַק דָּוִד וּשְׁלֹמֹה וּמָשִׁיחַ, וְהָיוּ
בְּנֵי שְׁלֹה שְׁלֹא הָיוּ מִתְמַר, מִכָּל מְקוֹם אָמַר
בְּזֶהֱרַקְדוֹשׁ שְׁנִבְנָה מֶהֶם כָּל זָרַע יְהוּדָה.
וְהוּא עַל פִּי מַה שְּׁאַמְרוּ (סוּטָה לו, ב) יְהוּדָה
שֶׁקְדָּשׁ שֵׁם שְׁמִים בְּפִרְהֶסְיָא נִקְרָא
כָּלּוּ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.
וְהָיָה שֵׁשׁ בּוֹ כָּל שֵׁם הַיִּי"ה וּבְאֻמָּצָע ד'.
וְהוּא עַל פִּי מַה שְּׁאַמְרוּ בְּזֶהֱרַקְדוֹשׁ [ח"ב
קעח, ב] ה' דָּל"ת הֵיחָד הוּא בְּקִדְמִיתָא, וְהָיָה

דָּל"ת דְּלִית לָהּ מַגְרָמָה כְּלוּם ע', וְאַחֲרַי כָּן
נַעֲשִׂית ה' כְּשִׁמּוּפִיעַ יו"ד בָּהּ, וְהָיָה
סִיְהָרָא ע', שֶׁהִיא כְּכָרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּרִישָׁא
חֲשׂוֹכָא וְהָדָר נְהוּרָא [שבת עז, ב], וְזֶה שְׁרָמְזוּ
(ראש השנה כ, ב) עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה שְׁעֵי מִיכָסִּי
סִיְהָרָא ע', וְהוּא דְלִת הֵיחָד בְּקִדְמִיתָא.

וּבְזֶהֱרַקְדוֹשׁ (ח"א קפא, א) לְאִינוֹן דְּסִבְלִי
עִם סִיְהָרָא הֵהוּא פְּגִימָא וְכו',
יִתְחַדְתוֹן עִמָּה וְאַלִין אֶקְרוּן יְסוּרִין שֶׁל

דיהודה, ותרומיהו בכשרות עבדו למעבד טיבו עם אינון מיתייא לאתתקנא עלמא לבתרא". עה. "אמר
רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקידש שם שמים בסתר הוסיפו עליו אות אחת
משמו של הקדוש ברוך הוא, יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא נקרא כולו על שמו של הקדוש
ברוך הוא, יוסף מאי היא וכו', יהודה מאי היא, דתניא היה רבי מאיר אומר כשעמדו ישראל על הים
וכו' זה אומר אין אני יורד תחילה לים וזה אומר אין אני יורד תחילה לים קפץ נחשון בן עמינדב
וירד לים תחילה וכו', לפיכך זכה יהודה לעשות ממשלה בישראל, שנאמר (תהלים קיד, ב) היתה יהודה
לקודשו ישראל ממשלותיו מה טעם היתה יהודה לקדשו וישראל ממשלותיו משום דהים ראה וינוס".
עו. ראה קהלת יעקב ערך דל: "דלת הוא סוד המלכות שהוא הפתח והדלת והשער להי"ה כנודע,
ונקרא דלת מלשון דלית, דלית לה מגרמה כלום ואז יונקת מהדינים, גם נקרא דלת כשאין ישראל
מקשטים אותה בתורה ומצות ומעשים טובים אז הוא דלה". עז. ראה קהלת יעקב ערך סיהרא:
"סיהרא בחינת מלכות, שהוא בחינת דלית לה מגרמא כלום כי אם מאור השמש כמו סיהרא".
עת. "אמר רבי זירא אמר רב נחמן, עשרים וארבעה שעי מכסי סיהרא, לדידן שית מעתיקא ותמני
סרי מחדתא, לדידהו שית מחדתא ותמני סרי מעתיקא, למאי נפקא מינה, אמר רב אשי לאכחושי
סהדי". וברשי"ש: "עשרים וארבע שעי מכסי סיהרא - סמוך לחידושה מלפניו ומאחריו היא מתכסה
מן העין מתוך קוטנה, שש שעות לפני חדושה ושש שעות לאחר חדושה נעלמת מכל אדם, קודם
לכן ולאחר מכאן שתיים עשרה שעות שהיא במזרח נראית לבני מזרח ולא לבני מערב מתוך קוטנה,
וכשהיא במערב נראית לבני מערב ולא לבני מזרח, והיא לעולם לפני חדושה בקרן מזרחית דרומית
ולאחר חדושה בקרן מערבית דרומית, כך ראייתי ביסודו של רבי סעדיה זכרוננו לברכה, הילכך כשהישנה
מתכסה במזרח אין החדשה נראית לבני מזרח עד עשרים וארבע שעות, וכשמתכסה מבני מערב
אין החדשה נראית להן עד עשרים וארבע שעות. לדידן - לבבל, דקיימין במזרח. מכסיא שית מעתיקא
- ולא יותר, מה טעם מפני שהלבנה הישנה שלפני חדושה בקרן דרומית מזרחית ורואין אותה בני
בבל הסמוכים למזרח ונעלמת מהן מכאן ואילך מתוך קוטנה, ולסוף שש שעות של חדושה היא
עומדת בקרן דרומית מערבית ורואין אותה בני ארץ ישראל הסמוכין למערב ולא בני בבל, וכן כל
שתיים עשרה שעות שאחר שש שעות הראשונות, הרי שמתכסה החדשה מבני בבל שמונה עשרה
שעות, ולאחר שמונה עשרה שעות כבר גדולה היא, ונראית בכל מקום. לדידהו שית מחדתא - כמו
שפירשתי, שלבסוף שש נראית לבני מערב. ותמניסר מעתיקא - כמו שפירשתי, שהישנה בסוף
תכליתה לעולם במזרח, וכל שמונה עשרה שעות של ישנה מתוך קוטנה לא נראית במערב, אבל
קודם לכן גדולה היתה, ונראית למרחוק. לאכחושי סהדי - אם יאמרו ראינו הישנה והחדשה בתוך
עשרים וארבע שעות שקר העידו".

אֶהְבֶּה וְכו' דְּאֶתְפָּגַם נְהוֹרָא שֶׁל אֶהְבֶּה זֹטָא מֵה שְׁאַמְרוּ (שבועות ט, א) יְהֵא כְּפָרָה עַל דְּאֶתְדַחֵיָא מֵאֶהְבֶּה רַבָּה וְכו' ע"ט. וְהוּא סוּד שְׁמַעְטִי אֶת הַיָּרֵחַ פ'.

ע"ט. ז"ל הזוה"ק: "רבי חייא פתח ואמר לכן אנשי לבב שמעו לי חלילה לאל מרשע ושדי מעול, כי פועל אדם ישלם לו וכאורח איש ימציאנו (איוב לד, י). תא חזי כד ברא קודשא בריך הוא עלמא עבד ליה על דינא ועל דינא אתקיים, וכל עובדין דעלמא אינון קיימין בדינא וכו'. אשכחנא בספרי קדמאי רזא חדא ולגביה רזא אחרא, חד דאיהו תרין, דהא אית זמנין דסיהרא איהי בפגימו ושריא בדינא, ושמשא לא אשתכח גבה, ובכל זמנא ובכל שעתא אית לה לאפקא נשמתין בבני נשא כמה דלקטא בקדמיתא, ואפיקת לון השתא בזמנא דאיהי קיימא בדינא, האי מאן דנקיט לה בההוא זמנא ליהוי תדיר בגריעותא ומסכנותא אזלא לגביה ואתבר תדיר בדינא כל יומי דבר נש בין חייבא בין זכאה, בר דצלוחא בטיל כל גזרי דינן ויכיל לסלקא בצלותא וכו' (הנה רבי חייא בא לתרץ מה שיש צדיק וטוב לו וצדיק ורע לו, שאלו הנשמות שיוצאות מהמלכות בעת היא פגומה הם טובלים תמיד יסורים והנשמות שיוצאות מהמלכות בעת שהיא בשלמות ומקבלת שפע מהיסוד, הם תמיד שלמות בכל טוב - מותק מדבש). וכד סיהרא אתפגים בההוא סטרא דחויא בישא, כדן כל אינון נשמתין דנפקין, אף על גב דכולהו דכיין וכלהו קדישין, הואיל ונפקו בפגימו בכל אינון אתרי דמטו אינון נשמתין כלהו אתברו ואתפגימו בכמה צערין בכמה כאבין וכו'. ובגין כך אלין אינון דבעיין לחדתותי בחדתותא דסיהרא (ולכן אלו הצדיקים שסבלו עם השכינה ראוי והגון שיתחדשו בחידושה לעתיד לבא). ועל אלין כתיב (ישעיה סו, כו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה', כל בשר ודאי, דאלין יתחדתון בכלא (כי אלו יתחדשו בגוף ונשמה), ובעיין לחדתותי בחדתותא דסיהרא (ואלו ראויים להתחדש בחידוש השכינה), ואלין אינון בשותפותא חדא בסיהרא, פגימין בההוא פגימו דילה, ובגין כך איהי שריא בגווייהו תדיר דלא שבקא לון, כמה דאת אמר (שם נז, טו) ואת דכא ושפל רוח, וכתיב (תהלים לד, יט) קרוב ה' לנשברי לב, לאינון דסבלי עם סיהרא ההוא פגימו, אינון קריבין לה תדיר, ועל דא להחיות לב נדכאים, באינון חיים דאתיין לה לאתחדתא יהא לון חולקהו, אינון דסבלי עמה יתחדתון עמה. ואלין אקרין יסורין של אהבה, של אהבה אינון, ולאו מניה דההוא בר נש, של אהבה אינון, דאתפגם נהורא של אהבה זוטא (לפי שנפגם האור של השכינה הנקראת אהבה זוטא) דאתדחיא מאהבה רבה (שנדחתה ונפרדה מחסד דז"א שזא סוד אהבה רבה), בגין כך אלין אינון חברים משותפים בהדה, זכאה חולקהו בעלמא דין ובעלמא דאתי דאינון זכו להאי למהוי חברים בהדה, עלייהו כתיב (שם קכב, ח) למען אחי ורעי וכו'. אבל תא חזי כד ברא קב"ה עלמא, עבד לה לסיהרא (עשה והאציל תחילה את המלכות הנקראת ירח כדי להנהיג על ידה את התחתונים) ואזער לה נהורהא (ומיעט את אורה כדי שתהיה תלויה במעשה התחתונים לפעמים מתמעטת ולפעמים מתמלאת), דהא לית לה מגרמה כלום, ובגין דאזעירת גרמה אתנהרא בגין שמשא (היא מקבלת אורה מז"א הנקרא שמש) ובתוקפא דנהורין עלאין. ובזמנא דהוה בי מקדשא קיים, ישראל הוה משתדלי בקרבנין ועלוון ופולחנין דהוה עבדין כהני וליואי וישראל, בגין לקשרא קשרין ולאנהרא נהורין. ולבתר דאתחרב בי מקדשא, אתחשך נהורא, וסיהרא לא אתנהירת מן שמשא, ושמשא אסתלק מנה ולא אתנהרא, ולית לך יומא דלא שלטא ביה לווטין וצערין וכאבין כמה דאתמר. ובההוא זמנא דמטי זמנא דסיהרא לאתנהרא, מה כתיב וכו', ובההוא זמנא יתער קודשא בריך הוא אתערותא עלאה לאנהרא לה לסיהרא כדקא יאות, כמה דאת אמר (ישעיה ל, כו) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים, ובגין כך יתוסף בה רוח עלאה. ובגין כך יתערון כדן כל אינון מיתיא דאינון גו עפרא". וראה שם בכל המשך מאמר הזוה"ק בענין תיקון המלכות לעתיד לבוא. פ. וראה בזוה"ק ח"ג עט, ב: "אמר רבי שמעון, אמר קודשא בריך הוא הביאו עלי כפרה בראש חדש (וסוד הירח הוא המלכות שבראש חודש היא עת חידושה וטהרתה מחסרונה ומאחיות החיצונים, לכן

וְכֵן הָיָה כָּאֵן בְּרִישָׁא עַר וְאוֹנָן - בְּרִישָׁא חֲשׂוֹכָא, וְהֶדֶר נְהוּרָא - פֶּרֶץ וְזֶרַח שֶׁהָיוּ נִשְׁמוּתֵיהֶן (כמו שנתבאר פרשת וישב מאמר ד פא).
וְזֶהוּ 'אוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ' שֶׁיִּתְקַן כָּלֵל יִשְׂרָאֵל דְּעֻמָּה פְּלִים צִדִּיקִים^{פב}, וְהוּא מִדַּת

מַלְכוּת פֶּה תוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה' שֶׁתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה הוּא הָרֵב חֲכָמָה לְתַקֵּן הָרֵב פְּעִס^{פג}.
וּבְזֶהֱר הקדוש (שם קפט, א) דְּדִרְשׁ גַּם כִּי אֵלֶּף בְּגִיָּא צִלְמֹת [תהלים כג, ד] עַל יוֹסֵף דְּאִזֵּל לְגִיָּא צִלְמֹת וְה' יִתְבָּרַךְ וּבְגִלִּי

צריכים לתקן ולהמתיק את שורש הדינים וכו' - מתוק מדבש), עלי ודאי (לתקן את שורש הדינים שעלי ולמעלה ממני בבניה), בגין דיתעבר ההוא חויה (כדי שיתבטל אחיות ויניקת הנחש שהוא הס"מ מהמלכות), ויתבסס מאן דבעיא. עלי כמה דכתיב (ישעיה ו, ב) שרפים עומדים ממעל לו וכו'. אוף הכא הביאו עלי כפרה, עלי ממש, בגין דיתבסס ויתעבר, ולא אשתכח חויה באתר דשאר, וכל כך למה, על שמעטתי את הירח (זה גרם התעוררות הדינים), ושלטא בה מאן דלא אצטרך (ושלט ואחז בה הנחש אשר לא מן הראוי שיאחז בה). וראה של"ה הקדוש מסכת פסחים תורה אור באריכות. וראה עוד פרי צדיק לראש חודש תמוז מאמר ג: "כן היה הבריאה שיהיה ברישא חשוכא והדר נהורא, וכמו שאמרו (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע וכו', וזה שאמרו בגמרא (חולין ס, ב) אמר הקדוש ברוך הוא הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח וכו', שבשעיר ראש חודש כתיב לחטאת לה' (במדבר כה, טו) שכביכול ה' יתברך אומר שהכל היה ממנו, שהוא ברא כך היצר הרע שיהיה מיעוט הירח סיהרא בחינת כנסת ישראל, שיהיה כ"ד שעי מיכסי סיהרא (כמ"ש ראש השנה כ, ב), דהיינו ברישא חשוכא, ואחר כך מתחיל להתנוצץ אור קטן הולך ואור בכל פעם יותר וזה שאמר עלי דייקא". פא. וז"ל שם: "פרץ עצמו הוא נשמת משיח וכו', ופרץ וזרח היו נשמות ער ואונן כמו שכתב האר"י ז"ל (שער הפסוקים וישב), ופרץ נשמת ער, שער היה נשמת משיח והוא קלקל בפגם זה ובא אחר כך פרץ. וכבריינו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא וכו', 'ברישא חשוכא' היה נשמת ער 'והדר נהורא' פרץ שהיה נשמת משיח ממש וזה היה תיקונו של ער". וראה ברמב"ן בראשית לח, כט: "ובמדרשו של רבי נחוניא בן הקנה (ספר הבהיר קצו) יזכיר סוד בשם אלה הילודים, אמרו איקרי זרח על שם החמה שהיא זורחת תמיד, ופרץ על שם הלבנה הנפרצת לעתים ונבנית לעתים וכו'. והנה לדעתם היה שם הלבנה לפרץ מפני מלכות בית דוד, והיו תאומים כי הלבנה מותאמת בחמה וכו', וזהו מאמרם (ראש השנה כה, א) בקדוש החודש דוד מלך ישראל חי וקיים והמשכיל יבין". וראה עוד ברבינו בחיי שם. פב. ראה פרי צדיק לפרשת פרה מאמר ב: "באמת יהיה משיח שיתקן הכלל דכל ישראל קשורים בשורש בה' יתברך, דרצונו לעשות רצונך וכו' (ראה ברכות יז, א) ועמך כולם צדיקים, ואז יתקון שורש הפגם ויבולע המות לנצח". ובפרי צדיק בהעלותך מאמר יג: "שבט יהודה ושבט יוסף וכו' ומהם יצאו ב' המשיחים משיח בן יוסף שעל ידו יהיה הנצח באומות העולם ויברר קדושת ישראל שהם בבחינת ועמך כולם צדיקים, והוא יהיה הכנה למשיח בן דוד שיהיה מיהודה שאז ישחוט הקדוש ברוך הוא ליצר הרע כמו שאמרו (סוכה נב, א) ויהיה גמר הנייחא ולא יהיה שריד לבית עשו". פג. ראה נדרים כב, ב: "אמר רב אדא ברבי חנינא אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד שערכה של ארץ ישראל הוא מאי טעמא כי ברב חכמה רב כעס (קהלת א, יח)". וראה פרי צדיק לראש חודש אלול מאמר ג: "היינו שאחר הקלקול הוצרכו לרב חכמה כדי לתקן הרב כעס וכו' שבשעת מתן תורה הקדימו נעשה לנשמע שאז כל מעשיהם היה רק כרצון ה' יתברך, ואם לא היה הקלקול היה כן תמיד כיון שנעקר יצר הרע מלבם אז בשעה ששמעו הדיבור לא יהיה לך (כמו שאמרו בשהש"ר א, טו), אך אחר הקלקול דאיתא (שמות רבה כז, ט) שתי כוסות מזגתם בסיני נעשה ונשמע שברתם נעשה עשייתם עגל הזהירו בנשמע, פירוש שעל ידי הנשמע תתקנו הנעשה גם כן, והיינו שעל ידי הרב

אור מורה על אור תורה שבעל פה. והוא כמו שאמרו בתקונים (תיקון כא מו, א) מימינא אתיהיבת אורייתא דבכתב ומשמאלא אתיהיבת אורייתא דבעל פה. וכן כתב בהקדמה (יא, ב ד"ה פקודא רביעאה) וכד אתנטילת מגבורה אתקריאת תורה שבעל פה דהכי אוקמוהו מארי מתניתין תורה שבעל פה מפי הגבורה נתנה ותמן גבורים עומדים בפרץ וכו', עין שם.

והענין דפסח 'יהי אור' שהיה ההכנה לתורה שבכתב שהוא מימין, כמו שנגמר (דברים לג, ב) מימינו אש דת. ובמתן תורה היה חרות על הלוחות [שמות לב, טז] חרות ממלאך המות^א, וממילא היה חרות גם מיצר הרע, שהוא יצר הרע הוא מלאך המות (כמ"ש בבא בתרא טז א). ובדאי לא יצר חרות ממלאך המות עד שיתקן כל פגם הנחש שהיה סבה לזה, והוא כשיש חרות מיצר הרע, כמו שהיה לעתיד שישחט הקדוש ברוך הוא ליצר הרע [סוכה נב, א]

חסידיו ישמר וזה שנגמר [שם] כי אתה עמדי^{פד}. וכתוב אחר כך [שם, ה] דשנת בשמן ראשי, שמן מורה על חכמה כמו שאמרו (מנחות פה, ב) מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן^{פה}, 'דשנת בשמן ראשי' הינו אור תורה שבעל פה שהוא מטלא דעתיקא^{פי}, וכמו שנגמר [קהלת ט, ח] ושמן על ראשך אל יחסר, ובגמרא (שבת קנג, א) דרש אלו תפלין^{פי}, והינו תפלין שבראש כמו שכתב בפרוש רש"י [שם ד"ה אלו], שהוא ככתב על הראש. וכן דרשו 'ויקר' [אסתר ח, טז] אלו תפלין שבראש (מגילה טז, ב), והינו שיקר מורה על כתר עליון כמו שאמרנו כמה פעמים^{פי}:

והנה בתקונים (תיקון לו עז, ב) איתא על הפסוק [בראשית א, ג] 'יהי אור' דא פסח 'יהי אור' [שם] ראש השנה וכו'. ובמקום אחר (תיקון ל עד, ב) איתא 'יהי אור' דא מינא 'יהי אור' דא שמאלא וכו', עין שם^{פט}. ובזהר הקדוש (ח"ב קסז, א) דויהי

חכמה יוכלו לתקן הרב כעס". **פד**. ז"ל הזה"ק "ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדוניו (בראשית לט, ב) וכו', תא חזי בכל אתר דצדיקייא אזלי קב"ה נטיר לון ולא שביק לון, דוד אמר (תהלים כג, ד) גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך וגו', בכל אתר דצדיקייא אזלי שכינתא אזלא עמהון ולא שביק לון, יוסף אזל בגיא צלמות ונחתו ליה למצרים, שכינתא הות עמיה, הדא הוא דכתיב ויהי ה' את יוסף, ובגין דהות עמיה שכינתא, בכל מה דהוה עביד הוה מצליח בידיה, דאפילו מאי דהוה בידיה והוה תבע ליה מאריה בגוונא אחרא, הוה מתהפך בידיה להווא גוונא דרעותא דמאריה הוה רעי ביה". **פה**. וראה זוה"ק ח"ג ז, ב. ובמאורי אור ערך שמן: "שמן נקרא חכמה". **פו**. ראה לעיל הערה סד. **פז**. "בכל עת יהיו בגדיך לבנים (קהלת ט, ח) אלו ציצית (שמלובן הבגד - רש"י), ושמן על ראשך אל יחסר (שם) אלו תפלין (שהם שם משמן טוב, דכתיב (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם וגו' ותנא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפלין שבראש)". **פח**. ראה פרי צדיק לך מאמר יא חיי שרה מאמר ד. **פט**. "קם סבא חד פתח ואמר יהי אור ויהי אור, יהי אור דא ימינא, ויהי אור דא שמאלא, דבכל אתר ויהי איהו לשון צער, ובגין דא ויהי היום דדא איהו ראש השנה דאיהו שמאלא, דאיהו דן דינא דכל עלמא, ובגינה אתמר ויהי אור". **צ**. ראה שמות רבה מא, ז: "והלוחות מעשה אלהים המה חרות על הלוחות (שמות לב, טז), מהו חרות וכו' רבי נחמיה אומר חירות ממלאך המות".

ואז יבלע המות צא. ויבדאי בשעת מתן תורה היה חרות מיצר הרע. רק אחר הקלוקל שחזר יצר הרע צי הצרכו לתורה שבעל פה שהוא הרב חכמה לתקן הרב כעס צי.

ועל זה ראש השנה ויהי אור' הכנה להתחדשות תורה שבעל פה צי, והינו שיפנסו הדברי תורה ללב ויהיה הנהי להאור. וזהו 'שמאלא' לתקן הרב כעס, שגנצרו רב חכמה שיפנסו דברי תורה בלב.

וכמו שאמרנו כמה פעמים צי מרבנו הקדוש זכר צדיק וקדוש לברכה על מה שאמרנו במדרש רבה (מצורע טז, ב) שאמר רבי ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רוכל זה והודיעו מי האיש החפץ חיים צי. ואף שהרוכל לא אמר לו רק הפסוק בצורתו, רק רבי ינאי הרגיש אז טעם מחדש על ידי הרוכל שגננס ללב צי, וזהו עקר אור תורה שבעל פה צי.

צא. ע"פ ישעיה כה, ח. צב. ראה שיר השירים רבה א, טו: "בשעה ששמעו ישראל אנכי ה' אלהיך נתקע תלמוד תורה בלבם והיו למדים ולא היו משכחין וכו', בשעה ששמעו ישראל לא יהיה לך נעקר מלבם יצר הרע באו אצל משה אמרו לו משה רבינו תעשה את פרוזביון שליח בינותינו, שנאמר (שמות כ, טז) דבר אתה עמנו ונשמעה ועתה למה נמות, ומה הנייה יש באבדה שלנו, מיד חזר יצר הרע למקומו". צג. ראה לעיל הערה פג. צד. ראה פרי צדיק לסוכות מאמר מה: "בכל שנה בראש השנה יש התחדשות בדברי תורה, כמו שאומרים תמיד דמשום הכי נקרא ראש השנה ולא תחלת השנה, רק שהוא ראש והתחדשות לדברי תורה וכמו שמצינו (סנהדרין קג, ב) מנשה היה שונה נ"ה פנים בתורת כהנים כנגד שני מלכותו דהיינו שבכל שנה היה דורש פנים חדשות בתורת כהנים שהוא לפי טעותו היה סבור על עבודתו שהוא לה' יתברך. ומשום הכי אחר יום הכפורים שנתקן כל מעשה העבר כלל חג האסיף וכו', ואחר כך בשמיני עצרת אז כיון שנתקן המעשים ממילא יש כמה דברי תורה מהשנה וכו'. אך באמת בכל שנה יש התחדשות מראש השנה בדברי תורה כאמור, ואחר יום הכפורים שנתקן המעשים מהעבר אז מתחילין מחדש התורה ומרגישין טעם מחודש בדברי תורה". צה. ראה פרי צדיק לראש חודש סיון מאמר ב ולשבועות מאמר ב. צו. ז"ל המדרש: "מעשה ברוכל אחד שהיה מחזיר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי והיה מכריז ואומר מאן בעי למזבן סם חיים, אודקין עליה רבי ינאי הוה יתיב ופשט בתורקליניה שמעיה דמכריז מאן בעי סם חיים, אמר ליה תא סק להכא זבון לי, אמר ליה לאו אנת צריך ליה ולא דכוותך, אטרח עליה סליק לגביה הוציא לו ספר תהלים הראה לו פסוק (תהלים לג, יד) מי האיש החפץ חיים מה כתיב בתריה נצור לשונך מרע סור מרע ועשה טוב. אמר רבי ינאי אף שלמה מכריז ואומר (משלי כא, כג) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו, אמר רבי ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רוכל זה והודיעו מי האיש החפץ חיים". צז. וראה פרי צדיק לראש חודש סיון מאמר ב: "הרוכל הזה שהיה לו עסק בזה, שהיה מקולקל בענין רכילות, ולכן היה נקרא רוכל מלשון הולך רכיל, ואחר התשובה על זה ועמד על דברי תורה זו הרגיש טעם מחודש בפסוק זה, וזה שלמד רבי ינאי ממנו. שזה הטעם לא היה יכול להרגיש רק מי שיש לו עסק בזה". צח. וראה פרי צדיק בראשית מאמר ד: "ואיתא בזוהר הקדוש (ח"א רט, א) מעז יצא מתוק (שופטים יד, יד) 'מעז' דא תורה שבכתב 'יצא מתוק' דא תורה שבעל פה, והיינו שתורה שבכתב נקרא אריה וכו' ומעז יצא מתוק - הטעם בדברי תורה, שזה עיקר תורה שבעל פה, ועל זה נאמר (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש ונופת צופים וכו'. וזהו מה שאמרו בגמרא (פסחים קיט, א) המגלה דברים שכיסה עתיק יומין ומאי ניהו טעמי

ובכל שבת הוא התחדשות הפרשה באור תורה שבעל פה, והוא שינגישו טעם מחדש בהפרשה שיכנסו הדברי תורה בלב שהוא אור תורה שבעל פה.

ימי חנכה בכל שנה הוא חנכת כל שבתות השנה, שהם התחדשות האור דתורה שבעל פה. וכמו שהיה חנכה במשכן ובמקדש להתחנף בעבודה, כן חנכת החשמונאים חנכה לאור תורה שבעל פה, שהיא בכל שבתות השנה שזוכין לאור תורה שבעל פה ולתקן הרוב פעם. ועל כן לא עשו זכר לשאר החנכות שהיו, רק לחנכת החשמונאים, שנוהגת לעולם.

ובשבת אף בזמן הזה ה' יתברך שוכן בתוך לב בני ישראל כמו שאמרו (תיקוני זוהר תיקון מח פה, ב) לדרתם [שמות לא, טז] זכאה מאן דעביד לון דירה בשבת בתרי

וראש השנה חנכה ליום הפורים יום שנתנו בו לוחות אחרונות [תענית ל, ב], שכלול בהם מדרש הלכות ואגדות (כמ"ש שמות רבה מו, א^ט; ומו, ז), והוא הרב חכמה מתורה שבעל פה. וזהו 'ישעי' [תהלים כז, א] ביום הפורים כמו שאמרו במדרש רבה [ויקרא רבה כא, ד], והינו מחילת עונות. וגמר הישועה בהושענא רבה הינו ישועה גדולה. ואחר כך בשמחת תורה מסימין התורה, שאז מתחיל ההתחדשות בדברי תורה.

וכמו שאמרנו^{קא} במה שאמרו (תיקוני זוהר תיקון יג כט, ב ושאר מקומות) ג' סדרים דאורייתא דבכתב, אף ישע חמשים וארבע^{קי}, אף פרשת ברכה אינו נחשב שמעם התחיל הופעת והארת תורה שבעל פה של משה רבנו, ועל כן אינה נקראת בשבת רק ביום טוב (ונתבאר שמחת תורה מאמר נ).

תורה, והיינו לטעם הטעם בדברי תורה. ובכל שנה מרגישין טעם מחודש בדברי תורה, ועיין שם בכל המאמר. ובפרי צדיק לחג השבועות מאמר ב: "שעל ידי היראה זוכה לחכמה ולטעם טעם בדברי תורה, וזה עיקר ויסוד תורה שבעל פה, היינו 'טעמי תורה' להרגיש טעם בדברי תורה. וכמו שאנו מפרשין מה שאמרו (פסחים קיט, א) זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין מאי ניהו טעמי תורה לטעום ולהרגיש טעם ערב בדברי תורה וכו'. וזהו טעמי תורה האור שיש בהדברי תורה להרגיש טעם ומתיקות וכו'. ואצלינו כל חכמת תורה שבעל פה כיון שכבר נכתב הרי הוא בכלל חכמה בחינת תורה שבכתב, והעיקר הוא הבינה, היינו להרגיש האור מהדברי תורה בלב בינה לבא זהו בחינת תורה שבעל פה". וראה עוד להלן הערה שלד. **צט.** "התחיל מצטער על שבור הלוחות, ואמר לו הקב"ה אל תצטער, בלוחות הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות לבד ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות הדא הוא דכתיב (איוב יא, ו) ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לתושיה". ק. ונתבאר עוד בפרי צדיק בראשית מאמר ד. **קא.** ראה פרי צדיק האזינו מאמר א. **קב.** וראה בפירוש רמ"ז על הזוהר ח"ב ר, ב: "סוד ג"ן פרשיות שבתורה. ואף על גב שהם נ"ד, נראה דוילך ונצבים חשיבי כאחת משום שהן סמוכות ונקראות ביחד יתר משאר פרשיות שאינן נקראות כאחת אלא בשנה פשוטה, מה שאין כן נצבים וילך. ומוהר"ש אבוהב נר"ו תירץ שזאת הברכה אינה בכלל, משום דאין שבת בפני עצמה. ויפה כיוון שבפירוש אמר כאן פרשתא בשבת". וראה עוד בחומך אנך לחיד"א ריש תצוה ובדבש לפי מערכת פ אות ג. **קג.** כגון חנוכת המשכן שנאמרה בפרשת נשא, וחנוכת בית ראשון שנאמרה במלכים-א פרק ח, וחנוכת בית שני שנאמרה בעזרא פרק ג. **קד.** וראה להלן מאמר ז מה שכתב רבינו בזה.

ולכן נסדר בגמרא ענין חנכה במסכת שבת.
וממילא סדרו בגמרא סמוך לגר שבת,
כיון שחנכת חשמונאים גם כן בגר ואור:

בנסח על הנסים בחנכה 'מסרת גבורים
ביד חלשים ורבים ביד מעטים',
וזהו תקף הנס שהיה נגד הטבע, ואחר
כך אומרים שלש לשונות 'וטמאים ביד
טהורים' 'ורשעים ביד צדיקים' 'וידים ביד
עוסקי תורתך', וזה אינו שף לגדל הנס, רק
הכל ענין אחד שמסר ה' תכפר היונים
ביד ישראל.

אך ענין השלשה דברים שחשב
הוא דשרשי הקלפה הם הקנאה
והתאוה והכבוד, שרש הקלפות דעשו
וישמעאל, שממם נסתעף שלושים וחמש

בתי לבא. ואומרים בשבת [זמר האר"]
ז"ל ליל שבת [נהוריה ישרי בה', והוא אור
הראשון שנגזז לעמלי תורה שבעל פה
שהוא מטלא דעתיקה. ותלמידי חכמים
שעוסקים תמיד בתורה וזוכין לתורה שבעל
פה אתקריאו שבתות וימים טובים כמו
שאמרו (זוה"ק ח"ג כט, ב), וכל אחד מישראל
זוכה לזה בשבת. וכתיב [ישעיה יא, ט] לא
ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, ואיתא
במדרש הנעלם (זוה"ק ח"א קלח, א) הוא לבא
דמדוריה דיצר הרע ביה, ובשבת כל
ישראל נקראו 'הר קדשי', ויכולים לזכות
למיעבד דירה לשכינתא בתרי בתי לבא
ואתפגי יצר הרע מתמן, והינו על ידי
אור תורה שבעל פה. וחנכה היא חנכת
השבתות של כל השנה שאז שוכן ה'
תכפר בלב ישראל באמור.

קה. ז"ל התיקוני זוהר: "לדרתם מהו לדרתם, אלא זכאה איהו מאן דעביד לון דירה בשבת בתרי
בתי לבא, ואתפני מתמן יצר הרע". **קו.** הובא לשון זוה"ק להלן הערה ככת. **קז.** וראה להלן מאמר
ב: "וכמו שאמרו במדרש הנעלם (זוה"ק ח"א קלח, א) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי (ישעיה
סה, כה) הוא לבא דמדוריה דיצר הרע ביה, והר קדשי נקרא הבית המקדש כמו שנאמר (שם נ, ז) ו
והביאותים אל הר קדשי, ולמה נקרא הלב הר קדשי. ולפי האמור מובן שהבית המקדש הוא משכן
לשכינה, וכשזוכים לעקור היצר הרע מהלב נעשה הלב משכן לשכינה, ונקרא הר קדשי". וראה עוד
פרי צדיק תולדות לאחר הבדלה: "בשבת כל אחד מישראל זוכה שנקרא לבו הר קדשי, שבשבת
כל אחד מישראל זוכה לנשמה, ומי שזוכה לנשמה נקרא קדוש כמו שאמרו בזוהר הקדוש (ח"א
סב, א; פג, ב). **קח.** לשון התיקונים. ראה לעיל הערה קה. **קט.** וראה קדושת לוי קדושה חמישית
לחנוכה מה שכתב בזה. **קי.** ראה של"ה הקדוש הקדמה לתולדות אדם: "תנן (אבות ד, כא) הקנאה
והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מהעולם, ואדם הראשון שיצא מהעולם ונקנס מיתה עליו ולכל
הדורות בא לו ממדות אלו, מצד הנחש שנתקנא כשראה את חוה אז הסיתה לתאוה כמו שנאמר
(בראשית ג, ו) וכי תאוה הוא לעינים, ולכבוד כמו שנאמר (שם, ה) והייתם כאלהים. והנה זה החטא
של אדם הראשון הוא שורש פורה ראש ולענה מכל החטאים, שהביא זוהמת הנחש ויצר הרע
לעולם". **קיא.** ראה תקנת השבין אות ו: "ידוע דשלושה שורשי הטומאה דיצר רע זה לעומת זה
לתלת אבהן הם קנאה ותאוה וכבוד, שהוא כעס הבא מפסולת הגבורה דיצחק, ותאוות מפסולת
החסד דאברהם, שהם שורשי הרע שבאומות אדם וישמעאל ברציחה וניאוף, וגאוה הוא נגד מדת
אמת ליעקב שמדתו ענוה".

(א), וְהִינוּ קְלִפַּת הַתְּאֵנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [יחזקאל כג, כ] אֲשֶׁר בָּשָׂר חֲמוּרִים בְּשָׂרָם וְגו' ק"י.

וְעֵשׂוֹ קְלִפַּת שׁוֹר, דְּאִיתָא (ברכות סא, א) וְהָא קָא חֲזִינֵן דְּמִזְקָא וְנִשְׁכָּא וּבִעְטָא קטו', וְהִינוּ 'שׁוֹר נִגַּח' קְלִפַּת הַקֶּנָּאָה וּרְצִיחָה קטו'.

וְעֵמֶלֶק קְלִפַּת כָּלֵב כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (זוהר ח"ב סה, א) נִפְקַּ מִתְּקִיפּוֹתָא דְלֵהוּן דְּאִיקְרִי כָּלֵב וְדָא חֲצִיפָא מְכֻלְהוּ קטו', וְהוּא

מִימִינָא וְשְׁלֵשִׁים וְחֲמִשׁ מִשְׁמָעָלָא כְּמוֹ שֶׁכָּתֵב הָאֲר"י ז"ל ק"י.

קְלִפַּת יִשְׁמַעֲלָא נִקְרָא חֲמוּר קטו', דְּשִׁנֵּי נִעְרִי עֲמוֹ' בְּעִקְדָּה [בראשית כב, ג] הָיוּ יִשְׁמַעֲלָא וְאַלְיָעֶזֶר כְּמוֹ שֶׁכָּתֵב בְּפֶרוֹשׁ רַש"י [שם] וְהוּא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (ויקרא רבה כו, ז), וְלָהֶם אָמַר אַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם 'שָׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוּר' [בראשית שם, ה] 'עִם הַדּוֹמָה לַחֲמוּר' כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (יבמות סב,

ק"י. ראה במגלה עמוקות פרשת ויצא: "חלצני ה' מאדם רע (תהלים קמ, ב) זה ישמעאל מימין וכו', מאיש חמסים (שם) זה עשו וכו', ואי אפשר לעשו שהוא מצד שמאל ליקח אל צד ימין מן הקליפות לבוא עליו משני צדדין, מצד שור ומצד חמור דסיטרא אחרא וכו' שהם שור וחמור שעליהם אמרה תורה (דברים כב, ז) לא תחרוש בשור וחמור יחדיו שלא לזווג אותם יחד וכו'. השב גמול על גאים (תהלים צד, ב) הם תרין סיטרין אילין שמתגאים על כל שבעים שרים של מעלה, כי ע"ב שרים הם, מימין רוכב ישמעאל על ל"ה שרים ימינים וכו', ומצד שמאל עומד עשו ויניקתו מצד יצחק אביו שאהב אותו יצחק ורוכב על ל"ה שרים שמאלים". וראה בספר הפליאה ח"ב עמוד י. וראה עוד להלן הערה קיז. ק"י. ראה לקוטי הש"ס (בסוף הספר): "דע כי יש שני קליפות שהם נקראים שור וחמור, והנה שור הוא מצד שמאל שהוא קליפות עשו הרשע וכן הוא עשו במילואי עין"ן שי"ן וא"ו [בצירוף השלוש תיבות] גימטריא שור וכו', אך החמור הוא מצד ימין וכן חמ"ר גימטריא אברהם בסוד ויחבש את חמורו (בראשית כב, ג)". ק"י. ראה פרי צדיק לפרשת זכור מאמר יא: "קליפת ישמעאל הוא התאוה וחמדות רעות, ועל זה מרמז חמור שכן כתיב במצריים אשר בשר חמורים בשרם וגו' (יחזקאל כג, כ) כי היו שטופי זימה וכו', ועבדים שטופי זימה כמו שאמרו (פסחים ק"ג, ב) שציוה כנען את בניו אהבו את הזימה, וישמעאל בן שפחה ממצרים שקראו הקב"ה בן האמה (בראשית כא, ז) ועל כן נמשל לחמור, וגם כל בעל תאוה עושה מעשה שטות וכו', וכן הלשון בגמרא (ב"ב עד, א) כל אבא חמרא ופירש רשב"ם שוטה כחמור וכו' וחמור הטיפש שבבהמה כנ"ל, ותאוה מעשה שטות וכו' כי אין שטות גדול מזה, כי הוא דבר מאוס כמו שאמרו (שבת קנב, א) אשה חמת מלא צואה וכו', ושוטה זה מאבד עולמו בשביל רגע אחד דתאוה מנוולת, ועל כן נקרא קליפת ישמעאל דתאוה חמור". קטו. "מאי דכתיב וייצר ה' אלהים את האדם (בראשית ב, ז) בשני יודי"ן, שני יצרים ברא הקדוש ברוך הוא אחד יצר טוב ואחד יצר רע, מתקין לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה בהמה דלא כתיב בה וייצר לית לה יצרא והא קא חזינן דמזקא ונשכא ובעטא וכו'". קטו. ראה בראשית כז, מ: "ועל חרבך תחיה" וברש"י שם מט, ה: "אומנות זו של רציחה חמס הוא בידכם מברכת עשו היא זו אומנות שלו היא". ק"י. ז"ל הזוה"ק: "משלחי רגל השור והחמור (ישעיה לב, כ) אינון תרין כתרי שמאלא, דאחידין בהו עמין דאקרון שור וחמור וכו', אמר רבי אבא, כד מזדווגי כחדא (כשאלו הב' קליפות שור וחמור מתחברות כאחד - מתוק מדבש) לא יכלי בני עלמא למייקם בהו, ועל דא כתיב (דברים כב, ז) לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, יחדיו דייקא וכו', מתקיפותא דלהון נפיק ההיא דאקרי כלב (אותיות אמצעיות דשור וחמור שהם ו' דשור מ"ו שחמור גמטריא כלב - הגהות מהר"ח), ודא חציפא מכולהו וכו', אמר קודשא בריך הוא, אתון אמרתון היש ה' בקרבנו אם אין, הרי אני מוסר אתכם לכלב, מיד ויבא עמלק (שהיה נאחו בקליפת כלב לכן הוא חצוף יותר משאר האומות - מתוק מדבש)". וראה עמק המלך שער תיקוני

דאזותיות אַמֶּצְעִיּוֹת דָּשׁוּר וַחֲמוּר ו' מ'ו גִּימְטְרִיא כָּלֵב כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנֵי חַיִּים וִיטְאָל [הגהות על זוהר"ק שם]. וְהוּא קִלְפַת הַגָּאוֹה וְהַכְּבוֹד. וְעָלְיוֹ אָמַר הַכְּתוּב (משלי כא, כד) זֶד יִהְיֶה לִּי שְׁמוֹ, וְכְמוֹ שֶׁנֶּדְרָשׁ (שמות רבה יתרו כו, ו) 'לִי תִפְּדֶה [משלי יט, כה] זֶה עֲמָלִיק' שֶׁהוּא הַלֵּךְ, וְהֵינּוּ דְּכָל הָאֲמוֹת 'שִׁמְעוּ עִמִּים יִרְגְּזוּן' [שמות טו, יד] מֵאַחֵר שֶׁרָאוּ נָסִים נִגְלִים וּמִפְרָשִׁים וְלֹא יָכְלוּ לִכְפֹּר, וְהוּא עַל יְדֵי לִיִּצְנֹת דְּחָה הַכֹּל וְכָפַר. וְזֶה בָּא מִגָּאוֹה שֶׁלֹּא יִתְכַּן בְּעֵינָיו שִׁיְהִי דְּבָר נֶעְלָם מִשְׁכְּלוֹ וְגִבּוֹה מִהַשְׁגָּתוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה לִּי וְכָפַר

בְּכָל עַל יְדֵי לִיִּצְנֹת ק"ח, וְהוּא 'רֵאשִׁית גִּוִּים עֲמָלִיק' רֵאשִׁית דְּקָלִיפָה. דְּשָׂרֵשׁ הַסֵּתַת הַנֶּחֱשׁ הִיָּה 'וְהֵייתָם כְּאַלְהִים' [בראשית ג, ה], וְזֶה סוֹף הַגָּאוֹה וְכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּנוֹכְדִנְצַר [ישעיה יד, יד] וּבְחִירָם [יחזקאל כח, ב] ק"ט, וְזֶהוּ שָׂרֵשׁ הַיִּצָּר הָרַע ק"י. וְהוּא עַל יְדֵי שְׁבִירַת הַפְּלִים וּמִלְכִּין קִדְמָאִין דְּמִיתוּ שְׁהִיָּה עַל יְדֵי גָאוֹה דְּאָנָּא אֶמְלוֹךְ כִּידְעָא. וְכְמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁמֶמֶה שְׁנִתְלַבֵּשׁ ה' יִתְבָּרֵךְ בְּלְבוּשׁ זֶה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [תהלים צג, א] ה' מָלָךְ גָּאוֹת לְבִישׁ מְזֶה נִסְתַּעַף בְּאֶדָם הַגָּאוֹה (וכמו שנתבאר וירא סוף מאמר א קכב).

התשובה פרק ו': "שור וחמור כח עשו וישמעאל וכו', ותחתיהם כח כלב הוא עמלק. ולכן עשו נשא לבת ישמעאל (ראה בראשית כח, ט) ונזדווג שור וחמור, ויצא מכח שניהם עמלק דהיינו הכלב הזה". קיח. וראה שערי תשובה לרבינו יונה (שער ג): "וזה דבר כת הלצים וכו' והלץ הזה הביאהו למידתו הרעה היותו חכם בעיניו, ופעמים שתביא המידה הזאת את האדם לידי מינות להלעיג על מצות, כענין שנאמר (תהלים קיט, נא) זדים הליצני עד מאוד מתורתך לא נטיתי וכו'. והגורם אל הכת הזאת לבלתי שמוע מוסר, מפני שהמידה המביאה אל חלק הזה היא מדת היות האדם חכם בעיניו, וכל כך משלה בו המידה הזאת, עד שיתלוצץ לדעת זולתו, והיא המידה שאין לה תקוה". קיט. וראה בראשית רבה ט, ה': "צפה הקב"ה שנכודנצר וחירם מלך צור עתידין לעשות עצמן אלהות". ובילקוט שמעוני דברים ז, ז (רמז תתמה): "לא מרבכם מכל העמים (דברים ז, ז) וכו' אמר הקב"ה לישראל חושק אני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם, נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר וכו', נתתי גדולה למשה ולאהרן אמרו ונחנו מה. נתתי גדולה לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש, אבל עובדי אלילים אינן כן, נתתי גדולה וכו' לנכודנצר אמר אעלה על במתי עב (ישעיה יד, יד), לחירם מלך צור אמר אל אני מושב אלהים ישבתי (יחזקאל כח, ב)". קכ. ראה ראשית חכמה שער הענוה פרק ב. ובפרי צדיק ראה מאמר ז: "עיקר גבורת כבישת היצר הוא במדת ענוה, שכן התחלת פיתוי הנחש היה בגאוה כמו שנאמר (בראשית ג, ה) והייתם כאלהים, והקליפה זו נסתעף ממה שעלה ברצונו יתברך לברוא העולם הזה והעיקר שיכירו כח מלכותו שהוא מלך עולמים, וכתוב (תהלים צג, א) ה' מלך גאות לבש שהלבוש הוא גיאות, וכתוב (בראשית א, טו) בצלמנו כדמותינו, מזה נסתעף בקליפה גם כן הגאוה, והוא בסוד מלכין קדמאין דמיתו וכמו שכתב האר"י ז"ל שהיה על ידי קליפת הגאוה שכל אחד אמר אני אמלוך, וכמו שנאמר (בראשית לו, לב-לט) וימלוך וימת, וזה שורש היצר הרע. וכן כתב בזוהר הקדוש (ח"א רב, א) דהא יצר הרע לא שריא אלא באתר דאשתכת וכו' וגסותא דרוחא. ומי שזוכה לענוה הוא הגבור הכובש את יצרו". קכא. ראה ברמ"ז על זוה"ק ח"א קעט, ב. וראה מגיד דבריו ליעקב אות קו: "עיקר השבירה היה מחמת זה שכל אחד אמר 'אנא אמלוך' וכו' ואחר כך בעת התיקון היה התיקון על ידי שם מ"ה על דרך ונחנו מה (שמות טו, ו)". וראה שם עוד אות קב: "ומזה תוכחת מגולה למי שמתנשא באיזה מדה על שאר אנשים לאמר שהוא חכם יותר מהם, אז יראה שזו באמת עצמות המחשבה 'אנא אמלוך' וכו' והוא מהשבירה". וראה עוד בצדקת הצדיק אות רו. קכב. ז"ל שם: "הסתת הנחש אף שעיקרו בתאוה היה על ידי הסתת

ומלכות יון איתא (בבראשית רבה ב, ד) 'יוח'שף'
[בראשית א, ב] זה מלכות יון
שהחשיכה עיניהם של ישראל וכו' קכג,
וכתבו בספרים הקדושים [מגלה עמוקות וישב]
חש"ף ראשי תבות חמור שור פלב שלש
קלפות הנזכרים. דקליפת היונים היה
מינות קדי, וזה שרש כל הקלפות, שפא
מהגאון שגבה לפם שהם חכמים בעיניהם,
ומזה פאו למינות, ועל ידי כן פאו גם פן
לשתי הקלפות שהם הקנאה והתאווה.
שחכמתם הוא הפך חכמת התורה, דאיתא
(קידושין ל, ב) פראתי יצר הרע ובראתי לו

תורה תכלין, והינו 'אור תורה' קכד דמצלת
משלש קלפות אלו.

דכנגד קלפת התאווה אמרו שם אם פגע
בך מנוול זה משכהו לבית המדרש
וכו', ומנוול נקרא יצר הרע של התאווה כמו
שאמרו (שבת קנב, א) אשה חמת מלא וכו',
ובמדרש הנעלם (זוהר ח"א קכח, ב) לא מנוול
פבראשונה וכו' עין שם קכז, ואמר 'משכהו
לבית המדרש' שמשך חשק זה לדברי
תורה קכז, כמו שיהיה לעתיד שיהיה
ל'חמידו דאורייתא' (כמ"ש שם קלח, א) קכח.

כבוד והייתם כאלהים וגו' (בראשית ג, ה), וזהו סוף הגיאאות וכמו שאמר נבוכדצר אעלה וגו' אדמה
לעליון (ישעיה יד, יד), וכן בחירם מלך צור אמר מושב אלהים ישבתי (יחזקאל כח, ב), וזהו שורש יצר
הרע שבבריאה כמו שאמרו (בקידושין ל, ב), והוא על ידי שבירת הכלים ומלכין קדמאין דמיתו שהיה
על ידי גיאאות דאנא אמלוח כידוע בספרים הקדושים. וזהו על ידי שה' יתברך מתלבש בלבוש זה,
וכמו שנאמר ה' מלך גיאאות לבש (תהלים צג, א) והאדם נברא בצלמנו וגו' (בראשית א, כז) יש בו גם כן
לבוש זה, וכמו שאמרו (שמות רבה כג, יג) ד' גאים וכו', ובחגיגה (יג, ב) ואדם מתגאה עליהן". **קכג.** ז"ל
המדרש: "רבי שמעון בן לקיש פתר קריא בגליות, 'והארץ היתה תהו' (בראשית א, ב) זה גלות בבל
שנאמר (ירמיה ד, כג) ראיתי את הארץ והנה תהו. 'ובהו' זה גלות מדי ויבהילו להביא את המן (אסתר
ו, יד). 'וחושך' זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהיתה אומרת להם כתבו על
קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל. 'על פני תהום' זה גלות ממלכת הרשעה שאין להם חקר
כמו התהום, מה התהום הזה אין לו חקר אף הרשעים כן. 'ורוח אלהים מרחפת' זה רוחו של מלך
המשיח היאך מה דאת אמר (ישעיה יא, ב) ונחה עליו רוח ה', באיזו זכות ממשמשת ובאה המרחפת
'על פני המים' בזכות התשובה שנמשלה כמים שנאמר (איכה ב, יט) שפכי כמים לבך". **קכד.** ראה
לעיל הערה מג. **קכה.** ראה לעיל הערה יב. **קכו.** "מאי דכתיב ולרבקה אח ושמו לבן (בראשית כד,
כט), אמר רבי יצחק אין יצר הרע בטל מן העולם, אף על פי שכלו לא נמצא קצתו נמצא. תא חזי
בתחלה כשהיה מוטל בעולם הזה נקרא לוט, לעולם הבא יבטל מן העולם אבל לא כולו, ונקרא לבן,
לא מנוול כבראשונה, אלא כמאן דסחי מנוולו, לבן למאי אצטריך, אמר רבי שמעון למעבד פריה
ורביה אצטריך, דאמר רבי שמעון, אם אין יצר הרע נמצא פריה ורביה אינו מצוי". **קכז.** ראה פרי
צדיק לראש חודש מרחשון מאמר ג: "העיקר שנברא היצר שיהיה חשק לדברי תורה וכו' והעצה
משכהו לבית המדרש שימשוך החשק לדברי תורה, שלתכלית זה נברא היצר שהוא החשק להיות
חמידו דאורייתא, וכמו שיהיה לעתיד שיושאר היצר להיות חמידו דאורייתא וכו', שה' יתברך ברא
היצר הרע יצר חשק לדברי תורה שיהיה חדותא דשמעתא, וזהו משכהו לבית המדרש מקום חידוש
הלכות תורה שבעל פה". **קכח.** "רבי יצחק ברבי יוסי הוה אתי מקפוטקיא ללוד, פגע ביה רבי
יהודה, אמר ליה רבי יצחק, תאמר דחבירנא חכימי מתניתא אתעררו להאי עניינא, דיצר הרע יתנשי
מן עלמא וכו', אמר ליה חייר הכי אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם דאלמלא יצר הרע חדותא

וּבְנֵי קִלְפַת הַקִּנְיָה אֵיתָא בְּתַקוּנִים (בהקדמה הנ"ל קכט יא, ב) וְכֵן אֶתְנִטִּילַת מְגִבּוּרָה אֶתְקִרְיָא תוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה דְּהַכִּי אוֹקְמוּהָ מְאִירִי מִתְנִיתִין תוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה מִפִּי הַגְּבּוּרָה נִתְנָה, וְכֵמוֹ שְׁאֲמְרוּ (תענית ד, א) צוֹרְבָא מִרְבָּנָן דִּתְתַח אוֹרֵייתָא דְקָא מִרְתַּחָא לִיהָ שְׁנַאָמַר [ירמיה כג, כט] הֲלוֹא כֹה דִּבְרִי פְּאֵשׁ, וְרוּגְזָא דִּרְבָּנָן טָב אִיהוּ לְכָל סִטְרִין [זוה"ק ח"ב קפב, ב].

וְכֵן עָקֵר הַדְּבָרִי תוֹרָה נִקְנָה עַל יְדֵי שְׁפָלוּת קִלְ, וְעַל יְדֵי דְבָרִי תוֹרָה קְשׁוּרִים בְּרֵאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה בְּרֵאשִׁית בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ רֵאשִׁית [רש"י ריש בראשית], וְהוּא בְּנֵגֶד רֵאשִׁית דְּקִלְפָּה רֵאשִׁית גּוֹיִם קִלְפַת הַגִּנְיָה.

וְזֶהוּ שְׁאוּמְרִים וְיִטְמָאִים בְּיַד טְהוּרִים נִגְדֵי קִלְפַת הַתַּאֲוָה, כִּי עָקֵר שֵׁם טְמָאָה הִיא טְמָאָה הַיּוֹצֵאָה מְגוּפוֹ שֶׁל אָדָם קִלְ, וְהוּא הַזִּיכָּה, שְׂבָא מִכַּח תַּאֲוָה כְּמוֹ שְׁאֲמְרוּ (זבים פרק ב משנה ב) בְּשִׁבְעָה דְּרָכִים בּוֹדְקִין אֶת הַזֵּב וְכוּ' וּבִהְרָהוּר. וְהַעֲפוּ"ם אֵין בָּהֶם שׁוּם טְמָאָה אֲבָל חֲכָמִים עֲשָׂאוּם כְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם [נדה לד, א], דְּגוּפָם מְלֵא מִזְהָמַת טְמָאָה זוֹקֵל, שֶׁהִיא זְהָמַת הַנֶּחֱשׁ קִלְ שֶׁהִטִּיל בְּחַוָּה שְׁלֵא פִסְקָה מִמֶּה קִלְ, וְעַל כֵּן אֲמְרוּ (בראשית רבה פ, יא) הַנִּבְעֵלֶת לְעָרֵל קִשָּׁה לְפָרֵשׁ, דְּשָׂרִי בָּהּ זוֹהֶמָא זוֹ דְּתַאֲוָה. וְהוּא קִלְפַת יִשְׁמַעְאֵל, שֶׁהִיא הַפִּסְלֵת שֶׁל אֲבָרָהָם אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם קִלְ שֶׁהִיָּה מִדַּת אֶהְבָּה בְּקִדְשָׁה, כִּי כָל אֶהְבָּתוֹ וְחִמְדָּתוֹ הִיָּה רַק לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְחֲכָמָתָם שֶׁהוּא 'חֲשָׁן' הַפֶּן 'תוֹרָה אוֹר' מְבִיא לִידֵי קִלְפּוֹת הַתַּאֲוָה וְהַקִּנְיָה כַּחוֹת הַיֵּצֵר הָרַע.

וְהַפֶּן קִדְשָׁה לְפָרֵשׁ מִתַּאֲוָה נִקְרָא 'טְהוּרָה', וְכֵמוֹ שְׁאֲמַר דּוֹד הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם בְּאוֹתוֹ מְזִמּוֹר דְּכֶאֱשֶׁר בָּא וְגו' [תהילים נא,

דשמעתא לא ליהוי, אבל לא מנוולא כקדמיתא למחטי ביה, הדא הוא דכתיב (ישעיה יא, ט) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי אמר רבי שמעון הוא לבא דמדוריה דיצר הרע ביה. רבי אליעזר אומר, לבא טבא בניינא דגופא ונשמטא, ובגין כך כתיב (דברים ו, ה) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, דהוא עקרא דכלא". קכט. שהובא במאמר א. קל. ראה תענית ז, א: "אמר רבי חנינא בר אידי למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב (ישעיה נה, א) הוי כל צמא לכו למים, לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה". וראה תולדות יעקב יוסף שלח אות ה. קלא. ראה בכורות כז, א ובפסחים סז, א. קלב. ראה אור החיים ויקרא טו, ב. קלג. ראה אור זרוע לצדיק אות א: "אמרו ז"ל (שבת קמו, א) ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, פירוש כי הוזהמא שהטיל הנחש בארנו במקום אחר שהוא התאוה, כלשון חכמים כשבא נחש וכו' (שם), וכמו שכתבתי במקום אחר על מה שאמרו ז"ל (שם נה, ב) על ישי שמת בעטיו של נחש, ובמדרש (ויקרא רבה יד, ה) על פסוק (תהלים נא, ז) 'בעוון חוללתני' בעוון מלא אפילו חסיד שבחסידיים אין מכוון אלא להנאתו, וזהו ישי אביו של דוד, וזה עטיו של נחש וכו'. ודבר זה הוא חסרון בתולדה של כל ילוד אשה מצאצאי חוה". קלד. ראה שבת קמה, ב: "מפני מה עובדי כוכבים מוזהמין שלא עמדו על הר סיני, שבשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן". קלה. ראה פרי עץ חיים שער פורים פרק ו: "והנה מאברהם יצא ישמעאל, ומיצחק יצא עשו, שהם בקליפות דין

[א] שְׁהוּא עַל פָּגַם הַתַּאֲוֹת, בְּקֶשׁ [שם, יב] לִב טְהוֹר בְּרָא וְגו', וְאָמְרוּ ז"ל (סוכה נב, א) מְכַלֵּל דְּאִיכָא טַמְאָא קַל. וְזֶה שְׁאוּמְרִים בְּיַד טְהוֹרִים, דְּכְתִיב [תהלים יט, ז] יִרְאֶת ה' טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לְעַד, וְעַל יְדֵי הִירָאָה נִפְרָשִׁים מִתַּאֲוָה כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר [בראשית כ, יא] כִּי אֲמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאֶת אֱלֹהִים בְּמָקוֹם הַזֶּה וְגו', וְעַל יְדֵי זֶה הֵם מְלֵאִים מִתַּאֲוָה קַל.

וְאֲבִרְהָם אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם בְּנִסְיוֹן הָעֲשִׁירִי דַעֲקִידָה אָמַר לוֹ 'עֲתָה יִדְעָתִי כִּי יִרָא אֱלֹהִים אִתָּה' [בראשית כב, יב], כִּי בְרוּר שְׁלֵמוֹת אֶהְבְּתוֹ לֵה' יִתְבָּרַךְ הוּא כְּאֲשֶׁר בָּא

כְּנִגְדּוֹ אֶהְבָּה אַחֲרֵת כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר [שם, ב] בְּנֶךְ וְגו' אֲשֶׁר אֶהְבְּתָה. וּבְנִסְיוֹנוֹת הַקּוֹדְמִים הָיָה רַק כְּנִגְדַּת חֲמִדוֹת עוֹלָם הַזֶּה שֶׁהָיוּ כְּאֵין בְּעֵינֵי אֲבִרְהָם אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם נִגְדַּת אֶהְבְּתָה ה' יִתְבָּרַךְ. אֲבָל אֶהְבְּתוֹ לִיצְחָק אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם שֶׁהָיָה בְּשִׁבִּיל קִדְשָׁתוֹ וְשֶׁהִבְטִיחַ שְׂיֵצֵא מִמֶּנּוּ אִמָּה קְדוֹשָׁה, בְּזֶה הָיָה נִסְיוֹן הָעֲשִׁירִי שֶׁנִּתְבָּרַר שְׁהוּא יִרָא ה', שֶׁהוּא חוֹשֵׁב הוֹאִיל וְהוּא בִּנּוּ אֶפְשָׁר שֶׁהוּא מַצֵּד אֶהְבְּתָה כָּל אֶב לְבָן קַלִּי. וְהָיוּ בְרוּר שְׁלֵמוֹת הָאֶהְבָּה דְּקִדְשָׁה, כְּאֲשֶׁר הוּא גַם כֵּן יִרָא ה' וּלְכַבּוֹ טְהוֹר מְאֹהָבוֹת זָרוֹת שֶׁמְקַלֶּפֶת יִשְׁמַעְיָאל קַלִּי.

ורחמים, כי זה לעומת זה וכו', וראה לעיל הערה קיב. קלו. ז"ל הגמרא שם: "שבעה שמות יש לו ליצר הרע הקדוש ברוך הוא קראו רע וכו' דוד קראו טמא שנאמר (תהלים נא, יב) לב טהור ברא לי אלהים מכלל דאיכא טמא". וראה פרי צדיק ואתחנן מאמר ב: "מדוד המלך ע"ה וכו' והיינו במעשה דבת שבע כשבא אליו נתן הנביא ואמר לו אתה האיש (שמואל ב-יב, ז), היינו שהוא האיש שפסק על עצמו הדין וכמו כן יצא הדין מבית דין של מעלה שאין לו שום תקוה חס ושלום, ועם כל זה פעל בצעקתו מפנימיות הלב כאשר הבין בלבו הריחוק הגדול שירחם עליו ה' יתברך להוציאו מצרתו אף על פי שאינו כדאי, וכמו שאמר בתפלתו (תהלים נא, ב-יב) כרוב רחמיך מחה פשעי וגו' לב טהור ברא לי אלהים וכאמרם ז"ל (סוכה נב, א) מכלל דאיכא טמא, היינו כשחשב בלבו מרוב המרירות שראה אחר כל יגיעתו והשתדלות עד שהיה לבו חלל בקרבו שאמרו ז"ל (ראה ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה סז, ב) שהרגו ליצר הרע בתענית ועם כל זה יאירע לו מכשול כזה, היה הצעקה גדולה בלבו לה' יתברך שהוא כל יכול ואין לו עצה רק לברוא לו בריאה חדשה יש מאין שיהיה לו לב טהור. ופעל זאת שריחם עליו ה' יתברך מצד מדת הרחמים להיות נעשה בריה חדשה". קלז. וראה ישראל קדושים אות י': "וזהו עיקר היראה בהגדרה מתאוות כמו שנאמר (בראשית כ, יא) רק אין יראת וגו' על דבר אשתי וכו', ויראה עיקרה הגדרת תאוה וכו' והוא אותיות ראייה דעל ידי זה יוכל לראות ולהראות פני ה', מה שאין כן בהיפך שאמרו בזוהר (ח"א נז, א) דלא חמי אפי שכינתא, והיינו כיון שהוא רע בעיניו יתברך". קלח. ראה פרי צדיק תולדות מאמר א: "בנסיון העקידה כתיב כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה וגו' (בראשית כב, יב), וזה מדת יצחק אבינו ע"ה, דמדת אברהם אבינו ע"ה היה האהבה כמו שנאמר (ישעיה מא, ח) אברהם אוהבי, ולכאורה היה העקידה על ידי אהבת ה' יתברך שכבש רחמיו מבין יחידו ודחה אהבת בנו מפני אהבת ה' יתברך. אך כבר אמרנו שלפי מדת אהבת אברהם אבינו ע"ה היה לו לעבור פי ה' ושלא לעקוד את יצחק כדי שיתפרסם אלהותו יתברך שמו על ידי יצחק, וכמו שמסר נפשו בכבשן האש אף שהיה נגד הדין ולא היה רשאי וכו' רק מאהבתו רצה לקדש השם אף באופן שיאבד ח"ו חלקו לעולם הבא, וכן היה צריך לעשות בנסיון העקידה שלא לשמוע כדי שיושאר יצחק אבינו ע"ה ויתפרסם אלהותו יתברך שמו על ידו, אך מיראתו המופלגת ירא לעבור פי ה' שחשד את עצמו פן הוא נוגע מה בדבר לאהבת בנו". קלט. וראה עוד להלן

וְזוֹהוּ שְׂאוֹמְרִים בְּיַד טְהוֹרִים כִּי יִשְׂרָאֵל
הֵם הָאֲשֶׁה יִרְאֵת ה' קמ וְהֵם יִרְאִים
וְטְהוֹרִים.

וְרִשְׁעִים בְּיַד צְדִיקִים, רִשְׁעִים נִגְדָה קִלְפַת
עֲשׂוֹ, עַל פִּי מַה שְׁאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ
רַבָּה (וישלה עה, א) 'פִּלְטָה נִפְשִׁי' מֵאוֹתוֹ הִרְשַׁע
שֶׁהוּא 'חִרְבָּךְ' קמא שָׁבוּ אֵתָהּ רוּדָה אֵת
עוֹלָמָךְ, וְהִינוּ שֶׁה' יִתְפָּרֵךְ בְּרָא אֵת הַחֶרֶב
לְהָיוֹת 'שִׁבְט אָפוֹ' קמב לְרִדּוֹת עוֹלָמוֹ. וְכִתִּיב
[ישעיה כו, י] 'יָחַן רִשְׁעִי' שֶׁדִּרְשׁוּהוּ (מגילה ו,
א) עַל עֲשׂוֹ שְׁאָמַר יִצְחָק יוֹחֵן וְכוּ' קמג, וְכִתִּיב
[תהלים לו, יד] חֶרֶב פָּתַחוּ רִשְׁעִים וְגו', וְכִתִּיב
[מלאכי א, ד] וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רִשְׁעָה קמד.

וּמִדַּת הַגְּבוּרָה דִּקְדָּשָׁה הִיא לְהָיוֹת 'גְּבוּר'
הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ. וְיוֹסֵף שִׁטְנוֹ שֶׁל

עֲשׂוֹ (כמ"ש בראשית רבה עג, ז) קמה, שְׁיוֹסֵף הָיָה
גַּם כֵּן גְּבוּר הַכּוֹבֵשׁ יִצְרוֹ, וְכִזְּה נִתְיַחַד יוֹתֵר
מִכָּל הַשְּׂכֻטִּים, דָּעַל כֵּן נִקְרָא בְּשֵׁם צְדִיק קמז.
וְזֶה הַחֲלוּק בֵּין צְדִיק לְטְהוֹר, דְּטְהוֹר הוּא
שֶׁהֵלֵב טְהוֹר לְגִמְרֵי עַל יְדֵי שְׁמִמְלָא בְּאַהֲבַת
דִּקְדָּשָׁה, וְצְדִיק הוּא שְׁכּוֹכְשׁוּ בְּגְבוּרָתוֹ
שֶׁמִּתְגַּבֵּר כְּנִגְדּוֹ. וְהוּא מְרַכְּבָה לְמִדַּת צְדִיק
[זוה"ק ח"א נט, א]. וְהוּא בְּקִרְשָׁה כְּכוֹר שׁוּרוֹ
הָדָר לוֹ וְגו' בָּהֶם עֲמִים נִגְחָ וְדְבִרִים לֵג,
[יז קמז], וְהוּא נִגְדָה קִלְפַת עֲשׂוֹ שֶׁהוּא 'שׁוּר'
נִגְחָ קמח, וְזֶה 'רִשְׁעִים בְּיַד צְדִיקִים'.

'וְיֻדִּים' כְּנִגְדָה קִלְפַת הַכְּבוֹד שֶׁהִיא הַתְנַשְּׁאוֹת
וְגִסּוֹת רוּחַ, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר יְד יְהִיר
לִץ שְׁמוֹ, וְהוּא מְנַגֵּד לְקִדְשֵׁת הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא
בְּקִדְשָׁה 'כְּבוֹד', כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ (חולין קלג, א)

מֵאִמֶּר טו. וְרָאָה פְּרִי צְדִיק בְּמִדְבַר מֵאִמֶּר טז: "וּלְזֶה נֵאֱמַר לְאַבְרָהָם אֲבִינוֹ ע"ה בְּתַכְלִית הַבִּירור שֶׁל
בִּשְׁעַת הַעֲקִידָה עֵתָה יִדְעֵתִי כִּי יִרָא אֱלֹהִים אֶתָּה, כִּי עַל יְדֵי הִירָאָה נִתְבָּרַר מְקוֹדֵם שֶׁהַשְׁמַחָה וְהַאֲהָבָה
הוּא בְּקִדּוּשָׁה. וְכִמוֹ שֶׁשְׁמַעֲנוּ מֵרַבִּינוּ זצ"ל מֵאִיזְבִּיצָא עַל מֵאִמֶּר הַגִּמְרָא (בבא מציעא מד, א) שְׁנִית לֵנו
בִּילְדוּתֵיךְ הַכֶּסֶף קוֹנֵה אֶת הַזָּהָב וְתַחֲזוֹר וְתַשְׁנֵה לֵנו בְּזַקְנוּתְךָ הַזֶּהָב קוֹנֵה אֶת הַכֶּסֶף, הֵייוֹ שְׁבִימִי
הִילְדוֹת יְמֵי הַנְּעוּרִים שֶׁאֵזוּ נִמְצָא הַתְּשׁוּקָה בִּלְבַב הָאָדָם מִחוּסֵד נְעוּרִים לְהַקְדוּשָׁה, וְהוּא בְּחִינַת כֶּסֶף,
אֲבָל הוּא רַק לְתַכְלִית שִׁיקְנָה עַל יְדֵה אֶת הַזָּהָב, הֵייוֹ לְקִנּוֹת בְּנִפְשׁוֹ בְּחִינַת הִירָאָה שֶׁמְרוֹמֵז בְּזֶהָב
כִּידוּעַ. וּבִזְקֻנּוֹתָ שֶׁנָּה הַזָּהָב קוֹנֵה אֶת הַכֶּסֶף, הֵייוֹ שְׁתַּכְלִית בִּירור שֶׁל הִירָאָה שֶׁהוּא בְּקִדּוּשָׁה הוּא
דִּיִּיקָא בַּעַת שְׁבָא מִמֶּנָּה הַשְׁמַחָה בְּהַתְּגַלּוּת". קמ. רָאָה פְּרִי צְדִיק קִדּוּשִׁים מֵאִמֶּר ז: "דִּירָאָה זֶה
מִדְּרַגַּת כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל דִּנְקָרָא 'אֲשֶׁה יִרְאֵת ה'" (משלי לא, ל) דִּאִיְהִי אֲמוֹנָה וְכו' (זוה"ק ח"ג רל, א) מֵאִמִּינִים
בְּנֵי מֵאִמִּינִים (שְׁבַת צז, א), וְעַל יְדֵי הָאֲמוֹנָה יִכְנִיס בִּלְבוֹ הִירָאָה עַל יְדֵי שִׁישִׁים אֶל לְבוֹ שְׁמֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמַּלְכִּים עוֹמֵד עָלָיו כו' דַּעַל יְדֵי אֲמוֹנָה כָּל אֶחָד יוֹכַל לְהַשִּׁיג זֶה". קמא. תַּהֲלִים יז, יג: "פִּלְטָה נִפְשִׁי
מִרְשַׁע חֶרֶבךְ". קמב. עִפִּי יִשְׁעִי י, ה: "הוּי אֲשׁוּר שְׁבֻט אִפִּי וּמִטָּה הוּא בִידִם זַעֲמִי". וּבִרְדִּיק שֵׁם:
"וְקוֹרְאוֹ שְׁבֻט אָפוֹ וּמִטָּה שְׁבוּ מֵיִסֵּר יִשְׂרָאֵל". קמג. "אִמֶּר רַבִּי יִצְחָק מֵאִי דְכִתִּיב יוֹחֵן רִשַׁע
בֶּל לִמַּד צִדִּיק אִמֶּר יִצְחָק לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם יוֹחֵן עֲשׂוֹ אִמֶּר לוֹ רִשַׁע הוּא".
קמד. רָאָה שֵׁם ב-ד: "וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב. וְאֵת עֲשׂוֹ שְׁנֵאִתִּי וְאִשִּׁים אֶת הָרִיוֹ שְׁמִמָּה וְגו'. כִּי תֵאֱמַר
אָדָם רִשְׁשֵׁנוּ וְנִשְׁבַּח וְנִבְנֶה חֲרֻבוֹת כֹּה אִמֶּר ה' צְבָאוֹת הִמָּה יִבְנוּ וְאֲנִי אֶהְרֹס וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רִשְׁעָה".
קמה. "וְיִהִי כֹאשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף (בְּרָאשִׁית ל, כה), כִּיֹּן שְׁנוּלֵד יוֹסֵף נוֹלֵד שְׁטֵנוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ" קמו. רָאָה
יִמָּא מַד, א וּבְרָאשִׁית רַבָּה צג, ז; צה ד וְעוֹד. קמז. רָאָה זוה"ק ח"ג יד, א: "אִמֶּר רַבִּי יִצְחָק כִּתִּיב
(דְּבִרִים לג, יז) בְּכוֹר שׁוּרוֹ הָדָר לוֹ וְגו' יוֹסֵף בְּגִין דְּנִטִּיר לְהֵאֵי בְרִית זָכָה בְּשׁוּר, דִּאִיְהוּ קִדְמָא לְקִרְבָּנָא".
וְרָאָה בְּבֵא קִמָּא יז, א. קמח. רָאָה לְעִיל הָעֵרָה קִיג. וְרָאָה פְּרִי צְדִיק לְשִׁבּוּעוֹת מֵאִמֶּר ו: "וּבְקִדּוּשָׁה
שׁוּר זֶה יוֹסֵף (כמ"ש בְּבֵא קִמָּא יז, א) שֶׁהִיְתָה מִדְּתוֹ כְּמוֹ שְׁאִמֶּר 'אֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יִרָא' מִדַּת הִירָאָה
שֶׁהוּא גְבוּרָה שְׁבִקְדוּשָׁה. וְלַעֲוֹנוֹת זֶה בְּקִלִּיפָה הוּא עֲשׂוֹ שֶׁהוּא פְּסוּלַת מִמִּדַּת הַגְּבוּרָה שְׁבִקְדוּשָׁה מִיִּצְחָק

ואין כבוד אלא תורה שנאמר [משלי ג, לה] כבוד חכמים ינחלו. וזכה לזה יעקב אבינו עליו השלום שצורתו חקוקה בכסא הכבוד [ראה חולין צא, א], כי הוא 'יושב אהלים' שרצה לומר אהלי תורה קמט, וקול קול יעקב בתורה סי, וזהו מדת אמת ליעקב קמט, כמו שאמרו (בברכות ה, ב) אמת זו תורה שנאמר [משלי כג, כג] אמת קנה.

ובימי החשמונאים היה עקר התפשטות התורה שבעל פה סי, וזה לעמת זה עשה האלהים ומצד התרבות הדברי תורה היה התגברות חכמת יונית שהיא הפך חכמת תורה שבעל פה, והיה אז אריסטו ראש חכמי היונים, ומצד חכמתם היה להם התנשאות וגסות רוח והתלווצצו מכל אמונות הקודמות ואף מעבודה זרה וכשוף, ואמנם רצו לבטל גם התורה הקדושה ודבר נבואה, כי אמרו אם היה מציאות נבואה בעולם שה' יתברך ידבר עם בני אדם היו הם משיגים זה, ומחמת שלא השיגו

בחכמתם הדברי תורה לא האמינו בדברי תורה, שאמרו שאין חכמה בעולם רק מה שהם משיגים סי, ועל כן נקראים ידים.

ויעקב אבינו עליו השלום זכה לתורה על ידי שפלותו בעיניו, כמו שאמר קטנתי מכל וגו' [בראשית לב, יא], ונאמר [עמוס ז, ה] יעקב פי קטן הוא, דדברי תורה מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך [תענית ז, א] וסימן לגסות הרוח עניות דתורה [קידושין מט, ב], ואמרו אין דברי תורה מתקנין אלא במי שמשלים עצמו כמי שאינו [סוטה כא, ב].

וזהו 'ידים' שהוא קלפת הגאונה. ובכרפת המינים וכל הידים וכו', ובחתימה ומכניע ידים, שהוא שרש הכפירה שבא מגאונה. 'ביד עוסקי תורתך' שישיראל נקראו עוסקי תורתך, שכן הלשון תמיד כל העוסק בתורה סי, וכן בכרפת התורה הנפסח לעסק בדברי תורה. והינו שיהיה לו עסק בתורה סי, כי לעמל יולד [ראה איוב ה, ז]

וקליפתו גם כן שור וכו' והוא קליפת הקנאה של עשו. קמט. ראה רש"י בראשית כה, כז: "יעקב איש תם ישב אוהלים, אהלו של שם ואהלו של עבר". קנ. ראה פרקי דרבי אליעזר פרק לא: "הקול קול יעקב [בראשית כז, כב] בהגיון תורה". קנא. מיכה ז, כ: "תתן אמת ליעקב". קנב. ראה לעיל מאמר א ובהערות מג מז שם. קנג. ראה רמב"ן ויקרא טו, ח: "כי היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיש דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת". וראה בשחת מלאכי השרת (ד"ה תנחומא סוף פרשת משפטים): "ודבר פלא כי אריסטו ראש לחכמי האומות בחכמות חיצונות שהם פסולות ולרחקות וטבחות לחכמה האמיתית, היה גם כן בימי שמעון הצדיק כידוע ראש חכמי אמת חכמי המשנה ותורה שבעל פה. כי זה לעומת זה עשה אלקים, וכל חכמי אומות העולם שלפניו כל חכמתם בכשפים שאמרו ז"ל [חולין ז, ב] דמכחישים פמליא של מעלה וכו', פירוש פמליא של מעלה הם המלאכים שהם כוחות המוטבעים בכל הברואים וכשפים הוא לשנות הטבע, וחכמי יון התחילו לייסד חכמת הטבע ולהתבונן על טבע כל דבר, רק שהם ייחסו הכל לטבע וחכמת חכמי ישראל הוא להכיר בחכמה שבאמת ה' יתברך מנהיג הבריאה ורוכב על המלאכים שהם רוחניות כוחות הטבעים". קנד. ראה ברכות ה, א; ח, א ועוד. קנה. וראה ב"ח או"ח סימן מז אות ג: "נוסחא אשכנזית לעסוק בדברי תורה וכו' נראה דלפי שעיקר ההבטחה שהבטיחנו הוא יתברך לא היתה אלא על עסק התורה הוא העמל והטורח כמו שכתוב [ויקרא כו, ג] אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה

מעשה המצוה פיון שתכלית המכון לעבודת ה' יתברך, וזהו 'עוסקי תורתך'.

וגם כל מעשה המצוות הם בכלל עסק התורה, וכמו שאמרנו כי במה שאמרנו בגמרא (סוטה כא, א) תלה הפתוח את המצוה בגר ואת התורה באור וכו', לומר לך מה גר אינו מאירה אלא לפי שעה וכו' קט, ומפרש בגמרא דגר מצוה הוא כמו גר שמן ופתילה כשהוא דולק ומאיר לפי שעה, ובהר הקדוש (ח"ב סו, א) איתא דהמצוה היא גר הינו שרגא, שהוא שמן ופתילה בלא שלהבת, ושרגא בלא נהורא לאו פלוס, והתורה אור הוא הנהורא דאדליקת שרגא מיניה, עין שם פס. ולכאורה הם סותרין זה

והינו שיהיה לו עסק ולא ילך בטל, ובאמת לעמל תורה נברא וטוביה לזוכי דהני דרופתקי דאורייתא (כמ"ש סנהדרין צט, ב) קט. ועל כל פנים מי שנצרך להיות לעסק גם בעמל דרוך ארץ מכל מקום יהיה יודע שנקרא רק לשמש את קונו רק הרעותי את מעשי וכו' קט, שאחר הקלקול נתקלל אדם הראשון בזעת אפיו תאכל לחם [בראשית ג, יט], ויהיה עקר פונתו שיוכל לקבץ עתים לתורה, ומי שאינו בר הכי יהיה המכון שיוכל לגדל פניו לתלמוד תורה, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל [הלכות דעות פרק ג ה"ג] שעל ידי שיקים בכל דרכיך דעהו שיהיו כל מעשיו לשם שמים יהיו כל מעשיו

שבעל פה על מנת לשמור ולקיים ונתתי גשמיכם בעתם וגו' (שם, ד) לכך תקנו לברך לעסוק בדברי תורה. וראה בט"ז או"ח שם ס"ק א. קנו. ז"ל הגמרא שם: "אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר (איוב ה, ז) כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר (שם) כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר (יהושע א, ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיו הוי אומר לעמל תורה נברא. והיינו דאמר רבא כולוה גופי דרופתקי נינהו (טרחין, כלומר כל הגופין לעמל נבראו - רש"י) טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא (אשריו למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה). קנו. קידושין פב, ב: "תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר מימי לא ראיתי צבי קיין וארי סבל ושועל חנוני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי שנאמר (ירמיה ה, כה) עונותיכם הטו". קנח. ראה פרי צדיק צו מאמר ו פנחס מאמר יב ועוד. קנט. ז"ל הגמרא: "דרש רבי מנחם בר יוסי כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו, כג) תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור, את המצוה בנר לומר לך מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה, ואת התורה באור לומר לך מה אור מגין לעולם אף תורה מגינה לעולם וכו', משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה ומתיירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן הליסטיין ואינו יודע באיזה דרך מהלך, נזדמנה לו אבוקה של אור ניצל מן הקוצים ומן הפחתים (גומות - רש"י) ומן הברקנים (כך זכה לקיים מצוה ניצל ממקצת פורעניות) ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטיין (שדרךן לילך בלילה פן יפגעו בו) ואינו יודע באיזה דרך מהלך, כיון שעלה עמוד השחר ניצל מחיה רעה ומן הליסטיין (ואף כאן זכה לתורה ניצל מן החטא ומן היסורין) וכו'". קס. ז"ל הזהיר שם: "פתח רבי יוסי ואמר כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר (משלי ו, כג), כי נר מצוה, כל מאן דאשתדל בהאי עלמא באיטון פקודין דאורייתא אתסדר קמיה בכל פקודא ופקודא חד שרגא לאנהרא ליה בההוא עלמא, 'ותורה אור' מאן דאתעסק באורייתא זכי לההוא נהורא עלאה דאדליקת שרגא מניה, דהא שרגא בלא נהורא לא כלום, נהורא בלא שרגא אף הכי לא יכיל לאנהרא, אשתכח

את זה קסא. ואמרנו שהכל אחד, והוא שכל המצוות המצוה עצמה המעשה גולמית היא רק נר שמן ופתילה בלא אור כלל, רק שבכל מצוה יש 'תורה אור', והוא המכון בהמצוה לשם שמים שלא תהיה כמצות אנשים מלמדה ויעשה 'כאשר צוני ה' אלהי קסי, והו התורה אור שבמצוה, והוא הנהורא לאדלקה שרגא מיגיה שכתב בזהר הקדוש. ומצות התורה, הלמוד בעצמו היא מצוה ככל המצוות עשה, והיא גם כן נר מצוה שרגא בלא נהורא, והמכון לשם שמים בלמוד התורה היא התורה האור שבמצות התורה. וההבדל שבין מצוה לתורה הוא, שהאור תורה שבמצוה הינו הקדשה והמכון שבה לשם שמים הוא מאיר לפי שעה, מה שאין כן התורה אור שבמצות למוד התורה הוא מאיר לעולם. וזה מה שאמרו בגמרא דמצוה מאיר לפי שעה כגר ותורה מאיר לעולם.

וידוע שכל אחד מישראל אף מי שאין לו שום עסק בתורה שאינו בר הכי כלל, ואין לו בנים לגדלם לתלמוד תורה, מכל מקום על כל פנים עוסק במצוות, ויש במצוות גם כן 'אור תורה' הינו המכון והקדשה שבמצוה, וכל עסק המצוות הם תורה אור ונקראו כל ישראל 'עוסקי תורתך':

ואז זכו ישראל מה שנאמר [תהלים קיח, כז] אל ה' ויאר לנו, שנגד מה שחשבו הנזדים להשפיתם תורתך אדרבה ה' יתברך האיר לנו בתוספת אור תורה שבעל פה. ומפסוק זה נלמד בפסיקתא [דחנוכה פרשה ב סימן א] שצריך לומר הלל בחנכה קסי. שעל ידי מצות נר חנכה בעובדא דלתתא אתער עובדא לעילא [כמ"ש זוהר ח"ג צב סוף ע"א וריש ע"ב], ועל ידי הדלקת הנרות אתער עובדא לעילא שיה' יתברך מאיר לנו בתוספת אור תורה.

דמצות נר חנכה נקרא במדרש (תנחומא נשא כט) ובפסיקתא [פרשה ג סימן א] מצות זקנים. והטעם דכל מצות דרבנן יש להם שרש בתורה, כמו ערובין משמרת וסג שלא יבואו לטלטל ברשות הרבים [רמב"ם עירובין פק א ה"ד], ודבר זה אסמכיה אקרא 'ושמרתם את משמרתי' [ויקרא יח, ל] עשו משמרת למשמרתי כמו שאמרו (יבמות כא, א). ומצות מגילה למדו מקל וחמר (מגילה יד, א) ומה מעבדות לחרות וכו' ממיתה לחיים לא כל שכן, והרי כתיב בתורה שהקדוש ברוך הוא קבע מועד בפסח לזכר נס יציאת מצרים מעבדות לחרות, וקל וחמר נתן לדרש קסי. מה שאין כן מצות נר חנכה שאין לו שרש בתורה ורק מצות זקנים.

דכולא דא לרא אצטריך, אצטריך עובדא לאתקנא שרגא, ואצטריך למלעי באורייתא לאנהרא שרגא, זכאה איהו מאן דאתעסק בה בנהורא ובשרגא. קסא. ראה להלן מאמר כג: "וכמו שאמרנו במה שאמרו (סוטה כא, א) דנר מצוה מה נר מאיר לפי שעה אף מצוה וכו', ונראה דסבירא ליה לגמרא דנר מצוה היינו כנר כמו שהוא דולק, ובזוהר הקדוש (ח"ב קסו, א) איתא דמצוה רק שרגא, והיינו נר ופתילה ושמן בלא שלהבת". קסב. ע"פ לשון הפסוק דברים ד, ה. וראה רש"י תענית ז, א ד"ה לשמה: "לשמה - משום כאשר צוני ה' אלהי ולא כדי להקרות רבי". קסג. "ולמה קורים את ההלל מפני שכתוב אל ה' ויאר לנו" קסד. ראה זבחים סט, ב וברש"י שם. וראה עוד בחידושי חתם סופר

מִצְוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה תַּחֲלָה קִסְי, וְנִצְטוּ יִשְׂרָאֵל לִלְכֵת בְּדִרְכָּיו יִתְבָּרַךְ וּלְקַיֵּם הַמִּצְוֹת קִסְי, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ 'שָׂאֵף עָלֵי הֵן גּוֹזְרִין', וְהִינוּ שָׂגִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַיֵּם מִצְוֹת זְקֵנִים כְּמוֹ שֶׁמְקַיֵּם כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה. וְהוּא כִּינן שֶׁצָּנְנוּ מֵלֹא תִסּוּר אוֹ מִמָּה שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים לב, ז) שָׂאֵל אֲבִיךָ וַיְגַדֶּךָ לְקַיֵּם מִצְוֹת זְקֵנִים קִסְי, וְהֵם תִּקְנוּ וְצוּי לְהַדְלִיק גַּר חֲנֻכָּה, גַּם ה' יִתְבָּרַךְ כִּכְיֹכֹל מְדֻלֵּק גַּר חֲנֻכָּה שֶׁמְקַיֵּם הַמִּצְוָה.

וְזֶה מִה שֶׁנֶּאֱמָר 'אֵל ה' וַיֹּאֶר לָנוּ' שֶׁמֵּאִיר לָנוּ בְּחֲנֻכָּה בְּתוֹסֶפֶת אוֹרָה בְּאוֹר תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה. וְזֶה גִּירוֹת חֲנֻכָּה שֶׁה' יִתְבָּרַךְ מְקַיֵּם גַּם כֵּן תַּחֲלָה, שֶׁמִּשְׁפִּיעַ בְּיִשְׂרָאֵל תּוֹסֶפֶת אוֹר תּוֹרָה.

וְעַל יְדֵי אוֹר הַתּוֹרָה נִצּוּלִים מִשְׁלֵשׁ קְלָפוֹת הַיָּצֵר הָרַע, שֶׁהֵם רָאשֵׁי תִבּוֹת חֲשׁ"ף חֲמוֹר שׁוֹר כָּלֵב, שֶׁהֵם כְּלוּלִים בְּקִלְפַת הַגִּאֲוָה שֶׁהִיא שְׂרָשׁ קְלַפַּת יוֹנִים.

וְזֶה הַטַּעַם שֶׁשָּׂאֵלוּ בְּמִקְרָא (שְׁבַת כג, א) וְהִיכֵן צָנְנוּ וְכו', וְלָמָּה שָּׂאֵלוּ רַק עַל מִצְוֹת גַּר חֲנֻכָּה וְלֹא שָּׂאֵלוּ עַל שְׂאֵר מִצְוֹת דְּרָבָנן, כְּמוֹ מִקְרָא מְגַלָּה וְעִרְוִיכִין שֶׁמְבַרְכִּים גַּם כֵּן אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ וְצָנְנוּ, הִיכֵן צָנְנוּ. רַק דָּשֵׁם יֵשׁ לְהַמְצִיחַ שְׂרָשׁ גַּם כֵּן בְּתוֹרָה, מִה שָּׂאִין כֵּן מִצְוֹת גַּר חֲנֻכָּה שֶׁהִיא רַק מִצְוֹת זְקֵנִים כְּאֶמּוֹר קִסְי.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא לֹא יֵאמָר אָדָם אֵינִי מְקַיֵּם מִצְוֹת זְקֵנִים הוֹאִיל וְאֵינִם מִן הַתּוֹרָה וְכו', אֲלֹא כָּל מִה שֶׁגּוֹזְרִים עֲלֵיכֶם תִּהְיוּ מְקַיְמִים וְכו', לָמָּה שָּׂאֵף עַל דְּבָרֵיהֶם אֲנִי מְסַבִּים וְכו'. וּבִפְסִיקְתָּא הַגִּירָסָא 'לָמָּה שָּׂאֵף עָלֵי הֵן גּוֹזְרִין שֶׁנֶּאֱמָר [אֵיבֹב כב, כח] וְתַגְזֹר אִמָּר וַיִּקֶּם לָךְ וְגו'". וְהִינוּ שֶׁכָּל הַתּוֹרָה דְּרָכָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בִּירוּשְׁלַמִּי רֵאשׁ הַשָּׁנָה פֶּרֶק א ה"ג ז, ב) שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר גְּזֵרָה וּמְקַיְמָה תַּחֲלָה וְכו' אֲנִי הוּא שֶׁשְּׁמַרְתִּי

גִּיטִין לו, ב: "וכבר כתבתי בכמה מקומות כי לעשות זכר לנס דאורייתא הוא מק"ו מעבדות לחירות אמרינן שירה ממות לחיים לא כל שכן, אך איזה זכר יעשו הוא ביד חכמים והם אמרו לקרות מגלה ולעשות משתה שמחה ויום טוב וכדומה והכל מדרבנן סייג לגוף מצות עשה שהיא דאורייתא מקל וחומר הנ"ל". וראה עוד שם בשבת כג, א **קסא**. וז"ל הגמרא שם: "אמר רב חייא בר אשי אמר רב המדליק נר של חנוכה צריך לברך וכו', מאי מברך מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה, והיכן צונו רב אויא אמר מלא תסור (דברים יז, יא) רב נחמיה אמר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (דברים לב, ז)". **קסו**. וראה להלן מאמר כד, ובספר המצוות לרמב"ם שורש א וברמב"ן שם. וראה עוד בספר וילקוט יוסף מערכת החידוה"ר אות כב ובשפת אמת סוכה מו, א. וראה עוד בחידושי מהרצ"א שבת כג, א. **קסז**. "בנוהג שבעולם מלך בשר ודם גוזר גזירה רצה מקיימה רצו אחרים מקיימים אותה, אבל הקב"ה אינו כן, אלא גוזר גזירה ומקיימה תחילה, מאי טעמא ושמרו את משמרתו וגו' אני ה' (ויקרא כב, ט) אני הוא ששימרתי מצותיה של תורה תחילה". **קסח**. ראה פרי צדיק פקודי מאמר ג: "אך הענין דכל מצות התורה הוא 'והלכת בדרכיו' שה' יתברך מקיים כל המצוות כמו שאמרו (ויק"ר לה, ג) הקב"ה גוזר גזירה הוא מקיימה תחילה וכו', והיינו שהאציל דברי תורה לבריאת עולמו וצויה לישראל והלכת בדרכיו". ובפרי צדיק ראש חודש אלול מאמר ג: "וכתיב (דברים כח, ט) והלכת בדרכיו שכל המצות הם דרכיו של הקדוש ברוך הוא שהאציל להנהגת העולם והוא מקיים המצות תחלה (כמ"ש ויק"ר לה, ג) ונצטוו ישראל ללמוד מזה לילך בדרכיו". **קסט**. ראה לעיל הערה קסא.

וְזֶה שֶׁקְּרָאוּם יְמֵי חֲנֻכָּה שֶׁהֵם חֲנֻכָּה לְהָאֹר
שֶׁיֵּאִיר לְנוֹקֵעַ, וְעַל יְדֵי כֵן לֵב יִשְׂרָאֵל
נַעֲשֶׂה מְדוּר לְשִׁכְיָנָה, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּמִדְרָשׁ
הַנֶּעֱלָם (וְזוֹהַר ח"א קלח, א) לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ
בְּכָל הָר קָדְשִׁי הוּא לִיבָא דְּמִדּוּרִיָּה דִּיִּצְרָר
הָרַע בִּיָּה קֵעֵא. וְהָר קָדְשִׁי נִקְרָא הַבֵּית הַמִּקְדָּשׁ
כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נו, ז) וְהִבְיֵאתִים אֶל הָר
קָדְשִׁי, וְלִמָּה נִקְרָא הַלֵּב הָר קָדְשִׁי, וְלִפִּי
הָאֱמֹר מוֹכֵן שֶׁהַבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוּא מִשְׁכָּן
לְשִׁכְיָנָה, וְכִשְׁזוֹכִים לַעֲקוֹר הַיִּצְרָר הָרַע מִהַלֵּב
נַעֲשֶׂה הַלֵּב מִשְׁכָּן לְשִׁכְיָנָה, וְנִקְרָא 'הָר
קָדְשִׁי'. וְכִימֵי חֲנֻכָּה שְׁזוֹכִים לֵאֵל ה' וַיֵּאָר
לָנוּ שֶׁמֶאִיר לָנוּ בְּתוֹסַפֶּת אֹר תוֹרָה,
וְנִצּוּלִים מִחֲשָׁךְ שֶׁל הַיִּצְרָר הָרַע שֶׁהוּא
הַשְּׁלוֹשׁ קְלָפוֹת רָאשֵׁי תְבוֹת חֲשָׁךְ, נַעֲשֶׂה
הַלֵּב מִשְׁכָּן לְשִׁכְיָנָה שֶׁנִּקְרָא הָר קָדְשִׁי, וְעַל
זֶה עוֹשִׂין חֲנֻכָּה:

וְהוּא עֲנִיָן מִה שֶׁאֲמָרוּ בְּתַקּוּנֵי זֶהר (תיקון
יג כח, ב) תְּמִינָא בְּהוֹדָא וְכו', וְדָא
הוּד וְדָאֵי וְכו' וְכִיָּה שְׁבַח מֹשֶׁה אֶז יִשִּׁיר
מֹשֶׁה' (שמות טו, א) בְּגִין דְּאִיהוּ הוּד דִּיִּהִיב
לְמֹשֶׁה וְכו' קֵעֵא. וְכֵן הוּא בְּזֶהר הַקְדוּשׁ בְּכִמָּה
מְקוֹמוֹת [ח"ג רכב, ב; רפ, א]. וְאִךְ דִּידוּעֵ קֵעֵא
דְּמֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן מְרַפְּכָה לְמַדַּת נֶצַח וְהוּד
מֹשֶׁה מְרַפְּכָה לְמַדַּת נֶצַח וְהוּד דְּרַגְא דְּאֶהֱרֹן,
וְכָאן אָמַר דְּנִתֵּן הַהוּד לְמֹשֶׁה.

אִךְ הָעֲנִיָן דְּנֶצַח מִקּוֹ יְמִינִי וְהוּד מִקּוֹ
שְׁמֵאלֵי קֵדִי, וְהוּא תוֹרָה שְׁבַכְתָּב
מִיְמִינָא וְתוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה מִשְׁמָאלָא, וְכִמּוֹ
שֶׁאֲמָרוּ בְּתַקּוּנֵי זֶהר (תיקון כא מו, א) מִיְמִינָא
אֲתִיְהִיבֵת אֲוִרִיָּתָא דְּבַכְתָּב וּמִשְׁמָאלָא
אֲתִיְהִיבֵת אֲוִרִיָּתָא דְּבַעֲל פֶּה. וְכֵן כְּתָב
בְּהַקְדָּמַת תַּקּוּנֵי זֶהר (יא, ב) תוֹרָה שְׁבַכְתָּב

קע. ראה לעיל מאמר א: "וימי חנוכה בכל שנה הוא חנוכה כל שבתות השנה שהם התחדשות האור
דתורה שבעל פה, וכמו שהיה חנוכה במשכן ובמקדש להתחנך בעבודה, כן חנוכה החשמונאים חנוכה
לאור תורה שבעל פה שהיא בכל שבתות השנה שזוכין לאור תורה שבעל פה ולתקן הרב כעס. ועל
כן לא עשו זכר לשאר החנוכות שהיו רק לחנוכה החשמונאים שנוהגת לעולם וכו', ובשבת כל ישראל
נקראו הר קדשי ויכולים לזכות למיעבד דירה לשכינתא בתרי בתי לבא ואתפני יצר הרע מתמן, והיינו
על ידי אור תורה שבעל פה. וחנוכה היא חנוכה השבתות שכל השנה שאז שוכן ה' יתברך בלב
ישראל כאמור". **קעא.** הובא לעיל הערה קכח. **קעב.** ז"ל התיקון ז': "תמינא (הניגון השמיני מהעשרה
מיני נגינה שנאמר בהם ספר תהלים - ע"פ מתוך מדבש) בהודא, וביה הוה משבח דוד הוודו לה', ודא הוד
ודאי (וזהו ספירת הוד וודאי שהוא לשון הודא). למנצח הודו (באלו השני לשונות) בהון רמזין נצח והוד.
ואינון נסין (והם נקראים ניסים שעל ידם נעשים הניסים), וביה שבח משה אז, הדא הוא דכתיב (שמות טו,
א) אז ישיר משה, בגין דאיהו הוד דיהיב למשה (כמו שכתוב ונתת מהודך עליו הרי שמשה זכה להוד). (ועוד
כתוב) אז תקרא (היינו שתקרא ותייחד את כל הח' ספירות שלמעלה מכתר עד ההוד, ואז) וה' יענה. ואיהו תמינא
יומין דמילה, ובתריה ברית דאיהו יסוד צדיקא דעלמא, וביה אתגליא י' דמילה, עשיראה לעשר
ספירן. ואיהו הוד תמינא יומי דחנוכה, לארבעה ועשרין יומין (אחר כ"ד ימים של חדש כסלו שבהם לחמו
החשמונאים עם היוונים, על ידי זה נתקן היחוד התחתון) דאינון ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (שיש בהם
כ"ד אותיות של המלכות שהיא עומדת בהוד), ומיד דעלה זית טרף בפיה (ומיד שנתקן היחוד על ידי שנמשכה
בפה היסוד טפות היחוד משמן זית שבחכמה, מיד), שריא כ"ה (דהיינו הארת יחוד העליון של או"א שיש בהם כ"ה
אותיות) על ישראל בכ"ה בכסלו, ואלין אינון כ"ה אתון דיחודא, דאינון שמע ישראל וגו', ודא איהו
חנוכ"ה חנו"כ כ"ה (סוד היחוד נקרא בלשון חניה ומנוחה שנעשה בכ"ה אותיות)". **קעג.** ראה זוה"ק ח"א כא,
ב **קעד.** תיקוני זוהר תיקון כב סח, ב.

לא, ב) לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא צבאות עד שבאתה חנה וקראתו צבאות וכו', וממנה יצא שמואל ששקול כשני אנשים ומאן אינון משה ואהרן (כמו שאמרו שם), ושמואל רבן של נביאים [תנחומא אמור ב] קפ. ולכן אהרן דכתיב [מלאכי ב, ז] כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו 'ויבדעת' פ'ש' רש"י כי-תשא [שמות לא, ג] 'רוח הקדש', כלומר רוח מההוא קדש דלעילא כמו שאמרו בזהר הקדוש (שם סא, א) קפא, ואהרן שרש תורה שבעל פה הוא מרפכה למדת הוד. ומשה רבנו שהוא שרש תורה שבכתב שהוא מימינא הוא מרפכה למדת נצח שהוא מימין.

אמנם מצינו בכמה מקומות הלכה למשה מסיני, וכיון שגאמר מסיני למה לא נכתב. ואמרנו קפב שהוא תורה שבעל פה

מימינא דכתיב [דברים לג, ב] מימינו אש דת למו, ותורה שבעל פה מפי הגבורה נתנה. וכן הוא בזהר הקדוש [ח"ב קטז, ב]. ואיתא (בבא בתרא יב, א) אף על פי שנטלה מן הנביאים, מן החכמים לא נטלה קעה, ופרש הרמב"ן [שם ד"ה הא] שהוא על ידי מדרגת רוח הקדש עי' שמכונים להלכה למשה מסיני וכמו שאמרו בגמרא [שם, ב] דמתאמרא משמיה דרבי עקיבא כוותיה וכו' ומתאמרא הלכה למשה מסיני כוותיה עי'. וכיון שאמרו בגמרא הלשון מן החכמים לא נטלה מבאר שפא על ידי נבואה, ונצח והוד תרי נביאי קשוט [הקדמת תיקון 12 שם], והינו אספקלריא דנהרא ואספקלריא דלא נהרא פידוע עי'. וכן שם שפא צבאות וכמו שאמרו בזהר (ח"ג יא, ב) קעט, ועל פי מה שאמרו בגמרא (ברכות

קעה. "מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים וכו', אמר אמימר וחכם עדיף מנביא, שנאמר (תהילים ז, יב) ונביא לבב חכמה, מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול. אמר אב"י תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא משמיה דגברא רבה אחרינא כוותיה, אמר רבא ומאי קושיא ודילמא תרווייהו בני חד מולא נינהו, אלא אמר רבא, תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא משמיה דרבי עקיבא בר יוסף כוותיה. אמר רב אשי ומאי קושיא דלמא להא מילתא בר מזליה הוא, אלא אמר רב אשי תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא הלכה למשה מסיני כוותיה, ודלמא כסומא בארובה, ולא טעם יהיב". וברש"י: "ולאו טעמא קאמר במילתיה, וכיון דאמר טעמא אין זה כסומא שמכוון לירד בארובה במקרה בעלמא, אלא סברת הלב היא הבאה לו בנבואה, וזכה להסכים להלכה למשה מסיני". **קעו.** ז"ל: "אלא הכי קאמר אף על פי שנטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא נטלה, אלא יודעים האמת ברוח הקודש שבקרבם". **קעז.** ראה לעיל הערה קעה. **קעה.** תיקוני זוהר תיקון יח לד, ב. **קעט.** "שתיאתא ושביעאה (נצח והוד) צבאות אקרון" **קפ.** וראה עוד בפוקד עקרים אות ב, ה ובקומץ המנחה ח"ב אות עט. **קפא.** ז"ל הוזה"ק: "איכרי קודש ואיכרי חכמה, וקראן ליה רוח הקודש, כלומר רוח מההוא קודש דלעילא". וראה פרי צדיק שמיני מאמר ה: "כלומר רוח מההוא קודש עלאה והיינו חכמה קודש עלאה וכו', ואורייתא מחכמה נפקת מאתר דאיכרי קודש (כמ"ש זוה"ק ח"ב קכא, א)". ובפרי צדיק מקץ מאמר ז: "אהרן שושבינא דמטרוניתא (זוה"ק ח"ג נב, ב) שהוא בחינת התחדשות תורה שבעל פה וכו' שזה קדושת אהרן כמו שנאמר (מלאכי ב, ז) שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, ודעת הוא תורה שבעל פה חבור חכמה ובינה, וכן 'מפיהו' רוצה לומר תורה שבעל פה". **קפב.** ראה פרי צדיק כי תצא מאמר טו באריכות, סוכות מאמר מו.

שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהוֹפִיעַ ה' יִתְבָּרֵךְ בְּדַעְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְחִדְשָׁם בְּפִלְפּוּלוֹ. וְעַל זֶה אָמְרוּ (נדריס לח, א) אֵלָּא פִלְפּוּלָא בְּעִלְמָא קפ"ג, שְׁזֵה מִסֵּר ה' יִתְבָּרֵךְ רַק לְמֹשֶׁה. וְנִקְרָא הַלֵּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שְׁמֹשֶׁה רַבֵּנוּ יָדַע מִפְּרִשׁ שֶׁהֵם מִסִּינַי כְּמוֹ כָּל תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, וּמֹשֶׁה מִסֵּרָן לִישְׂרָאֵל כְּהַלְכָתָא בְּלֹא טַעְמָא קפ"ד, וְעַל טַעְמָם לֹא יוֹכֵל אָדָם לַעֲמֹד בְּכַח נְבוּאָה רַק מֹשֶׁה רַבֵּנוּ דִּכְתִּיב (דברים לב, י) וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד וְגו' קפ"ה. רַק עַל יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לֹא נִטְלָה מִן הַחֲכָמִים, שֶׁמִּחֲדָשׁ מְשַׁכְּלוֹ וּמִתְאַמְרָה הַלֵּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי כְּוֹנֵתִיהָ.

וְזֹהוּ שְׁאַמְרוּ בְּרַבִּי עֲקִיבָא (מנחות כט, ב) שֶׁשְּׁאֵלוּהוּ תַלְמִידָיו רַבִּי מַנִּין לָךְ אָמַר

לָהֶם הַלֵּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי קפ"ו. וְאַף דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (חוקת רבה יט, ו תנחומא ח) 'וְכָל יֶקֶר רֵאֲתָה עֵינֶיךָ' [איוכ כח, י] זֶה רַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְרֵיו דְּבָרִים שְׁלֹא נִגְלוּ לְמֹשֶׁה נִגְלוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְרֵיו, וּבִגְמָרָא שָׁם גַּם כֵּן אָמְרוּ שֶׁיֵּשֶׁב בְּסוֹף שְׁמוֹנֶה שׁוּרוֹת וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מַה הֵן אוֹמְרִים, מְכַל מְקוֹם בְּטַעַם הַלֵּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי לֹא הִשִּׁיג רַבִּי עֲקִיבָא, שְׁזֵה חֲלָקוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. וְעַל זֶה אָמְרוּ בְּגִמְרָא שְׁנוֹת־שִׁבְעָה דַּעְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁמֹנֶה רֵאֲהָ שְׁהַדַּעַת שְׁלוֹ לְמַעְלָה וְחֲלָקוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שְׁלֹא זָכָה לָזֶה שׁוֹם אָדָם. וְחֲלָק תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְרֵיו אֵינוֹ שִׁיף לְמֹשֶׁה, מִפְּנֵי שְׁלֹא קִלְקַל מַעוֹלָם וְאֵינוֹ נִצְרָף לְהִרְבַּח חֲכָמָה שֶׁעַר הַחֲמִשִּׁים שְׁנָמִסֵּר לְבַעַל תְּשׁוּבָה לְתַנְקֵן הֶרֶב כַּעַס קפ"ז:

קפ"ג. "אמר רבי יוסי ברבי חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו וכו', משה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל, ועליו הכתוב אומר (משלי כב, ט) טוב עין הוא יבורך וגו'. מתיב רב חסדא ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם (דברים ד, יד) (אלמא דה' צוהו ללמד את ישראל - ר"ן) וכו' למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל (שם לא, יט) (ואי שירה לבדה קאמר מאי סהדותא איכא), אלא פילפולא בעלמא (נתן לו למשה והוא נהג בו טובת עין לישראל)". **קפ"ד.** ראה פרי צדיק סוכות מאמר מז: "אבל חלקו היה בתורה שבעל פה שהוציא ההלכות שהם לנו 'הלכה למשה מסיני' הלכתא בלא טעמא כמו שאמרו בפסחים (לח, ב) בפירוש רש"י וכי לא טעמי בעי כהלכה למשה מסיני וכן בגיטין (יד, א) כהלכתא בלא טעם פירש רש"י כאלו קבלה משה הלכה מסיני שאין צריך לתת בה טעם". **קפ"ה.** וראה פרי צדיק בהעלותך מאמר ט: "והיינו שההלכות שחידש משה רבינו על ידי פלפולו מסר לישראל רק ההלכות ואין אדם יודע טעמן רק הם כהלכתא בלא טעמא, והוא היה יודע הטעם. וזה הוא בחינת תורה שבעל פה של משה רבינו ע"ה, שהתורה שבעל פה של החכמים בא על ידי הסתר שנראה להם שהם מחדשין מדעתם כמו שנאמר (דברים לב, ב) תזל כטל אמרתי כמו טל שאינו ניכר איך שיוֹרֵד מהשמים, מה שאין כן במשה רבינו ע"ה שהתורה שבעל פה שלו היה מפורש לגד עיניו שזהו גם כן מסיני מפורש מה' יתברך". **קפ"ו.** "אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך, אמר לו אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות, אמר לפניו רבש"ע הראהו לי, אמר לו חזור לאחורך, הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים תשש כחו, כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך, אמר להן הלכה למשה מסיני, נתישבה דעתו". **קפ"ז.** ראה פרי צדיק כי תצא מאמר טו: "אך להבין בתורה שבעל פה של רבי עקיבא שבא אחר החטא דוקא לתקן הרב כעס ולזכות להרגיש טעם בזה איך שנכלל בתורה שבכתב זה לא היה חלק משה רבינו, כיון שלא קלקל כלל מעולם וכו'. 'כיון שהגיע

[שם, ב] עוֹטָה אֹר פְּשִׁלְמָה, דְּאִיתָא (בראשית רבה ג, ד) מֵהֵיכָן נִבְרָאת הָאוֹרָה מִלְמַד שְׁנַתְעֻטָּף בָּהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּשִׁלְמָה וְהִבְהִיק זִיו הַדְרֹו וְכוּ' קצב.

וְהִנֵּה בְּזֹהַר הַקְדוּשׁ (ח"ג יא, ב) חֹשֶׁב מֶאֱמָר רֹאשׁוֹן מֶאֱמָר יְהִי אֹר' קצב, וּבִגְמָרָא

וְהִנֵּה מֶלֶךְ בַּעֲשֶׂרָה לְבוּשִׁים לְבֶשׂ קִפָּה, כְּמוֹ שֶׁחֹשֶׁב בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (ואתחנן ב, לו) קִפֵּט וּבִפְסִיקְתָּא [דרכ כהנא שוש אשיש פרשה כב] קצ, וְהִנֵּנוּ עֶשֶׂר סְפִירוֹת שֶׁהָאֲצִיל ה' יִתְבָּרַךְ לְבְרִיאת הָעוֹלָם. וְחֹשֶׁב בְּפִסִּיקְתָּא (שם) לְבוּשׁ הָרֹאשׁוֹן הוּד וְהִדְר שְׁנֶאֱמָר [תהלים קד, א] הוּד וְהִדְר לְבִשְׁתָּ קצב. וְאַחֵר כֶּף כְּתִיב

לדבר אחד אמרו לו תלמידיו מנין לך אמר להם הלכה למשה מסיני, היינו שרק משה רבינו היה לו הבנה וטעם בזה והמציא אותן מפלפולו בסיני מפני ענוותנותו שהיה ענו מכל האדם, לכן לדבריו אי אפשר לכון רק הוא אצלינו כהלכתא בלא טעמא, אז 'נתיישרה דעתו' שראה שדעתו גבוה ממקום גבוה הרבה מזה, וכחו גדול ותורה שבעל פה שלו גבוה במעלה מתורה שבעל פה של רבי עקיבא שהוא רק לתקן הרב כעס". קפח. ע"פ לשון הפיוט בברכת יוצר אור לראש השנה. קפט. ז"ל המדרש: "אמר רבי ברכיה בעשרה מקומות קרא הקב"ה לישראל כלה וכו', וכנגדן ישראל מעטרים את הקדוש ברוך הוא בעשרה לבושין, ואלו הן צדק לבשתי וילבשני (איוב כט, יד) הרי שנים, וילבש צדקה כשריון (ישעיה נט, יז), וילבש בגדי נקם תלבושת (שם) הרי חמשה, לבושיה כתלג חזור (דניאל ז, ט) מדוע אדום ללבושך (ישעיה סג, ב) ה' מלך גאות לבש לבש ה' עוז התאזר (תהלים צג, א) הוד והדר לבשת (שם קד, א) הרי עשרה וכו', כדכתיב בפסיקתא עד שוש אשיש". קצ. ז"ל הפסיקתא: "בעשרה מקומות נקראו ישראל כלה וכו', וכנגדן לבש הקב"ה עשרה לבושין ביום בריאתו של עולם, הלבוש הראשון שלבש הקב"ה של הוד והדר היה שנאמר (תהלים קד, א) הוד והדר לבשת. הלבוש השני שלבש הקב"ה ליפרע מדור המבול של גאות היה שנאמר (שם צג, א) ה' מלך גאות לבש. הלבוש השלישי שלבש הקב"ה ליתן תורה לישראל של עוז היה. הלבוש הרביעי שלבש הקב"ה ליפרע ממלכות בבל לכן היה. הלבוש החמישי שלבש הקב"ה ליפרע ממלכות מדי של נקמה היה וכו'. הלבוש השביעי שלבש הקב"ה ליפרע ממלכות יוון של צדקה היה וכו'. הלבוש התשיעי שעתיד הקב"ה ללבוש ליפרע ממלכות אדום אדום הוא. הלבוש העשירי שעתיד הקב"ה ללבוש ליפרע מגוג ומגוג הדור הוא". קצא. "ברכי נפשי את ה', ה' אלהי גדלת מאוד הוד והדר לבשת. עוטה אור כשלמה נוטה שמים כייעה". קצב. ז"ל המדרש: "רבי שמעון בן יהוצדק שאל לרבי שמואל בר נחמן אמר לו מפני ששמעתי עליך שאתה בעל אגדה מהיכן נבראת האורה, אמר לו מלמד שנתעטף בה הקב"ה כשלמה והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו, אמרה ליה בלחשה, אמר לו מקרא מלא הוא עוטה אור כשלמה (תהלים קד, ב) ואת אמרת לי בלחשה אתמהא". וראה פרי צדיק קדושים מאמר יד: "כתיב ברכי נפשי את ה' ה' אלקי גדלת מאד (תהלים קד, א) וזה מורה על כתר עליון דלשון גדולה אצל ה' יתברך היינו למעלה מכל תפיסת שכל האנושי, ואחר כך כתיב 'הוד והדר לבשת' וזה לבוש ראשון, דאחרי זה כתיב (שם, ב) 'עוטה אור כשלמה' דהוא לבוש חכמה שהוא מאמר יהי אור וכמו שאמרו (בראשית רבה ג, ד) מהיכן נבראת האורה מלמד שנתעטף בה הקדוש ברוך הוא כשלמה וכו' עוטה אור כשלמה עיין שם, ואם כן לבוש הוד והדר לבוש ראשון". וראה עוד פרי צדיק חיי שרה מאמר א. קצג. "תא חזי, עשרה מאמרות למעשה בראשית כדתן בעשרה מאמרות נברא העולם, עשרה מאמרות למתן תורה, אלו עשרת הדברות. כתיב (שמות כ, ב) אנכי ה' אלקיך, וכתיב במעשה בראשית (בראשית א, ג) יהי אור ויהי אור, דא מהימנותא דקודשא בריך הוא אור אקרי".

יתברך בלא שעור למעלה מתפיסת שכל האדם, והוא כנגד פתח עליון הנעלם מכל רעיון קצט. ועל זה נאמר 'הוד והדר לבשת' שלבוש הראשון הוד והדר, ואור הראשון נגנו לצדיקים וכמו שאמרו בגמרא [חגיגה יב, א] ומדרשים [בראשית רבה יב, ו וש"מ], וכתוב [תהלים צו, יא] אור נרע לצדיק, וצדיקים לאורה (תענית טו, א').

יש שזוכים לאור הראשון על ידי בחינת הוד, וזה תורה שבעל פה של משה רבנו, ועל זה אמרו שנתן ההוד למשה יא, והוא מטלא דעתיקא יי על ידי לבוש הוד יי.

(ראש השנה לב, א) איתא בראשית נמי מאמר הוא קצט. ואמרנו קצט דאלו ואלו דברי אלהים חיים, שפני המחשבה בראשית נמי מאמר הוא ולא כתיב ביה ויאמר שאין בו תפיסה והוא נעלם מכל רעיון קצט, ואחר כך 'יהי אור' מאמר השני שבו התחיל הפרת החכמה ותפיסת השכל, וילאחר שנגנו אור הראשון קצט אז מאמר 'יהי אור' גם כן נעלם מכל רעיון, ועל כן חשבו בזה הקדוש למאמר ראשון נגד פתח עליון קצט. ומכל מקום יש מאמר בראשית נמי מאמר הוא וכמו שאמרו בגמרא, הינו דכתיב ותהלים שם, א' ה' אלהי גדלת מאד, וגדול אצל ה'

קצט. וראה בפרדס רמונים שער ב פרק ג-ד. **קצט.** ראה פרי צדיק שבועות מאמר ז, ראש חודש תמוז מאמר א ועוד **קצט.** ראה מגיד משרים פרשת בראשית: "וכתר מרוב איתעלמותיה לא אידכר במעשה בראשית, וכד שמע דאמר בעשרה מאמרות נברא העולם אקשי תשעה הוי, דלא אשכחן ויאמר אלא תשע זימנין, ואהדר ליה בראשית נמי מאמר, כלומר בראשית אף על גב דרמיז בחכמה כתר נמי כליל ביה, והיינו דתרגם אונקלוס 'בקדמין' למרמז על תרין קדמין, קדם דחכמה וקדם דכתר, הא כתר רמיז בבראשית, ומכל מקום לא אתמר ביה 'ויאמר' מרוב אתעלמותיה, וכיון דאידיכר כתר בבראשית אף על גב דלא איתמר ביה ויאמר שפיר יכילין למימר בעשרה מאמרות". וראה עוד בפרדס רמונים שער ב פרק ג. **קצט.** ראה זוה"ק ח"ב קמח, ב: "כתיב (בראשית א, ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, אמר רבי יוסי ההוא אור אתגניז, ואיהו אודמן לגבי צדיקא לעלמא דאתי כמה דאוקמוה, דכתיב (תהלים צו, יא) אור זרוע לצדיק, לצדיק ודאי סתם, וההוא אור לא שימש בעלמא בר יומא קדמאה, ולבתר אתגניז ולא שימש יתיר". וראה בחגיגה יב, א שהביא רבינו להלן. **קצט.** וראה פרי צדיק ויקרא מאמר ז: "והנה בגמרא (ראש השנה לב, א) איתא עשרה מאמרות למעשה בראשית וכו' בראשית נמי מאמר הוא, ובזה הקדוש מתחיל חשבון מאמר הראשון יהי אור נגד אנכי וכו' ונמצא שעל פי חשבון הגמרא בראשית הוא מאמר הראשון נגד מדת כתר שהוא אפיסת השגה למעלה מן המוח כמו שנאמר (תהלים יח, יב) ישת חשך סתרו, ועם כל זה נחשב למאמר הראשון כי לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא כמ"ש (זוה"ק ח"ב קפד, א), הגם שלא נכתב בו לשון ויאמר עד יהי אור שהיא ראשית התגלות הארת החכמה בחינת יש מאין. אמנם על פי הזוהר הקדוש שמאמר הראשון הוא מתחיל מיהי אור מפני שגם האור הזה נגנו לצדיקים לעתיד לבוא (חגיגה יב, א) מה שאין כן בעולם הזה הוא עוד בהעלם". **קצט.** ראה פרי צדיק כי תצא מאמר טז: "ה' אלהי גדלת מאד, ואצל ה' יתברך התואר גדול הוא עד אין סוף, דאם לא כן אין נקרא עוד גדול לעומת מה שגדול ממנו, רק פירוש גדול הוא עד אין שיעור ותכלית, וזה מדת כתר עליון". ר. ז"ל הגמרא שם: "לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה צדיקים לאורה וישירים לשמחה, צדיקים לאורה דכתיב (תהלים צו, יא) אור זרוע לצדיק, ולישרים שמחה דכתיב (שם) ולישרי לב שמחה" **רא.** ראה לעיל הערה קעב. **רב.** ראה לעיל מאמר א הערה סד. **רג.** וראה עוד פרי צדיק חיי שרה מאמר א, ועיין פרי צדיק

וַיֵּשׁ שְׁזוּכִים לְאוֹר הָרָאוֹשׁוֹן עַל יְדֵי בְּחִינַת הָדָר, דְּאֵיתָא (זוהר ח"ב קפו, ב) מֵאֵן אִיהוּ הָדָר דַּא צְדִיק י", שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁנִּקְרָא יִפְה תֹּאֵר וַיִּפְה מְרָאָה [בראשית לט, ו] שִׁישׁ לוֹ גּוֹף נָקִי וּמְהֻדָּרִיָּה.

וְהִנֵּה אֵיתָא בְּמַכִּילְתָּא [בשלח ו] וּמִדְרָשׁ רַבָּה [בשלח כג, ב] וּבִזְכוּת הָאֱמוּנָה שֶׁרְתָּה עֲלֵיהֶם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאָמְרוּ שִׁירָה שֶׁנֶּאֱמַר [שמות יד, לא - טו, א] וַיֹּאמְרֵינוּ וְגו' אֲזַיְשִׁיר מִשֶּׁה. וּמִשֶּׁה רַבְּנוּ הָיָה הַעֲקָר שְׁזָכָה לֹמֵר שִׁירָה, וְהַשִּׁירָה לֹא הָיָה כָּכָל הַדְּבָרִי תוֹרָה דְּכִתִּיב וַיְדַבֵּר ה' אֶל מִשֶּׁה, רַק מִשֶּׁה אָמַר הַשִּׁירָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְעַל יָדוֹ וּמִמֶּנּוּ זָכוּ גַם יִשְׂרָאֵל לֹמֵר שִׁירָה וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מִשֶּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל י", וְכֵמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמַכִּילְתָּא [בשלח פֶּרֶשׁת הַשִּׁירָה ג] וְזוֹהַר הַקֹּדֶשׁ (ח"ב סד, ב וּשְׁאֵר

מְקוֹמוֹת) רָאִתָּה שְׁפָחָה עַל הַיָּם מָה שֶׁלֹּא רָאָה יַחְזִקְאֵל, וְזֶה זָכוּ עַל יְדֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה שֶׁאָמַר בְּתַקּוּנֵינוּ י"י וַיְבִיָּה שְׁבַח מִשֶּׁה אֲזַיְשִׁיר בְּגִין דְּאִיהוּ הוּד דְּיַהֲיִיב לְמִשֶּׁה, וְהִינוּ דְּהוּד מְדָה שְׁמִינִית מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת. וְנַחֲלֵק הַח' לֹא ז' עַל פִּי מָה שֶׁאָמְרוּ בְּזוֹהַר הַקֹּדֶשׁ (שם נד, א) כִּד אֶתְנַהִיר נְהִירוֹ דְּעִתִּיקָא קְדִישָׁא וְכו', נְהִירוֹ דְּאֶל"ף וּמָטוּ לְזִי"ן וְכו' י", וְהוּא דְּאֶל"ף מוֹרָה עַל פֶּלֶא עֲלִיוֹן עִתִּיקָא קְדִישָׁא י"ט וּמָטוּ לְזִי"ן נְהִירוֹ דְּעִתִּיקָא' - טֵלָא דְּעִתִּיקָא שֶׁהוּא תוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה שֶׁל מִשֶּׁה רַבְּנוּ שֶׁהוּא עַל יְדֵי בְּחִינַת הוּד.

וְזֶה מָה שֶׁאָמְרוּ [מדרש תהלים קד] 'נִתֵּן הַהוּד לְמִשֶּׁה וְהַדָּר לְיַהֲוֵשֻׁעַ', וְהוּא עַל פִּי מָה שֶׁאָמְרוּ בְּזוֹהַר הַקֹּדֶשׁ (שם קלו, ב בִּסְפִירִים אַחֲרִים) עַל מָה שֶׁאָמְרוּ [אבות פֶּרֶק א מ"א] מִשֶּׁה

וַיֵּצֵא מֵאֲמַר ד'. רד. ראה פרי צדיק לסוכות מאמר ו: "ההשפעה מטלל דעתיקא יש שני אופנים וכו' כתר עליון וכו' ומזה אין שום השגה בעולם הזה, רק על ידי לבוש הוד או לבוש הדר, הוד וכו', ועל ידי 'הדר דא צדיק' כי כל בשמים וארץ (דברי הימים א כט, יא) ומתרגמין דאחיד בשמיא וארעא, שמחבר תורה שבכתב ותורה שבעל פה שמים וארץ קודשא בריך הוא ושכינתיה ארץ דקודשא בריך הוא (כמ"ש זוהר ח"ג רמג, ב)". רה. ראה פרי צדיק תצוה מאמר ז: "כמו שאמרנו כמה פעמים שיוסף שמדתו צדיק יסוד עולם נקרא 'יפה תואר ויפה מראה' והיינו שיש לו גוף מהודר יפה ונקי מפגם זה, וכל מה שנזכר (כ"מ פד, א) בשופריה דרבי יוחנן ואמר 'אנא אשתיירי משפירי ירושלים' אין המכוון על יופי הגוף, רק שהיה להם גוף נקי וטהור מפגם זה, שהפגם מכוער ונקרא כושי, וכן אמרו על רבי יוחנן שהיה מזרעא דיוסף" רו. ראה ישראל קדושים אות ו: "ברק וכו' מדנטפל לשירה משמע דזכה לרוח הקודש מיתה, וכמו כל ישראל ששרו על הים עם משה רבינו ע"ה ואיתא (מכילתא בשלח ג) דראתה שפחה מה שלא ראה יחזקאל דזכו כולם לרוח הקודש ועל ידי זה נפתח הפה לומר שירה שתתייחס עליהם בתורה ובנביאים שהם אמרוה שהשיגו הדבר ברוח הקודש, דלולי כן לא שייך ליקרא על שמם". וראה גבורות ה' פרק מז. רז. ראה לעיל הערה קעב. רח. "אסתכלנא בכל תושבחן דשבחו לקודשא בריך הוא וכולם פתחו באזו וכו' מאי טעמא, אלא הכי תאנא כל נסין וכל גבורן דאתעבידו להו לישראל כד אתנהיר נהירו דעתיקא קדישא בעטרוי גליפין רשימין 'באז' בא' וא' בז', אנקיב בחשוכי ונהיר לכל עיבר, וכד אתחבר נהירו דאלי"ף ומטי לזי"ן, מאן זי"ן דא 'חרב לה' מלאה דם', כדן עביד נסין וגבוראן, בגין דאתחבר א' עם ז', ודא הוא שירתא, שירתא היא דכל סטריין, ודא הוא אזי שיר". רט. ראה פרדס רמונים שער כז פרק ג: "נראה כי בכתר אלף מלשון פלא המורה על תכלית ההעלם. ועוד כמו שאלף ראשונה לאותיות כן כתר עליון תחלת האצילות".

קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ואתערו על תורה שבעל פה, דאלו תורה שבכתב הא כתיב [דברים לא, ט] ויתנה אל הכהנים בני לוי. והוא, דיהושע היה הראשון שכתב ספרו אחר חמשה חומשי תורה והוא מעין תורה שבעל פה¹, וזה שאמרו (נדרים כב, ב) אלמלא חטאו ישראל לא נתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד שערכה של ארץ ישראל היא וכו', והינו שארץ ישראל נקרא נחלת ה' והיא שרש 'ארץ' שהיא מדת מלכות פה תורה שבעל פה, וספר יהושע הוא חלק תורה שבעל פה שיש לכל נפש מ'ישראל בתורה שעל זה מורה חלקו בארץ ישראל². ויהושע שבא מ'וסף³ לו נתן הדר שהיה התורה שבעל פה שזוכין על ידי מדת צדיק 'צדיקים לאורה'⁴, והוא גם כן מאור הראשון אור ורוע לצדיק⁵, והוא על ידי בחינת הדר דא צדיק:

ואמר אחר כך בתקונים שם, ואיהו הוד תמניא יומי דחנכה וכו' וכו', והוא כמו שאמרנו שנקרא חנכה על שם חנכה האור שמאיר בלב ישראל ונקרא הלב 'הר קדש'. וכן אמרים בחנכה [בנוסח על הנסים] 'ועל הנפלאות' וכן בנסח הנרות הללו 'ועל נפלאותיך', נפלאות הם דברים הנעלמים ומכסים 'דברים שפסה עתיק יומין'⁶, שזוכין בחנכה להתגלות על ידי גרות חנכה שמדליקין, ואתער עובדא לעילא שהקדוש ברוך הוא גם כן מדליק גרות כמו שנגמר אל ה' ויאר לנו. וזה גם כן 'אז דאתנהיר נהירו דעתיקא קדישא' אל"ף אותיות פלא ומטו לזיין⁷ כמו אז וישיר.

וזה ענין מה שאמרו בזהר הקדוש (ח"א רמג, א) כל היום דנה [איכה א, יג] הוד מסטרא דהוד אלף חמישאה אשתארת בי מקדשא חרבה⁸, דששת אלפים הוו עלמא וחד חרוב אלף השביעי יום שכלו שבת

רי. וראה רסיסי לילה אות נב: "ועל כן יהושע שהוא הראש מתורה שבעל פה שאחר השלמת תורה שבכתב, דגם כל דברי נביאים הם בכלל תורה שבעל פה, ומכל מקום נכתבו גם כן והם כמו אמצעים בהיות יניקתם מתורה שבכתב דיהושע שימש למשה רבינו ע"ה ומשפיעים לתורה שבעל פה, דנביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה (אבות פרק א מ"א) שהם יסוד תורה שבעל פה". ריא. ראה פרי צדיק לראש חודש אדר מאמר י: "המכוון שבספר יהושע צפונים שורש סודות תורה שבעל פה, וזהו ערכה חלק של כל אחד מישראל בתורה שבעל פה שהוא 'ארץ' בחינת כנסת ישראל". וראה עוד להלן מאמר כה. ריב. במדבר יג, ח. ריג. ראה לעיל הערה ר. ריד. ראה לעיל הערה קצו. רטו. ראה לעיל הערה קעב. רטז. ראה פסחים קיט, א: "מאי למכסה עתיק (ישעיה כג, יח) זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין ומאי ניהו סתרי תורה ואיכא דאמרי זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין מאי ניהו טעמי תורה". ריז. ז"ל הזהוה"ק: "וישכם אברהם בבקר (בראשית כב, ג) בריש שעתא קדמאה בסוף השחר (בתחילת שעה ראשונה מהד' שעות [של זמן תפילת שחרית] שאז הוא סוף השחר - מתוק מדבש) דאיהו נצח יעקב (שאו נצח יעקב את הס"ם) וכו' (שאו הזמן) לנטלא נוקמא מסמא"ל דנגע בירך שמאלא דיעקב דאיהו הוד, דביה אתמר (איכה א, יג) נתנני שוממה כל היום דזה - הו"ד. מסטרא דהוד אלף חמישאה (מצד ההוד שהוא כנגד האלף החמישי, דהיינו בספירת ההוד שהיא בירך השמאל, שם יש עיקר אחיזת החיצונים, והיא כנגד האלף החמישי, שאז) אשתארת בי מקדשא חרבה ויבשה (נשאר בית המקדש חרב ויבש, אבל עתה באלף השישי תבנה ותכונן בית מקדשנו ותפארנו בבי"א)".

הַשְּׂכִינָה בִּלְבַב שְׁנֶקְרָא הָר קִדְשִׁי וְתִקְנֻה כָּל
אֶלֶף הַחֲמִישִׁי שֶׁהוּא הוֹדִיט.

וְזֶה כְּמוֹ שְׁאֻמְרֹנִי בְּמָה שְׁאֻמְרוֹ [ראה שבת
ק"ח, ב] שֶׁעַל יְדֵי שְׁמִירַת שַׁבַּת כִּהְלַכְתּוּ
מִיַּד נִגְזָלִין, שְׁאֵף שֶׁהָעוֹלָם נִדּוֹן אַחֵר רַבּוֹ
וְאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִבְנָה, מְכַל מְקוֹם כָּל
נֶפֶשׁ בִּפְרָט הַמְּשַׁמֵּר שַׁבַּת כִּהְלַכְתּוּ הוּא
נִגְזָל מְכַל וְכָל, וְאֵף שֶׁלֹּא נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

וְשְׁנֵי אֲלָפִים תְּהִי כְּמוֹ שְׁאֻמְרוֹ בְּעֶבְדָּה זָרָה
(ט, א), וּבְאֶלֶף הַשְּׁלִישִׁי הִיָּה הַמְּשַׁכֵּן וּבִסּוּפּוֹ
נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבְאֶלֶף הָרְבִיעִי הִיָּה
מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְשְׁנִי, וּבְאֶלֶף הַשְּׁשִׁי יִבְנָה
בֵּית הַשְּׁלִישִׁי בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אֵף בְּאֶלֶף
הַחֲמִישִׁי כָּל הַיּוֹם דְּוָה וְכְמוֹ שְׁאֻמְרוֹ בְּזֵהר
הַקָּדוֹשׁ (ח"א קטז, ב) י"ח, וְהִיָּה מְצוּת זְקֻנִּים
לְהִדְלִיק גִּירוֹת חֲנֻכָּה לַעֲשׂוֹת חֲנֻכָּה לְמִשְׁכַּן

ריח. ז"ל הוזה"ק שם: "עת לעשות לה' וכו', עת דא כנסת ישראל דאקרי עת (זו היא המלכות הנקרא
עת, לפי שיש לה עת שמקבלת מדין ויש לה עת שמקבלת מרחמים - מתוק מדבש) וכו'. אמר רבי יוסי כגוונא דא
כתיב (ישעיה ס, כב) אני ה' בעתה אחישנה, מהו בעתה, בעת ה' דתקום מעפרא (בעת ובזמן שה' שהיא
המלכות תקום מעפר גלות ותעלה לד"א) כדין אחישנה. אמר רבי יוסי ועם כל דא (אף על פי שהגאולה מתעכבת
עד שתקום המלכות מעפרא עם כל זה תדע כי) יומא חד איהי כנסת ישראל גו עפרא ולא יתיר (רק יום אחד
של הקב"ה שהוא אלף שנים תהיה המלכות תוך עפר שפלות גלותה ולא יותר). אמר רבי יהודה הכי אמרו (אין
חידוש בדברך שכבר אמרו חכמים על הפסוק כל היום דוה, שגזרת הגלות היא רק על יום אחד של הקב"ה שהוא אלף
שנים), אבל תא חזי רזא דאוליפנא, בשעתא דכנסת ישראל אתגלייא מאתרה (בשעה שהמלכות גלתה
ממקומה) כדין אתוון דשמא קדישא כביכול אתפרשו, דאתפרשת ה"א מן וא"ו וכו', ובגין כך היא
שכיבת בעפרא כל ההוא יומא דנא ומאן איהו אלף חמשה, ואף על גב דאקדימת בגלותא עד לא
ייעול ההוא אלף חמשה רזא דה"א (ואף על פי שהקדימה המלכות כבר לצאת לגלות עד שלא נכנס האלף
החמישי שהוא סוד אות ה', כנודע שבית המקדש השני נחרב עק"ב שנים לפני כנסת האלף החמישי, עם כל זה עיקר
זמן גלותה היא כל אלף החמישי לפי שהוא כנגד אות ה' אחרונה), וכד ייתי אלף שתיתאה דאיהו רזא דוא"ו,
כדין וא"ו יוקים לה"א וכו'. ובשית מאה שנין לשתיאתה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי
דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה, כבר נש דמתתקן ביומא שתיאתה מכי ערב שמשא
לאעלא בשבתא אוף הכי נמי וכו'. אמר ליה רבי יוסי כל דא אריכו זמנא יתיר מכמה דאוקמוה
חברייתא דאיהו יומא חד גלותא דכנסת ישראל ולא יתיר דכתיב (איכה א, יג) נתנני שוממה כל היום
דוה, אמר ליה הכי אוליפנא מאבא ברזין דאתוון דשמא קדישא (כך למדתי מאבי כשקבלתי ממנו סודות
האותיות של שם הוי"ה) וביומי דשני עלמא (ובענין ימות העולם שהם ששת אלפים שנה ואחר כך יהיה אלף השביעי)
וביומי דבראשית (וכן בענין ימי בראשי שהיו ששת ימים ואחר כך נכנסה שבת וכו') וכלא רזא חדא איהו".
וראה בעץ חיים שער לה פרק ה': "ובזה תבין סוד נפלא, כי בהתאחז בו החיצונים נהפך ונעשה 'דוה'
והוא סוד 'והודי נהפך עלי למשחית' (דניאל י, ח) וכו'. ובזה תבין סוד נפלא במאמר רז"ל כי ימי הגלות
הם אלף שנים וזהו 'כל היום דוה' כמו שנאמר (תהלים צ, ד) כי אלף שנים בעיניך וגו', והענין כי שית
אלפי שנין הוי עלמא והם מחסד עד יסוד, ואלף השביעי הוא מלכות שהוא שבת העולה עד ה'
שנאמר (שמות כ, ה) שבת לה'. והנה חורבן בית המקדש היה סמוך לאלף החמישי שהוא הוד, כי בו
נאחזין החיצונים להיותו גבורות קשות, וזהו כמו שאמר הכתוב נתנני שוממה כל היום דו"ה כי מהוד
נהפך לדו"ה שהוא אלף החמישי לכן אין הגלות נמשך רק שנים אלו כמו שאמרו בזוהר ולא ילכו
עממין בישראל יותר מאלף שנין, כי אין להם אחיזה רק בהוד לבד". וראה עוד פרי צדיק כי תצא
מאמר יא. **ריט.** ראה להלן הערה רכד מדברי האר"י ז"ל. **רכ.** ראה פרי צדיק בראשית מאמר ח
נח מאמר ה ובמקומות רבים.

וְנִחֲלֶקְוּ בְּגִמְרָא, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים וְכו' פּוֹחֶת וְהוֹלֵךְ וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים וְכו' מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ וְכו' וְחָד אָמַר טַעֲמָא דְּבֵית שְׁמַאי כִּנְגֵד פְּרִי הַחֵג וְטַעֲמָא דְּבֵית הֶלֶל דְּמַעְלִין בְּקֹדֶשׁ. וְטַעַם בֵּית הֶלֶל מוֹכֵן שְׁהִנּוּת נִקְרָאוּ קֹדֶשׁ כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים [נוסח הַנּוּת הַלּוֹ] 'הַנּוּת הַלּוֹ קֹדֶשׁ הֵם', וְהוּא כְּמוֹ שְׁאוּמְרֵי שְׁהִנּוּת הֵם לְהִיּוֹת אֶתְעַר לְעֵילָא אֵל ה' וַיֵּאָר לָנוּ שְׁיֵאִיר לָנוּ אוֹר הַתּוֹרָה עַל יְדֵי רוּחַ מֵהֵהוּא קֹדֶשׁ דְּלַעֲיָלָא, וּמַעְלִין בְּקֹדֶשׁ. אָבָל טַעַם בֵּית שְׁמַאי יֵשׁ לְהִכִּין מֵה עֲנִין גִּירוֹת חֲנֻכָּה לְפָרִי הַחֵג.

אָבָן פְּרִי הַחֵג הֵם שְׁבָעִים כִּנְגֵד שְׁבָעִים אֲמוֹת [סוכה נה, ב], וְהוּא עַל פִּי מֵה שְׁכַתְּבוּ בְּסִפְרֵי יֵהָ עַל מֵה שְׁאוּמְרוּ (פסחים פז, ב) לֹא הִגְלָה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת

בְּיָמָיו לְבוֹ נַעֲשֶׂה מִשְׁכָּן לְשִׁכְנָה, וְהוּא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָרִשְׁוֹן. וְזֶה מֵה שְׁאוּמְרוּ (ברכות לג, א) כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ דַּעַה כְּאֵלוֹ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וְהוּא שְׁבֵית הַמִּקְדָּשׁ הֵינּוּ מְקוֹם הַמִּיחָד לְהַשְׁרָאָה הַשִּׁכְנָה, מִי שֵׁישׁ בּוֹ דַּעַה הֵינּוּ שְׁזָכָה לְמִדַּת הַדַּעַת שֶׁהוּא פְּנִימִית הַפֶּתֶר פִּדּוּעִיָּא, וּמִשְׁיָגִים זֶה עַל יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ יֵיב, וְאֵז לְבוֹ נַעֲשֶׂה מִשְׁכָּן לְשִׁכְנָה וְנִקְרָא הָרִשְׁוֹן קֹדֶשׁ וּכְאֵלוֹ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו יֵיב.

וְזֶה שְׁכַתְּבָה הָאָר"י ו"ל [פרי עץ חיים שער חנוכה פרק ד] שֶׁהַחֲשׁוּמֵנָאִים תִּקְנּוּ מִדַּת הוֹרִיד, וְהֵינּוּ שְׁתִּקְנּוּ כָּל אֶלֶף הַחֲמִישִׁי שֶׁנִּהְפָּךְ הוֹדִי לְמִשְׁחִית וְכָל הַיּוֹם דְּוָה שְׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהֵם תִּקְנּוּ הַחֲנֻכָּה לְחִנּוּף הַמִּשְׁכָּן לְשִׁכְנָה בְּלִיכָא דְּבִר נֵשׁ.

רכא. ראה עץ חיים שער כג, ח ובפרדס רמונים שער ג פרק ח. וראה פרי צדיק קדושת השבת מאמר ז: "ידוע כי מה שמונים חכמה בינה דעת במנין העשר הוא מצד הפנימיות. אבל מצד החיצוניות יבוא הכתר במקומה, שהוא למעלה מחכמה והשגה שבמוח, כי הוא האור מקיף שאי אפשר להשיגו בחכמה המשגת, ורק בדעת - שהוא חיבור חכמה ובינה, דהיינו שמתבונן לדעת ולהבין שרשי החכמה, ומתייגע לעמוד על עמקם ולידע עיקרם, שזוהו הדעת, בזה הוא ממשיך רוח הקודש להשיג מאור המקיף הנעלם מכח השגת אדם". **רכב.** ראה לעיל הערה קעה-קעו **רכג.** וראה עוד בפרי צדיק לראש חדש אדר מאמר ד ובפרי לשבת הגדול מאמר ד. **רכד.** ז"ל שם: "סוד שמונת ימי חנוכה, איהי מקבלת אור ההוד בעצמו שלא על ידי ז"א, כי בחול יעקב בנצח ורחל בהוד, וביען אשר לא תיקן ההוד, בענין 'והודי נהפך עלי למשחית' (דניאל י, ח) והנצח נתקן בענין 'וגם נצח ישראל לא ישקר' (שמואל-א טו, כט), לכן מקבלת איהי אור מן ההוד על ידו דרך הנצח. אבל מתתיהו בן יוחנן כהן גדול תיקן ההוד באלו השמונה ימים לבד לכן מקבלת איהי אור מן ההוד עצמו על ידה ושלא על ידו, לכן אנו אומרים על הנסים בברכת מודים, שהוא כנגד ההוד". ועיין שם עוד בהמשך הדברים. **רכה.** ראה שער הפסוקים שמות ד"ה ויקם: "ענין גלות מצרים צריכים אנו לבארו במקום הזה וכו' כי אדם הראשון היה כולל כל הנשמות והיה כולל כל העולמות, וכשחטא נפלו ממנו כל הנשמות ההם לתוך הקליפות הנחלקות לשבעים אומות, וצריכים ישראל לגלות שם בכל אומה ואומה ללקט שושני הנשמות הקדושות שנתפזרו תוך הקוצים ההם. וכמו שאמרו חז"ל במדרש רבה למה גלו ישראל בין האומות כדי שיתוספו עליהם גרים וכו', והבן זה היטב". וז"ל בשער המצות פרשת ראה: "ועתה נבאר ענין גלות מצרים וכו', והטעם הוא כי במצרים היו כל ניצוצות הראש של כל ישראל מעורבין בהם ולא נגאלו משם עד שיצאו ונתבררו מתוכם כל הנשמות, וזה סוד וינצלו את מצרים שעשאוה כמצולה שאין בה דגים (ברכות ט, ב) שהם ישראל הנרמזים בדגים וידגו לרוב (בראשית מח,

ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, שאין המכון שיתגוררו מהם בפעל, רק כדי שיוציאו ישראל הניצוצות קדושות שהם בגלות שם. ועל זה היה גלות מצרים דכתיב [בראשית טו, יד] ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, שהוא מה שנאמר [שמות יב, לו] וינצלו את מצרים שאמר (ברכות ט, ב) שעשאוהו כמצודה שאין בה דגן כמצולה שאין בה דגים, והינו דגים מורה על שרש החיים, שבדגים נזכר שם חיה בראשונה יי, ודגן הוא קיום החיים, והינו הניצוצות קדושות בסוד ואמה מחיה את כלם [נחמיה ט, ו] יי. ועל זה הקריבו שבעים פרי החג כנגדם, שהחיות והניצוצות קדושות שבהם אנו מקריבין לה' יתברך, ולזה פותחין והולכין,

שבכל פעם מוציאים מהם יותר יי. וכן ענין גרות חנפה להוציא האור והחיות שהוא בגלות.

וכמו שמצינו במכות מצרים נגף ורפוא [ישעיה יט, כב] נגף למצרים ורפוא לישראל (על דרך מה שנדרש זוהר ח"ב לו, א), שבכל מכה יצאו ישראל ממדה אחת שבשער מדות שבקלפה זה לעמת זה ונכנסו למדה שפגגדה בקדשה. וכתיב במכת חשך שהיה מכה תשיעית ולכל בני ישראל היה אור במושבתם [שמות י, כג] שפנין שהיה נגף למצרים מכה תשיעית החשך, על ידי זה היה רפוא לישראל שזכו לאור. והוא כמו שאמר בגמרא [תענית שם] צדיקים

טו, או כמצודה שאין בה דגן הם ישראל הנרמזים כדגן כמו שאמר הכתוב (ירמיה ג, א) קודש ישראל לה' ראשית תבואתו וכו'. וזהו טעם איסור לא תוסיפו לראותם וכו' [שמות יד, יג] כי כיון שכבר נתברר כל הנשמות מתוך קליפה ההיא כל החוזר שם להשתעבד תחת יד הקליפה ההיא מחלל הקדושה והשכינה ללא צורך ומכניעה תחת יד קליפה. ובוה יתבאר טעם חומר הזכרת זכירת מצרים מכל שאר הגליות כי היא לבדה גאולה שלימה אמיתית". רכו. ראה מי השילוח (ע"מ ברכות ד"ה וינצלו): "וינצלו את מצרים חד אמר שעשאו כמצודה שאין בה דגן וחד אמר שעשאו כמצולה שאין בה דגים. הענין בזה כי דגן מורה על קיום החיים היה הוא סיבה לקיום החיים והוא שלקחו כל כחו קיום החיים שלהם, וחד אמר כמצולה שאין בה דגים, דגים מורה על התחלת שורש החיים שהתחלת בריאות החיים היה דגים במאמר ישרצו המים [בראשית א, כ], וזהו שלקחו מהם שורש המקור מהתחלת חיותם". וראה פרי צדיק מצורע מאמר ו. רכו. ראה מאור עינים מטות ד"ה וידבר: "ונודע כי כל העולם ומלואו 'בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם' (תהלים לג, ו) כי על ידי הדבור נתהו כל המציאות דבר קטן וגדול והוא המקיימם ומחיה אותם כמו שנאמר [נחמיה ט, ו] ואתה מחיה את כולם, ולולא החיות שבתוך הדבר היה נעדר מן המציאות, אלא שהן מדברים שנפלו בשבירה בזה העולם השפל כנודע מחטא אדם הראשון וגם בדורות שאחריו שכמה וכמה ניצוצי נשמות הנפולין מלוכשין בדברים מזה העולם במיני מאכל ומשתה וכיוצא בהן ממני העולם שאין לך דבר מזה העולם שאין בו ניצוץ הקדוש שנאצל מדבורו של הקודש בריך הוא המחיה אותו הדבר וכו'". וראה פרי צדיק חיי שרה מאמר ו: "והיינו דכתיב [נחמיה ט, ו] ואתה מחיה את כולם, ועיקר החיים הוא דברי תורה, ובמצרים היה בגלות כל התורה שבכתב, ועל זה נאמר [בראשית טו, יד] ואחרי כן יצאו ברכוש גדול והיינו כשיוציאו מהם כל החיות והקדושה שעשאוהו כמצודה שאין בה דגן כמצולה שאין בה דגים כמו שאמר [ברכות ט, ב], והיינו כל החיים שעל זה מרמז דגים שנזכר בתורה ראשונה לשון נפש חיה [בראשית א, כ] שבהם שורש חיים. ודגן, היינו קיום החיים. ועל ידי כן זכו למתן תורה, וזהו הרכוש גדול". רכו. וראה בזה"ק ח"ג רנו, א.

יִרְאֵת שְׁמִים אָמְרוּ עָלָיו (יומא עב, ב) לָמָּה
זֶה מַחֲרִיב בֵּינֵי כְּסִיל וְגו' [משלי יז, טז]
שְׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וְאֵין בָּהֶם יִרְאֵת שְׁמִים,
וְהוּא שֶׁשׁ הַחֲנֻכָּה שְׁעוֹשִׁין עַל הָאוֹר
הָרָאשׁוֹן שִׁישְׁרָאֵל זֹכִין שֶׁה' יִתְבָּרֵךְ מֵאִיר
לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר אֵל ה' וַיֵּאָר לָנוּ. וְעַל
זֶה עוֹשִׁין חֲנֻכָּה:

הַנִּירוֹת הָלְלוּ אָנוּ מְדַלִּיקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת
וְעַל הַנְּסִים וְעַל הַנִּפְלְאוֹתֵי. הִנֵּה
נְסִים וְנִפְלְאוֹת שֶׁיֵּךְ בְּנֵס הַנִּירוֹת שֶׁהִיָּה אֲזוּ,
אֲכַל תְּשׁוּעוֹת זֶה שֶׁיֵּךְ בַּעֲנֵן הַמְּלַחְמוֹת,
וְאֵינוּ עֲנִין לְטַעַם נֵס הַנִּירוֹת שֶׁהִיָּה אַחֵר
נִצּוֹת הַמְּלַחְמָה יֵלֵךְ. וְגַם צְרִיף בְּאוֹר הַכֶּפֶל
נְסִים וְנִפְלְאוֹת.

אָכֵן 'פִּלְא' הוּא עֲנִין מְפִלָּא וּמִכְסָּה מְשַׁכֵּל
אָנוּשִׁי יֵלֵךְ, וּבִקְרִיעַת יָם סוּף כְּתִיב עֲשֵׂה

לְאוֹרָה דְּכְתִיב אוֹר זָרַע לְצַדִּיק וְכֵן, וְצַדִּיק
מִדָּה תְּשִׁיעִית, וְכֵן מִתְּתָא לְעִילָא מִדָּה
תְּשִׁיעִית חֲכָמָה שֶׁפְּנִיגָה מֵאֲמָר יְהִי אוֹרִיל.
וְכֵן אֵיתָא בְּגִמְרָא (סנהדרין צט, א) אֵימַת אֲתִי
מְשִׁיחַ אָמַר לִיה לְכִי חָפּוּ לְהוּ חֲשׂוּכָא וְכו',
קָרָא כְּתִיב [ישעיה ס, ב] כִּי הִנֵּה הַחֲשֶׁךְ יִכְסֶּה
אֶרֶץ וְגו' וְעַלֶּיךָ יִזְרַח ה' וְגו' וְלֹא.

וְכֵן עֲנִין הַדְּלָקַת גִּירוֹת חֲנֻכָּה לְהוֹצִיא מֵהֶם
הַנִּיצוֹצוֹת קְדוּשׁוֹת וְהָאוֹר וְעַל יְדֵי זֶה
יִזְכּוּ וְעַלֶּיךָ יִזְרַח ה' שֶׁנֶּחֱנֶכָה לְהָאוֹר כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמָר אֵל ה' וַיֵּאָר לָנוּ, וְהִנֵּנוּ בְּאוֹר הָרָאשׁוֹן
שֶׁנֶּחֱנֶנוּ לְצַדִּיקִים 'אוֹר כִּי טוֹב', וְזֹכִין לוֹ
עַל יְדֵי 'תּוֹרָה אוֹר' שֶׁזֹּכִין יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת
עוֹסְקֵי תּוֹרָתָךְ שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ
עֶסֶק בַּתּוֹרָה, וְכֵן לְהִיּוֹת צַדִּיקִים וְצַדִּיקִים
לְאוֹרָה דְּכְתִיב אוֹר זָרַע לְצַדִּיק, וְלְהִיּוֹת
טְהוֹרִים דְּכְתִיב 'יִרְאֵת ה' טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת
לְעַד' וְכְתִיב [איוב כח, כח] הֵן יִרְאֵת ה' הִיא
חֲכָמָה וְגו', וּמִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְאֵין בּוֹ

רכט. ראה לעיל הערה ר. **רל.** וראה צדקת הצדיק אות קעד. **רלא.** "דרש רבי שמלאי מאי דכתיב
(עמוס ה, יח) הוי המתאוים את יום ה' למה זה לכם יום ה' הוא חושך ולא אור, משל לתרנגול ועטלף
(ואין לה עינים - רש"י) שהיו מצפין לאור, אמר ליה תרנגול לעטלף אני מצפה לאורה שאורה שלי היא
(שיש לי עינים לראות, ונמצאתי נהנית בה) ואתה למה לך אורה (כך ישראל מצפין לגאולה, שיום ה' יהיה להם אור,
אבל העובדי כוכבים למה מקוים אותו הרי הוא להם חשך ולא אור). והיינו דאמר ליה ההוא מינא לרבי אבהו
אימתי אתי משיח אמר ליה לך חפוי להו חשוכא להנהו אינשי, אמר ליה מילט קא לייטת לי, אמר
ליה קרא כתיב (ישעיה ס, ב) כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך
יראה". וראה פרי צדיק בא מאמר ו פסח מאמר מו. **רלב.** נוסח הנרות הללו כפי הנוסח בסידור
הרב. וראה להלן הערה רפג. **רלג.** כמו שכתב הרמב"ם חנוכה פרק ג הלכה א-ב: "בבית שני כשמלכו
יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות וכו' וצר להם לישראל
מאד מפניהם ולחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני
חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם וכו'. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום
בכ"ה בחודש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו
להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו
שמן טהור". **רלד.** ראה בפרדס רימונים שער כג (ערכי הכינויים ערך פלא): "פלא הוא מלשון היפלא
מה' דבר (בראשית יח, יד), שפירשו בתרגום היתכסי, ועיקרו בכתר לרמזו על רוב העלם וכו', והכלל
בעניינים האלה כי אין פלא אלא מצד הכתר".

וְאִתָּא בְּעֵץ הַחַיִּים [פע"ח שער חנוכה פרק ד']
שְׁלוֹשָׁה יְחִידִים יֵשׁ בַּחֲנוּכָה, וְהֵם
יְחִיד שְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים הָעוֹלָם נ"ר, יְחִיד
'הוֹי"ה אֱהִי"ה' 'הוֹי"ה אֱלֹהִים' 'הוֹי"ה
אֲדֹנָי"ה וְלֹח'.

וְהִנֵּה יָדוּעַ 'אִיהוּ אֵמֶת וְאִיהִי אֱמוּנָה' [זוה"ק
ח"ג רל, א], דָּשֵׁם אֲדֹנָי"י שְׁכָנְגַד מִדַּת
מְלָכוּת יֵשׁ מוֹרָה שְׁאֵנוּ מֵאֲמִינִים שֶׁה' יִתְבָּרָךְ
הוא אֲדוֹן הָעוֹלָם וְאֶנְחָנוּ עֲבָדָיו, וּמַצִּד
אֱמוּנָה כָּל אֶחָד יוֹכֵל לְהַשִּׁים עַל לְבוֹ שְׁמֶלֶךְ
מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד עָלָיו
וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׂיו וּמִיד נּוֹפֵל עָלֵינוּ הַיִּרְאָה
וְהַפֶּחַח וְהַחֲנֻכָּה מְלַפְּנוּ יִתְבָּרָךְ שְׁמוֹמִי,
וְהוּא מְהַאֲרֵת שֵׁם זֶה, דָּאֵם אֲדוֹנִים אֲנִי אִיה

פְּלֵא [שמות טו, יא], כִּי עַל פִּי שְׁכַל אֲנוּשִׁי
לֹא הָיָה שׁוֹם הַשְּׁגָה מְדוּעַ יַעֲבֹרוּ יִשְׂרָאֵל
בֵּינָם בִּיבָשָׁה וְהַמְצָרִים יִטְבְּעוּ, כִּי הָיָה קְטָרוֹג
מִה נִשְׁתַּנּוּ אֵלֶּי מֵאֵלֶּי (זוה"ק ח"ב קע, ב), וְעַל
כֵּן אִתָּא בְּזִהַר הַקְּדוֹשׁ (ח"ב נב, ב) דְּקָרִיעַת
יָם סוּף בְּעֵתִיקָא תְּלִיָא יֵלֵה. וְעַל כֵּן אֲמָרוּ
(פסחים קיח, א) קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם
כְּקָרִיעַת יָם סוּף, וְקָשִׁין לְיוֹגֵן כְּקָרִיעַת יָם
סוּף (סוטה ב, א), הֵינּוּ מְשׁוּם דְּחִי בְּנֵי וּמְזוֹנֵי
לֹא בְּזִכּוּתָא תְּלִיָא מִלְּתָא אֱלָא בְּמִזְלָא תְּלִיָא
מִלְּתָא [מועד קטן כח, א], וְהֵינּוּ בְּמִדַּת 'אֵינִן'
שֶׁהוּא מִזֵּל לִיִּשְׂרָאֵלִי, וְהֵינּוּ שְׁאֵנוּ דְּבוֹקִים
בְּהַשְׂרֵשׁ גְּבוּהָ מַעַל גְּבוּהִים וְשֵׁם אֵינִן שׁוֹם
שְׁלִיטָה לְקְטָרוֹג, וְהֵינּוּ 'עוֹשֶׂה פְּלֵא' לְמַעַלָּה
מִתְּפִיסֵת שְׁכַל אֲנוּשִׁיִּלִּי.

רְלֵה. "בִּיה שַׁעֲתָא חֲמוּ יִשְׂרָאֵל עֲאָקוּ מַכַּל סְטָרִין, יִמָּא בְּגִלוּהִי דְּזִקְפֵּן קִמְיִיהוּ, בְּתַרִּייהוּ כָּל אֵינוֹן
אֲכֻלוֹסִין כָּל אֵינוֹן מִשְׁרִיין דְּמַצְרִים, לַעֲלִילָא עֲלִייהוּ כִּמְה קְטִיגוֹרִין, שְׂרִיאֵי צוּחִין לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא,
כְּדִין כְּתִיב (שמות יד, טו) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מֶה תַּצַּעֲק אֵלַי, וְתֹאנֵא בִּסְפָרָא דְּצַנִּיעוּתָא אֵלַי דִּיִּיקָא,
בְּעֵתִיקָא תְּלִיָא כְּלָא, בִּיה שַׁעֲתָא אֲתַגְלִי עֵתִיקָא קְדִישָׁא וְאִשְׁתַּכַּח רַעוּא בְּכֻלְהוּ עֲלָמִין עֲלָאִין, כְּדִין
נִהִירוּ דְּכֻלָּא אֲתַנְהִיר". **רְלֵה.** רֵאָה מֵאוּר עֵינִים לִיקוּטִים ד"ה כְּשִׁרְצָה: "וְהִנֵּה אֲמָרוּ ר"ל" (מועד קטן
כח, ב) בְּנֵי חֵי וּמְזוֹנֵי לֹאֹ בְּזִכּוּתָא תְּלִיָא מִלְּתָא אֱלָא בְּמִזְלָא, וְהַקְשׁוּ הַתּוֹסֵפוֹת (שם ד"ה אֱלָא) הָא אֲמָרִין
אֵין מִזֵּל לִיִּשְׂרָאֵל עִי"ש. וְאִמְרָה הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל 'אֵינִי' רַצָּה לֹאמַר דְּבַר שֶׁהוּא אֵין שֶׁהוּא הַרְצוֹן הַנִּקְרָא
אֵין דְּרֹב הָעוֹלָם אֵין מִשְׁיָגִים זֶה מִזֵּל לִיִּשְׂרָאֵל, וְזֶה כּוֹנֵת חוֹז"ל גַּם כֵּן בְּנֵי חֵי וּמְזוֹנֵי לֹאֹ בְּזִכּוּתָא
תְּלִיָא אֱלָא בְּמִזְלָא בְּמִזְלָא א' שֶׁהוּא הַרְצוֹן מִה שְׁנוּזֵל מִהַרְצוֹן, כְּדִכְתִּיב (שמות לג, יט) וְחֻנּוּתִי אֶת אֲשֶׁר
אֲחֹן בְּרַצּוֹן וְא' הוּא רַצּוֹן שֶׁהוּא רֵאשִׁית הַכֹּל וְהוּא לְמַעַלָּה מִזְכוּת כִּי מִה שְׁמִיָּע בְּזִכּוּת הוּא אֵינוֹ
חֶסֶד שֶׁל אֲמֵת שְׁמִיָּע לוֹ הַתְּשׁוּלֹם וְהַחֲסֵד שֶׁל אֲמֵת הוּא בְּרַצּוֹן בְּלִי זְכוּת". **רְלֵה.** וְרֵאָה פְּרִי צִדִּיק
לְפָסַח מֵאֲמָר ג. וְרֵאָה בְּרִיקָאֲנִי פִּרְשָׁת וְאִרָא. **רְלֵה.** ז"ל שֵׁם: "וְדַע כִּי יֵשׁ בֵּה שְׁלוֹשָׁה יְחִידִים, אֶחָד
נֶגֶד נֶה"י וְכו' וְזֶה הַיְחוּד הוּא הוֹי"ה אֲדִנִּי. וְלַפְעָמִים הוּא נֶגֶד הַחֲזָה וְזֶה הוּא הוֹי"ה אֱלֹהִים. וְלַפְעָמִים
הוּא שׁוֹה עַד הַכֹּתֵר שְׁלוֹ וְזֶה הוּא הוֹי"ה אֱהִי"ה, וְג' יְחִידִים אֵלֶּי גִימְטְרִיא נֶר וְכו'. וְנִדְבַר עֵתָה בְּעֵינֵן
הַבְּרֻכּוֹת, דַּע כִּי שְׂרֵשֶׁם סוֹבֵב עַל הֵיטֵל לֵה סוּד יְחִיד אֶחָד וְנֵאָה, וְהוּא סוּד נֶר, שִׁידַעַת שֶׁהוּא סוּד
יְחִיד שֵׁם הוֹיָה וְאֱהִיָּה, הוֹיָה אֱלֹהִים, הוֹיָה אֲדִנִּי. וְג' יְחִידִים אֵלֶּי גִימְטְרִיא נֶר. וְהִנֵּה בְּבִרְכּוֹת אֵלֶּי
רְמוּזִים כָּל הַג' יְחִידִים, דְּהֵינּוּ בְּבִרְכָּה א', יְחִיד א' הוֹיָה אֱהִיָּה. בְּבִרְכָּה ב', הוּא יְחִיד ב' שֶׁל הוֹיָה
אֱלֹהִים. בְּבִרְכָּה ג' יְחִיד ג' שֶׁל הוֹיָה אֲדִנִּי וְכו'. עֵינֵן עַל הַנִּסִּים, כִּבְר יַדַּעַת מִה שְׁכָתוֹב בְּתִיקוּנִים (תִּיקוּנֵי
זוה"ק ד"ה בְּרֵאשִׁית) כִּי נִצַּח הוּד הֵם ב' פְּקוּדִין דֹּאֲתַמֵּר בְּהוֹן פֶּקֶד פֶּקֶדָתִי, וְהֵם חֲנוּכָה וּפּוּרִים, שְׁבָהֵם
מִתְּגַלִּין הָאוּרוֹת דְּנִצַּח הוּד. וְהִנֵּה בְּנִצַּח שֵׁם הוֹיָה וְבַהוּד אֲדִנִּי הַנּוֹכַח בְּתִיקוּנִים, וְהֵם מ"ה וְאֲדִנִּי
גִימְטְרִיא נ"ס". **רְלֵה.** זוה"ק ח"ג יא, א. **רֵמ.** ע"פ לִשׁוֹן הַרְמָ"א רִישׁ אֹרַח חַיִּים. וְרֵאָה פְּרִי צִדִּיק
וְיִגֵּשׁ מֵאֲמָר יז: "הֵינּוּ עַל פִּי מִה שְׁאֲמָרוּ (הַג"ה רִישׁ אֹרַח) כְּשִׁישִׁים הָאָדָם אֵל לְבוֹ שְׁמֶלֶךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים

עולה ס"ה וְשֵׁם הַיְי"ה בְּמַלְוֵי אֶלְפִין וַיִּמְד עולה מ"ה, ועולים יחד גִּימְטְרִיא נְסִימָה.

וְשֵׁם אֶהְיֶה הוא בְּכֹתֵרִימֹ, והוא עֲתִיקָא לְמַעְלָה מִהַשְׁגַּת שְׁכָל אֲנוּשִׁי, וּבְצִרוּף שֵׁם הַיְי"ה נַעֲשֶׂה לָנוּ נִפְלְאוֹת מִפְּלֵ"א עֲלִיוֹן.

וְאִיתָא בְּעֵץ הַחַיִּים [שם] שֶׁתְּקוֹן מִדַּת הוֹד הוא בְּחִנְכָּה וּבִפְנוּרִים, וְעַל פֶּן אוֹמְרִים עַל הַנְּסִים בַּהוֹדָאָה יִמִּי, וּבִיּוֹתֵר הַתְּקוֹן בְּחִנְכָּה יִמִּי.

מוֹרָאֵי [מלאכי א, ו] יִמָּא. וְאַמּוֹנֶתֶךָ בְּלִילוֹת [תהלים צב, ג], הֵינִי בְּעֵת הַחֲשָׁךְ כְּשֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאִיר לִי לְאַמְתּוֹתוֹ, זֶה יַחֲדוֹ הַשְׁמוֹת הַיְי"ה אֲדֹנָי שֶׁהוּא יַחֲדוֹ קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתָּיהּ, וְנִפְתַּח פֶּתַח הַנְּסִים לַעֲשׂוֹת נֶס שְׁלִמְעָלָה מִהִנְהָגָה, כִּי שֵׁם אֲדֹנָי הוּא הִנְהִיגַת הָעוֹלָם הַזֶּה יִמִּי, וְשֵׁם הַיְי"ה הוּא הִנְהִיגָה שְׁלִמְעָלָה מִהִנְהָגָה הַנִּגְלִיתִי יִמִּי. וְזֶה שֶׁפָּתַח בְּעֵץ הַחַיִּים [שם] שְׁצִרוּף הַיְי"ה אֲדֹנָי עוֹלָה בְּגִימְטְרִיא נֶס, כִּי שֵׁם אֲדֹנָי

הַקב"ה עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֵה בְּמַעֲשָׂיו מִיֵּד יִגִּיעַ אֵלָיו הִירָאָה וְהַפְחַד וְכו' וּבּוֹשֶׁתוֹ מִמֶּנּוּ תַּמִּיד. וְהוּא דְּמַצִּינוּ בַּגְּמֵרָא (בְּרִכּוֹת כח, ב) שִׁיֵּהָא מוֹרָא שְׁמִים עֲלֵיכֶם כְּמוֹרָא בְּשֵׁר וְדָם אִמְרוּ לוֹ תַּלְמִידֵי דְּעַד כָּאֵן אִמְרֵי לְהוֹי וְלֹאֵי תִּדְעוּ כְּשֶׁאֲדָם עוֹבֵר עֲבִירָה אִמְרֵי שְׁלָא יִרְאֵנִי אָדָם, וְהִיִּינוּ שׁוֹה גַם כֵּן מִדְּרָגָה בִּירָאָה שִׁיֵּהָא מוֹרָא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים כְּמוֹרָא בְּשֵׁר וְדָם, מִפְּנֵי שֶׁבְּשֵׁר וְדָם נִרְאָה לַעֲיִן וְהַקב"ה רֹאֵה וְאִינוּ נִרְאָה (כִּמְ"ש שם י, א) וְרַק עַל יְדֵי אִמּוּנָה יִשִּׁים הָאָדָם אֶל לְבוֹ שְׁעוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֵה בְּמַעֲשָׂיו, וְיֵשׁ מִדְּרָגָה יוֹתֵר כְּשִׁיִּצִּיר עַל יְדֵי אִמּוּנָה שְׁמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקב"ה עוֹמֵד עָלָיו וְאִינוּ יִגְדַּל הַבּוֹשָׁה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְכֵל זֶה בְּבַחֲנֵית אִמּוּנָה, עַל דֶּרֶךְ מַה שֶׁאִמְרוּ (זוה"ק ח"ג יא, א) אִיהִי אִמּוּנָה. וְיֵשׁ מִדְּרָגָה גְּבוּהָ יוֹתֵר כְּשׁוֹזְכִין לְהִיּוֹת מִפְּרוּשׁ לַעֲיִן שְׁמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקב"ה עוֹמֵד עָלָיו וְלֹזָה אֵין אָדָם זֹכֵה בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהַשִּׁיג הִירָאָה בְּבַחֲנֵית אִמְתָּ. **רמא.** רָאֵה פְּרִי צְדִיק נָשָׂא מֵאִמְרֵי ה': "עַל פִּי הַיְדוּעֵי שְׁבַחֲנֵית הִירָאָה הַנִּקְבַּע בְּנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל הוּא עַל יְדֵי הָאִמּוּנָה הַמוֹשְׁרֵשׁ בְּנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהִיא הַנִּקְרָא כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל בְּחִינַת מַלְכוּת שְׁמִים, וְכִנְגָדוֹ שֵׁם אֲדֹנָי כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי א, ו) וְאָם אֲדוֹנִים אֲנִי אִיהִי מוֹרָאִי. וּבִפְרִי צְדִיק וְיֹשֵׁב מֵאִמְרֵי ט: "כִּי שְׂכִינְתָּא אִיהִי אִמּוּנָה (כִּמְ"ש זוה"ק ח"ג רל, א) וְהִיִּינוּ מִדַּת מַלְכוּת דְּכַתִּיב (בְּמִדְבָּר לָה, לד) אֲנִי ה' שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִנְגָד מִדָּה זֹו שֵׁם אֲדֹנָי שִׁישְׂרָאֵל מֵאִמְנִינִים בְּנֵי מֵאִמְנִינִים שִׁישׁ אֲדוֹן בְּעוֹלָם וְהוּא מֶלֶךְ הָעוֹלָם וְאִנְחָנוּ עִמּוֹ, וּמִצַּד אִמּוּנָה אִנְחָנוּ מִשִּׁיגִים כְּבוֹד אֱלֹהוֹתוֹ יִתְבַּרְךְ שְׁמוֹ". **רמב.** רָאֵה זוה"ק ח"ג יא, א וּבִשְׁעָרֵי אֹרֶה שְׁעַר ב, ג. וּבִשְׁלָה הַקְדוּשׁ מִסַּכַּת פְּסָחִים בִּיאוֹר הַהִגָּדָה אוֹת טז: "כִּי כָל מֵאוֹרְעוֹת וְתַהֲפּוּכוֹת הַבָּאוֹת בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, מִצַּד דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא, דְּהִיִּינוּ הַמַּלְכוּת שֵׁם אֲדֹנָי הַמִּנְהִיג בְּדִין, וְהַכֵּל הוּא לְטוֹבָה לְהַטִּיב לוֹ בְּאַחֲרִיתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא". **רמג.** רָאֵה רַמְבַּ"ן שְׁמוֹת ו, ב. וְרָאֵה לְהֵלֵן מֵאִמְרֵי יג: "כִּידוּעֵי דְּשֵׁם הַיְי"ה מוֹרָה הִיָּה הוּוֹה וְהִיָּה שְׁהוּא אֲתָה הוּא עַד שְׁלָא נִבְרָא הָעוֹלָם אֲתָה הוּא מִשְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, דָּאִף אַחֵר שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם וְאִנוּ רֹאִים תַּבֵּל וְיוֹשְׁבֵי בָּהּ וְיֵשׁ בָּהֶן שְׁמַחְרָפִין וְנִרְאָה שֶׁהֵם נִגְדֵי כְּבוֹדוֹ יִתְבַּרְךְ, מִכֵּל מְקוֹם אֵין נַעֲשֶׂה בְּעוֹלָם שׁוּם דְּבַר נִגְדֵי רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךְ כְּמוֹ קוֹדֵם בְּרִיאַת הָעוֹלָם, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ד, לט) 'וַיִּדְעַת הַיּוֹם' וְכו' 'כִּי הוִי"ה' שְׁמוּרָה שֶׁהַכֵּל כְּמוֹ קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם וּבִזָּה אֵין לָנוּ שׁוּם תְּפִיסָה בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁמִּפְּנֵי כֵּן אֵין שֵׁם זֶה נִהְיָה בְּעוֹלָם הַזֶּה רַק בְּשֵׁם אֲדֹנִי (פְּסָחִים ג, א) שֶׁהוּא בְּחִינַת אִמּוּנָה שֶׁאִנוּ מֵאִמְנִינִים כֵּן אִף שֶׁאִינוּ נִרְאָה לַעֲיִן כֵּן וְכו' כִּי הוִי"ה הוּא אֱלֹהִים, וְשֵׁם אֱלֹהִים מוֹרָה עַל הִנְהִיגַת עוֹלָם הַזֶּה. וְכִמּוֹ שֶׁאִיתָא בְּסִפְרִים אֱלֹהִים גִּימְטְרִיא הַטִּבָּע דְּמָה שֶׁנִּרְאָה לַעֲיִן שֶׁמִּתְנַהֵּג עַל פִּי הַטִּבָּע הוּא גַם כֵּן מִכַּח אֱלֹהִים שֶׁהוּא בְּעַל הַכְּחוֹת כּוֹלֵם וְאִינוּ זָכוֹ לִיחּוּד זֶה". וְרָאֵה לְהֵלֵן הָעֵרָה תְּרַמְב. **רמד.** כּוּזָה: יו"ד ה"א וְאִינוּ ה"א. **רמה.** וְרָאֵה לְהֵלֵן סוֹף הָעֵרָה תִּשְׁלַב. **רמו.** זוה"ק ח"ג יא, א. **רמוז.** ז"ל שֵׁם: "עֵינִין עַל הַנִּסִּים, כְּבִר יִדְעַת מַה שֶׁכְּתוּב בְּתִיקוּנִים כִּי נִצָּח וְהוֹד הֵם שְׁנֵי פְקוּדִין דְּאִתְמַר בְּהוֹן פְּקֵד פְּקֵדְתִּי (שְׁמוֹת ג, טז), וְהֵם חֲנוּכָּה

וְהִינוּ כִּי מִדַּת הוֹד אֶהְיֶה מְרַפֵּכָה לָהּ
פְּדוּעִימִט וְהוּא הַמְקוֹר לְתוֹרָה שְׁבַעַל
פֶּה יִי. וּבִשְׁעַת מִתֵּן תּוֹרָה כָּפָה עֲלֵיהֶם הָהָר
כְּגִיגִית עַל קִבְּלַת הַתּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה שְׁצָרִיכָה
יְגִיעָה רַבָּה וְנִדּוּד שִׁנָּה וּלְמַאֲס תַּעֲנוּגִי
הָעוֹלָם הַזֶּה וְכִמּוֹ שְׁאֻמְרוֹ (בַּתְּחוּמָא נח ג) וְיֵא,

וּבְפוּרִים הָדָר קִבְּלוּהָ מֵאַהֲבָה וּבִכְטָלוֹ
הַמּוֹדְעָה דְּכַפִּית הָהָר כְּגִיגִית כְּמוֹ שְׁאֻמְרוֹ
(שַׁבַּת פח, א). וּבְחֲנֻכָּה הָיָה הָעֲנִיָּן מְסִירַת
נַפְשָׁם עַל קְיוֹם תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה. כִּי אַחֲרֵי
אֲנִטִּיגְנוֹס הַתַּחֲלִילוֹ הַצְּדוּקִים שְׁכָּפְרוּ בַּתּוֹרָה
שְׁבַעַל פֶּה יִי, וְהוּא עַל יְדֵי קִלְפַּת יוֹן וְחֻכְמַת

ופורים, שבהם מתגלין האורות דנצח הוד. והנה בנצח שם הוי"ה ובהוד אדנ"י הנזכר בתיקונים, והם מ"ה ואדנ"י גימטריא נ"ס, ויסוד כלול בגויהו, הכולל חמישים שערים, גימטריא י"ם, לכן נקרא על הנסים, נס י"ם. והנה נמצא כי נצח הוד נקראו נסים, לכן אומרים בחנוכה ופורים על הנסים. ועיין שם בהמשך הדברים. **רמח.** ז"ל הפע"ח שם: "סוד שמונת ימי חנוכה, איהי מקבלת אור ההוד בעצמו, שלא על ידי ז"א, כי בחול יעקב בנצח ורחל בהוד, וביען אשר לא תיקן ההוד בענין והודי נהפך עלי למשחית (דינאל י, ח) והנצח נתקן בענין וגם נצח ישראל לא ישקר (שמואל-א טו, כט), לכן מקבלת איהי אור מן ההוד על ידו דרך הנצח. אבל מתתיהו בן יוחנן כהן גדול תיקן ההוד באלו השמונה ימים לבד, לכן מקבלת איהי אור מן ההוד עצמו על ידה ושלא על ידו, לכן אנו אומרים על הנסים בברכת מודים, שהוא כנגד ההוד". וראה לעיל הערה רכד. **רמט.** ראה זוה"ק ח"א כא, ב. ועוד **רנ.** ראה לעיל מאמר א ובהערה יח-יט. **רנא.** ז"ל התנחומא שם (בקיזור): "וכתיב (איוב כח, יג) ולא תמצא בארץ החיים וכו' שלא תמצא תורה שבעל פה אצל מי שיבקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה אלא במי שממית עצמו עליה וכו', לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבעל פה וכו' זו היא תורה שבעל פה שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהוא משולה לחשך שנאמר (ישעיה ט, א) העם ההולכים בחשך ראו אור גדול אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והיתר בטמא ובטהור, ולעתיד לבא ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (שופטים ה, לא) ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית שנאמר (שמות יט, יז) ויתיצבו בתחתית ההר ואמר רב דימי בר חמא אמר להם הקב"ה לישראל אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, אלא אמר להן על התורה שבעל פה שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאוֹדו, שנאמר (דברים ו, ה) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאוֹדך, ומנין אתה למד שאין אהבה זו אלא לשון תלמוד ראה מה כתיב אחריו (שם, ו) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך ואי זה זה תלמוד שהוא על הלב הוי אומר ושננתם לבניך (שם, ז) זו תלמוד שצריך שנון וכו', ללמדך שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבעל פה לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה ויש מבלה ומנבל עצמו עליה לפיכך מתן שכרה לעולם הבא שנאמר העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, אור גדול אור שנברא ביום ראשון שגזגזו הקב"ה לעמלי תורה שבעל פה ביום ובלילה שבזכותן העולם עומד, שנאמר (ירמיה לג, כה) כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, אי זה הוא ברית שנוהג ביום ובלילה זו תלמוד". **רנב.** ראה רע"ב ידים פרק ד משנה ו: "המכחישינן תורה שבעל פה נקראים צדוקים, על שם צדוק וביתוס תלמידיו של אנטיגנוס איש סוכו שהתחילו בקלקלה זו תחילה, לפי ששמעו מאנטיגנוס רבן 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס' (אבות פ"א מ"ג), אמרו אפשר פועל טורח ועושה

בפיהו וגו' כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו יי.

והשנית תורה שבעל פה הוא המשכת אור עליון, דזהו לשון ישמרו דעת,

וברש"י תשא [שמות לא, ג] דדעת הוא רוח הקדש, וזהו הרוח הקדש של החכמים דעדיפי מנביאי כמו שכתב הרמב"ן (בבא בתרא יב, א) על גמרא זו יי, ועל זה אמרו

(מדרש חקת רבה יט, י; תנחומא ח) על פסוק [איוב כח, י] 'כל יקר ראיה עינו' דברים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחבריו, ודעת הוא פנימיות הכתר כידוע יי. ועל כן אמרו (בשבת פח, א) ר"ש שהפתיים מנעשה

יונית שנתפשטה אז באותו זמן יי, ויוסי בן יועזר נהרג על קדוש ה' אז באותה גזירה יי. והיונים אמרו שהתורה שכתב גם כן שלהם, כמו שאמרו (תנחומא תשא לד) שעתידים לתרגם את התורה יונית והם אומרים אנו ישראלים, ורק עמדו וגזרו גזרות לבטל תורה שבעל פה בחקמתם הכוזבת יי.

ונעשה הגס על ידי כהני הקדושים. כי אהרן הפהן מרבה למדת הוד, כי היה הראשון מתורה שבעל פה כמו שנגמר [שמות ד, טז] הוא יהיה לך לפה, וכמו שנגמר [מלאכי ב, ו-ז] תורת אמת היתה

מלאכה כל היום כולו ולערב אינו מקבל שכר, ופירשו מדברי חכמים, ונתחברו עמהם כתות מישראל, ועד היום הזה נשאו מהם פליטים במצרים ובקוסטאנטינא, והם לשכים בעינינו ולצנינים בצדנו, ואנו קורים להם קראים לפי שאין להם אלא המקרא בלבד". וראה ברע"ב וברמב"ם אבות פרק א משנה ג. **רנג.** ראה לעיל מאמר א הערות מג-מא. **רנד.** ראה בראשית רבה סה, כב: "ויקום איש צורות היה בן אחותו של רבי יוסי בן יועזר איש צרידה, והוא רכיב סוסיא בשבתא, אזל קומי (הלך לפניו - עץ יוסף) שריתא למצטבלא (שריתא היא קורה וכו', קורה שהיו מולכים אותה לתלות את דודו יוסי בן יועזר - רש"י), אמר ליה חמי סוסי דארכבי מרי וחמי סוסך דארכבך מרך (קורה שאת עתיד לתלות), אמר ליה אם כך למכעיסיו קל וחומר לעושי רצונו, אמר ליה עשה אדם רצונו יותר ממך, אמר לו ואם כך לעושי רצונו קל וחומר למכעיסיו, נכנס בו הדבר כארס של עכנא הלך וקיים בעצמו ארבע מיתות בית דין סקילה שריפה הרג וחנוק וכו', נתנמנם יוסי בן יועזר איש צרידה וראה מטתו פרוה באויר אמר בשעה קלה קדמני זה לגן עדן". וראה בספר יוחסין מאמר א' ד"ה יוסי בן יועזר: "וכן בבראשית רבה בפסוק וירח את ריח בגדיו ראיתי כי נהרג יוסי בן יועזר בשמד היונים כשאמר לו יוקים איש צורות בן אחותו חזי סוסיא דארכבך מרך". וראה עוד שם במאמר ה' ובסדר הדורות חלק ימות עולם ג' אלפים ת"ק, ובפירוש מהר"ו על המדרש שם. וראה להלן מאמר ו: "כבר אמרנו שיוסי היה בזמן גזירת היונים שנתלה אז, והוא קיבל מאנטיגנוס שבאותו זמן פקרו תלמידיו צדוק ובייתוס, כי נתפתו לחכמת יונית ורצו להמיר דתם, רק שבשו לעשות כן ופקרו בתורה שבעל פה המנגד לחכמת יונית". **רנה.** "כשאמר הקב"ה למשה 'כתב לך' (שמות לד, כז) ביקש משה שתהא המשנה בכתב, ולפי שצפה הקב"ה שאומות העולם עתידין לתרגם את התורה ולהיות קוראין בה יונית והם אומרים אנו ישראל ועד עכשיו המאזנים מעויין, אמר להם הקב"ה לעכו"ם אתם אומרים שאתם בני איני יודע אלא מי שמסורין שלי אצלו הם בני, ואיזו היא זו המשנה שנתנה על פה". **רנו.** וראה בני יששכר כסלו מאמר ג. **רנז.** ראה לעיל מאמר א הערה יט. **רנח.** ראה לעיל הערה קעה-קעו. **רנט.** ראה עץ חיים שער כג, ח ובפרדס רמונים שער ג פרק ח. וראה לעיל מאמר ב בהערה רכא. **רס.** ז"ל הגמרא שם: "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של

דַּעֲתִיקָא יִסֵּי, רַק שֶׁה' יִתְבָּרַךְ מְשַׁפֵּיעַ
בְּהַחֲכָמִים וּמַחֲדִּישִׁים הַתּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה עַל
פִּי רוּחַ קִדְשֵׁם יִסֵּי.

וְאִיתָא (זוהר ח"ג רמג, א) דְּאֵלֶּף הַחֲמִישִׁי הוּא
שְׁפָתוֹב [אִיכָה א, יג] כֹּל הַיּוֹם דְּנֹהֵי יִסֵּי,
כִּי אִזְ הִיָּה הַתְּחִלַּת הַשְּׁנִי אֲלָפִים יְמוֹת
הַמִּשְׁתִּים אֵילֹו וְכֹו יִשְׂרָאֵל יִסֵּי, וְהַתְּחִילוֹ אִזְ
דּוֹרוֹת הָאֲמוֹרָאִים וְיִסוֹד תְּלָמוֹד בְּכָלִי מִכִּי

וְנִשְׁמַע זָכָה מִשֶּׁה וְנִטְלָן, וּמִהֶם הִיָּה קֶרֶן
אוֹר פְּנִיּוֹ, וְעִינֵן שֶׁם בְּתוֹסְפוֹת [ד"ה שני] דְּשָׁל
הוֹד הִיּוֹ, הִינּוּ כִּי הוֹד הוּא זִיּו שֶׁל הַפְּתָרִיָּא.
וְלִזְנָה כְּתִיב [שמות לד, כט] וּמִשֶּׁה לֹא יָדַע כִּי
קֶרֶן עוֹר פְּנִיּוֹ, כִּי אֵין שַׁיָּף לֹאמַר יְדִיעָה
בְּדָבָר שֶׁלְמַעֲלָה מִהַשְׁגַּת יְדִיעַת שֶׁל הָאָדָם,
וְזֹהוּ שְׁנַאָמַר [שם, לו] וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁת אֱלֹו,
וְהִינּוּ שֶׁלֹא יִכְלוּ לְגִשְׁת לְמַדָּה זֹו שֶׁלְמַעֲלָה
מִהַשְׁגָּתָם. וְהַתּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה הוּא מְטָלָא

מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים (מזוי שכינה - רש"י) אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר (שמות לג, ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב וכו', אמר רבי יוחנן וכולן זכה משה ונטלן דסמיך ליה (שם, ז) ומשה יקח את האהל (ומשה יקח - אותו עדי. לשון אחר את האהל לשון בהלו נרו (איוב כט, ג) והוא היה קירון עור פניו). **רסא.** ראה פרי צדיק כי תצא מאמר טז: "הענין הוא שמשה רבינו ע"ה ידע שחלקו הוא העיקר בתורה שבכתב, ובתוספות (שבת פח, א ד"ה שני) על שני הכתרים שזכו ישראל כתר של הוד היו ולפיכך כשנטלן משה קרן עור פניו. וצריך להבין מנא להו להתוספות שהיו של הוד, ורש"י (שם ד"ה כתרים) פירש מזוי שכינה, והיה לו לומר של זיו היו שהוא לשון אור וכו'. אך ענין הכתרים מרמז לבחינת תורה שבעל פה כמו שאמרו בגמרא (מגילה טז, א) שונה הלכות כתרה של תורה, והוא בחינת אור הראשון שגנוזו הקדוש ברוך הוא לצדיקים וכו', והוד הוא מדת אהרן הכהן כידוע והוא היה שורשו בתורה שבעל פה וכו', ומשה רבינו ע"ה זכה לקירון העור פנים בשעת שקיבל לוחות האחרונות שאז זכה למדרש הלכות ואגדות וכמו שדרשו במדרש רבה (שמו"ר מו, א), וזה הענין שישב לו משה רבינו ע"ה בסוף שמונה שורות כשהיה רוצה לשמוע מתורת רבי עקיבא (מנחות כט, ב) כיון שידע שאין חלקו בכתרי אותיות רק במדת הוד שהוא מדה שמינית שהוא חלקו של אהרן שהיה שורש תורה שבעל פה היה סבור ששם גם הוא יבין שגם הוא היה לו חלק בתורה שבעל פה וכמו שאמרנו וכו'. וזה שכתבו התוספות הנ"ל על מה שאמרו בגמרא על הכתרים וכולם זכה משה ונטלם כתב התוספות של הוד היו". ועיין עוד שם באריכות. **רסב.** ראה לעיל מאמר א הערה סד. **רסג.** ראה להלן מאמר ד: "ואור תורה שבעל פה הוא גם כן מאור שבראו ה' יתברך, ואף על פי שהכל הוא מה שחדשו סופרים וחכמי ישראל, הוא רק שנדמה בעיני האדם שהוא הממציא והמחדש האור ההוא אבל באמת הוא מצד ה' יתברך שמאיר בלבו האור ההוא וכו'. ועל זה נאמר (דברים לב, ב) תזל כטל אמרתי וכו' והיינו תורה שבעל פה שמופיע ה' יתברך בלב החכמים והוא נדמה כטל שאין אדם רואה ומרגיש בירידתו מן השמים רק אחר כך מוצא הארץ לחה ויודע שירד הטל, וכן הוא התחדשות תורה שבעל פה אשר אין אדם מרגיש ההארה וההשפעה בלב ונדמה לו שנתחדש בשכלו ובאמת הוא מה' יתברך שמאיר בלבו כמו שנאמר (ישעיה נט, כא) ודברי אשר שמתני בפיו, וכל התורה שבעל פה כולה לקוחה מהתורה שבכתב וכו', והוא לעומת מאור הלבנה שנדמה גם כן שיש בה אור עצמי ובאמת האור הוא רק מה שמקבלת מהשמש". **רסד.** ראה לעיל הערה ריז לשון הזוה"ק. **רסה.** ראה עבודה זרה ט, א: "תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם, שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח בעונותינו שרבו יצאו מהן (משני אלפים אחרונים - רש"י) מה שיצאו (ומשיח לא בא)".

אֶתָּא רב לְבָבְלִי, וְהָיָה הַתְּפִשְׁטוֹת תּוֹרָה שְׂבָעַל פֶּה שְׁהוּא מִמֶּדֶת הוֹד, וְסָבְלוּ יִשְׂרָאֵל אֶז גְּזֵרוֹת רַבּוּתִי, וְנִתְקַן תִּבְתָּ דְּוָה לְהִיּוֹת הוֹד, וְהָאֵלֶף הַחֲמִישִׁי כִּנְגָד מִדֶּת הוֹד כִּידוּעֵי יִסָּח.

ובשלמה המלך עליו השלום כתיב (בדברי הימים-א כט, כה) **וַיִּתֵּן עָלָיו הוֹד מַלְכוּת אֲשֶׁר לֹא הָיָה עַל כָּל מֶלֶךְ לִפְנָיו עַל יִשְׂרָאֵלִיט.** וְהִינּוּ כִּי יְדוּעַ מַלְכוּת פֶּה

תּוֹרָה שְׂבָעַל פֶּה קְרִינָן לָהּ [הקדמת תיקון"ז פתח אליהו]. וְלָוָה בִּיהוֹשֻׁעַ שְׁהָיָה הַתְּחִלַּת תּוֹרָה שְׂבָעַל פֶּה עִי, כְּתִיב בּו [במדבר כז, כ] וְנִתְּתָּ מִהוֹדֶךָ עָלָיו, וְהִינּוּ הוֹד מַלְכוּתֵינָא, כִּי הוּא הָיָה הַמֶּלֶךְ הָרָאשׁוֹן לְיִשְׂרָאֵל שְׂקָבְלוּהוּ עָלֵיהֶם לְמֶלֶךְ עִי כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר [יהושע א, יח] כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ וְגו' יַעֲגִי כְּדִין מוֹרֵד בְּמַלְכוּת עִי. וְלִשְׁלֹמֹה נִתַּן 'הוֹד מַלְכוּת' בְּשִׁלְמוֹת, כִּי בִּמְיֹו הָיָה סִיְהָרָא בְּאִשְׁלֻמוֹתָא [זוה"ק ח"ב פה, א ע"ה], 'סִיְהָרָא'

רסו. ראה גיטין ו, א: "עשינו עצמינו בבבל כארץ ישראל לגיטין מכי אתא רב לבבל". וברשי: "כי אתא רב לבבל וקבע ישיבה בסורא וכו'". ובתוס' שם (ד"ה מכי): "פירש הקונטרס והרבה ישיבות". ועיין שם עוד. וראה בקבלת הראב"ד בסדר אמוראים: "הדור הראשון רב ושמואל. ירד רב לבבל בסוף ימי רבינו הקדוש בשנת ג' [אלפים] תתקע"ט וכו' והלך לסוריא היא מתא מחסיא והיה שם לראש עד שנפטר בשנת ד' אלפים ושלוש". וראה פרי צדיק כי תצא מאמר יא: "באלף החמישי היה דייקא עיקר התפשטות כח תורה שבעל פה, אף שהתחיל עוד באלף הרביעי על ידי החרש והמסגר, מכל מקום באלף החמישי התחיל הזמן של האמוראים, שהם היו עיקר התפשטות מלחמתה של תורה. וכן בסוף אלף החמישי היו אז הרבינו תם ובעלי התוספות שהם הרימו הפלפול אחר הגמרא וכמ"ש בקבלת הראב"ד ז"ל וכו', וזה שאמרו בגמרא (מגילה כט, א) ואהיה להם למקדש מעט (יחזקאל יא, טז) אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל ורבי אלעזר אמר זה בית רבינו שבבבל, והיינו רב, שהיה בתחלת אלף החמישי ובאלף הזה היה עיקר התפשטות תלמוד בבלי". **רסז.** ראה גיטין יז, א ובתוס' שם ד"ה הא. **רסח.** ראה זוה"ק שם, הובא לעיל הערה ריז. **רסט.** "ויגדל ה' את שלמה וגו' ויתן עליו הוד מלכות אשר לא היה על כל מלך לפניו על ישראל". וראה רש"י שם: "יתן עליו הוד מלכות - פתרון נתן עליו חן מלכות, דוגמא ונתת מהודך עליו (במדבר כז, כ)". **ער.** ראה לעיל מאמר ב: "דיהושע היה הראשון שכתב ספרו אחר חומשי תורה והוא מעין תורה שבעל פה. וזהו שאמרו (נדרים כב, ב) אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד שערכה של ארץ ישראל היא וכו', והיינו שארץ ישראל נקרא נחלת ה' והיא שורש ארץ שהיא מדת מלכות פה תורה שבעל פה, וספר יהושע הוא חלק תורה שבעל פה שיש לכל נפש מישראל בתורה שעל זה מורה חלקו בארץ ישראל". וראה עוד שם הערות רי-ריא. **רעא.** ראה ספורנו שם. ודברי רש"י שהובאו לעיל הערה רסט. **ערב.** ראה רמב"ם מלכים פרק א ה"ג. **רעג.** ראה שם טז-יח: "ויענו את יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה ואל כל אשר תשלחנו נלך וגו'. כל איש אשר ימרה את פיו ולא ישמע את דבריו לכל אשר תצוו יומת". **עדר.** ראה רמב"ם מלכים פרק ג ה"ח: "כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להרגו וכו' שנאמר (יהושע א, יח) כל איש אשר ימרה את פיו". וראה סנהדרין מט, א. **ערה.** "תאנא כתיב (דברי הימים-א כט, כג) וישב שלמה על כסא ה' למלך, כמה דכתיב (מלכים-א י, יט) שש מעלות לכסא, רבי אבא אמר דקיימא סיהרא באשלמותא, דתנינן ביומוי דשלמה קיימא סיהרא באשלמותא, אימתי באשלמותא דקיימא בחמשה עשר, כמה דתנינן, אברהם יצחק יעקב יהודה פרץ חצרון רם עמינדב נחשון שלמון בועז עובד ישי דוד שלמה, כד אתא שלמה קיימא סיהרא באשלמותא, הדא הוא דכתיב וישב שלמה על כסא ה' למלך, וכתיב

וחנכה הוא לשון חנוף, שְׁיָמִי חֲנֻכָּה מְחַנְכִּים לָנוּ הַקִּדְשָׁה עַל כָּל הַשָּׁנָה, כְּעֵינֵן מֵה שְׁנָאָמֶר [משלי כב, ו] חֲנֹף לִנְעָר עַל פִּי דְרָכּוֹ גַם כִּי יִזְקֵין לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה, וְכֵן יָמִים אֵלּוּ חֲנוּף עַל כָּל הַשָּׁנָה.

והנה ידוע שְׁלֹכֶל הַקִּדְשֹׁת צְרִיכִין אָנוּ עֹרֵה ה' יִתְפָּרֵף, וְכִמּוֹ שְׁאָמְרוּ (סוכה נב, ב) וְאַלְמֵלָא הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעוֹזֵר לוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לוֹ, וְעַל זֶה מְרַמֵּז הַיְחוד הַיִּזְוִיִּי אֱלֹהִיִּים, דָּשֵׁם אֱלֹהִים הוּא שֶׁהוּא בְּעַל הַכַּחוּת בָּלָם [שׁו"ע או"ח סימן ת], וְצָרוּף שֵׁם הַיִּזְוִיִּי אֱלֹהִיִּים הֵינּוּ שִׁיחָה נִקְבַּע זֶה בְּכָל כַּחוּתֵיו, וּבְזֶה הוּא שֶׁהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד תָּמִיד לַעֲזֹר וְלִישׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל שְׁיֻכְלוּ לְהַתְגַּבֵּר נֶגֶד הַיָּצֵר הָרַע, וְזֶה הוּא הַתְּשׁוּעוֹת.

ובכר אֲמַרְנוּ כִּי בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת קִדְשׁ קָדֵם הַבְּדִלָּה אוֹמְרִים שֵׁשׁ לְשׁוֹנוֹת שֶׁל יְשׁוּעָה יָפֵא, כִּי בְּשַׁבָּת אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם [שמות

נִקְרָא הַתּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה, שְׁמִקְבֵּלַת הָאוֹר מִהַשְׁמָשׁ, וְכִמּוֹ כֵּן הַתּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה מְקַבֵּלַת הָאוֹר מִתּוֹרָה שְׁבַכְתָּבִי. וְאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה הַתַּחֲלַת הַשָּׁנִי אֲלֵפִים תּוֹרָה יֵשׁ, וְהֵינּוּ הַתַּחֲלַת זְרִיחַת הַסִּיְהָרָא קִדְשֵׁא יֵעֵשׂ, וְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה הַדּוֹר הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר מֵאַבְרָהָם וְנִתְמַלֵּא דִּיִּסְקוּס שֶׁל לְבָנָה (כמ"ש שמות רבה טו, כו) יֵעֵשׂ, וְזֶהוּ סִיְהָרָא בְּאַשְׁלֻמוֹתָא, וְהָיָה הַמְקוֹר מִתּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה.

ונם חֲנֻכָּה הָיָה שְׁמוֹנָה יָמִים, הֵינּוּ מִמַּדַּת הוֹד בְּכָלֵל עַד הַכֶּתֶר, שֶׁהָאִיר זִיו כָּל הַמַּדּוֹת, דְּהַמַּדּוֹת הֵם 'יָמִים', שֶׁשְׁבַעַת יָמֵי בְּרֵאשִׁית שְׁבַע תַּחְתּוֹנוּיּוֹת [זוה"ק ח"ב פט, ב], וְהַתּוֹרָה קִדְמָה שְׁנֵי אֲלֵפִים כִּמּוֹ שְׁנָאָמֶר [משלי ח, ל] שְׁעִשְׁוּעִים יוֹם יוֹם (כמ"ש בראשית רבה ח, ב) שֶׁהָיָה מִחֻכְמָה עֲלִיזָה שֶׁהֵם שְׁתֵּי מַדּוֹת מְקֻדָּם יֵפֵא.

שש מעלות לכסא כלא כגוונא דלעילא". **רעו.** ראה תיקון ז' תיקון ל עה, א: "כגוונא דסיהרא דמקבלת מן שמשא ותרווייהו אינון אספקלרייאה דנהרא ואספקלרייאה דלא נהרא וכו', ואינון שקילין לאורייתא דבכתב ואורייתא דבעל פה" **רעז.** ראה לעיל הערה רסה. **רעה.** ראה פרי צדיק לסעודת פדיון הבן מאמר א: "ואברהם אבינו ע"ה היה שורשו תורה שבעל פה כמו שאמרו (בראשית רבה סא, א) אב לא למדו רב לא היה לו ומהיכן למד התורה זימן לו הקב"ה שתי כליותיו כמין שני רבנים וכו', והיינו כעין תורה שבעל פה שמופיע ה' יתברך בלב החכמים, והוא ה' דאברהם ה' תתאה מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה". **רעט.** ז"ל המדרש: "הלבנה בראשון וכו' מתחלת להאיר וכל שהיא הולכת מאירה עד ט"ו ימים ודסקוס שלה מתמלא וכו' כך ישראל ט"ו דור מן אברהם ועד שלמה, אברהם התחיל להאיר שנאמר (ישעיה מא, ב) מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו וכו', כיון שבא שלמה נתמלא דיסקוס של לבנה שנאמר (דברי הימים-א כט, כג) וישב שלמה על כסא ה' למלך וכו', הקב"ה לבושו הוד והדר ונתן לשלמה הוד מלכות שנאמר (שם כט, כה) ויתן עליו הוד מלכות". **רפ.** ראה של"ה הקדוש (תולדות אדם בית החכמה אות ב): "ועליה רמזו רבותינו ז"ל (ב"ר ח, ב) התורה קדמה אלפים שנה לעולם. כי כל ספירה נקראת אלף, בסוד כל ספירה כלולה מעשר וכל אחד מן עשר כלול מעשר, הרי מאה, אחר כך כל אחד כלול ממאה הרי אלף החוזר בסוד המספר לאלף המורה אחדות, וכל כך הכללות אחר כך עד בלי תכלית אלף מאלף אלף מאלף וכו'. וסוד אלפים שנה הם סוד שתי ספירות הקודמות לבנין העולם שהוא חסד, כמו שנאמר (תהלים פט, ג) עולם חסד יבנה, והם חכמה ובינה, ששם שרשי תורה שבכתב ותורה שבעל פה". **רפא.** שולחן ערוך או"ח סימן רצו סעיף א.

ידי פעלת האדם נקבע בלב מיד בכל כחותיו כלם, ועל כן תחלת המעשה היה התשועה קדם ואחר כך הנסים והנפלאות, שזה היה אחר מעשה ההדלקה בפעלת האדם, וביציאה אחר כך אומרים הישועה בסוף, שהתגלותו אחר עבור ימי החנכה:

ד

הנרות הללו קדש הם [נוסח הנרות הללו]. באבודרהם כתב שעל כן נקראו הנרות קדש מפני שהם זכר לנרות המקדש^{יפ}. ובאמת גם הר"ן ז"ל [שבת ט, א מדה"ר] כתב שמטעם זה אסור להשתמש לאורה שעשאוה כמנורה, עין שם. אף שם שיך שגזרו חכמים שלא להשתמש לאורן לזכר הנרות מקדש שנעשה בהם הנס, אבל להיות נקרא הנרות קדש צריך באור מה ענינו להקרא קדש משום שהוא זכר למקדש.

אף יש לומר על פי מה שכתב הרמב"ן (בהעלות ח, ב) על מה שאמרו במדרש רבה [במדבר רבה טו, ו] שאמר לו לאהרן לגדלה מזו אתה מתקן וכו' הנרות לעולם

לא, יג' ה' יתברך בעצמו משפיע קדשה, ובצאת השבת מסתלק הקדשה, ועל זה מבקשים שש פסוקי ישועה על ששת ימי המעשה להיות זה נקבע בלב [ונתבאר במאמר למוצאי שבת קודש אחר הדולה פרשת בראשית]. וכן חנכה האור הוא מה' יתברך, וצריך לישועה שיקבע בלב גם אחר כך.

וזהו התשועות שהיה אז, שעל ידי הארת הנס שהוא מצד ה' יתברך, אבל ה' יתברך קבע בו הקביעות בלב שזה הוא לישועה גם אחר כך.

והנה בתחלת נסח הנרות הללו הסדר תשועות נסים ונפלאות^{יפ}, ובסוף הסדר על נסיד ועל נפלאותיד ועל ישועותיד, ישועה בסוף.

והוא, כי התחלת הכל הוא על ידי עזרה וישועה מה' יתברך, ולזה הנסח בהתחלה בתשועות בראשונה. ושיקבע הישועה לעולמי עד, הינו אף אחר עבור הזמן, לזה מזכירין הישועה בסוף שלא ימיש מאתנו ישועתו תמיד. ובהתחלה ההארה מה' יתברך להיות נקבע בלב זה בא על ידי התחלת האדם בהדלקה, שעל

רפב. ראה לעיל הערה רלב. **רפג.** ז"ל האבודרהם (סדר חנוכה): "ואמרין במסכת סופרים (פרק כ הלכה ד) המדליק נר חנוכה אחר שהדליק אומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הניסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים, וכל שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קדש ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד וכו', וכן היו נוהגין לומר הרב מרטנבורק והרא"ש וכו'. וכתוב בשאלות דרב אחאי (ראה שאלתא כו) נר חנוכה שהותיר בה שמן מהו צריך לעשות בו תא שמע דתנו רבנן נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מוסיף עליו ומדליקו ביום שני וכו' אבל אם הותיר ביום השמיני עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו כיון שהוקצה למצוה אסור להשתמש ממנו. וכן כתבו הגאונים שהשמן והפתילות אסור להשתמש בהן אחר שכבו דאיתקצו למצוה. והקשה הרב רבי גרשום ב"ר שלמה דהא קיימא לן דתשמישי מצוה נורקין, ותיירך דהני מילי כגון תשמיש שופר ולולב וכיוצא בהן שדעתו עליהן אחר מצותן שידוע שישארו אחרי כן אבל הני אין דעתו עליהן כסבור שישרפו בשעת מצותן, אי נמי שוינהו רבנן כתשמישי קדושה מפני שהוא זכר לשמן של הקדש". ועיין ר"ן מגילה ח, א מדה"ר.

וכו' רפד, ואף שידוע שבחורבן בית המקדש גם הגירות בטלין. וכתב הרמב"ן שרמזו לגירות חנניה שנוהג אף לאחר חורבן, עין שם יפה. ודבריו צריכין באור, מה נחמו בהדלקת גרות חנניה שיהיה אף לאחר חורבן, כיון שנוהג בכל ישראל ולא נעשה כלל על ידי אהרן ובניו ישי.

אמנם ענין הדלקת המנוחה איתא הלשון במדרש רבה [שם, ה] לא שאני צריך לכם אלא שתאירו לי ישי, וכלשון הזה איתא במדרש רבה [נח, ל, ט] שאמר לאברהם אבינו עליו השלום עד שאתה מאיר לי מאספוטמיא ומחברותיה בא והאר לפני בארץ ישראל ישי, והינו מה שפרסם אלהותו יתברך לכל העולם ישי, דתחלה היה מהלך באפלה, דהחשך יכסה ארץ וגו' יצ, דרצה לומר העדר השגת אורו יתברך, דזהו עקר החשך בלשון הפתוב - והפסיל בחשך

הולך [קהלת ב, יד] ונאמר [שמואל א ב, ט] וישעים בחשך ידמו ועוד דוכתי טובא. וכן האור בלשון הפתוב ה' אורי [תהלים כז, א], האר פניך [שם פ, כ], ועליך יזרח ה' [ישעיה ס, ב], וכן כי אשב בחשך ה' אור לי [מיכה ז, ח] ועוד טובא. וכן התורה נקרא אור כמו שנאמר [משלי י, כג] ותורה אור, גר לרגלי דברך ואור לנתיבותי [תהלים קיט, קה]. העם ההולכים בחשך ראו אור גדול [ישעיה ט, א] איתא (בתנחומא נח ג) על תורה שבעל פה רצא, וכן אמרו (מגילה טז, ב) ליהודים היתה אורה - זו תורה, דזהו מכון כל התורה כלה, דתפי"ג מצוות תפי"ג עטין (זוהר ח"ב פ"ב ב) הינו עצות להאיר בלבם אורו יתברך יצי. ועל פן אמרו לעתיד ולא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי [ירמיה לא, לג] יצי. ובשיר השירים רבה [א, טו] על פסוק ישקני [א, ב] דבדבור אנכי נתקע תלמוד תורה בלבם יצי. ואברהם

רפד. ראה לשון המדרש לעיל הערה כ. **רפה.** ראה לעיל הערה כה כל לשון הרמב"ן. **רפו.** וכן הקשה באלשיך במדבר ח, ג. **רפו.** ראה לעיל הערה ח לשון המדרש. **רפח.** ז"ל המדרש: "ולמה אברהם דומה לאוהבו של מלך שראה את המלך מהלך במבואות האפלים הציץ אוהבו והתחיל מאיר עליו דרך החלון, הציץ המלך וראה אותו, אמר לו עד שאתה מאיר לי דרך חלון בא והאיר לפני, כך אמר הקב"ה לאברהם עד שתהא מאיר לי מאספוטמיא ומחברותיה בא והאיר לפני בארץ ישראל". **רפט.** וראה לעיל הערה יא. **רצ.** ראה ישעיה ס א-ג: "קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח. כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה. והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרח". **רצא.** ראה לעיל הערה רנא לשון המדרש. **רצב.** וראה לעיל מאמר א בהערה יז ולהלן מאמר ה הערה שלד. **רצג.** ראה פרי צדיק נצבים מאמר א: "וכמו שיהיה לעתיד דכתיב (ירמיה לא, לג) ולא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, שזה עיקר המכוון מהדברי תורה שיוחקק בלב לדעת את ה' שיש מי שברא העולם". **רצד.** ז"ל המדרש: "בשעה ששמעו ישראל אנכי ה' אלהיך נתקע תלמוד תורה בלבם והיו למדים ולא היו משכחין, באו אצל משה ואמרו משה רבינו תעשה את פרוזביון [-שליח] בינותינו וכו' חזרו להיות למדים ושוכחים אמרו מה משה בשר ודם עובר אף תלמודו עובר מיד חזרו באו להם אל משה אמרו לו משה רבינו לוואי יגלה לנו פעם שניה לוואי ישקני מנשיקות פיהו (שיר השירים א, ב) לוואי יתקע תלמוד תורה בלבנו כמות שהיה, אמר להם אין זו עכשיו, אבל לעתיד לבא הוא שנאמר (ירמיה לא, לב) ונתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה".

הַלְבֵנָה הוא מצד ה' יתְבַרֵךְ שְׁמַאִיר לְכָל העוֹלָם, אֲמַנָם בְּרִיאַת אור הָאֵשׁ שֶׁעַל יְדֵי הִיקָשׁ הָרַעְפִּים זֶה בָּזָה הוא עַל יְדֵי יִגִּיעַת הָאָדָם לְהַמְצִיא הָאוֹר הַהוּא.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוא גַּם בֵּן בְּהַאֲרַת אורו יתְבַרֵךְ לְהַאִיר חֲשֻכַת לַיְלָה דְּעוֹלָם

הַזֶּה הַדּוּמָה לַלַּיְלָה כְּמוֹ שְׁאֲמְרוּ (פסחים ב, ב), דִּהְנָה מְאוּרוֹת הַנְּשָׁמִים שְׁמַצֵּד ה' יתְבַרֵךְ הֵם שְׁנִים, אֹרֶךְ הַשְּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ, וְהַשְּׁמֶשׁ הוּא אֹרֶךְ עֶצְמִי, וְהַיָּרֵחַ מְקַבֵּל אֹרֶךְ מֵאוֹר הַשְּׁמֶשׁ. וּבְרוּחָנִיּוֹת הֵם אֹרֶת תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה דְּתוֹרָה אֹרֶת כַּנֶּ"ל, וְהֵמָּה מְאוּרוֹת שֶׁל ה' יתְבַרֵךְ, וְהֵם גַּם בֵּן עַל דֶּרֶךְ שְׁנֵי הַמְּאוּרוֹת הַנֶּ"ל לִיחַצ, הַתּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב הוּא אֹרֶךְ עֶצְמִי מְצֻדוֹ יתְבַרֵךְ וְאֵין בּוֹ חֹשֶׁךְ כָּלֵל, וְאַלְמֵלָא חֲטָאוֹ יִשְׂרָאֵל לֹא נִתֵּן לָהֶם אֵלָא חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תּוֹרָה וְכו', כְּמוֹ שְׁאֲמְרוּ (נדרים כב, ב) וְעַל זֶה נֶאֱמַר [קהלת א, יח] כִּי בִרְבַּח חֲכָמָה רַב כְּעֵס יֵצֵט,

אֲכִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם הוּא שְׁהֲאִיר אֹרֶךְ זֶה בְּעוֹלָם לְפָרְסָם אֱלֹהוּתוֹ יתְבַרֵךְ יצ"ו, וְעַל זֶה אֲמְרוּ (בראשית רבה ב, ג) אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד מָתִי יִהְיֶה הָעוֹלָם מִתְנַהֵג בְּאַפְלָה תְּבוּא הָאוֹרָה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹרֶךְ [בראשית א, ג] זֶה אֲבִרְהָם יצ"ו.

וְהֵנָּה בְּרִאשִׁית הַבְּרִיאָה בְּרֵא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַחֲשֶׁךְ וְהָאוֹר, וְלַחֲשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה [שם, ה], וּבִרְאָה ה' יתְבַרֵךְ מְאוּרוֹת לְהַאִיר חֲשֻכַת הַלַּיְלָה, מְאוֹר הַלְבֵנָה לְמַשְׁלַת הַלַּיְלָה [שם, טז], אֵף מְאוֹר הַלְבֵנָה אֵינוֹ רַק בְּמַקְצַת הַחֲדָשׁ, וְגַם כְּשֶׁמַּאִיר אֵינוֹ מְאִיר בְּבֵית כְּהֵנָּה, וְעַל זֶה אָמַר אָדָם הָרִאשׁוֹן אֵף חֲשֶׁךְ יִשׁוּפְנִי [תהלים קלט, א], וּכְמוֹ שְׁאֲמְרוּ (בבראשית רבה יא, ב) יצ"ו שְׁזַמֵּן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנֵי רַעְפִּים וְהַקִּישׁוֹן זֶה לָזֶה וַיֵּצֵא מֵהֶם אֹרֶךְ וּבִרְךְ עָלֶיהָ 'בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ' וְעַל זֶה אָמַר וְלַיְלָה אֹרֶךְ בְּעֵדְנִי [תהלים שם]. וְהֵנָּה שְׁנֵי הַמְּאוּרוֹת הָאֵלּוּ נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה, שְׁאוֹר

רצה. ראה רש"י בראשית כד, ז: "ה' אלוהי השמים - ולא אמר ואלוהי הארץ וכו', אמר לו עכשיו הוא אלוהי השמים ואלוהי הארץ שהרגלתיו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה אלוהי השמים ולא אלוהי הארץ שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ". וראה לעיל מאמר א ובהערות יז-טו. **רצו.** ז"ל המדרש: "רבי יהודה בר סימון פתר קריא בדורות 'והארץ היתה תהו ובהו' (בראשית א, ב) זה אדם הראשון וכו', אמר הקדוש ברוך הוא עד מתי יהא העולם מתנהג באפילה תבא האורה ויאמר אלהים יהי אור" (שם, ג) זה אברהם הדא הוא דכתיב (ישעיה מא, ב) מי העיר ממזרח צדק וגו' אל תקרא העיר אלא האיר". **רצז.** ז"ל המדרש: "רבי לוי בשם רבי זעירא אמר ל"ו שעות שימשה אותה האורה, שנים עשר של ערב שבת ושנים עשר של לילי שבת ושנים עשר של שבת, כיון ששקעה החמה במוצאי שבת התחיל החושך ממשמש ובא ונתירא אדם הראשון שנאמר (תהלים קלט, יא) ואומר אך חשך יושופני ולילה אור בעדני, אותו שכתוב בו 'הוא יושפך ראש ואתה תשופנו עקב' (בראשית ג, טו) בא להזדווג לי, מה עשה הקב"ה זימן לו שני רעפים והקישן זה לזה ויצא מהן אור ובירך עליה, הדא הוא דכתיב 'ולילה אור בעדני', מה בירך עליה בורא מאורי האש". **רצח.** ראה תיקון ז' תיקון ל (עה, א): "כגוונא דסיהרא דמקבלת מן שמשא ותרווייהו אינון אספקלרייאה דנהרא ואספקלרייאה דלא נהרא וכו', ואינון שקילין לאורייתא דבכתב ואורייתא דבעל פה". **רצט.** ז"ל הגמרא שם: "אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד שערכה של ארץ ישראל הוא, מאי טעמא כי ברב חכמה רב כעס (קהלת א, יח)". וראה לעיל מאמר א הערה פג.

החֲשֵׁף, וְהִינּוּ בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה סִיְהָרָא
דְּמִקְבָּלָא מִשְׁמָשׂא - תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב.

ואור תּוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה הוּא גַם כֵּן מְאֹר
שֶׁבְּרָאוּ ה' יִתְבָּרַךְ, וְאָף עַל פִּי שֶׁהַפֶּל
הוּא מֵה שֶׁחֲדָשׁוּ סוּפְרִים וְחֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל,
הוּא רַק שֶׁנִּדְמָה בְּעֵינֵי הָאָדָם שֶׁהוּא הַמְּמַצִּיא
וְהַמְּחַדֵּשׁ הָאֹר הַהוּא, אֲבָל בְּאֻמַּת הוּא
מֵצֵד ה' יִתְבָּרַךְ שֶׁמֵּאִיר בְּלָבוּ הָאֹר הַהוּא,
וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ (עִירוּבִין יג, ב) אֵלּוּ וְאֵלּוּ דְּבָרֵי
אֱלֹהִים חַיִּים, וּבִתְגִיגָה (ג, ב) כָּלֵם וְכוּ' מִפִּי

וּבִעֵת נְתִינַת הַתּוֹרָה כְּתִיב [תהלים פב, ו] אֲנִי
אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וְהִינּוּ כִּמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ
(עבודה זרה ה, א) שֶׁהָיָה חֲרוּת מִמֶּלֶךְ הַמּוֹת
דְּלֹא הָיוּ מֵיִיטִי"ש, וְהוּא מִלֶּאֱךָ הַמּוֹת הוּא
יֵצֵר הָרַע [בבא בתרא טז, א] ש"א, וְהָיוּ כִּמּוֹ
לְעֵתִיד דְּכְתִיב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת
רֵעֵהוּ וְגו' ש"ב, וְהָיָה דִּי לָהֶם תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב
שֶׁהוּא דְּגֻמַּת אֹר הַשֶּׁמֶשׁ, דְּעוֹלָם הֵבָא דוּמָה
לְיוֹם כִּמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ רִישׁ פְּסָחִים [ב, ב]. וְכִיּוֹן
שֶׁחֲטָאוּ חֲזָרוּ לְחֻשְׁכַּת עוֹלָם הִזָּה הַדּוּמָה
לְלֵילָה, וְצָרִיכִין לְמְאֹר הַלְּבָנָה לְהָאִיר מִתּוֹךְ

ש. "אמר ריש לקיש בואו ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא הן לא חטאו אנו לא באנו לעולם שנאמר
(תהלים פב, ו) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם, חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון וגו' (שם),
למימרא דאי לא חטאו לא הוּ מולדו וכו' הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי יוסי אומר לא קיבלו
ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן שנאמר אני אמרתי אלהים אתם ובני
עליון כולכם, חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון". **שא.** ראה לעיל מאמר א: "במתן תורה היה
חרות על הלוחות חירות ממלאך המות וממילא היה חירות גם מיצר הרע, שהוא יצר הרע הוא מלאך
המות (כמו שאמרו בבא בתרא טז, א), ובדאי לא יצויר חירות ממלאך המות עד שיתוקן כל פגם הנחש
שהיה סיבה לזה, והוא כשיש חירות מיצר הרע כמו שיהיה לעתיד שישחוט הקב"ה ליצר הרע ואז
יבולע המות, ובדאי בשעת מתן תורה היה חירות מיצר הרע". **שב.** ראה ליקוטי מאמרים ד"ה
ספר יהושע: "והנה לעתיד נאמר (ירמיה לא, לג) ולא ילמדו עוד וגו' שכאשר יתפשט אורו יתברך על
כל בשר לא יצטרכו לתורה ולימוד מזולת וכו' שגם ריבוי התורה של הנביאים ובעלי רוח הקודש הוא
מצד רוב כעס והעלם האור אין די בתורה, כי לולי כן היה די בתורה שהוא מה שהוא הכרח מצד
הבריאה שהיא על כרחך העלם וצריך לתורה מן השמים מה שה' יתברך האיר בעולם, ובזה די להאיר
עיני האדם ולא ילמד איש את רעהו רק כל אחד יוכל לומר מעצמו תהילות דוד המלך ע"ה וישרי
שלמה וחכמותיו וכדומה". ובמחשבות חרוץ אות טו: "וכך יהיה לעתיד, דכל ימי עולם הזה הוא הזמן
של התגלות כל התורה שבעל פה בשלימות על ידי חכמי ישראל שבכל דור, כל אחד השייך לחלקו
עד דורו של משיח שאז יתגלה הכל ויבולע המות לנצח, לא כבמתן תורה שהיה רק לשעה שהיה
אפשר להתקלקל אחר כך על ידי החטא, אבל אז לא יתקלקל עוד כי יבוטל היצר רע וכל סיטרא
דרע וזרעו של עמלק מן העולם, ואז ישוב העולם לגמר תיקונו כמו שהיה קודם חטא אדם הראשון
ויוכל כל התורה שבעל פה בתורה שבכתב, כי יתגלה לכל האור שבתורה שבכתב איך כל התורה
שבעל פה גם כן כלולה שם, ועל כן לא ילמדו עוד איש את רעהו כי כולם ידעו וגו' (ירמיה לא, לג)
הכל מהתורה דכתיבא ומנחא דלא יצטרכו ללימוד שבעל פה תלמיד מרב". ובפרי צדיק עקב מאמר
ח: "שזהו ההשגה שהשיג משה רבינו התורה שבעל פה שהיה כלול בתורה שבכתב וכו' וכמו שיהיה
לעתיד כמו שנאמר (ירמיה לא, לג) ולא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי, וכן בגמרא
(נדרים כב, ב) אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמישה חומשי תורה וכו' והיה כל אחד משיג
כל התורה שבעל פה מתורה שבכתב, וכן ישיגו לעתיד כל אחד מישראל ולא יצטרכו ללמוד מאחרים".

על הכתוב בכתובים דליכא מידי דלא רמיזי באורייתא ש', ועל זה אמרו (עירובין כא, ב) על פסוק קנצותיו תלתלים [שיר השירים ה, יא] שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות. והוא לעמת מאור הלכנה שנדמה גם כן שיש בה אור עצמי ובאמת האור הוא רק מה שמקבלת מהשמש.

וזהו ההארה אחת שבעולם הזה הדומה ללילה שהוא רק מצד ה' יתברך שהוא נגמט אור הניח.

ויש עוד אור שמצד האדם, והוא כמו מאור האש המאיר בחשכה, והוא מה שאמרו (בבא בתרא ד, א) דאמר לו להורדוס דקטיל לרבנן שהם אור תורה ואמר לו הוא כבה אורו של עולם דכתיב [משלי ו, כג] ותורה אור ילך יעסק באורו של עולם דכתיב ונהירו וגו' [ישעיה ב, ב], והינו אור הבית המקדש שהוא העבודה שח.

אדון כל המעשים ש', וכן (שבת קלח, ב) לבקש את דבר ה' [עמוס ח, יב] זו הלכה וכו' ולא ימצאו [שם] שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד ש', הרי דהכל דבר ה'. ועל זה נאמר (דברים לב, ב) תזל פטל אמרתי אמירה בחשאי כמה דאף אמר [ישעיה מט, כא] ואמרת בלבבך (וזהו ח"א רלד, ב), והינו תורה שבעל פה שמופיע ה' יתברך בלב החכמים, והוא נדמה פטל שאין אדם רואה ומרגיש בירידתו מן השמים, רק אחר כך מוצא הארץ לחה ויודע שירד הטל ש', וכן הוא התחדשות תורה שבעל פה אשר אין אדם מרגיש ההארה וההשפעה בלב ונדמה לו שנתחדש בשכלו, ובאמת הוא מה' יתברך שמאיר בלבו, כמו שנאמר [ישעיה נט, כא] ודברי אשר שמי בפיו ש'.

וכל התורה שבעל פה פלה לקוחה מהתורה שבכתב, וכמו שאמרו (תענית ט, א) גם

שג. "דברי חכמים כדברונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד (קהלת יב, א) וכו', 'בעלי אסופות' אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה תלמוד לומר 'כולם נתנו מרועה אחד' אל אחד נתן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב (שמות כ, א) וידבר אלהים את כל הדברים האלה". דש. ז"ל הגמרא שם: "עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר (עמוס ח, יא) הנה ימים באים נאם ה' אלהים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה', וכתוב (שם, יב) ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו, דבר ה' זו הלכה וכו'. תניא רבי שמעון בן יוחי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר (דברים לא, כא) כי לא תשכח מפי זרעו, אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד". שה. וכן כתב רבינו במקומות רבים, וראה לעיל הערה סה ולהלן מאמר יד. שו. ובפרי צדיק ויקרא מאמר א: "ועל תורה שבעל פה כתיב (ישעיה נט, כא) דברי אשר שמי בפיו שה' יתברך נתן בלב ישראל ובפיהם". שז. "ותו אשכחיה רבי יוחנן לינוקיה דריש לקיש דיתיב ואמר אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יעף לבו (משלי יט, ג) יתיב רבי יוחנן וקא מתמה אמר מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזי באורייתא, אמר ליה אטו הא מי לא רמיזי והכתיב (בראשית מב, כח) ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו". שח. ז"ל הגמרא שם: "הורדוס עבדא דבית חשמונאי הוה וכו' קם קטלינהו לכולהו רבנן שבקיה לבבא בן בוטא למשקל עצה מניה, אהדר

והנה שני המאורות המאירים לנו חשכת עולם הזה הדומה ללילה הם צמודים שהעולם עומד, כמו שאמרו בריש אבות [פרק א משנה ב] על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. 'תורה' הינו אור תורה שבצל פה הנ"ל. 'ועבודה' אור בית המקדש שהוא אור העבודה. ואחר החרבן תפלה במקומו, וכמו שאמרו בפרקי דרבי אליעזר (פרק טז) ומדרש שמואל רבנא (פרשה ב) מקרא די אנת פלח לה [דניאל ו, יז] שט, ובגמרא (ברכות כו, ב) תפלות כנגד תמידין תקנום, ובריש תענית (ב, א) עבודה שהיא בלב זו תפלה, וכן אמרים בברכת עבודה 'ואשי ישראל ותפלתם וכו' ש'. כי גם על ידי תפלה שהוא כעומד לפני המלך מאיר חשכות הלב.

ועמוד השלישי שהוא גמילות חסדים אינו נחשב לאור בפני עצמו, מפני שגם בעפ"ם יש גמילות חסדים, וכתוב [משלי יד, לד] וחסד לאמים חטאת כל צדקה שעפ"ם עושין חטא הוא להם שאין עושין אלא להתיהר בו כמו שאמרו (בבא בתרא י, ב), וכיון שאין פונתם לשם שמים רק למחשבה אחרת אינו נחשב מצוה כלל ש"א. ועקר עמוד הגמילות חסדים שנחשב מעמודי עולם הוא רק אם נצמח משני אורות הנזכרים שהם עמוד התורה והעבודה כשעושה בעבור מצות ה' יתברך ואז גם זה עבודה.

ואברהם אבינו עליו השלום שהיה ראש גומלי חסדים ש"י, אבל עקר פונתו היה להאיר על ידי זה מאור ה' יתברך,

ליה כליא דיילי נקרינהו לעיניה, יומא חד אתא ויתב קמיה אמר חזי מר האי עבדא בישא מאי קא עביד אמר ליה מאי אעביד ליה אמר ליה נלטייה מר אמר ליה כתיב גם במדעך מלך אל תקלל (קהלת י, כ), אמר ליה האי לאו מלך הוא וכו' אמר ליה אנא הוא אי הואי ידענא דזהרי רבנן כולי האי לא הוה קטילנא להו, השתא מאי תקנתיה דההוא גברא, אמר ליה הוא כבה אורו של עולם דכתיב (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור ילך ויעסוק באורו של עולם דכתיב (ישעיה ב, ב) ונהרו אליו כל הגוים וכו', אמרי מי שלא ראה בנין הורדוס לא ראה בנין נאה מימיו". שט. "אלהך די אנת פלח ליה בתדירא (דניאל ו, יז), וכי יש פולחן בבבל, אלא אי זו זו תפלה". שי. ראה טור או"ח סימן קכ: "ואשי ישראל [ותפלתם מהרה וכו' תקבל ברצון] וכו', ואף על פי שאין עתה עבודה, מתפללין על התפלה שהיא במקום הקרבן שתתקבל ברצון לפני הש"י". ובבית יוסף שם: "הוקשה לו היכי אמרינן ואשי ישראל דהיינו הקרבנות תקבל ברצון שהרי עכשיו אין לנו קרבן, לכך כתב שאף על פי שאין עתה עבודה מתפללין על התפלה שהיא במקום הקרבן, ולפי זה הכי פירושו ואשי ישראל ותפלתם תפילת ישראל שהיא במקום האישים שהם הקרבנות תקבל ברצון". שיא. ראה סוכה מט, ב. וראה סמ"ג עשין מצוה קסב וברמ"א יו"ד סימן רמט סעיף יג. וראה עוד רע"ב בתחילת מסכת אבות. שיב. ראה זוה"ק ח"א קמו, ב: "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, התורה דא יעקב, העבודה דא יצחק, גמילות חסדים דא אברהם". וראה בדרך חיים למהר"ל (פרק א משנה ב): "תדע כי אלו שלשה דברים שהם התורה והעבודה וגמילות חסדים כמו שהיו אלו שלושה דברים שלוש עמודי עולם נתנו לשלושת אבות שהם אברהם יצחק ויעקב שהם גם כן יסודות ואבות העולם וכו', וזה כי תמצא גמילות חסדים שהיה מדת אברהם כמו שמבואר בכתוב שהיה זריז בכל גמילות חסדים, דהיינו קבלת אורחים, וכן ממה שהכתוב אומר (בראשית כא, לג) ויטע אשל בבאר שבע ודרשו ז"ל (סוטה י, א) פונדק או פרדס למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, וכתוב (מכה ז, כ) תתן

מתוך החשכות, דיצחק אמר הא קריבית
נפשי קמך [שבת פט, ב].

ואור תורה הוא אור עצמי שמאיר לכל
העולם כלו שה' יתברך אלהי השמים
ואלהי הארץ, וכמו אברהם אבינו עליו
השלוש שהאיר לכל העולם כלו, מה
שאין פן אור העבודה הוא המאיר בלב
מתוך החשכות, וכן יצחק אמר רק שנופשי
קריבית קמך.

ובגמרא (שבת כב, ב) אמרו שגר מערכי עדות
הוא לבאי עולם שהשכינה שורה
בישראל, עין שם. והינו שענן אור העבודה
במנורה הוא כעין אור תורה שמאיר לכל
באי עולם שהשכינה שורה בישראל.
ובשעת מתן תורה כתיב [שמות יט, ה] ואתם
תהיו לי ממלכת כהנים, והינו שכל ישראל
יהיו בבחינת כהנים, שהוא כהן העוֹבֵד,
וכמו שנברא האדם, כמו שאמרו (קידושין
פב, א) ואני נבראתי לשמש את קוני, וכמו
שהיה לעתיד שנאמר [ישעיה סא, ה] ואתם
כהני ה' תקראו משרתי אלהינו וגו', שטו,
והינו בזריחת האור תורה לכל העולם, כמו

כמו שאמרו (בראשית רבה נד, ו) משערו אוכלין
ושותין אמר להם בריכו וכו', ברוך אל
עולם שאכלנו משלו וכו', והינו שכל כוננתו
היה להאיר על הארץ שה' יתברך הוא גם
אלהי הארץ ש', הוא עמוד של גמילות
חסדים שנצמח מאור תורה ש'. ואברהם
אבינו עליו השלום היה האור תורה שטו,
דממנו הוא התחלת שני אלפים תורה [עבודה
זרה ט, א], ואיתא (בראשית רבה סא, א) שזמן
לו הקדוש ברוך הוא שתי כליותיו כמין
שני רבנים והיו נובעות ומלמדות אותו
תורה, והוא מה שה' יתברך האיר לו,
וכלשון המדרש הנ"ל אמר הקדוש ברוך
הוא וכו' ותבוא האורה.

ויצחק אבינו עליו השלום היה עמוד
העבודה, שנצמד לקרבן לה'
יתברך, וכדאיתא בזהר הקדוש (ח"א קמב,
א) ויקרא אלהים לאור יום [בראשית א, ה]
דא אברהם וכו' ולחשף קרא לילה [שם]
דא יצחק וכו' ותכהין עיניו מראת [שם כז,
א], והינו אור העבודה שבמקדש שמאיר

אמת ליעקב ולאברהם חסד. יצחק זכה במדת העבודה שהרי הקריב עצמו על גבי מזבח וכו'. יעקב
היה לו מדת התורה כמו שאמר (בראשית כה, כז) יעקב איש תם יושב אוהלים, וכמו שרמזו חכמינו
ז"ל במדרש אם לבן גרתי ואחר עד עתה אף על פי כן תרי"ג מצות שמרתי, הרי לך כי יעקב היה
לו מדת התורה וכו', גם תבין זה ממה שנאמר (מייכה שם) תתן אמת ליעקב ולאברהם חסד וכתוב
(מלאכי ב, ו) תורת אמת היתה בפיו הרי כי ליעקב נתנה התורה בפרט כי היא תורת אמת". **שיג.** ראה
לעיל הערה רצה. **שיר.** ראה פרי צדיק בחקותי מאמר ח: "ואברהם אבינו ע"ה היה הראשון שהעמיד
עמוד גמילות חסדים כמו שנאמר (בראשית כא, לג) ויטע אשל וגו' שהאכיל לכל באי עולם, וגמילות
חסדים בין לעניים בין לעשירים (כמ"ש סוכה מט, ב) והן הקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש ברוך
הוא בפה של כל עובר ושב (כמ"ש סוטה י, ב) והיינו תורה ללמדה שזו היא תורה של חסד (כמ"ש סוכה
שם). ובפרי צדיק וילך וש"ת מאמר ו: "בחינת אברהם אבינו ע"ה וכו' שהיה מדתו בחינת אהבת
חסד וכל השתדלותו היה רק לגמול חסד עם הבריות ולהכניס בלבם אהבת ה'". **שטו.** ראה לעיל
מאמר א ובהערות יב-טו. **שטז.** וראה רד"ק שם: "ואתם לא תהיו צריכים לעבוד עבודתכם כי בני
נכר יעשו אותה ותהיו פנוים לעבוד את השם, כמו הכהנים שהיו מוכנים ומזומנים לעבודת בית

ואנו מדליקין גר חנכה להורות כי ה' שוכן בתוך בני ישראל והוא המציל מעטים מיד רבים, והוא כהוראת אור המנוחה שבמקדש להאיר כל העולם, ובא על ידי כח כהניו הקדושים. וזהו שאמר לאהרן לגדולה מזו אתה מתקן וכו' הגרות לעולם והוא מרמז על גרות חנכה כמו שכתב הרמב"ן.

והנה פיון שיש בגרות חנכה בחינת ההארה בלב כל אחד מישראל שה' יתברך שוכן בלבם, מן הדין שיקראו גרות חנכה קדש בעצם. כעין מה שאמרו (גדה נה, א) בזיבה שמשמא מכח קל וחומר - לאחרים גורם טמאה לעצמו לא כל שכן. וכעין זה הוא כאן, ובפרט דמדה טובה מרבה. וכיון שאמיר קדשה בכל לב, כל שכן שבצעמו הגרות קדש הם.

אמנם בגמרא שם דחו הקל וחומר ששעיר המשתלח יוכיח שגורם טמאה לאחרים והוא עצמו טהור. ועוד מצינו בילקוט (חוקת רמז תשסא מספרי זוטא חוקת יא)

שאמר (שם, ב) כי הנה החשף יכסה ארץ וגו' ועליך יזרח ה' וגו'. ואחר כך נבחרו אהרן ובניו שהם יהיו המאירים לכל העולם שהשכינה שורה בישראל בהדלקת הנרות שבמקדש שמורה על זה שהוא עדות לבאי עולם וכו'. וזה שאמרו במדרש רבה לגדולה מזו אתה מתקן בהעלותך את הנרות.

וענין בחינת הארה זו ממש הוא גם כן בעצם בענין הדלקת נרות חנכה, שמאיר גם כן להאיר חשכת עולם הזה הדומה ללילה, ונמשך מצד בניו של אהרן שמסרו נפשם בשביל כבוד שמים ועמדו כנגד היונים שהיו מולכים בפפה, ובדאי לא היה פונתם שינצלו בגס. וכמו שמצינו בחנניה מישאל ועזריה דכתיב [דניאל ג, יח] והן לא וגו' לאלהך לא איתנא פלחין שיי והינו בין מציל בין שאינו מציל שזה שאמר 'והן לא' וכמו שאמרו (במדבר רבה טו, יד) שיי. והוא כענין עמוד העבודה דיצחק שאמר ה' קריבית נפשי קמך. ועל ידי זה נעשה להם הגס הזה.

המקדש כן תהיו פנוים מעסקי העולם ותתעסקו בתורת אלהים ובדברי חכמה לדעת את ה". שיו. ראה שם טז-יח: "ענו שדרך מישך ועבד נגו (ענו חנניה מישאל ועזריה - מצודות דוד) ואמרין למלכא נבוכדנצר לא חשחין אנחנו על דנה פתגם להתבותר (אין אנחנו חוששין על הפחד הזה להשיבך אמרי רצוי וטענות). הן איתי אלהנא די אנחנו פלחין (הנה יש אלהים הוא אלהינו אשר אנחנו עובדים) יכל לשיזבותנא מן אתון נורא יקדנא (הוא יכול להציל אותנו מן תנור אש הבורת) ומן ירך מלכא ישיזב (ואף מן ירך המלך יציל). והן לא (ואף אם לא יחפוץ להציל) ידיע להוא לך מלכא (ידוע יהיה לך המלך) די לאלהיך לא איתנא פלחין (לא יש עמנו לעבוד לאלהיך) ולצלם דהבא די הקימת לא נסגד (ואל צורה הזהב אשר העמדת לא נשתחוה)". שייח. ז"ל המדרש: "כך מצינו לנבוכדנצר שאמר לחנניה מישאל ועזריה לעבוד עבודת כוכבים ולא שמעו לו, אמרו לו (דניאל ג, יח) לאלהיך לא איתנא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגוד וכו', לא כך אמר לכם הקב"ה שתשמעו למלכות כל מה שהיא אומרת לכם וכו' אמרו לו מלך אתה עלינו למסים ולארנונות אבל לעבוד עבודת כוכבים נבוכדנצר את וכלב שוים, ענו שדרך משך ועבד נגו ואמרין למלכא נבוכדנצר וכו', 'והן לא' (שם) אמרו לו בין מציל ובין שאינו מציל 'ידיע ליהוי לך מלכא די לאלהך לא איתנא פלחין' (שם)".

להיות הנרות נקראים קדש בעצם מכח קל וחמר הנזכר. ומוכן מה שכתב האבודרהם דכיון שהם פמנורה שבמקדש הנרות הללו קדש הם:

להבין למה הוצרך הַס חנכה בשמן המנורה, שהוא רק לקיים מצוה אחת ש, אשר גם בלא זה אָנֹס רחמנא פטריה שכו.

אמנם, כי היה זה מרמז על אור התורה הקדושה שנשפּע אֲזַ דִּיקא מה שרצו היונים להשכיחם תורתך. כִּידוע כי יש שבע מדות בקדושה, שהם קדושת השבעה רועים שהם מרפכה להם [וזה"ח תולדות כו, ב], וקדושתם נמצא בכלל נפשות ישראל, כי שלש מדות האבות הקדושים נמצא בכלל ישראל שהם רחמנים בישנים וגומלי חסדים (כמ"ש יבמות עט, א) שכב, ומדות משה ואהרן הם בחינת תורה שבכתב ותורה שבעל פה שכי, ונמצא בכלל ישראל. ומדת יוסף הצדיק שהיה מרפכה למדת צדיק שכו

הנוגע במת טמא ואין מת עצמו טמא. ויש לומר ההפך בזה, דבזיכה קל וחמר פריקא דאפשר לומר שמצד האדם הרואה הוא טמא אבל בזיכה אין בה טמאה בעצם, וכמו בשעיר המשתלח, וכן בנוגע במת מצד פעלתו שהיא הנגיעה נטמא.

אבל בענין גרות חנכה אפשר לומר שזה החלוק בין כל המצוות לגרות חנכה, שבכל מצוה עקר המצוה בשעת הפעלה והעשיה, ועל כן אף שגורם קדושה להעושה אין ראיה להקרא בשם קדושה עצם המצוה, כי עקר המצוה היא פעלת האדם והוא כבר עשהו, ואף שעל ידי המצוה מאיר בלב העושה אין זה ראיה לעצם המצוה שיהיה נקרא קדושה. אבל גרות חנכה שמצותן כל החצי שעה ש"ט, ואז עושה פעלת ההארה בלב ישראל שה' יתברך שוכן בתוך בני ישראל כעין הארת אור המנורה שבמקדש ואף שכל נגמר פעלת האדם מצדו, אם כן עצם המצוה בלי פעלת האדם יש בכחה להאיר בלב ישראל קדושה כעין אור גרות המקדש, ונפיר מן הדין

שיט. כמו שכתב הרא"ש שבת פרק ב סימן ג: "מצותה וכו' עד שתכלה רגל מן השוק, עד כמה רבי יוחנן אמר עד דכליא ריגלא דתרמודאי, פירוש עצים ידועים אצלם ונקראים תרמודאי ובני אדם המביאין אותם נקראים תרמודאי, ומתעכבין עד אחר שקיעה כמו חצי שעה עד שמגיעין לבתיהם". וראה רא"ש פסחים פרק א סימן ג ובש"ת רעק"א תנינא סימן יב. **שכ.** וראה לעיל הערה ה מדברי המהר"ל. **שכא.** ראה לעיל בתחילת מאמר א ובהערה ה-ז. **שכב.** "שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים, רחמנים דכתיב (דברים יג, יח) ונתן לך רחמים ורחמך והרבה, ביישנים דכתיב (שמות כ, יז) בעבור תהיה יראתו על פניכם, גומלי חסדים דכתיב (בראשית יח, יט) למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו וגו'". וראה פרי צדיק לחג הסוכות מאמר ז: "כי בחינת שלושת האבות הקדושים נמצאו בכלל נפשות ישראל שהם רחמנים ביישנים גומלי חסדים. גומלי חסדים הוא מדת חסד לאברהם לגמול חסד עם כל הבריות אף למי שאינו ראוי, ולזה יצא ממנו פסולת. וביישנים הוא מדת יצחק כאמרם ז"ל (מדרים כ, א) למען תהיה יראתו על פניכם זה הבושה הוא בחינת הצמצום, אמנם גם בזה יש פסולת. ורחמנים הוא מדתו של יעקב הממוצע ומוזוג שני המדות לחן ולרחם על מי שצריך וראוי". **שכג.** ראה לעיל הערה יח. **שכד.** זוה"ק ח"ב כג, א.

וּכְתִיב [ישעיה ס, כא] וְעַמֶּךָ כָּלֵם צְדִיקִים, וְכָל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ 'שְׂאִרִית יוֹסֵף' [עמוס ה, טו] שְׁכָה. וְדוֹד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּחִינַת מַלְכוּת שְׁמַיִם – כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל.

וּבִזְוָה לְעֻמַּת זֶה יֵשׁ שְׂשָׁה גְלִיּוֹת שְׁנַחֲשָׁבוּ (במדרש רבה נשא י, ב) שֶׁהֵם מְצָרִים וְאֲשׁוּר וְאַרְבַּעַה גְלִיּוֹת שְׁנִי, שֶׁהֵם הַתְּגַבְרוּת הַהֶפֶךְ שֶׁל שְׁבַע הַמִּדּוֹת. וְאִמְרָנוּ שֶׁעַל זֶה מְרַמֵּז מֶה שֶׁנֶּאֱמָר [איוב ה, יט] 'בְּשֵׁשׁ צָרוֹת יִצְיִלָּךְ' נֶגֶד הַשְּׂשָׁה גְלִיּוֹת שְׁנֻצּוּלִים יִשְׂרָאֵל מְגֻלוּתָם הַמִּנְגֵּד לְהַקְדִּישָׁה, 'וּבִשְׁבַע לֹא יָגַע בָּךְ רַע' מְרַמֵּז עַל מַלְחָמַת גּוֹג וּמִגּוּג שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שְׁלִיטָה וּנְגִיעָה בְּיִשְׂרָאֵל (וּנִתְבָּאֵר וַיִּשְׁלַח מֵאִמֶּר יֵא) שְׁכָה.

וּכְפִי הַסֵּדֶר, גְּלוּת יוֹן הַחֲמִישִׁית הַמִּנְגֵּד לְהַקְדִּישָׁה מִדַּת הוֹד, בְּחִינַת אֶהְרֹן

הַכֹּהֵן, וְכֵן הוּא בְּתַקּוּנֵי זֵהָר (תִּיקוּן יג כח, ב) תְּמִינָאָה בְּהוֹדָאָה וְנִזְכָּר שֵׁם כָּל עֲנִיָּן חֲנֻכָּה שְׁכָה, וְכֵן פֶּתַח הָאֶרֶץ ז"ל [פרי עץ חיים שער חנוכה פרק ד] שֶׁחֲנֻכַּת הַחֲשֻׁמוֹנָאִים הוּא תִּקּוּן הוֹד שֶׁבְּקִדְשָׁה שְׁכָה, וְלִכְּן הִיא הַנֵּס עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים, וְכֵן כְּתִיב (בראשית רבה צט, ב) לֹאִי כְּנָגֵד יוֹן זֶה שְׁבַט שְׁלִישִׁי וְכוּ', שֶׁל כִּי הֵם זֶה לְעֻמַּת זֶה וְלִכְּן נִפְלוּ בִּידָם. וְאִדּוּם נּוֹפֵל בְּיַד בְּנֵיהֶ שֶׁל רַחֵל [שם], וְהִינוּ שְׁבַט יוֹסֵף שֶׁהֵם גַּם כֵּן מִדָּה הַשְּׂשִׁית. וְגוֹג וּמִגּוּג נּוֹפֵל בְּיַד מְשִׁיחַ כֵּן דוֹד בְּחִינַת מִדָּה הַשְּׁבִיעִית.

וּכְכֹר אִמְרָנוּ שֶׁלֹּא שְׁמִדַּת אֶהְרֹן הַכֹּהֵן הוּא קִדְשַׁת תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר [מלאכי ב, ו-ז] תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ וְגוֹ' כִּי שְׁפָתַי כִּהֵּן יִשְׁמְרוּ דַּעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ

שְׁכָה. כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה ע"א, ב: "לִפִּי שְׁכָל הַדְּבָרִים תְּלוּיִן בְּרַחֵל לִפְיֵךְ נִקְרָאֵי יִשְׂרָאֵל עַל שְׁמָה רַחֵל מִבְּכָה עַל בְּנִיָּה (יִרְמְיָה ל"א, יד), וְלֹא סוּף דְּבַר לְשִׁמָּה אֲלֵא לְשֵׁם בְּנָה אוֹלֵי יְחוּנוֹן ה' צְבֹאוֹת שְׂאִרִית יוֹסֵף (עֲמוֹס ה, טו)". שְׁכָה. ז"ל הַמְּדַרְשׁ: "לִמִּי אוֹי לִמִּי אֲבוֹי לִמִּי מְדִינִים לִמִּי שִׁיחַ לִמִּי פִּצְעִים חִינִם לִמִּי חֲכָלּוֹת עֵינִים (מִשְׁלִי כג, כט), לִכְךָ כְּתִיב שֶׁשָּׁה פְּעָמִים 'לִמִּי' כְּנֶגֶד שֶׁשָּׁה גְלִיּוֹת שְׁגָלוּ יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָאוֹמוֹת, וְכוּלָן לָקוּ עַל יְדֵיהֶם, וְאֵלּוּ הֵן מִצְרַיִם תַּחֲלָה וְאַחֵר אֲשׁוּר בָּבֶל מִדִּי וְיוֹן וְאַדּוּם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (זְכֵרְיָה א, טו) וְקִצֵּץ גָּדוֹל אֲנִי קוֹצֵץ עַל הַגּוֹיִם הַשְּׂאֲנָנִים אֲשֶׁר אֲנִי קֹצֵעִי מֵעַט וְגוֹ', כִּי אֶעֱשֶׂה כֹלָה בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְחַתִּיךְ שְׁמָה (יִרְמְיָה מו, כח), לִכְךָ נֹאמַר לִמִּי אוֹי לִמִּי אֲבוֹי וְגוֹ'". שְׁכָה. ז"ל רַבִּינוּ שֵׁם: "וּבִשְׁבַע לֹא יָגַע בָּךְ רַע מְרַמֵּז עַל מַלְחָמוֹת גּוֹג וּמִגּוּג שֶׁלֹּא יִסְפִּיק לְהַגִּיעַ הָרַע, שִׁיחֵיהָ לוֹ מִפְּלֵה מִיָּד, וִיחִיָּה רַק פָּחַד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (תְּהִלִּים ב, ד) יוֹשֵׁב בְּשָׁמַיִם יִשְׁחָק וְגוֹ'". וְרָאָה פְּרִי צְדִיק וְיִגַּשׁ מֵאִמֶּר ה; וּבְפִרֵי צְדִיק לַחַג הַסּוּכוֹת מֵאִמֶּר כֵּט בִּאֲרִיכוֹת. שְׁכָה. הוֹבָא לְעִיל הָעֵרָה קַעֲב בִּאֲרִיכוֹת. שְׁכָה. רָאָה לְעִיל הָעֵרָה רַכֵּד. שֶׁל. ז"ל הַמְּדַרְשׁ: "יִהוּדָה כְּנֶגֶד מַלְכוּת בָּבֶל וְכוּ' בִּיד מִי מַלְכוּת בָּבֶל נּוֹפֶלֶת בִּיד דְּנִיָּאל שֶׁהוּא בֹא מִשֵּׁל יְהוּדָה. בְּנִימִין כְּנֶגֶד מַלְכוּת מִדִּי וְכוּ' בִּיד מִי מַלְכוּת מִדִּי נּוֹפֶלֶת בִּיד מִרְדֵּכִי שֶׁהוּא בֹא מִשֵּׁל בְּנִימִין. לֹאִי כְּנֶגֶד מַלְכוּת יוֹן, זֶה שְׁבַט שְׁלִישִׁי וְזוֹ מַלְכוּת שְׁלִישִׁיהָ, זֶה אוֹתִיּוֹתָיו מִשְׁוֹלֵשִׁין וְזוֹ אוֹתִיּוֹתָיהָ מִשְׁוֹלֵשִׁין וְכוּ', אֵלּוּ מִרְבּוּבִים בְּאוֹכְלָסִין וְאֵלּוּ מוֹעֲטִין בְּאוֹכְלָסִין בְּאוֹ מִרְבּוּבִים וְנִפְלוּ בִּיד מוֹעֲטִין, בְּאִיּוֹ זְכוֹת מִבְּרַכְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁאִמֵּר מִחֵץ מִתְנִים קִמְיוֹ (דְּבָרִים לג), בִּיד מִי מַלְכוּת יוֹן נּוֹפֶלֶת בִּיד בְּנֵי חֲשֻׁמוֹנָאִי שֶׁהֵם מִשֵּׁל לֹאִי. יוֹסֵף כְּנֶגֶד מַלְכוּת אֲדוּם וְכוּ' בִּיד מִי מַלְכוּת נּוֹפֶלֶת בִּיד מִשְׁוֹחַ מַלְחָמָה שֶׁהוּא בֹא מִשֵּׁל יוֹסֵף. רַבִּי פִּנְחָס בִּשְׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן מִסּוּרַת הוּא שֶׁאֵין עֲשׂוֹ נּוֹפֵל אֲלֵא בִּיד בְּנִיָּה שֶׁל רַחֵל הֵדָא הוּא דְּכְתִיב (יִרְמְיָה מֵט, כ) אִם לֹא יִסְחָבוּם צַעֲרֵי הַצֶּאֱן, וְלִמָּה הוּא קוֹרָא אוֹתוֹן צַעֲרֵי הַצֶּאֱן שֶׁהֵן צַעֲרֵיהֶן שֶׁל שְׁבָטִים". וְרָאָה לְעִיל הָעֵרָה ע. שְׁכָה. רָאָה לְעִיל מֵאִמֶּר א, ג.

שפסטרין שלי אצלו הם בני שלי, והינו התורה שבעל פה שאין להם שיכות בה. פי עקר חכמת תורה שבעל פה להיות נקבע החכמה בלב שלי.

והנה איתא (תמורה טו, ב) משמת יוסי בן יועזר וכו' בטלו האשכולות איש שהכל בו, ופרש רש"י [ד"ה שהכל] תורה ויראת חטא וגמילות חסדים שלה. והינו פי

מפיהו. ועל זה היו מנגדים היונים, שהיו בימי שמעון הצדיק שהיה משירי פנסת הגדולה שהוא היה התחלת התפשטות תורה שבעל פה, ובקמיו היה התחלת חכמת יונית המנגד לקדשת תורה שבעל פה שלי. וכמו שאמרו (תנחומא תשא לד) לפי שצפה הקדוש ברוך הוא שעתידים לתרגם התורה יונית והם אומרים אנו ישראל וכו' מי

שלב. ראה לעיל הערות מו-מג. **שג.** ראה לעיל הערה רנה כל לשון התנחומא. **שד.** ראה דברי סופרים אות טו: "עיקר החכמה והידיעה כאשר נבלעת בלב וכו', ורחמנא ליבא בעי שיהיה נבלע בלב והלב נמשך אחר הידיעה והחכמה שבו וזהו נקרא חכם לב". וראה פרי צדיק בהעלותך מאמר י: "זה שאמר (זוה"ק ח"ג קנב, א) חכימין עבדי דמלכא לא מסתכלי אלא בנשמתא דאיהו עיקרא דכולא אורייתא ממש, היינו האור הפנימי שיש בגופי התורה שיכנס ויאיר בלב כל אחד מישראל כשפונה עצמו לזה, וזהו בחינת אור תורה שבעל פה שיכנסו הדברי תורה ויפעלו בלב וכמו שנתבאר במקום אחר שיש בחינת תורה שבעל פה אף בפסוק בתורה כמו שהוא מה שמאיר ונכנס למעמקי הלב וכו', וזהו התורה שבעל פה שהוא האור כשנכנס הדברי תורה ללב ומאיר לו, ולזה יכולין רק ישראל לזכות ונשללו מזה האומות העולם". ובפרי צדיק לשבועות מאמר ב: "כל חכמת תורה שבעל פה, כיון שכבר נכתב, הרי הוא בכלל חכמה בחינת תורה שבכתב, והעיקר הוא הבינה, היינו להרגיש האור מהדברי תורה בלב, בינה לבא, זהו בחינת תורה שבעל פה". וראה עוד לעיל מאמר ד: "דזהו מכוון כל התורה כולה דתרי"ג מצות תרי"ג עטין (זוה"ק ח"ב פב, ב) היינו עצות להאיר בלבו אורו יתברך". ובפרי צדיק מאמר לראש חדש מכי: "ועל כן מסר קידוש החדש לחכמים, כי הם המאירים אור דתורה שבעל פה, וזה התגלות השכינה בלבבות בני ישראל, דזהו כל ענין אור תורה להאיר ללב בדעת אלהים וכו', ודוד המלך עליו השלום אמר לשלמה המלך ע"ה, שהוא שורש החכמה תתאה וכו' אמר לו דע את אלהי וגו' (דברי הימים-א כח, ט)". ובפרי צדיק פנחס מאמר יד: "שעיקר תורה שבעל פה הוא להרגיש טעם בדברי תורה וכמו שאמרו (פסחים קיט, א) זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין ומאי ניהו טעמי תורה - להרגיש טעם בדברי תורה וכו'. והנה בזמן הזה שכל דברי תורה שנכתב נחשב הכל תורה שבכתב, ועיקר תורה שבעל פה הוא להרגיש טעם מחודש בדברי תורה, ועל זה נאמר (ישעיה ט, א) העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, היינו שזוכין לטלא דעתיקא וזהו טעמי תורה דברים שכיסה עתיק יומין". וראה עוד להלן הערה שדמ. **שלה.** ז"ל הגמרא שם: "תנן התם (סוטה מז, א) משמת יוסף בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכולות, מאי אשכולות וכו' איש שהכל בו (תורה ויראת חטא וגמילות חסדים - רש"י). ואמר רב יהודה אמר שמואל כל אשכולות שעמדו להן לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר היו למדין תורה כמשה רבינו מכאן ואילך לא היו למדין תורה כמשה רבינו, והאמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, דאשתכח להו אשתכח (אותם ששכחו שכחו) ודגמירן להו (אותם שלא שכחו) הוו גמירי כמשה רבינו. והא תניא משמת משה אם רבו מטמאין טמאו אם רבו טהורין טיהרו, ליבא דאימעטי (הלב נתמעט ולא היו יודעים להחזיר אותם ששכחו מתוך פלפול הלכה האיק, והיו חולקים והלכו אחר המרובים) מייגמר (לאותם שלא נשתכחו) הוו גמירי להו כמשה רבינו. במתניתא תנא כל אשכולות שעמדו לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר איש צרידה לא היה בהם שום דופי (קס"ד דופי של חטא לא היה באשכולות

יוֹסִי בֶּן יוֹעֶזֶר הָיָה גַּם בֶּן בִּימִיָּהֶם שְׁלֹ, וְהָיָה הַתְּחִלָּת הַזּוּגוּת כְּמוֹ שְׁאַמְרוּ בְּרִישׁ אֲבוֹת [פרק א משנה ד] שְׁלֹ, וְקִבְּלוּ מֵהֶם - הֵינּוּ מֵאַנְטִיגֶנוֹס וְשִׁמְעוֹן הַצִּדִּיק שְׁלֹ. וְכֵן מְצִינּוּ (פאה פרק ב משנה ו) שְׁקֵבֵל מִן הַזּוּגוּת שְׁקֵבֵלוּ מִן הַנְּבִיאִים וְכו', וְיוֹסִי הָיָה מִהַזּוּגוּת וְקֵבֵל מֵאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה בִּימֵי שִׁמְעוֹן הַצִּדִּיק. וּפְרוּשׁ רַש"י עַל אֲשֶׁכּוּלוֹת מְכוֹן לְמָה שְׁאַמְרוּ (ברכות יז, א) תְּכַלִּית חֲכָמָה תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שְׁלֹא יִהְיֶה אָדָם קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה וּבּוֹעֵט בְּאַבְיוֹ וְכו' וּבְמִי

שְׁגָדוֹל מְמַנּוּ וְכו' שְׁנֶאֱמַר [תהלים קיא, י] רֵאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת וְגו', וְאַף שְׁנִזְכֹּר רַק יִרְאָה, תְּשׁוּבָה בְּכָלֶלָה, שְׁעַל יְדֵי יִרְאָה בָּא לְתְּשׁוּבָה, וְכְמוֹ שְׁאַמְרֵנוּ שֶׁמֶ בְּמָה שְׁדָרְשׁוּ (עבודה זרה יט, א) אֲשֶׁרִי אִישׁ יִרְאֵ יְגו' [תהלים קיב, א] שְׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה כְּשֶׁהוּא אִישׁ. וְגַמְלִלוֹת חֲסָדִים הוּא כָּלֵל מַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁכֵּן נִקְרָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה [ויק"ר כה, ב] וִירוּשְׁלָמִי [סוטה פ"ז ה"ד לא, א; שקלים פ"ה ה"ד כג, ב] מִצְוֹת צִדְקָה סֵתָם מִצְוָה, מִפְּנֵי שְׁנוֹהֶגֶת בְּכָל עֵת שְׁמֵא.

שְׁעַמְדוּ פְּרָנְסִים לְיִשְׂרָאֵל) מִכָּאֵן וְאִילָךְ הָיָה בְּהֵן שׁוּם דּוּפִי, וְהַתְּנִיָּא מַעֲשֶׂה בַחֲסִיד אֶחָד שֶׁהָיָה גּוֹנֵחַ מִלְּבוֹ וְכו' וְאַף הוּא בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ אָמַר יוֹדַע אֲנִי בְּעַצְמִי שֶׁאֵין בִּי עוֹן אֲלֵא שֶׁל אוֹתָהּ הָעוֹ בְּלִבְד שְׁעִבְרָתִי עַל דְּבָרֵי וְכו', וְקִי"ל כֹּל הֵיכָא דֹאמַר מַעֲשֶׂה בַחֲסִיד אֶחָד אוֹ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבַא אוֹ רַבִּי יְהוּדָה בֶּר אִילְעָאִי, וּרְבִנָּן (וְהָנָן רַבִּנָּן רַבִּי יְהוּדָה בֶּר אִילְעָאִי וּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבַא) בְּתֵר יוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרִידָה דְרִי דְרִי הוּו (כְּלוּמַר אַחֵר יוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר הוּו אֵלּו לְאַחַר דּוּרֹת הֶרְבָּה וְקִתְנִי דְלֵא מִצָּא בְּהֵן עוּוֹן אֲלֵמָא לֹא הָיָה בְּהוּ דּוּפִי), אָמַר רַב יוֹסֵף דּוּפִי שֶׁל סְמִיכָה קִתְנִי (דְּעַד יוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר לֹא נִחְלַקוּ בְּסִמְכָה וְלֹא בִשּׁוּם דְּבַר שְׁעִדִּין לֹא נִתְמַעַט הֵלֵב, וְלֵהֲכִי נִקַּט סְמִיכָה דְהֵיאָה הֵיתָה מַחְלֻקַּת רֵאשׁוֹנָה שֶׁנִּחְלַקוּ בּו חֲכָמִים מַעוּלָם, וּמִיּוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר וְאִילָךְ הָיָה בְּהֵן דּוּפִי שֶׁל סְמִיכָה שֶׁנִּחְלַקוּ בְּסִמְכַת שְׁלֵמִים בְּיוֹם טוֹב כְּדָאמְרִין בַּחֲגִיגָה (טז, א) שְׁמֵאִי אֹמַר לְסִמּוֹךְ וְהֵלֵב אֹמַר שְׁלֹא לְסִמּוֹךְ), וְהָא יוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר גּוֹפִיָּה מִיפְּלִיג פְּלִיג בְּסִמְכָה (בְּמַסְכַּת חֲגִיגָה שֶׁם), כִּי אִיפְּלִיג בַּה בְּסוּף שְׁנִיָּה דְּבִצָּר לִיבָא (שְׁנִתְמַעַט הֵלֵב בְּסוּף שְׁנוֹתָיו נִשְׁתַּכַּחוּ). **שְׁלֹ.** רֵאֵה לְעִיל הָעֵרָה רִנָּד, וְרֵאֵה בִסְפֵר יוֹחֲסִין מֵאֵמַר א': "יוֹסִי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרִידָה וְיוֹסֵף בֶּן יוֹחֲנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם קִבְּלוּ מֵאַנְטִיגֶנוֹס וּמִשְׁמַעוֹן הַצִּדִּיק שֶׁכֵּן אָמַר בְּמִשְׁנָה קִבְּלוּ מֵהֶם לְשׁוֹן רַבִּים. וְכֵן פִּירֵשׁ רַבִּי מֵאִיר הִלִּי בֶר רַבִּי טוֹדְרוֹס מְטוּלִיט"ל בְּפִירוּשׁ אֲבוֹת. אוֹ יִרְצָה לֹמַר מֵאַנְטִיגֶנוֹס וּבֵית דִּינּוּ, כְּמוֹ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן חֲרָסוֹם. וְכֵן אָמַר הֶרְמִב"ם בְּתַחֲלִיל הַמַּדְעָה. וּמִכָּאֵן הַתְּחִילֹ הַזּוּגוּת וְהַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם עַד הֵלֵל וְשְׁמֵאִי וְכו', וְזֶה הַזּוּג הָרֵאשׁוֹן אֹמַר בְּמִשְׁנָה פֶּרֶק תְּשִׁיעִי מִסּוּתָה (מז, א) מִשְׁמַת יוֹסִי בֶּן יוֹעֶזֶר וְיוֹסִי בֶּן יוֹחֲנָן בְּטֵלוּ הָאֲשֶׁכּוּלוֹת וְכו'. וְיוֹסִי בֶּן יוֹעֶזֶר תִּיקֵן תְּקֻנַּת כְּדֵאִיתָא בְּפֶרֶק קֵמָא דְשֶׁבֶת (יד, ב) וְכו' וְהָיָה חֲסִיד שְׁבַכְהוֹנָה כְּדֵאִיתָא בְּמִשְׁנָה פֶּרֶק אֵין דּוֹרְשִׁין (חֲגִיגָה יח, ב). וְנִרְאֶה לִי כִּי בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים וְכֵן בְּבִרְאשִׁית רַבָּה בְּפִסּוֹק 'וִירַח אֶת רִיחַ בְּגִדֵּי' רֵאִיתִי כִּי נִהַרְג יוֹסִי בֶּן יוֹעֶזֶר בְּשִׁמְד הַיּוֹנִים כְּשֶׁאָמַר לוֹ יוֹקִים אִישׁ צְרוּדוֹת בֶּן אַחוּתוֹ חֲזִי סוּסִיא דֹאֲרַכְבָּךְ מֶרֶךְ וְכו', וּבִזְמַן הַזֶּמֶן הָיָה יוֹחֲנָן כֶּהֵן גָּדוֹל אֲבִיו שֶׁל מִתְּתִיָּהוּ שְׁעֵשָׂה תְּקֻנַּת רְבוֹת וְכו', וְאֵלּו קִבְּלוּ מֵאַנְטִיגֶנוֹס שְׁנַת ג' אֲלֵפִים וְת"ק שְׁהוּא צ"ב שָׁנִים לְבֵית שְׁנֵי וְכו' **שְׁלֹ.** רֵאֵה שֶׁם מִשְׁנָה ב-ד: "שִׁמְעוֹן הַצִּדִּיק הָיָה מִשִּׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה וְכו'. אֲנִטִּיגֶנוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ קֵבֵל מִשְׁמַעוֹן הַצִּדִּיק וְכו'. יוֹסִי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרִידָה וְיוֹסִי בֶּן יוֹחֲנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם קִבְּלוּ מֵהֶם וְכו'". **שְׁלֹ.** רֵאֵה בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב שֶׁם ד"ה קִבְּלוּ, וּבִמְגַן אֲבוֹת לְרֵשִׁיב"ץ אֲבוֹת שֶׁם. **שְׁלֹ.** "מַעֲשֶׂה שְׁזָרַע רַבִּי שִׁמְעוֹן אִישׁ הַמְּצַפָּה לְפָנֵי רַבִּן גַּמְלִיאֵל, וְעָלוּ לְלִשְׁכַּת הַגְּזִית וְשָׁאֲלוּ, אָמַר נַחוּם הַלְּבָלֵר, מִקּוֹבֵל אֲנִי מִרְבִּי מִיֵּאשָׁא שְׁקִיבֵל מֵאֲבָא שְׁקִיבֵל מִן הַזּוּגוּת שְׁקִיבֵלוּ מִן הַנְּבִיאִים הִלְכָה לְמִשְׁה מַסִּינִי בְּזוֹרַע אֶת שְׁדָּהוּ שְׁנֵי מִינֵי חֲטִיין, אִם עֲשָׂאֵן גּוֹרֵן אַחַת נוֹתֵן פָּאָה אַחַת, שְׁתֵּי גִרְנוֹת נוֹתֵן שְׁתֵּי פָאוֹת". **שְׁמ.** פְּרִי צִדִּיק נָח מֵאֵמַר ז': וִירָא מֵאֵמַר א' וּבְמִקּוּמוֹת רַבִּים. **שְׁמֵא.** וְרֵאֵה פְּרִי צִדִּיק קְדוּשַׁת שַׁבַּת מֵאֵמַר א': "וּבִירוּשָׁלַיִם וּמִדְרַשׁ נִקְרָא בְּכָל מְקוֹם צִדְקָה

וְזָכַר בְּגִמְרָא [ברכות שם] שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹעֵט וְכוּ', שְׁזָה תַּכְלִית הַמִּכְבָּן שֶׁל הַתּוֹרָה לְהִיּוֹת רוּחוֹ שֶׁפֶּלֶה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יִהְיֶה בּוֹעֵט בְּמִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ.

וְלִבָּן נִמְצָא תַּכְלִית הַשְּׁפָלוּת בַּתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה בְּנִפְשוֹת שֶׁהֵיוּ הַשָּׂרֵשׁ שֶׁל חֻכְמַת הַתּוֹרָה. דֹּאבְרָהּ אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם שֶׁאָמַר וְאָנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר [בראשית יח, כז] וְאָמְרוּ עָלָיו (בראשית רבה סא, א) שֶׁזָּמַן לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁתֵּי בְלִיּוֹתָיו כְּמִין שְׁנֵי רַבָּנִים וְהֵיוּ נּוֹבְעוֹת וּמִלְמָדוֹת אוֹתוֹ תּוֹרָה. וּבִמְשָׁה וְאַהֲרֹן שֶׁאָמְרוּ וְנִחְנֹנוּ מֶה [שמות טז, ז] וְהֵמָּה הָיוּ שָׂרֵשׁ תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב וְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְדוֹד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם שֶׁאָמַר וְאָנֹכִי תּוֹלַעַת [תהלים כב, ז] וְהוּא שָׂרֵשׁ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, כִּי הוּא מְרַכֵּה לְמַדַּת מַלְכוּת פֶּה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְהֵינּוּ כִּי עַל יְדֵי שְׁנִקְבַּע הַדְּבָרִי תּוֹרָה בְּלִפְנֵי מֶה דִּיקָא בָּאוּ לְתַכְלִית הַשְּׁפָלוּת בְּנִפְשָׁם.

מֶה שֶׁאֵין בֶּן חֻכְמַת יוֹנִית, שֶׁהִיא חֻכְמָה אֲנוּשִׁית בְּלֹא לֵב וְיִרְאַת ה', מְבִיאָה לְיַדֵּי הַתְּנַשְׁאוֹת וְנִגְבְּהוֹת הַלֵּב.

וְהֵנָּה אָמְרוּ (תמורה שם) שֶׁמֶּכָּל הָאֲשָׁפוּלוֹת שֶׁעָמְדוּ לְיִשְׂרָאֵל מִימּוֹת מֹשֶׁה עַד שְׁמַת יוֹסִי בֶּן יוֹעֲזָר לֹא הָיָה בֵּהֶן שׁוּם דְּפִי, וְהֵינּוּ שֶׁהֵיוּ מְקַבְּלִים הָאֲמָת וְלֹא הָיָה בָּהֶם שׁוּם מַחְלָקָת, זוּלָת בְּסוּף יָמָיו שֶׁל יוֹסִי שֶׁהִתְחִיל מַחְלָקָת סְמִיכָה בְּיִשְׂרָאֵל דְּבָצַר לִיבָא כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּגִמְרָא, וְהֵינּוּ מְסַבֵּת שְׁלִיטַת יוֹן שְׁנִתְגַּבְּרָה בְּיָמָיו וְהִתְשִׁיכּוּ עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שִׁמְג'. וְכֹדָאִיתָא בְּסוּף מְגִלַּת תַּעֲנִית [פרק יג] בַּח' בְּטֵבֶת נִכְתְּבָה הַתּוֹרָה יוֹנִית וְהַחֲשֹׁךְ בָּא לְעוֹלָם שְׁלוּשָׁה יָמִים, וּמְסַבֵּה זֶה נִגַּע הַחֲשִׁכוֹת בְּלֵב נִפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, דְּבָצַר לִיבָא, וְהֵינּוּ שֶׁלֹּא נִקְבְּעוּ הַדְּבָרִי תּוֹרָה בְּשִׁלְמוֹת בְּלֵב שִׁדְמ', וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַמַּחְלָקָת וְהַפְּרוּד בְּלֵב בְּדַעוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁבָּא מִשְׁמַן הַתְּנַשְׁאוֹת שִׁמְה'.

בְּשֵׁם סַתֵּם מִצּוּה, וְנִרְאָה כִּי הוּא כּוֹלֵל הַכֹּל, כִּי קִיּוֹם הָעוֹלָם עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לְתַרְי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה כּוֹלֵם, כִּי בְּכָל מִצְוָה יֵשׁ קִיּוֹם לְנִבְרָאִים פְּרִטִּים, כְּמוֹ דֶּרֶךְ מַשֵּׁל עַל יְדֵי הַשְּׁחִיטָה תִּיקוֹן הַבַּעַל חֵי וְכוּ', וְאִפְשָׁר לְתַקֵּן הַכֹּל בְּמִצְוֹת הַצַּדִּיקָה לְבַדָּה שֶׁאָמְרוּ (ב"ב יא, א) הַמְּקִיִּים נִפְשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל כֹּאִילוֹ קִיִּים עוֹלָם מֵלֹא וְכוּ', וּמִכָּל מָקוֹם הָרִי הוּא דֶּרֶךְ כָּל שְׁקוּלָה לְמִצְוֹת כּוֹלֵם בְּפִרְט לְהִיּוֹת נִקְרָא מִצְוָה סַתֵּם וְכוּ'. וְעוֹד טַעַם שֶׁנִּקְרָא מִצְוָה סַתֵּם, כִּי הוּא מִצְוָה הַמִּצְוִיָּה בְּכָל יִשְׂרָאֵל, כִּי אִפִּילוֹ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמְרוּ דְּמִלֵּאִים מִצְוֹת כְּרִימוֹן הֵיינוּ בְּמִצְוֹת הַצַּדִּיקָה וּגְמִילוֹת חֲסִדִּים בְּפִרְט דְּבִזָּה אִפִּילוֹ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן קִרְקַפְתָּא דְּלֹא מִנַּח תַּפִּילִין וְשֶׁאֵר רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הֵיוּתֵר גְּדוֹלִים שֶׁאֵין בָּהֶם שׁוּם לַחֲלוּחִית שֶׁל מִצְוָה מִכָּל מָקוֹם הֵם מִלֵּאִים גַּם כֵּן בְּמִצְוֹת הַצַּדִּיקָה וּגְמִילוֹת חֲסִדִּים שִׁישְׁנוּ בְּכָל זֶרַע יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם רַחֲמִנִּים וּגְמִלֵי חֲסִדִּים וְכוּ'. וְרֹאה תֵּנִיא פֶּרֶק לֹז'. שִׁמְב'. רֹאה לַעִיל הָעֵרָה שְׁלֹה'. שִׁמְג'. רֹאה בְּרֹאשִׁית רַבָּה ב, ד': "חוֹשֶׁךְ (בְּרֹאשִׁית א, ב) זֶה גְלוּת יוֹן שֶׁהַחֲשִׁיכָה עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגִזְרֵיהֶן, שֶׁהִיתָה אוֹמֶרֶת לָהֶם כְּתוּבוֹ עַל קֶרֶן הַשּׁוֹר שֶׁאֵין לָכֵם חֶלֶק בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל". שִׁדְמ'. רֹאה לַעִיל הָעֵרָה שְׁלֹד'. וְרֹאה עוֹד פְּרִי צִדִּיק נִשָּׂא מֵאִמֶּר ה': "בֵּינָה הַמִּבְּיֵן דְּבַר מִתּוֹךְ דְּבַר הוּא בַּחֲנִית תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה שֶׁהוּא מֶה שֶׁהָאָדָם מְבִיא הַחֲכָמָה בְּלִבּוֹ לְהַמְצִיא הַבִּינָה בְּלֵב מִתּוֹךְ הַחֲכָמָה, וְזֹאת הוּא עֵיקַר תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה שֶׁשְׂרֵשָׁה מִבִּינַת הַלֵּב כֹּאמֶרֶם ז"ל (סנהדרין לה, א) עַל סוּפְרֵי הַדִּיּוּנִין לְכַתּוּב הַטַּעַם כִּי לִבָּא דְּאִינְשֵׁי אִינְשִׁי, וְכֵן בִּימֵי יוֹסִי בֶּן יוֹעֲזָר דְּבָצַר לִבָּא (תמורה טז, ב), וְהֵיינוּ כִּי הַדְּבָרִי חֲכָמָה שֶׁמִּמְצִיא עַל יְדֵי הַלֵּב זֶהוּ עֵיקַר תּוֹרָה. וְכֹמוֹ שֶׁאָמַר הַרְבֵּי מֵאִיזִיבִיצָא וְצ"ל עַל כָּל מָקוֹם שֶׁנִּזְכַּר בְּגִמְרָא אֵלִיבָא דְּפִלוּנִי, הֵיינוּ לְפִי עֶרֶךְ הַלֵּב שְׁלוֹ, כִּי הַחֲכָמָה שֶׁאֵין יוֹצֵא מֵהַלֵּב אֵין נִקְרָא חֲכָמָה". שִׁמְה'. רֹאה סוּטָה

הגמר בחנפה להתרבות האור להאיר מתוך החשך פנ"ל:

והנה בפרוש רש"י (סוטה מז, ב ד"ה שהכל) שמט פירש 'איש שהכל בו' תורה באמתה ואין דפי ושכחה ומחלקת, והוא כמו שאמרו בתמורה [שם] כל אשכולות וכו' היו למדין תורה כמשה רבנו וכו'. ובאמת לפרוש רש"י בתמורה איש שהכל בו תורה ויראה וגמילות חסדים, יש להבין איך אמרו שבטלו משמת יוסי בן יועזר, והלא גם בימי האמוראים היו גם כן דעסקו בתורה ובגמילות חסדים, כמו שאמרו (ראש השנה יח, א) אבבי דעסק בתורה ובגמילות חסדים, ותורה בלא יראת שמים קראו בגמרא (יומא עב, ב) 'מחיר בינך כסיל' ואין זה תורה כלל, ונקרא התורה רק תרעא לדרתא [שבת לא, ב] שהיא היראה.

והנה נאמר אשכל הכפר דודי לי וגו' [שיר השירים א, יד] ודרשו (שבת פח, ב) מי שהכל שלו מכפר לי על עוון גדי שפרמתי לי, הינו על עוון העגל. ויש להבין למה דוקא בכאן מכנים לה' יתברך בשם אשכל שהכל שלו יותר משאר מקומות.

אמנם בזה דיקא אז היה הגס בשמן המרמז לבחינת חכמה, כמו שאמרו (מנחות פה, ב) מאי שנא תקועה מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן שמו, ונתברר המועט להאיר את החשך דיקא, וכמו שאמרו (תנחומא נח ג) על פסוק [ישעיה ט, א] 'העם ההולכים בחשך ראו אור גדול' אור שנקרא ביום ראשון שגנזו הקדוש ברוך הוא לעמלי תורה שבעל פה וכו' שמו, שדיקא על ידי החשכות מנגעים את עצמם ביותר ועל ידי זה נתברר האור ביתר שאת. וכמו כן בכל דור דבצר ליבא ביותר כמו שאמרו ז"ל (עירובין נג, א) לבן של ראשונים כפתחו של אולם וכו' ואנו כמלא נקב מחט סדקית, ודיקא על ידי זה עוד נתברר ונתחדש התורה שבעל פה עד אין שעור.

והנה איתא בספרים הקדושים שמח שחנפה הוא הגמר מראש השנה, והוא לרמז דברי התקונים (תיקון לו עז, ב) 'ויהי אור [בראשית א, ג] דא ראש השנה' שאמרנו [מאמר א] שבכל ראש השנה בא התחדשות הארת תורה שבעל פה לנפשות ישראל, ומזה

מז, ב: "משרבו זחוחי הלב (שארין מטין את אונם לשמוע יפה מפי רבם וסומכים על בינתם לדקדק שמועתם - רש"י) רבו מחלוקת בישראל, משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צורכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות". **שמו.** "וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה (שמואל-ב יד, ב) מאי שנא תקועה, אמר רבי יוחנן מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן". וראה מאורי אור ערך שמן: "שמן נקרא חכמה". **שמו.** ראה לעיל הערה רנא לשון התנחומא. **שמת.** ראה קדושת לוי קדושה ראשונה לחנוכה, ובבת עין דרוש לחנוכה כתב כן בשם האר"י ז"ל. וראה בדברים נחמדים (לבעל הבני יששכר) עניני חנוכה אות ד. **שמוט.** במשנה שם (עמוד א): "משמת יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים בטלו האשכולות (מפרש בגמרא שהכל בהן עד ימיהן לא היה מחלוקת בחכמי ישראל כולן היו אומרים דברים כנתינתן למשה מסיני והן הראשונים שנחלקו בסמיכת קרבנות ביום טוב כדאמרין בחגיגה (טז, א) והוא היה מחלוקת ראשון שהיה בישראל בדברי תורה - רש"י) שנאמר (מייכה ז, א) אין אשכול לאכול בכורה אוותה נפשי". ובגמרא שם (עמוד ב): "מאי אשכולות אמר רב יהודה אמר שמואל איש שהכל בו (תורה באמתה ואין דפי ושכחה ומחלקת)".

וַיֵּשׁ לומר בזה כמו שאמרנו שני במה שאמרו
(ברכות יא, ב) עושה שלום ובורא רע
וגו' כתיב רע וקרין הכל לישנא מעליא שני
שכנו הרע בלשון 'הכל', על פי מה שאמרו
(בראשית רבה ט, ה - יג) על פסוק [בראשית א,
לא] וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וַהֲגִה
טוב מאד שדרשו שהוא המות והרע שני,
וזה נקרא 'כל אשר עשה', והגם שאין שיף
לומר על ה' יתברך בורא רע, כי לא נמצא
זאת בכל הבריאה שני, רק הוא על דרך
אומקם ו"ל (שבת קמט, ב) אין לא טוב אלא
רע שני, והנה בהתחלת הבריאה דכתיב
[בראשית שם, ב] תהו ובהו וחשך לא נאמר
בו 'כי טוב' הוא מרמז על הרע של ארבעה
גליות כמו שאמרו בבראשית רבה [ב, ד] שנה,

עד בריאת האור שנאמר בו [בראשית שם, ד]
וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב, וכמו כן נאמר בכל
בריאת ששת ימי המעשה, זולת ביום שני
שלא נאמר בו גם כן כי טוב מפני שבו
נבראת מחלקת וההבדלה בין מים עליונים
לתחתונים (כמ"ש בראשית רבה ד, ו) שני.

וזהו הענין שאמרו 'אשכל' - מי שהכל
שלו, הינו 'בורא את הכל' בחינת
הרע כנ"ל, מכפר לי על צוון גדי, הינו
בחינת החשך של הבריאה שיהיה נהפך
לטוב מאד שני.

ועל זה רמזו ו"ל [תמורה שם] שבטלו
האשכולות, שכל האשכולות שעמדו
מימות משה עד שמת יוסי כן יועזר היו

שנ. ראה פרי צדיק בראשית מאמר טו ועוד. **שנא.** מאי מברך וכו' יוצר אור ובורא חושך, לימא
יוצר אור ובורא נוגה, כדכתיב קאמרינן (כתיב בקרא [ישעיה מה, ז] יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא
רע - רש"י), אלא מעתה עושה שלום ובורא רע מי קא אמרינן כדכתיב אלא כתיב רע וקרין הכל
לישנא מעליא הכא נמי לימא נוגה לישנא מעליא וכו'. **שנב.** "הנה טוב מאד והנה טוב מות".
"הנה טוב מאד והנה טובה שינה". "הנה טוב מאד זה יצר רע". "הנה טוב מאד זו מדת יסורין".
"הנה טוב מאד זו גיהנם". "הנה טוב מאד זה מלאך המות". "הנה טוב מאד זו מדת הפורענות".
"הנה טוב מאד זו מלכות הרומיים". **שנג.** ראה פרי צדיק בראשית שם: "גם לא מצינו בבריאת
מעשה בראשית בריאת רע, דחושך נזכר על כל פנים במאמר בראשית אבל רע לא נזכר, וכן הקשה
רבינו רבי בער זצוקלה"ה ברמזי תורה שלא נזכר במעשה בראשית רק טוב וטוב מאד עד מעשה
החטא דכתיב עץ הדעת טוב ורע". **שנד.** ו"ל הגמרא שם: "כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין
אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, מנלן אילימא משום דכתיב וכו' אלא מהכא גם ענוש לצדיק
לא טוב (משלי יז, טו), אין לא טוב אלא רע, וכתיב (תהלים ה, ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך
רע, צדיק אתה ה' ולא יגור במגורך רע". **שנה.** ראה לעיל הערה קכג. **שנו.** ראה פרי צדיק שמות
מאמר ג: "אכן הענין הוא דבכל מעשה בראשית כתיב 'וירא אלהים כי טוב', ואיך יתכן לשון וירא
וכי מקודם לא ראה הבריאה. אך המכוון שעל ידי הראיה שראה ה' יתברך הבריאה ונסתכל בהם
הכניס בהם האור כי טוב. ובמאמר ראשון שלא נאמר בו וירא כי טוב מפני שנזכר בו חושך ותוהו
ובוהו, וכן ביום שני לא נאמר בו כי טוב מפני שנברא בו גיהנם כמו שאמרו (פסחים נד, א), וכבר אמרנו
שזה שנאמר (ישעיה מה, ז) ובורא רע אף שלא נזכר בבריאה שנברא רע, שהוא על פי מה שאמרו
(שבת קמט, ב) על מה שנאמר (משלי יז, טו) גם ענוש לצדיק לא טוב, אין לא טוב אלא רע, וזה מה
שאמרו (סוכה נב, א) דיצר הרע הקב"ה קראו רע, דהכל אחד דאש דיצר הרע הוא אש של גיהנם כמו
שאמרו (בראשית רבה ו, ו), וכיון דלא כתיב בהו וירא כי טוב הוא רע (ונתבאר בראשית מאמר טו).
שנז. ונתבאר עוד באריכות בפרי צדיק לפרשת שקלים מאמר ה.

רבה ב, יג) יש תורה בגוים אל תאמן דכתיב [איכה ב, ט] בגוים אין תורה, והינו כי החכמה שיש להם הוא מן השפה ולחוץ ואינה מורה ללב, מה שאין כן חכמת התורה שעקר קנינה הוא בלב כמו שנאמר [שמות לא, ו] ובלב כל חכם לב נתתי חכמה (ונתבאר ריש פרשת וישלח).

וזהו ענין אומרים ו"ל [שבת כא, ב] על היגונים שטמאו כל השמנים, והינו בחינת החכמה שבלב שהחשיכו עיניהם של ישראל.

ידוע דראשית חכמה יראת ה' שבי הוא בחינת 'אשה יראת ה' שגמץא בכלל כנסת ישראל, והיא קבלת על מלכות שמנים מצד אמונה בלב שמלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא עומד לפניו ורואה במעשיו שג, וזה סוף המדרגה מדת מלכות שס, דאיהי יראת 'זוה"ק ח"א ה, ב] שסה, וזה נקנה גם כן בלב, וכמו שדרשו (יומא עב, ב) ולב אין [משלי יז, טז] על שעוסקין בתורה ואין בהם יראת שמנים. ויש עוד מדרגה בחינת 'בינה ליבא' [הקדמת תיקון

למדין תורה כמשה רבנו שנח, והינו שהיה להם כח על ידי התורה להפוך את הרע של הבריאה לטוב מאד כמשה רבנו שנאמר לו באותו מעשה [שמות לב, י] ועתה הניחה לי שהיה תלוי בו שני. ולכן נקראו גם כן בשם אשכולות שהכל בו, שביכלתם לעשות על ידי תורתם בחינת הכל לטוב מאד. ועל זה מביא המשנה [סוטה שם] שש שבטלו אשכולות שנאמר [מכה ז, א] אין אשכול לאכול, והינו שהיה פועל בתורתו שהיה נקנה בלב השומע הדברי תורה, שמכנה בשם אכילה דכתיב [משלי ט, ה] לכו לחמו בלחמי, ועל ידי זה יתעלה הכל לטוב כנ"ל.

ועל זה רמזו בתמורה שסא דבסוף שניה דיוסי בן יעזר דבצר ליבא אפלוג בסמיכה ובטלו האשכולות, והינו שלא היה עוד בכחם לעשות האחדות, מבחינת ההבדלה של יום השני שלא נאמר בו כי טוב מפני המחלקות, וזה היה משום דבצר ליבא מצד הקלפה של חכמת יוגית שהיה בלא לב, וכמו שאמרנו במה שאמרנו (איכה

שנח. ראה לעיל הערה שלה. **שנט.** ראה שמות רבה מב, ט: "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם (שמות לב, י), וכי משה היה תופש בהקב"ה שהוא אומר הניחה לי, אלא למה הדבר דומה למלך שכעס על בנו והכניסו לקיטון ומתחיל לבקש להכותו והיה המלך מצעק מן הקיטון הניחה לי שאכנו והיה פדגוג עומד בחוץ, אמר הפדגוג המלך ובנו לפניו בקיטון למה הוא אומר הניחה לי אלא מפני שהמלך מבקש שאלך ואפייסנו על בנו לכך הוא מצעק הניחה לי, כך אמר הקב"ה למשה ועתה הניחה לי אמר משה מפני שהקב"ה רוצה שאפייס על ישראל לפיכך הוא אומר ועתה הניחה לי, מיד התחיל לבקש עליהם רחמים הוי ויחל משה את פני ה' אלהיו (שמות לב, יא). וראה ברכות לב, א: "וכיון שאמר הרף ממני ואשמידם (דברים ט, יד) אמר משה דבר זה תלוי בי מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים". **שס.** הובא לעיל הערה שמת. **שסא.** ראה לעיל הערה שלה. **שסב.** תהלים קיא, י. **שסג.** ע"פ לשון הרמ"א ריש אור"ח. וראה לעיל הערה רמ. **שסד.** ראה פרדס רמונים שער כג פרק י (ערך ים): "והמלכות נקרא ים וכו' ונקראת ים סוף לפי שהיא סוף כל המדרגות". **שסה.** וראה פרי צדיק לראש חדש מרחשון מאמר ג: "וכן מדת מלכות מורה על יראה 'שבת דמעלי שבתא איהי יראה ושריא בה יראה' כמו שכתוב בזוהר הקדוש (ח"א ה, ב)".

בפתח אליהו] שהוא דרגא תמינאה למעלה מהשבע מדות, שהוא מדרגת היראה שנקלט בפנימיות נקודה שפלב, כמו שנגמר [ישעיה ו, י] ולכבו יבין שו.

ועל זה היה הוראת הנס שבשמן, באשר הריגשו אז החכמים בסוף שניה דיוסי בן יועזר - שנהרג בגזרת יונים (כמ"ש בראשית רבה סה, כב שס) - 'דבצר ליבא' כמו שאמרו בגמרא, והינו שלא נשאר רק מדרגה התחתונה בנפשות ישראל, יראה תפאה מצד האמונה. ועל זה מרמז הפך אחד של שמן שהיה בו רק להדליק יום אחד שס, והינו מדה אחת, בחינת מלכות שמים. ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, והינו שנתוסף ממנו האורה עד שהיה מאיר וכא להם לשמונת ימים, והינו שעל ידי בחינת מדה האחרונה שהיא יראה יש ביכלת להאיר על נפשו עדי גיע לדרגא תמינאה להיות נקלט היראה בפנימיות שפלב.

וזה הסוד נתגלה להם בשנה האחרת שט, שהריגשו הארה זאת בנפשם עד שהגיע לבחינת נקודה פנימיות שפלב, ולכן קבעו לשנה האחרת בהלל והודאה, כי זאת הוראה שלדורי דורות גם בשפל המדרגה לא יפסק הארת הקדשה מנפשות ישראל ש.

וזה ענין מה שאמר רבי אלעזר בן עזריה (חגיגה ג, ב) על פסוק [קהלת יב, יא] דברי חכמים וגו' בעלי אסופות הללו מטמאין והללו מטהרין וכו' כלם נתנו מרעה אחד אל אחד נתנו וכו' שט, הינו שגם עתה שנתמעטו הלכבות יש בכח להיות נקנה בלב להתאחד גם חלוקי הדעות להיות בחינת 'כל אשר עשה טוב מאד'.

ובזה יונח הדרש (חולין צב, א) הבשילו אשכלתיה ענבים [בראשית מ, י] אלו הצדיקים שפכל דור נדור, וגם אמרו (חולין שס) אשכולות אלו תלמידי חכמים וכו'.

שסו. וראה פרי צדיק במדבר מאמר יא: "שכינתא תתאה היינו בחינת היראה שנמשך על האדם וכו' והוא על ידי אמונה בלב שמלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא עומד עליו ורואה במעשיו שמיד יגיע לו היראה (כמו"ש בהג"ה שו"ע ריש א"ח) וכו', אמנם הוא רק בחיצוניות ולא בפנימיות הלב, והגם שיראה תתאה נקרא גם כן לב כדרשת חכמינו ז"ל (יומא עב, ב) על פסוק למה זה מחיר ביד כסיל וגו' ולב אין על מי שאין בלבו יראת שמים, רק זה הוא רק בחיצוניות הלב, כמו שנאמר (משלי יח, ב) לא יחפוץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו. אמנם בחינת תבונה הוא כשנתקשר היראה בפנימיות לבו, וזהו בחינת שכינתא עלאה בחינת 'בינה לבא' ולבבו יבין ושב ורפא לו (ישעיה ו, י) והיינו שחוזר להשורש והמקור וכו', והוא בחינת היראה בהתגלות הלב וכו' שכינתא עלאה בהארת פנימיות הלב". וכע"ז במקומות רבים. **שסז.** הובא לעיל הערה רנד. **שסת.** ראה שבת כא, ב: "שכשננסו יוונים להיכל טמאו כל השמינים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעו ועשאו ימים טובים בהלל והודאה". **שסט.** וראה להלן מאמר ח: "שזה ענין מה שאמרו בגמרא (שבת כב, ב) לשנה אחרת קבעו וכו', והקשה בספר עבודת ישראל (לחנוכה ד"ה בתהלים) הלא זריזים מקדימין למצות ומדוע המתינו לשנה אחרת". **שע.** וראה עוד בליקוטי מאמרים מאמר לסיום הש"ס. **שעא.** ראה לעיל הערה שג.

ליבְעֵי רַחֲמִים אֵיתְּפֹלִיא עַל עֲלִיא שְׁעִי,
שְׁבָאָמֶת יֵשׁ בְּכָל דּוֹר מְצִיאוֹת בְּחִינַת
אֲשְׁכּוּלוֹת כְּאֶמּוֹר:

ענין גַּם חֲנֻכָּה, שְׂאִינוּ דוֹמָה לְגַם פּוּרִים
וּשְׂאָר גְּאוּלוֹת, דְּשָׁם בְּקֵשׁ הָמָן
לְהִשְׁמִיד כָּל הַיְּהוּדִים וְהָיָה הַגָּס שְׁלֹא
נִתְקַיְּמָה מִחֲשַׁבְתּוֹ וְנִהְפֹּךְ הוּא, מֶה שְׂאִין
בֶּן בִּימֵי הַיּוֹנִים שְׁעֲמָדוֹ לְבַטֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל
מִתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְכָפִי הָרָאוֹת עֲלֵתָה בְּיָדָם
אֲזַל לְפִי שְׁעָה שֶׁהִרְבֵּה מִיִּשְׂרָאֵל הִמִּירוּ דָּת
רַחֲמָנָא לִיצְלָן שְׁעִי.

אֲךָ הָעֲנִין הוּא עַל פִּי מֶה שְׂאֶמְרוּ (בראשית
רבה סה, כב) וַיִּרְחַ אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו
[בראשית כז, כז] כְּגוֹן יוֹסֵף מְשִׁיתָא וַיְקוּם
אִישׁ צְרוּרוֹת שֶׁהָיָה בֶּן אַחֲתוֹ שֶׁל יוֹסֵי
בֶּן יוֹעֶזֶר שְׁעִי, וְכִבֵּר אֶמְרָנוּ שְׁעִי יוֹסֵי הָיָה
בְּזִמְן גְּזֻרַת הַיּוֹנִים שְׁנִתְּלָה אֲזַל, וְהוּא קָבֵל
מֵאֲנִיגְנוֹס שְׁעִי, שְׁבָאוֹתוֹ זִמְן פִּקְרוּ תִּלְמִידָיו
צְדוֹק וּבִיתוֹס שְׁעִי, כִּי נִתְּפֶתוּ לְחֻכְמַת יוֹנִית
וְרָצוּ לְהִמִּיר דָּתָם, רַק שְׁבוּשׁוֹ לַעֲשׂוֹת בֶּן שְׁעִי
וּפִקְרוּ בִּתּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה הִמְגִּיד לְחֻכְמַת
יוֹנִית. וַיְקוּם גַּם בֶּן מִתְּחִלָּה נִתְּפֶתָה וְכִגֵּד
בְּקִדְשָׁת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׂאֶמְרוּ שָׁם דְּאֶמֶר
לְיוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר חָמִי סוֹסִי דְּאֶרְכְּבִי מָרִי -

שעב. "גפן זה תורה שלשה שריגים אלו משה ואהרן ומרים והיא כפורחת עלתה נצה אלו סנהדרין
הבשילו אשכולותיה ענבים אלו הצדיקים שבכל דור ודור וכו'. אמר רבי שמעון בן לקיש אומה זו
כגפן נמשלה (גפן ממצרים תסיע) (תהלים פ, ט) - רש"י, זמורות שבה אלו בעלי בתים (דמה הזמורה הזו מוציאה
לולבין ועלים ופרי והוא עיקר הגפן כך בעלי בתים גומלי חסד ומחזיקים ידי עניים ומפזרים ממונם למלכות בשביל אחיהם
ומתקיימים על ידם), אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים, עלין שבה אלו עמי הארץ (עלין שבגפן סובלין
הרוח ומגינים על האשכולות שלא יכם שרב ושמש ורוחות כך עמי הארץ חורשין וזורעין וקוצרין מה שתלמידי חכמים
אוכלים), קנוקנות (דלא חזו למידי) שבה אלו ריקנים שבישראל, והיינו דשלחו מתם ליבועי רחמים איתכליא
על עליא דאילמלא עליא לא מתקיימין איתכליא". **שעג.** וראה ביוסיפון פרק כ. **שעד.** ז"ל
המדרש: "וירח את ריח בגדיו ויברכהו (בראשית כז, כז) כגון יוסף משיתא ויקום איש צרורות. יוסף
משיתא בשעה שבקשו שונאים להכנס להר הבית אמרו יכנס מהם ובהם תחלה, אמרין ליה עול ומה
דאת מפיק דידך, נכנס והוציא מנורה של זהב, אמרו לו אין דרכו של הדיוט להשתמש בזו אלא עול
זמן תנינות ומה דאת מפיק דידך, ולא קיבל עליו, אמר רבי פנחס נתנו לו מכס שלוש שנים ולא
קיבל עליו, אמר לא דיי שהכעסתי לאלוהי פעם אחת אלא שאכעיסנו פעם שניה, מה עשו לו נתנו
אותו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו, היה מצווה ואומר ווי אוי אוי שהכעסתי לבוראי. ויקום
איש צרורות היה בן אחותו של רבי יוסי בן יעוזר איש צרידה, והוה רכיב סוסיא בשבתא, אזל קומי
(הלך לפניו - עץ יוסף) שריתא למצטבלא (שריתא היא קורה וכו', קורה שהיו מולכים אותה לתלות את דודו יוסי
בן יעוזר - רש"י) אמר ליה חמי סוסי דארכבי מרי וחמי סוסך דארכבך מרך (קורה שאת עתיד לתלות),
אמר ליה אם כך למכעיסוי קל וחומר לעושי רצונו, אמר לו עשה אדם רצונו יותר ממך, אמר לו ואם
כך לעושי רצונו קל וחומר למכעיסוי, נכנס בו הדבר כארס של עכנא הלך וקיים בעצמו ארבע מיתות
בית דין סקילה שריפה הרג וחנק וכו', נתנמנם יוסי בן יעוזר איש צרידה וראה מטתו פרוחה באויר,
אמר בשעה קלה קדמני זה לגן עדן". **שעה.** במאמר הקודם ובמאמר ג. וראה לעיל הערה רנד.
שעו. אבות פרק א משנה ב-ג, הובא לעיל הערה שלו. **שעז.** ראה לעיל הערה רנב. **שעח.** ראה
פירוש המשניות לרמב"ם אבות פרק א משנה ג: "והיו לזה החכם שני תלמידים שם האחד צדוק
ושם השני ביתוס, וכאשר שמעו שאמר זה המאמר יצאו מלפניו ואמר האחד לחבירו הנה הרב אמר

שָׂרָכָב עַל סוֹס בְּשֶׁבֶת, וְחָמִי סוֹסָךְ דָּאֲרַכְכָּךְ מָרָךְ - הַקּוֹרָה לְהַתְּלוֹת עָלֶיךָ כִּנּוּל, וַיֵּשׁ לומר שֶׁהִיא כָּעֵין הַתְּפָקְרוֹת צָדוֹק בַּתוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה, כִּי רָכִיבָה בְּשֶׁבֶת הוּא רַק אֲסוּר שְׁבוֹת דְּרַכְבָּן שֶׁט. וּמָכַל מָקוֹם נִכְנָסוּ בְּלָבוּ דְבָרֵי יוֹסִי בֶּן יוֹעָזָר וְקָזִים בְּעֶצְמוֹ אֲרַבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין וּבִשְׁעָה קָלָה קָדְמוֹהוּ לְיוֹסִי לָגַן עֲדָן. וְכֵן יוֹסֵף מִשְׁתָּא אָף שֶׁפָּקַר מִקְדָּם וְנִכְנָס לְהִיכָל, מָכַל מָקוֹם אַחֵר כֶּף לֹא נִתְרַצָּה בַּמִּסִּירוֹת נִפְשׁ וְקָדָשׁ שֵׁם שְׁמִים.

וְהוּא 'רִיחַ בְּגָדִיו' דְּדָרַשׁ כְּמוֹ רִיחַ בּוֹגְדִיו (כ"ט ש"ס סנהדרין לו, א) ש"פ, וְהוּא שְׁמֵהּ רִיחַ

שֶׁל הַבְּגִידָה שֶׁמִּקְדָּם נִתְעַלָּה בִּיתָר שְׂאֵת, שְׁנִתְגַּלָּה פְּנִימִיּוֹת לְבָבָם שֶׁבִּשְׂרֵשׁ יִשְׂרָאֵל מְקַשְּׂרִים בְּהַקְדָּשָׁה שֶׁפֶּא, כְּעֵנִין מֶה שֶׁאָמְרוּ (בְּרֻכּוֹת יז, א) גָּלוּי וְדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁצֻּנְנוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ וּמִי מַעֲכָב שְׂאוֹר שֶׁבַעסָה, וְזֶהוּ אָף בְּקַל שֶׁבְּקָלִים כְּמוֹ שֶׁהָיוּ הֵם מִקְדָּם, וּמִזֶּה נִתְבָּרַר שֶׁגַם הַבְּגִידָה שֶׁמִּקְדָּם הִיא בְּרָצוֹן הַשְּׁנִיחָתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁפֶּא.

וְהוּא מֶה שֶׁאָמְרוּ (בְּרֻאשִׁית רַבָּה פד, יח) לְמָה תִּתְעַנּוּ ה' מִדְּרַכֶּיךָ וְגו' [ישעיה סג, יז]

כְּשֶׁרָצִיתָ נִתְּתָ בְּלָבָם שֶׁל שְׂכֻטִים לְאַהֲבָה וּכְשֶׁרָצִיתָ נִתְּתָ בְּלָבָם לְשֹׂנְאֵי שֶׁפֶּא. וְלִכְאוּרָה

בִּפְיֹרֶשׁ שֶׁאֵין לָאָדָם לֹא גִמּוּל וְלֹא עוֹנֵשׁ וְאֵין תְּקוּהָ כָּלָל כִּי לֹא הֵבִינוּ כּוֹונָתוֹ, וְסִמֵּךְ הָאֶחָד מֵהֶן יָדֵי חֲבִירוֹ וַיֵּצֵאוּ מִן הַכָּלָל וְהִנִּחוּ הַתּוֹרָה, הַתְּחַבְּרָה לָאֶחָד כַּת אַחַת וְלַחֲבִירוֹ כַּת אַחֶרֶת וּקְרָאוּם הַחֲכָמִים צְדוּקִים וּבִיתוּסִים, וְכֹאשֶׁר לֹא הָיוּ יוֹכִלִים לְקַבֵּץ הַקְּהָלוֹת, לְפִי מֶה שֶׁהִגִּיעַ לָהֶם מִן הָאֲמוּנָה שִׁזְאֵת הָאֲמוּנָה הִרְעָה תִּפְרִיד הַנִּקְבָּצִים כָּל שָׁכֵן שֶׁלֹּא תִקְבֹּץ הַנִּפְרָדִים נָטוּ לְהִאֲמִין הַדְּבַר שֶׁלֹּא יִכְלוּ לִכְזֹּבוֹ אֲצֵל הַהֶמוֹן, שֶׁאִילוֹ הָיוּ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִפִּיהֶם הָיוּ הוֹרִגִין אוֹתָם, רָצָה לומר דְּבָרֵי תּוֹרָה, וְאָמַר כָּל אֶחָד לְסִיעָתוֹ שֶׁהוּא מֵאֲמִין בַּתּוֹרָה וְחָלַק עַל הַקְּבֵלָה שֶׁאִינָה אֲמִיתִית, וְזֶה לְפִטּוֹר עֲצָמָם מִן הַמַּצּוּת הַמְּקוּבָּלוֹת וְהַגְזִירוֹת וְהַתְּקֻנוֹת אַחֵר שֶׁלֹּא יִכְלוּ לְדַחוֹת הַכָּל הַכְּתוּב וְהַמְּקוּבָּל, וְעוֹד שֶׁהַתְּרַחֵק לָהֶם הַדֶּרֶךְ לְפִרּוֹשׁ כִּי לֹאֲחֵר שֶׁשֶׁבַּ הַפִּירּוֹשׁ בַּבְּחִירָתָם הָיָה יוֹכֵל לְהַקְלִי בְּמֶה שִׁירָצָה וְלַהֲכַבִּיד בְּמֶה שִׁירָצָה כְּפִי כּוֹונָתוֹ אַחֵר שֶׁאִינוּ מֵאֲמִין כָּלָל בַּעֲיָקָר, וְאִמְנָם בִּקְשׁוּ דְּבָרִים הַמְּקוּבָּלִים אֶל קִצָּת בְּנֵי אָדָם לְבַד". שֶׁט. בִּיצָה לו, ב. ש"פ. ז"ל הַגִּמְרָא שֶׁם: "סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים (שִׁיר הַשִּׁירִים ז, ג) שֶׁאִפִּילוֹ כִּסּוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים (גְּדוּרָה בְּשׁוֹשְׁנִים - רש"י) לֹא יִפְרָצוּ בָּהֶן פְּרָצוֹת (כְּלוּמֵר בְּאִזְהָרָה קָלָה וּבַהֲבִלָה מוֹעֵטָת הֵם נִפְרָשִׁין מִן הָעֵבֶרִיָּה וְאֵין צָרִיךְ גָּדֵר אֲבָנִים לְהַפְסִיקוֹן, שֶׁאִפִּילוֹ אֵין רְחוּקִין מִן הָעֵבֶרִיָּה אֲלָא גָדֵר שׁוֹשְׁנִים מִפְּסִיק בֵּינֵיהֶם לֹא יִפְרָצוּ בַּה פְּרָצוֹת הַגָּדֵר), רִישׁ לְקִישׁ אָמַר מֵהֵכָא כְּפִלַּח הַרְמוֹן רִקְתָּךְ (שם ד, ג) אִפִּילוֹ רִיקְנִין שֶׁבַךְ מִלֵּאִין מַצּוֹת כְּרֻמוֹן, רַבִּי זִירָא אָמַר מֵהֵכָא וִירָא אֶת רִיחַ בְּגָדִיו (בְּרֻאשִׁית כז, כז) אֶל תִּיקְרִי בְּגָדִיו אֲלָא בּוּגְדִיו. הִנְהוּ בְּרִיוִינִי דְּהוּא בְּשִׁיבְבוּתִיהָ דְּרַבִּי זִירָא דְּהוּא מִקְרֵב לָהּ כִּי הִיכִי דִּנְהִידְרוּ לָהּ בְּתִיבּוֹתָא וְהוּוּ קְפָדִי רַבָּנִן, כִּי נַח נִפְשִׁיהָ דְּרַבִּי זִירָא אֲמַרִי עַד הָאִידִנָּא הוּוּ חֲרִיקָא קִטִּין שְׁקִיָּה דְּהוּא בְּעִי עֲלֵן רַחֲמֵי הַשְׁתָּא מֵאֵן בְּעִי עֲלֵן רַחֲמֵי, הִרְהוּרֵי בְּלִבִּיהֶוּ וְעִבְדוּ תְּשׁוּבָה". וְרֹאה בַּהֲעֵרָה הַבָּאָה. שֶׁפֶּא. וְרֹאה בַּתּוֹרָת חַיִּים סְנֵהֲדִרִין שֶׁם: "אֶל תִּיקְרִי בְּגָדִיו אֲלָא בּוּגְדִיו - דָּאֵם לֹא כֵן הָלָא אֵין לָךְ רִיחַ רַע יוֹתֵר מִשְׁטָף שֶׁל עֲזִים כְּדִפְרִישׁ רִש"י בִּפְרֻשַׁת תּוֹלְדוֹת (כז, כז). וְנִרְאָה לְפָרֶשׁ כְּדָאִיתָא בְּמִדְרַשׁ (בְּמִדְ"ר י, יא) מוֹר וְאֵהֱלוֹת קִצִּיעוֹת כָּל בְּגָדוֹתֶיךָ (תְּהִלִּים מו, ט) אֶל תִּיקְרִי בְּגָדוֹתֶיךָ אֲלָא בְּגִידוֹתֶיךָ שֶׁאִפִּילוֹ הַבְּגִידוֹת נַעֲשׂוּ זְכוּיֹת עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה וּמַעֲלוֹת רִיחַ טוֹב כְּמוֹר וְאֵהֱלוֹת וְקִצִּיעוֹת. וְלִהְיֵי מִיִּיתִי עֲלֶה עוֹבְדָא דְּהִנְהוּ בְּרִיוִינִי דְּהוּא מִקְרֵב לָהּ רַבִּי זִירָא כִּי הִיכִי דְּלִיהִידְרוּ בַּתְּשׁוּבָה". שֶׁפֶּא. וְכֵן כָּתַב רַבִּינוּ בְּמִקּוֹמוֹת רַבִּים. וְרֹאה צְדָקַת הַצִּדִּיק אוֹת רַמְבָּם. שֶׁפֶּא. ז"ל הַמְּדַרְשׁ: "וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מִדִּינִים סוֹחֲרִים (בְּרֻאשִׁית לו, כח) עָבְרוּ אוֹתָן הַדִּינִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בֵּיתוֹס בִּשְׁם רַבִּי יְהוּדָה בֶּר סִימוֹן כָּתִיב (ישעיה סג, יז) לְמָה תִּתְעַנּוּ ה' מִדְּרַכֶּיךָ כְּשֶׁרָצִיתָ נִתְּתָ בְּלָבָם לְאֵהוֹב וּכְשֶׁרָצִיתָ נִתְּתָ בְּלָבָם לְשׁוֹנֵא".

הסדר מהפך שמזכיר מקדם נתת בלבם
לאהב שזה היה בשעה שנאמר ויעברו
אנשים מדינים [בראשית לו, כח] שאמר [במדרש
שם] עברו אותן הדינים.

אמנם כי כן הוא הסדר, כשנתודע
לאדם מקדם בטח בנפשו שמעשיו
הטובים אינם מכחו רק מהשגחתו יתברך,
וזהו כשרצית נתת בלבם לאהב, אז גם
אם חלילה יזמן לפניו לפעמים איזה
מעשה שלא בהגן יוכל לבטח שגם זה
היה בהשגחתו יתברך, והינו נתת בלבם
לשנא שפי. ועל זה מרמז דוד המלך עליו
השלוש [תהלים כג, א-ד] 'ה' רעי לא אחסר
וגו' ינחני במעגלי צדק למען שמו, הינו
שהיה ברור לנגד עיניו שה' יתברך רועו
ומנהיגו ללכת במעגלי צדק וישר ולא
בכחו יגבר, על ידי זה 'גם כי אלף וגו'
לפעמים, גם כן 'לא אירא רע כי אתה
עמדי' שגם שם אתה עמדי.

והנה איתא בלקוטים מהרב הקדוש רבי
פנחס מקארעץ זצ"ל שפה שבגרות
חנכה יש התגלות אורו של משיח. והוא
לרמז דברינו הנ"ל, וכמו שאמרנו שפי במה
שאמרנו (תענית ה, ב) יעקב אבינו לא מת,
והינו מפני שהיה בתכלית שלמות הקדשה
כמו אדם הראשון קדם הקלוקל, וכן אליהו
שלא חטא הוא חי וקיים לעולם שפי, אבל
שאר הנפשות בהכרח לטעם טעם מיתה
על ידי שנדבק בהם מעטיו של נחש שפי.
אמנם דוד המלך עליו השלום הוא הגבר
הקם על [שמואל ב כג, א] שהקים עלה של
תשובה [עבודה זרה ה, א] הינו שיוכל לתקן
גם הפגם שמקדם שיהיו נעשות כזכיות,
והינו שיתברר שגם זה היה מהשגחתו
יתברך מקדם, כמו שאמרנו (שבת פט, ב) אם
יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ויבאות
מששת ימי בראשית, והינו שיתודע שכן
היה מסדר לפניו יתברך, והוא בחינת
לאהפכא חשוכא לנהורא שפי. וזה שרש

שפד. וראה עוד תקנת השבים אות ה. **שפה**. ראה מדרש פנחס אות א: "איתא במנהגים שיש
להדליק בשבת קודש ל"ו נרות כנגד ל"ו שעות ששימש אור הראשון, דהיינו שאדם הראשון נברא
בערב שבת נמצא י"ב שעות של ערב שבת וכ"ד של שבת ואחר כך נגנזו. אמר מורי שהוא האור
של ל"ו מסכתות שבש"ס והוא ל"ו נרות דחנוכה. [ופעם אחת אמר שהאור נגנז בל"ו מסכתות], ועל
כן נעשה נס בחנוכה כי אז נתגלה אור הגנוז. [ופעם אחת שמעתי ממנו שבכל חנוכה בשעת הדלקת
הנרות נתגלה אור הגנוז והוא אור של משיח]. וכן הובא בבני יששכר מאמרי חודש כסלו מאמר ב
אות טז. וראה באליה רבה סימן תרעב ס"ק ב. **שפו**. פרי צדיק בראשית מאמר ח מקץ מאמר יד
ועוד. **שפז**. ראה ויקרא רבה כז, ד: "אם יאמר לך אדם שאילו לא חטא אדם הראשון ואכל מאותו
העץ היה חי וקיים לעולם אמור לו אתה כבר היה אליהו שלא חטא הוא חי וקיים לעולם". **שפח**. ראה
שער הגלגלים הקדמה כג: "אבל הוזהמה והקליפה שנדבקה בכל הנשמות כאשר חטא אדם הראשון
אינו תלוי בתשובה, ומוכרח הוא למות, ואחר כך יתוקן הפגם ההוא על ידי המיתה. וזה סוד אותם
שמתו בעטיו של נחש שהם בנימין וישי וכלאב ולוי (בבא בתרא יז, א) וכו', שאף על פי שלא היה להם
שום חטא כלל, עם כל זה אותה קליפה ווזהמה שנדבקה בהם בחטאו של אדם הראשון לא נפרדה
מהם עד אחר המיתה. וזה סוד אמרם ז"ל שמתו בעטיו של נחש רצה לומר בשביל זוהמת הנחש
שהטיל באדם וחיה". **שפט**. ע"פ זוה"ק ח"א ד, א.

אורו של משיח בן דוד, שהמה חיי עולם שצ, שיתבררו שכל הקלוקלים היו מהשגחתו יתברך, ויתקנו ביתר שאת להיות טוב מאד, יתר מצדיק מעקרו שהוא בחינת משיח בן יוסף שלא יהיה לו קיום שצא. וזה מה שאמרו (ברכות לד, ב) מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שצב.

וזה נתגלה בהארת נס חנכה כדברינו שנתעלה הריח בוגדים ביתר שאת על ידי קדוש השם שמסרו נפשם. דהנה איתא (יומא פו, א) חלוקי כפרה, אכל מי שיש חלול השם בידו וכו' כלן תולין

ומיתה ממרקת, ואיתא התם היכי דמי חלול השם וכו' רבי יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה וכלא תפלין, והינו שידע שבהכרח לכל נפש לתלות בו המיתה מנורא עליה על ידי פגם של חלול השם, והתנצל שלפניו יש די בעלילה זו שצג. ובגזרת היגונים נתקן החלול השם בעצם על ידי מסירות נפש על קדוש השם שצד, והוא תכלית התקון של משיח בן דוד שנתקן אז על ידי ריח בוגדיו ביתר שאת.

עוד איתא בלקוטים מרבי פנחס זללה"ה שצ"ה שפגרות חנכה ההארה מאור הגנוז לצדיקים לעתיד לבוא. והוא

שצ. ראה סוכה נב, א: "תנו רבנן משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו אומר לו הקדוש ברוך הוא שאל ממני דבר ואתן לך שנאמר (תהלים ב, ז-ח) אספרה אל חוק וגו' אני היום ילדתיך שאל ממני ואתנה גוים נחלתך, וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג אומר לפניו רבונו של עולם איני מבקש ממך אלא חיים, אומר לו חיים עד שלא אמרת כבר התנבא עליך דוד אביך שנאמר (שם כא, ה) חיים שאל ממך נתתה לו". וראה לקוטי תורה יחזקאל ד"ה והיו לאחדים: "דע כי משיח בן דוד מצד עץ החיים, וזה סוד חיים שאל ממך נתת לו (תהלים כא, ה). אך משיח בן יוסף מצד עץ הדעת אילנא דמותא דרגא דנוקבא לכן עתיד ליהרג בשערי ירושלים דמותא אתקשרית ביה". שצא. ראה בהערה הקודמת ובזוה"ק ח"ג רעט, א. שצב. ראה פרי צדיק וישב מאמר י: "אורו של משיח והיינו שלימות התיקון של חיי עולם, שהוא בחינת משיח בן דוד כמו שאמרו (סוכה נב, א) משיח בן דוד שעתיד להגלות וכו' וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג אמר לו רבונו של עולם איני מבקש ממך אלא חיים אמר לו חיים עד שלא אמרת כבר התנבא עליך וכו' חיים שאל נתת לו (תהלים כא, ה), והיינו כי מדת משיח בן יוסף הוא בחינת צדיק להיות נזהר בכל מעשיו בלא שגיאה ומכשול, ובאמת אין בזה קיום להכלל ישראל, ולכן יהיה נהרג. וזהו שנאמר (זכריה יב, י) והביטו אלי את אשר דקרו וגו', שזה נאמר על משיח בן יוסף שנהרג (כמ"ש סוכה שם), והיינו אשר דקרו הם בעצמם בסיבת הכלל שאין יכולים לעמוד על פי בחינתו וכו' שלא יהיה קיום על פי בחינתו רק דייקא על ידי אורו של משיח בן דוד, והוא בחינת 'חיי עולם' שכל המעשים נתקנים". ובמחשבות חרוץ אות ז: "ודוד המלך ע"ה שהוא שהקים עולה של תשובה הוא שזכה לחיי עולם דזהו רק על ידי התשובה, מה שאין כן משיח בן יוסף יהרג (סוכה נב, ב) דאין אדם צדיק בארץ שלא יחטא והנפש החוטאת תמות כפי משפטו בהגדרה אין תקנה למעט החטא דעטיו של נחש אלא קבורה". שצג. וראה פרי צדיק וילך ושב תשובה מאמר יז. שצד. וראה כד הקמח ערך לולב: "וידוע כי עון חילול השם מתחיל מדבר קטן ומתפשט הרבה ואין כח בתשובה ולא ביום הכפורים לכפר ולא ביסורין למרק עד המיתה, ומכל מקום אם כנגד מה שחלל את השם יקדש את השם אז ינקה מעון חילול השם, הוא אמרו (ויקרא כב, לב) ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי, ביאר הכתוב כי תקנת חילול השם בקידוש השם". וראה שערי תשובה לרבינו יונה שער ראשון אות מז. שצה. ראה מדרש פנחס אות א שהובא לעיל הערה

והרמז הזה שהפל מה' יתברך הוא בנרות המנורה, דאיתא (שמות רבה לו, ד) מאיר לעולם שנאמר [יחזקאל מג, ב] והארץ האירה מכבודו ואמר לישראל ויקחו אליך שמן וגו' (שמות כז, כ), הרי למעשה ידך תכסף [איוב יד, טו] שצי'. שרצה שנאיר לפניו. והוא לעדות שהשכינה שורה בישראל על ידי גר מערבי כמו שאמרו בגמרא [שבת כב, ב], והינו שגם מעשה מצות הנרות הוא מצד ה' יתברך ששולח הארה בלב, רק שמכנה אותו על מעשה האדם:

שים חנכה הוא לשון חנוכה, על שהיה אז חנכת המזבח שצי', ששקצום מלכי יון שצי'. ואיתא במגלת תענית [פרק ט] שלא היה להם מנוחה להדליק ושפודין של ברזל היה בידם וחיפוסם בעץ והדליקו בהם שצי'.

גם כן על רמז הנ"ל, כאומרם (חגיגה יב, א) כיון שנסתכל הקדוש ברוך הוא בדור המבול וכו' שמעשיהן מקלקלים עמד וגזזו מהן ולמי גזזו לצדיקים לעתיד לבוא, והינו הארת אורו של משיח שיבא שגם כל הקלוקלים המה בהשגחה, אמנם אין העולם כדאי לזה, כי על ידי זה יוכלו חס ושלום להקל בנפשם לומר לית דין ולית דין ויעשה מה שלבו חפץ, ולכן גזזו רק לצדיקים לעתיד לבוא כמו שנאמר [תהלים לא, כ] מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, הינו להיירא וחרד בנפשו שאינו יוצא ידי חובתו תמיד ויודע בנפשו שמעשיו אינם כהגון, כי על ידי יראה בא לתשובה מפני שלא ישרו מעשיו בעיניו לנגד גדלת הבורא, אליו נצפן הארה זו כי גם כל הפגידות המה בהשגחה ונתקן הפל להיות טוב כנ"ל.

שפה. וכן הביא בשמו בבני יששכר מאמרי כסלו מאמר ב. שצי'. "ואתה תצוה (שמות כז, כ) הדא הוא דכתיב (איוב יד, טו) תקרא ואנכי אענך למעשה ידיך תכסוף, בארבעה דברים נתאוה הקב"ה למעשה ידי, ואין תכסוף אלא תאוה וכו', ואלו הן ארבעה דברים, הקב"ה סובל עולמו וכו' וצוה לבני קהת שישבולוהו וכו', ומאיר לעולם דכתיב (יחזקאל מג, ב) והארץ האירה מכבודו ואמר לישראל ויקחו אליך שמן זית זך (שמות שם), הוי למעשה ידיך תכסוף". שצי'. ראה מהרש"א שבת כא, ב ד"ה מאי חנוכה: "מאי חנוכה וכו' ופירש הר"ן (ט, ב מדה"ר) כלומר חנוכה וכו' עיין שם. וקשה קצת מאי חניית שייך הכא כיון דהותר בהן מלאכה ולא נתנו ליום טוב אלא להלל ולהודות. ונראה לפרש דנקרא חנוכה על שם חנוכת המזבח, כדאמרינן בפרק רבי ישמעאל (עבודה זרה נב, ב) דבית חשמונאי גזזו אבני מזבח ששקצו אנשי עבודת גילולים לעבודה זרה והוצרכו לבנות מזבח חדש, ולכך נקרא חנוכה, ולא קאמר הכא מאי חנוכה אלא מאיזה נס קבעו אותו להדליק בו נרות. גם לפי מדרש (פסיקתא פרשה ו סימן ה) שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסליו ולא חנכוהו עד ראש חודש ניסן ושב ונולדו האבות והקב"ה שילם לו בימי מתתיהו וכו', היינו נמי שהיה כמו שכתבתי, ששילם לו להיות ביום חינוך המזבח על ידי מתתיהו ששקצו אנשי עכו"ם מזבח הישן". וראה רמ"א או"ח סימן תרע"ע סעיף ב ובאליה רבה ופרי מגדים שם. וראה להלן הערה תא. שצי'. עבודה זרה נב, א ובמידות פרק א משנה ו. שצי'. "שכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמינים שבהיכל וכשגברה יד בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של כהן גדול שלא נטמא, ולא היה בו להדליק אלא יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום שמונה ימים טובים. ומה ראו לעשות חנוכה שמונה ימים והלא חנוכה שעשה משה במדבר לא עשה אלא

קבוע לעולמי עד על ידי שְׁמֵרָגִיל עֲצָמוּ
בְּתִשְׁבָּעָה וְרִצּוֹן שֶׁל יְמֵי הַנְּעוּרִים יִי, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר [משלי כב, ו] חֲנֻף לְנַעַר עַל פִּי דָרְכוֹ
גַם כִּי יִזְקֵן לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה יִי.

וַיֵּשׁ לְהִבִּין לָמָּה עוֹשִׂין זִכָּר לְחֻנֻּכַּת הַמְּנוּחָה
שֶׁהִיא בִּימֵי הַחֲשֹׁמוֹנָאִים, וְאֵין עוֹשִׂין
זִכָּר לְחֻנֻּכַּת הַמִּשְׁפָּן וְחֻנֻּכַּת הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהִיא
קִדְשָׁה קְבוּעָה לְדוֹרוֹת.

וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּכֵר זִכְרוֹנִית מֵה שְׁאֲמָרוֹ
בְּמִדְרָשׁ רַבָּה [במדבר רבה טו, ו] שֶׁהִיא

וּבִפְסִיקְתָּא (פרשה ב סימן א) אֵיתָא רַק טַעַם
זֶה עַל גַּם חֲנֻכָּה שֶׁמֶצְאוּ שְׁפוּדִין שֶׁל בְּרִזָּלִית,
וּמִגַּם הַשָּׁמֶן אֵינוֹ מְזִכֵּר פְּלוּס. וְכִפִּי הַנִּרְאָה
הִיא אֲזַ עֶקֶר הַחֲנֻכָּה בְּנִירוֹת הַמְּנוּחָה, כִּי
טָמְאוּ כָּל כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים
לְהִקְרִיב קֶרְבָּנוֹת, רַק שֶׁהִדְלִיקוּ הַמְּנוּחָה עַל
יְדֵי גַם שֶׁמֶצְאוּ שְׁפוּדִין שֶׁל בְּרִזָּל, וְעוֹשִׂין
חֲנֻכָּה לְזִכָּר הַגַּם מִחֻנֻּכַּת הַמְּנוּחָה יִי.

וְעַיִן חֲנֻכָּה הוּא הַתְּחִלָּה, מֵה שֶׁהֶאֱדָם
מִתְחִיל לְחַנֹּךְ עֲצָמוֹ, וּמִזֶּה נִשְׁאָר

שבעת ימים וכו' וכן מצינו בחנוכה שעשה שלמה שלא עשאה אלא שבעת ימים וכו' מה ראו לעשות
חנוכה זו שמונה ימים, אלא בימי מלכות יון נכנסו בני חשמונאי להיכל ובנו את המזבח וסדוהו בסיד
וכל שבעת הימים היו מתקנים בכלי שרת, חנוכת בית חשמונאי לדורות, ולמה היא נוהגת לדורות
אלא שעשאוה בצאתם מצרה לרווחה ואמרו בה הלל והודאה והדליקו בה נרות בטהרה, לפי שנכנסו
יונים בהיכל וטמאו כל הכלים ולא היה במה להדליק, וכשגברה יד בית חשמונאי הביאו שבעה
שפודי ברזל וחיפום בבעץ והתחילו להדליק. וראה מנחות כח, ב. ת. ז"ל הפסיקתא: "ולמה מדליק
נרות בחנוכה אלא בשעה שנצחו בניו של חשמונאי הכהן הגדול למלכות יון שנאמר (זכריה ט, יג)
ועוררת בניך ציון על בניך יון, נכנסו לבית המקדש מצאו שם שמונה שפודין של ברזל וקבעו אותם
והדליקו בתוכם נרות". תא. וראה עוד באור זרוע ח"ב אות שכא: "והא דנעשה נס שהיה דולק
שמונה ימים פירש מורי רבינו יהודה ב"ר יצחק משום שהיו טרודים כל שבעה ימים בבנין המזבח
ובכלי שרת, דאמרינן במגילת תענית 'ולדורות חנוכת בית חשמונאי, ולמה היא נוהגת לדורות אלא
שעשאוהו בצער ואמרו בו הלל והודאה והדליקו בו נרות בטהרה, לפי שנכנסו יונים בהיכל וטמאו
כל הכלים ולא היה להם במה להדליק שמן וכשגברה יד בית חשמונאי הביאו שבעה שפודי ברזל
וחיפום בבעץ והתחילו להדליק, ולמה היא נוהגת להדליק שמונה אלא שסתרו המזבח ובנאוהו וכל
שבעת הימים היו מתקנים בכלי שרת', ופירושו דמיד היו מתקנין שמן אחר, אלא שהיו טרודין להכין
ולטהר כלי שרת ולעשות המזבח ולא יכלו ליקח שמן אחר ולכך נעשה נס בכך שמן ונתקיים שמונה
ימים, ולפיכך נקרא חנוכה על שם חנוכת המזבח שנסתר ובנאוהו. והיינו נמי דאמרינן במדרש למה
נסמכה פרשת בהעלותך לחנוכה נשיאים לפי שהיה לוי מתרעם על שלא זכה להקריב ואמר לו הקב"ה
שלהם לא היה אלא יום אחד לנשיא ולפי שעה, וחנוכה שלך תהיה שמונה ימים ולדורות, משמע
שגם הוא היה נקרא על שם חנוכת המזבח כמו אותן של נשיאים". תב. וראה פרי צדיק במדבר
מאמר טז: "וכמו ששמענו מרבינו זצ"ל מאיזביצא על מאמר הגמרא (בבא מציעא מד, א) שנית לנו
בילדותיך הכסף קונה את הזהב ותחזור ותשנה לנו בזקנותך הזהב קונה את הכסף, היינו שבימי
הילדות - ימי הנעורים שאז נמצא התשוקה בלב האדם מ'חסד נעורים' להקדושה, והוא בחינת כסף,
אבל הוא רק לתכלית שיקנה על ידה את הזהב, היינו לקנות בנפשו בחינת היראה שמרומז בזהב
כידוע". תג. ראה לשון רש"י בראשית יד, יד: "חניכיו - חניכו כתיב זה אליעזר שחנכו למצות.
והוא לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה. וכן חנוך לנער (משלי כב,
ו) חנוכת המזבח (במדבר ז, י) חנוכת הבית (תהלים ל, א)". תד. ראה לעיל מאמר א, ד.

מדתו של יצחק. וכל מה שנתפשטה יותר חכמת התורה במדות הוא בתקף התלבויות ביותר. וביצקב שמדתו אמת נתפשטה הארת התורה ביותר, כמו שאמרו (ברכות ה, ב) אמת זו תורה שנגאמר (משלי כג, כג) אמת קנה ואל תמכר. וביוסף כתיב (בראשית לו, ג) כי בן זקנים הוא לו, ואיתא בכראשית רבה (פר, ח) שכל הלכות שמסרו שם ועבר ליצקב מסרן לו, וגם אמרו (תענית טו, א) צדיקים לאורה דכתיב (תהלים צו, יא) אור זרע לצדיק, ועל ידי האור הזרוע בבחינת צדיק נשפע ונתפשט הארת התורה בשפע רב פידועי. ומשה ואהרן המה השרש של תורה שבכתב ותורה שבעל פה. ודוד המלך עליו השלום הוא מרפכה למדת מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה [הקדמת תיקור"ז בפתח אליהו].

ובחנכה מדליקין שמונה גרות, כי הגר שמיני מרמז על 'בינה ליבא' שהוא המקור של שבעה האורות הנזכרים, והינו התשוקה והרצון שכלבתי להגיע למאור התורה שתתפשט בלב.

אהרן מיצר על שלא הקריב בחנכת הנשיאים, ואמר לו הקדוש ברוך הוא לגדולה מזו אפה מתקן וכו' הקרבנות כל זמן שבית המקדש קים הם נוהגים אכל הגרות לעולם וכו'. וכתב הרמב"ן [בהעלותך ח, ב] שגרמז על גרות חנכה שהם נוהגין לעולם.

דהנה ענין שבעת הגרות של המנוחה מרמזים על התפשטות אור התורה בכל שבע המדות הקדושות, נגד שבעה הרועים שהם מרפכה לשבע המדות [זוה"ח תולדות כו, ב]. ובכלם נמצא התפשטות חכמת התורה המרמז למנוחה בדרום כמו שאמרו (כבא בתרא כה, ב) הרועה שיחכים ידרים וכו'. והינו כי באברהם אבינו עליו השלום איתא (בבראשית רבה סא, א) שזמן לו הקדוש ברוך הוא שתי כליותיו בשני רבנים, והיו נובעות ומלמדות אותו חכמה, וגם השני אלפים תורה התחילו מאברהם אבינו עליו השלום [עבודה זרה ט, א]. וביצחק איתא (זוהר ח"ג פ, ב) אורייתא מסטרא דגבורה קא אתיא, שהיא יראה

תה. ראה לעיל הערה כה לשון הרמב"ן. **תו.** ראה רבנו בחיי שמות כה, לא: "ועל דרך השכל המנוחה בשבעה נרותיה תרמוז לתורה הנקראת אור שנאמר (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, והיא כוללת שבע חכמות, ועל כן היו נרותיה שבעה". **תז.** ראה זוה"ק ח"ב קנ, א. וראה שער המצות בהעלותך ד"ה ענין: "ודע כי המנוחה היא רחל נוקבא דז"א וכו', ושבעה נרותיה הם שבעה ספירות תחתונות מחדש עד מלכות שבה הנקרא גוף שלה מצויירים כעין שלשה קני מנוחה ימין ושמאל ואמצע". **תח.** "אמר רבי יצחק הרוצה שיחכים ידרים (בתפלתו יחזיר פניו לדרום - רש"י) ושיעשיר יצפין וסימנין (וסימנין - שלא תחליף) שלחן בצפון ומנוחה בדרום". **תט.** וראה זוה"ק ח"ב קסו, ב: "האי אור זרע ליה קודשא בריך הוא בגנתא דעדנוי, ועביד ליה שורין שורין על ידוי דהאי צדיק, דאיהו גנא דגנתא, ונטיל להאי אור, וזרע ליה זרועא דקשוט, ועביד ליה שורין שורין בגנתא, ואוליד ואצמח ועביד פריין, ומנייהו אתון עלמא, הדא הוא דכתיב (תהלים צו, יא) אור זרוע לצדיק וגו' וכו'. כגוונא דא ותורה אור (משלי ו, כג) אורייתא דאתיהיבת מסטרא דההוא אור קדמאה הכי אזדרע תדיר בעלמא ועביד תולדין ואיבין ולא שכיך לעלמין". **תי.** ראה שערי אורה שער ח. **תיא.** ראה מה שכתב רבינו בקונטרס על משלי אות ב: "לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה (משלי א, ב). חכמה היא

ועקר הגעגועים והתשווקה בלב לזכות למאור התורה נתגלה אז בימי גזרת יון, שהיה לבטלם מתורה ומצוות יי, והיה לבם נשבר מאד מזה שנראה שמן השמים מעבבין מפני שאין התורה ומצוות שלהם מקבל בעיניו יתברך והוא דומה כשופך קיתון על פניו (בסוכה כח, בתיי), ועל ידי זה נתמרמרו, וגדלה התשווקה בלבם לעסק בתורה בסתר יי. וגם אותם שלא יכלו להצניע את עצמם לעסק בתורה, עוד יותר גדלה הצעקה והתשווקה בלבם לזכות למאור התורה.

ועל ידי זה זכו לגס שנודמן להם השפודין של ברזל לעשות המנוחה, שהיא הכלי קבול למאור שבעת הנרות, שהיא נגד הרצון שבלב, שעל ידי זה נעשה פלי להיות נשפע בו מאור התורה.

ויש לומר שמתרץ בזה קשית הבית יוסף [אר"ח סימן תר"ע] למה עושין שמונה ימי חנכה כי הגס מהשמן היה רק על שבועה ימים. ויש לומר כי גס יום הראשון היה שמצאו השפודין של ברזל פנראה מהפסיקתא שזה היה עקר הגסטו, והינו מה שמצאו הכלי להדליק בו האור. ואחר כך מדליקין שבועה ימים נגד הגס של מציאת השמן להיות התפשטות עצם הארת חכמת התורה בשבע המדות הקדושות פנפך.

ואיתא (שבת יג, ב) מי כתב מגלת תענית, אמרו חנניה בן חזקיה וסיעתו שהיו מחבבין את הצורות יטו. ולכאורה הנה ליה לומר שהיו מחבבין את הנסים, ומה להם להצרות יי. אמנם על ידי הצורות והגזרות זכו למאור התורה יי, וכמו

במחשבה שבמוח ובינה הוא הרצון וההרגשה שבלב כידוע ממאמר פתח אליהו, וזה הוא מה שביד האדם כמו שנאמר (דברים י, יב) מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה, שהוא בלב כמו שאמרו ביומא (עב, ב) וכמו שאמרו בחלק (סנהדרין קו, ב) רחמנא ליבא בעי ובדברי הימים א-כח, ט כי כל לבבות דורש ה' וכמו שנתבאר במקום אחר באורך, ולכן נקרא בינה מה שהאדם מחדש. **תיב**. כמו שאומרים בנוסח ועל הניסים: "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". וברמב"ם חנוכה פרק ג הלכה א: "בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול, עד שריחם עליהם אלוהי אבותינו והושיעם מידם והצילם". **תיג**. "כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וכו', ירדו גשמים וכו' משלו משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו". ושם כט, א: "דתיא שפך לו רבו קיתון על פניו ואמר לו אי אפשי בשמושך". **תיד**. ראה יוסיפון פרק יח, כ. וראה מגילת אנטיוכוס: "ביום ההוא אמרו בני ישראל אלה לאלה, באו ונלך ונשבות במערה פן נחלל את יום השבת". **תטו**. וכן כתבו בהגהות יעב"ץ ובפירוש מהר"א הלוי על מגילת תענית שם, ובזרע אפרים על הפסיקתא שם. **תטז**. וברש"י שם: "מחבבין את הצרות - שנגאלין מהן, והנס חביב עליהן להזכירו לשבחו של הקדוש ברוך הוא, וכותבין ימי הנס לעשותן יום טוב, כגון אליו יומין דלא להתענאה בהון". **תיז**. וראה מהרש"ל בחכמת שלמה שם (ד"ה רש"י בד"ה מחבבין) ובשפת אמת שם. **תיח**. וראה מהרש"א שבת שם: "שהיו מחבבין את הצרות וכו', פירש רש"י שנגאלין מהם וכו', ולשון את הצרות לא משמע כן. אלא שמחבבין הצרות ממש כדאמרין ביסורין (ברכות ה, ב) חביבין עליך יסורין, ולכן עושין בו ביום שנגאלו יום טוב דמתוך זה יזכור יום הצרה

התחלת תורה שבעל פה תכא, כי היא התחלת מצוה דרבנן שהוא רק משרש תורה שבעל פה, כמו שאמרו בגמרא (שבת כג, א) על ברפת גר חנכה 'והיכן צונו מלא תסור' תכב. ודיקא אז על ידי הצער והגזרה נתיסד התורה שבעל פה, כמו שאמרו (בראשית רבה ב, ד) 'וחשך' [בראשית א, ג] זה יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיהן תכב, ודיקא על ידי זה 'ויאמר אלהים יהי אור' [שם, ד] והינו הארת תורה שבעל פה, וכדאיתא (תנחומא נח ג) תכד ששל עמלי תורה שבעל

שנאמר [תהלים כג, ד] שבטך ומשענתך הפה ינחמני, שדיקא על ידי השבט מוסר בא להם המשענת ביתר שאת, וכדאיתא בפרקי היכלות (פרק כח) שביט שני אף על פי שלא שרתה שם שכינה אבל הדרה יקרה כבודה וגדלתה וכו' של תורה לא נתנה עד בית שני, עין שם טיט. והמכנין על זמן החשמונאים שהיה התחלת הארת תורה שבעל פה, דחנכה התחלת הנסים שלא נתנו ליכתב, כי אסתר הוא סוף הנסים שנתנו ליכתב (כמ"ש יומא כט, א תכ), והינו

דחביבה לו, וכמו שאמרו (שם ס, ב) כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה. ולזה נקרא ספר מגילת תענית דהיינו טובים הנזכרים בו עיקרן לא נתייסדו אלא על שם התעניות שהיו להם בעת צרה. וראה עוד בחתם סופר שבת שם ד"ה חנניה. **טיט.** "אמר רבי ישמעאל כך אמר רבי עקיבא משום רבי אליעזר הגדול, מיום שנתנה תורה עד שנבנה הבית האחרון, תורה נתנה הדרה יקרה גדולתה וכבודה ותפארתה אימתה פחדה ויראתה עשרה גאותה וגאונה עוזה ועוזזה וכבודה לא נתנו, עד שנבנה בית אחרון לא שרתה בה שכינה". **תכ.** "למה נמשלה אסתר לשחר, לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים, והא איכא חנוכה, ניתנה לכתוב קא אמרינן". **תכא.** וראה להלן מאמר יד: "והיינו שבנס אסתר אף שהיה מקופל קצת בטבע מכל מקום עיקר הנהגת הנס ראו הכל שהוא מה' יתברך שיעלה על לב מלך לישא אשה אשר לא ידע מולדתה הוא נגד הטבע וכו' רק שאחר כך היה הנס מקופל קצת בטבע שעשה לאהבת אסתר וכו', מה שאין כן נס חנוכה שהיה בחינת תורה שבעל פה שאמרו שנמשל כטל 'תזל כטל אמרתי' (דברים לב, ב) שאין ניכר ירידת הטל מלמעלה רק מבינים כשוראין הארץ לחה שירד הטל, וכן תורה שבעל פה נדמה לחכמים שהם המחדשים ובאמת הם דברי אלהים חיים דברי אשר שמתי בפיו (ישעיה נט, כא), וכן נס חנוכה שהיה על ידי מלחמה, רק שבאמת היה מה' יתברך שנתן בלבם אומץ וחיוזוק לעמוד במתי מעט נגד עם רב, מכל מקום ההתעוררות היה מצדם, ואחר כך נתן להם כח ומסר גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים ומכל מקום לא היה הנס מפורש לעין כל, ובפרט נס השמן שהיה נסתר בודאי ולא ניתן לכתוב שהיה בחינת תורה שבעל פה". וראה ברסיסי לילה אות נו. **תכב.** ראה לעיל מאמר ב: "דמצות נר חנוכה נקרא במדרש (תנחומא נשא כט) ובפסיקתא (פרשה ג סימן א) מצות זקנים, והטעם דכל מצות דרבנן יש להם שורש בתורה כמו עירובין משמרת וסיג שלא יבאו לטלטל ברשות הרבים וכו' ומצות מגילה למדו מקל וחומר (מגילה יד, א) ומה מעבדות לחירות וכו' ממיתה לחיים לא כל שכן, והרי כתיב בתורה שהקב"ה קבע מועד בפסח לזכר נס יציאת מצרים מעבדות לחירות וקל וחומר ניתן לדרוש. מה שאין כן מצות נר חנוכה שאין לו שורש בתורה ורק מצות זקנים. וזה הטעם ששאלו בגמרא (שבת כג, א) והיכן צונו וכו', ולמה שאלו רק על מצות נר חנוכה ולא שאלו על שאר מצות דרבנן כמו מקרא מגילה ועירובין שמברכים גם כן אשר קדשנו במצותיו וצונו היכן צונו, רק דשם יש להמצוא שורש גם כן בתורה, מה שאין כן מצות נר חנוכה שהיא רק מצות זקנים כאמור". וראה שם הערה קסו ולהלן מאמר כד. **תכג.** ראה לעיל הערה קכג. **תכד.** ראה לעיל הערה רנא לשון התנחומא.

המודעה דכפית הָהָר כְּגִיגִית [שבת פח, א].
וְגַמְר הַתְּשׁוּקָה וְהַנְּעֻנִים הִיָּה בִּימֵי
הַחֲשֹׁמוֹנָאִים מִצַּד הַצָּרוֹת. וְעַל זֶה אָנוּ עוֹשִׂין
זִכָּר לְזֶה הַחֲנוּף וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁל תּוֹרָה שְׂבַעַל
פָּה שֶׁהִיָּה אֲזוֹ, שְׂעַל יְדֵי זֶה נִשְׁאָר בְּנוֹ
בְּקִבְעוֹת הָאֶרֶץ הַתּוֹרָה שְׂבַעַל פָּה לְעוֹלָם,
וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר חֲנֹף לְנֶעֱרַע עַל פִּי דְרָכּוֹ גַּם
כִּי יִזְקֵין לֹא יִסּוֹר מִמֶּנָּה, וּכְמִכְנֵן הַמִּדְרָשׁ
'אֲבָל הַנִּרְוֹת לְעוֹלָם':

ח

בְּנִמְרָא (שבת כא, ב) בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים
וְכוֹי מִכָּאן וְאֵילָף פּוֹחַת וְהוֹלֵךְ,
וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים יוֹם רִאשׁוֹן מִדְּלִיק אָחַת
מִכָּאן וְאֵילָף מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ וְכוֹי, חַד אָמַר
טַעֲמָא דְּבֵית שְׁמַאי כְּנִגְדָּא יָמִים הַנִּכְנָסִין
וְטַעֲמָא דְּבֵית הֵלֵל כְּנִגְדָּא הַיָּמִים הַיּוֹצֵאִין,
וְחַד אָמַר טַעֲמָא דְּבֵית שְׁמַאי כְּנִגְדָּא פְּרִי הַחֹג
וְטַעֲמָא דְּבֵית הֵלֵל דְּמַעְלִין בְּקִדְשׁ וְכוֹי. וַיֵּשׁ
לְהִבִּין שָׂרֵשׁ מִחֻלְקַת בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל
לְחֹף מֵאֵן דָּאֲמַר, לָמָּה סְבִירָא לְהוֹי לְבֵית
שְׁמַאי כְּנִגְדָּא הַיָּמִים הַנִּכְנָסִין דְּוָקָא וּבֵית הֵלֵל
סְבִירָא לְהוֹי כְּנִגְדָּא הַיָּמִים הַיּוֹצֵאִין דְּוָקָא.

אָף הָעֲנִין דְּבֵית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל נִקְרְאוּ
בְּמִשְׁנָה (עֲדוּת פֶּרֶק א מִשְׁנָה ד) אָבוֹת
הָעוֹלָם תְּכוֹי, וְכֵן נִקְרְאוּ בְּזִהָר הַקִּדְשׁ (ח"ג עג, א)

פֶּה נֶאֱמָר [ישעיה ט, א] הָעַם הַהוֹלְכִים בַּחֲשָׁף
רָאוּ אוֹר גְּדוֹל אוֹר הָרִאשׁוֹן וְכוֹי וְגַם לֹא
כָּפָה הָהָר כְּגִיגִית רַק עַל תּוֹרָה שְׂבַעַל פָּה
לְפִי שֵׁישׁ בֶּה צַעַר גְּדוֹל וְנִדּוּד שִׁינָּה וּמִנְבֵּל
עֲצָמוֹ עָלֶיהָ, וְעַל לְמוֹד תּוֹרָה שְׂבַעַל פָּה
נֶאֱמָר [דברים ו, ה] וְאֶהְבֶּתָּ וְגוֹ' בְּכָל לִבְכָּךְ
וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֵדְךָ שְׂאִין זוֹכָה לָּהּ
רַק מִי שֶׁהוּא אוֹהֵב הַקִּדְשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל
לְבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ וּבְכָל מְאוּדוֹ, עֵינֵי שָׁם,
וְעָלֶיהֶם נֶאֱמָר [שופטים ה, לא] וְאֶהְבִּיו כְּצֹאֵת
הַשָּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ שֶׁהַקִּדְשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאִיר
עֵינֵיהֶם לְעֻתִּיד לְבוֹא תְּכָה.

וּבְזִהָר יוֹבֵן לָמָּה אֵין עוֹשִׂין זִכָּר לַחֲנוּף הַבֵּית
בְּקִרְבָּנוֹת, כִּי הַקִּרְבָּנוֹת הֵמָּה בְּטָלִים
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר [ישעיה א, יא] לָמָּה לִי רֹב זִבְחִיכֶם.
אֲמַנֵם הַנִּרְוֹת הַמְרַמְזִים לְמֹאזֵר הַתּוֹרָה,
עוֹשִׂין זִכָּר לַחֲנוּף שֶׁל הַחֲשֹׁמוֹנָאִים כִּי
מִזֶּה נִתְקַיֵּים בְּנוֹ מֹאזֵר הַתּוֹרָה עַל יְדֵי הַחֲנוּף
וְהַתְּשׁוּקָה לְאוֹר הַתּוֹרָה שֶׁהִיָּה לָהֶם אֲזוֹ.

כִּי מִיָּד בְּהִתְחַלֵּת מִתֵּן תּוֹרָה הִיָּו בַּתְּשׁוּקָה
גְּדוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר [שמות יט, ב] וַיִּחַן
שֵׁם יִשְׂרָאֵל כְּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד [רש"י
שם]. וְזֶה הִיָּה עַל תּוֹרָה שְׂבַכְתָּב, שְׂעַל תּוֹרָה
שְׂבַעַל פָּה נִצְרָף לְכַפּוֹת עָלֶיהֶם הָהָר כְּגִיגִית
כְּדֹאִיתָא בְּתַנְחוּמָא [שם]. אֲבָל אַחֵר זֶה 'הַדָּר
קְבִלוּהָ מֵאֶהְבָּה בִּימֵי אַחֲשָׁרוּשׁ' וּבְטָלוּ

תְּכָה. כְּדֹאִיתָא בְּתַנְחוּמָא שֵׁם, עֵינֵי"ש. **תְּכוֹי.** רָאָה שֵׁם מִשְׁנָה א-ד: "שְׁמַאי אוֹמֵר כָּל הַנְּשִׁים דִּין
שַׁעֲתָן, וְהֵלֵל אוֹמֵר מִפְקִידָה לְפִקִּידָה וְכוֹי, וְחַכְמִים אוֹמְרִים לֹא כְּדַבְרִי זֶה וְלֹא כְּדַבְרִי זֶה וְכוֹי. שְׁמַאי
אוֹמֵר מִקֵּב לַחֲלָה, וְהֵלֵל אוֹמֵר מִקְבִּים, וְחַכְמִים אוֹמְרִים לֹא כְּדַבְרִי זֶה וְלֹא כְּדַבְרִי זֶה וְכוֹי. הֵלֵל
אוֹמֵר, מִלֵּא הֵינ מִים שְׁאוּבִין פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוָה וְכוֹי, וְשְׁמַאי אוֹמֵר תִּשְׁעָה קִבּוּין, וְחַכְמִים אוֹמְרִים
לֹא כְּדַבְרִי זֶה וְלֹא כְּדַבְרִי זֶה אֲלֵא עַד שְׁבָאוּ שְׁנֵי גִרְדִּים מִשְׁעָר הָאֲשָׁפוֹת שְׁבִירוּשָׁלַם וְהַעֲדִידוּ וְכוֹי
וּקִימוּ חַכְמִים אֶת דְּבִרְיָהֶם. וְלִמָּה מִזְכִּירִין אֶת דְּבִרֵי שְׁמַאי וְהֵלֵל לְבִטְלָה, לְלַמֵּד לְדוֹרוֹת הַבָּאִים שֶׁלֹּא
יִהְיֶה אָדָם עוֹמֵד עַל דְּבָרָיו (שֶׁלֹּא יִהְיֶה סִרְבָּן לַעֲמוּד קִיִּים בְּסִבְרָתוֹ - רע"ב), שְׁהָרִי אָבוֹת הָעוֹלָם (הֵלֵל וְשְׁמַאי)
לֹא עָמְדוּ עַל דְּבִרְיָהֶם."

אברהם ראויה להבארות קדם אדם הראשון
אלא אמר הקדוש ברוך הוא וכו' אני בורא
את האדם תחלה שאם יקלקל יבוא אברהם
ויתקן תחתיו. ועל כן בעולם הזה שמתנהג
על פי ההנהגה שהקדים ה' יתברך מדת
הרחמים למדת הדין הלכה ככית הלל תלמידי,
אבל לעתיד כשייתקן כל הפגם של הנחש
ויהיה כמו שעלה במחשבה 'עשה האלהים
את האדם ישר' תלמידי, ויוכל העולם להתנהג
במדת הדין, יהיה ההלכה ככית שמאיתלמי.
וכן עם צדיקים הקדוש ברוך הוא מדרק
אפילו כחוט השערה שנגמר [תהלים ג, ג]
וסביביו נשערה מאד (כמ"ש בבא קמא ג, א)
שהם יוכלו להתנהג כפי המחשבה תלמידי. וכן

אבהן דעלמא. והינו דהלל היה מסטרא
דרחמי, דרגא דאברהם, ושמאי היה מסטרא
דידינא גבורה, דרגא דיצחק, כמו שאמרו
ברעיא מהימנא (זוה"ק שם רמא, א) תכז. וכן
כתב הגאון ר' זלמן שלעתידי יהיה ההלכה
ככית שמאי, והוא על פי מה שאמרו רז"ל
[בראשית רבה יב, טו] שבתחלה עלה במחשבה
לברא העולם במדת הדין ואחר כך שתף
הקדוש ברוך הוא מדת הרחמים למדת
הדין כמו שנגמר [בראשית ב, ד] ביום עשות
הוי"ה אלהים. ושם פתיב 'בהבראם' תכט
ונדרש [בראשית רבה יב, ט וכוהר הקדוש ח"א ג,
א] באברהם, וזהו עולם חסד יבנה [תהלים
פט, ג] תל. ואיתא [בראשית רבה יד, ו] שהיה

תכז. "אמר רעיא מהימנא, הלל ושמאי דאתון חד מסטרא דרחמי וחד מסטרא דדינא, דאינון חסד
וגבורה דרגין דאברהם ויצחק ואתון מגזעייהו, אתכנשו הכא, אתון ותמנין תלמידים דהוו ליה להלל,
ואוף הכי תלמידי בית שמאי, לסעודתא דמלכא". תכח. ראה מקדש מלך על זוה"ק ח"א יז, א;
ובספר ויקהל משה דף נד. תכט. "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלהים
ארץ ושמים". תל. ראה זוה"ק ח"א רל, ב: "חסדי ה' עולם אשירה [תהלים פט, ב] אינון חסדים
דקב"ה עביד עם עלמא וכו' וקב"ה אודע ליה לאברהם רזא דמהימנותא, וכד ידע רזא דמהימנותא
ידע דאיהו עיקרא וקיומא דעלמא דבגיניה אתברי עלמא ואתקיים, הדא הוא דכתיב (שם, ג) כי אמרתי
עולם חסד יבנה וגו'. דכד ברא קב"ה עלמא, חמא דלא יכיל למיקם עד דאושטי ימינא עליה ואתקיים,
ואי לאו דאושטי ימינא עליה לא אתקיים בגין דעלמא דא בדינא אתברי וכו'. והא אוקמוה 'בהבראם'
באברהם כתיב, ובגין כך אמרתי עולם חסד יבנה". תלא. וראה בפרדס רמונים שער ט פרק ב:
"שהלל היה נשיא איש החסד ושמאי אב בית דין בעל הגבורה, וממדותיהם ניכרים, שהלל לא כעס
מימיו שלא לפגום מידתו, ושמאי היה רגזן שמידתו גרמה לו. ועיקר מחלוקתם היה לשם שמים (אבות
פרק ה משנה יז) לקבל הכרעה, ולפיכך נתקיימה מחלוקתם. ועל דרך זה יובן מה שאמרו חז"ל (עירובין
יג, ב) מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותם מפני ענוותנותם, והכונה שהיו מתדבקים לצד החסד
בענוה ובשפלות ובהיותם נוחים ולכן הלכה שהיא השכינה כמותם, שנטייתה לצד החסד וכו'. ולכן
לפעמים גם כן יהיה הלכה כבית שמאי בדוחק שרוב הנטייה הוא לצד החסד. ולהעירנו על הענין
הזה אמרו רז"ל (ראה עדיות פרק ה משנה א) בית הלל לקולא בית שמאי לחומרא זה לחסד וזה לגבורה
כמדתם חוץ מדבר מספר כנודע". תלב. קהלת ז, כט. תלג. ונתבאר עוד בפרי צדיק לראש השנה
מאמר ז. וראה עוד בראש דוד (לחיד"א) פרשת נצבים וילך: "וארחיב הדברים לפי מה שכתבו חכמי
המדע דהלכה כבית שמאי בשמים, שהוא מן הגבורות, והלכה כבית הלל לישראל גוי אחד בארץ,
דהלל מחסד, וזהו שאמר רבי יהושע לא בשמים היא (בבא מציעא נט, ב), כלומר דבשמים הן הן
גבורותיו שם הלכה כרבי אליעזר וכבית שמאי, אך לא בארץ". תלד. ראה של"ה הקדוש בראשית
תורה אור: "דעו כי מה שעלה במחשבה מחשבתו קיימת, ומתחילה אקדים מה שאמרו רז"ל (יבמות

אֶהְיֶה, וּמִצֵּד הָאֶהְכָּה בָּא הַזְרִיזוֹת בְּמִצְוֹת
עֲשֵׂה, וְיִצְחָק שְׁמִדָּתוֹ פָּחַד יִצְחָק הַיְרָאָה
וּמִצְדָּה בָּא הַזְהִירוֹת בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה
וּכְמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ מִהִירוֹשָׁלַיִם [בְּרִכּוֹת פ"ט ה"ה
סז, א] (וּנְתַבָּא רִשְׁתָּהּ חֵי-שְׂרָה מֵאֲמָר ז') וְהִסְדֵּר
מִצֵּד ה' יִתְבָּרַךְ 'אֲנֹכִי' וְאַחֵר כֶּף 'לֹא יִהְיֶה',
שֶׁה' יִתְבָּרַךְ מְשַׁפֵּיעַ קִדְשָׁה וְדִבְרֵי תוֹרָה
לִלְב חֶכֶם לִימִינוֹ וְעַל יְדֵי זֶה נִעְקָר הָרַע
מִלְב כְּסִיל לְשִׁמְאָלוֹ, וּכְמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ (שִׁיר
הַשִּׁירִים רבא א, טו פסוק יִשְׁקֵנִי) שְׁפִשְׁעָה שְׁשִׁמְעוּ
דְּבוּר 'אֲנֹכִי' נִתְקַע תִּלְמוּד תוֹרָה בְּלִפְסָם
וּבִשְׁפָעָה שְׁשִׁמְעוּ דְּבוּר 'לֹא יִהְיֶה' נִעְקָר יֵצֶר
הָרַע מִלְבָּם, דְּאֲנֹכִי שֶׁרֶשׁ כָּל הַמִּצְוֹת עֲשֵׂה
וְהַדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא יִהְיֶה שֶׁרֶשׁ הַמִּצְוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה תִלְט. וְלִכֵּן מִצֵּד ה' יִתְבָּרַךְ הִסְדֵּר נִפְשׁ
אֲבָרָהֶם וְאַחֵר כֶּף יִצְחָק. וְכֵן יִצְאָה בַּת
קוֹל הִלְכָה כְּבִית הִלָּל [עִירוּבִין שם] שֶׁהֶם
דִּרְגָּא דְּאֲבָרָהֶם.

יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם שֶׁהִיָּה כְּאָדָם
הָרֹאשׁוֹן קִדְם הַקְּלָקוּל כְּמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ בְּפָה
פְּעָמִים תִּלְהָ כְּתִיב בֵּיה [בְּרִאשִׁית כח, כא] וְהִיָּה
ה' לִי לֵאלֹהִים, שֶׁרִצָּה לְהַתְנַהֵּג עַל פִּי מִדַּת
הַדִּין, וְזֶהוּ שְׁנֵאָמַר 'לִי לֵאלֹהִים' דִּיקָא תִּלּוּ.

וְזֶה הָעֲנִין שְׁבִמְשִׁנָּה הַזְכָּרוֹ תְּמִיד בֵּית
שְׁמַאי קִדְם לְבֵית הַלֵּל תִּלּוּ, וּמִכָּל מְקוֹם
הִלְכָה כְּבִית הִלָּל [עִירוּבִין יג, ב]. וְהַשְּׁעָם
דְּנִפְשׁוֹת הָאֲבוֹת בְּרָא ה' יִתְבָּרַךְ מִצֵּדוֹ,
דְּכְתִיב [יְהוֹשֻׁעַ כד, ג] וְאָקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת
אֲבָרָהֶם וְגו', וְכֵן יִצְחָק נִמּוֹל לְשִׁמּוֹנָה
בְּרִאשׁוֹנָה, וְהִינוּ שְׁבַחַר בּוֹ ה' יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא
מִדַּעְתּוֹ. וְהוּא שְׁבִאָמַת ה' יִתְבָּרַךְ מִצֵּדוֹ
בְּרָא נִפְשׁוֹת הָאֲבוֹת שֶׁהֶם מִדּוֹת הַקְּדוּשִׁים
חֶסֶד וּגְבוּרָה, וּמִדּוֹתֵיהֶם אֶהְכָּה וְיִרְאָה,
וּמִצֵּד ה' יִתְבָּרַךְ הִסְדֵּר בְּחִינַת אֲבָרָהֶם וְאַחֵר
כֶּף בְּחִינַת יִצְחָק, דְּאֲבָרָהֶם שֶׁשֶׁרֶשׁ מִדַּתוֹ
הָאֶהְכָּה כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר [יִשְׁעִיָּה מֵא, ח] אֲבָרָהֶם

קכא, ב) כי הקדוש ברוך הוא מדקדק יותר עם הצדיקים מהשאר ומדקדק עמהם כחוט השערה, כי כל הקרב הקרוב ביותר למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא צריך להיות ביותר מזוכך ומקודש ומטוהר וכו', ועל כן בני עליה הזוכים למדריגות עליות הנשמות לפני ולפנים, בסוד התורה הקדומה בסוד ישראל עלו במחשבה, ואלו הם בני עליה אשר שורש נשמתם בסוד המחשבה העליונה, הם מדוקדקים בקו הדין ביותר ויותר מרוב העולם שמדריגתם למטה מהם, ואצלם נשאר בחינת עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, כי הם עולים שם, על כן הם תמיד מדוקדקים במדת הדין. **תלז.** פרי צדיק וישב מאמר ד, ו ועוד. **תלו.** ונתבאר בפרי צדיק לשבועות מאמר ז. **תלוז.** ראה עירובין יג, ב: "מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן מפני שנוחין ועלובין היו ושונים דבריהן ודברי בית שמאי ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן". וראה בריטב"א שם ובריטב"א שבת טו, א; ובתוס' חגיגה טז, א ד"ה שנים. **תלח.** ז"ל רבינו שם: "ואיתא בירושלמי (ברכות פרק הרואה ה"ה סז, א הובא בתוס' סוטה כב, ב ד"ה פרוש) עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהבו וכו', ששורש המצוות עשה בא על ידי אהבת ה' יתברך. ומדת יצחק הפחד והיראה ומזה בא השמירה במצוות לא תעשה, וכמו שאמרו (שם) שאם באת לבעוט דע שאתה ירא וכו', והיה עסק אברהם אבינו ע"ה הזריות במעשה כמו שאמרו (חולין טז, א) קרא זריותה דאברהם קמשמע לן, וכן (יומא כח, ב) אנו מאברהם ניקום ונגמור ופירש רש"י (ד"ה אנו) להיות זריון כאברהם, והוא כמו שאמרנו דזריות במצות עשה וזהירות במצות לא תעשה, כמו שאיתא (רש"י לרי"ף עבודה זרה ו, א מדה"ר)". **תלט.** ראה תיקוני זוהר תיקון כב סג, ב.

אבל מצד האדם הסדר סור מרע ואחר כך ועשה טוב, שלזכות לדברי תורה צריך שיקדם היראה להיות סור מרע שהוא מדת יצחק אבינו עליו השלום תמ. וכן הזכירו תמיד בית שמאי קדם לבית הלל תמא.

והנה בחנניה יש שני הענינים, הנצוח, שבא על ידי שזכו להוריק הרע מלב פסיל לשמאלו, וגם הגם שנעשה בשמן, שזכו להכניס קדשה ללב חכם לימינו, ועל ידי הדלקת הנרות שזוכין שיאיר בלבם האור מה' יתברך כמו שנאמר [תהלים קיח, כז] אל ה' ויאר לנו, וכמו שאמרנו [מאמר ב] שה' יתברך מקים מצות וקנים ומדליק נרות חנכה, שמאיר בלב בני ישראל.

וזה הענין, דבית הלל פפי מדתם שהיו דרגא דאברהם וסבירא להו שהעקר להכניס האור ללב חכם לימינו, ועל פן סבירא להו דמוסיף והולך דמעלין בקדש, שכן סדר הארת האור הולך ואור עד נכון היום תמ. וכמו שאמרנו בזהר הקדוש (ח"א קע, א) 'שראל נהורא דלהון זעיר זעיר עד דיתתקפון וינהיר לון קודשא בריך הוא לעלמין וכו', 'כמו שחר' [שיר השירים ו, י] ודא איהו נהורא דקיק, ולבתר יפה פלכנה' [שם] וכו' נהיר יתיר משחר, ולבתר ברה פחמה' [שם] בגין דנהוריה תקיף ונהיר יתיר מסיהרא וכו' תמ. וזה שאמרנו מוסיף והולך, פסדר הארת האור בלב שמאיר ה' יתברך.

תמ. ראה פרי צדיק לט"ו בשבט מאמר ב: "אבל מצד האדם 'מה ה' שואל וגו' כי אם ליראה' (דברים י, יב) ואחר כך בא האהבה מה' יתברך, שכן דרכו של איש וכו' (קידושין ב, ב) כמו שאמרנו בשם רבינו רבי בער זצוק"ל. וזה שנאמר סור מרע ועשה טוב, ולכן הוזכר בכמה מקומות [לבד במקומות מיוחדים שיש לו טעם] שמאי ואחר כך הלל (ונתבאר חנוכה מאמר ח). ובפרי צדיק לסוכות מאמר מו: "אבל מצד האדם הוא להיפך 'סור מרע ועשה טוב' שאי אפשר שיזכה להכניס דברי תורה בלב עד שיסיר הרע מלב". תמא. וראה עוד באריכות בפרי צדיק לט"ו בשבט שם. תמב. ע"פ משלי ד, יח: "ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום". וראה מדרש תהלים מזמור יח: "אמר רבי יודן, לפי שאין הגאולה של אומה זו באה בבת אחת אלא קימעא קימעא וכו', לפי שהן עכשיו שרויין בצרות גדולות, ואם תבוא הגאולה בבת אחת אינן יכולין לסבול ישועה גדולה שהיא באה מתוך צרות גדולות, לכך הוא באה קימעא קימעא ומתגדלת והולכת. ולכך היא משולה הגאולה כשחר, שנאמר (ישעיה נח, ח) אז יבקע כשחר אורך, ולמה נמשלה כשחר, שאין לך אפילה גדולה מאותה שעה הסמוכה לבוקר, ואם יעלה לגלגל חמה באותה שעה כל הבריות נלכדין, אלא עמוד השחר עולה ומאיר לעולם תחילה ואחר כך לגלגל חמה עולה ומאיר ואין בריה נלכדת, שנאמר (משלי ד, יח) ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום". תמג. "רבי יהודה פתח ואמר, מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה איומה כנדגלות (שיר השירים ג, ו), האי קרא אוקמה ואתמר, אבל מי זאת הנשקפה אלן אינון ישראל בזמנא דקב"ה יוקים לון ויפיק מן גלותא כדין יפתח לון פתחא דנהורא דקיק זעיר, ולבתר פתחא אחרינא דאיהו רב מיניה, עד דקב"ה יפתח לון תרעין עלאין פתיחן לארבע רוחי עלמא. וכן כל מה דעביד קב"ה לישראל ולצדיקיא די בהו הכי כלהו, ולאז בזמנא חדא. לבר נש דאתיהיב בחשוכא ודיוריה הוה בחשוכא תדיר, כד יבעון לאנהרא ליה בעיין לאפתחא ליה נהורא זעירתא כעינא דמחטא, ולבתר רב מיניה, וכדין בכל זמנא, עד דינהרון ליה כל נהורא כדקא יאות וכו', אבל ישראל נהורא דלהון זעיר זעיר, עד דיתתקפון וינהיר לון קב"ה לעלמין, וכלא שאלי לון ואמרי מי זאת הנשקפה כמו שחר, איהו קדרותא דצפרא, ודא איהו נהורא דקיק, ולבתר יפה כלבנה, בגין דסיהרא נהורא דילה נהיר יתיר משחר, ולבתר ברה כחמה, בגין דנהוריה תקיף ונהיר יתיר מסיהרא,

שְׁוֵה עֵינֵן מֵה שְׁאֲמָרוּ בְּגִמְרָא [שבת שם]
 לְשָׁנָה אַחֲרַת קִבְעוּם וְכו', וְהִקְשָׁה
 בְּסִפְרָא עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל [דרוש לחנוכה ד"ה בתהלים]
 הֲלֹא זְרִיזִים מִקְדִּימִין לְמִצְוֹת וּמְדוּעַ
 הִמְתִּינוּ לְשָׁנָה אַחֲרַת. אֲךָ יֵשׁ לוֹמַר דְּבִשְׁנָה
 רִאשׁוֹנָה לֹא יָדְעוּ אִם נִקְבַּע קִדְשֵׁת יְמֵי
 חֲנֻכָּה לְעוֹלָמִי עַד, וְלֹא יָדְעוּ אִם לִקְבַּע יְמֵי
 חֲנֻכָּה לְעוֹלָם, דְּבִשְׁלֵמָא בִּיצִיאת מִצְרַיִם צִוָּה
 ה' יִתְבָּרֵךְ לִקְבַּע יוֹם טוֹב לְעוֹלָמִי עַד, מֵה
 שְׁאִין בֵּן מִצְוֹת נִרְ חֲנֻכָּה שְׁהִיָּה רַק מִצְוֹת
 זְקֵנִים שְׁהֵם תִּקְנוּ, לֹא יָדְעוּ בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה
 אִם תִּהְיֶה הַקִּדְשָׁה נִקְבַּע לְעוֹלָמִי עַד בְּזִמָּן
 הַזֶּה, אֲךָ לְשָׁנָה אַחֲרַת כְּשֶׁהֲרִגִּישׁוּ בְּזִמָּן הַזֶּה
 הָאֹר שֶׁהָאִיר בְּלֵב קִבְעוּם לִהְיוֹת מְדַלִּיקִין
 נִרְ חֲנֻכָּה לְעוֹלָם תִּמְי. וְזֶה שְׁאֲמָרוּ 'נִעֲשָׂאוּם
 יְמֵים טוֹבִים בְּהֵלל וְהוֹדָאָה', שְׁעַל יְדֵי הֵהֱלֵל
 וְהוֹדָאָה יָאִיר הָאֹר כִּי טוֹב, וְעַל יְדֵי כֵן
 יִנְכוּ לְהוֹרִיק הָרַע מִלֵּב כְּסִיל בְּזִמָּן הַזֶּה.

וּבֵית שְׁמַאי לְפִי מִדְתָּם דְּהֶעֱקָר לְהוֹרִיק
 הָרַע מִלֵּב כְּסִיל, וְנִצְרָךְ לָזֶה רַב חֲכָמָה
 לְתַקֵּן הָרַב כְּעַס, וְעַל פִּי מֵה שְׁאֲמָרוּ (נדרים
 כב, ב) אֶלְמָלָא חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל לֹא נָתַן לָהֶם
 אֶלָּא תַמְשָׁה חוּמָשִׁי תוֹרָה וְכו', כִּי בָרַב
 חֲכָמָה רַב כְּעַס [קהלת א, יח] תִּמְי, וְעַל כֵּן כָּל

וּבֵית שְׁמַאי, כְּפִי מִדְתָּם שֶׁהִיא דְּרָגָא דִּי צִחָק
 וּסְבִירָא לְהוּ שְׁעָקֵר לְהוֹרִיק הָרַע מִלֵּב
 כְּסִיל עַל יְדֵי הִירָאָה, אוֹמְרִים פּוֹחַת וְהוֹלֵךְ
 כְּנֶגֶד פְּרִי הַחֵג, שְׁהֵם לְהוֹצִיא הַנִּיצוֹצוֹת
 קְדוּשׁוֹת וּבְכָל פַּעַם פּוֹחַת וְהוֹלֵךְ (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
 סוֹף מֵאֵמֶר ב), וְהִינוּ לְהוֹרִיק הָרַע, שְׁלֹא יוֹשְׁאָר
 רַק הַהִשְׁאָרָה לְצִרָךְ יִשְׂרָאֵל.

וְחַד אָמַר טַעֲמָא דְּבֵית הַלֵּל כְּנֶגֶד יְמֵים
 הַיּוֹצֵאִין וְכו', דְּבֵית הַלֵּל כְּפִי מִדְתָּם
 סְבִירָא לְהוּ דְּעָקֵר מִצְוֹת חֲנֻכָּה לְהַכְנִיס
 הָאֹר לְלֵב חֲכָם, שֶׁהִנְצִיחַ מִהָרַע כְּבֵר הִיָּה
 בְּכ"ד יְמֵים שְׁקָדָם תִּמְי עַל יְדֵי כְּהִנְיָךְ
 הַקְדוּשִׁים, וְעָקֵר גִּירוֹת חֲנֻכָּה לְזִכּוֹת לְאֹר.
 וְהִסְדֵּר לְזִכּוֹת לְאֹר הוּא מִתְמַא לְעִילָא,
 מְדַלִּיק אֶחָד וְאַחֵר כָּךְ מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ, וְעַל
 כֵּן אָמְרוּ כְּנֶגֶד יְמֵים הַיּוֹצֵאִין.

מֵה שְׁאִין בֵּן בֵּית שְׁמַאי מִצַּד מִדְתַּ הַדִּין
 דְּרָגָא דִּי צִחָק שֶׁהוּא מִדְתָּם כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ
 בְּזִהַר הַקְדוּשׁ, סְבִירָא לְהוּ שְׁעָדִין לֹא יִצְאוּ
 יְדֵי חוּבָתָן לְהוֹרִיק הָרַע מִלֵּב כְּסִיל כְּמוֹ
 שְׁנִצְרָךְ תִּמְי. וְגַם הַנְצִיחַ לְהָרַע הִיָּה 'בִּימֵים
 הָהֵם' וּמוֹפִיעַ בְּכָל שָׁנָה 'בְּזִמָּן הַזֶּה' כִּחַ
 הַנְצִיחַ לִהְיוֹת סוֹר מִרְע.

ולבית איזומה כנודגלות, תקיפא בנהורא תקיף כדקא יאות". **תמז.** עיין מאירי שבת כא, ב.
תמה. וראה עוד בריסי לילה אות נו באריכות. **תמו.** ראה קדושת לוי קדושה ראשונה לחנוכה:
 "הנס שראו אבותינו ונביאים הקדמונים ואנשי כנסת הגדולה שעשה גם כן פעולה במעשינו הטובים
 שאלו החסדים נתגלה בכל שנה ושנה ובכל דור דור ומאירים אלו הנסים לפי גודל מעשיהם אשר
 עשו הקדמונים שיתגלה תמיד עשאוים יום טוב, כגון חנוכה ופורים, ושלש רגלים וכו'. וזה היה כונת
 אנשי כנסת הגדולה 'שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה' כלומר שאלו החסדים והניסים
 וההארות שהיו אז בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול נתגלה עד עכשיו בזמן הזה וכו', וזהו לשנה
 אחרת עשאוים ימים טובים וקבעום בהלל ובהודאה, כלומר שקבעו שאלו ההארות והניסים והחסדים
 יהיו תמיד וזוהו אנו ממשיכין ההארה תמיד בכל זמן וזה קבעום כלומר שקבעו אותם בכל דור ודור".
תמוז. ראה לעיל מאמר א הערה פג.

זמן שיש רב פעם נצרך לעמת זה רב חכמה לתקן הרב פעם.

ועל כן אמרו יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, שכל שנפחת הרב פעם, שמתקנים אותו, אין נצרך רב חכמה גם כן כל כך, שעל זה מורה הנורות שמרמזים לרב חכמה, דשמן מורה על חכמה תמח.

וענין שמונה ימים מורים כנגד המדות שנקראו ימים תמט. והם שמונה עד הוד וכמו שאמרו (תיקוני זוהר תיקון יג כט, א) ואיהו הוד תמניא יומי דחנניה וכו' תי, והינו שבכל יום מתבררין במדה אחת עד הוד. ואחר כך מתבררין ישראל בשתי המדות גם כן תי, דכיון שמתבררין בשמונה המדות בקדשה מתבררין ממילא דעמך כלם צדיקים וכן כנסת ישראל בחינת מלכות שמים, וכמו שאמרו בזהר הקדוש (ח"א קפו, א) בגין דתרין דרגין אינון ואינון חד אינון ציון וירושלים וכו' תי, והינו צדיק וצדק תי, וכמו שאמרו להלן (שם עמוד ב) דוגמא

דההוא נהר רזא דצדיק דאתחבר בצדק וכו' תי. ובכל פעם מתבררין בהמדות בקדשה להוריק הרע מלב כסיל, שיש גם זה לעמת זה בהתפך נגד המדות.

ושניהם, שהוא הנצוח והרקת הרע מלב כסיל והופעת וזריחת האור ללב חכם לימינו, היה על ידי כהניך הקדושים.

דנצח והוד משה ואהרן מרפכה להם תי, משה רבנו למדת נצח שהוא מקו ימיני, שהיה כמו אברהם אבינו עליו השלום שפרסם אלהותו יתברך שיהיה נקרא אלהי הארץ תי, וכן משה רבנו הוריד השכינה לארץ כמו שאמרו (בראשית רבה יט, ז), והוא שושבינא דמלכא [זוהר ח"ג ג, ב]. ואהרן מרפכה למדת הוד שהוא מקו שמאל, שהוא שושבינא דמטרוניתא (כמ"ש זוהר ח"ג שם), שהוא המכפר ומקשט למטרוניתא 'כנסת ישראל' שתהיה נושאת חן בעיני הקדוש ברוך הוא. וכל עסק הקרבות וקדשת יום הכפורים על ידי אהרן הכהן.

תמח. זוה"ק ח"ג ז, ב; מנחות פה, ב. **תמט.** זוה"ק ח"ג צד, ב. **תנ.** ראה לעיל הערה קעב לשון התיקוני זוהר. **תנא.** וראה פרי עץ חיים שער חנוכה פרק ד. **תנב.** "כד ברא קודשא בריך הוא עלמא אתקין ליה שבעה סמכין על מה דקיימא, וכלהו סמכין קיימי בחד סמכא יחידיא וכו' דאקרי (משלי י, כה) צדיק יסוד עולם, ועלמא כד אתברי מההוא אתר אתברי, דאיהו שכלולא דעלמא ותקונוי, דאיהו חד נקודא דעלמא, ואמצעיתא דכולא, ומאן איהו ציון וכו' דציון איהו שכלולא ושפירו דעלמא, ועלמא מניה אתון, בגין דתרין דרגין אינון ואינון חד, אינון ציון וירושלם, דא דינא ודא רחמי, ותרויהו חד, מהכא דינא ומהכא רחמי". **תנג.** ראה פרדס רמונים ערכי הכינוים פרק יח: "היסוד נקרא צדיק, ולא נקרא כן אלא בהיותו עושה צדקה עם צדק שהיא המלכות וכו', צדק היא המלכות". **תנד.** "ורזא דא, דהא ההוא נהר דנגיד ונפיק לא פסקון מימיו לעלמין, ועל דא מבעי ליה לבר נש דלא יפסיק נהרא ומקורא דיליה בהאי עלמא [נה"ר רמז לקיימא קדישא דחתים בבשריה, דאיהו דוגמא דההוא נה"ר, רזא דצדיק דאתחבר בצד"ק כחדא לעילא וכו']". **תנה.** זוה"ק ח"א כא, ב. **תנו.** ראה רש"י בראשית כד, ז: "ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי - ולא אמר ואלהי הארץ ולמעלה אמר ואשביעך וגו', אמר לו עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ שהרגלתי בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו

ט

בגמרא [שבת כא, ב] לְשִׁנָּה אַחֲרֵת קָבָעוּם וְעָשְׂאוּם יָמִים טוֹבִים בְּהִלָּל וְהוֹדָאָה. וְהוּא שְׁהִיּוּם טוֹב הוּא רַק לוֹמַר בְּהֵם הִלָּלִתִּי. דְּאִיתָא (ערכין י, ב) שֶׁבֶת וְכוּ' לֹא אִיקְרִי מוֹעֵד רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְכוּ' לֹא אִיקְדִּישׁ בְּעֶשֶׂיִת מְלָאכָה וְכוּ' לִילָה הַמְּקֻדָּשׁ לְחַג טַעוֹן שִׁירָה וְכוּ', וּפְרִיף וְהָא חֲנֻכָּה דְּלֹא הָכִי וְלֹא הָכִי וְקָאֻמְר, וּמִשְׁנֵי מִשּׁוּם נִסָּא תַנּוּ. וְהִינוּ שְׁעַל יְדֵי הַגָּס הָיָה בִּכְח כְּהֻנִּים הַקְדוּשִׁים לַעֲשׂוֹת אוֹתָם כְּיוֹם טוֹב לַעֲנֹן קְרִיאַת הַלֵּל אִף דְּלֹא אִיקְרִי מוֹעֵד וְלֹא נֶאֱסָר בְּמִלָּאכָה.

וְהוּא שְׁאָמְרוּ בְּלִשׁוֹן קָבָעוּם וְעָשְׂאוּם וְלֹא אָמְרוּ תִּקְנוּ לַעֲשׂוֹתוֹ יוֹם טוֹב בְּהִלָּל אוֹ צוּר לַעֲשׂוֹתוֹ יוֹם טוֹב וְכוּ'. אִף לִשׁוֹן עָשְׂאוּם הוּא עַל דֶּרֶךְ שְׁמַצִּינוּ (שבת קיט, א קידושין לא, א) עֲבִידִנָּא יוֹמָא טָבָא לְרַבְּנָן תַּס, וּפְרִשׁ רַשִׁי [קדושין שם ד"ה יומא] סְעוּדָה, וְאִמְרֵנוּ תַסָּא שְׁהַמְכִּנּוּ בְּלִשׁוֹן עֲבִידִנָּא יוֹמָא

וּמִכָּל מְקוֹם מְצִינוּ בְּזִהָר הַקְדוּשׁ (שם קמו, א) דְּכִתְּהוֹן מִחֲסָד אֲתִי. וְהוּא עַל פִּי מַה שְׁנֶאֱמַר (מלאכי ב, ז) כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וגו', וְדַעַת הוּא חֲבוּר יְמִינָא וְשְׁמָאֲלָא חֲכָמָה וּבִינָה - מוֹחָא וְלָבָא כִּידוּעֵינִי.

וְכֵן הָיָה, שֶׁהַנְּצוּחַ שְׁהִיָּה עַל יְדֵי שְׁזָכוּ לְהוֹרִיק הָרַע מִלֵּב כָּסִיל לְשִׁמְאָלוֹ וְכֵן הִזְרִיחָה לְהַכְנִיס אוֹר לְלֵב חֲכָם לִימִינוּ, שְׁנִיחָם הָיוּ עַל יְדֵי פְּהִינְךָ הַקְדוּשִׁים, עַל יְדֵי הַדְּלָקַת הַנְּרוֹת שְׁזוּכִין לְהָאִיר כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר אֵל ה' וְיֶאֱרָ לָנוּ, וְעַל יְדֵי שְׁזוּכִין לְאוֹר תּוֹרָה זוֹכִין לְהוֹרִיק הָרַע מִלֵּב כָּסִיל, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ בְּזִהָר הַקְדוּשׁ (ח"א רב, א) דְּהָא לִית לָךְ מְלָה לְתַבְרָא יֵצֵר הָרַע אֲלֵא אוֹרִיָּתָא, וְכֵן אָמְרוּ (שם קצ, א) דְּכֹד חֲמִי בַר נֶשׁ דְּהִתְהוּרִין בִּישִׁין אֲתִינִין לְגַבִּיָּה יִתְעַסֵּק בְּאוֹרִיָּתָא וּכְדִין יִתְעַבְרוֹן מִיָּגִיָּה.

וְעַל יְדֵי הָאֲרֵת הַנְּרוֹת זוֹכִין לְשִׁנֵּי הָעֲנִינִים, לְהוֹרִיק הָרַע מִחֲלָל לֵב הַשְּׁמָאֲלִי וּלְהַכְנִיס קִדְשָׁה וְאוֹר לְלֵב חֲכָם לִימִינוּ:

לֹא הִיָּה רִגִּיל בֶּאֱרִץ". **תנז**. רֹאה שְׁעִרִי אוֹרָה שְׁעֵר ה'. **תנח**. רֹאה לִשׁוֹן רַשִׁי שֵׁם: "וְעָשְׂאוּם יָמִים טוֹבִים בְּהִלָּל וְהוֹדָאָה" - לֹא שְׁאֲסוּרִין בְּמִלָּאכָה, שׁוֹא נִקְבְּעוּ אֵלָא לְקוֹרֹת הִלָּל וְלוֹמַר עַל הַנְּסִים בְּהוֹדָאָה". וְרֹאה מִהֲרִשׁ לְבִישׁ"ש בְּבֹא קִמָּא פֶּרֶק ז אוֹת לז. **תנט**. ז"ל הַגְמָרָא שֵׁם: "שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה יָמִים שֶׁהִיחִיד גּוֹמַר בְּהוֹן אֵת הַהִלָּל, שְׁמוּנָה יָמִי הַחֵג וְשְׁמוּנָה יָמִי חֲנוּכָּה וְיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח וְיוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֵרַת וְכוּ', מֵאִי שְׁנֵא בַּחַג דְּאִמְרִין כֹּל יוֹמָא וּמֵאִי שְׁנֵא בְּפֶסַח דְּלֹא אִמְרִין כֹּל יוֹמָא, דְּחַג חֲלוּקִין בְּקִרְבָּנוּתִיהוֹן דְּפֶסַח אֵין חֲלוּקִין בְּקִרְבָּנוּתִיהוֹן. שְׁבֶת דְּחֲלוּקָה בְּקִרְבָּנוּתִיהוֹן לִימָא, לֹא אִיקְרִי מוֹעֵד. רֹאשׁ חוֹדֶשׁ דְּאִיקְרִי מוֹעֵד לִימָא, לֹא אִיקְדִּישׁ בְּעֶשֶׂיִת מְלָאכָה דְּכִתְּבִי (יִשְׁעִיָּה ל, כט) הַשִּׁיר (הֵלֵל - רַשִׁי) יִהְיֶה לָכֵם כְּלִיל הַתְּקֻדָּה חֵג, לִילָה הַמְּקֻדָּשׁ לְחַג (בְּעֶשֶׂיִת מְלָאכָה) טַעוֹן שִׁירָה וְשִׁירָה וְשִׁירָה מְקֻדָּשׁ לְחַג אֵין טַעוֹן שִׁירָה וְכוּ'. וְהָא חֲנוּכָּה דְּלֹא הָכִי וְלֹא הָכִי וְקָאֻמְר, מִשּׁוּם נִסָּא". **תס**. ז"ל הַגְמָרָא בְּשֶׁבֶת שֵׁם: "וְאִמְרֵנוּ אֲבִי תִיתִי לִי דְּכִי חֲזִינָא צוֹרָב מִרְבֵּן דְּשִׁלִּים מִסְכְּתִיָּה עֲבִידנָא יוֹמָא טָבָא לְרַבְּנָן", וּבְקִידוּשִׁין שֵׁם: "אִמְרֵנוּ רַב יוֹסֵף מְרִישׁ הוּא אֲמִינָא מֵאֵן דְּהוּא אִמְרֵנוּ לִי הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאִמְרֵנוּ סוּמָא פֶּטוֹר מִן הַמְּצוֹת עֲבִידנָא יוֹמָא טָבָא לְרַבְּנָן (סְעוּדָה לְתַלְמִידִים - רַשִׁי), דְּהָא לֹא מִפְּקִידנָא (שְׁהִיָּה סְגִי נְהוּר) וְהָא עֲבִידנָא, הַשְׁתָּא דְּשִׁמְעִיתָא לֵהָא דְּאִמְרֵנוּ רַבִּי חֲנִינָא גְדוֹל מְצוּוֹה וְעוֹשֶׂה יוֹתֵר מִמִּי שְׁאִינוּ מְצוּוֹה וְעוֹשֶׂה, אֲדַרְבֵּי מֵאֵן דְּאִמְרֵנוּ לִי דִּין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה עֲבִידנָא יוֹמָא טָבָא לְרַבְּנָן". **תסא**. רֹאה פְּרִי צִדִּיק תּוֹלְדוֹת מֵאִמְרֵנוּ ב; פְּרִי צִדִּיק פֶּרֶשֶׁת בֹּא מֵאִמְרֵנוּ ב לְפִדְיוֹן הַבֶּן.

שָׂאִין בֶּן בְּחִנְכָּה שֶׁהַיּוֹנִים גָּזְרוּ רַק הַעֲבֵרַת דִּתְּסִי. וְכָתַב הַט"ו דְּאִינוּ נִכּוֹן, שֶׁגָּדוֹל הַמַּחְטִיאוֹ יוֹתֵר מִן הַהוֹרְגוֹתִיסִי.

אָבֵל בְּאֵמַת יֵשׁ לוֹמֵר דְּוַדַּי גָּדוֹל הַמַּחְטִיאוֹ, וּגְזֵרַת הַיּוֹנִים הֵיחָה גָּדוֹלָה וְקָשָׁה מִשָּׁל הַמֶּן. אָבֵל מְכַל מְקוֹם לְעִנְיָן סְעוּדָה שִׁיחָה מִצְוָה לְעִנְיָן אֶת הַגּוֹפִי לֹא יִתְּכֵן רַק בְּפוּרִים, שֶׁהִיָּה הֵנֶס גַּם לַגּוֹף שְׁמוּרָה שֶׁחִבִּיב לְפָנֵי ה' יִתְּכֵרֶף גּוֹפִי יִשְׂרָאֵל שִׁישׁ בָּהֶם קִדְּשָׁה, וְעַל בֶּן תִּקְנוּ בּוֹ מִצְוֹת סְעוּדָה לְעִנְיָן גַּם אֶת הַגּוֹף. מֵה שֶׁאִין בֶּן בְּחִנְכָּה שֶׁרָצוּ רַק לְהַשְׁפִּיחַם תּוֹרָתָךְ, אֵף שֶׁגָּדוֹל מִן הַהוֹרְגוֹ, מְכַל מְקוֹם הֵנֶס הִיָּה רַק לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא לַגּוֹף, וְהוּא רַק שְׁמִחָה בְּדִבְרֵי תוֹרָה שֶׁנִּכְזֵר לְאוֹר תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה בִּיתֵּר שְׂאֵת, וְעַל זֶה לֹא תִקְנוּ מִשְׁתָּה, דְּאֵיתָא (אֲבוֹת פֶּרֶק ו' מִשְׁנָה ד') כֶּף דִּרְכָּה שֶׁל תּוֹרָה פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכֵל וְכוּ' תִּסֵּה, וְהִינוּ עֲמִלֵי תּוֹרָה שֶׁבָּעַל

טְבֵא' הוּא שֶׁהִיָּה בְּכֹחַן עַל יְדֵי שְׁמִחָה שֶׁל מִצְוָה שֶׁהִיָּה בְּהַסְעָדָה מִסִּיּוֹם הַמַּסְכָּת, אוֹ מִמָּה שֶׁשְׂמַח עַל שֶׁשָּׁמַע דְּהִלְכָּה כְּרַבִּי יְהוּדָה וְאַחֵר כֶּף דְּאִין הִלְכָּה כְּרַבִּי יְהוּדָה, לְהַכְנִיס קִדְּשָׁה בְּהַסְעָדָה שִׁירְגִישׁ הָאוֹכְלָה מֵאוֹר כִּי טוֹב. וְעַל זֶה מוֹרָה יוֹם טוֹב, יוֹם הִינוּ אוֹר עַל דֶּרֶךְ מֵה שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית א, ה) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם, וְכֵן 'טוֹב' כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [שם, ד] וַיִּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב תִּסֵּב. וְכֵן פְּרוּשׁ 'עֲשָׂאוֹם יָמִים טוֹבִים' שֶׁהַשְׁמוֹנָאִים עֲשָׂאוֹם הַיָּמִים יוֹם טוֹב שִׁירְגִישוּ בָּהֶם הָאוֹר כִּי טוֹב. אֵף לֹא לְעִנְיָן סְעוּדָה וּמִלֵּאכָה רַק לְעִנְיָן הִלָּל וְהוֹדָאָה. וְאֶמְרוּ 'קִבְעוּם', שֶׁקִּבְעוּ לְדוֹרוֹת שִׁיחָה הֶרְגֵשׁ הָאוֹר כִּי טוֹב קְבוּעַ וְקִיָּם לְדוֹרוֹת.

וְהַט"ו (או"ח סימן תר"ע ס"ק ג) הֵבִיא מֵהַלְבוּשׁ [שם סעיף ב] שֶׁבְּפוּרִים הִיָּה הַצֵּלָת נַפְשׁוֹת וְעַל כֵּן יֵשׁ בּוֹ מִצְוֹת מִשְׁתָּה, מֵה

תסב. רֹאה פְּרִי צְדִיק לְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֲדָר מֵאֲמַר ו': "וְכֵן שְׁמִחָה זֶה יוֹם טוֹב (מְגִילָה טז, ב) שְׁבוּ הוֹפְעָה מֵאוֹר כִּי טוֹב, וּמוֹרָה גַּם כֵּן עַל אוֹר הַגִּנוּז קוּצָא דִּיד דְּלַעִילָא". וְרֹאה לַהֲלֹן הָעֵרָה תִּקְט. וְעֵינֵי עוֹד שֹׁפֵת אֲמַת לְפִסָּח (תְּרִל"א ד"ה אֵלֶּה מוֹעֲדֵי): "שְׁבִיּוֹם טוֹב מִתְּגַלָּה חַיּוֹת פְּנִימִיּוֹת מֵהַשִּׁי"ת שִׁישׁ בְּכָל הַנִּבְרָאִים וְכוּ' וּבִיּוֹם טוֹב מִתְּגַלָּה. וְזֶה שֶׁאֲמַרְנוּ בְּזוֹה"ק אֲמוֹר (ח"ג פח, א) מֵה רַב טוֹבָךְ (תְּהִלִּים לא, כ) וְכוּ', כִּי בִיּוֹם טוֹב נִתְּגַלָּה חַיּוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁהוּא אוֹר הַנִּגְנֵז לְצַדִּיקִים וְכוּ'. וְכֵן אֲמַר אֲדוֹנֵי אֲבִי זְקִינֵי מוֹרֵי וְרַבִּי זְעֵלָה"ה בְּשֵׁם הַזֹּהַר"ק שֶׁנֶּקְרָא 'יוֹם טוֹב' עַל שֵׁם 'אוֹר כִּי טוֹב' שִׁישׁ בּוֹ מֵאוֹר הַגִּנוּז". **תסג.** ז"ל הַלְבוּשׁ: "מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ זְמַן בִּיד מוֹשֶׁל אֶחָד שֶׁהִיָּה מוֹשֶׁל עֲלֵיהֶם לְהַרְיָגָה כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בִּימֵי הַמֶּן, אֲלֵא שְׁבָאוֹ הָאוֹיְבִים עֲלֵיהֶם לְמַלְחָמָה, וְלֹא בִקְשׁוּ מֵהֶם אֲלֵא הַהֲכָנָעָה וְלֵהִיּוֹת יָדָם תִּקִּיפָה עַל יִשְׂרָאֵל וְלֵהַעֲבִירָם עַל דָּתָם, כִּידוּעַ מִמַּעֲשֵׂה אֲנִטְיוֹכוֹס שֶׁלֹּא גָזַר עֲלֵיהֶם לְהַרְגוֹ וְלִהְיוֹת מִשְׁמִיד רַק צִרוֹת וּשְׁמִדוֹת כְּדִי לְהַמִּיר דָּתָם, כְּדֶרֶךְ הַמַּלְכִּים הַמִּנְצָחִים זֶה אֶת זֶה וְכוּבִשְׁיָן אֶחָד מִדִּיּוֹת חֲבֵרִיהֶם וּמִכְרִיחָן לְאֲמוֹנָתָן. וְאֵם הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְכַנְיָעִים לָהֶם לֵהִיּוֹת כְּבוּשִׁים תַּחַת יָדָם וְלֵהַעֲלוֹת לָהֶם מִסִּיּוֹת וְחוֹזְרִים לְאֲמוֹנָתָם חֲלִילָה לֹא הָיוּ מִבְּקָשִׁים יוֹתֵר. אֲלֵא שֶׁנֶּתַן ה' יִתְּבָרַךְ וּגְבֵרָה יֵד יִשְׂרָאֵל וְנִצָּחָם. לָכֵן לֹא קִבְעוּם אֲלֵא לַהֲלֵל וְלִהְיוֹת, וְלֹא לְמַשְׁתָּה וּשְׁמִחָה, כְּלוּמֵר כִּיּוֹן שֶׁהֶם רָצוּ לְמַנוּעַ אוֹתָנוּ מִזֶּה לְכַפּוֹר בְּדַת ח"ו, וּבַעֲזָרָתוֹ יִתְּבָרַךְ לֹא הִפִּיקוּ זְמַמָּם וּגְבֵרָה יִדְּנוּ, לָכֵן קִבְעוּ אוֹתָם לְחֹזֶר וּלְשִׁבְחָה וְלִהְיוֹת לוֹ עַל שֶׁהִיָּה לָנוּ לְאֵלִהִים וְלֹא עֲזָבוּנוּ מִעֲבֻדָּתוֹ. אֲבָל בִּימֵי הַמֶּן שֶׁהִיָּתָה הַגְּזִירָה לְהַרְגוֹ וְלִהְיוֹת מִשְׁמִיד אֶת הַגּוֹפּוֹת, שֶׁהוּא בִּיטוּל מִשְׁתָּה וּשְׁמִחָה, וְלֹא אֶת הַנִּפְשׁוֹת, שֶׁאֲפִילוֹ הִמִּירוּ דָּתָם ח"ו לֹא הָיָה מִקְבָּל אוֹתָם, לָכֵן כִּשְׁנִצְלוּ מִמֶּנּוּ קִבְעוּ לַהֲלֵל וּלְשִׁבְחוֹ יִתְּבָרַךְ גַּם כֵּן עַל יְדֵי מִשְׁתָּה וּשְׁמִחָה, הִלְכָךְ רִיבּוֹי הַסְּעוּדוֹת שְׁעוֹשִׁים בַּחֲנוּכָה אֵינָם אֲלֵא סְעוּדוֹת הַרְשׁוֹת". **תסד.** כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ בְּבִמְדַּבֵּר רַבָּה כֹּא, ד'. **תסה.** רֹאה לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה לַהֲלֹן

ואדרבה הוא יום צום שפן הוא דרפה של תורה וכו'.

וכבר אמרנו בסוף פסוק שפן [אבות שם] ואל תתאנה לשלחנם של מלכים וכו' תסח, שפודאי מי שפגל בפת במלח לא יתאנה לתענוגים, והנה ליה לומר שאל תתאנה למאכלים טובים. רק המכון לשלחן שלמה המלך עליו השלום שנכתבה סעודתו בדברי תורה תסח שהיא אכילה בקדשה תע, ועל זה אמר ששלחנך גדול וכו', והינו שהעמל בתורה שבעל פה, ולא בשלמה המלך עליו השלום שזכה לכל התורה שבעל פה בחלום מצד ה' יתברך תעא, והעמל לקנות תורה שבעל פה זוכה למה שפאמר (זוהר ח"ב סא, ב) מזונא דחבריא אינון דמשתדלי באורייתא דאכלי מזונא דרוחא ונשמתא ולא אכלי מזונא דגופא כלל וכו' הדא הוא דכתיב [קהלת ז, יב] החכמה תחיה בעליה.

פה דאיתא (תנחומא נח ג) שפל מי שאוהב תענוג אינו יכול ללמד תורה שבעל פה לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה וכו' תסו. **וכן** יום הכפורים, דאיתא פרק ד' דתענית [כו, ב] לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב ויום הכפורים, מכל מקום יום הכפורים הוא תענית. והינו דשמחת יום הכפורים שבו נתנו לוחות אחרונות [תענית ל, ב], ואיתא (שמות רבה מו, א; מז, ז) ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהן מדרש הלכות ואגדות וכו', ועל כן אף שבעצרת שהוא זמן מתן תורה שנתנו לוחות ראשונות יש בו מצות שמחה ואכילה והכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם (כמ"ש פסחים סח, ב), מכל מקום ביום הכפורים שהוא קדשת היום טוב לישראל שנתנו בו לוחות אחרונות שכלול בהם כל התורה שבעל פה אין בו מצות אכילה,

הערה תסח. **תסו.** ראה לעיל הערה רנא לשון התנחומא. **תסז.** ראה פרי צדיק תצוה מאמר יב; בלק מאמר יב. **תסח.** כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עשה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא וכו'. ואל תתאנה לשלחנם של מלכים, ששלחנך גדול משלחנם וכתרך גדול מכתרם". **תסט.** מלכים א ה, ב-ג: "ויהי לחם שלמה ליום אחד שלשים כור סולת וששים כור קמח. עשרה בקר בריאים ועשרים בקר רעי ומאה צאן לבד מאיל וצבי ויחמור וברבורים אבוסים". **תע.** ראה פרי צדיק בלק שם: "אך ענין שולחן מלכים היינו שיהיה האכילה בקדושה, כמו סעודת שלמה שנעשה מזה דברי תורה ונכתבה בנביאים לעולמי עד". **תעא.** ראה קהלת רבה א, א: "בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלהים שאל מה אתן לך (מלכים-א ג, ה), אמר שלמה אם אני שואל כסף וזהב ומרגליות הוא נותן לי, אלא הריני שואל את החכמה והכל בכלל הדא הוא דכתיב (שם, ט) ונתת לעבדך לב שומע, אמר לו הקב"ה החכמה שאלת ולא שאלת לך עושר וכבוד ונפש אויבך לפיכך החכמה והמדע נתון לך ועל ידי כן גם עושר ונכסים וכבוד אתן לך, מיד ויקץ שלמה והנה חלום (שם, טו) אמר רבי יצחק חלום עומד על כנו צפור מצויץ ויועד על מה מצויץ וכו', מיד ויבא ירושלם ויעמד לפני ה' ויעל עולות ושלמים ויעש משתה לכל עבדיו (שם) אמר רבי יצחק מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה, מיד שרתה עליו רוח הקודש ואמר שלשה ספרים הללו משלי ושיר השירים וקהלת הדא הוא דכתיב (קהלת א, א) דברי קהלת בן דוד". וראה פרי צדיק פקודי מאמר ז: "ושלמה המלך ע"ה זכה לכל חכמה תתאה בחלום, ועל זה אמר הכתוב (תהלים קכז, ב) 'שוא לכם וגו' אוכלי לחם העצבים' שגם בדברי תורה יש שקונה ביגיעה ונקרא לחם העצבים וכו', כן יתן לידידו מרמז לשלמה

וזה ענין תעב שנסדר אגדת ענין המן בפרק יום הכפורים [יומא עה, א - עו, א], שהמן לקח שפלאכי השרת אוכלין [שם עה, ב], והינו מטלא דעתיקא תע, וכן יש ביום הכפורים אכילה מזונא דרוחא ונשמטא מטל תורה שבעל פה תע.

וכן בחנכה, שהנס היה באור גרות המקדש, שהם הקדשה להאיר בלב ישראל באור תורה שבעל פה וקמו שצמחונתה, ועל כן לא תקנו בם סעודה, רק עצאום יום טוב בהלל.

ומה שצמחו ובהודאה, יש לומר גם כן דקאי על הלל שמסים בהודו לה' פי טוב וגו', ואין טוב אלא תורה שצמח [משלי ד, ב] פי לקח טוב נתתי וגו' (כמ"ש ברכות ה, א), והינו תורה שבכתב תע, וכן תורה שבעל פה נקרא גם כן טוב כמו

שנאמר [תהלים קיט, עב] טוב לי תורת פיך תע. 'פי לעולם חסדו' על דרך מה שצמח [משלי לא, כו] ותורת חסד על לשונה, והינו 'אשת חיל' תע אשה יראת ה' [שם, לו], בחינת 'כנסת ישראל' מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה תע. וזה מה שצמחו (סוכה מט, ב) תורה ללמדה זו היא תורה של חסד תפ, והינו תורה שבעל פה, דתורה שבכתב כרוכה ומנחת כל הרוצה ללמד יבוא וילמד (קידושין סו, א):

וההוצאה גם כן קבעו בברכת הוצאה. דשליש ברכות ראשונות הם קדשת האבות תפ, מגן אברהם, ואחר כך אתה גבור כנגד פחד יצחק, ואחר כך אתה קדוש כנגד יעקב כמו שנאמר [ישעיה כט, כג] והקדישו את קדוש יעקב תפ. ושלש מדות של האבות הם המשכה משלש

המלך ע"ה שנקרא ידידיה, 'שינה' שזכה לכל התורה שבעל פה בשינה. תעב. וראה פרי צדיק קדושת שבת מאמר ג: "וידוע כי חכמינו ז"ל קבעו כל דבר בתלמוד במקום הראוי ולא על צד ההזדמן". תעג. וזה"ק ח"ג קכח, ב. תעד. וראה פרי צדיק לערב יום כפורים מאמר א. תעה. ראה לעיל מאמר א ועוד. תעו. ראה ספר הציוני פרשת האזינו: "יערוף כמטר לקחי היא התורה שבכתב כי היא נקראת לקח שנאמר (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי לכם ועל שם שנלקחה מן השמים וכו'". תעז. ובפרי צדיק לפורים מאמר ב: "וכן תורה שבעל פה נקרא טוב וכמו שנאמר [תהלים קיט, עב] טוב לי תורת פיך וגו', והיינו תורה שבעל פה על דרך שנאמר (משלי ב, ו) מפיו דעת ותבונה". תעה. ראה משלי שם י-כו: "אשת חיל מי ימצא וגו'. פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה". תעט. הקדמת תיקון"ז, א בפתח אליהו. תפ. "מאי דכתיב (משלי לא, כו) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה, וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד וכו' תורה ללמדה זו היא תורה של חסד שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד". וראה פרי צדיק ואתחנן מאמר י: "ותורה ללמדה הכונה על תורה שבעל פה שבזה יש מדריגות וצריכין ללמוד זה מזה, מה שאין כן תורה שבכתב אמרו (קידושין סו, א) שכרוכה ומנחת וכו' וכל הרוצה ללמוד יבא וילמוד ואמרו על זה (שם) תינתן תורה שבכתב וכו'". תפא. ראה אבודרהם סדר תפילת שחרית: "שחתימות שלש ברכות ראשונות אלו רומזות לאבות, כי חתימת ברכה ראשונה היא 'מגן אברהם', וחתימת ברכה שנייה 'מחיה מתים' כנגד יצחק, על שם שלקח אביו בידו הסכין לשוחטו במצות הבורא והיה חשוב כמת ואחר כך לא הניחו הבורא לשוחטו והרי כאלו החיה אותו. וחתימת ברכה שלישית 'האל הקדוש' כנגד יעקב, על שם שהיתה מטתו שלימה וקדושה שלא יצא ממנו זרע פסול". וראה וזה"ק ח"ב רסא, א. תפב. וראה מגילה יז, ב: "ומה ראו לומר בינה אחר קדושה, שנאמר [ישעיה כט, כג] והקדישו את קדוש יעקב ואת

ראשונות, חסד עילאה נפקא מחכמה וגבורה מבינה ויעקב מדת הדעת וכמו שאמרו בזהר הקדוש (ח"ב יד, ב; קעה, ב).

ואחר כן שמים עשרה ברכות אמצעיות כנגד קדשת שמים עשרה השבטים, וכן כתב ברעיא מהימנא (זוהר ח"ג ד, א), והינו כנסת ישראל שהיא בחינת מלכות שמים, ונקרא 'אני' וכמו שאמרו בזהר הקדוש (ח"א רד, ב), וכתוב [תהלים קט, ד] ואני תפלה תפה.

ויש עוד ברכת המינים, ובגמרא (ברכות כה, ב) אמרו למאן דאמר דשמונה עשרה ברכות כנגד שמונה עשרה אזכרות שבהבו לה' [תהלים פרק כט] היא כנגד אל הכבוד, ולמאן דאמר כנגד שמונה עשרה אזכרות שבקריאת שמע היא כנגד 'אחד', ולמאן דאמר כנגד שמונה עשרה חליות שבשדרה היא כנגד חוליא קטנה שבשדרה. ולפי מה שאמרו ברעיא מהימנא ששמים עשרה ברכות אמצעיות כנגד שנים עשר שבטים, יש לומר דברכת המינים תקנו כנגד שבט יוסף שנחלק לשנים מנשה ואפרים. דמדת יוסף 'כי כל בשמים ובארץ' דאחיד בשמיא

וארעא, שעל ידי מדתו יחיד קודשא בריך הוא ושכינתיה שמים וארץ (כמ"ש זוהר ח"א לא, א) תפד, והוא מנגד לקלפת המינים שמפרידין היחוד, כמו שאמרו (שבת קטז, א) הללו שמטילין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהן שבשמים תפה.

וכן כל שבט יש לו קדשה מיוחדת שמכון נגד קדשה זו הברכה. ותקנו הברכה לכל ישראל דכתיב [בראשית מט, כח] 'איש אשר כבדכתו ברוך אתם' שכלל לכל השבטים בכל הקדשות כמו שאמרו בבראשית רבה (צט, ד) חזר וכללן כלם כאחד וכו' לקיים מה שנאמר [שיר השירים ד, ז] כלך יפה רעיתי.

וכל הברכות האמצעיות הם צרכי הנפש, לבוד רפאנו וברכת השנים שלפשוטן הם צרכי הגוף. אבל באמת הם גם כן לצורך הנפש תפי, שאומרים רפאנו ה' ונרפא הושיענו ונושעה, ולכאורה מה שיכות ישועה לרפואה. אך הוא על פי מה שאמרו במדרש רבה (אחרי כא, ד) 'ישע' [תהלים כז, א] ביום הפפורים, שהוא ישועת מחילת עונות, שעל ידי כן נושעים מהיצר הרע

אלהי ישראל יעריצו, וסמך ליה (שם, כד) וידעו תועי רוח בינה". **תפג.** וראה פרי עץ חיים שער התפלה בהקדמה: "הנה כל תפילה היא בעולם העשייה מלכות דעשייה. כמו שנאמר (תהלים קב, א) תפלה לעני כי יעטוף, והיא המלכות דלה ועניה ששואלת ומתפללת מז"א בעלה שיתן לה חסרונה. וסימן 'ואני תפלה' כי אני היא המלכות". **תפד.** ז"ל הזוה"ק שם: "ואלין שיתא יומין עלאין קרא פריש לון, דכתיב (דברי הימים-א כט, יא) לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת וגו', 'כי כל' דא צדיק, 'בשמים' דא תפארת, 'ובארץ' דא כנסת ישראל, כתרוממו (תרגם יונתן שם) די אחיד בשמיא ובארעא, כלומר דיסודא דעלמא דאקרי 'כל' איהו אחיד בתפארת דאקרי שמים, ובארץ דאקרי כנסת ישראל". **תפה.** ז"ל הגמרא שם: "וספרי מינין אין מצילין אותם מפני הדליקה וכו', אמר רבי ישמעאל קל וחומר ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, הללו שמטילין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהן שבשמים על אחת כמה וכמה, ועליהם אמר דוד (תהלים קלט, כא) הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לך". **תפו.** וראה ליקוטי מוהר"ן קמא סימן יד אות ט.

‘הוֹשִׁיעֵנו וְנוֹשְׁעָה’ שֶׁהִשְׁוּעָה עַל יְדֵי מַחִילַת
עוֹנוֹת כְּאִמּוֹר תִּפְטֹ.

וְכֵן בְּרֶפֶת הַשָּׁנִים גַּם כֵּן עֲקָרָה עַל צִרְךְ
הַנֶּפֶשׁ, שְׁאוּמְרִים וְאֵת כָּל מִינֵי
תְּבוּאָתָהּ לְטוֹבָה, וְהִנּוּ שִׁיָּהִי הָאֲכִילָה
מִסְטָרָא דְטוֹב שֶׁבְּעֵץ הַדַּעַת^{טז}, וּמִמִּילָא
יָבִיא קֶדְשָׁה לְלֵב, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפָה
פְּעָמִים תַּצֵּא. וְעַל יְדֵי בְרֶפֶת ה' בְּהָאֲכִילָה

גַּם לְהִבָּא. וּבִיּוֹם הַכַּפּוּרִים ‘וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר
אֶת כָּל עוֹנֹתָם’ [ויקרא טז, כב] עוֹנוֹת תָּם כִּמּוֹ
שְׁאֻמְרוֹ בְּבְרָאשִׁית רַבָּה [סו, טו] תִּפְטֹ הוּא
יְשׁוּעָה. וְכֵן חֲלִי אֵיתָא (ירושלמי שבת פ”ד ה”ג
ע”ה, ב) וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל חֲלִי [דברים ז, טז]
זֶה יֵצֵר הָרַע שֶׁתְּחַלְתּוּ מִתּוֹק וְסוּפּוֹ מֵר.
וְזֶה הַמִּכּוֹן בְּבְרֶפֶת רְפָאנוּ רְפוּאָת הַנֶּפֶשׁ
מִהַיֵּצֵר הָרַע שֶׁהוּא חֲלִי תִפְטֹ, וְעַל זֶה אוּמְרִים

תִּפְטֹ. “וּנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עֲלָיו זֶה עָשׂוּ שְׁנֵאמֹר (בראשית כז, יא) הֵן עָשׂוּ אַחֵי אִישׁ שְׁעִיר, אֵת כָּל עוֹנוֹתָם
עוֹנוֹת תָּם שְׁנֵאמֹר (שם כה, כז) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם.” וּבְפִרֵי צִדִּיק הָאֲזִינוּ מֵאִמֹר ז': “וּכְתִיב (ויקרא טז, כב)
וּנִשָּׂא הַשְּׁעִיר אֵת כָּל עוֹנוֹתָם וּדְרָשׁוּ (בראשית רבה סו, טו) עוֹנוֹת תָּם שְׁנֵאמֹר (בראשית כה, כז) וַיַּעֲקֹב
אִישׁ תָּם, וּמָה זֶה שְׁנוֹתָנִים עַל הַשְּׁעִיר שִׁישָׁא לְמַדְבֵּר כָּל עוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲךָ הַשְּׁעִיר הוּא עָשׂוּ דְכְּתִיב
בִּיה (שם כז, יא) הֵן עָשׂוּ אַחֵי אִישׁ שְׁעִיר וְעֲלָיו נוֹתֵנִן כָּל עוֹנוֹת תָּם זֶה יַעֲקֹב שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם לְשֹׂאֹר
שְׁבַעֲסִיָּה וְשַׁעֲבֹד מַלְכִּית”. תִּפְטֹ. וְרָאָה עוֹד בְּרֵאשִׁית חֲכָמָה שֶׁעַר הַתְּשׁוּבָה פֶּרֶק ה': “וּכְיוֹצֵא נִמְצָא
שֶׁהִנֵּפֶשׁ הָעוֹנוֹת הַרְשׁוּמוֹת בָּהֶם מְכוּת וְנִגְעִים וְצָרִיכָה רְפוּאָה, וְעַל זֶה אָמַר דּוֹד הַמֶּלֶךְ ע”ה (תהלים
מא, ה) אֲנִי אִמְרֵתִי ה' חֲנִנִי רְפָאָה נִפְשִׁי כִּי חֲטָאִיתִי לָךְ. וְטוֹב לְכוּן בְּזֶה בְּבִרְכַּת רְפָאִינוּ עַל תַּחֲלוּאֵי
הַנֶּפֶשׁ”. וְרָאָה בְּרַכִּי יוֹסֵף אוֹי”ח סִימֹן קֶטֶז ס”ק ג': “בְּפֶרֶק ב' דְּמִגִּילָה (יז, ב) לְמִימְרָא דְגֵאֻלָּה וּרְפוּאָה
בְּתֵר סְלִיחָה הִיא וְהַכְּתִיב (ישעיה ו, י) וְשָׁב וּרְפָא לוֹ, הֵהִיא לֹא רְפוּאָה דְּתַחֲלוּאִים הִיא אֲלֵא רְפוּאָה
דְּסְלִיחָה אֲבָל רְפוּאָה דְּתַחֲלוּאִים בְּתֵר סְלִיחָה. וּמִכָּאֵן יִרְאֶה דְּשִׁגּוּ בַּחוּזָה הָאוּמְרִים בְּבִרְכַּת רְפָאִינוּ וְהַעֲלָה
אֲרוּכָה וּמִרְפָּא לְכָל תַּחֲלוּאֵי נִפְשָׁנוּ, דְּבִרְכָּה זֹאת בְּרְפוּאָת תַּחֲלוּאֵי הַגּוֹף הוֹקֵבָעָה וְלֹא עַל רְפוּאָה דְּסְלִיחָה
[הִרְבַּ מִּהֲרִי אֲלֵגָאזִי בְּסִפֵּר נֹאוֹת יַעֲקֹב בְּקוֹנְטֵרַס מַעֲנֵה לְשׁוֹן דָּף לז, ב]. אֲבָל כִּמָּה מִגְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל
מִרְגֵּלָא בְּפּוֹמִיִּיהוּ לּוֹמֵר כֵּן, וְאֵין רֵאִיָּה מִהַש”ס, דְּאִיבְרָא דַּעֲיָקָר הַבְּרִכָּה לְרְפוּאָה דְּתַחֲלוּאִים נִתְקְנָה,
אֲבָל מֵאַחֵר דְּרְפוּאָה דְּסְלִיחָה אַחֵר תְּשׁוּבָה, אִם כֵּן הִשְׁתָּא נִמִּי מְצִי לְהַתְּפַלֵּל עַל רְפוּאָת הַנֶּפֶשׁ בְּהַדִּי
רְפוּאָת הַגּוֹף, דְּזִמֵּן רְפוּאָה לְכָל הִיא אַחֵר תְּשׁוּבָה וְאַחֵר סְלִיחָה. וּכְמִדּוּמָה לִי שֶׁהִרְבַּ הַקְּדוֹשׁ בְּסִפֵּר
רֵאשִׁית חֲכָמָה כְּתִב לּוֹמֵר כֵּן”. תִּפְטֹ. רֵאִה פְּרִי צִדִּיק בַּחֲקוּתֵי מֵאִמֹר יג': “רְפָאִי ה' וְאַרְפָּא [הוֹשִׁיעֵנִי
וְאוֹשְׁעָה כִּי תַהֲלִיתִי אִתָּךְ] וְגו' (יִרְמִיָּה יז, יד), וְהוּא שִׁישׁ חֲטָאִים שֶׁנִּמְנָע הַתְּשׁוּבָה מֵהֶם וְכו', וְזֶה שְׁנֵאמֹר
רְפָאִי ה' וְאַרְפָּא רְפָאִי לְתַקֵּן הָעֵבֶר וְאַרְפָּא בְּעֵתִיד וְכו', וְכִשְׁמַתְקִינִים הָעֵבֶר זֹכִין לְעֹזֵר ה' יִתְבָּרֵךְ
לְעֵתִיד. ‘הוֹשִׁיעֵנו וְאוֹשְׁעָה’ עַל דֶּרֶךְ מֵה שְׁדִּרְשׁוּ (ויק”ר כא, ד) ‘יִשְׁעֵי בֵּיּוֹם הַכַּפּוּרִים’, וְזֶה שְׁנֵאמֹר ‘הוֹשִׁיעֵנו’
לְתַקֵּן הָעֵבֶר וְאוֹשְׁעָה בְּעֵתִיד וְכו'. וְאִנְשֵׁי כִנְסַת הַגְּדוּלָּה תִּקְנוּ נוֹסֵחַ זֶה בְּתַפְלָה, אֲךָ בְּשִׁינוּי מַלְשׁוֹן
יַחֲדִיד לְלִשׁוֹן רַבִּים (רֵאִה טוֹר אוֹי”ח סִימֹן קֶטֶז) וְכו', וְאִזּוּ וְכו' מְדַבֵּר הַנְּבִיא בַּעַד כָּלל יִשְׂרָאֵל בְּלִשׁוֹן יַחֲדִיד,
מֵה שֶׁאֵין כֵּן בְּתַפִּילָה תִּקְנוּ בְּלִשׁוֹן רַבִּים שֶׁאֵין כּוֹלֵם כְּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד”. וְרָאָה עוֹד פְּרִי צִדִּיק בְּלֶק
מֵאִמֹר יא. תַּצֵּא. רֵאִה פְּרִי צִדִּיק בַּחֲקוּתֵי מֵאִמֹר יז: “וּלְכֵן אֲנוּ מִתְּפַלְּלִין בְּכָל יוֹם ‘בִּרְךְ עֲלֵינוּ אֵת הַשָּׁנָה
הַזֹּאת לְטוֹבָה’ הֵינּוּ שֶׁאֵין אִם לֹא זָכִינוּ ח”ו שִׁיּוֹקֶצֶב מֵרָאשׁ הַשָּׁנָה שִׁיְהִיָּה הָאֲכִילָה רַק מֵהַטּוֹב, מְכַל
מִקּוֹם אָדָם נִידוֹן בְּכָל יוֹם מִתְּפַלְּלִין אֲנוּ שִׁיְהִיָּה לְטוֹבָה, וְשִׁמְעֵתִי מִרְבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ זְצוּק”ל שְׁלַעֲתִיד יִהְיֶה
הַצִּירוּף ‘מְכַל עֵץ הַגֵּן אָכַל תֹּאכַל וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב’, וְרַע לֹא תֹאכַל שֶׁאֲכִילַת יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה רַק מֵהַטּוֹב”.
תַּצֵּא. רֵאִה פְּרִי צִדִּיק לט”ו בְּשִׁבְט מֵאִמֹר ד; בַּחֲקוּתֵי שֵׁם וְעוֹד. וּבְפִרֵי צִדִּיק קְדוּשַׁת שַׁבַּת מֵאִמֹר ג':
”שֶׁהַעֲיָקָר הוּא זִיכוּךְ הַלֵּב לִקְבֵּל חֲכָמָה, וְדַבֵּר זֶה הוּא עַל יְדֵי אֲכִילָה בְּקְדוּשָׁה, כִּמּוֹ שֶׁאִמְרוּ (בבא בתרא
יב, ב) דְּלֵאחֵר שֶׁאֲכַל וְשִׁתָּה אֵין לוֹ אֲלֵא לֵב אֶחָד”, וּבְפִרֵי צִדִּיק מִקֵּץ מֵאִמֹר ו: “וְאֵיתָא (בבא בתרא יב,

כתיב [שמות כג, כה] ויברך את לחמך וגו' והסירותי מחלה מקרבך, והיננו היצר הרע ששולט באכילה, שעל זה מורה לשון מקרבך, וכמו שדרשו (תענית יא, ב) תצב כאלו קדוש שרוי בתוך מעיו שנאמר [הושע יא, ט] בקרבך קדוש, שלשון בקרבך דרש על מעיו. וכן פאן מקרבך מאכילה שבתוך מעיו, שהאכילה מביא לידי קטרוג יצר הרע כמו שאמרו בספרי (עקב ז) ובגמרא (ברכות לב, א) תצב ובהדר הקדוש (ח"ב קנר, ב) שאין יצר הרע שולט אלא מתוך אכילה. וכשיש בו ברפת ה' מסיר המחלה שהוא היצר הרע ומביא קדשה ואור פי טוב, וכמו שאמרנו במה שאמרו עבדנא יומא טבא לרבנן שהוא שייחך בהאכילה מהאור פי טוב. וזהו שאמרים ברוך וכו' תבואתה לטובה שיופיע בהאכילה הברכה והאור תצד.

ואחר כך שלש ברכות אחרונות נגד מדות נצח הוד ויסוד תצא הממשיכים לכנסת ישראל. והמרבכה לשלש מדות אלו משה אהרן ויוסף תצא. ברכת עבודה נגד נצח דרגא דמשה, דאיתא (בראשית רבה יט, ז) בא משה והורידה לארץ תצא, וזהו המחזיר שכינתו וכו', והיננו שבמתן תורה הוריד משה השכינה לארץ, ואחר הקלוקל מעשה המשכן היה גם כן עקרו על ידי משה, וכתוב (שיר השירים ה, א) באתי לגני, ואיתא בפסיקתא (פרשה ה סימן ה) לגן אין כתיב פאן אלא לגני לאותו הגן שנסתלקתי הימנה כמו שנאמר [בראשית ג, ח] מתהלך בגן, והיננו שיהיה שכינה בתחתונים על כל פנים במשכן.

ואחר כך ברכת הודאה נגד הוד הדרגא דאהרן. ואמרים בברכה זו 'ועל

ב) קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות וכו' לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד עיני שם, ולא נתפרש איזה לב אחד יש לו לאחר אכילה ושתיה. אך הוא תלוי כפי כונת האכילה, כי כשאוכל אכילה בקדושה מתקן גם הלב כסיל ויהיה לו רק לב אחד לאביו שבשמים, ואם ח"ו האכילה אינו בקדושה רק למלא תאוותו אז מתגבר היצר הרע על ידי האכילה וכאמור. **תצב.** ז"ל הגמרא שם: "לעולם ימוד אדם עצמו כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו (כאילו כל מעיו קדוש ואסור להכחישו, דהכי משמע בקרבך קדוש, כלומר דאסור להתענות - רש"י), שנאמר (הושע יא, ט) בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר". **תצב.** ז"ל הגמרא שם: "אמרי דבי רבי ינאי אין ארי נזהם (שמח ומשתגע ומוזיק - רש"י) מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר. אמר רבי אושעיא משל לאדם שהיתה לו פרה כחושה ובעלת אברים האכילה כרשינין והיתה מבעטת בו אמר לה מי גרם לך שתהא מבעטת בי אלא כרשינין שהאכלתיך וכו'. היינו דאמרי אינשי מלי כריסיה זני בישוי (מילוי הכרס הוא ממניי חטאים הרעים), שנאמר (הושע יג, ו) כמרעיתם וישבעו וירם לבם על כן שכחוני. רב נחמן אמר מהכא (דברים ח, יד) ורם לבבך ושכחת את ה'. ורבנן אמרי מהכא (שם לא, כ) ואכל ושבע ודשן ופנה. ואי בעית אימא מהכא (שם לב, טו) וישמן וישרון ויבעט". **תצד.** וראה יערות דבש חלק א דרוש א. **תצא.** ראה פרי עץ חיים שער התפילה פרק ז. **תצו.** זוהר חדש פרשת תולדות. **תצו.** ז"ל המדרש: "כיון שחטא אדם הראשון נסתלקה שכינה לרקיע הראשון, חטא קין נסתלקה לרקיע השני דור אנוש לשלישי דור המבול לרביעי דור הפלגה לחמישי סדומיים לשישי ומצרים בימי אברהם לשביעי, וכנגדן עמדו שבעה צדיקים, ואלו הן אברהם יצחק ויעקב לוי קהת עמרם משה, עמד אברהם והורידה לשישי עמד יצחק והורידה לטובה שישי לחמישי וכו' עמד משה והורידה למלעלה למטה".

נסיף שֶׁבָּכַל יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתָיִךְ וְטוֹבוֹתָיִךְ שֶׁבָּכַל עַת עָרַב וּבָקֵר וְצִהְרִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אוֹמֵר גִּסָּח זֶה. וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהִבִּין וְכִי כָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ גִּס בְּכָל יוֹם תֵּצֵא.

אך הַמִּכּוֹן שֶׁמִּצִּינוּ שִׁמְשָׁה רַבָּנוּ בַּמַּחֲתָיָה עֲמֶלֶק קָרָא שֵׁם הַמַּזְבֵּחַ ה' נָסִי [שְׁמוֹת י, טו] תצט. והוא, דָּגֵס נִקְרָא כְּשִׁינִי צֶא מִגְדָּר הַהִנְהָגָה וְהַטָּבַע, וְה' יִתְבָּרַךְ עֲשֵׂה הַסֵּדֶר בְּכִרְיַאת הָאָדָם שִׁיתְנַהֵּג עַל פִּי הַבְּחִירָה, וְיֵשׁ עֲמֶלֶק יִצְרָא בִּישָׂא קְטִיגוֹרָא מְקַטְרָגָא דְּבִר נֵשׁ דִּישְׁתַּפַּח תְּדִיר בְּבִר נֵשׁ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּזֵהר הַקְדוּשׁ (ח"ג קס, א), וּכְתִיב [דְּבָרִים כה, יח] אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ, שֶׁעֶסֶק עֲמֶלֶק רֹאשִׁית גּוֹיִם לְקַרֵּר אֶת הָאָדָם וְלְהַשְׁלִיךְ עָלָיו עֲצָלוֹת וְעֲצָבוֹת, וְזֶה שׁוֹלֵט אֵף בְּגִדּוּלִים, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בִּיעֲבֹץ שָׂרִבֵּץ תוֹרָה בִּישְׂרָאֵל וְהַהֲלָכוֹת שֶׁנִּשְׁתַּפְּחוּ בְּאֶבְלֹ שֶׁל מִשָּׁה הוּא

הַחֲזִירִין מִתּוֹךְ פְּלִפּוּלוֹ [תְּמוּרָה טז, א], וּמִכָּל מְקוֹם בִּקְשׁ 'לְבַלְתִּי עֲצָבִי' [דְּבָרִי הִימִים-א ד, י] שֶׁלֹּא יִשְׁגְּבִנִי יִצְרָה הָרַע מִלְּשָׁנוֹת (כמ"ש תְּמוּרָה שם) תק, וּמִקְלָפָה זֶה אֵין בְּכַח הָאָדָם לְהַנְצִל עַל יְדֵי בְּחִירָתוֹ לְבָד, וְעַל זֶה אָמְרוּ וְאַלְמֵלָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעוֹזֵר לוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לוֹ, וְכָל הַגְדוּל מִחֲבִירוֹ יִצְרוּ גְדוּל (כמ"ש סוֹכָה נב, א) תקא.

וְזֶהוּ שְׂאוֹמְרִים וְעַל נָסִיף שֶׁבָּכַל יוֹם עִמָּנוּ, שְׁעוֹרַת ה' הוּא גִּס יוֹצֵא מִגְדָּר וּסְדֵר הַהִנְהָגָה שֶׁהוּא עַל יְדֵי בְּחִירָה, וְזֶה בְּכָל יוֹם, שֶׁבָּכַל יוֹם מִתְגַּבֵּר הַיִּצְרָה הָרַע וּבְכָל יוֹם מִתְחַדֵּשׁ הַיִּצְרָה הָרַע תק, שֶׁכָּל הַגְדוּל מִחֲבִירוֹ יִצְרוּ גְדוּל, וְזֶהוּ מֶה שֶׁאָמְרוּ שֶׁמִּתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תק, וְה' יִתְבָּרַךְ עוֹשֵׂה גִּס וְעוֹזֵר מִמָּנוּ שֶׁלֹּא יַעֲזֹבֵנוּ בִּידּוֹ.

וְזֶהוּ שְׁנֶאֱמַר [שְׁמוֹת שם, יד] כִּי מָחָה אֶמְחֶה וְגו', שֶׁאֵין בְּכַח הָאָדָם לְמַחוֹת זָכָר

תצט. וְרָאָה בְּדְבָרֵי סוֹפְרִים אוֹת ח וְלֵהֲלֵן מֵאִמֶּר יד. **תצט.** וְרָאָה רש"י שם: "ה' נָסִי - הַקִּבָּה עֲשֵׂה לָנוּ כֵּאֵן נֵס גְדוֹל, לֹא שֶׁהַמְּזִבַּח קְרוֹי ה' אֵלָא הַמְּזִכִּיר שְׁמוֹ שֶׁל מְזִבַּח זָכָר אֵת הַנֵּס שֶׁעֲשֵׂה הַמְּקוֹם ה' הוּא נֵס שְׁלֵנוֹ". **תק.** רָאָה פְּרִי צִדִּיק לט"ו בִּאֵב מֵאִמֶּר א: "וְאֵיתָא (תְּמוּרָה טז, א) 'לְבַלְתִּי עֲצָבִי' שֶׁלֹּא יִשְׁגְּבִנִי יִצְרָה הָרַע מִלְּשָׁנוֹת, וְקָרִי לִיה 'עֲצָבִי' שֶׁהֵיכָּר הָרַע מִשְׁלִיךְ עֲצָבוֹת עַל הָאָדָם וּשְׁפּוֹלוֹת בְּפִיתוּיוֹ שְׁאִינוֹ נִחְשָׁב לִיְמוּדוֹ וְעִבּוּדוֹ כְּלוּם. וְלֹזָה נִצְרָךְ גֵּאוּה שִׁידַע שְׁעַל יְדֵי תוֹרָתוֹ וְעִבּוּדוֹ מוֹסִיפִין כְּבִיכּוֹל כּח בְּפִמְלִיא שֶׁל מַעֲלָה". וְרָאָה עוֹד בְּפִרִי צִדִּיק לַפְּרִשְׁת זָכָר מֵאִמֶּר הַבִּרְיוֹת. **תקא.** ז"ל הַגְּמָרָא שֶׁם: "אֵתָא הוּא סְבָא תִנָּא לִיה כָּל הַגְּדוּל מִחֲבִירוֹ יִצְרוּ גְדוּל הִימְנוֹ. אִמֶּר רַבִּי יִצְחָק יִצְרוּ שֶׁל אָדָם מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּכָל יוֹם שְׁנֵאִמֶּר (בְּרֵאשִׁית ו, ה) רַק רַע כָּל הַיּוֹם". וְשֶׁם בַּעֲמוּד ב: "אִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיָשׁ יִצְרוּ שֶׁל אָדָם מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּכָל יוֹם וּמִבְּקֵשׁ לְהַמִּיתוֹ (תְּהִלִּים לו, לב) שְׁנֵאִמֶּר צוּפָה רִשָּׁע לְצִדִּיק וּמִבְּקֵשׁ לְהַמִּיתוֹ, וְאַלְמֵלָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעוֹזֵר לוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לוֹ שְׁנֵאִמֶּר (תְּהִלִּים לו, לג) ה' לֹא יַעֲזֹבֵנוּ בִּידּוֹ וְלֹא יִרְשִׁיעֵנוּ בַּהֲשַׁפְּטוֹ". וּבִקְדוּשִׁין ל, ב: "אִמֶּר רַבִּי יִצְחָק יִצְרוּ שֶׁל אָדָם מִתְחַדֵּשׁ עָלָיו בְּכָל יוֹם שְׁנֵאִמֶּר (בְּרֵאשִׁית ו, ה) רַק רַע כָּל הַיּוֹם. וְאִמֶּר ר"ש בֶּן לִוי יִצְרוּ שֶׁל אָדָם מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּכָל יוֹם וּמִבְּקֵשׁ הַמִּיתוֹ וְכו' וְאַלְמֵלָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזֵר אֵין יָכוֹל לוֹ". **תקב.** רָאָה בַּהֲעֵרָה הַקּוּדְמָת. **תקג.** רָאָה פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ קִידוּשִׁין ל, ב: "אִמֶּר רַבִּי יִצְחָק יִצְרוּ שֶׁל אָדָם מִתְחַדֵּשׁ עָלָיו בְּכָל יוֹם שְׁנֵאִמֶּר (בְּרֵאשִׁית ו, ה) רַק רַע כָּל הַיּוֹם וְכו'. וְאִכְתִּי לֹא יִדְעֵנָא מֵאִי רְבוּתָא שִׁיךְ בּוֹה דְּפִשְׁטָא דְּהִכִּי הוּא דְּמָה נִשְׁתַּנָּה יוֹם מִיּוֹמִים שְׁלִפְנֵי וְכו', וְעוֹד יֵשׁ לַפְּרִשׁ דְּבִצְדִיקִים נָמִי שִׁיךְ לְשׁוֹן מִתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם, דְּכָל הַגְּדוּל מִחֲבִירוֹ יִצְרוּ גְדוּל מִמָּנוּ (סוֹכָה נב, א) וְאֵם כֵּן כָּל מֶה שֶׁהַצִּדִּיק מוֹסִיף אוֹמֵץ וְכֵן בְּצַדְקָתוֹ הוֹלֵךְ וְגוֹדֵל יִצְרוּ גַם כֵּן הוֹלֵךְ וּמִתְחַדֵּשׁ".

עמלק אלמלא הקדוש ברוך הוא שעזר לו תמיד, וזהו גם שלא פסדר, ועל פן קרא משה רבנו שם המזבח ה' נסי על שם הגס.

וזה שכתב בפרוש רש"י [שם, טז] ממדרש תנחומא (תצא יא) שפכיכול אין שמו שלם ואין פסאו שלם עד שימחה זכר עמלק. והוא דעמלק ראשית דקליפה, והוא בזה לעצמת זה נגד ראשית דקדשה, וכל זמן שאין שמו של עמלק נמחה נחסר אל"ף בפסא, דאל"ף מורה על פלא עליון תמיד, וגם נחסר היחוד י"ה בו"ה, שהוא ההשפעה מיו"ד ותגו של יו"ד המורה על פתר עליון תמיד לה' תתאזה מדת בנסת ישראל תמיד.

וזה נסיד וכו' ועל נפלאותיו וטובותיו. שפכל יום זוכין לעזר ה' תתברך, שהוא גם כאמור, להשפיל ולמחות ראשית דקליפה, וזה על ידי שיזכו ל'נפלאותיו' להופיע ולהזריח מפלא עליון. וטובותיו להזריח מחכמה שפגודה מאמר 'יהי אור' תחם שנקרא טוב תמיד, והינו היו"ד מהשם שפרמז לחכמה וקוצא דלעילא דרמיזא לאין פתר עליון פידוע.

והוא על פי מה שאמרו (בשמות רבה לח, ד) קחו עמכם דברים [הושע יד, ג] ואין דברים אלא דברי תורה וכו', אמרו לו אין אנו יודעין, אמר להם בכו והתפללו לפני וכו' תמיד.

תקד. ראה תנחומא כי תצא ד: "זכור את אשר עשה לך עמלק (דברים כה, יז) וכו', אמרו ישראל רבנו של עולם אין אנו יכולין בו, אומר להם הקב"ה תהיו אתם מזכירין שמו מלמטה ואני מוחק שמו מלמעלה, שנאמר (תהלים קט, טו) יהיו נגד ה' תמיד כל מה שעשה לנגדי ויכרת מארץ זכרם הוי זכור את אשר עשה לך עמלק". **תקה.** ראה פרדס רמונים שער כז פרק ג: "יש מי שפירש כי אלף רומז לכתר עליון שנקרא אל"ף והוא פל"א מלשון כי יפלא (דברים יז, ח) שהוא נעלם ונסתר מעין כל". **תקו.** זוה"ק ח"ג סה, ב. **תקז.** זוה"ק שם לד, א ובכ"מ. **תקה.** ראה פרי צדיק לפסח שני מאמר ג: "והנה ידוע שעשר ספירות הקדושים הם העשרה מאמרות למעשה בראשית וכו', ובגמרא (ראש השנה לב, א) בראשית נמי מאמר, כי המאמר הראשון בפועל שנאמר (בראשית א, ג) ויאמר אלקים יהי אור הוא נגד הצמצום הראשון בחינת חכמה שהוא יש מאין, כמו שנאמר (איוב כח, יב) והחכמה מאין תמצא". **תקט.** ראה פרי צדיק נח מאמר ז: "וטוב הוא אור הראשון שהוא מאמר 'יהי אור' שכנגד חכמה כשהוא מקבל מכתר עליון על ידי קוצא דיווד דלעילא". ובפרי צדיק לראש חודש אלול מאמר ג: "אות יוד מהשם הקדוש מורה על ספירת חכמה וכו', היינו שכל מעשי ה' יתברך נעשו במדת חכמה, דמקודם בבריאת האור כתיב (בראשית א, ד) וירא אלהים את האור כי טוב, ואחר כך בכל מעשה בראשית כתיב בכל מאמר 'וירא אלהים כי טוב', והיינו דטוב פירושו אור וכמו שאמרו (ברכות ה, א) ואין טוב אלא תורה וכתוב (משלי ו, כג) ותורה אור, ובכל מעשה בראשית ראה אלהים כי יש בו אור וזה שכתוב כי טוב". ובפרי צדיק לראש השנה מאמר ב: "דסתם טוב הוא בדברי תורה כמו שאמרו (ברכות ה, א) אין טוב אלא תורה וכתוב (משלי ו, כג) ותורה אור, ופעם ראשון שזכר טוב בתורה הוא בפסוק (בראשית א, ד) וירא אלהים את האור כי טוב, והיינו האור תורה". וראה מה שכתב רבינו לעיל בתחילת המאמר ובהערה תסב. וראה קהלת יעקב ערך טוב. **תקי.** "הדא הוא דכתיב (הושע יד, ג) קחו עמכם דברים, לפי שישראל אומרים רבון העולם הנשיאים חוטאים ומביאים קרבן ומתכפר להם משיח חוטא ומביא קרבן ומתכפר לו אנו אין לנו קרבן, אמר להם ואם כל עדת ישראל ישגו וגו' (ויקרא ד, יג). אמרו לו עניים אנו ואין לנו להביא קרבנות, אמר להם דברים אני מבקש, שנאמר

היצר הרע ראשית דקליפה, וגם בתפלה זוכין לנפלאות מפלא עליון, שאומרים ברוך אתה הוי"ה פעומד לפני המלך תשי, ושם הוי"ה בולל תשע ספירות כמו שאמרו בזהר (ח"ג רנח, א) וקוצא דיו"ד דלעילא רומז לכתר עליון (כמ"ש סה, ב), וזוכין על ידי תפלה גם כן לנפלאות ואור פי טוב.

ובברכה זו תקנו הזכרת על הנסים בחנכה תשי, שהיה על ידי הכהנים שתקנו מדת הוד וכמו שכתב האר"י ז"ל [פרי עץ חיים שער חנוכה פרק ד] תקטו. וזה שמסמיכין לזה ברפת כהנים. ואחר כך ברפת שים שלום נגד מדת יסוד תקטו שיוסף מרפכה לה ומדתו שלום כמו שאמרו בזהר הקדוש [ח"א קצו, ב]:

וקורין בחנכה בנשיאים (כמ"ש מגילה לא, א) תשי. והוא על פי מה שאמרו (ילקוט מלכים סו רמז קפד מפסיקתא פרשה ו סימן ה) בעשרים וחמשה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן ועשה מקפל עד אחד בניסן וכו'.

קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ואני מוחל על כל עונותיכם, ואין דברים אלא דברי תורה שנאמר (דברים א, א) אלה הדברים אשר דיבר משה. אמרו לו אין אנו יודעין, אמר להם בכו והתפללו לפני ואני מקבל, אבותיכם כשנשתעבדו במצרים לא בתפלה פדיתי אותם שנאמר (שמות ב, כג) ויאנחו בני ישראל מן העבודה וכו', הוי איני מבקש מכם לא זבחים ולא קרבנות אלא דברים, שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה'. **תקיא.** ונתבאר באריכות בפרי צדיק עמלה של תורה מאמר ב. **תקיב.** ראה איכה רבה פתיחתא פסקה ב: "שכן הבטיחם אביהם ואמר להם (בראשית כז, כב) הקול קול יעקב והידיים ידי עשו כל זמן שקולו של יעקב בבתי כנסיות ובתי מדרשות אין הידיים ידי עשו". וראה פוקד עקרים אות ב: "דאין כוחם של ישראל אלא בפיהם (במדבר רבה כ, ז ומדרש תהלים כב ומכילתא בשלח פרשה ב זוה"ק וישלח קעח, א), ושם מבואר שהוא הקול קול יעקב שתי קולות שאמרו ז"ל (פתיחתא דאיכה רבתי ב) בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, היינו קול תפילה הרמז במלת 'הקל' חסר ו' בלשון הכתוב ובתוספת הה' הרומזת לתפילה כנודע, ו'קול' מלא ו' רומז לקול תורה כידוע דהו' רומזת על זה (זוה"ק ח"ג ב, א)". **תקיג.** ראה לשון רש"י ברכות כה, ב ד"ה אבל. **תקיד.** ראה פרי עץ חיים שער חנוכה ופורים פרק ו: "לכן בחנוכה ופורים אנו אומרים על הנסים בהודאה שהוא כנגד ההוד". **תקטו.** ראה לעיל הערה רכד. **תקטז.** ראה לעיל הערה תצה. **תקיו.** ראה טור או"ח סימן תרפד: "וקורין בפרשת נשא בנשיאים שלושה בכל יום, ומפרש בפסיקתא משום שנשלם מלאכת המשכן בכ"ה בכסלו".

והינו דלכבוש את היצר הרע פתיב ודברים ל, פי קרוב אליך הדבר מאד בפיד ובלבדך, והינו שעל ידי הפה יפנס ללב גם כן תשי. והוא על ידי הקל קול יעקב [בראשית כז, כב] שהוא קל ו' - קול תורה קל ה' - קול תפלה תשי. ומי שזוכה לדברי תורה משבר היצר הרע על ידי כח התורה וכמו שאמרו (זוהר ח"א רב, א) דהא לית לך מלה לתברא יצר הרע אלא אורייתא. וזה זוכה לנפלאותיך וטובותיך שמורה על החכמה שהיא אור פי טוב וקוצא דיו"ד דלעילא דרמיזא לאין פתר עליון פלא עליון, ועל ידי כן זוכה לעזר ה' יתברך שהוא גם כן פאמור.

ומי שאינו בר הכי ואינו זוכה לדברי תורה, מפל מקום יש לו עצה בכו והתפללו לפני' כמו שאמרו במדרש רבה. ועל זה מרמז 'טובותיך שבכל עת ערב ובקר וצהרים', שהם שלושה זמני התפלות, שגם על ידי תפלה זוכין לנסיד שבכל יום לכבוש

וזה ענין מה שאמרו בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ד יז, ב הובא בתוס' ראש השנה טז, ב ד"ה ועיין) אמר רבי מנא מחזיק אגא טיבו לרישא דכד הוה מטי למודים הוא פרע מגרמיה. ויש להבין איך הרגיש הראש לפרע, ואם מפני שהרגל למה מחזיק טיבו לרישא.

אך הענין שכל הברכות אנו אומרים בלשון הוה, חוץ הדעת, מרבה לסלוח, רופא חלי וכדומה, דכיון שהאדם מתפלל וה' יתברך שומע תפלה מיד נענה בשעתו בהנהיג תקי.

ובברכת רצה שמברכין המחזיר שכינתו לציון בהנהיג, וברכה זו פנגד משה רבנו שעל ידי קדשתו זוכין לזה, ואומרים 'המחזיר' שפבר מחזיר בהנהיג. ואף שהעולם נדון אחר רבותיטא ולא זכו לזה הכלל, מכל מקום פרט נפש המתפלל נענה בבר, ועל דרך מה שאמרו (ברכות לג, א) כל אדם שיש בו דעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו תקי. וכיון שמרגיש שמחזיר שכינתו

ומעתה הפסיד כסלו וכו', שלם לו הקדוש ברוך הוא חנכת חשמונאי וכו' תקי. ויש להבין מה תשלומין הוא, הא כסלו ראוי לחנכה מפני הנס שארע בו שגברו על היונים שטמאו כל השמנים וכל כלי המשכן, וכיון שראוי לחנכה מצד עצמו מה שלם לו הקדוש ברוך הוא.

אכן מצד הנס היה ראוי לעשות חנכה לשעתו אבל לא לקבץ חנכה לדורות, כמו שלא נקבעו לדורות הימים שנעשה בהן חנכת המשכן וחנכת המקדש. ומה שנקבע חנכת חשמונאי לדורות זהו תשלומין לחנכת המשכן שנגמרה מלאכתו בכ"ה בכסלו. ועל פן קורין בנשיאים, ומתחילין יייהי ביום כלות משה [שור"ע אר"ח סימן תרפד סעיף א בהג"ה תקיט, וכמו שאמרנו שעקר קדשת המשכן היה על ידי משה רבנו שבא והוריד השכינה לארץ מקדם במתן תורה ואחר הקלוקל נקבע השקראת השכינה במשכן.

תקיח. "אמר רבי חנינא בכ"ה בכסליו נגמר מלאכת המשכן, ועשה מקופל עד אחד בניסן כמו שכתוב (שמות מ, ב) ביום הראשון באחד לחדש תקים את משכן, והיו ישראל ממלמלין על משה לומר למה לא הוקם מיד שמא דופי אירע בו, והקב"ה חשב לערב שמחת המשכן בחדש שנוול בו יצחק דכתיב (בראשית יח, ו) לוישי ועשי עוגות ואמרו לו (שם, י) שוב אשוב אליך, ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה בו המלאכה, אמר הקב"ה עלי לשלם, מה שילם לו הקב"ה חנוכה חשמונאי". תקיט. וראה ב"ח סימן תרפד ס"ק א וז"ל: "בפרק בני העיר (מגילה ל, ב) כתב רש"י (ד"ה בחנוכה) בחנוכה בנשיאים דהוי נמי חנוכה המזבח, ורבינו [הטור] כתב הא דמפרש בפסיקתא כדי ליתן טעם להתחלת ויהי ביום כלות משה שזהו לפי שביום כ"ה לכסליו נשלם מלאכת המשכן על כן מתחילין בו". וראה לעיל הערה תקיז. תקי. וראה פרי צדיק ואתחנן מאמר יג. ועיין עוד פרי צדיק לראש ניסן מאמר ב. תקכא. קידושין מ, ב. תקכב. וראה פרי צדיק ואתחנן מאמר יג: "ומזה יהיה נכון לבנו בטוח בה' שגם תפלותינו אינם חוזרים ריקם, שאנו מתפללים תמיד ולירושלים עירך ברחמים תשוב הגם שאין אנו זוכים עוד בפועל, אל יפול לב האדם עליו, מפני שבאמת כל התפלות של נפשות ישראל פועלים ברוחניות כל פרט נפש לפי ערך תשוקתו כך הוא זוכה לתכלית המכוון להתנחם בלבו וכו', ועבור זה נתקנו כל נוסח התפלות בלשון הוה, בונה ירושלים, מצמיח ישועה, המחזיר שכינתו לציון, מפני שבאמת המה נענים בתמידות וכמו שנאמר (תהלים קד, לא) ישמח ישראל בעושי בני ציון יגילו במלכם".

מיד נופל עליו הפחד וכמו שצאמרו [הגדה של פסח] ובמורא גדול [דברים כו, ח] זה גלוי שכינה, שכל מקום שיש התגלות השכינה נופל הפחד והיראה. והראש מרגיש הפחד, על דרך מה שאמר הרב ז"ל תקנו שדקדקו בגמרא [ברכות ו, א] 'תפלין שבראש' תקנו ולא אמר תפלין שעל הראש תקנו, שהמכון על הארת התפלין במח שבראש.

וזה שאמר 'מחזיק אגא טיבו לרישא' שמרגיש הפחד כי מטי למודים וברע מגרמיה, דברכת עבודה נגד משה רבנו שושבינא דמלכא שמוריד ה' יתברך לישאל.

ואחר כך מודים בנגד הוד דרגא דאחרן שושבינא דמטרוניתא שמקרב

ישראל לאביהן שבשמים. ובו מזכירין נסים ונפלאות, ובו מזכירין על הנסים בחנכה, שהיה על ידי שמך ונרות שמורים על חכמה כמו שצאמרו (מנחות פה, ב) תקנו, ועל תורה כמו שצאמר [משלי ו, כג] ותורה אור, והשפעת דברי תורה על ידי הפתנים, שזה כח אהרן 'ומקרבן לתורה' תקנו, וכן נאמר [מלאכי ב, ז] כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו תקנו. וכן בפורים מזכירין על הנסים בברכת הודאה, שגם שם היה נסים ונפלאות. דשם נס מורה על אור שמאיר בלב על ידי הנס שעושה ה' יתברך שלא כהרגל תקנו. וכן כתיב [אסתר ח, טז] ליהודים היתה אורה ונדרש (מגילה טז, ב) אורה זו תורה, והינו תורה שבעל פה, דתורה אור,

תקנו. ראה בית רבי ח"א פ"ט, דברי תורה (מונקאטש) מ"ד אות כד. תקנו. ז"ל הגמרא שם: "ומניין שהתפלין עוז הם לישראל דכתיב (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפלין שבראש". תקנה. וראה עוד באר מים חיים משפטים כג, כה: "ועל כן אמרו ז"ל (מנחות מג, ב) כל שיש לו תפלין בראשו וכו' ומזוזה בפתחו וכו' מובטח לו שלא יחטא, ולכאורה אנו רואין בני אדם ששלוש אלה יעשה להן ואינם בטוחים מן החטא, ואמנם כי לכאורה היה להם לומר מי שיש לו תפלין על ראשו, כי הלא על הראש הם התפלין ולא בראש, ואמנם במי שהם על ראשו לבד ואינו משימם בראשו לשום מחשבתו בהן, הרי הוא כמו שמניחן על הכותל, אם הוא אינו מהרהר כלל הכתוב בהן מה לי שמונחים על הראש או על הכותל והשולחן וכדומה, רק מי שיש לו תפלין בראשו שבראשו מונחים תפלין שמחשבתו קשורה וצמודה באות אשר מבואר בהתפלין, והוא יחודו ואחדותו יתברך ואשר לו הכח והממשלה, ובהציווי לשעבד על ידיהם תאות הלב והנשמה שבראש עם שאר חושיו וכוחיו, זה הוא אשר מובטח שלא יחטא כי מורא ופחד ואימת ה' אלהיו עליו ואהבתו קשורה עמו וצמודה". תקנו. ז"ל הגמרא שם: "וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה (שמואל ב יד, ב) מאי שנא תקועה, אמר רבי יוחנן מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן". וראה זוה"ק ח"ג ז, ב. ובמאורי אור ערך שמן: "שמן נקרא חכמה". תקנו. ראה אבות פרק א משנה יב: "הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". תקנה. וראה לעיל מאמר א ובהערות יח-כג. תקנו. ראה להלן מאמר יד: "ואיתא בגמרא (ברכות נו, א) שהרואה חנינא חנניה יוחנן נסי נסים נעשה לו ופירש רש"י נונין הרבה נסים הרבה. ויש להבין לשון נסי נסים, אך הענין וכו' וזהו 'נסי נסים נעשה לו' שיכיר שהכל נסים ומה שמכירין הכל שהוא בנס הוא נסי נסים וכו'. ויש לומר שזה שאומרים בברכת הודאה 'ועל נסיך שבכל יום עמנו' מפני שבאמת הכל נסים, ואומרים זה בברכה שכנגד הוד דרגא דאהרן וכו'". וראה בכל דברי רבינו שם. וראה עוד להלן הערה תשיט.

שנגמרה מלאכת המשפן בכ"ה בכסלו. וכן כתב באליה רבה [שם ס"ק יז] בשם מדרש תהלים.

אך קשה, הא גם בחנכת המשפן בניסן לא היה בהם חיוב משתה וסעודה, ולא נזכר שעשו יום טוב. אמנם יש לומר כיון שהיה אז שלמים בקר שנים וחמשה עשר אילים וכבשים [במדבר ז], ושלמים נאכלין לבשרים, ויש בו רמז לסעודה. ואף שמסתמא אכלו כל השבט, ומה זה נחשב לאכילה לשבט, מכל מקום לפי שהיו אז הכבשים גדולים כמו שאמרו (בראשית רבה סה, יז תקלג. ועיין מנחות פז, א) יכול להיות שהיה אכילת בשר בכנית לכל אחד מהשבט, ומצינו בלחם הפנים פנית יש אוכלו ושבע יש אוכלו ומותר (כמ"ש יומא לט, א), ועל כל פנים היה בו אכילת בשר. ולזכר זה ששלם הקדוש ברוך הוא חנכת החשמונאים בכסלו יש בו גם כן סעד לסעודה.

ומכל מקום אין בו חיוב, שעקר הגם היה בדברי תורה, שרצו להשפיעם תורתך, ונעשה גם שעל ידי זה זכו לרבותי אור תורה שבעל פה וכן ששמרנו, ועל

ואורה' בה"א בחינת תורה שבעל פה מלכות פה וכו', ונפלאות מפלא עליון, וכן שפירש [במגילה] שם 'יקר' אלו תפלין שבראש, שמורה על פתח עליון קרקפתא דתפלין תל.

רק בפורים לבד הגם בתורה שבעל פה, כמו שאמרו (שבת פח, א) הדור קבלוה בימי אחשורוש ובטלו מודעה דכפית הר כגיגית וזה היה על תורה שבעל פה שעל תורה שכתב אמרו כבר נעשה ונשמע וכן ששמרו במדרש (תנחומא נח ג) תקלא, אז היה גם כן גם לגופי ישראל שגזלו ממנו לחיים ועל כן תקנו בו משתה ושמחה, מה שאין כן בחנכה שהיה הגזרה והגם רק לנפשות, ועל כן לא תקנו בו משתה וכן ששמרנו.

ומכל מקום איתא בשלחן ערוך [או"ח שם סע"ף ב] שיש קצת מצוה ברכובי הסעודות בחנכה דבאותן הימים היה חנכת המזבח, עין שם. ואף שחנכת המשפן היה בניסן ושל בית המקדש היה בתשרי, רק המקוץ על פי מה שאמרו בפסיקתא הנזכר

תקל. ראה הקדמת תיקוני זוהר בפתח אליהו: "כתר עליון איהו כתר מלכות וכו' ועליה אתמר 'מגיד מראשית אחרית' (ישעיה מו, י), ואיהו קרקפתא דתפלי". **תקלא.** ראה לעיל הערה רנא כל לשון התנחומא. **תקלב.** בלבוש שם (סע"ף ב) כתב וז"ל: "ויש אומרים שגם בחנוכה יש קצת מצוה ברכובי הסעודות, וכן נוהגין באלו המדינות, והטעם משום דבאותם הימים היה גם כן חנוכת המזבח שבמדבר" וכתב באליה רבה שם: "דברי תימא הן, דבמדבר היה בניסן ככתוב בפרשת נשא, ורמ"א לא כתב לתיבת שבמדבר, ויש לומר בחנוכה שבימי חשמונאין (מלבושי יום טוב). ובאמת שכבר כתבתי בס"ק א' כן. מכל מקום נראה לי כוונת הלבוש כדאיתא במדרש דמלאכת המשכן נגמר בכ"ה בכסלו, אלא שהמתין בהקמה עד ניסן שנולד בו יצחק ואמר הקב"ה עלי לשלם לו לכסליו, ושילם לו חנוכת בית חשמונאי, עד כאן, ואם כן דין ימים אלו כאילו היה חנוכת המזבח שבמדבר". וראה עוד בפרי מגדים שם א"א ס"ק ג. **תקלג.** ז"ל המדרש: "שני תמידים שהיו ישראל מקריבין בחג היו מרכיבין אותן על שני הוגנין (הם העיירים והגמלים הגבוהים - עין יוסף) והיו רגליהם שפופות בארץ. רב הונא בשם רבי יוסי אמר קינמון הזה היה גדול בארץ ישראל והיו עזים וצביים מגיעים לראשו של אילן ואוכלים ממנו".

נהורא עילאָה, והוא אור כי טוב (ונתבאר ראש חודש כסלו מאמר התקלה), וזה קדש החדש, ובסופו זוכין להאור כי טוב אור יום הראשון שנגנז לעמלי תורה שבעל פה כמו שאמרו בספר ההדיר [סימן קמז] תקלו ובמדרש תנחומא (נח ג) תקלו.

וזה שאמרו קבעום ועשאוים ימים טובים, שיופיע ויזריח בהם האור כי טוב, וקבעום לדורות בהלל והודאה:

כן לא קבעו בו חיוב סעודה שפך דרפה של תורה וכו' וכמו שאמרנו, וקבעום ועשאוים יום טוב רק בהלל והודאה 'הודו לה' כי טוב' על שזכו להאור כי טוב.

וחדש כסלו איתא בספר יצירה [פרק ה משנה ג] שנוברא באות ס'. ואיתא בזהר הקדוש (ח"ב קכו, א) בשעתא דסתים ואתגנז בגויה גו נהורא עילאָה לעילא כדין איהי קיימא בדיוקנא דאת סמ"ך וכו' תקלו, והינו שהמקיף בינה והמוקף

תקלז. ז"ל הזה"ק שם: "ובגין כך את סמך איהו סתים בכל סטרוי (אות ס' דבינה היא סתומה מכל צדדיה - מתוק מדבש), כגוונא דא (כעין אות ס' דבינה היא) את מ"ם סתימא. מה בין האי להאי (מה הפרש בין אות ס' לאות מ' מאחר ששתייהם סתומות, ומה רמיזתם למעלה), אלא בשעתא דסתים ואתגנז בגויה גו נהורא עלאה לעילא (בשעה שהתבונה עולה עם זו"ן ונסתמת ונגזת בתוך אור העליון למעלה בבינה), כדין איהי קיימא בדיוקנא דאת סמ"ך, סתים בגויה ואתגנז ביה (כי היא סתומה בתוכה ונגזת בה), לסלקא לעילא (כדי לעלות ולהכלל גם זו"ן בבינה, נמצא כי עיקר אות ס' היא בבינה וכו'), ובשעתא (בשעה שאין התכללות של תבונה וזו"ן למעלה בבינה, אלא כולם חוזרים ויורדים למקומם) דהדרא ויתבא רביעא על בנין לתתא ליקא לון (שאו התבונה חוזרת ורובצת על הבנים שהם זו"ן להניק אותם וכו'), כדין איהי קיימא בדיוקנא דאת ס' רביעא (אז התבונה הוא עומדת בצורת אות ס' מרובעת וכו'), סתימא לגו ארבע סטרין דעלמא (ואז היא סתומה לארבע רוחות העולם)".

תקלה. ז"ל רבינו שם: "ואמר בספר יצירה (פרק ה משנה ג) המליך אות ס' בשינה, דכבר אמרנו דשמות החדשים מורים על קדושת החודש וכו' ושם כסלו הוא על פי מה שנאמר (משלי ג, כו) כי ה' יהיה בכסלך ושמר רגלך מלכד ופירש רש"י (שם) מירושלמי (פאה פרק א ה"א ג, א) בדברים שאתה כסיל בהם, והיינו אף בשינה, אף כשהאדם הולך בטל דיושב בטל כישן דמי וכו', וכאן כסלו בו' - קוב"ה שהוא סמך האור מקיף סומך ה' לכל הנופלים, וכן סמך אלו ישראל שמוקפים מהסייעות מהשבעה רועים שהם מרכבה לשבעה המדות עם ה' עלאה בינה וכו', וזה קדושת החודש. ואחר כך בסוף החודש זוכין להאור נהורא עלאה האור כי טוב ובו נס חנוכה, ואז ישראל המקיף, שנעשים כנסת ישראל הס' בינה שמקיפים להאור חכמה, והוא מקום שבעלי תשובה עומדין שאין צדיקים גמורים עומדים שם כמ"ש (ברכות לד, ב) והיא שער החמישים מחמישים שערי בינה, והיינו שזוכין לסוד הדעת וכו'".

תקלו. "ואמר רבי יוחנן שני אורים גדולים היו שנאמר (בראשית א, ג) ויהי אור, ועל שניהם נאמר (שם, יח) כי טוב, ולקח הקב"ה האחד וגנזו לצדיקים לעתיד לבא, והיינו דכתיב (תהלים לא, כז) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך וגו', מלמד שאור הראשון אין כל בריה יכולה להסתכל בו שנאמר (בראשית שם, ד) וירא אלהים את האור כי טוב, וכתיב (שם, כא) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, ראה הקב"ה את כל אשר עשה וראה טוב מזהיר בהיר ולוקח מאותו הטוב וכלל בו שלשים ושתיים נתיבות החכמה ונתנו לעולם הזה, והיינו דכתיב (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, הוי אומר זו אוצרה של תורה שבעל פה. ואמר הקב"ה אם ישמרו זאת המדה בעולם הזה שזאת המדה נחשבת בכלל העולם הזה, והיא תורה שבעל פה, יזכו לחיי העולם הבא שהוא הטוב הגנוז לצדיקים וכו'".

תקלז. "שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול

וזהו ענין מזוזה בימין, הינו פרשת שמע והיה אם שמוע שנקטב בה, והם קבלת על מלכות שמים ועל מצוות תקמב, ומזה מופיע הארה על לב חכם לימינו.

וְנֵר חֲנֻכָּה שְׁמַרְמֹז על הארת תורה שבעל פה, וזהו ענין המנוחה, שאמרו במדרש [שם טו, ה] שהקדוש ברוך הוא אמר בא והאר לי, וזהו האור לתורה שבעל פה תקמב, דהוא מה שהתחכמים מחדשים 'ולא בשמים היא' וכמו שאמרו (בבא מציעא נט, ב) דהקדוש ברוך הוא אמר נצחוני בְּיָתְקְמָד, ואיתא (חגיגה טו, ב) דקאמר שמעתיא מפומיהו דכולהו רבנן ומפומיה דרבי מאיר לא וכו' השתא קאמר מאיר בְּנֵי אוֹמֵר וכו' תקמב.

בְּנֵר חֲנֻכָּה [שבת כב, א] נר חנכה משמאל מזוזה מימין תקלח. הענין על פי מה שאמרנו תקלט בשם הרמב"ן (ריש פרשת בהעלותך) שפרש מה שאמרו במדרש רבה שם [בהעלותך טו, ו] שאמר לו לאהרן לגדולה מזו אתה מתקן וכו' הקרבנות כל זמן שפית המקדש קים אבל הנרות לעולם, שלא רמזו אלא לנרות של חנכת חשמונאי שנוהגת אף לאחר חרבן וכו' תקמ שגר חנכה מעין נרות שפמקדש.

וְיָדוּעַ דַּעֲקָר האור 'תורה אור' תקמא, ונאמר [קהלת י, ב] לב חכם לימינו ולב פסיל לשמאלו, הינו מבחינת תורה שבכתב מופיע הארתו יתברך על לב חכם לימינו.

ללמוד תורה שבעל פה, לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה ויש מבלה ומנבל עצמו עליה, לפיכך מתן שכרה לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ט, א) העם ההולכים בחושך ראו אור גדול אור גדול, אור שנברא ביום ראשון שגנוז הקב"ה לעמלי תורה שבעל פה ביום ובלילה, שבזכות העולם עומד שנאמר (ירמיה לג, כה) כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי אי זה הוא ברית שנוהג ביום ובלילה זו תלמוד". וראה לעיל הערה רנא כל לשון התנחומא. **תקלח**. "נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח, והיא מנח ליה, רב אחא בריה דרבא אמר מימין (בכניסתו לביתו לימין - רש"י), רב שמואל מדפתי אמר משמאל, והילכתא משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין (מזוזה - קיימא לן דימין, דכתיב (דברים ו, ט) ביתך דרך ביאתך, וכי עקר אינש כרעיה דימנא עקר ברישא)". **תקלט**. ראה לעיל מאמר א, ד. **תקמ**. וראה לעיל הערה כה לשון הרמב"ן. **תקמא**. משלי ו, כג: "כי נר מצוה ותורה אור". וראה ליקוטי מאמרים אות טו: "והוא [אברהם] הראשון לחדש מצוות ותורה מלבו וכו', וממנו התחלת שני אלפים תורה כמ"ש (עבודה זרה ט, א) וכו' שהוא מה שהאיר לבאי עולם זהו על ידי 'תורה אור' דזולת זה אי אפשר להאיר". וראה לעיל במאמר א. **תקמב**. ברכות יג, א. **תקמג**. כמו שנתבאר במאמרים הקודמים. **תקמד**. "תנן התם, חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין וכו'". תנא באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו, אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח נעקר חרוב ממקומו מאה אמה ואמרי לה ארבע מאות אמה, אמרו לו אין מביאין ראייה מן החרוב וכו', חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו, יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, עמד רבי יהושע על רגליו ואמר 'לא בשמים היא' (ראה דברים ל, יב) מאי 'לא בשמים היא' אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני אין אנו משגיחין בבית קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטות (שמות כג, ב). אשכחיה רבי נתן לאלהיו אמר ליה מאי עביד קודשא בריך הוא בהדיא שעתא, אמר ליה קא חייר ואמר נצחוני בני נצחוני בני". **תקמה**. "ורבי מאיר היכי גמר תורה מפומיה דאחר והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן וכו' אמר ריש לקיש רבי מאיר קרא

א, יח] פי ברב חכמה רב פעם שאלמלא חטאו היה די בחמשה חומשי תורה וכו' תקמו, שדיקא על רב פעם של היצר הרע נצרך התרבות של רב חכמת תורה שבעל פה מה שאדם ממציא מנפשו תקמו.

ועל זה רמזו במנורה משל וכו' תאירו לי וכו' (כמ"ש במדבר רבה שם) תקי, שהקדוש ברוך הוא משתוקק בפניכול להארת האדם דיקא מה שממציא מלב, והוא התורה שבעל פה תקני, והקדוש ברוך הוא אומר

וזה התחיל מאנשי פנסת הגדולה, ואז התחיל זה לעמת זה חכמת יגנית תקמו, ובאו על ישראל להשפיקם תורתך, פי החכמה שלהם נקרא חשך ולא אור, וכמו שאמרו ו"ל (בראשית רבה ב, ד) 'וחשך' [בראשית א, ב] זו מלכות יון וכו'. ועל זה מרמז הגס בגר חנניה על הופעת האור בתורה שבעל פה.

ולכן מצות גר חנניה בשמאל דיקא, פדי להופיע גם על לב פסיל לשמאלו תקמו, וכמו שאמרו (נדרים כב, ב) על פסוק [קהלת

אשכח ודרש וכו'. אשכחיה רבה בר שילא לאליהו, אמר ליה מאי קא עביד הקב"ה, אמר ליה קאמר שמעתא מפומייהו דכולהו רבנן ומפומיה דרבי מאיר לא קאמר, אמר ליה אמאי משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר, אמר ליה אמאי רבי מאיר רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק, אמר ליה השתא קאמר מאיר בני אומר בזמן שאדם מצטער וכו'. תקמו. ראה לעיל מאמר א ובהערה מג-מד. תקמו. קהלת י, ב. וראה ברכות סא, א: "שתי כליות יש בו באדם אחת יועצתו לטובה ואחת יועצתו לרעה ומסתברא דטובה לימינו ורעה לשמאלו דכתיב (קהלת י, ב) לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו". תקמו. ראה לעיל הערה פג לשון הגמרא. תקמו. ראה פרי צדיק לי"ד אדר ראשון מאמר א: "ועל ידי הרב חכמה זוכין לתקן הרב כעס, והיינו לעקור ולשרש את הרע מלב כסיל לשמאלו ולהיות לו רק לב אחד לב טוב". וראה פרי צדיק למוצאי יום כפורים מאמר יא: "ושמעתי מאדמו"ר זצלה"ה שאמר מהאי טעמא אמרו בגמרא בכמה מקומות 'אליביה דהאי' כי הדברי תורה שבעל פה הם יוצאים מקירות לבו של האדם כפי הרגשתו הקדושה בלבו וכדכתיב (קהלת א, יח) כי ברב חכמה רב כעס, היינו שעל ידי הרוב חכמה התורה שבעל פה מתיישר הלב מהרוב כעס ומתקן את הרוב הכעס". וראה עוד להלן הערה תקנא. תקנ. "משל למה הדבר דומה לפיקח וסומא שהיו מהלכין בדרך אמר לו פיקח לסומא כשנכנס לתוך הבית צא והדלק לי את הנר הזה והאיר לי אמר לו הסומא בטובתך כשהייתי בדרך אתה היית מסמכני עד שנכנסנו לתוך הבית אתה היית מלוה אותי ועכשיו אתה אומר הדלק לי את הנר הזה והאיר לי אמר לו הפקח שלא תהא מחזיק לי טובה שהייתי מלוך בדרך לך אמרתי לך האיר לי, כך הפקח זה הקב"ה שנאמר (זכריה ד, י) עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ, והסומא אלו ישראל שנאמר (ישעיה נט, י) נגששה כעורים קיר, היה הקב"ה מנהיג ומאיר להם שנאמר (שמות יג, כא) וה' הולך לפניו יומם, כיון שעמד המשכן קרא הקב"ה למשה ואמר לו תאירו לי שנאמר (במדבר ח, ב) בהעלותך את הנרות בשביל לעלות לכם". תקנא. ראה ליקוטי מאמרים (מאמר לספר יהושע): "ובזה תבין מה שאמרו הקדמונים כי כל נפש מישראל יש לו אחיזה באות מדברי תורה, ואמרו (זוהר ח"ג עג, א) אורייתא וישראל חד ואמרו דישראל ראשי תיבות יש ששים ריבוא אותיות וכו' כנודע, והיינו כי חכמת ה' יתברך הוא ודאי אין סוף כמו שהוא כביכול אין סוף, רק מה שמתגלה ממנו בעולם הזה כפי מה שאפשר לעולם הזה שהוא בעל גבול להתגלות בו כפי גבולו והוא עצם בריאת העולם הזה כמו שבארנו, וכך כפי שיעור זה נתגלית התורה שהיא חכמתו יתברך וכו'. והנה כן הנפשות מישראל שהם גם כן כל מיני חלוקות חכמה שאפשר לימצא מסתמא הם כל החלוקות ופרטים האפשרים להימצא ולהיגלות בעולם הזה והנה הם גם כן כשיעור

הִלָּכָה בְּשֵׁם אֱמוּנָה אֲלִיעֶזֶר בְּנֵי אֹמֶר וְכוּ' (כמ"ש מדרש רבה חוקת יט, ז) תִּקְנֵי.

וְהִנֵּה אָמְרוּ (בבראשית רבה פד, ג) עַל פְּסוּק **וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב** [בראשית לו, א] שֶׁבֶקֶשׁ לִישָׁב בְּשִׁלּוֹה בְּעוֹלָם הִנֵּה נִזְדַּגְּג לֹא שִׁטְנוֹ

שֶׁל יוֹסֵף. וְהִינוּ שֶׁבֶקֶשׁ לִהְיוֹת בְּטוֹחַ לְדוֹרֵי דוֹרוֹת שֶׁיִּזְכְּרוּ לְבִחְיַנָּת 'חַיֵּי עוֹלָם' בְּעוֹלָם הַזֶּה תִּקְנֵי, וְעַל זֶה 'קִפֵּץ עָלָיו רוּגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף' תִּקְנֵי, הִינוּ מִפְּנֵי שֶׁבְּעִנְיָן הִנֵּה בִּבְחִינַת קִדְּשַׁת הַבְּרִית נִצְרָף עוֹד בְּרוּרִים רַבִּים בְּנִפְשוֹת יִשְׂרָאֵל תִּקְנֵי, שֶׁלֹּא יִתְבָּרַר בְּרוּר

כל התורה כולה וכו', והכל אחד שהחכמות הגנוזות באותיות התורה הם עצמם החכמות שונות של התחלקות הנפשות מישראל מכל הדורות כפי מה שהם במחשבתו של ה' יתברך. ואמנם עדיין לא יצאו לפועל כולם בעת מתן תורה וכמו שאמרו ז"ל (יבמות סב, א) שהמשך יציאת כולם לפועל בעולם הוא עד ביאת בן דוד, והיינו כי אף על פי שכבר ניתנה תורה ונתגלית כולה בעולם, מכל מקום אותם חכמות גנוזות בהעלם בדברי תורה, כי תורה סתומה ניתנה וכו' וכך התורה שבכתב היא כוללת בהעלם כל מיני חכמה שיש בחכמה של ה' יתברך שרצה שתתגלה לברואים וכו' רק אחר כך בהמשך הדורות היא יוצאה לאור על ידי חכמי דור דור ודורשיו ועל ידי כל הנפשות פרטיות אשר כל אחד מחדש דבר חכמה אשר אליה הוכן בפרט, וזהו הנקרא תורה שבעל פה שהוא מה שחידשו סופרים ונובעים מלכות בני ישראל ומה שתלמיד ותיק עתיד לחד וכו', ולכך תורה שבכתב נקרא אביך ותורה שבעל פה אמך (זה"ק ח"ב רעו, ב) של כל נפש פרטי מישראל, שרצה לומר התחדשות חכמה פרטית מחכמת ה' יתברך, שכל חלק פרטי מה שתלמיד ותיק מחדש הוא נפרד מהכללי המכונה תורה שבעל פה שרצה לומר התורה הנובעת מנפשות ישראל, והיא עצמה המכונה כנסת ישראל רצה לומר קובץ כל הנפשות שרצה לומר קובץ כל פרטי החכמות כפי מה שהם בהתגלות זה נקרא תורה שבעל פה ומכללות התורה שבעל פה נולדו פרטי התחדשות של כל אחד. **תִּקְנֵי**. "בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה שיושב ועוסק בפרשת פרה אדומה ואומר הלכה בשם אומרה רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים, אמר לפניו רבון העולמים יהי רצון שיהא מחלצי, אמר לו חייך שהוא מחלציך הדא הוא דכתיב (שמות יח, ד) ושם האחד אליעזר, שם אותו המיוחד". **תִּקְנֵי**. וראה פרי צדיק וישב מאמר א: "והנה נאמר (בראשית לו, א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו ואמרו (בראשית רבה פד, ג) שיעקב אבינו בקש לישב בשלוח וכו', והיינו שרצה בדעתו שיהיו מתקנים בזה כל תולדותיו לדורות, שאף עמי הארץ אשר נקראו על שם יעקב יהיה גם כן מובטח בהם שהם נכללים בקדושה וכו', ועל ידי הגירות יהיה שלימות הברור בעד כלל נפשות צאצאיו לדורות אפילו אשר בשם יעקב יכונה כנ"ל. ועל זה נאמר (בראשית שם, ב) אלה תולדות יעקב יוסף וגו', וכמו שאמרו קפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו שהראו לו שיש עוד בירורים בזרעו מה שצריך עוד לתיקון כענין הוצאת דבה של יוסף וגם ענין מכירת יוסף כידוע וכו'". **תִּקְנֵי**. לשון רש"י בראשית לו, ב. **תִּקְנֵי**. וראה דברי סופרים אות לג: "ובבראשית רבה (וישב ד, ג) לא דיין לצדיקים מה שמתוקן לעתיד לבוא אלא שמבקשין לישב בשלוח בעולם הזה, כי יעקב אבינו ע"ה דלא מת (תענית ה, ב) על כרחך דזכה לביטול היצר מקרב לבו לגמרי גם העטיו של נחש, ועל כן לא היה שליטה לס"מ הנאבק עמו אלא בכף יריכו שאמרו (בראשית רבה עז, ג) בנביאים וצדיקים [הוא בנצח הוד יסוד כנודע שהם הירכין] היוצאים ממנו, דמצידו כבר זכה לזביחת היצר לגמרי כלעתיד דהוא יצר רע הוא מלאך המות (כמ"ש ב"ב טז, א), ועל ידי זה זכה גם כן דמטתו שלימה, דגם מכל זרעו לא ידח נדח, אלא שבזרעו אינו מבורר עדיין בעולם הזה עד לעתיד. והוא שחשב שכבר תיקן לגמרי ביקש לישב בשלוח לראות עולמו בחייו מעין עולם הבא, וקפץ רוגזו של יוסף היינו מצד זרעו, וכל זמן שהיצר בעולם אי אפשר לישב בשלוח וצריך

גמור לכל נפשות ישראל כלם עד עת קץ תקט. וזהו ענין הפחד שנוכח על זה בזהר הקדוש (ח"א ר"ט, ב) שאין לו תקון חס ושלום תקט, והינו שבעולם הזה אין לו עוד ברור בזה שיהיו זדונות נעשות לו כזכיות וכשליג ילבינו תקט, שזהו כשיתקן וזהמת הנחש לגמרי, שממנו התחיל זה תקט, שתקונו לגמרי להיות 'עמך כלם צדיקים' תקט, וזהו כשיתקן הפגם בעת קץ תקט. לנצח תקט, שיתקן הפגם בעת קץ תקט.

לירא תמיד שמא יגרום החטא ולצמצומים". **תקנו.** וראה שער הגלגלים הקדמה טו: "יסוד הענין דע, כי על ידי חטאו של אדם הראשון נפלו כל הנשמות לתוך עמקי הקליפות. והנה הקליפות הם שיורי הזוהמא והפסולת שנברר מן הקדושה וכו' והקליפות האלו הם בעצמם הנקראים בשם דרגא דמותא, אבל הקדושה היא אלהים חיים ומלך עולם, ולכן הם רודפים אחר הקדושה הנקראת חיים כדי לזון ולהחיות ממנה וכו'. ועד שיגמר ללקט אפילו אותם שנפלו עד הרגלים, אין המשיח נגלה, ואין ישראל נגאלים, כמבואר אצלנו בזהר בפרשת פקודי (ח"ב רנח, א) וז"ל כד מטו רגלין ברגלין כדין כתיב (זכריה יד, ד) ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים וכו'. וכאשר יכלו הנשמות מלצאת משם אז גם שכינתו יתברך תצא משם ויסתלק חיותם וימותו הקליפות, והרשעה כולה בעשן תכלה, וזה סוד פסוק (ישעיה כה, ח) בלע המות לנצח וגו', רצה לומר שהקליפות הנקראות מות יכלו ויבולעו ברגע אחד, מסיבת הסתלקות שכינתו יתברך מתוכם וכל נצוצות נשמות אשר ביניהם כנזכר". **תקנו.** ראה לשון הזוה"ק להלן הערה תקסט. **תקנו.** ראה להלן הערה תרמו. **תקנט.** ראה בשער הפסוקים פרשת שמות. **תקס.** וראה עמק המלך תיקוני התשובה פרק ג: "ומפני שאין יכולת בחיבוט הקבר להסיר הזוהמא הנדבכת בהנפש, והיא קשה וחזקה עד מאוד, לכן צריכה להיותה נדונה בשאר עונשים קשים ומרים וכו' ונפש הרשע יזדכך, ואחר כך יהיה צדיק במעשיו על כל פנים בסוף הצירוף. וזו היא ידיעת הקב"ה המקפת הצירוף ההוא עד קצהו שכולם יהיו צדיקים. וזהו כוונת המשנה הראשונה בפרק האחרון דמסכת סנהדרין (ז, א) 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא', שנאמר (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר', היינו 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא' תיכף כשבורא הקב"ה נשמה אחת תיכף הוא מכין לו חלקו בגן עדן עולם הבא שלו, כי כל צדיק וצדיק יש לו עולם אחד ומדור אחד לפי כבודו, ואף על פי שחלקו מוכן ומזומן לו, אבל על כל זאת מי יודע באיזה עת יזכה אליו, אם במהרה יתקן את עצמו אם לאו, זה יתקן את עצמו בזמן מועט וזה אחר כמה שנים או אחר כמה גלגלים ועונשים קשים ר"ל, אבל סופם להמנות עם כת הצדיקים. ומביא ראייה מפסוק 'ועמך כולם צדיקים', רצה לומר סופם להיותם צדיקים, לעולם ירשו ארץ החיים אחר מרוק עוונם. ולמה כל כך השם יתברך מטפל עצמו ברשעים, מאחר שהם רעים וחטאים לה' עד מאוד, אבל מפני שהם נצר מטעי, מניצוץ אור גן עדן, כי הנשמות חצובות מתחת כסא הכבוד, והיא חלק אלוהי נצחי. כי הגן עדן נטעו הקב"ה שנאמר (בראשית כ, ח) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם, והנשמות הם רושם אור עצמותי, וכל הנופח מעצמותו הוא נופח, וזה מוכרח באומרו 'ויפח באפיו נשמת חיים' (שם ב, ז) וכו'". **תקסא.** וראה שער הגלגלים הקדמה כג: "ודע, כי כל החטאים והעונות שחוטא האדם בפני עצמו, זולת מה שחטא אדם הראשון ודאי הוא שהאדם ממשיך עליו קליפה וזוהמת הנחש כפי ערך חטאו, האמנם הכל תלוי בתשובת האדם, כי על ידי התשובה יכול לדחות מעליו הזוהמא ההיא שנדבקה בו על ידי חטאתו, אפילו אם הם חטאים גדולים. אבל הזוהמא והקליפה שנדבקה בכל הנשמות כאשר חטא אדם הראשון אינו תלוי בתשובה ומוכרח הוא למות, ואחר כך יתוקן הפגם ההוא על ידי המיתה. ואף על פי שהקב"ה קיבל גם תשובת אדם הראשון ונתכפר לו עונו, עם כל זה הזוהמא והקליפה שנדבק בו כשחטא לא הוסר ונפרד ממנו

וְעָקַר הַתִּקְוָה לָזֶה עַל יְדֵי הָעֵסֶק בַּתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה תִּקְסָג, הִינּוּ שִׁיחָהּ הַלֵּב תִּמִּיד מְלֹא מִדְּבָרֵי תּוֹרָה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר [משלי ג, יח] עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, כִּי עַל יְדֵי הַדְּבָרֵי תּוֹרָה יוּכַל לְהַגִּיעַ לַחַי עוֹלָם תִּקְסָד.

כִּי עֲנִין הַמִּיתָה נִצְמַח מֵרֵאשִׁית הַקְּלִקוּל שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן, וְכַתִּיב [בראשית ג, כב] פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַחֲי לְעֹלָם, וְעַל יְדֵי הָעֵסֶק בַּדְּבָרֵי תּוֹרָה נֶאֱמַר 'בְּהִתְהַלֵּךְ תִּתְּנָה אֶתְךָ' [משלי ו, כב] זֶה הָעוֹלָם הַזֶּה 'בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ' [שם]

זו מִיתָה 'וְהַקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחָךְ' [שם] לְעֵתִיד לְבֹא (כמ"ש סוטה כא, א), כִּי אִזּוֹ לְתַחֲתֵי הַמֵּתִים יִהְיֶה תְּכֵלֶת הַבְּרֹר בְּזֶה שֶׁהַמִּיתָה הִיָּה רַק כְּשִׁינָה בְּעוֹלָם הַזֶּה תִּקְסָה, וְכִמּוֹ שֶׁקָּרָאוּ חֲז"ל הַמִּיתָה כַּד דְּמִתְּקִסוּ, וְטַל תּוֹרָה מְחִייהוּ תִּקְסָז.

וּבְזֶה הַכַּחַס דִּיקָא הַכְּנִיעוּ הַיָּנִים, כְּמוֹ שֶׁאֻמְרִים [נוסח ועל הניסים] וְיָדִים בְּיָד עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ דִּיקָא.

וּבְכָל יְמֵי הַחֲנֻכָּה מִתְּנוּצֵץ הַתִּקְוָה עַל פָּגַם הַזֶּה תִּקְסָח.

אלא אחר המיתה. וטעם הדבר הוא, לפי שחטאו של אדם היה גדול עד מאד ממכמה סבות אין מקום לבאורם. וזה סוד אותם שמתו בעטיו של נחש שהם בנימין וישי וכלאב ולוי (שבת נה, ב) ויהושע בן נון שלא חטא בעון העגל כנזכר בזוהר פרשת תשא (ח"ב קצד, ב), שאף על פי שלא היה להם שום חטא כלל, עם כל זה אותה קליפה וזוהמה שנדבקה בהם בחטאו של אדם הראשון לא נפרדה מהם עד אחר המיתה. וזה סוד אמרם ז"ל שמתו בעטיו של נחש, רצה לומר בשביל זוהמת הנחש שהטיל באדם וחווה. ואמנם צריך לבאר טעם למה המיתה מפרדת הקליפה מן האדם, ודע כי הקדושה נקראת חיים, כמו שאמר הכתוב (דברים ל, טו) ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב, וכתוב (שם ד, ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, לפי שהקב"ה נותן שפע ומזון לכל בראיו. אבל הסטרא אחרא שמסלקים השפע והחיות מן הנבראים נקרא מות, כמו שאמר הכתוב (שם ל, טו) ואת המות ואת הרע. והנה האיש החוטא, ממשיך עליו ס"א הנקרא מות, ולכן אין הקליפה ההיא נפרדת מן האדם אלא אחר מיתה, כי אז נקבר האדם ובשרו מתעכל בעפר ונפרד ממנו הקליפה שנדבקה בו בזוהמת הנחש שהטיל בחווה ובאדם". **תקסב.** ראה צדקת הצדיק אות רסד: "והוא ברע כל מיני מחשבות זרות הנכנסות ופורחות מעצמן למוח ומבלבלים, ושורשן מקליפת נוגה שמכוחו כל דברי הרשות כנודע, וזה עטיו של נחש ומשכא דחויא דידוע דהוא מקליפת נוגה, והוא שורש החמדה הגופניות שזה אי אפשר לתקן לגמרי בעולם הזה, כי על ידי תיקונה הוא בילוע המות לנצח שהוא מכח עטיו של נחש. ולכן איתא בזוהר (ח"א יט, ב) דאין מועיל תשובה להוצאת זרע לבטלה, כמו שכתב בעץ חיים שער קליפת נוגה דכל טיפת קרי הוא בקליפת נוגה עיין שם, ותשובה הוא לתקן לגמרי אם כן צריך להיות בילוע המות". וראה עוד להלן מאמר כא ובפרי צדיק וישב מאמר ב, יג. **תקסג.** וראה צדקת הצדיק אות צז, קח. **תקסד.** ועיין תיקוני זוהר תיקון יד ל, א: "חובא דא דערב בר נש טיפה בוכרא בזווגא נדה שפחה גויה זונה וכו' וכל דא גרים ליה בגין דלא נטיר טפה קדמאה לבת זוגיה, ועם כל דא אם חזר בתיובתא עליה אתמר ושב ורפא לו (ישעיה ו, י), ויהיב לו בת זוגיה, דאתמר בה רפאות תהי לשרך (משלי ג, ח), ואיהי דיוקנא דאורייתא, דאיהי אסוותא ואיהי חיים, הדא הוא דכתיב (שם יג, ח) עץ חיים היא למחזיקים בה וכו'". **תקסה.** וראה פרי צדיק ל"ג בעומר מאמר ג. **תקסו.** בראשית רבה נט, ד; ל, א ובמקומות רבים. **תקסז.** ראה תיקוני זוהר תיקון טז לח, ב: "ולוא למגנא אוקמוהו ז"ל כל העוסק בטל תורה טל תורה מחייהו". **תקסט.** וראה להלן סוף מאמר טז. ועיין בתיקוני זוהר תיקון יג כח, ב.

יא

נר חנכה משמאל מזוזה בימין [שבת כב, א] תקע. ובשאלות דרב אחאי גאון [וישלה שאלתא כו] הגירסא ובעל הבית בטלית מציצת באמצע. ובתשובת מהרי"ל (סוף סימן מ) איתא דסיים לקיים מה שנגאמר [קהלת ד, יב] והחוט המשלש לא במהרה ינתק, והוא סיים על זה פירוש חוט של ציצית תקעה.

והנה בגמרא (מנחות מג, ב) איתא כל מי שיש לו תפלין בראשו ותפלין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הפל בחזק שלא יחטא שנגאמר והחוט המשלש וגו' תקע, ושם הפנה על כל השלוש מצוות שהם כמו חוט המשלש שהוא חזק ביותר, ולא על חוט הציצית דוקא. אבל שם כל אותן שלש מצוות עצמן הם על האדם כל

פי על פגם זה נאמר רע בעיני ה' תקסט, שכביכול ה' יתברך אינו משגיח עליו תקע, וכמו שנגאמר [תהלים ה, ה] לא יגרף רע ואמר (שבת קמט, ב) צדיק אתה ה' ולא יגור במגורף רע תקעא שמונע השפעת השכינה בכיכול, וכמו שאמרו בזהר הקדוש (שם) דלא חמי אפי שכינתא תקעב. אמנם על ידי התקון נאמר עיני ה' אל צדיקים וגו' [תהלים לד, טז] תקעג.

ואמרו (שבת כב, ב) על המנוחה עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. ועל פי דברינו הנ"ל שגר חנכה מעין גרות המנוחה יצדק הרמז הנזכר במנוחה על תקון הפגם הזה, שהוא עדות שיחזיר השפעת השכינה בישראל שיגור במגורינו לעולם:

תקסט. ראה זוה"ק ח"א ריט, ב: "כל מאן דאפיק זרעיה בריקניא אקרי רע, ולא חמי אפי שכינתא, דכתיב (תהלים ה, ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגור רע, וכתיב (בראשית לד, ז) ויהי ער בכור יהודה רע, אוף הכא אוי לרשע רע, ווי להווא חייבא דאיהו רע, דעבד גרמיה רע וכו', תא חזי בשאר חייבי עלמא לא כתיב וירע בעיני ה' וכאן כתיב (שם, י) וירע בעיני ה' אשר עשה, מאי טעמא, משום דכתיב (שם, ט) ושחת ארצה. תנן, אמר רבי יהודה לית לך חובא בעלמא דלא אית ליה תשובה בר מהאי, ולית לך חייביא דלא חמאן אפי שכינתא בר מהאי, דכתיב לא יגור רע כלל. אמר רבי יצחק, זכאין אינון צדיקיא בעלמא דין ובעלמא דאתי, עלייהו כתיב (ישעיה ס, כא) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, מאי לעולם יירשו ארץ, אמר רבי יהודה, כמה דכתיב (תהלים קטז ט) אתהלך לפני ה' בארצות החיים". וראה עוד בזוה"ק ח"א קפח, א. **תקע.** וראה ביערות דבש חלק א דרוש ד: "אבל כבר נודע (סנהדרין צג, א) כי אלהינו שונא זימה, והיינו שכביכול ממאס בו יותר מכל עבירות, ומסלק השגחתו, כאדם שממאס לראות בדבר קיא צואה ומסתיר פניו, ואם כן רשות נתונה למשחית ואין מבחין בין טוב לרע (בבא קמא ס, א)". **תקעא.** ז"ל הגמרא שם: "וכתיב (תהלים ה, ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגור רע, צדיק אתה ה' ולא יגור במגור רע". **תקעב.** ראה לעיל הערה תקסט. **תקעג.** וראה להלן מאמר טז: "וכתיב (תהלים לד, טז) עיני ה' אל צדיקים וצדיק נקרא מאן דנטייר ברית (זוה"ק ח"א רטז, א) ובהיפך נאמר (בראשית לד, ז) רע בעיני ה' (כמ"ש זוה"ק ח"א קפז, ב)". **תקעד.** ראה לעיל הערה תקלח. **תקעה.** ז"ל: "ובשאלות דרב אחאי מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל ובעל הבית בטלית מצויצת עובר ביניהם לקיים החוט המשולש לא במהרה ינתק, פירוש חוט ציצית בין שניהם". **תקעו.** "כל שיש לו תפלין בראשו ותפלין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחיזוק (מכל וכל עומד בחזקה - רש"י) שלא יחטא, שנאמר (קהלת ד, יב) והחוט המשולש (תפלין וציצית ומזוזה) לא במהרה ינתק, ואומר (תהלים לד, ח) חונה מלאך ה' סביב ליראיו (העושים מצות) ויחלצם (ויחלצם מחטא)".

בְּנֵפִי הַשְׁכִּינָה בְּקִבְלָתָהּ עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם
שִׁיְהִיָּה נִקְרָא אֱלֹהֵי הָאָרֶץ בְּפִי כָּל
הַבְּרִיּוֹת יִקְרָא, וְגַם לְהַכְנִיסָם בְּעַל תּוֹרָה
וּמִצְוֹת, דְּשִׁנֵּי אֲלָפִים תּוֹרָה הִתְחִיל מִימֵי
אַבְרָהָם (עבודה זרה ט, א). וְזֶהוּ עֲנָנָן מְזוּזָה
בְּפִתְחוֹ שֶׁנִּכְתָּב בָּהּ שְׁתֵּי פְרָשִׁיּוֹת שֶׁהֵם
קִבְלָתָהּ עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם וְתוֹרָה וּמִצְוֹת,
וְהַכֵּל עַל יְדֵי בְּחִינַת אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ
הַשְּׁלוֹם, דְּכָתִיב [דברים ו, ה] וְאַהֲבָתָה אֶת ה'
וְגו', וְכֵן בְּפִרְשֵׁה שְׁנִיָּה [שם יא, ג] מִתְחִיל
לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו', וְזֶהוּ מִדַּת
אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם שֶׁהִיָּה בּוֹ אֲהָבַת
ה' יִתְבָּרֵךְ עַד מִצְוֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁהַשְּׁלִיף עֲצָמוֹ
לְכַבֵּשׁ הָאֵשׁ עַל קִדּוּשׁ שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ וּמִצְוֵינוּ
(סוטה כז, ב) שֶׁלְּמַדּוֹ דִּלָּא עֲבַד אֵיּוֹב אֱלֹא
מֵאַהֲבָה שֶׁנֶּאֱמַר [איוב יג, טו] הֵן קִטְלָנִי לוֹ
אֵיחָל עַד אָגוּעַ וְגו'.

וְכֹאשֶׁר בָּא יִצְחָק אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם וְרָאָה
שֶׁמֶכָּל הַיְּגִיעָה שֶׁל אָבִיו לֹא הוֹעִיל
לְדוֹרוֹ, שֶׁלֹּא נִשְׁאַרוּ בְּקִדּוּשָׁה מִכָּל הַגֵּרִים
שֶׁגִּיר תִּקְפָּא, וְגַם יִשְׁמַעְאֵל וּבְנָיו נִטְבְּעוּ

הַיּוֹם, דִּתְפַּלֵּין בְּזֵרוּעַ וּבְרָאשׁ הָיוּ הוֹלְכִים
כָּל הַיּוֹם, וְגַם צִיצִית בְּכַגְדוֹ וּמְזוּזָה בְּפִתְחוֹ
הַמָּה תְּמִידִיּוֹת, מֶה שָׁאִין כֵּן מִצְוֹת גֵּר תִּנְכַּה
שֶׁמִּצְוֹתָהּ רַק בְּלִילָה, וְאֵז אֵין הַזְמָן לְחֹטֵא,
וּכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (שבת פט, ב) דֵּל עֲשִׂירִים וְחֹמֶשׁ
דְּלִילוּתָא תִּקְעוּ, וְלֹא שִׁיף שִׁיְהִיָּה מִצְוָה זֹו
לְהַצִּיל מִהַחֲטָא. וְמֶה גַם שֶׁהוּא לְשַׁעֲרָה קִלְיָה
זְמַן הַהִדְלָקָה.

וְעַל כֵּן פִּרְשׁ מִהֲרִי"ל שֶׁהִמְכִּין מִהַחוּט שֶׁל
צִיצִית בְּאַמְצָע, דְּחוּט דְּצִיצִית הוּא
לְזִכָּר עַל יְדֵי זֶה כָּל הַמִּצְוֹת יִקְעוּ, וְצִירוֹף
הַשְּׁתֵּי מִצְוֹת דִּתְנַכַּה וּמְזוּזָה מוֹעִיל לְאוֹתוֹ
חוּט לְהִתְחַזֵּק וְלִהְיוֹת כְּבָחִינַת הַחוּט
הַמְּשֻׁלָּשׁ, שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּזֶה בְּחִינַת יִצְעָק חֶבֶל
נִחְלָתוֹ, הַמְּשֻׁלָּשׁ מְקַדְּשֵׁת כָּל שְׁלוּשָׁה הָאֲבוֹת
כְּחֶבֶל הַזֶּה שָׁאִין מִפְּקִיעִין אוֹתוֹ בְּפָחוֹת
מְשֻׁלָּשׁ (כמ"ש בראשית רבה סח, יב) תִּקְעוּ.

וְהַכֵּחַ הַזֶּה נִקְבַּע וְנִשְׁלָם עַל יְדֵי הַגֵּרֹת
תִּנְכַּה בְּכָלֵל נִפְשוֹת יִשְׂרָאֵל.

דִּידוּעַ דְּבְּחִינַת אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם
הִיָּה לְהַכְנִיס כָּל בָּאֵי הָעוֹלָם תַּחַת

תִּקְעוּ. "לעֲתִיד לְבֹא יֵאמֹר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם בִּנְיָן חֲטָאוּ לִי וְכוּ", אִמַּר לוֹ לִיצְחָק בִּנְיָן
חֲטָאוּ לִי אִמַּר לִפְנֵינוּ רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּנֵי וְלֹא בִּנְיָן וְכוּ' וְעוֹד כְּמֹה חֲטָאוּ כְּמֹה שְׁנוּתֵינוּ שֶׁל אָדָם שִׁבְעִים
שָׁנָה דֵּל עֲשִׂירִין דִּלָּא עֲנִשְׁתָּ עֲלֵיהֶם שֶׁלֵּוּ חֲמִשִּׁין, דֵּל עֲשִׂירִין וְחֲמִשָּׁה דִּלְלוּתָא פִּשּׁוּ לֵהוּ עֲשִׂירִין
וְחֲמִשָּׁה, דֵּל תִּרְתִּי סְרִי וּפִלְגָא דְּצִלוּי וּמִיכָל וּדְבִית הַכֶּסֶף פִּשּׁוּ לֵהוּ תִּרְתִּי סְרִי וּפִלְגָא, אִם אֵתָה סוֹבֵל
אֵת כּוֹלָם מוֹטָב וְאִם לֹא פִלְגָא עָלֵי וּפִלְגָא עָלֵיךְ, וְאִם תִּמְצָא לּוֹמֵר כּוֹלָם עָלֵי הָא קְרִיבִית נִפְשִׁי קִמָּךְ".
תִּקְעוּ. בְּמִדְבַר טו, לט-מ: "וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֵת כָּל מִצְוֹת ה' וְגו'. לִמְעַן תִּזְכְּרוּ
וַעֲשִׂיתֶם אֵת כָּל מִצְוֹתֵי וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם". **תִּקְעוּ.** "כִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ
(דְּבָרִים לֵב, ט) מֶה הַחֶבֶל הַזֶּה פָּחוֹת מִשְׁלוֹשׁ אֵין מִפְּקִיעִין אוֹתוֹ, כִּךְ הָאֲבוֹת אֵין פָּחוֹת מִשְׁלוֹשׁ".
תִּקְפָּא. רָאָה לְעִיל הָעֵרָה תִּנּוּ. **תִּקְפָּא.** רָאָה פְּרָקִי דְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר פְּרָק כֵּט: "וְאֵין אֲמוּנָה בְּעַבְדִּים כִּךְ
כָּל הַעַבְדִּים שֶׁנִּמְלְוּ עִם אַבְרָהָם אָבִינוּ לֹא נִתְקִימוּ לֹא הֵם וְלֹא זֶרַע בִּישְׂרָאֵל". וּבְפָרִי צִדִּיק שְׁמִינִי
מֵאִמֵּר ג: "וְהִייוּ כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שְׁכָל הַגֵּרִים שְׁגִייר אַבְרָהָם אָבִיו וְכוּ' וּבְחִייוֹ שֶׁמֶרּוּ בְּרִית אַבְרָהָם אֲבָל
אַחֵר פְּטִירַת אַבְרָהָם חֲזָרוּ לְסוּרֹן וְהִפְרוּ בְּרִית (וְעִיין פְּרָקִי דְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר פְּרָק כֵּט) וְאֵין אֲמוּנָה בְּעַבְדִּים כִּי
כָּל עַבְדִּים שֶׁנִּמְלְוּ עִם אַבְרָהָם לֹא נִתְקִימוּ לֹא הֵם וְלֹא זֶרַע בִּישְׂרָאֵל, וְכָל שְׁכָן שֶׁאֵר הַגֵּרִים".

מפי הגבורה נתנה וכו', וכן אמרו (חגיגה כז, א) תלמידי חכמים שכל גופן אש וכו', והוא התורה שבעל פה אש אוכלת אש תקיף דיצר הרע.

ועל זה מרמז מצות הדלקת נר חנוכה, דקיימא לן [שבת כג, א] הדלקה עושה מצוה, הינו ענין ההתלהבות המתעורר בנפש מצד פחד ה' תקיף. ועל דרך מה שאמרו (שיר השירים רבה ה, ג) על פסוק [שיר השירים ה, ב] פתחי לי פתחי לי פתח אחד של תשובה פתוחה של מחט ואני אפתח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו", בן העקר שידליק בעצמו הפחד והיראה להתגבר על היצר הרע, ואחר כך ה' לא יעזבנו בידו תקיף. וזה היראה נקנה בנפשו בזמן הגס על ידי התיסדות התורה שבעל פה כנ"ל.

ואמנם גם בזה עצמו אין עוד ברור, כי הלא נמצא גם מיצחק פסלת, שיצא ממנו עשו שעל הגון היה בו גם בן כח התקמה דתורה שבעל פה, וכמו שאמרו [בראשית כה, כח] ויאֵהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, ואיתא מהר"י ז"ל [ליקוטי תורה

בתאוות ואהבות וחסדנות זרים תקיף, על בן התחיל יצחק להתלהב בנפשו בבחינת היראה, שעל ידי זה יהיה נשדך כל הפחות של אהבות זרות באש היראה.

כי האש של התלהבות היראה והקדשה שדוף האש של התאוה שנקרא גם בן בלשון נורא (כמ"ש קידושין פא, א) חזי דאת נורא תקיף. והוא הפח של תורה שבעל פה שנגמר בה [ירמיה כג, כט] הלא כה דברי באש, מפני שבא מצד היראה שכלב, וכמו שנגמר [איוב כח, כח] הן יראת אדני היא חכמה, וכמו שאמרו [ברכות יז, א] תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים וכו' שנגמר [תהלים קיא, י] ראשית חכמה יראת ה'.

ובחינת יצחק שהיה מרכבה למדת גבורה להיות גבור הפוכש את יצרו, ואיתא בזה הקדוש [ח"ב קיח, ב] ותקונים [תיקון כא מו, א] שנוכר למעלה מאמר א) מיימא אתיהיבת תורה שבכתב ומשמאלא אתיהיבת אורייתא דבעל פה, ואמר עוד [הקדמה יא, ב ד"ה פקודא רביעאה] וכד אתנטילת מגבורה אתקריאת תורה שבעל פה דהכי אוקמוה מארי מתניתין תורה שבעל פה

תקפב. ראה קידושין מט, ב. **תקפג.** "הנך שבוייתא דאתאי לנהרדעא אסקינהו לבי רב עמרם חסידא, אשקולו דרגא מקמיהו בהדי דקא חלפה חדא מנייהו נפל נהורא באיפומא שקליה רב עמרם לדרגא דלא הו יכלין בי עשרה למדלייא דלייא לחודיה סליק ואזיל, כי מטא לפלגא דרגא איפשח, רמא קלא נורא בי עמרם (הזעיק בני השכונה ליאסף ולבא לכבות הדליקה כדי שיחזל מיצרו שיתבייש מהן - רש"י), אתו רבנן (שהיו סבורים שהיה שם דליקה) אמרו ליה כסיפתין, אמר להו מוטב תיכספו בי עמרם בעלמא הדין ולא תיכספו מיניה לעלמא דאתי אשבעיה (רב עמרם ליצר הרע) דינפק מיניה (שיצא ממנו), נפק מיניה כי עמודא דנורא, אמר ליה חזי דאת נורא ואנא בישראל ואנא עדיפנא מינך". **תקפד.** ע"פ הנאמר (דברים ד, כד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא, ובימא כא, ב: "תנו רבנן שש אשות הן יש אוכלת ואינה שותה וכו' ויש אש אוכלת אש וכו' ויש אש אוכלת אש דשכינה דאמר מר הושיט אצבעו ביניהם ושרפן". **תקפה.** וראה קדושת לוי (דרושים לחנוכה ד"ה אמרו): "אמרו רבותינו ז"ל" (שבת כב, ב) הדלקה עושה מצוה, רצה לומר שאדם יתלהב לעבודתו, וזהו הדלקה". **תקפו.** ע"פ תהלים לו, לג. וראה לעיל הערה תקא דברי הגמ' בסוכה נב, ב.

עובדיה תקפו. דהיו בו ניצוצי הקדושה של נפש רבי מאיר דסתם משנה בנותיה תקפח שהיה שרש תורה שבעל פה תקפח ויצא מזרעו דנירון (כמ"ש גיטין נו, א), וזה ענין מה שאמרו (תרגום יונתן בראשית נ, יג) דרישיה דעשו אתנח בגו עיטפיה דיצחק ונקבר ראשו במערת המכפלה, עין שם. והוא נקרא (קידושין יח, א) ישאל מומר, כי הוא נולד מיצחק ורבקה ואחר שנמול יצחק לשמונה שמונה על שרש יהדות, אבל הוא היה בו כח להסירו ולבטלו ולדבק בשרשו הרע תקפ.

אמנם יעקב אבינו עליו השלום היה הממצע של שתי קדשות האבות

ליוגם יחד, ועל ידי זה בא לבחינת אמת, שהוא החבל המשלש אשר לא ינתק, דשפת אמת תכון לעד. כי בחינת של אברהם ויצחק היה רק מצד בחינת אמונה, כי הגם שהיה להם התגלות אלהות כמו שנאמר וירא ה' וגו' תקצא, היה רק לשעה, אבל כל ימיהם החזיקו באמונתם. וכן איתא במכילתא בשלח [פרשת השירה ו] על פסוק ויראו העם וגו' [שמות יד, לא] שלא ירש אברהם אבינו העולם הזה והעולם הבא אלא בזכות אמונה שנאמר [בראשית טו, ו] והאמין בה' וגו'.

אבל ביעקב כתיב [שם לה, יג] ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו, ופרש

תקפו. ז"ל שם: "והאבדתי חכמים מאדום (עובדיה א, ח), הנה עשו היה ניצוצי קדושה דשלוש ראשונות שלו גנוזות בפיו בסוד כי ציד בפיו (בראשית כה, כח), ולכן כשחתך חושם ראשו דילג הראש למערה ונקבר עם יצחק כי הקדושה היתה בראשו לבד לכן נקבר שם, ובהיותו ממקום זה היה מתגאה לכן אמר אם תגביה כנשר וכו' (עובדיה שם, ד). ומהקדושה ההוא יצאו גרים ראשי ישראל שמעיה ואבטליון רבי מאיר ורבי עקיבא, ועל זה נאמר והאבדתי חכמים מאדום, לכן אין מקבלין גרים וכו' (יבמות כד, ב). **תקפח.** סנהדרין פו, א. **תקפט.** ראה פוקד עקרים אות ד: "דנפשות רבי עקיבא ורבי מאיר שורשי תורה שבעל פה, דהמשניות יסוד תורה שבעל פה וסתם משנה רבי מאיר וכולהו אליבא דרבי עקיבא כנודע (סנהדרין פו, א)". **תקצ.** ראה ליקוטי מאמרים אות טז: "כי עשו נקרא בפרק קמא דקידושין (יח, א) ישראל מומר, כי בא מיצחק שנימול לשמונה ונקרא כבר בשם ישראל, וכמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה סג, ג) דיצחק נקרא ישראל, ויש בו שורש מישראל וכמו שאמרו ז"ל (תרגום יונתן ויחי נ, יג) דראשו נקבר במערת המכפלה בעטפיה דיצחק. אבל כל שלא היה עדיין חוט המשולש היה אפשר לשם ישראל גם כן להשתנות על ידי קלקול מעשיו, ורק מיעקב ואילך אי אפשר לשורש ישראל להשתנות עוד אפילו יגדיל מאה עונות עונות זו למעלה מזו והחוט המשולש לא במהרה ינתק וכו', ואפילו אותו אשר בשם ישראל יכנו גר שחזר לסורו דינו כישראל כדאיתא בהחולץ (יבמות מז, ב) לענין קידושין, אבל עשו שהיה רק משני אבות היה יכול להמיר עצמו לגמרי, ועל ידי תמורה זו הוא השורש והראשית דגוים, כי לעולם הראשית דרע יש לו שייכות ואחיה עם הסיום דטוב ומצד הזה הוא גרוע מהכל על דרך שאמרו (פסחים מט, ב) שנה ופירש קשה מכולם כי ידע ומרד". ובמחשבות חרוץ אות יג: "ובקידושין (יח, א) איתא דעשו ישראל מומר, והיינו דקודם שיצא לתרבות רעה היה עליו שם ישראל ונימול לשמונה, אלא שנשתמד, ואף דבישראל גם מומר אף על פי שחטא ישראל הוא, זהו רק בזרע יעקב שכבר נפקע חבל הנחלה בשלושה חוטין דאין יכול לינתק עוד, אבל בזרע יצחק אף דהיה נקרא תחילה בשם ישראל משנשתמד ויצא לתרבות רעה יצא מכלל ישראל". **תקצא.** בראשית יז, א: "וירא ה' אל אברם". שם כו, א-ב: "וילך יצחק אל אבימלך וגו'. ירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה".

העברה, שאם היה זוכר שהיא עברה לא היה עוברתקיד, ועל ידי מצות ציצית בא לזכירה וכמו שגאמר [במדבר טו, לט] וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' וגו' תקצו.

ואפשר לומר דאף בגמרא קאי וזהו חוט המשלש על מצות ציצית, שעל

ידי מצות תפלין ומזוזה נעשה חוט של ציצית חוט המשלש להיות נקבע הקדשה לעולמי עד ובחזוק שלא יחטא, וכמו שפרש מהרי"ל לענין גר חנכה. דבגמרא מסיים 'ואומר חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם' תקצו, ובמדרש (תנחומא ויצא ג) עשה אדם מצוה אחת מוסרין לו מלאך אחד, שתי מצוות מוסרין לו שני מלאכים, עשה מצוות הרבה מוסרין לו מלאכים הרבה וכו', וכאן כתיב מלאך לשון יחיד. רק מזה נראה דדרשו הפסוק על מצות ציצית שהם מקיפים את האדם סביב, מה שאין בן תפלין ומזוזה, ולפי שארבעתן מצוה אחת [מנחות כח, א] על בן חנה מלאך וגו' - מלאך אחד. ואף המצוות עצמן קרוים מלאכים שהם שלוחים מה' יתברך וכמו שאמרו

רש"י [שם] במקום אשר וגו' איני יודע מה מלמדנו. ובפשוט הכונה להודיע מעלת יעקב אבינו עליו השלום, דגם אחר ההסתלקות היה נשאר בנפשו באותו מצב כמו במקום אשר דבר אתו תקצי. וזהו שהופיע בו בחינת האמת, ושפת אמת תפון לעד.

וזהו הרמז שעל ידי הדלקת גר חנכה המזדווג לבחינת המזוזה מימין שהוא בחינת קדשת שני האבות אברהם ויצחק, נעשה חוט של ציצית באמצע משלש להיות נקבע בנו הקדשה המשלש מבחינת יעקב קו האמצעי המחברם להיות חבל נחלתו. פי זהו עקר סגלת מצות ציצית שגאמר בה [במדבר מ, מ] למען תזכרו וגו', שנהיה תמיד מבחינת זכור אתר דלית ליה שכחה' תקצי, וכדאיתא (מנחות מד, א) באו ארבע ציציותיו וטפחו לו על פניו וכו' עכשו נדמו עלי כארבעה עדים וכו', שפאו להזכירו, ואף שהיה כבר מוכן לעבור הגינו בעדו והצילוהו מן העברה, שזה כל מעשה היצר הרע שמשפית את האדם ושוכח שרש

תקצב. וראה עוד בספר בית יעקב וישלח ד"ה בפסוק ויירא. **תקצו.** ע"פ זוה"ק ח"ב צב, ב. **תקצד.** ראה פרי צדיק מקץ מאמר ג: "הענין דהיצר הרע עיקר עסקו לשכח את האדם, כמו שנאמר (דברים ח, יט) והיה אם שכח תשכח וגו' והרבה כיוצא בזה בכתובים. ובגמרא (נדרים לב, ב) דבשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר טוב. ואותיות החש"ך הם שכח"ה". **תקצה.** ראה מחשבות חרוץ אות טז: "בעולם הזה העצה רק בזכירה שהוא התעוררות הקדושה וכו', וכל ענין קירורו הוא רק על ידי השכחה שמפיל שכחה על הלב שלא לחשוב ולהתבונן כלל מה תחילתו ואחריתו ועל מה בראו הקב"ה בעולמו לא לאסוף ממון ולאכול ולשתות ולהתענג בחמדות עולם הזה, דכל פעל למענהו לקילוסו (שוחר טוב יז) וכל מה שברא ה' יתברך לכבודו בראו, וכל ישראל מאמינים בני מאמינים ויודעים כי כל העולם הזה הבל ושאין לו לאדם אלא מה שיעמול בתורה ומצוות ועבודת ה' יתברך, אלא שהיצר משכיח זה ממנו. ועל זה הוא מצות ציצית בפועל למען תזכרו וגו' ולא תתורו וגו' (במדבר טו לט-מ), שאינו מסלק החמדה לגמרי שלא יכנס ללב, אלא שלא לתור אחר חמדות ושרירות לבו רק לדחותו תיכף מלבו, ודבר זה הוא על ידי הזכירה שעל ידי הציצית כאותו תלמיד שטפחו ציציתו על פניו ופירש מהעבירה (מנחות מד, א), וזה עצה כשכבר נכנס חשק החמדה ללב עד שעומד להוציא לפועל". **תקצו.** ראה

(תנחומא ויגש ו) ה'יו מכבדין את המצוות שהן שלוחי ושלוחו של אדם כמותו וכו'. וזהו שנאמר 'חנה מלאך ה' סביב' - על ארבע ציטית שהן מצוה אחת ומקיפין האדם, ויחלצם שמצוה זו מביא לידי זכייה ונצול מהיצר הרע.

והנה כל זה נקנה בנפשנו על ידי גס חנכה, שעמדו היונים בזה לעמת זה להשפיתם תורתך, ועל ידי הגס נקבע בנו הקדשה מפת התחדשות תורה שבעל פה להיות קיום לכח הזכייה לעולמי עד.

והנה קדשת המזוזה מימין, שמורה על מדת אברהם אבינו עליו השלום בחינת האהבה עד מצוי הנפש, קנים לעולמי עד, כמו שראו שמסרו נפשם אף קלי עולם על קדשת שמו יתברך, שזה ממה שנטוע בלב ישראל מהאבות הקדושים לאהבה את ה' אלהיכם בכל נפשכם תקצו, וכן קדשת גר חנכה נשאר גם כן לעולמי עד, וכמו שנאמר [דברים לא, כא] כי לא תשכח מפי זרעו.

והוא מה דקיימא לן בטלה מגלת תענית חוץ מחנכה ופורים (כמ"ש ראש השנה יט, ב), כי אותם שתי ישועות דאלו שני זמנים נשארו לעד. דפורים שהיה לאבד וגו' [אסתר ח, ה] וזה לא יהיה עוד. וטעמא דחנכה אמרו (בגמרא שם יח, ב) שאני חנכה דמיפרסם ניסא תקצו, ופרש רש"י [ד"ה דמפרסם] כבר הוא גלוי לכל ישראל על ידי שנהגו בו המצוות וכו', ולכאורה מה זה תרוץ לקשית הגמרא ותיבטיל איהי ותיבטל מצותה, עין שם. אף המכונן דמפרסם ניסא שלא להשפית התורה מישראל, וזה נשאר לעולמי עד. דאף שהבטיחנו ה' יתברך כי לא תשכח מפי זרעו, מפל מקום היה פחד, כעין מה שמצינו (מכות כד, א) מסתפינא מהאי קרא [ויקרא כו, לו] ואבדתם בגוים וכן מסיפא דקרא [שם] ואכלה אתכם וגו' תקצו, ואף שהבטיחנו ה' יתברך בן יעמד וזרעכם ושמכם [ישעיה סו, כב] ויבדוהו, מפל מקום היה מסתפי ויהיה פחד. וכן פאן היה פחד. אבל על ידי גס חנכה האיר להם באור כח

לעיל הערה תקעו. **תקצו.** וראה ספר חסידים (אות קס): "אם באת לידי נסיון והתאפקת לחטוא אל תחזיק טובה לך לומר עמדתי בנסיון שמא באו אבותיך לאותה מדה וכשלא חטאו בקשו מהקב"ה כשיבואו בניו באותה מדה שיתאפקו בהם מחטוא שנאמר (בראשית כב, ח) אלהים יראה לו השם לעולה בני ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה (שם, יד) שיהיו בניו נשחטים על קידוש ה' ונשרפים כיצחק". **תקצו.** ז"ל הגמרא שם: "איתמר רב ורבי חנינא אמרי בטלה מגילת תענית רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי לא בטלה מגילת תענית וכו'. מתיב רב כהנא מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד וירד רבי אליעזר ורחץ ורבי יהושע וסיפר ואמרו להם צאו והתענו על מה שהתעניתם, אמר רב יוסף שאני חנוכה דאיכא מצוה, אמר ליה אביי ותיבטיל איהי ותיבטל מצותה, אלא אמר רב יוסף שאני חנוכה דמיפרסם ניסא (כבר הוא גלוי לכל ישראל על ידי שנהגו בו המצות והחזיקו בו כשל תורה ולא נכון לבטלו - רש"י). ושם יט, ב: "והלכתא בטלו והלכתא לא בטלו קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא כאן בחנוכה ופורים כאן בשאר יומי". **תקצו.** ז"ל הגמרא שם: "אמר רב מסתפינא מהאי קרא ואבדתם בגוים (ויקרא כו, לה), מתקיף לה רב פפא דלמא כאבידה המתבקשת דכתיב (תהלים קיט, קעו) תעיתי כשה אובד בקש עבדך, אלא מסיפא [דקרא] ואכלה אתכם ארץ אויביכם". **תר.** כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עומדים לפני נאם ה' כן יעמוד זרעכם ושמכם (כן יתקיים

ז, וז מה יפית ומה נעממת, מה יפית במזוזה ומה נעממת בנר חנכה יתיר.

והנה בשיר השירים רבה [ז, יג] על פסוק מה יפית וגו' נדרש הרבה דרשות, יפית במצוות ונעממת בגמילות חסדים, יפית במצוות עשה ונעממת במצוות לא תעשה, יפית במצוות הבית ונעממת במצוות השדה וכו', הכל בשתי מצוות המזדווגים זה לזה, ומה אמר זה בכאן לקיים מה שנאמר וכו' כאלו רומז על שתי אלו דוקא. גם נראה שאמר זה לטעם על השיכות זה לימין וזה לשמאל דוקא, וגם אם היו שניהם יחד במקום אחד יוכלו לדרוש בן עליהם.

אבל באמת בשיר השירים רבה דרשו מקדם (בפרשה א, טג) תרג על פסוק הנך יפה רעיתי הנך יפה [שיר השירים א, טו] שדרשו גם בן על כל אותם חבורי מצוות שדרשו על פסוק מה יפית ומה נעממת הנל, יעני שם באריכות יתיר. והנה הך פסוק מקדם, ואי המפסקת סופרים דורש כהמדרש רבה רק צרוף שתי מצוות הנה ליה למדרש קרא דהנך יפה הנך יפה המקדם. ועל פרזן דנקט זה דייפית ונעממת שהם שני ענינים דמרמזי על שני אלו דוקא ומהאי טעמא הם בימין ושמאל.

תורה שבעל פה שלא תשכח מפי ורעו לעולמי עד. וכל מועדי מגלת תענית נבטל הארתם בזמן הגלות, מה שאין בן בגס חנכה שדיקא אחר כל ההסתרות מתנוצץ כח הנה של התחדשות בחינת תורה שבעל פה בנפשות ישראל לעולמי עד ולהתקיים בנו כי לא תשכח מפי ורעו.

וציצית, אף דלילה לאו זמן ציצית [מנחות מג, א], מכל מקום יש דעות דקסות יום חייב בציצית אף כשלוכשו בלילה (כמ"ש שו"ע או"ח סימן יח סעיף א). ומצות נר חנכה הוא רק בלילה, אף כבר אמרנו דלילה אינו זמן חטא בנראה ממה שאמר יצחק אבינו עליו השלום דל עשרים וחמש דלילותא, רק מועיל מצות נר חנכה כשמזדווג להמזוזה בימין להיות חוט הציצית פועל להזכיר תמיד כל היום, כי נעשה חוט המשלש שהוא בחינת אמת דתכוון לעד:

במפסקת סופרים (פרק כ הלכה ה) נר חנכה וכו' שתהא מזוזה בימין ונר חנכה משמאל, לקיים מה שנאמר [שיר השירים

לעולם זרעכם ושמכם כי לא ימחה שם ישראל עד עולם - מצודות). **תרא**. "נר חנוכה מצוה להניחו בפתח הסמוך לרשות הרבים [משמאל] שתהא מזוזה בימין ונר חנוכה משמאל לקיים מה שנאמר (שיר השירים ז, ו) מה יפית ומה נעממת מה יפית במזוזה ומה נעממת בנר חנוכה. [ומנין] נרות כבית הלל משום מעלין בקדש ולא מורידין [וכעין ימים היוצאין]. **תרב**. וכן שם פרשה ד, א. **תרג**. "הנך יפה רעיתי הנך יפה - הנך יפה במצות הנך יפה בגמילות חסדים. הנך יפה במצות עשה הנך יפה במצות לא תעשה. הנך יפה במצות הבית בחלוק תרומה ומעשרות. הנך יפה במצות השדה בלקט שכחה ופאה ומעשר עני וההפקר הנך יפה בכלאים. הנך יפה בסדין בציצית הנך יפה בנטיעה. הנך יפה בערלה הנך יפה בנטע רבעי. הנך יפה במילה הנך יפה בפריעה. הנך יפה בתפלה הנך יפה בקריאת שמע. הנך יפה במזוזה הנך יפה בתפילין. הנך יפה בסוכה הנך יפה בלולב ואתרוג. הנך יפה בתשובה הנך יפה במעשים טובים הנך. יפה בעולם הזה הנך יפה בעולם הבא".

וְהוּא, דְּבִשְׁרֵי הַשִּׁירִים רַבָּה שֶׁם לִפְנֵי זֶה [ז, יב] וְהוּא גַם כֵּן בְּמִדְרָשׁ (תנחומא תצוה ו) עַל פֶּסוּק [שיר השירים ז, ו] רֹאשֶׁךְ עָלֶיךָ כְּכַרְמֶל תִּדּוּ הָאֲמֹר לִפְנֵי פֶסוּק מֵה יִפִּית, דְּרָשׁוּ הָרָשִׁים שֶׁבָּכֶם חֲבִיבִים עָלֶי כְּאֵלֶיהוּ שֶׁעָלָה לָהֶר הַכְּרָמֶל וְכו', וְדָלַת רֹאשֶׁךְ כְּאַרְגָּמָן הַדְּלִים וְהָרָשִׁים שֶׁבִּישְׂרָאֵל חֲבִיבִין עָלֶי כְּדוֹד שְׁנָאֲמַר (זכריה יב, ח) וְהָיָה הַנִּכְשֵׁל בָּהֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּדוֹד, וְיֵשׁ אוֹמְרִים כְּדִנְיָאֵל דְּכֹתִיב בִּיה [דניאל ה, כט] וְהִלְבְּשׁוּ לְדִנְיָאֵל אֲרָגוֹנָא וְגו', תִּירָה. וְעַל פִּי פֶשׁוּט נְדָרְשׁ הַפֶּסוּק שְׁנֵם הָרָשִׁים בְּמִצְוֹת שֶׁנֶּרְאָה לְעֵין שֶׁקָּלְקְלוּ חֵס וְשְׁלוֹם, יוֹכְלוּ לְהִתְקַן לְהִיּוֹת נֶחֱשֵׁב כְּאֵלֶיהוּ שֶׁהִקְרִיב בְּשַׁעַת אֲסוּר הַכְּמוֹת בְּהֵר הַכְּרָמֶל תִּירָה וְעַם כָּל זֶה נִתְבָּרַר שֶׁהָיָה לְזִכּוֹת לְיִשְׂרָאֵל תִּירָה, כְּמוֹ כֵּן יִתְהַפְּכוּ הַדּוֹנוֹת לְזִכּוֹת עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה תִּירָה, וְכֵן

יוֹכְלוּ לְהִיּוֹת כְּדוֹר שֶׁהָיָה נֶרְאָה לְעֵין הַקָּלְקוּל הַגָּדוֹל שְׁלוֹ, וּמִכָּל מְקוֹם נִתְבָּרַר בִּימֵי שְׁלֹמֹה בְּנוֹ שֶׁנֶּהֱפָכוּ פָּנָיו כָּל שׁוֹנְאֵי דוֹד כְּשׁוּלֵי קְדֻרָּה (כמ"ש שבת ל, א) תִּרְט. אָבֵל מֵהוּ שִׁיכּוֹת הַדְּרוֹשׁ עַל דִּנְיָאֵל וְלִמָּה נִבְחָר הוּא לְהַדְּמוֹת אֵלָיו יוֹתֵר מִכָּל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת. **גַּם** מֵה עֲנִין הַדְּרוֹשׁ הַזֶּה בְּפֶרֶשֶׁת תְּצַוָּה, דְּאַחֲרָה כֶּף נְדָרְשׁ [שיר השירים רבה ותנחומא תצוה שם] סוּף הַפֶּסוּק 'מֶלֶךְ אֲסוּר בְּרִהֲטִים' עַל מִשְׁה רַבְּנוּ עָלֵיו הַשְּׁלוֹם מֵה מֶלֶךְ וְכו', אִף אֵתָּה גִּזֹּר עֲלֵיהֶם וְהֵם עוֹשִׂים תִּירָה, וְהִינּוּ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּפֶרֶשֶׁה זֹו וַיִּדְבֹּר ה' וְגו', צוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ רַק וְאַתָּה תְּצַוָּה וְגו', שֶׁמִּשְׁה רַבְּנוּ עָלֵיו הַשְּׁלוֹם יְצוּהָ מְעַצְמוֹ תִּירָה, וְצָרִיךְ בְּאוּר מֵה נִשְׁתַּנָּה מִצְוָה זֹו מִשְׁאָר הַדְּבָרוֹת. וְגַם שִׁיכּוֹת זֶה לְתַחֲלֹת הַמִּקְרָא רֹאשֶׁךְ וְגו' הַנִּזְכָּר.

תרד. "ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים". **תרה.** "ראשך עליך ככרמל (שיר השירים ז, ו), אמר הקב"ה לישראל ראשך עליך ככרמל הרשים שבכם חביבים עלי כאליהו שעלה להר הכרמל שנאמר (מלכים א יח, מב) ואליהו עלה אל ראש הכרמל וישם פניו בין ברכיו, ולמה שם פניו בין ברכיו, אלא אמר לפני הקב"ה אין לנו זכות הבט לברית. ודלת ראשך כארגמן" אמר הקב"ה הדלים והרשים שבישראל חביבין עלי כדוד שנאמר (זכריה יב, ח) והיה הנכשל בהם ביום ההוא כדוד ויש אומרים כדניאל דכתיב ביה (דניאל ה, כט) והלבישו לדניאל ארגונא". **תרו.** מלכים א פרק יח. וראה יבמות ז, ב. **תרו.** ראה מלכים א שם, לא-לט. **תרנח.** וראה עוד פרי צדיק וארא מאמר ט. **תרט.** "מאי דכתיב (תהלים פו, יז) עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מחול לי על אותו עון (דבת שבע - רש"י), אמר לו מחול לך, אמר לו עשה עמי אות בחיי, אמר לו בחייך איני מודיע בחיי שלמה בנך אני מודיע. כשבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה אמר שלמה וכו' ולא נענה, כיון שאמר ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך (דברי הימים ב, ו) מב) מיד נענה, באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקדוש ברוך הוא על אותו עון". **תרי.** "מלך אסור ברהטים, אמר לו הקב"ה למשה מלך עשיתך, מה מלך עמו עושין גזרתו אף אתה גוזר עליהן והם עושים. שמן זית זך כתית למאור (שמות כז, כ) למה לא שמן אגוזים ולא שמן צנונות ולא שמן דגים או שאר שמנים אלא שמן של זית, לפי שהזית סימן אור לעולם. ויקחו אליך (שם) את הוי נעשה גזבר על הדבר". **תריא.** וראה ברמב"ן ובאברבנאל עה"פ שם. וראה ביאור האמרים על התנחומא שם: "לפי שמדקדק באומרו ואתה תצוה שלא אמר דבר אל בני ישראל כבשאר מקומות, לזה מביא פסוק הנ"ל שלדעת רבי ברכיה יבואר מלך אסור ברהטים על משה שהיה

וְזֶה הָיָה עַל יְדֵי שְׁקֶדֶשׁ שֵׁם שָׁמַיִם
בְּמִסְרֹת נִפְשׁוֹ תִּרְטוּ.

וְהִנֵּה כְּמוֹ כֵּן בְּדֶרֶךְ הַזֶּה הָיוּ הַכֹּהֲנִים
הַחֲשֹׁמוֹנָאִים שֶׁמְסֵרוּ נַפְשָׁם בְּמִתֵּי
מַעַט נֶגֶד כָּל הַהֲמוֹן הַגָּדוֹל וְקִדְּשׁוּ שְׁמוֹ
יִתְבָּרָךְ, וְאָנוּ אוֹמְרִים [נוסח ועל הנסים] 'וְלֶךְ
עֲשִׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקִדְּשׁ בְּעוֹלָמְךָ' שֶׁנִּתְקַדֵּשׁ
שֵׁם שָׁמַיִם אַז, וְאָנוּ מְכִירִים שִׁגְם הַכֹּחַ הַזֶּה
הָיָה מֵה' יִתְבָּרָךְ תִּי, אֲבָל עֶקֶר הַהֲתַעֲוִרוֹת
הָיָה מִצָּדָם, וְכִמּוֹ שְׁאוּמְרִים [שם] 'שְׁעִשִׁיתָ
לְאַבּוֹתֵינוּ וְכוּ' עַל יְדֵי כֹהֲנֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים'.
וְזֶה הָעֵנִין חֲכִיב מֵאֵד אֵף נָעִים לְפָנָיו יִתְבָּרָךְ,
שְׁחוּמֵד וּמִתְאַנֶּה שְׁנֵאִיר לְפָנָיו מִצָּד הָאָדָם.

וְעַל זֶה דָּרְשׁוּ וַדְּלַת רֹאשׁוֹ פֶּאֶרְגָּמָן שֶׁאֵף
הַדֵּל וְהָרֶשׁ שְׁבִי־שְׂרָאֵל יִהְיֶה חֲכִיב
כְּדִנְיָאֵל שֶׁנִּקְרָא בְּפִסּוּק [דניאל י, יא] אִישׁ

וַיֵּשׁ לֹמֵר שְׁכָל עֵנִין הַדְּרוֹשׁ סוֹכֵב הוֹלֵךְ
עַל פְּרִשְׁתִּי הַדְּלָקֶת הַמְּנוּרָה, כְּעֵנִין
הַדְּרוֹשׁ הַנִּזְכָּר שֵׁם [בתנחומא שם ב] 'לְמַעֲשֶׂה
יְדִידֶךָ תִּכְסֹּף' [איוב יד, טו] וְאִין תִּכְסֹּף אֶלֶּא
לְשׁוֹן תַּאֲוָה וְכוּ' אִתָּהּ מֵאִיר לְכָל הָעוֹלָם
וְאִתָּהּ מִצִּוָּה לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד וְכוּ' תִּרְיִי.
וְהִינוּ כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוּ כִּי עֶקֶר הָאֲרֶת הַגֵּרוֹת
מִרְמֹז עַל הָאֲרֶת תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה שֶׁהָאָדָם
מֵאִיר בְּנַפְשׁוֹ, וְזֶהוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
רוֹצֶה שְׁנֵאִיר לְפָנָיו (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעֲלָה תִּרְיִי).
וְזֶה הָעֵנִין מְצִינוּ גַם כֵּן בְּאַבְרָהָם אָבִינוּ
עָלָיו הַשְּׁלוֹם שֶׁאָמְרוּ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה ל, י) מִשָּׁל
וְכוּ' עַד שֶׁתֵּהָא מֵאִיר לִי מֵאַסְפּוֹטִימִיָּא
וְחִבְרוֹתֶיהָ בֹּא וְהָאֵר לְפָנָי וְכוּ' תִּרְיִי, כִּי הוּא
הָיָה הָרֹאשׁ לְפָרְסָם אֱלֹהוֹתוֹ יִתְבָּרָךְ בְּפִי
כָּל הָעוֹלָם לְהִיטוֹ נִקְרָא אֱלֹהֵי הָאָרֶץ תִּרְטוּ,

מֶלֶךְ וְכוּ', וּבִזָּה יִבּוֹאֵר מֵה שֶׁאִמְרָ לִשׁוֹן תַּצוּה הוּא לְכַבּוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, לֹמֵר שֶׁהֵיכּוֹלֶת בִּידּוֹ לַצּוּוֹת כִּמְלָךְ
עַל עַבְדָּיו שֶׁבַעַל כְּרַחֵם מְקַבְּלִים גְּזִירוֹתָיו". וְרֹאה עוֹד לְהֵלֵן הָעֵרָה תִּרְיִי. **תִּרְיִיב**. "וְאַתָּה תַּצוּה (שְׁמוֹת
כו, כ) זֶה שֶׁאִמְרָ הַכְּתוּב (איוב יד, טו) תִּקְרָא וְאִנְכִי אֶעֱנֶךָ לְמַעֲשֶׂה יְדִידֶךָ תִּכְסֹּף, אִמְרָה כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל
לְפָנָי הַקְּב"ה רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם תִּקְרָא וְאִנְכִי אֶעֱנֶה כָּל מֵה שֶׁאַתָּה גּוֹזֵר אֲנִי מְקִימָהּ, אֲלֵא לְמַעֲשֶׂה יְדִידֶךָ
תִּכְסֹּף יֵשׁ אָדָם מִתְּאוּה לְמַעֲשֶׂה יְדִידֶךָ, וְאִין תִּכְסֹּף אֲלֵא לִשׁוֹן תְּאוּה שֶׁנִּאֻמַּר (בְּרֵאשִׁית לֵא, ל) וְעַתָּה
הַלֹּךְ הַלַּכְתָּ כִּי נִכְסוּף נִכְסַפְתָּ וְגו' הוּי לְמַעֲשֶׂה יְדִידֶךָ תִּכְסוּף שֶׁאַתָּה מִתְּאוּה לְמַעֲשֶׂה יְדִידֶךָ וְכוּ', אִתָּהּ
מֵאִיר לְכָל הָעוֹלָם וְאַתָּה מִצּוּה לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד, אֲנוּ בְּאוֹרֶךְ נִרְאָה אֹרֹךְ וְאַתָּה אֹמֵר לְהַדְלִיק נֵרוֹת".
תִּרְיִג. רֹאה לְעִיל מֵאֻמֵּר א, י וְעוֹד. **תִּרְיִיד**. רֹאה לְעִיל מֵאֻמֵּר א וּבִהֲעֵרָה מִג שֵׁם. **תִּרְטוּ**. רֹאה
לְעִיל מֵאֻמֵּר א הָעֵרָה טו. **תִּרְטוּז**. וְרֹאה בְּרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים פֶּרֶק א הַלְכָה ב-ג: "וְעַל
דֶּרֶךְ זֶה הָיָה הָעוֹלָם הוֹלֵךְ וּמִתְגַּלְגֵּל עַד שֶׁנּוֹלַד עֲמוּדוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהוּא אֲבִרָהָם אֲבִינוּ. כִּיֹּן שֶׁנִּגְמַל אִיתָן
זֶה הַתַּחֲחִיל לְשׁוֹטֵט בְּדַעְתּוֹ וְהוּא קֹטֵן וְהַתַּחֲחִיל לְחֻשׁוֹב בְּיוֹם וּבְלֵילָה וְכוּ' עַד שֶׁהִשְׁגִּיחַ דֶּרֶךְ הָאֵמֶת וְהִבִּין
קוֹ הַצֶּדֶק מִתְּבוֹנָתוֹ הַנִּכּוֹנָה וִידַע שִׁישׁ שֵׁם אֱלֹהֵי אֶחָד וְכוּ' וּבִן אֲרַבְעִים שָׁנָה הִכִּיר אֲבִרָהָם אֶת בּוֹרְאוֹ,
כִּיֹּן שֶׁהִכִּיר וִידַע הַתַּחֲחִיל לְהַשִּׁיב תְּשׁוּבוֹת עַל בְּנֵי אֹרֹךְ כְּשִׁדִּים וְלַעֲרוֹךְ דִּין עִמָּהֶם וְלֹמֵר שֶׁאִין זֶה דֶּרֶךְ
הָאֵמֶת שֶׁאַתָּם הוֹלְכִים בָּהּ וְשִׁיבֵר הַצְלָמִים וְהַתַּחֲחִיל לְהוֹדִיעַ לַעֲם שֶׁאִין רְאוּי לְעַבּוֹד אֱלֹהֵי הָעוֹלָם
וְלֹ רְאוּי לְהַשְׁתַּחֲוּוֹת וּלְהַקְרִיב וּלְנוֹסֵךְ כְּדִי שִׁיכִירוּהוּ כָּל הַבְּרוּאִים הַבָּאִים וְכוּ', כִּיֹּן שֶׁגִּבֵּר עֲלֵיהֶם בְּרֵאיוֹתָיו
בְּקֶשׁ הַמֶּלֶךְ לְהוֹרֹגוֹ וְנַעֲשֶׂה לוֹ נֶס וַיֵּצֵא לְחֹרֶן וְהַתַּחֲחִיל לְעַמּוּד וּלְקִרְוֹא בְּקוֹל גָּדוֹל לְכָל הָעוֹלָם וְלְהוֹדִיעַם
שִׁישׁ שֵׁם אֱלֹהֵי אֶחָד לְכָל הָעוֹלָם וְלֹ רְאוּי לְעַבּוֹד וְהִיא מֵהַלֵּךְ וּקוֹרָא וּמְקַבֵּץ הָעָם מֵעִיר מֵעִיר מִמַּמְלָכָה
לְמַמְלָכָה וְכוּ' עַד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו אֲלָפִים וְרַבּוּבוֹת וְהֵם אֲנָשֵׁי בֵּית אֲבִרָהָם וְשֶׁתֵּל בִּלְבָם הָעֵיקָר הַגָּדוֹל
הַזֶּה וְחִבֵּר בּוֹ סִפְרִים וְהוֹדִיעוּ לִיצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק מִלְּמַד וּמִזְהִיר וַיִּצְחָק הוֹדִיעַ לְעִיקָב וְכוּ'".

תִּרְיִז. וְרֹאה בְּנֵי יֵשׁשְׁכָר כִּסְלוֹ מֵאֻמֵּר ד אֹת פ.

הַנְּרוֹת שֶׁנֶּאֱמָר לִפְנֵי יִתְבָּרֵךְ מַעֲצָמֵינוּ, וְזֶה חֲכִיב מְאֹד לִפְנֵי יִתְבָּרֵךְ תִּרְיִי.

וְזֶה שֶׁרָמַז בְּמַסְכַּת סוֹפְרִים בְּפָסוּק מֵה יָפִית וְיָמָה נַעֲמָתָ דְּכָתִיב אַחֲרָיו עַל מִצּוֹת מְזוֹנָה בִּימִין וְגַר חֲנוּכָה מִשְׁמָאל. דִּידוּעַ תִּירִי שֶׁכָּל הַתּוֹרָה וְהַתְּרִי"ג מִצְוֹת אֲשֶׁר הָאָדָם מְקַיֵּם עַל פִּי הַתּוֹרָה שֶׁבְּכָתֵב מֵה שֶׁה' יִתְבָּרֵךְ מוֹפִיעַ עַל לֵב חָכָם לִימִינוּ תִּיכָא, מִזָּה נַעֲשֶׂה הָאָדָם יָפָה וּמִפְּאֵר בְּשִׁלְמוֹת גּוֹפּוֹ בְּכָל רִמ"ח אֵיבָרָיו וּשְׁס"ה גִּידָיו הַנַּעֲשִׂים בְּצִלָּם אֱלֹהִים בְּרִמ"ח מִצְוֹת עֲשֶׂה וּשְׁס"ה לֹא תַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ הַעֲנָנָן מְזוֹנָה בִּימִין שֶׁנֶּכְתָּב בָּהּ קִבְּלַת עַל מַלְכוּת שְׁמִים וְהַמִּצְוֹת לְהֹאִיר עַל לֵב חָכָם לִימִינוּ, וְהוּא הִיפִי שֶׁל אָדָם. וְאִיתָא בְּזֵהר הַקְּדוּשׁ [ח"ג עג, א] אוֹרֵייתָא וְקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא חַד, וְאוֹרֵייתָא שְׁמָא דְּקוֹדֶשׁא

חֲמֻדוֹת וְנֶאֱמָר לוֹ בְּפִירוּשׁ [שם ט, כג] כִּי חֲמֻדוֹת אֲתָה, כְּמוֹ כֵּן אֶפִּילוּ הַשֶּׁפֶל שֶׁבְּשִׁפְלִים אִם רַק יִתְעוֹרֵר מַעֲצָמוֹ לְקַדְּשֵׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ יִהְיֶה נֶחֱמָד אֶף נָעִים לִפְנֵיו.

וְעַל זֶה דָּרַשׁ סוֹף הַפָּסוּק 'מִלֶּךְ אֶסוּר בְּרִהֲטִים' עַל מִשָּׁה רַבְּנוֹ דְּכָתִיב וְאֲתָה תִּצְוֶה. דִּידוּעַ שֶׁכָּתַב כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁאֵנוּ מְקַיֵּמִים בְּתַקוּנָם הוּא רַק מִכָּח מִאֲמָרוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁצִּוָּה אוֹתָנוּ בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כְּדֶרֶךְ שֶׁנֶּאֱמָר [ישעיה נה, יא] כֵּן יִהְיֶה דְּבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא יָשׁוּב וְגו', כִּי אִם עֲשֶׂה אֶת אֲשֶׁר חִפְצָתִי וְגו', אֲמַנָּם כָּאֵן עַל מִצְוֹת הַדִּלְקַת הַנְּרוֹת נֶאֱמָר דִּיקָא 'וְאֲתָה תִּצְוֶה' שִׁיְהִיָּה הַצְּוִי גַם כֵּן מִמִּשָּׁה רַבְּנוֹ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בַּעֲצָמוֹתֵינוּ, שֶׁהוּא גַם כֵּן רַק מִכָּח הָאָדָם בַּעֲצָמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזֶה עֲצָם מִצְוֹת הַדִּלְקַת

תריח. ועיין שפתי כהן עה"פ שם וז"ל: "עוד טעם אחר למה לא התחילה פרשה זו לומר וידבר ה' אל משה כמו שאר פרשיות הוא כמו שאמרו ז"ל (שמות רבה לו, ד) ואתה תצוה הדא הוא דכתיב (איוב יד, טו) למעשה ידיך תכסוף, ארבעה דברים נתאוה הקב"ה במעשה ידי, ואין תכסוף אלא תאוה וכו', הקב"ה מאיר לעולם שנאמר (יחזקאל מג, ב) והארץ האירה מכבודו, ואמר לישראל ויקחו אליך, הוי למעשה ידיך תכסוף. בא המדרש הזה לומר שלזה לא התחילה פרשה זו כשאר פרשיות, הוא שלמעשה ידי יכסוף, על דרך מה שאמרו ז"ל (פסחים נו, א) על פסוק ברוך שם כבוד וגו', משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה תאמר גנאי לה וכו', כן כאן יאמר כביכול גנאי שיכסוף למעשה ידי, לזה אמר ואתה תצוה, ואמר עוד ויקחו אליך לא אמר ויקחו לי, והבן". ובאור החיים שם כתב: "ואתה תצוה, צריך לדעת למה הוצרך לומר ואתה אחר שעמו היה מדבר וכו', ואולי כי לצד שהדבר אינו מן המוסר לצוות ה' שידליקו נרות בבית ה' אשר ממנו תצא אורה, אשר על כן אמר למשה כי מצוה זו לא יאמרנה לישראל על פי ה', אלא הוא יצוה פירוש מפני עצמו שינהגו כבוד זה להביא שמן להדליק, ולזה אמר ואתה, פירוש מלבד מה שצויתך תוסיף אתה לצוותם על זה". **תריט.** וראה עוד פרי צדיק תצוה מאמר א, ג. **תרכ.** ראה שערי קדושה למוהר"ו שער א פרק א. וראה עוד אלשיך בראשית יח, א: "אמנם בא להורות כמה מעלות טובות מקנה המצוה בעושיה, כי תקדשנו ותזככנו עד יהיה כבריה חדשה, כנוסח ברכותינו אשר קדשנו במצותיו, כי על ידי מצותיו מתחדשים האברים העושים אותם. ועל כן הם רמ"ח מצות עשה לעומת רמ"ח איברים ושס"ה מצות לא תעשה כנגד שס"ה גידים, וכמאמרנו על פסוק (קהלת יב, יג) את האלהים ירא ואת מצותיו שמור, שהוא את האלהים ירא מלעבור מצות לא תעשה ואת מצותיו שמור לקיים מצות עשה כי זהו כללות כל האדם בין איברים וגידים ליקדש בם, רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה הוא כללות כל האדם שהוא רמ"ח איברים ושס"ה גידים כמספרן" **תרכא.** ראה לעיל הערה תקמו.

ברייף הוא (כמ"ש זוהר ח"ב צ, ב ושאר מקומות), ונחשב המזוזה שה' יתברך עומד על ימינו לשמרו כמו שנגמר [תהלים קכא, ח] ה' שמרך וגו' על יד ימינך, וכמו שאמרו ז"ל (עבודה זרה יא, א) הקדוש ברוך הוא עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ שנגמר [תהלים שם] ה' ישמר צאתך ובוואך וגו' תרכב.

והנה הנפה היא בחינת הנעימות - הארת ההתחדשות כח תורה שבעל פה תיכ שהאדם מאיר לפניו יתברך העומד לנגדו בימינו, כמו שנגמר עליהם [שם יט, יא] הנחמדים מזהב וגו' ומתוקים מדבש תרכב,

והוא בשמאל, להאיר גם על לב כסיל לשמאלו, כי הרב חכמה מאיר גם על הרב פנים של הלב כסיל (כמו שנתבאר מאמר י), וזה נחמד ונעים לפניו כמו שאמרנו, וזה שאמר ומה נעמת בנר הנפה.

ולזה הרמז נזכרו דיני הדלקת נרות הנפה בפרק במה מדליקין [שבת כא, א - כד,

א] תרכב, דקדשת המקדש במקום קדשת שבת בזמן ימינו, ונרות הנפה המה גם כן משרש קדשת נרות המקדש וכמו שכתב הרמב"ן [בהעלותך ח, ב] במה שאמרו (במדבר רבה בהעלותך טו, ו) 'אכל הנרות לעולם' תרכב.

תרכב. ז"ל הגמרא שם: "אונקלוס בר קלונימוס איגיר, שדר קיסר גונדא דרומאי אבתריה משכינהו בקראי איגור וכו', הדר שדר גונדא אחרינא אבתריה אמר להו לא תשתעו מידי בהדיה, כי נקטי ליה ואזלי חזא מזוזתא [דמנחא אפתחא] אותיב ידיה עלה ואמר להו מאי האי, אמרו ליה אימא לן את, אמר להו מנהגו של עולם מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ ואילו הקדוש ברוך הוא עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ שנאמר [תהלים קכא, ח] ה' ישמר צאתך ובוואך מעתה ועד עולם, איגור, תו לא שדר בתריה". תרכב. ראה פרי צדיק מסעי מאמר יב: "וכתיב (משלי ב, י) כי תבוא חכמה ללברך ודעת לנפשך ינעם וכו', ופירוש 'לנפשך ינעם' שירגיש טעם בדברי תורה, ונועם הוא בינה כמ"ש בזהר הקדוש (ח"ב לא, ב) וכו', וזה שאמר (משלי כד, ד) חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים שהוא בחינת בינה, היינו שירגיש טעם ונועם בדברי תורה וזה הפירוש כי נעים". ושם מאמר ג: "ונעים היינו כח תורה שבעל פה וכו' וכמו שדרשו (במדבר רבה כג, ו) 'בנעימים' (תהלים טז, ו) בזכות התורה שנאמר בה (משלי כב, יח) כי נעים כי תשמרם בבטןך, והיינו תורה שבעל פה (כמו שנתבאר במקום אחר)". תרכב. וראה זוה"ק ח"א רמ, א: "מאן דבש, דא תורה שבעל פה, דכתיב (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש ונופת צופים". וראה פרי צדיק בראשית מאמר ד: "ואיתא בזהר הקדוש (ח"א רט, א) מעז יצא מתוק (שופטים יד, יד) מעז דא תורה שבכתב יצא מתוק דא תורה שבעל פה וכו', ומעז יצא מתוק הטעם בדברי תורה, שזה עיקר תורה שבעל פה, ועל זה נאמר (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש ונופת צופים וכמ"ש בזהר הקדוש שם. וכן נדרש (מדרש תהלים יט) לששה פסוקים שקודם לו על ששה סדרי משנה. וזהו מה שאמרו בגמרא (פסחים קיט, א) המגלה דברים שכיסה עתיק יומין ומאי ניהו טעמי תורה, והיינו לטעום הטעם בדברי תורה". תרכב. וכן עמד בזה רבינו לעיל במאמר א, עייני שם. תרכב. ראה פרי צדיק לשבת הגדול מאמר ד: "אך כבר אמרנו דשבת בזמן כמו מקדש במקום, ובשבת פריסת סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים, שזוכין בשבת לקדושת ירושלים וקדושת המקדש הנקרא סוכת שלום", וכן כתב רבינו במקומות רבים. וראה פרי צדיק בהעלותך מאמר ט: "ונראה שהנרות שמדליקין בשבת הוא מעין קדושת מנורת המקדש וכו', והיינו להתורה נקרא אור והמנורה מורה על אור תורה שבעל פה וזה נקרא 'תאירו לי' וכו', והנרות דשבת הם גם כן בבחינת מנורה דבית המקדש שיהיה 'בא והאיר לי' ויש השפעה מתורה שבעל פה וכו' ולכן נר שבת כענין מנורת המקדש".

שְׁמֵרְמוֹז עַל גֵּר חֲנֻכָּה, עֵינַי שָׁם תִּרְכוּ, וְכִמּוֹ
שְׁאֲמֵרְנוּ:

בַּפְּסִיקְתָּא לְחִנּוּכָה (פרשה ד סימן א) וַיִּקַּח
אֵלָיו שְׁתֵּים עָשָׂר אַבְנִים
[מלכים-א יח, לא] תִּרְכַּח יִלְמְדֵנוּ רַבְּנוּ רֵאשׁ
חֲדָשׁ שְׁחָל לְהִיּוֹת בַּחֲנֻכָּה וְכו', אֶת מוֹצֵא
וְכו' תִּרְכַּס. מִסֵּדֶר הַפְּסִיקְתָּא נִרְאָה שֶׁהָיָה זֶה
הַפֶּרֶק דְּוִיקָח אֵלָיו הַפְּטִירָה לְשִׁבְתַּת חֲנֻכָּה

לְפִי מִנְהַגֵּם תַּרְל. וַיֵּשׁ לְהִכִּין שְׂכִיּוֹת עֵינָי
אֵלָיו בְּהַר הַכְּרֵמֶל לְחִנּוּכָה, בְּשִׁלְמָא גְרוֹת
דְּזַכְרִיָּה [זכריה ב, יד - ד, ז] וְגְרוֹת דְּשִׁלְמָה
[מלכים-א ז, מ - ג] שְׁאֲנוּ מִפְּטִירִין עַל פִּי
הַגְּמָרָא (מגילה לא, א), שְׂכִינִין לְחִנּוּכָה, שֶׁהָיָה
הַגֵּס גַּם בֵּין בְּגִירוֹת הַמִּקְדָּשׁ, אֲבָל עֵינַי
אֵלָיו בְּהַר הַכְּרֵמֶל לְכַאֲוָרָה אֵין לוֹ שְׂכִיּוֹת
כָּלֵל לְחִנּוּכָה.

אֲדָּה הָעֵינַי הוּא, דְּאֵלָיו הַקָּרִיב אֲזַ בַּחוּץ
בְּשַׁעַת אֶסְרוֹר הַבְּמוֹת תַּרְלָא, שְׁעַל זֶה

תִּרְכַּז. ראה לעיל מאמר א הערה כה לשון הרמב"ן. **תִּרְכַּח.** ראה מלכים שם, כ - לט: "וישלח
אחאב בכל בני ישראל ויקבץ את הנביאים אל הר הכרמל. ויגש אליו אל כל העם ויאמר עד מתי
אתם פוסחים על שתי הסעיפים אם ה' האלהים לכו אחרי ואל האלהים לכו אחרי ואל ענו העם אותו
דבר. ויאמר אליו אל העם אני נותרתי נביא לה' לבדי ונביאי הבעל ארבע מאות וחמשים איש.
ויתנו לנו שנים פרים ויבחרו להם הפר האחד וינתחוו וישימו על העצים ואש לא ישימו ואני אעשה
את הפר האחד ונתתי על העצים ואש לא אשים. וקראתם בשם אלהיכם ואני אקרא בשם ה' והיה
האלהים אשר יענה באש הוא האלהים ויען כל העם ויאמרו טוב הדבר וגו'. ויאמר אליו לכל העם
גשו אלי ויגשו כל העם אליו וירפא את מזבח ה' ההרוס. ויקח אליו שתי עשרה אבנים כמספר
שבטי בני יעקב וגו'. ויבנה את האבנים מזבח בשם ה' וגו'. והיה בעלות המנחה ויגש אליו הנביא
ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודוע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי
את כל הדברים האלה. עניי ה' עניי וידעו העם הזה כי אתה ה' האלהים ואתה הסיבת את לבם
אחורנית. ותפול אש ה' ותאכל את העולה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר ואת המים אשר
בתעלה לחכה. וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים". **תִּרְכַּס.** ז"ל
הפסיקתא: "ויקח אליו שתי עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו לאמר
ישראל יהיה שמך (מלכים-א יח, לא). ילמדנו רבינו ראש חודש שחל להיות בחנוכה הואיל שאין תפילות
המוספין בחנוכה מי שהוא מתפלל תפילת המוספין מהו שיהא צריך להזכיר של חנוכה, למדונו
רבותינו אמר רבי סימון בשם רבי יהושע ראש חודש שחל להיות בחנוכה אף על פי שאין מוסף
בחנוכה אלא בראש חודש צריך להזכיר של חנוכה בתפילת המוספין, שבת שחלה להיות בחנוכה
אף על פי שאין מוסף בחנוכה אלא שבת צריך להזכיר של חנוכה בתפילת המוספין, והיכן הוא מזכיר
בהודאה. את מצא כל הניסים שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל ועתיד לעשות להם בזכות השבטים,
אף בית המקדש עתיד להיבנות בזכות השבטים וכו', לכך כיון שבא אליו לקרב את ישראל תחת
כנפי השכינה נטל שתי עשרה אבנים למספר השבטים ובנה אותן מזבח, מניין ממה שהשלים בנביא
ויקח אליו שתי עשרה אבנים למספר שבטי בני יעקב". **תַּרְל.** ראה בפירוש זרע אפרים על
הפסיקתא שם ז"ל: "לכאורה נראה שזו היתה הפטורה שלהם בשבת חנוכה וכו', והיינו משום דכיון
דבימי חנוכה חנכו המזבח ולכן מפטירין הן דאליו שעשה מזבח אחר שביער עובדי עבודה זרה,
וכתיב ביה (מלכים-א יח, ל) וירפה את מזבח ה' ההרוס וכו'. אך באמת הוא נגד ש"ס דידן במגילה (לא,
א) דמפטירין בחנוכה בנרות דזכריה ונרות דשלמה, והכי נהגין". וראה ברד"ל שם. **תַּרְלָא.** כנאמר

זֶה עַל כָּל פָּנִים אָנוּ רוֹאִין שָׁנָה אָמַר מֹשֶׁה
רַבְּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר אֲרָבָעִים
שָׁנָה שָׁהִיו בְּמִדְבָּר, דְּכָתִיב [שם כט, ג] וְלֹא
נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת וְגו' עַד הַיּוֹם הַזֶּה,
וְאִזְּ דִּיקָא זָכוּ שְׁאָמַר לָהֶם 'וְיִדְעַתְּ הַיּוֹם
וְגו' כִּי הִנֵּנִי הוּא הָאֱלֹהִים'.

וְהִינוּ פִּדְיוֹעַ דְּשֵׁם הִנֵּנִי מוֹרָה הִנֵּה הוּא
וְהִנֵּה [ש"ע אר"ח סימן ה] שֶׁהוּא 'אַתָּה
הוּא עַד שֶׁלֹּא נִכְרָא הָעוֹלָם אַתָּה הוּא
מְשַׁנְבְּרָא הָעוֹלָם תִּלְהֵ, דְּאָף אַחֵר שְׁנִבְרָא
הָעוֹלָם וְאָנוּ רוֹאִים תָּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָּהּ וְיֵשׁ
בָּהֶן שְׁמִחְרָפִין וְנִרְאָה שֶׁהֵם נֶגְדַּ כְּבוֹדוֹ
יִתְבָּרֵךְ, מְכַל מְקוֹם אֵין נַעֲשֶׂה בְּעוֹלָם
שׁוּם דְּכָר נֶגְדַּ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ כְּמוֹ קֹדֶם
בְּרִיאַת הָעוֹלָם תִּלְהֵ.

דְּרָשׁוּ (בראשית רבה פב, ה) גוֹי וְקָהֵל גוֹיִם
[בראשית לה, יא] עֲתִידִין בְּנִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּקָהֵל
עַמִּים וְכו' אָף בְּנִיךְ מְקַרִּיבִין בְּשַׁעַת
אִסּוּר הַבְּמוֹת תִּרְלֵב. אָף הִנֵּה עַת לַעֲשׂוֹת
לְה' תִּלְהֵ, שְׁאִזְ עַל יְדֵי כֶּן קָרַב אֶת יִשְׂרָאֵל
לְאַבְיָהֶן שְׁבַשְׁמִים וְאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל 'הִנֵּנִי הוּא
הוּא הָאֱלֹהִים' [מלכים שם, לט], וְהוּא הִיחָדוּד
בְּאַרְחַ פֶּרֶט, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ בְּרַעֲיָא מְהִימָנָא
(זוהר ח"ב כה, א) וְלִסּוֹף אֲרָבָעִין שָׁנִין וְכו'
כְּדִין אוֹלִיף לֹון בְּאַרְחַ פֶּרֶט הִדָּא הוּא
דְּכָתִיב [דברים ד, לט] וְיִדְעַתְּ הַיּוֹם וְגו', הַיּוֹם
דִּיקָא מַה דְּלֹא הִנֵּה רָשׁוּ מִקְדַּמַּת דְּנָא, כִּי
ה' הוּא הָאֱלֹהִים דָּא בְּאַרְחַ פֶּרֶט, בְּמִלָּה דָּא
כְּמַה רְזִין וְסִתְרִין אִיתִּי בָּהּ וְכו' תִּלְהֵ. וְהִנֵּה
מִי בָּא בְּסוּד ה' בְּסִתְרֵי תוֹרָה שִׁישׁ בּוּ. אָף

במלכים-א פק יח, וראה יבמות ז, ב. **תרלב.** "רבי יודן ורבי איבו ורבי משין בן נגרי בשם רבי יוחנן, עתידין בניך לעשות גוי כקהל עמים, מה קהל עמים מקריבין בשעת איסור במות אף בניך מקריבין בשעת איסור במות. רבי חנינא מיייתי לה מהכא (מלכים-א יח, לא) ויקח אליהו שתים עשרה אבנים וגו' אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך, שמשעה שנתן לו השם הזה נאמר לו גוי וקהל גוים יהיה ממך (בראשית לה, יא)". **תרלג.** ראה ברכות סג, א: "עת לעשות לה' הפרו תורתך (תהלים קיט, קכו) אמר רבא האי קרא מרישיה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש (אם באת לדרשו למקרא זה יש לך לדרשו יפה בין בכתיבתו בין בהפוך - רש"י), מרישיה לסיפיה מדריש עת לעשות לה' מאי טעם משום הפרו תורתך (עתים הם לה' לעשות משפט פורעניות בעוברי רצונו משום דהפרו תורתך), מסיפיה לרישיה מדריש הפרו תורתך (הפרו תורתו עושי רצונו, כגון אליהו בהר הכרמל (מלכים-א פרק יח) שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות) מאי טעמא משום עת לעשות לה' (דעת לעשות סייג וגדר בישראל לשמו של הקדוש ברוך הוא)". **תרלד.** ז"ל הזוה"ק שם: "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני ה' אלהיכם וגו' (שמות ו, ז), פקודא דא קדמא דכל פקודין, ראשיתא קדמא דכל פקודין למנדע ליה לקודשא בריך הוא בכלל, מאי בכלל, למנדע דאית שליטא עלאה דאיהו רבון עלמא וברא עלמין כלהו שמיא וארעא וכל חיליהון, ודא איהו בכלל, וסופא דכולא בפרט, למנדע ליה בפרט וכו'. כד נפקו ישראל ממצרים לא הוו ידיעי ליה לקודשא בריך הוא, כיון דאתא משה לגבייהו, פקודא קדמא דא אולף לון וכו', כיון דידעו פקודא דא באורח כלל אתעבידו להון נסין וגבורין. ולסוף ארבעין שנין דקא אשתדלו בכל אינון פקודין דאורייתא דאולף לון משה וכו' כדן אולף לון באורח פרט, הדא הוא דכתיב (דברים ד, לט) וידעת היום והשבות אל לבבך, היום דייקא, מה דלא הוה רשו מקדמת דנא, כי הוי"ה הוא האלהים, דא באורח פרט, במלה דא כמה רזין וסתרין אית בה, ודא וההוא דקדמיתא כלא מלה חדא, דא בכלל ודא בפרט". **תרלה.** נוסח תפילת 'לעולם יהיה אדם'. **תרלו.** וראה בענין זה בספר התניא פרק כ ובשער היחוד והאמונה פרק א, ז. וראה מה שכתב רבינו באריכות בספר

וזהו שְׁנָאֹמֶר וְיִדְעַת הַיּוֹם בְּבַחֲנֵינָת הַדַּעַת שְׁנִכְנַס לְמַעֲמָקֵי הַלְבִּיתִּיל, שֶׁכֵּן מוֹרָה וְהַשְׁבֹּת אֶל לְבַבְךָ לְשֹׁנֵי הַלְכָּבוֹת שֶׁהֵם יֵצֵר טוֹב וְיֵצֵר רָע, כְּמוֹ שְׁנִדְרָשׁ (ברכות נד, א) כָּכָל לְבַבְךָ (דברים ו, ה) תִּלְח. פִּי הַיְוִי"ה שְׁמוֹרָה שֶׁהַכֹּל כְּמוֹ קֶדֶם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, וּבִזְהָ אֵין לָנוּ שׁוֹם תְּפִיסָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁמִפְנֵי כֵן אֵין שֵׁם זֶה נִהְיָה בְּעוֹלָם הַזֶּה

רַק בְּשֵׁם אֲדֹנֵי תִּלְח, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֲמוֹנָה, שְׁאֵנוּ מֵאֲמִינִים בְּן אָף שְׁאֵינוּ נִרְאָה לְעֵין כֹּל תִּימ. וְאֵז זָכוּ לְבַחֲנֵינָת הַדַּעַת פִּי הַיְוִי"ה הוּא הָאֱלֹהִים, וְשֵׁם אֱלֹהִים מוֹרָה עַל הַנִּהְיָה עוֹלָם הַזֶּה, וְכִמּוֹ שֶׁפָּתְבוּ בְּסִפְרֵים תִּרְמַא אֱלֹהִים גִּימְטְרִיָּא הַטְּבַע, דְּמָה שְׁנִבְרָא לְעֵין שְׁמִתְנַהֵג עַל פִּי הַטְּבַע הוּא גַם בְּן מִכַּח אֱלֹהִים שֶׁהוּא בְּעַל הַכֹּחוֹת כְּלָם תִּרְמַב.

הזכרונות מצוה ג. ובשיחת מלאכי השרת פ"ד: "ואמנם כן ה' יתברך בעצמו הוא באמת המנהיג, כמו שהנפש אחד כן ה' יתברך אחד, שזהו היחוד האמיתי הידוע למאמינים. ונתבאר אצלינו בכמה מקומות בביאור ארוך על מאמר 'אתה הוא משנברא העולם ואתה הוא עד שלא נברא העולם' שממש כמו עד שלא נברא העולם כן הוא משנברא, ואין ההבדל רק למראה עיני הברואים המסתכלים בלבוש שהוא הבריאה, שהוא דוגמת לבוש המעלמת הגוף, ומראה שיש שני דברים בורא ונברא והנברא כאילו הוא בפני עצמו ונבדל מן הבורא וכו'". **תרלז.** כמו שכתב רבינו במקומות רבים, וראה פרי צדיק פנחס מאמר טז: "דעת - שהוא חיבור חכמה ובינה על ידי הדעת שהוא פנימיות מכתר עליון, והוא שיכנס למעמקי הלב שיושאר כן לעולם". **תרלח.** וראה זוה"ק ח"ב כו, ב: "פתח רבי אלעזר ואמר וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים (דברים ד, לט) האי קרא הכי מבעי ליה וכו' תו והשבות אל לבך מבעי ליה. אלא אמר משה, אי את בעי למיקם על דא ולמנדע כי ה' הוא האלהים, והשבות אל לבבך וכדין תנדע ליה, 'לבבך' - יצר טוב ויצר רע, דאתכליל דא בדא ואיהו חד, כדין תשכח כי ה' הוא האלהים, דהא אתכליל דא בדא ואיהו חד, ועל דא והשבות אל לבבך, למנדע מלה". **תרלט.** ראה פסחים נ, א: "זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור (שמות ג, טו), אמר הקדוש ברוך הוא לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת". **תרמ.** ראה פרי צדיק פרשת נח מאמר ח: "אך הענין דאיתא ברעיא מהימנא (זוה"ק ח"ג רל, א) איהו אמת ואיהי אמונה, והיינו דמדת יעקב אבינו ע"ה אמת, שלו האיר היחוד במדת אמת, שהיה מרכבה לשם הוי"ה שמורה 'אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם'. והשבטים שהם כנסת ישראל 'איהי אמונה' שלהם האיר על ידי אמונה שה' אחד. ועל זה אמרו (פסחים נ, א) שאמרו השבטים ליעקב אבינו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, והיינו כשם שאין בלבך אלא אחד שאתה מכיר זה היחוד במדת אמת כך אין בלבנו שאין לנו תפיסה בשם הוי"ה, דשם זה אינו נהגה בעולם הזה מפני שנראה לעין שיש כחות אחרים ובחירה, מכל מקום על ידי אמונה אנו מאמינים שה' אחד כמו קודם שנברא העולם אף שאינו נראה כן בעולם הזה. וזהו שאמרו בגמרא (שם) באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שזה מדת מלכות שמכירין מלכותו יתברך ושם הוי"ה נהגה על ידי שם אדני שנקרא באדני (פסחים נ, א), וזהו איהי אמונה בחינת כנסת ישראל". **תרמא.** ראה פרדס רמונים שער יז פרק ד. **תרמב.** ראה של"ה הקדוש מסכת פסחים דרוש ששי: "ומתחלה צריכין אנו להקדים הקדמה, ידוע כי הם שני מיני הנהגות שהשם יתברך מנהיג עולמו. אחד הנהגה טבעית, מה שהוא מסדר הטבעי השמימי. שנית הנהגה השגחית, היא הנהגה שבה מונהגים אומה ישראלית מצד תורתנו לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו וכו'. ונגד אלו השני הנהגות נקרא ה' יתברך בשני שמות אלו, הוי"ה אלהים, אלהים נגד הטבע, והוי"ה נגד השגחת שינוי הטבע, כאשר כתב הזהר בהרבה מקומות, וכמו שכתב בעל עקידה

הַרְשִׁים לְאַלְהֵי דִיקָא. גַּם לְמָה נִקְרָא אֱלֹהֵי
בְּכָאן בְּשֵׁם פְּרָמֶל דִּיקָא.

רַק הַמְכֻנָּן, דְּכֻמוֹ שְׁאַלְהֵי בְּהַר הַפְּרָמֶל
הַקָּרִיב בְּשַׁעַת אֲסוּר הַבְּמוֹת, רַק שְׁהִיָּה
לְצַרְף שְׁעָה, וְלֹא דִי שְׁלֹא נִחְשָׁב לְחֻטָּא רַק
הִיָּה עוֹד לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה' יִתְבָּרֵךְ, וְכֵן הַרְשִׁים
שְׂבָךְ אִם יִזְכּוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה אֲזַ
יִבְרַר ה' יִתְבָּרֵךְ כְּמוֹ שְׁאַמְרוּ (שְׁבַת פֹּט, ב)
אִם יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם כְּשָׁנִים הִלּוּ שְׁסֻדּוֹרוֹת
וּבָאוֹת מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית וְעַד עֲכָשׁוּ,
וְהִינּוּ שָׁפֵן הִיָּה מְסֻדֵּר מִמְּאֹמֶר בְּרֵאשִׁית
בְּרֵאשִׁית הַמְּחֻשְׁבָּה תְּרִמּוּ, עַל דֶּרֶךְ מַה שְׁיִצְאָה
בֵּת קוֹל בִּיהוּדָה מִמְּנֵי יִצְאוּ הַדְּבָרִים כְּבוֹשִׁין
(כַּמֹּ"ש מִכּוֹת כֵּג, ב) תְּרִמּוּ, וְאֲזַ כְּשֶׁלֶּג יִלְבִּינוּ,

וְאֲזַ זְכוּ לִיחּוּד זֶה. וְעַל זֶה אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה
רַבְּנוּ 'וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת'
בְּחִינַת הַדַּעַת הוּא פְּנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר
כִּידוּעַ תְּרִמָּה, וְהִינּוּ כְּשֶׁנִּכְנָס לְמַעֲמָקֵי הַלֵּב,
'עַד הַיּוֹם הַזֶּה' דִּיקָא תִּרְמִי.

וְלִזְוָה הַיִּחּוּד זְכוּ יִשְׂרָאֵל גַּם בְּן אֶז עַל יָדֵי
קָרְבֵן אֱלֹהֵי שְׁהַקָּרִיב בַּחוּץ בְּשַׁעַת
אֲסוּר הַבְּמוֹת שְׁהוּא בְּכֻרָתָ. וְעַל יָדֵי יְרִידַת
הָאֵשׁ תְּרִמָּה נִתְקַדַּשׁ שֵׁם שְׁמִים וְאַמְרוּ 'הִינֵנּוּ'
הוּא הָאֱלֹהִים.

וְאִיתָא (שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה ז, יב) עַל פְּסוּק [שִׁיר
הַשִּׁירִים ז, ו] 'רֹאשֶׁךְ עֲלִיךָ כְּכִרְמֶל'
הַרְשִׁים שְׂבָךְ חֲבִיכִים עָלֵי כְּאֱלֹהֵי שְׁעָלָה
לְהַר הַפְּרָמֶל תְּרִמּוּ. וְיֵשׁ לְהַבִּין לְמָה דְּמָה

סוּף שַׁעַר שְׁלִישִׁי, כִּי שֵׁם אֱלֹהִים רוֹמֵז עַל עֲנִין הַמִּנְהַג הַטְּבָעִי וְסֻדּוֹ הַנוֹהַג תְּמִיד כַּמְשַׁפֵּט, וְכֻמוֹ
שְׁאַמְרוּ עוֹלָם כִּמְנַהֲגוֹ נוֹהַג (עֲבוּדָה זֹרָה נד, ב), וְלִזְוָה יוֹחַס לְשֵׁם אֱלֹהִים. **תְּרִמּוּ.** רֹאה לַעֲלִיל הָעֵרָה רַכָּא.
תְּרִמּוּ. רֹאה לַעֲלִיל הָעֵרָה תְּרִלְד לְשׁוֹן הַזּוֹהַר. **תְּרִמָּה.** רֹאה לַעֲלִיל הָעֵרָה תְּרַכַּח. **תְּרִמּוּ.** רֹאה
בְּמֵאמֶר הַקּוֹדֵם וּבַהֲעֵרָה תְּרָה לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ. **תְּרִמּוּ.** רֹאה צְדָקַת הַצִּדִּיק אוֹת רַמְבַּ: "הַתְּשׁוּבָה הוּא
כְּמוֹ הַתֵּרֶת חֹכֶם שְׁעוֹקֶר הַדְּבַר לְמַפְרַע וְכוּ', וּמֵאַהֲבָה שֶׁנַּעֲשִׂין כְּזֻכוּיּוֹת הֵינּוּ שְׁלֵא נִתְבַּטַּל רַק שְׁנִתְהַפֵּךְ
לְטוֹב וְכוּ' וְכֵן ה' יִתְבָּרֵךְ לְעוֹמְתוֹ מַכִּיר כִּי גַם כָּל מַעֲשֵׂיו פְּעֻלַּת הַכָּל לְטוֹבִיתוֹ וּמִמֶּךָ הַכָּל כִּי לְעוֹלָם
לֹא זֹה אַהֲבַתְךָ מַעֲמֵנוּ וְגַם כִּי אֵלֶךְ וְגו' כִּי אַתָּה עֲמָדִי (תְּהִלִּים כג, ד) גַּם בַּעַת עֲשִׂיַּת הָרַע, וְאִם כֵּן
בּוֹדָאִי אֵינוּ אֵלָּא טוֹב, וּבִגְדֵר עַת לַעֲשׂוֹת לָהּ הִפְרוּ (שֵׁם קִיט קכו), וְכֻמוֹ שְׁאַמְרוּ (שְׁבַת פֹּט, ב) שֶׁאִם הֵם
כְּשֵׁנִים הַסֻּדּוֹרוֹת מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית פִּירוּשׁ בְּסֻדֵּר שְׁסִידֵר הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ בַּתְּחִילַת הַיִּצִּירָה בַּחֲכָמְתוֹ
שִׁיהִיָּה כֵךְ, מִמִּילָא 'כְּשֶׁלֶּג יִלְבִּינוּ' שִׁיהִיו כְּזֻכוּיּוֹת, מֵאַחֵר שֶׁכֵךְ הִיָּה אֲמִיתוֹת רִצּוֹן ה' יִתְבָּרֵךְ שְׁזֻכוּיּוֹת
הֵינּוּ רַק עֲשִׂיַּת רִצּוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הָאֲמִיתִי. וּבִמְחֻשְׁבוֹת חֲרוּץ אוֹת יָא: "וְלַעֲתִיד שִׁיתְּגַלָּה זֶה דְּכָל
מַעֲשֵׂיו פְּעֻלַּת לָנוּ שְׁכָל פְּעוּלַת הַנֶּפֶשׁ הַכָּל מַה' יִתְבָּרֵךְ, וְאִף הַפְּעוּלוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִסֻּדֵּר הַתּוֹרָה הֵם
כְּבִשִׁי דְּרַחֲמָנָא וְנִמְשָׁכִים מֵאַמִּיתִית מִחֻשְׁבָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ עַל דֶּרֶךְ עַת לַעֲשׂוֹת לָהּ הִפְרוּ תוֹרַתְךָ, זֶהוּ מַה
שְׁאַמְרוּ בְּפֶרֶק רַבִּי עֲקִיבָא (שְׁבַת פו, ב) אִם יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם כְּשָׁנִים הִלּוּ שְׁסֻדּוֹרוֹת וּבָאוֹת מִשְׁשֶׁת יָמֵי
בְּרֵאשִׁית, הֵינּוּ שֶׁכֵךְ הִיָּה מְסוּדֵר בְּרֵאשִׁית הַמְּחֻשְׁבָּה דְּבִרְיָאֵת עוֹלָם שְׁהִיָּה בְּשֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית,
וְכִשְׁתִּבְרֵר זֶה שִׁיתְּגַלּוֹ אוֹתוֹת הַמְּחֻשְׁבָּה אֲזַ כְּשֶׁלֶּג יִלְבִּינוּ כָּל חֲטָאֵי יִשְׂרָאֵל כְּנֻזְכַּר דִּיהִיו נִקְרָאִים
חֲסִידִים שְׁכָל מַעֲשֵׂיהֶם בִּיצִיאָה מִדְּבָרֵי תּוֹרָה הוּא כְּמוֹ חֲסִיד הָעוֹשֶׂה לְפָנִים מִשׁוֹרַת הַדִּין לְהַחֲמִיר עַל
עֲצָמוֹ אוֹ מִשׁוּם עַת לַעֲשׂוֹת לָהּ. וְכַעֲ"ז כָּתַב רַבִּינוּ בְּמִקּוֹמוֹת רַבִּים. **תְּרִמָּה.** "וַיִּכַּר יִהוּדָה וַיֹּאמֶר
צְדָקָה מִמֶּנִּי (בְּרֵאשִׁית לו, כו) מִנָּא יָדַע דְּלִמָּא כִּי הִכִּי דְּאֲזַל אִיהוּ לְגַבָּה אֲזַל נִמִּי אִינֵשׁ אַחֲרִינָא לְגַבָּה,
יִצְאָת בֵּת קוֹל וְאִמְרָה מִמֶּנִּי יִצְאוּ כְּבוֹשִׁים (דְּבָרִים נַעֲלָמִים הִלּוּ מֵאַתִּי יִצְאוּ, שְׁלֵפִי שִׁיהוּדָה הִיָּה מֶלֶךְ וְהִיא זֹתָה
לְצַאת מִמֶּנִּה מַלְכִּים מִתּוֹךְ שְׁהִיתָה צְנוּעָה בְּבֵית חֲמִיָּה יִצְאָתָה גִּזְרָה זֶה מִלְּפָנֵי שִׁינָא זֶרַע מִשְׁנִיהֶם כֵךְ קִיבֵל רַבִּי מַעֲיָקָא.
לִישְׁנָא אַחֲרִינָא מֵאַתִּי הִיתָה שִׁינָא מִמֶּנִּה שְׁנֵי בָנִים הִלּוּ לְכַבּוֹשׁ הָעוֹלָם שְׁהִיו עֲתִיד דּוֹד וּמִשִּׁיחַ לְצַאת מִמֶּנִּה - רִשִּׁי").

שִׁיחָהּ הַכֹּל נַעֲשִׂית כְּזִכְיוֹת, וְזֶה יִהְיֶה
הַהֲכָנָה לְגֵאוּלָּה אַחֲרֹנָה תֵּרֵא.

וְזֶה נִרְמַז בָּמָה שְׁאָמְרוּ (עֲדוּת פֶּרֶק ח מִשְׁנָה ז)
שְׁאֲלִיָּהוּ בָּא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם תֵּיב.
וְהִינוּ הַשְׁלוֹם מַעֲקָר הַמִּלְחָמָה הַפְּנִימִית
כְּנֶגֶד הַיֵּצֶר הָרַע. וְכִמּוּ שְׁאָמְרוּ בְּשֵׁם רַבִּי
ר' בּוּנִים וְצ"ל שְׁאָמְרָ שְׁפִירוּשׁ הַפְּשׁוּט בָּמָה
שְׁנֵאָמְרָ [דְּבָרִים כ, א] כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל
אֹיְבֶיךָ הוּא עַל הַיֵּצֶר הָרַע שְׁנִקְרָא אוֹיֵב
וְשׁוֹנֵא תֵרֵג, וְאֵין זֶה דֶּרֶךְ דְּרִישׁ וְרִמְזֵי תֵיב.
וְכִמּוּ שְׁאָמְרֵנוּ תֵיבָה בָּמָה שְׁנֵאָמְרָ [תְּהִלִּים לז,
ז] אֵין שְׁלוֹם בְּעֶצְמִי מִפְּנֵי חֲטָאֵתִי, שְׁעָקָר
הַפְּרוּד וּמִלְחָמָה הוּא בְּגוֹף הָאָדָם בֵּין
עֲצָמוֹתָיו עַל יְדֵי הַחֲטָא וְהַיֵּצֶר הָרַע, וּמִמִּילָא
מִסְתַּעֵף הַמִּלְחָמָה מִבְּחוּץ, שֵׁישׁ לָהֶם קִטְרוּג
כְּשִׁמוּצָאִים שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ עֶסֶק וּמִלְחָמָה
פְּנִימִית. וְאֲלִיָּהוּ בָּא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם, שִׁיכְנִיס
הַרְהוּרִי תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל

וְהִינוּ שְׁלָא רַק שְׁיִתְּכַפְּרוּ עַל דֶּרֶךְ וְתִשְׁלִיף
בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חֲטָאוֹתֵם [מִיכָה ז, יט], רַק
יְלַבִּינוּ בְּשִׁלְג שִׁיחָיו כְּזִכְיוֹת, וְזֶה עַל יְדֵי
כַח תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה שְׁזֹדוֹנוֹת נַעֲשׂוֹת לוֹ
כְּזִכְיוֹת (כִּמ"שׁ יוֹמָא פו', ב). וְנִתְבָּאָר כִּמָּה
פְּעָמִים תֵּרֵמַט).

וְתֵלָה זֶה בְּאֲלִיָּהוּ, שְׁזֶה הַכַּח עַל יְדֵי הוּא,
וְכִמּוּ שְׁאָמְרוּ בְּפִסְקִיתָא (לֵהֲלֵן סִימֵן ב)
וּבְנִבְיָא הָעֵלָה וְגו' [הוֹשֵׁעַ יב, יד] זֶה מֹשֶׁה
וּבְנִבְיָא נִשְׁמָר [שִׁם] זֶה אֲלִיָּהוּ, אֲתָה מוֹצֵא
שְׁנֵי נְבִיאִים עֲמָדוֹ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מִשְׁבָּטוֹ
שֶׁל לוֹי, מֹשֶׁה רֹאשׁוֹן וְאֲלִיָּהוּ אַחֲרוֹן גּוֹאֲלָן
לְיִשְׂרָאֵל וְכו', וְאֵף שֶׁהַגּוֹאֵל הָאֲחֵרוֹן יִהְיֶה
מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד, אֵף הַגּוֹאֲלָה יִהְיֶה בְּכַח
אֲלִיָּהוּ דְּכִתִּיב [מִלָּאכִי ג, כג-כד] הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח
לָכֶם אֶת אֲלִיָּה הַנִּבְיָא וְגו' וְהַשִּׁיב לֵב אָבוֹת
עַל בְּנֵים וְגו', וְהִינוּ שְׁיִחְזִיר אֶת יִשְׂרָאֵל
בְּתְשׁוּבָה תֵיב וּמְכַנִּיס בְּלָפָם תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה

וְרָאָה לִיקוּטֵי מֵאֲמָרִים אוֹת טז: "יְהוּדָה אֵף שֶׁגַּם בּוֹ אִירַע מִה שְׁאִירַע, מְכַל מְקוֹם אֲצִלוֹ כִּבְר הִיָּה
הַכֹּל בְּקִדּוּשָׁה וְכִמּוּ שְׁאָמְרוּ (סוּטָה י, ב) בִּיהוּדָה מִמְּנִי יֵצְאוּ כְבוֹשִׁים". **תֵּרֵמַט.** רָאָה פְּרִי צִדִּיק וַיֵּצֵא
מֵאֲמָר י' וַיֵּשֶׁב מֵאֲמָר י"א וְעוֹד. **תֵּרֵנ.** רָאָה רִש"י שִׁם: "וְהַשִּׁיב לֵב אָבוֹת - לְהַקְבִּיחָהּ, עַל בְּנֵים - עַל
יְדֵי בְנִים, יֹאמַר לְבָנִים דֶּרֶךְ אֲהָבָה וְרִצּוֹן לְכוּ וְדַבְּרוּ אֶל אָבוֹתֵיכֶם לֵאחֲזוֹ בְּדַרְכֵי הַמְּקוֹם, וְכֵן וְלֵב בְּנִים
עַל אָבוֹתֵם. כִּךְ שִׁמְעֵתִי מִשְׁמֹו שֶׁל רַבִּי מִנַּחֵם. וְרַבּוּתֵינוּ דְּרִישׁוּ בְּמִסְכַּת עֲדוּת (פֶּרֶק ח מִשְׁנָה ז) לְשׁוֹם
שְׁלוֹם בְּעוֹלָם". **תֵּרֵנָא.** רָאָה יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי מִלָּאכִי פֶרֶק ג רמז תִּקְצָה: "רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם אֵין
יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה אֵין נִגְאָלִים, וְאֵין עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה אֵלָא מִתּוֹךְ צַעַר וְטִלְטוּל וּמִתּוֹךְ שְׁאֵין לָהֶם
מַחִיָּה, וְאֵין עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה עַד שִׁיבָא אֲלִיָּהוּ שְׁנֵאָמְרָ (מִלָּאכִי ג, כג) הִנֵּה אֲנִכִּי שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֲלִיָּה
הַנִּבְיָא, מִה כְּתִיב אַחֲרָיו (שִׁם, כד) וְהַשִּׁיב לֵב אָבוֹת עַל בְּנֵים". וְרָאָה סְנֵהֲדִרִין צז, ב. וְבִרְמַב"ם מְלָכִים
פֶּרֶק יב הִלְכָה ב: "יִרְאָה מִפְּשׁוּטֵן שֶׁל דְּבָרֵי הַנִּבְיָאִים שְׁבַתְחִילֵת יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ תִּהְיֶה מִלְחַמַת גּוֹג וּמִגּוֹג
וּשְׁקוּדָם מִלְחַמַת גּוֹג וּמִגּוֹג יַעֲמוּד נְבִיא יִשְׂרָאֵל וְלֵהֲכִין לָבֶם שְׁנֵאָמְרָ (מִלָּאכִי ג, כג) הִנֵּה אֲנִכִּי שׁוֹלַח
לָכֶם אֶת אֲלִיָּהוּ וְגו', וְאִינוּ בָא לֹא לְטַמָּא הַטְּהוֹר וְלֹא לְטַהֵר הַטָּמֵא וְלֹא לְפַסּוֹל אֲנָשִׁים שֶׁהֵם בְּחֻזְקַת
כְּשׁוּרוֹת וְלֹא לְהַכְשִׁיר מִי שֶׁהוּחָזְקוּ פְּסוּלִין אֵלָא לְשׁוֹם שְׁלוֹם בְּעוֹלָם שְׁנֵאָמְרָ (שִׁם, כד) וְהַשִּׁיב לֵב אָבוֹת
עַל בְּנִים, וַיֵּשׁ מִן הַחֲכָמִים שְׁאוּמְרִים שְׁקוּדָם בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ יבֵּא אֲלִיָּהוּ". וְעֵינֵין בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנׁוֹת
לְרַמְב"ם עֲדוּת שִׁם. **תֵּרֵנָב.** רָאָה בְּהַעֲרָה הַקּוּדְמַת. **תֵּרֵנָג.** רָאָה בְּרֵאשִׁית רַבָּה נד, א וְסוּכָה נב,
א. **תֵּרֵנִד.** וְרָאָה פְּרִי צִדִּיק בְּרֵאשִׁית מֵאֲמָר א; כִּי תֵצֵא מֵאֲמָר ב, ג וְעוֹד. **תֵּרֵנָה.** רָאָה פְּרִי צִדִּיק
וַיֵּשֶׁב מֵאֲמָר ד; בְּחֻקֵּי מֵאֲמָר ג וְעוֹד.

ויהיה שלום ביניהם מכל העינים, וזהו שצאמר והשיב לב וגו'.

ואיתא (סוף סוטה מט, ב) וחסידות מביאה לידי רוח הקדש ורוח הקדש מביאה לידי תחיית המתים ותחית המתים בא על ידי אליהו הנביא זכור לטוב. וזה גם כן מרמז על זה, שאלהו הנביא יחזיר בתשובה אף הפושעים רשעים שפחיתון קרוים מתים כמו שצאמרו (ברכות יח, ב), והוא יחזירם בתשובה ויחיה אותם, וזה גם כן בחינת תחית המתים תיט.

ובירושלמי (שקלים פרק ג הלכה ג יד, ב) אמרו, חסידות מביאה לידי רוח הקדש דכתיב [תהלים פט, כ] אָז דְּבַרְתָּ בְּחַזֹּן לְחַסִּידֶיךָ, רוח הקדש מביאה לידי תחיית המתים דכתיב [יחזקאל לו, יד] וְנָתַתִּי רוּחִי בָכֶם וְחִיִּיתֶם.

והמכון על פי מה שצאמרו (כתובות קיא, ב) כי טל אורות טליך וגו' [ישעיה כו, יט] כל המשתמש באור תורה אור תורה מחיהו, והינו טל תורה שבעל פה, שצל זה נצאמר (דברים לב, ב) תזל כטל אמרתינו. ובתקונים (תיקון יט לח, ב ובהקדמה יב, א) מביא הלשון 'כל העוסק בטל תורה טל תורה מחיהו', והוא הטל שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות בו את המתים שגזפר בגמרא (שבת פח, ב). ובהנהר הקדוש תיח קורא אותו טלא דעתיקא, והוא גם כן למכון זה, דשרש התורה שבעל פה בא מהשפעת טלא דעתיקא שמשפיעין ללב החכמים משם תיט. והוא 'אור תורה' תיט הינו אור תורה שבעל פה, שהוא אור שנברא ביום ראשון שגנזו הקדוש ברוך הוא לעמלי תורה שבעל פה כמו שצאמרו (תנחומא נח ג תרסא).

תרנו. וראה רמתים צופים (על תנא דבי אליהו פרק ה אות טג): "ובפירוש שמעתי מכ"ק אדמו"ר ז"ל [הרבי ר' בונים מפשסיחא] בזה הלשון שכאשר לוקח נשמה לטהר אותה ולהדיחה ולקנחה אז זב ממנו מדות [היינו קווארטיין] דם. וזה גם כן נקרא תחיית המתים כי אמרו (ברכות יח, ב) רשעים בחייהם קרויים מתים באמת והצדיק מחייה אותם חיי עולם". **תרנו.** ראה פרי צדיק עקב מאמר ז: "אור עתיקא הוא האור הראשון שנקרא 'טל תורה' בחינת תורה שבעל פה, והוא נמשל כמו טל שאינו ניכר שיוורד מן השמים כן התורה שבעל פה נראה כמחדש מעצמו". וראה לעיל הערה סה. **תרנח.** ראה זוה"ק ח"ג קכח, ב: "בגולגלתא יתבין [בכל יומא] תליסר אלפי רבוא עלמין דנטלין עלוי רגלין וסמכין עלוי, ומהאי גולגלתא נטיפ טלא לההוא דלבר ומלייא לרישיה בכל יומא, דכתיב (שיר השירים ה, ב) שראשי נמלא טל, ומההוא טלא דאנער מרישיה ההוא דאיהו לבר, יתערון מתייא לעלמא דאתי וכו', דכתיב (ישעיה כו, יט) כי טל אורות טלך, אורות נהורא דחוורתא דעתיקא, ומההוא טלא מתקיימין קדישי עליונין, והוא מנא דטחני לצדיקיא לעלמא דאתי. ונטיפ ההוא טלא לחקלא דתפוחין קדישין, הדא הוא דכתיב (שמות טז, יד) ותעל שכבת הטל והנה על פני המדבר דק מחוספס". **תרנט.** ראה בפרי צדיק לך לך מאמר ז: "אך ברוב המקומות שנזכר 'טלי' נדרש על טלא דעתיקא, כמו מטל השמים דאיתא (זוה"ק ח"א קמג, ב) דא טל עלאה דנגיד מעתיק יומין וכו', וכן 'כי טל אורות טלך' נדרש בגמרא (כתובות קיא, ב) כל המשתמש באור תורה אור תורה מחיהו וכו', והיינו טל שעתיד בו הקב"ה להחיות את המתים (שבגמ' שבת פח, ב), והוא טלא דעתיקא מאור הראשון שגנז לעמלי תורה שבעל פה כמו שאמרו (מדרש תנחומא נח ג) ובתיקונים (הקדמה יב, א) מייתי באמת כל העוסק בטל תורה טל תורה מחיהו". **תרס.** וראה לעיל בתחילת מאמר א ובהערה יב שם. **תרסא.** ראה לעיל הערה

וְאֵלֵיהֶוּ יִהְיֶה הַמְּגִלָּה כָּל עֲמָקֵי תוֹרָה שֶׁבָּעַל פָּה, וְכִמּוֹ שֶׁמֶצִּינוּ (מנחות מה, א) פֶּרֶשֶׁה זֹאת אֵלֵיהֶוּ עֲתִיד לְדוֹרְשָׁהּ, וְכֵן בְּכַמָּה דוֹכְתִּיתוּסָב לְכַשְׁיבּוֹא אֵלֵיהֶוּ, וְעַל כֵּן יִהְיֶה תַחֲיִית הַמֵּתִים עַל יְדֵי אֵלֵיהֶוּ זָכוֹר לְטוֹב.

ובפסיקתא אַחֲרֵת (פרשה ח סימן ד) אֵיתָא וּשְׁנַיִם זִיתִּים עָלֶיהָ [זכריה ד, ג] אֱלוֹ שְׁנֵי הַמְּשִׁיחִים וְכוּ' תִּרְסִי. וְהַמְּכַנֵּן גַּם כֵּן שָׁאֵז יִתְגַּלֶּה עֶקֶר שֶׁרֶשׁ תוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה עַל יְדֵי אֵלֵיהֶוּ, וְהֵם הַמְּשִׁיחִים הַזֵּיתִים הַמְּשַׁקִּים לְכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל וּמֵאִירִים בְּאוֹר הָרָאשׁוֹן שֶׁהוּא אוֹר תוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה תִּרְסִי.

וכן אֵיתָא בִּזְהַר הַקְּדוֹשׁ (ח"א קלא, א) שֶׁתַּחֲיֵית הַמֵּתִים יִהְיֶה עַל יְדֵי אוֹר הַגְּנוּז, דְּאָמְרוּ

'טוֹב' [ירמיה יז, ו] דָּא תַחֲיִית הַמֵּתִים וְיִתְנַהֵיר הֵהוּא נְהוֹרָא דְזִמְיִן לְאַנְהָרָא לְהוּ לְצִדִּיקָא וְכוּ' וְכַדִּין זִמְיִן קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַחֲיָא מִתִּיא וְכוּ', וּמִיִּיתִי קָרָא דְכְּתִיב [מלאכי ג, ב] וְזָרְחָה לָכֶם וְגו' תִּרְסִי, וְהוּא דְכְּתִיב [שם] וּמִרְפָּא בְּכִנְפֶיהָ. וּמִפְּרֶשׁ עַל דְּרָךְ מַה שֶּׁדִּרְשׁוּ (בראשית רבה י, ד) וּמִחֶץ מִכְתּוֹ יִרְפָּא [ישעיה ל, כו] מִחֶץ מִכְתּוֹ שֶׁל עוֹלָם יִרְפָּא, וְהוּא הַמְּכָה שְׁגָרָם פֶּגֶם הַנֶּחֱשׁ לְעוֹלָם תִּרְסִי. וְכֵן מִרְפָּא בְּכִנְפֶיהָ מְרַמֵּז עַל תַּחֲיִית הַמֵּתִים. וְזֶה יִהְיֶה עַל יְדֵי הַתְּגִלּוֹת אוֹר שֶׁנִּבְרָא בְּיוֹם רָאשׁוֹן וְהוּא אוֹר תוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה 'טַל תוֹרָה' תִּרְסִי.

וזה שֶׁאָמְרוּ (בראשית רבה ב, ד) "וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" [בראשית א, ב] זֶה

סז לשון התנחומא. **תרסב.** ברכות לה, ב; שבת קח, א ועוד. **תרסג.** "ושבעה נרותיה עליה (זכריה ד, ב) כנגד שבע מצות האמורות בתורה תרומות ומעשרות שמיטות ויובלות והמילה וכבוד אב ואם ותלמוד תורה כנגד כולם, הרי שלוש פעמים יש כאן, שבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות הרי עשרים ואחד ושבעה שהם ארבעים ותשעה, ועשרים ואחד כנגד שבעים הזקנים. ושנים זיתים עליה (שם, ג) אלו שני המשיחים אחד משוח מלחמה ואחד משוח למלך על ישראל. אמר הקדוש ברוך הוא שלא תהא מעוטה בפניהם הרי בדברים הללו (כלומר בזכות וכו' שבע מצות או שבעים זקנים שלזה רמז זכריה על זה אני מבטיח אתכם לצאת חפשי בזכות דברים הללו - פיורוש הגרא"ז) אני אחפש ירושלים 'והיה בעת ההוא אחפש את ירושלים בנרות' (צפניה א, יב)". **תרסד.** וראה עוד להלן מאמר טו ובמאמר כה. **תרסה.** ראה בזוה"ק שם קל, ב - קלא, א: "ולזמנא דזמין קב"ה לאחייא מתייא, זמין איהו לארקא טלא מרישיה עליהו ובההוא טלא יקומון כלא מעפרא, הדא הוא דכתיב (ישעיה כו, יט) כי טל אורות טלך, מאי טל אורות, אורות ממש, מאינון נהורין דלעילא דבהון זמין לארקא חייין לעלמא, בגין דאילנא דחיי יריק חייין דלא פסקין לעלמין, דהא השתא פסקין, בגין דהא חויה בישא שלטא ואתכסייא סיהרא ובגין כך כביכול פסקין מימיו וחייין לא שלטין בעלמא כדקא יאות, ובההוא זמנא ההוא יצר הרע דאיהו חויה בישא יסתלק מעלמא ויעבר ליה קב"ה כמה דאתמר (זכריה יג, ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ וכו', כי יבוא טוב (ירמיה יז, ו) דא תחייית המתים, ויתנהיר ההוא נהורא דזמין לאנהרא להו לצדיקא דהוה גניז קמיה מיומא דאתברי עלמא, דכתיב (בראשית א, ד) וירא אלהים את האור כי טוב, וכדין זמין קב"ה לאחייא מתייא, וכתיב (מלאכי ג, ב) וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה [ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק], וכדין יתגבר טוב בעלמא, וההוא דאתקרי רע יתעבר מעלמא כדאמרן". **תרסו.** ראה פרי צדיק וילך וש"ת מאמר י: "כמו שנדרש (ב"ר י, ד) על פסוק מחץ מכתו ירפא מחץ מכתו של עולם ירפא, היינו היצר הרע וקלקול הנחש שהוא מכתו של עולם, שזה תלוי בזה, וזה יהיה לעתיד". **תרסז.** ראה בזוה"ק שהובא לעיל הערה תרנח.

רוחו של משיח, והינו במאמר ראשון שהוא נעלם מכל רעיון ולא כתיב בו ויאמר בכחינת 'ישת חשף סתרו' תרסח כבר נזכר רוחו של משיח, "על פני המים בזכות התשובה שנמשלה במים וכו'", והינו שמשית יחזיר הכל בתשובה ויתקן מעשיהם של רשעים הנרמז בתהו ובהו תרסט, וזה יהיה על ידי התגלות תורה שבעל פה שיתגלה על ידי אליהו, וזהו בחינת תחיית המתים שיהיה על ידי אליהו. וזה שיכות ענין אליהו ומזבח שפנה לחנכה.

דאיתא בפסיקתא (פרשה ב סימן ב) שחשב שבע חנוכות כתב וחנוכת הכהנים זו שאנו מדליקין עתה, וכן אחר כך (שם סימן ז) שחשב עוד הפעם השבע חנוכות כתב הלשון וזו של עכשו של בית חשמונאי, עין שם תרעא. וכבר דקדקנו מה שלא אמר

הלשון וחנוכה ששעו החשמונאים אז בזמן הנס. רק הענין הוא שכל דור ודור יש חנכה זו שה' יתברך עושה לו דירה בלב ישראל שנעשה משכן להשכינה, ועל זה עושין חנכה בכל יום - על חנכת השפאט השכינה בלב בני ישראל. ונקרא על שם הכהנים החשמונאים, שהם פעלו זאת שיתגלה אור תורה שבעל פה בלב ישראל. וזה הגר חנכה שה' יתברך בפכחול מדליק, שמאיר בלב ישראל, ומקיים מצות זקנים (כמו שנתבאר מאמר ב).

והוא כח אהרן, שהוא שרש תורה שבעל פה כמו שנאמר [שמות ד, טז] ויהיה הוא יהיה לך לפה תערי, שמשה רבנו הוריד התורה שכתב חמשה חומשי תורה שכתבין כתיב חמש פעמים 'אורה' במאמר יהי אור תרעג, ואהרן לפה, שהוא שרש תורה

תרסח. ראה פרי צדיק ויקרא מאמר ז: "והנה בגמרא (ראש השנה לב, א) איתא עשרה מאמרות למעשה בראשית הי ניהי ויאמר דבראשית תשעה הוי, ומשני בראשית נמי מאמר הוא, ובזהר הקדוש (ח"ג יא, ב) מתחיל חשבון מאמר הראשון 'יהי אור' נגד 'אנכי וכו', ונמצא שעל פי חשבון הגמרא בראשית הוא מאמר הראשון נגד מדת כתר שהוא אפיסת השגה למעלה מן המוח כמו שנאמר (תהלים יח, יב) ישת חשך סתרו ועם כל זה נחשב למאמר הראשון כי לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא (כמ"ש בזה"ק ח"ב קפד, א) הגם שלא נכתב בו לשון ויאמר עד יהי אור שהיא ראשית התגלות הארת החכמה בחינת יש מאין". **תרסט.** ראה בראשית רבה ב, ה: "והארץ היתה תהו ובהו (בראשית א, ב) אלו מעשיהן של רשעים" **עתר.** ז"ל הפסיקתא: "וכמה חנוכות הם שבע חנוכות הם, ואלו הן חנוכת שמים וארץ וכו' ומה חנוכה היה שם ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר (בראשית א, יח). וחנוכת החומה שנאמר (נחמיה יב, כז) ובחנוכת חומת ירושלים. וחנוכת של עולי גולה שנאמר (עזרא ו, יז) והקריבו לחנוכת בית אלהינו דנא וגו'. וחנוכת הכהנים זו שאנו מדליקין. וחנוכת העולם הבא שנאמר (צפניה א, יב) אחפש ירושלים בנרות. וחנוכת הנשיאים זאת חנוכת המזבח (במדבר ז, פד). וחנוכת המקדש מה שקראו בענין (תהלים ל, א) מזמור שיר חנוכת הבית לדוד". **תרעא.** "שבע חנוכות הם, חנוכת ברייתו של עולם וכו'. חנוכת משה דכתיב (במדבר ו, א) ויהי ביום כלות משה להקים. וחנוכת הבית דכתיב (תהלים ל, א) מזמור שיר חנוכת הבית לדוד. וחנוכת בית שני שנאמר (עזרא ו, יז) והקריבו לחנוכת בית אלהא וגו'. וחנוכת החומה שנאמר (נחמיה יב, כז) ובחנוכת חומת ירושלים. וזו של עכשו של בית חשמונאי. וחנוכת העולם הבא שאף היא יש בה נרות כדכתיב (ישעיה ל, כו) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים וגו'". וראה במפרשי הפסיקתא שם. **תרעב.** ראה לעיל מאמר ג. **תרעג.** ראה בראשית א, ג-ה: "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. וירא אלהים את האור

שְׁבַעֲלָה פֶּה שֶׁהוּא אֹרֹר הָרָאשׁוֹן שְׁנִגְנָז לַעֲמִלִי
תוֹרָה שְׁבַעֲלָה פֶּה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר [מלאכי ב, ז]
כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דִבְעַת וְגו', דִבְעַת הוּא
פְּנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר פִּדְוֵעַ, וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ
[שם] תִּיעֵד. וְזֶה כַחוֹ שֶׁל אֶהְרֹן בְּהַדְלָקַת
הַמְנוֹרָה, שֶׁאָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְגִדּוּלָה מִזֶּה אֲתָה מֵתָקֵן וְכו', הַנִּרְוֹת לַעוֹלָם
[במדבר רבה טו, ז] וּפִרְשׁ הַרְמְבֵּין [בהעלותך ח,
ב] דִּקְאִי עַל גִּרּוֹת חֲנֻכָּה תִיעֵד. וְהִינּוּ שְׁבַכְלָה
יוֹם מִתְגַּלָּה חֲנֻכָּה חֲדָשָׁה בְּלֵב 'יִשְׂרָאֵל שֶׁ'
יִתְבָּרֵךְ עוֹשֶׂה לּוֹ דִּירָה בְּלִבָּם. וְנִרְוֹת הַמִּקְדָּשׁ
וְנִרְוֹת חֲנֻכָּה, וְכֵן גַּר שִׁבְתָּ, כָּלֵם מוֹרָה עַל
אֹרֹר תוֹרָה שְׁבַעֲלָה פֶּה (וּנְחָבָא כַחַּה פַעֲמִים) תִּיעֵד.

וְלַעֲתִיד יִתְגַּלָּה גַּם כֵּן מִשֶּׁה רַבְּנוּ כְּמוֹ
שְׁנִגְמָז מִה שֶׁהִיא הוּא שִׁיְהִיָּה תִיעֵד
(כמ"ש זוהר ח"ג רעו, ב), וְאֵז אֲלִיהוּ יִהְיֶה לוֹ
לְפָה דְאִיהִי אֹרִיִּיתָא דְבַעֲלָה פֶּה כְּגִנְנָא
דְאִתְמַר בְּאֶהְרֹן הוּא יִהְיֶה לָךְ לְפָה וְכְמוֹ
שֶׁאָמְרוּ שָׁם (כח, א) תִּיעֵד, וְהִינּוּ כְּמוֹ שֶׁאָמְרֵנוּ
לְמַעַלָּה שֶׁאֵז יִהְיֶה אֲלִיהוּ שֶׁרְשׁ תוֹרָה שְׁבַעֲלָה
פֶּה שִׁיְגַלָּה כָּל עֲמָק וְסִתְרֵי תוֹרָה שְׁבַעֲלָה
פֶּה וְיִתְקֵן כָּל הַסְּפָקוֹת תִּיעֵד, וְעַל יְדֵי כֵן
יִתְקֵן כָּל מַעֲשֵׂי 'יִשְׂרָאֵל שִׁיְחַזִּירֵם בְּתִשְׁבּוּכָה.
וְעַל יְדֵי זֶה יִשְׁכּוֹן ה' יִתְבָּרֵךְ בְּלֵב 'יִשְׂרָאֵל.
וְעַל יְדֵי הַמְזֻבָּח שְׁבִנָּה בְּהַר הַפְּרָמֶל חֲדָשׁ
אֲלִיהוּ שֶׁאָף שְׁאִינּוּ בְּמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ

כִּי טוֹב וַיְבַדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹרֹר וּבֵין הַחוּשֶׁךְ. וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹרֹר יוֹם וְגו'". וּבִבְרָאשִׁית רַבָּה ג, ה:
"חֲמִשָּׁה פַעֲמִים כָּתִיב כֹּאן אֹרֹרָה כִּנְגַד חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה". וּבִפְרִי צִדִּיק לָךְ לָךְ מֵאִמֶּר ח: "וּמִתְחַלָּה
חֲמִישָׁה פַעֲמִים אֹרֹרָה שְׁבַמֵּאִמֶּר 'יְהִי אֹרֹר' כִּנְגַד חֲמִישָׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה (כמ"ש בְּרָאשִׁית רַבָּה ג, ה) וְאַחֵר
כֵּן נִגְנָז הָאֹרֹר הָרָאשׁוֹן לַעֲמִלִי תוֹרָה שְׁבַעֲלָה פֶּה", וּבִפְרִי צִדִּיק בִּלְק מֵאִמֶּר ה: "וְהִינּוּ כְּמוֹ שֶׁהִיא הָאֹרֹר
הָרָאשׁוֹן קוֹדֵם שְׁנִגְנָז שֶׁהִיא הַכֹּל כְּלוּל בְּתוֹרָה שְׁבַכְתָּב חֲמִישָׁה פַעֲמִים אֹרֹרָה כִּנְגַד חֲמִישָׁה חוּמְשֵׁי
תוֹרָה (כמ"ש בְּרָאשִׁית רַבָּה גף ה) וְאַלְמֵלָא חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל לֹא נִיתַן לָהֶם אֲלֵא חֲמִישָׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה (כמ"ש
מִדְרִים כב, ב) וְהִינּוּ שֶׁהִיא הַכֹּל כְּלוּל בָּהֶם וְכו', אֵךְ לְאַחֵר כֵּן נִגְנָז אֹרֹר הָרָאשׁוֹן וְכו'". **תִּרְעֵד.** רָאָה
לַעִיל מֵאִמֶּר א וּבִהֲעֵרָה יח-יט. **תִּרְעָה.** רָאָה לַעִיל הָעֵרָה כֹּה לְשׁוֹן הַרְמְבֵּין. **תִּרְעוּ.** רָאָה לַעִיל
מֵאִמֶּר א, ט, יב וְעוֹד. וְרָאָה עוֹד פְּרִי צִדִּיק בְּהֵעֲלוֹתָךְ מֵאִמֶּר ט; שֶׁלַח מֵאִמֶּר יד וְעוֹד. **תִּרְעוּ.** קִהַלְתָּ
א, ט. **תִּרְעוּ.** ז"ל הַזֹּהַר"ק שֶׁם כז, ב - כח, א: "קְמוּ כוֹלְהוּ וְאַמְרוּ, וְדָאִי אַנְתָּ הוּא אֹמְנָא רִעִיא
מִהֵימָנָא, דְאִתְמַר בֵּךְ (אַבּוֹת פֶּרֶק א מִשְׁנָה א) מִשֶּׁה קִבֵּל תוֹרָה מִסִּינִי, וּמִתְמַן וְאִילָךְ כוֹלְהוּ תַלְמִידִים אִינוּן
דִּילָךְ, מִן יְהוֹשֻׁעַ עַד סוֹף כָּל דְרִין, הָדָא הוּא דְאִמְרִין (שם) וּמִסְרָה לִיהוֹשֻׁעַ וְיְהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים וְזִקְנִים
לְנִבְיָאִים עַד סוֹף כוֹלְהוּ, תַלְמִיד בְּקִי דִילָךְ מֵאֵן הוּא, הָא חֲזִינָא דְאִתְמַר הַכֹּל יְהֵא מוֹנַח עַד שִׁיבָא
אֲלִיהוּ. אִמֶּר לוֹן, וְדָאִי הֵכִי הוּא, דְאִיהוּ תַלְמִיד חֶבֶר, דְעֲלִיָּה אִתְמַר (במדבר כה, יא) בֵּן אֶהְרֹן הַכֹּהֵן,
כְּגוֹנָא דְאִתְמַר בְּאַהֲרֹן (שְׁמוֹת ד, טז) הוּא יִהְיֶה לָךְ לְפָה הֵכִי נִמְי בְּרִיָּה יִהְיֶה לִי לְפָה, דְאִיהִי אֹרִיִּיתָא
דְבַעֲלָה פֶּה, בְּגִין דְהִיכִי דְהוּינָא בְּקִדְמִיתָא כְּבֵד פֶּה וְכְבֵד לְשׁוֹן הֵכִי יוֹקִים לִי קוֹדֶשָׁא בְרִין הוּא כְּבֵד פֶּה
בְּאֹרִיִּיתָא דְבַעֲלָה פֶּה וְכְבֵד לְשׁוֹן בְּאֹרִיִּיתָא שְׁבַכְתָּב, דְלֹא יִימְרוּן אֲלֵין דְלֹא אִשְׁתַּמּוּדְעוּן לִי אַחֲרָא אִיהוּ,
וְאִלִּיהוּ הוּא יִהְיֶה לִי לְפָה, יִיתִי לְתַקְנָא כָּל אֲלֵין סְפִיקוֹת וּלְפִרְקָא לוֹן". **תִּרְעוּט.** רָאָה בְּהֵעֲרָה הַקּוֹדֶמֶת
בְּדַבְרֵי הַזֹּהַר"ק. וְרָאָה תּוֹסֻפּוֹת יוֹם טוֹב עֲדִיּוֹת פֶּרֶק ח מִשְׁנָה ז: "וְהָרָבֵב"ד מִפְּרִשׁ וְכו' זֶה לְשׁוֹנוֹ, רַבִּי
יִשְׁמַעֲלָל אֹמֵר לְהַשׁוּוֹת אֶת הַמַּחְלֻקָּת שִׁישׁ בֵּין הַחֲכָמִים בְּדַבְרֵי תוֹרָה, רַבִּי יִשְׁמַעֲלָל דְרִישׁ מִהֵאִי
קִרָא דְלַעִיל דְכָתִיב (מלאכי ג, כג) זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בַּחוּרֵב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֲקִים
וּמִשְׁפָּטִים, וְכָתִיב בְּתִרְיָה (שם, כד) הִנֵּה אֲנִכִּי שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֵלִיָּה הַנִּבְיָא וְגו' וְהַשִּׁיב לָב אַבּוֹת עַל
בָּנִים וְגו', כְּלוֹמֵר עַל הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים יִשׁוּה לָב אַבּוֹת עִם לָב בָּנִים, שֶׁלֹּא תִהְיֶה עוֹד מַחְלֻקָּת בֵּינֵיהֶם.
וְנִרְאָה לִי דְמַהְכָּא רִגְלִין לֹמֵר דְתִיק"ו שְׁאִמְרוּ בְּגִמְרָא הִיא נוֹטְרִיקוֹן תְּשִׁיבִי יִתְרָךְ קוֹשִׁיּוֹת וְאַבְעִיּוֹת,

מכל מקום יוכלו ישראל לזכות להתגלות כזה, שיזכו ליחוד בארץ פרט הוי"ה הוא האלהים תיפ. וכן בחנפה נעשה חנפה בכל יום חנפת הבית שה' יתברך שוכן בלב ישראל. ולכן בחנפה הזמן לזכות לעשות תשובה עילאה אם יהיו חטאיכם וכו' כשילג ילבינו שיהא הכל נעשות כזכיות וכאמור. וזה שרש החיים שזוכין על ידי אליהו כאמור:

ליכא (כמ"ש קידושין לט, ב), אמנם זהו רק שבר המצוה שעושה מצד החיוב, אבל מה שעושה לפני משורת הדין יפרע לו הקדוש ברוך הוא בחייו, וכמו שפרש רש"י (בבא קמא ט, ב ד"ה מכאן) על מה שאמרו 'עד שלישי משלו מכאן ואילך של הקדוש ברוך הוא' שיפרע לו הקדוש ברוך הוא בחייו. וזה שחשב מילי דחסידות שעל ידי כן זכו לאריכות ימים תיפ.

וזה הענין שמצינו בגמרא (מגילה כז, ב - כח, א) דקא חשב במה הארכת ימים וחשב שם מילי דחסידות ולא דברי חיוב מן הדין תיפ, עין שם תיפ. ואמרנו דבאמת אמרו (מועד קטן כח, א) חיי וכו' לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, והוא מטעם דשכר מצוות בהאי עלמא

ולפי האמור הוא מה שאמרו חסידות מביאה לידי רוח הקדש ורוח הקדש לתחית המתים דכתיב ונתתי רוחי בכם וחייתם כמו שאמרו בירושלמי, והינו דעל ידי החסידות זוכה לחיים. וכתיב ונתתי רוחי בכם רוחי דיקא, והינו כמו שחשב בפסוק [ישעיה יא, ב] ונחה וגו' רוח ה' וגו'

אף על פי שמשמעותה נראה לי תהא קאי וכו' וכלומר שהקושיא קאי ובמקומה עומדת]. **תרפ.** וראה פרי צדיק לראש חודש שבט מאמר א: "ואליהו בהר הכרמל הקריב באיסור הבמות אף שהיה כשחוטי חוץ וכו' וכח אליהו להכניס קדושה בחוץ שיהיה כקדושת המזבח והיה יכול להכניס קדושה אף בחוץ לארץ, ואז בירר שאמרו כל ישראל ה' הוא האלהים (מלכים א יח, לט), והוא טען ואתה הסיבות את לבם אחורנית (שם, לו) וחזר הקב"ה והודה לדבריו דכתיב (מכה ד, ו) ואשר הרעותי (כמו שאמרו ברכות לב, א)". **תרפא.** "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמוע במה הארכת ימים, אמר להם מימי לא עשיתי קפנדריא לבית הכנסת ולא פסעתי על ראשי עם קדוש וכו'. שאלו תלמידיו את רבי פרידא במה הארכת ימים, אמר להם מימי לא קדמני אדם לבית המדרש וכו'. שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה במה הארכת ימים, אמר להם מימי לא נתכבדתי בקלון חברי ולא עלתה על מיטתי קללת חברי וותרן בממוני הייתי וכו'. שאל רבי עקיבא את רבי נחוניא הגדול במה הארכת ימים וכו', אמר ליה מימי לא קבלתי מתנות ולא עמדתי על מדותי וותרן בממוני הייתי וכו'". וראה בריטב"א שם. **תרפב.** וראה ספר חסידים סימן רי: "אם ראית תלמיד חכם שהאריך ימים דע לך שהוסיף דקדוקים על חבירו דברים שאינם כתובים בתורה, שהרי בפירוש אמרו במסכת מגילה (כח, ב) במה הארכת ימים וכו' ואין שם דבר אחד מן התורה אלא דקדוקי של סברא שאינן של תורה". **תרפג.** וראה בדבש לפי (מערכת ה אות כד): "ואפשר דרשו נמי דאומרו (שבת קלג, ב) 'התנאה לפניו במצות' דאם מוסיף על שליש להדר המצוה יפרע לו הקב"ה בחייו כמו שפירש רש"י (ב"ק ט, ב), וזה רמז התנאה דאף על גב דמצות לאו ליהנות ניתנו ושכר מצות בהאי עלמא ליכא אם הוא מהדר המצוה יותר משליש הנה שכרו בעולם הזה כאמור, וזה דקדוק התנאה לפניו במצות התנאה דייקא שיוכל ליהנות בעולם הזה וירם קרן לעולם הבא על שכר המצוה עצמה". וראה עוד בדרושים לבר מצוה שדרש רבינו (נדפס בסוף משיב צדק) אות א שהאריך שם בזה.

שזוכין לזה רק על ידי בחינת הדעת כמו שנאמר וידעת היום וגו' וכאמור. ועל ידי בחינת הדעת זוכין אם יהיו חטאֵיכם בפנים הללו שסודות ופאות מששת ימי בראשית וכמו שאמרנו.

ופסוק 'גוי וקהל גוים' שדרשו על מעשה אליהו בחר הפרמל, נאמר ליעקב אבינו עליו השלום קדם לידת בנִימין, מטעם דאליהו בא משל בנִימין (כמו שאמרו בראשית רבה עא, ט). ואף דיש אומרים שבא משל גד כמו שאמרו שם, וכן יש אומרים שהוא כהן וכמו שאמרו בבבא מציעא (קד, ב ועין שם בתוס' ד"ה אמר), הפל אמת, שהוא כלול מנשמות רבות פידוע מדברי האר"י ז"ל [שער הגילגולים הקדמה לב]. וכאן נרמז שרש נשמתו שהוא מבנִימין.

והנה בפסיקתא זו תרפח איתא שהכל בזכות השבטים אף בית המקדש עתיד להפנות בזכות השבטים וכו', אתה מוצא שנים עשר חדש בשנה וכו', עין שם תרפח. והינו דשנים עשר שבטים שלמות הסיקרא שהיא בחינת פנסת ישראל. וכן סדרו מפרשי ספר יצירה ת"צ החדשים להשבטים. והאר"י ז"ל תרצא סדרן פסדר הדגלים, וחדש

רוח דעת ויראת ה', והינו פשיזפה לבחינת הדעת, וכעין מה שנאמר [משלי ב, ה] אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא והוא פשוננס היראה למצמקי הלב שעל זה מורה 'בינה ליבא' שוננס היראה לבחינת נקודה שפלב תיפד, אז זוכה לבחינת הדעת שהוא פנימיות הפתר פידוע. ורוח הקדש כלומר רוח מההוא קדש דלעילא (כמ"ש זוהר ח"ג סא, א), והינו חכמה עילאה כמו שמקבל מאור הגנוז מקוצא דיו"ד דלעילא דרמיו לתת עליון פידוע תיפה. וזהו שנאמר ונתתי רוחי בכם וחייתם, דעל ידי כן זוכה לחיי עולם שכן תחית המתים על ידי נהירו דאור הגנוז.

וזהו שכתבו בספרים תיפו דחנכה ההשלמה מראש השנה. שבראש השנה ספרי חיים פתוחין תיפו וכל הפקשות על החיים, ובחנכה ההשלמה, על ידי שזוכין לאור הגנוז לעמלי תורה שבעל פה, זוכין לחיי עולם. ואז הזמן שיתקן כל מעשי ישראל על ידי תשובה עילאה, שזהו בחינת תחית המתים שבא על ידי אליהו, ויהיה ראשון עליון בפדמלי שהרשים יזפו באליהו שהקריב בחוץ בחר הפרמל, שאז וכו' להיחוד בארץ פרט הגי"ה הוא האלהים

תרפד. ראה לעיל הערה שסו. **תרפה.** זוה"ק ח"ג סה, ב. **תרפו.** ראה לעיל הערה שמח. **תרפו.** ראה ראש השנה טז, ב. **תרפח.** שהביא רבינו בתחילת המאמר - פסיקתא לחנוכה פרשה ד סימן א. **תרפט.** "את מוצא כל הניסים שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל ועתיד לעשות להם בזכות השבטים, אף בית המקדש עתיד להיבנות בזכות השבטים שנאמר (תהלים קכב, ג) ירושלים הבנויה מה כתיב אחריו (פסוק ד) ששם עלו שבטים. וכן כל מה שברא הקב"ה בזכות השבטים ברא, אתה מוצא י"ב חודש בשנה, י"ב מזלות ברקיע, י"ב שעות ליום וי"ב שעות לילה, אמר הקדוש ברוך הוא אפילו העליונים והתחתונים לא בראתי אלא בזכות השבטים וכו'. לכך כיון שבא אליהו לקרב את ישראל תחת כנפי השכינה נטל י"ב אבנים למספר השבטים ובנה אותן מזבח, מניין ממנה שהשלים בנביא (מלכים א יח, לא) ויקח אליהו שתים עשרה אבנים למספר שבטי בני יעקב". **תרצ.** ראה פירוש הראב"ד לפרק ה משנה א, **תרצא.** במאמר קדישין מהאר"י ז"ל. וראה במבוא לפרי צדיק לראשי חדשים במהדורתנו.

כסלו כנגד בנימין, ועל פן מופיע בחדש כסלו גם החשמונאים, שהוא גם פן חנכת הבית, וזהו בזכות השבטים כמו שאמרו בפסיקתא.

ואיתא (בראשית רבה ב, ד) וחשך [בראשית א, ב] זה יון וכו' תרצ, וכיון דכתיב אחר כך [שם, ג] יהי אור והינו דיהיה נהורא שהוא דנפק מגו חשוכא תרצ, מורה שהאור שנעשה על ידי החשך שהוא יון הוא מהאור הראשון תרצ. ואיתא בזהר הקדוש (ח"א רג, ב) וזרחה לכם וגו' שמש וגו' שהוא שמשא דגניז קודשא בריך הוא מיומא דאתברי עלמא וכו'. ולכאורה אינו מוכן דהא השמש הוא בעולם הזה. אך באמת הוא שמתחלה נברא אור השמש

שבעתים תרצ, כמו שיהיה לעתיד תרצ, ואם לא היה הפגם היה נשאר כן, רק אחר הקלקול נגזו אור השמש. וחנכת עולם הבא יהיה באור כמו שנאמר [ישעיה ל, כו] והיה אור הלבנה וגו' ואור החמה יהיה שבעתים וגו' (וכמ"ש פסיקתא פרשה ב סימן ז) תרצ, והינו שיתגלה אור הראשון. וזה יהיה על ידי משית.

ועל פן קדם שנולד בנימין שהוא גמר השנים עשר שבטים נאמר ליעקב אבינו עליו השלום גוי וקהל גוים וגו', דהינו אף כי אה עשו ליעקב [מלאכי א, ב] והוא כפעושה יעקב חס ושלום כפעושה עשו, מכל מקום ואהב את יעקב [שם] תרצ. ויתברר זה על ידי מעשה אליהו שהיה

תרצב. ראה לעיל הערה קכג. **תרצג.** כמו שאמרו בזה"ק ח"ב קפד, א. **תרצד.** ראה זוה"ק ח"א ל, ב: "הדא הוא דכתיב (בראשית א, ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור דא הוא אור קדמאה עלאה דהוה מקדמת דנא, ומכא נפקו כל חילין ותוקפין וארעא אתבסמת ואפיקת חילהא לבתר כיון דנהיר ונחית הוה אסתלק נהוריה מסייפי עלמא עד סייפי עלמא, כד אסתכל בחייבי עלמא אתגניז ואתטמיר ולא נפיק אלא בשבילוי סתימין דלא אתגליין". **תרצה.** ראה תוספות בבא בתרא ח, ב ד"ה ומצדיקי: "ואוהביו כצאת השמש היינו שמש של עתיד לבא דהוא שבעתים כאור שבעת הימים ואור שבעת ימי בראשית היה שבעתים מאור חמה של עכשיו כדמפרש תרגום של רני ושמוחי". וראה בתורת חיים שם ד"ה ואוהביו: "ועוד נראה לפי שאור חמה של עכשיו אינו אלא חלק שביעי מאותו אור ששימש בשבעת ימי בראשית כדאיתא בספר הבהיר (אות קס) הובא בזהר פרשת בראשית (בהשמטות רסה, א) וז"ל ונברא אור גדול שאין כל בריה יכולה לשלוט בו צפה הקב"ה שאינו יכולין לסובלו לקח שביעי ושם להם במקומו והשאר גזזו וכו', דאור חמה לעתיד יהיה שבעתים דהיינו מ"ט פעמים כאותו אור ששימש בימי בראשית נמצא שיהיה שמ"ג פעמים כמות שהוא עתה". **תרצו.** ראה ישעיה ל, כו: "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים ביום חבש ה' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא". **תרצז.** הובא לעיל הערה תרעא. **תרצח.** ראה פרי צדיק כי תבא מאמר ו: "נאמר בפסוק (דברים כו, יח) וה' האמריך היום להיות לו לעם סגולה, ופירוש סגולה אומרים בשם רבינו היהודי הקדוש זצ"ל שהוא כדבר סגולה בלא טעם וזה שנאמר (שמות יט, ה) והייתם לי סגולה מכל העמים, והוא על דרך שנאמר (מלאכי א, ב) הלא אח עשו ליעקב וגו' ואוהב את יעקב, היינו באהבה אף בלא שום טעם, על דרך שאמרו (תנחומא צו ב) ולעולם הבא מה עשו עושה מתעטף בטליתו כזקן ויושב לו אצל יעקב, שרוצה גם כן להתדמות ליעקב וכו', וכן אם ח"ו עשה יעקב כמעשה עשו מכל מקום אומר ה' יתברך 'ואוהב את יעקב' שה' יתברך מעיד על ישראל שהם קשורים בשורש בה' יתברך ואי אפשר להנתק ח"ו כמו שאמרו (ברכות יז, א) גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצוניך, וזה רק כסגולה בלא שום טעם".

יד

בחנכה ובפורים מזכירין בתפלה בימי וכו', מה שלא מצינו במועדים שיזכירו יציאת מצרים על ידי משה ואהרן.

והטעם, דשם היה מפרש שהגס היה מה' יתברך, שצוה למשה ואהרן להוציא את בני ישראל ממצרים, מה שאין בן פאן שעשו ישראל מעצמם, ובימי מרדכי היה על כל פנים נביאים אחרונים, מה שאין בן בחנכה חשמונאים שפבר פסקה נבואה מישראל תשי, רק הם מעצמם נתעוררו לקדש שם שמים, ואף שהיה גם בן מה' יתברך שנתן להם כח ואמץ הלב, ואחר כך עשה להם הגס לנצחם ומסר גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, מכל מקום ההתחלה היה מצדם באתערוותא דלתתא, והיה כעין בחינת תורה שבעל פה, ועל בן מזכירין בשני זמנים אלו בימי וכו' שהגס היה מצדם.

ובפורים מזכירין מרדכי ואסתר, שהם ושמותן היו מסגלים להישועה תשי, וכמו שנתמזו בתורה, כמו שאמרו (חולין קלט, ב) אסתר מן התורה מנין וכו' מרדכי מן התורה מנין דכתיב [שמות ל, כג] מר דרור ומתרגמין מירא דכיא תשה,

בענין זה משרש זרעו של בנימין, ויקריב באסור הבמות בהר הכרמל, ואז יזכו 'ראשך עליך כפרמל' שהרשים שבכם יהיו חביבים כאלהו בהר הכרמל, שיתבררו על ידי בחינת אליהו שמכניס הרהור תשובה בעמק הלב שיהיו זדונות נעשות כזכיות כשלג ילבינו, ואז וכו' כל ישראל לומר 'הוי"ה הוא האלהים' שהוא היחוד האמתי בארץ פרט.

וכן במוצאי יום הכפורים אומרים שבע פעמים הוי"ה הוא האלהים תרצט, שאז אחר שעשו ישראל תשובה ונתגלה תרעא דחירו בינה עלמא דאיתיש, מזכירין שבע פעמים יחוד זה, ומספר שבע הוא מספר השלם כידוע תשא, והוא על דרך מה שנאמר [משלי ב, ה] אז תבין וגו' ודעת אלהים תמצא, שזוכין לבחינת הדעת שעל ידי זה זוכין ליחוד בארץ פרט וכמו שנאמר וידעת היום תשי.

ובכל שנה בחנכה הזמן שיוכל כל אדם לזכות לתן מעשיו שיהיו נחשבים כזכיות, שאם יפתח פתח אחד של תשובה כחודש של מחט בהתעוררות מצדו, ה' יתברך מוכן לעורר שיעשה תשובה שלמה מההפך זדונות לזכיות:

תרצט. שולחן ערוך או"ח סימן תרכג סעיף ו. **תש.** ראה שערי אורה שער שמיני. **תשא.** כמו שכתבו בספרי המחקר, וראה נצח ישראל פרק ז ועוד. **תשב.** ראה לעיל הערה תרלד מלשון הזוה"ק. **תשג.** ראה מגילה יד, א: "תנו רבנן מ"ח נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה" וברש"י שם ד"ה חוץ: "ואם תאמר נר חנוכה כבר פסקו הנביאים, אבל בימי מרדכי היו חגי זכריה ומלאכיה". **תשד.** ראה פרי עץ חיים שער הפורים פרק ו. ועיין קדושת לוי קדושה ראשונה לפורים. **תשה.** "אסתר מן התורה מנין, ואנכי הסתר אסתיר (בימי אסתר יהיה הסתר פנים ומצאוהו צרות רבות ורעות - רש"י). מרדכי מן התורה מנין (מנין - לגדולת מרדכי) דכתיב (שמות ל, כג) מר דרור ומתרגמין מירא דכיא (וקרי ליה ראש לבשמים לצדיקים ואנשי כנסת הגדולה)".

שנקרא 'ראש לכל הבשמים' הינו שהיה בחינת צדיק יסוד עולם.

ועל כן היה הוא בזה לעצמת זה נגד קלפת עמלק המנגד לבחינת צדיק, כמו שאמרו (תנחומא תצא ט) שהיה חותף מלותיהן של ישראל וזורק כלפי מעלה. וכן היה הוא מרדכי מסגל לברר קדשת ישראל במדת צדיק נגד הפרסיים שהיה להם גון יפה בצניעות, וכמו שאמרו (ברכות ח, ב) בשלשה דברים אוהב אני את הפרסים וכו' וצנועין בדבר אחר. ואמרנו תשט שלזה נסמך אחר כך בגמרא אני צייתי למקדשי [ישעיה יג, ג] אלו הפרסים המקדשים ומזמנין לגיהנום, והינו שמצינו באחשורוש מגנותו של אותו רשע למדנו שבחו וכו' (כמ"ש מגילה יג, א), ועל דבר זה נקראו ישראל קדושים (שבת פו, א) תשי. ואז בהסעדה

והינו שמטעם זה איתא (מגילה י, ב) שנקרא ראש לכל הבשמים שנאמר (שמות ל, כג) בשמים ראש מר דרור וכו' תשי. ואיתא (עירובין כא, ב) הדודאים נתנו ריח [שיר השירים ז, יד] אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא. וכבר אמרנו תשי שממה שהזכיר לשון 'בחורי ישראל' נראה דקאי על חטא פגם הפרית שגורם הפחרות, והם לא טעמו טעם חטא, שנתגברו על יצרם, ועל ידי כן נתנו ריח טוב. וכן איתא (סוטה מט, א) טהרה בטלה טעם וריח וכו', מורחינא ריחא דחינוניתא אמר לו בני טהרה יש בך תשי. והינו דטהרה גורם שלמות חוש הריח, דכתיב (תהלים יט, י) 'יראת ה' טהורה וכתוב [ישעיה יא, ג] והריחו ביראת ה', וסתם טהרה הוא מפגם זה (כמו שנבאר מאמר ב), ומי שנקי מפגם זה נותן ריח טוב. ומרדכי

תשי. "תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס (ישעיה נה, יג), תחת הנעצוץ תחת המן הרשע שעשה עצמו עבודה זרה וכו' יעלה ברוש זה מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים שנאמר (שמות ל, כג) ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמינן מרי דכי (כמפורש בחולין קלט, ב) שהיו למרדכי שמות אחרים, בלשן פתחיה, אבל נקרא במגילה מרדכי על שם החשיבות והגדולה שהיה ראש לגדולה, כמו מר דרור שתרגמו מרי דכיא שהוא ראש לבשמים, וזה שאמרו 'יעלה ברוש' שיעלה לגדולה דוגמת הראש לבשמים מר דרור שהוא גם כן ודאי למעלתו - מהרש"א). **תשי.** ראה פרי צדיק לראש חשון מאמר ג ועוד, וראה להלן מאמר כא. **תשי.** ז"ל הגמרא שם: "טהרה (שפסקה מישאל - רשי") בטלה טעם וריח (הפירות וריחם, שמתוך שהיו טהורים ונוהגין בטהרה, אף הקב"ה מטהר פירותיהן מריח רע ומטעם רע). רב הונא אשכח תומרתא דחינוניתא (שמינה ויש בה ריח טוב ומין תמרים הוא לעצמן), שקלה כרכה בסודריה, אתא רבה בריה, אמר ליה מורחינא ריחא דחינוניתא, אמר ליה בני טהרה יש בך (לפיכך מריחה לך ולא בטל הריח מאצלך), יהבה ניהליה". **תשי.** ראה צדקת הצדיק אות רנו, ובפרי צדיק בראשית מאמר ב; וישלח מאמר יא. **תשי.** ראה ישראל קדושים אות ט: "ותוקף מלכות פרס היה על ידי שגם בהם היה למראית עין כמו התחלת הקדושה מלמטה שבישראל הנזכרת דאין משמשין מטותיהם ביום, כמו שאמרו (מגילה יג, א) מגנותו של אותו רשע למדנו שבחו וכו', וכן בכלל האומה אמרו (ברכות ח, ב) דצנועים בדבר אחר, והסמיכו לזה דרש 'למקודשי אלו פרסיים המקודשים ומזומנים לגיהנום', שלא נטעה כמו דישראל נקראים קדושים על ידי זה גם הם כן, על זה אמרו דהם נקראים מקודשי שמזומנים לגיהנום ולא שיש בהם שמץ קדושה כלל וכו', וגם בזה שנלמד מתוך גנותו למדנו דבאמת גם הוא בכלל גנותו וכו' ונמצא הכל גנותו. אלא שמכל מקום מתוך וכו' נלמד קצת שבח למראית עין בני אדם שלא וכו' על ידי גוון של צניעות שהיה בהם".

שנעשה על ידי מרדכי תשיא נתברר קדשת ישראל. שבאותו רשע ראינו שעל ידי ה' נתגלה קלונו שדרש דבר המגנה אף לאמות העולם, וכמו ששלחה לו בר אהרן יריה דאבא וכו' והוא גברא אשתטי בחמרא [מגילה יב, ב], מה שאין בן ישראל שבאותו סעודה התחילו בדברי תורה ובדברי תשבחות וכמו שאמרו בגמרא (מגילה שם) תשי, ואז נגלו מעמקי הלב, שבשלשה דברים אדם נפר ככוסו וכו' (כמ"ש עירובין סה, ב), ונתברר שישראל באמת קדושים בשרש, מה שאין בן הפרסים הם רק לפנים, שהוטב בעיניהם הצניעות לדבר יפה, אבל בשרש הם מלאים טנפת מזממת הנחש, והם מקדשים ומזמנים לגיהנום תשי.

וזה נתברר על ידי מרדכי שהיה מרפכה למדת צדיק, ושמו מורה על זה שנקרא ראש לכל הבשמים כאמור. ועל בן נזפר 'בימי מרדכי'. וכן אסתר היתה גם בן מבחינת צדיק, כמו שאמרנו במקום אחר [פרי צדיק לפורים מאמר ב] מהתקוני זהר [תיקון כא נח, א], וכן נקראה הדסה על שם הצדיקים שנקראו הדסים כמו שאמרו (מגילה יג, א תשי). וזהו שאומרים בימי מרדכי ונקרא.

וכן שם אסתר מורה על הנס, ששמה מרמז במה שנאמר (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר כמו שאמרו בגמרא [חולין שם], וכן הנס היה בהסתר, שביציאת מצרים היה מפרש לכל שהיה נגד הטבע, מה שאין בן נס פורים שהיה מקפל מעט בטבע, ועל שם זה נקראה אסתר תשטו.

ופורים וחנכה סוף כל הנסים. דאיתא (יומא כט, א) אסתר סוף כל הנסים, והקשו בגמרא וזה איבא חנכה, דנס חנכה היה אחר כך, ומדליקין ומברכין וצונגו, ומשגי נתנה ליכתב קא אמרינן. והינו שבנס אסתר אף שהיה מקפל קצת בטבע מכל מקום עקר הנהגת הנס ראו הכל שהוא מה' יתברך שיעלה על לב מלך לשא אשה אשר לא ידע מולדתה הוא נגד הטבע, ובפרט לפי מה שאמרו בגמרא (מגילה שם) אסתר ירקרקת היתה וכו', והיה נכר כי יד ה' עשתה זאת, וכן מה שהרג לושתי היה גם בן כנגד הטבע כמובן, רק שאחר כך היה הנס מקפל קצת בטבע שעשה לאהבת אסתר וזה נרמז במה שנאמר ואנכי הסתר אסתיר, ומכל מקום היה שרש הנס מפרש. וזה שאמרו בגמרא (שם יא, א) אימתי ראו כל אפסי

תשיא. ראה מגילה יב, א: "כרצון איש ואיש (אסתר א, ח) אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן (הם היו שרי המשקים במשתה)". **תשיב.** ז"ל הגמרא שם: "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין (אסתר א, י), אטו עד השתא לא טב לביה בחמרא, אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות אבל עובדי כוכבים שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא בדברי תיפלות, וכן בסעודתו של אותו רשע הללו אומרים מדיות נאות והללו אומרים פרסיות נאות אמר להם אחשוורוש כלי שאני משתמש בו אינו לא מדיי ולא פרסי וכו'". **תשיג.** וראה צדקת הצדיק אות רנו, ליקוטי מאמרים אות טז. **תשיד.** "ויהי אומן את הדסה (אסתר ב, ז) קרי לה הדסה וקרי לה אסתר, תניא רבי מאיר אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה על שם הצדיקים שנקראו הדסים וכן הוא אומר (זכריה א, ח) והוא עומד בין ההדסים". **תשטו.** ראה קדושת לוי קדושה ראשונה לפורים: "ואמר אדמו"ר הגאון בוצינא קדישא מורי ורבי דוב בעריש זצ"ל שלכן נקראת אסתר שהיה הנס בהסתר בתוך הטבעים, עד כאן אמר מורי ורבי זלה"ה".

אַרְץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ בִּימֵי מֶרְדֵּכִי וְאַסְתֵּר תַּשְׁטוּ. וְזֶה שְׁאֲמָרוֹ שְׁנֵתָנָה לִיכְתֹּב, שֶׁהִיא הֵנֶס בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּכָתֹב שֶׁהוּא מִפְּרֵשׁ שָׂבָא מַה יִּתְבָּרֵךְ, וּכְמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ תַּשְׁטוּ שְׁמִטָּעִים זֶה נִמְשָׁל לַמָּטָר שֶׁנֶּכֶר לְכָל שִׁיּוֹרֵד הַמָּטָר מִן הַשָּׁמַיִם. וּמִכָּל מְקוֹם אֲסֵתֵר סוּף כָּל הַנְּסִים, שֶׁהִיא מְכֻוֶּן נֶגֶד מִדַּת מַלְכוּת מִדָּה אֲחֵרוֹנָה וּכְמוֹ שְׁאֲמָרוֹ (שם יד, ב) וְתִלְכֹּשׁ אֲסֵתֵר מַלְכוּת [אסתר ה, א] וְכוּ' שֶׁלְּכַשְׁתָּהּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא מִבְּחִינַת מַלְכוּת כִּידוּעַ מִהֲזָהָר הַקֹּדֶשׁ [ח"ב קסט, ב]. וְזֶהוּ שְׁנִרְמֵז בַּגִּמְטְרָא בְּמַה שְׁנֵאמַר 'רָאוּ כָּל אֲפָסֵי אֶרֶץ' אֶרֶץ דִּיקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׁאֲמָרוֹ (זהר ח"א לא, ב ושאר מקומות).

מה שאין בן גס חנכה שהיה בחינת תורה
שֶׁבָּעַל פֶּה, שְׁאֲמָרְנוּ תַּשְׁטוּ שְׁנֵתָנָה לִיכְתֹּב, וְזֶה שֶׁהִיא הֵנֶס בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּכָתֹב שֶׁהוּא מִפְּרֵשׁ שָׂבָא מַה יִּתְבָּרֵךְ, וּכְמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ תַּשְׁטוּ שְׁמִטָּעִים זֶה נִמְשָׁל לַמָּטָר שֶׁנֶּכֶר לְכָל שִׁיּוֹרֵד הַמָּטָר מִן הַשָּׁמַיִם. וּמִכָּל מְקוֹם אֲסֵתֵר סוּף כָּל הַנְּסִים, שֶׁהִיא מְכֻוֶּן נֶגֶד מִדַּת מַלְכוּת מִדָּה אֲחֵרוֹנָה וּכְמוֹ שְׁאֲמָרוֹ (שם יד, ב) וְתִלְכֹּשׁ אֲסֵתֵר מַלְכוּת [אסתר ה, א] וְכוּ' שֶׁלְּכַשְׁתָּהּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא מִבְּחִינַת מַלְכוּת כִּידוּעַ מִהֲזָהָר הַקֹּדֶשׁ [ח"ב קסט, ב]. וְזֶהוּ שְׁנִרְמֵז בַּגִּמְטְרָא בְּמַה שְׁנֵאמַר 'רָאוּ כָּל אֲפָסֵי אֶרֶץ' אֶרֶץ דִּיקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׁאֲמָרוֹ (זהר ח"א לא, ב ושאר מקומות).

מִלְמַעְלָה רַק מְבִינִים כְּשֵׁרוֹאִים הָאֶרֶץ לַחַה שִׁיּוֹרֵד הַטֶּל, וְכֵן תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה נִדְמָה לְחֻכָּמִים שֶׁהֵם הַמְּחַדְשִׁים וּבִקְאָמַת הֵם דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים 'דְּבָרֵי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּפִיד'. וְכֵן גַּם חֲנֻכָּה שֶׁהִיא עַל יְדֵי מַלְחָמָה, רַק שֶׁבִקְאָמַת הִיא מַה יִּתְבָּרֵךְ שְׁנֵתָנָה בְּלָבָם אִמְצָן וְחִזּוּק לְעֲמוּד בְּמַתִּי מַעֲט נֶגֶד עִם רַב, מִכָּל מְקוֹם הַהֲתַעֲוִרוֹת הִיא מַצְדָּם, וְאַחֵר כֶּף נֶתַן לָהֶם כַּח וּמִסֵּר גְּבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים וְרַבִּים בְּיַד מְעֻטִּים, וּמִכָּל מְקוֹם לֹא הִיא הֵנֶס מִפְּרֵשׁ לְעֵין כָּל, וּבִפְרָט גַּם הַשְׁמָן שֶׁהִיא נִסְתָּר בּוֹדָאִי, וְלֹא נֶתַן לִיכְתֹּב, שֶׁהִיא בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה. וְגַם חֲנֻכָּה הִיא בִקְאָמַת סוּף כָּל הַנְּסִים תַּשְׁטוּ:

ויש שנוי בין נסחאות ההזכרות, שפפורים
לֹא נִזְכָּר רַק שֵׁם מֶרְדֵּכִי וְלֹא שֵׁם אֲבִיו, אִף שֶׁהִזְכָּר בְּמַגִּלַּת אֲסֵתֵר [ב, ה] שֵׁם

תשטז. ראה רסיסי לילה אות נו: "ונס דפורים היה מלוכש בדרך הטבע, אבל מכל מקום באמת היה הכרה מפורשת בזה בכל העולם כולו כי ה' יתברך משגיח על עמו. וזה טעם מה שאמרה אסתר קבעוני לדורות והשיבו קנאה את מעוררת כתבוני וכו' (מגילה ז, א) שהכתיבה מורה על נס מפורש וניכר גם בעולם הזה לישועת ה', והם חשבו דאומות העולם סוברים דהיה סיבה טבעית, והיא השיבתם כבר כתובה וכו' רצה לומר דגם הם כתבו זה לנס וישועת ה', כמו שאמרו (שם יא, א) אימתי ראו כל אפסי ארץ וכו' דבנס גלוי הרי גלוי לכל אבל זה שהיה אפשר למתעקשים לתלות בדרך טבעי אלא שמכל מקום כפי הסיבות והמסובבים הנסמכים הבינו הכל שהוא פועל ה' וישועת אלהינו זה נקרא ראיית אפסי ארץ, רצה לומר שהבינו שגם בפעולות הארץ שהם פעולות הטבעיים יש דרך נסיי וישועת ה' וכו'". ועיין פרי צדיק לפורים מאמר ד. **תשיז.** כן כתב רבינו במקומות רבים. וראה פרי צדיק לפסח מאמר י: "וכן תורה שבכתב שהוא מצד ה' יתברך נמשל לגשם כמו שנאמר (דברים לב, ב) יערוף כמטר לקחי, והיינו 'לקח טוב' תורה שבכתב, ותורה שבעל פה שהוא מצד כנסת ישראל נמשל לטל כמו שנאמר (שם) תזל כטל אמרתי, וכמו שאמרנו שכל הטל אינו ניכר שהוא מן השמים רק מממה שרואין שהארץ לחה יודעין שירד הטל כן התורה שבעל פה דברי אלוקים חיים שנוזל מהשם יתברך בלב חכמים ואינו ניכר שנראה שהם מחדשים משכלם וכו', ומכל מקום נמשל התורה שבכתב לגשם יערוף כמטר לקחי, שאחר שזוכין להתורה שבכתב ניכר הוא שהוא מה' יתברך כמו המטר". **תשיח.** ראה בהערה הקודמת ולעיל הערה סה. **תשיט.** וראה רסיסי לילה אות נו-נז באריכות. ובמחשבות חרוץ אות יז: "ובפורים וכו' גם הוא מכלל הניסים שניתנו לכתוב, מה שאין כן נס דחנוכה לא ניתנה לכתוב (יומא כט, א), כי הכתב הוא מה שגלוי לעין הכל וכו' ומה שבעל פה נקרא (תנחומא כי תשא לד) מסטורין, וכך נס דחנוכה לא ניתנה לכתוב כי לא היה גלוי לכל שהוא דרך

אבותיו תשכ, מה שאין פן בתְּחִנָּה שְׁמִזְכִּירִין בימי מתתיהו פן יוֹתֵנִן כֹּהֵן גָּדוֹל, וְצָרִיף לְהִבִּין הַטַּעַם בְּזֶה תִּשְׁכָּא.

אך הַעֲנִין שְׁכָר אֲמָרוֹתֶיךָ בְּמָה שְׁאָמְרוּ (ברכות יז, ב) אָמַר רַב בְּכָל יוֹם וַיּוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵא מֵהָר חוֹרֵב וְאוֹמֶרֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ נְזוּנִין בְּשָׁבִיל חֲנִינָא בְּנִי וְכוּ' תִּשְׁכָּא, וְכִפִּי הַנִּרְאָה מִהַגְמָרָא (תענית כד, ב) שְׁנִסְדָּר בְּעֵינָי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא דְהִפְרוּז קָאֵי עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא, וְקָשָׁה שְׁהָרִי בְּזִמְן רַב לֹא חֵי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא וְאִיף שִׁיף פְּרוּז זֶה בְּכָל יוֹם בְּזִמְן רַב.

וְאֲמָרְנוּ שְׁכָל דּוֹר וְדוֹר יֵשׁ נֶפֶשׁ שְׁנִקְרָא 'חֲנִינָא' וְהִינוּ שְׁיוֹדֵעַ וּמִפִּיר שְׁהַכַּל בָּא מִחֶסֶד ה' יִתְבָּרַךְ שְׁחוּגָן לְכָרִיתִיו. וְכִמוֹ

שְׁהִיָּה מִשֶּׁה רַבְּנוּ שְׁהַתְּפַלֵּל בְּלִשׁוֹן וְאַתְחַנֵּן [דברים ג, כג] בְּלִשׁוֹן תְּחַנּוּנִים כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ רַבָּה [דברים רבה ב, א], וּבְגִמְרָא (סנהדרין מו, א) תְּחַנּוּנִים יְדָבֵר רַשׁ [משלי יח, כג] זֶה מִשֶּׁה, וְהִינוּ דְּמִשֶּׁה רַבְּנוּ הִיָּה שְׁרָשׁ תּוֹרָה שְׁבִכְתָּב, וְכִתִּיב [איוב כח, יב] וְהִתְכַּמָּה מֵאֵין תִּמְצָא וְדָרְשׁוּ (סוטה כא, ב) אֵין דְּבָרֵי תּוֹרָה מִתְקַיֵּמִין אֲלָא בְּמִי שְׁמִשִּׁים עֲצָמוֹ כְּמִי שְׁאִינוּ, וְזֶה הִיָּה מִשֶּׁה רַבְּנוּ שְׁהִיָּה עָנוּ מְכַל הָאָדָם [במדבר יב, ג] וְאָמַר [שמות טז, ז] וְנִחְנוּ מָה. וּבְשָׁבִיל נֶפֶשׁ כְּזֶה 'כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ נְזוּנִין וְהוּא דִּי לוֹ בְּקָב חֲרוּבִין' פִּינֹן שְׁמִפִּיר שְׁהַכַּל בְּחֶסֶד וּמִתְנַת חֲנָם. וְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא בְּדוֹרוֹ הִיָּה הוּא הַנֶּפֶשׁ שְׁהִיָּה בְּחִינַת חֲנִינָא, וְעַל כֵּן הוּכָא הַמֶּאֱמָר בְּתַעֲנִית עָלֵיו תִּשְׁכָּא.

נס ויצאיה מהטבע, ואף על פי שנצחו מועטים את המרובים תלו זה בטבע גבורתם, שהרי אחר כך נתקבצו עוד כמה פעמים למלחמה ואיזה פעם שנצחו הם ככתוב בספר יוסיפון, באופן שלאומות העולם לא היה זה נחשב לנס, וזהו דלא ניתנה לכתוב, כי הוא מהנסיים הנסתרים שישראל משתמשים בהם תמיד, כמו שאומרים (ברכת מוידים) ועל נסיך שבכל יום עמנו, והם שמכירין המסטורין יודעין שהם ניסים באמת כי הם מכירים דאצל ה' יתברך הכל אחד, והוא מצד השגת הלב שהוא משיג הנעלם בעולם הזה, אבל מצד ההתגלות שבועלם הזה אין שם נס". **תשכ.** "ישמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני". **תשכא.** וכן הקשה בבני יששכר חודש כסלו מאמר ד אות יח-כו. **תשכב.** ראה פרי צדיק ויגש מאמר ו; פסח מאמר נ. **תשכג.** "אמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני דיו בקב חרובים מערב שבת לערב שבת". **תשכד.** וראה עוד בפרי צדיק ויגש שם: "מה שאמרו (ברכות יז, ב) אמר רבי יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת וכו' כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, ומשמע שהכונה על רבי חנינא בן דוסא וכמפורש בתענית (כד, ב) ולפי זה קשה למה יוצא הבת קול בכל יום דמשמע בכל דור, גם בעל המימרא רב והוא היה זמן רב אחר רבי חנינא בן דוסא שהיה בזמן רבי יוחנן בן זכאי (כמ"ש ברכות לד, ב). אך הענין דאיתא (סנהדרין צח, ב) מה שמו וכו' דבי רבי ינאי אמרי ינון שמו וכו' דבי רבי חנינא אמרי חנינה שמו וכו', ופירש רש"י (ד"ה ינון) כל אחד היה דורש אחר שמו, עיין שם. והיינו דידוע שבכל דור יש נפש משיח, ואמרו כל אחד שרשב נפש משיח ואם יהיה הדור ראוי יהיה הוא משיח. ורבי ינאי ורבי חנינא נראה שהיו בדור אחד מתלמידי רבי. אמנם נראה שיש שתי מיני משיח לפי כשרון הדור, יש נפש שמכיר שאין לו כלום אצל בוראו והכל בתורת חסד וחנינה, וזה נקרא חנינה, ונפש כזו די לו בקב חרובין, ובשביל נפש כזה כל העולם כולו ניזון בחסד וחנינה על דרך מה שאמרו (ברכות ז, א) וחונתי את אשר אחון (שמות לג, יט) אף על פי שאינו הגון. ובדור רבי חנינא בן דוסא היה הוא נפש זה שכל העולם

שְׁכִינְתָּא עֵילָאָה שְׁכִינְתָּא תַתָּאָה תַשְׁכָּה, וְאוֹת
ו' קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, יו"ד חֲכֻמָּה עֵילָאָה
אַבָּא כְּדוּעַ מִהֲזָהָר הַקָּדוֹשׁ תַּשְׁכּוּ.

וְאִיתָּא בְּגִמְרָא (ברכות נז, א) שְׁהֲרֹאָה חֲנִינָא
חֲנִינְיָה יוֹחֲנָן נָסִי נָסִים נַעֲשֶׂה לוֹ,
וּפְרִשׁ רִשְׁ"י [ד"ה חֲנִינָא] נוֹנִי"ן הִרְבֵּה נָסִים
הִרְבֵּה. וַיֵּשׁ לְהִבִּין לְשׁוֹן נָסִי נָסִים. אָף
הָעֲנָן דְּאִיתָּא בְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא (בְּתַעֲנִית
שם) שְׁאָמַר לְבָתּוּ מִי שְׁאָמַר לְשִׁמּוֹן וַיִּדְלַק
הוּא יֹאמַר לְחִמְץ וַיִּדְלַק, וְהָיָה דוֹלָק עַד
שְׁהִבִּיאוּ מִמֶּנּוּ אוֹר לְהַבְדִּילָהּ. וְלִכְאוּרָה הָא
אֵין נִהְיִין מִמַּעֲשֵׂה נָסִים כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ בְּגִמְרָא
שְׁמִתְשְׁכוּ, וְעַל כָּל פָּנִים אֵין לְבַקֵּשׁ עַל גִּס
שְׁמִנְכִין לוֹ מְזִכְיוֹתָיו (כמ"ש שם כ, ב), וְלִמְהָ
בְּקֵשׁ רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא עַל מַעֲשֵׂה נָסִים.

וְזֶה מִדְּרַגַּת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. וְכֵן יַעֲקֹב אֲבִינוּ
עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם דְּכֻתִּיב [מִכָּה ז, כ] תִּתֵּן
אַמֶּת לַיַּעֲקֹב אֶמֶת זֹאת תֹּרָה (כמ"ש ברכות
ה, ב), בּוֹ מְצִינוּ גַם כֵּן שְׁאָמַר הָאֱלֹהִים
הֲרַעָה אֹתִי מְעוּדֵי עַד הַיּוֹם הַזֶּה [בראשית
מח, טז] שְׁהִפִּיר שְׁהַכֵּל מֵה' יִתְבָּרַךְ וְלֹא תָלָה
בְּהַשְׁתַּדְּלוֹת עֲצָמוֹ כָּלָל, וְכֵן אִיתָּא (בראשית
רבה סח, ב) שְׁאָמַר עַל עֲצָמוֹ "מֵאֵין יָבֵא
עֲזָרִי וְגו' [תהלים קכא, ב] לִית אֲנִי מוֹכִיד
סִבְרִי מִן בְּרִי".

וְכֵן מוֹרָה עַל זֶה שֵׁם 'מִתַּת יְהו' - שְׁהַכֵּל
מִתַּת חֲנָם מֵה' יִתְבָּרַךְ שְׁעַל זֶה רוֹמֵז
אוֹתִיּוֹת יְהו"ו. וְכֵן מוֹרָה עַל זֶה שֵׁם יוֹחֲנָן
- י"ו חֲנָן, דְּהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַחוּנָן.
דִּה"ה שְׁבִשְׁם הַקָּדוֹשׁ ה' עֵילָאָה ה' תַּתָּאָה

ניזון בשבילו בחסד, והוא היה די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת לסעודת שבת, וכל השבוע
היה מתענה והיה די לו ולא נחסר לו כלל יותר, כי היה יודע ומכיר שאף זה בחסד וחנינה אף
על פי שאינו כדי (ונתבאר חנוכה מאמר יד), ונפש כזה שהוא בחינת חנינה יהיה משיח אם לא יזכה
הדור לגאולה על ידי תשובה ומעשים טובים רק ה' יתברך יעשה למען שמו, על דרך מה שנאמר
(ישעיה נט, טז) וירא כי אין איש וגו' ותושע לו זרועו וצדקתו היא סמכתוהו. ואז יהיה נקרא המשיח
'חנינה' מלשון וחנותי את אשר אחון אף על פי שאינו הגון. וזהו שאמרו בכל יום ויום בת קול
יוצא כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וכו', שבכל דור יש נפש שהוא מעין בחינה זו ונקרא
חנינא כאמור. ואם יזכה הדור לגאולה על ידי תשובה ומעשים טובים יהיה נקרא המשיח 'ינון' שיהיה
נפש זה משיח הזוכה בשביל מעשיו, והוא מלשון ואחריתו יהיה מנון (משלי כט, כא) שפירושו שר
ושליט. ורבי ינאי היה נפש משיח מבחינה זו ולכן אמרו תלמידיו ינון שמו. ודוד המלך ע"ה שהיה
כולל נפשות שתי בחינות המשיחים קרא לנפשו חסיד (תהלים פו, ב) וגם עני ואביון (שם מ, יח), והיינו
נפשות שתי המשיחים הכלולים בו שיהיו לפי זכות הדור. וזה הענין דרבי חנינא שידע והכיר בנפשו
שאין לו מעשים כלל". **תשכה.** זוה"ק ח"א כו א. **תשכו.** ח"ג רמג, א ועוד. **תשכו.** "רב יהודה וכו'
אמר שמע מינה כפנא בעלמא, אמר ליה לשמעיה שלוף לי מסאניי שלף ליה חד מסאנא ואתא
מיטרא וכו', אמר רב מרי ברה דבת שמואל אנא הוה קאימנא אגודא דנהר פפא חזאי למלאכי
דאידימו למלחי דקא מייתי חלא (חול - רש"י) ומלוננו לארבי והוה קמחא דסמידיא (סולת, והן עצמן
מוכרין אותן), אתו כולי עלמא למיזבן, אמר להו מהא לא תיזבנון דמעשה נסים הוא (ובמה דאפשר
להתרחק ממעשה נסים יותר טוב ונכון), למחר אתיין ארבי דחיטי דפרזינא (מקום). וראה ברש"י שם (ע"א
ד"ה אלא): "דמשום דמעשה נסים הוא ואסור לאדם להנות ממעשה נסים כדאמר לעיל (כ, ב) ואם
עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו". וראה גבורת ארי שם ובישרש יעקב (אבולפיא) שם ובמחזיק ברכה
או"ח סימן תרעז ס"ק ג.

וְזֶה נְסִי נְסִים נַעֲשֶׂה לוֹ, שִׁכִּיר שֶׁהִפֵּל
נְסִים, וּמָה שֶׁמְכִירִין הִכָּל שֶׁהוּא בְּנֵס
הוּא נְסִי נְסִים. וְעַל זֶה מוֹרָה שְׁמוֹת תְּחִנָּה
תְּחִנָּה יוֹחֵנָן.

וְזֶה עֲנָנָן מֵה שֶׁאָמְרוּ (שבת לא, א)
אֲמוֹנָתָה זֶה סֵדֶר וְרָעִים וְכִתְבוּ תוֹסְפוֹת
[ד"ה אמונת] מִירוּשָׁלַיִם (וכן הוא בשוחר טוב
תהלים יט) שֶׁמֶאֱמִין בְּחֵי הָעוֹלָמִים וְזוֹרַע,
וְהִינוּ שֶׁהָאֲמוֹת זוֹרְעִין וְסוֹבְרִין שֶׁמֶצְמִיחַ
בְּטֶבַע, וְיִשְׂרָאֵל מֵאֲמִינִים בְּחֵי הָעוֹלָמִים
שֶׁהוּא מֶצְמִיחַ תְּשֻׁלָּה.

וַיֵּשׁ לומר שֶׁזֶה שְׁאוּמְרִים בְּכִרְכַּת הוֹדָאָה
'וְעַל נְסִיךְ שֶׁבְּכָל יוֹם עֲמֻנו' מְפִי
שֶׁבְּאֲמָת הִכָּל נְסִים תְּשֻׁלָּה. וְאוּמְרִים זֶה בְּכִרְכַּה

אֲמֻנָה רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא שֶׁהָיָה נֶפֶשׁ
חֲנִינָא בְּדוֹרוֹ שֶׁהִכִּיר שֶׁהִכָּל מֵה'
יִתְבָּרַךְ שְׁחוֹנָן, לֹא הָיָה אֶצְלוֹ שִׁכּוֹת לְמַעֲשֶׂה
נְסִים כָּלֵל, שֶׁזֶה רַק מִי שֶׁמְרַגֵּל בְּטֶבַע כְּמוֹנוֹ
וְכִשְׁרוּאָה דְּבָר הַיּוֹצֵא מִהֶטֶבַע הוּא נֵס, כְּמוֹ
אֶצְלוֹ שְׁנִירָאָה מֵה שֶׁשָּׁמֶן דּוֹלֵק הוּא בְּטֶבַע
וְשִׁי'דֵלֶךְ חֲמִץ הוּא נֵס, מֵה שֶׁאֵין בֶּן רַבִּי
חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא הִכִּיר מִפְּרִשׁ שֶׁהִכָּל מֵה'
יִתְבָּרַךְ, וּמָה שֶׁשָּׁמֶן דּוֹלֵק הוּא גַם בְּנֵס
מִמַּעֲשֶׂה ה' יִתְבָּרַךְ וְהוּא יֹאמֵר לְחִמֵּץ וְיִדְלֵק
וְהִכָּל אֶתְדַּתְשִׁיחַ. וְעַל זֶה רּוֹמֵז מֵה שֶׁכִּתְבוּ
בְּסִפְרֵים תְּשֻׁכָּה אֱלֹהִים גִּימְטְרִיא הֵטֵב"ע,
שֶׁהוּא, שָׁאֵף מֵה שְׁנִירָאָה לַעֲיֵן שֶׁמֶתְנַהֵג
בְּטֶבַע הוּא גַם בֶּן רַק מַעֲשֶׂה אֱלֹהִים שֶׁהוּא
בְּעַל הַכֹּחוֹת כָּלֵם תְּשֻׁלָּה.

תשכח. ראה קדושת לוי בשלח ד"ה או יבאר נורא. וראה פרי צדיק לפסח מאמר לב. **תשכט.** ראה פרדס רמונים שער יז פרק ד. **תשל.** וראה באריכות בקדושת לוי קדושה חמישית לחנוכה. **תשלא.** ראה פרי צדיק בראשית מאמר ב: "אמונת זה סדר זרעים שמאמין בחי עולמים וזורע (כמו שכתבו תוספות שבת לא, א), ולכאורה גם העכו"ם זורעים אף שאין להם אמונה, רק זהו דייקא הרבותא מאמונת ישראל הגם שעושה מעשיו שעל פי דרך הטבע מחייב כן כענין הזריעה שהוא מצמיח שעולם כמנהגו נוהג, עם כל זה יודע בטח שהכל הוא מהשגחת הבורא אפילו דבר הנעזב לפעולת האדם". וראה בספר הזכות פרשת שלח. **תשלב.** ראה תורת חיים בבא קמא טז, א ד"ה שדרו: "ונראה לפרש לפי שהוא יתברך עושה חסד עם כל אדם בכל יום ובכל עת ובכל רגע, אלא שאין בעל הנס מכיר בניסיו סבור עולם כמנהגו הוא נוהג ואינו מרגיש שכל פסיעה ופסיעה וכל תנועה ותנועה וכל נשימה ונשימה הוא ממנו יתברך שמו כמו שנאמר (תהלים לו, כג) מה' מצעדי גבר כונו וכתוב (איוב יב, י) אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש, והיה מן הראוי שיודה האדם ויברך בכל עת ובכל רגע על כל פסיעה ותנועה ונשימה כמו שאמרו חכמים (בראשית רבה יד, ט) כל הנשמה תהלל יה (תהלים קנ, ו) על כל נשימה ונשימה חייב אדם להלל יה, וכל מי שאינו מעלה על לבו בכל רגע שהכל מאיתו יתברך אלא עולם כמנהגו נוהג הרי הוא ככופר בו ח"ו, ולפי שהוא מן הנמנע שיעמוד אדם מן הבקר ועד הערב ויתן שבח והודאה על כל פסיעה ונשימה ותנועה וכו' ולזאת המציאו אנשי כנסת הגדולה תקנה ויסדו לומר בכל תפלה ערב ובקר וצהריים ברכת הודאה כדי שיכלול אדם בהודאה אחת את כל הנשימות וחסדים ונפלאות שהוא יתברך עושה עמו בכל רגע ויוצא ידי חובת כולן בבת אחת בהודאה אחת. ולזה יסדו לומר מודים אנחנו לך וכו' על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך דהיינו על כל נשימה ונשימה ועל נסיו שבכל יום ויום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובקר וצהריים וכו'". וראה עוד בדברי סופרים אות ח ולעיל מאמר ט. וראה עוד בזרע קודש יתרו (ד"ה וישמע): "וכשמאמין מה שאומר בכל יום בתפלתו 'ועל נסיו שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת', ותיבת עת משמע פירושו זמן קטן מאוד אפילו מרגע, וכשמאמין זה

שְׁכַנְגַּד הוּד דְּרָגָא דְּאַהֲרֹן, שְׁבוּ נְאֻמְרָא גַם
בֵּן [שמות שם] 'וְנִחַנְנוּ מֶה' וְהוּא שְׂרָשׁ תּוֹרָה
שְׁבַעַל פֶּה תִשְׁלַג שְׁעָלֶיהָ אָמְרוּ בִּיחֻד
שְׁנַמְשָׁלָה לְמִים שְׁמַנִּיחִין מְקוֹם גְּבוּהָ
וְהוֹלְכִין לְמְקוֹם נְמוּךְ (תענית ז, א) תִּשְׁלַד, וְמִי
שֵׁישׁ בּוֹ שְׂרָשׁ הַשְּׁפָלוֹת מְכִיר שֶׁהִכַּל בָּא
בְּנֵס מֶה' יִתְפָּרֵךְ.

וְכֵן מִזְפִּירִין בְּכִרְכָּה זֹו נֵס חֲנֻכָּה, שְׁנַעֲשֶׂה
עַל יְדֵי הַחֲפָרָה שֶׁהִכַּל מֶה' יִתְפָּרֵךְ,

דָּאֵם לֹא פֶן אֵיף הָיוּ נִכְנָסִים חֲמִשָּׁה
אֲנָשִׁים תִּשְׁלַג לְלַחֹם נִגְדָּ עִם רַב פִּינּוּסִים
שְׁמִשְׁלוּ בְּכָל הָעוֹלָם אָז. וְאַף בְּחֲנֻנִיהָ
מִיִּשְׁאֵל וְעוֹרִיָּה מְצִינוּ שְׁאֻמְרָא לֵהֶם יִחְזָקָא
מְקַבֵּל אֲנִי מִיִּשְׁעִיהָ רַבִּי חֲבִי כְּמַעֲט רַגַע
וְגו', (כמ"ש שיר השירים רבה ז, ח) וְהֵם רָצוּ
לְקַדֵּשׁ שֵׁם שְׁמִים וְלֹא לְצִאת לְמַלְחָמָה תִּשְׁלַג,
וְהַחֲשִׁמוּנָאִים שְׁיַצְאוּ לְמַלְחָמָה בְּיָדָיו אֵין
מְקוֹם לְמַלְחָמָה כְּזֹו בְּמַתִּי מַעֲט, רַק מְפָנִי

באמת גמור בלב שלם שהשי"ת עושה נפלאות גדולות לבדו בכל עת, ואינו מאמין בהטבע לבד, כדרך
אומות העולם שמאמינים רק בטבע, רק יודע באמיתיות הדברים, שאצלו יתברך שמו אין חילוק בין
נס ובין טבע כי הכל שוה אצלו יתברך שמו בכחו הגדול, רק שינוי הטבע הם ניסים לעינינו, שדבר
שאין רואים בכל יום נקרא נס אצלנו, אבל כשישיגיא אדם על האמת, יודע שהטבעיות הם גם כן
נסים גדולים ונפלאות, ואין נס גדול מזה לברוא יש מאין, ועל ידי האמונה הזאת נעשה צירוף הוי"ה
אלה"ם, כי אלה"ם גימטריא הטב"ע, וכשיודע שכל הטבעיות הנשפעים משם אלהים הכל מאתו
ית"ש המהוה כל היות נעשה צירוף הוי"ה אלה"ם, ונעשה הויה וקיום לכל טובות לישראל".
תשלג. ראה לעיל מאמר יג: "והוא כח אהרן שהוא שורש תורה שבעל פה כמו שנאמר (שמות ד, טז)
והיה הוא יהיה לך לפה, שמשה רבינו הוריד התורה שבכתב וכו' ואהרן לפה שהוא שורש תורה
שבעל פה". **תשלד.** ראה פרי צדיק לט"ו בשבט מאמר ד: "דמה שנמשלו דברי תורה למים, היינו
תורה שבעל פה, וכמו שנדרש (תענית ז, א) מה שנאמר (ישעיה נה, א) לכו למים ומה שנאמר (שם כא,
יד) התינו מים על תלמידים שהוא בתורה שבעל פה, ובתורה שבעל פה שייך מניחין מקום גבוה
והולכים למקום נמוך". **תשלה.** ראה במגילת אנטיוכוס: "אחרי כן יצאו חמישה בני מתתיה יוחנן
וארבעה אחיו וילחמו בעמים ויהרגו בהם הרג רב ויגרשום לאיי הים כי בטחו בה' אלהי השמים וכו',
וכשמוע חמישה בני מתתיה קמו ויבאו למצפה גלעד אשר היה שם פליטה לבית ישראל בימי שמואל
הנביא צום גזרו וישבו על האפר לבקש רחמים מלפני אלהי השמים, אז נפל בלבם עצה טובה יהודה
הבכור השני שמעון השלישי יוחנן הרביעי יונתן החמישי אלעזר ויברך אותם אביהם וכו', על זה
יצאו חמישה בני מתתיה ביום הזה וילחמו בעמים ויהרגו בהם הרג רב". וראה ביוסיפון פרק כ.
תשלו. ז"ל המדרש: "נבוכדנצר העמיד צלם והפריש מכל אומה ואומה שלשה שלשה, ושלשה מכל
ישראל וחנניה מישאל ועזריה שהיו השלשה מישראל עמדו ומיחו על עצמן ולא עבדו עבודת כוכבים
וכו', הלכו להם מיד אצל יחזקאל אמרו לו וכו' נסגוד ליה או לא, אמר להם כבר מקובל אני מישעיה
רבי (ישעיה כו, כ) חבי כמעט רגע עד יעבור זעם וכו', אמר לון ומה אתון אמרין, אמרו ליה אנן בעינן
וכו' דניהוי תמן ולא נסגוד ליה בגין דיהון אמרין הדין צלמא כל אומיא סגייד ליה לבר מישראל, אמר
להם אם כדעתכם המתינו לי עד שאמלך בגבורה וכו', כיון דאתא אמרו ליה מה אמר לך הקב"ה,
אמר להם אינו מתקיים עליכם, אמרו לו בין מתקיים בין שאין מתקיים אנו נותנין נפשותינו על
קדושת שמו וכו', לאחר שבאו אל יחזקאל ושמעו התשובה אמרו לנבוכדנצר (דניאל ג, יח) 'והן לא
ידיע ליהוא לך מלכא' בין מציל בין לא מציל 'ידיע ליהוא לך מלכא די לאלהיך לא איתנא פלחין
ולצלם דהבא די הקימת לא נסגד' וכו'".

שהופיע בהם אז מדרגה זו שידעו שהכל בנס, כעין מה שאמר רבי חנינא בן דוסא מי שאמר לשמן וידלק וכו', שהכל יד ה' עושה ואין שום דבר בטבע, ומי שיתן כח לגבורי מלחמה המרבים לכבוש אין מעצור לו להושיע גם למתי מספר, וכמו שמורה שם 'יוחנן' על נסי נסים באמור:

ושנים עשר ברכות אמצעיות מתחיל בברכת חונן הדעת. וביזהר הקדוש מצינו כמעט בכל דף היקרות מדברי תורה, ועקר הדעת הוא תורה שבעל פה, שהוא הרב חכמה לתקן הרב כעס תשלו, ועל זה אמרו (זוהר ח"א רב, א) דהא לית לך מלה לתבא יצר הרע אלא אורייתא, והתורה שבעל פה זוכין על ידי רוח הקדש כמו שאמרנו כמה פעמים תשלח מהרמב"ן [בבא בתרא יב, א] תשלט, ורש"י פרש בפרשת כי תשא [שמות לא, ג] 'ובדעת - רוח הקדש', והעקר שיהיו 'דברי אלהים חיים' כמו שנגמר (ישעיה נט, כא) דברי אשר שמתו בפיך. וזהו שאומרים אתה חונן.

ולכות לתורה שבעל פה צריך שיהיה דעתו שפלה, שעל זה אמרו בגמרא (תענית שם) שנגמלו למים תשמ, והינו במה שנגמר (ישעיה נה, א) לכו למים, ונגמר [שם כא, יד] לקראת צמא התיו מים דמוקי בגמרא [שם] בתלמיד הגון ואינו הגון תשמא והוא בתורה שבעל פה שלמדין רק מרב, ותורה שבכתב כרוכה ומנחת וכו', כל הרוצה יבוא וילמד (כמ"ש קידושין סו, א). וכן התורה שבעל פה נמשלה לשלשה משקין שאין מתקיימין אלא בפחות שבכלים וכו' [תענית שם] והינו ממה שנגמר (ישעיה נה, א) ובלוא מחיר יין וחלב ומזה למדו שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה תשמ, וזה רומז גם כן על תורה שבעל פה כעין מה שנגמר (שיר השירים ד, יא) דבש וחלב תחת לשונך תשמ.

ועל ידי השפלות מכירין שה' יתברך חונן, כענין מה שנגמר [שמות לג, יט] וחנותי את אשר אחז אף על פי שאינו הגון (כמ"ש ברכות ז, א) תשדמ.

תשלו. ראה לעיל הערה פג. **תשלח.** ראה לעיל מאמר ב, ג ובמקומות רבים. **תשלט.** ז"ל: "אלא הכי קאמר אף על פי שנטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא נטלה, אלא יודעים האמת ברוח הקודש שבקרבם". **תשמ.** "למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב (ישעיה נה, א) הוי כל צמא לכו למים, לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה". **תשמא.** "רבי חנינא בר פפא רמי כתיב (ישעיה כא, יד) לקראת צמא התיו מים וכתוב (שם נה, א) הוי כל צמא לכו למים, אם תלמיד הגון הוא לקראת צמא התיו מים, ואי לא הוי כל צמא לכו למים". **תשמב.** ראה לעיל הערה תשמ תחילת דברי הגמרא, ואמרו שם: "למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו במים וביין ובחלב דכתיב (ישעיה נה, א) הוי כל צמא לכו למים וכתוב (שם) לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב, לומר לך מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה". **תשמג.** ראה זוה"ק ח"א רמ, א: "חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב (בראשית מט, יב) וכו' דהא אורייתא יין וחלב, תורה שבכתב ותורה שבעל פה", ושם: "מאן דבש דא תורה שבעל פה, דכתיב (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש ונפת צופים". וראה במקדש מלך שם ובקהלת יעקב ערך תורה שבכתב. **תשדמ.** וראה בעמלה של תורה אות ה.

וזהו שאומרים בחכמה אתה חונן וכו' וחנונו מאתך וכו' חונן הדעת. ובנים, היה יעקב אבינו עליו השלום שהוליד השנים עשר שבטים שנשתל מהם כנסת ישראל ואמר הילדים אשר חנן אלהים וגו' (בראשית לג, ה), ובבנימין שלא נולד אז נזכר גם כן לשון חנינה בו שאמר לו יוסף (שם מג, כט) אלהים יחנך בני (כמ"ש בראשית רבה צב, ה), והינו שהכל אחד לשון חן ולשון חנן, שהוא ההפך שהכל מה' יתברך בחנינה אף על פי שאינו פדאי, וזה הפיר יעקב אבינו עליו השלום, וכמו שאמרו (בראשית רבה עא, א) כל מקום שנאמר דל עני ואביון בישראל הפתוח מדבר. ומזוני כפר אמרנו שזהו מה שאמרו כל העולם כלו נזונין בשביל חנינה בני, הינו בשביל נפש שמכיר שהכל בחן וחנינה מה' יתברך והכל שזה שאין שום טבע והכל פועל נס.

ועל פי זה יש לישב הגירסא בגמרא ברכות בכל יום בפת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם וכו', ובתענית פתב רש"י (ד"ה בת) דלא גרסינן מהר חורב, והינו דלא שייך הפת קול להר חורב דשייך רק

ויש לומר שנקמז גם כן במה שנאמר באסתר [אסתר ב, טו] ויהי אסתר נשאת חן וגו', שרומז שהפירה שהכל מה' יתברך בחן ובחסד, ועל ידי כן ותלבש אסתר מלכות שדרשו בגמרא [מגילה יד, ב] ובזהר הקדוש (ח"ג קסט, ב) שלבשתה רוח הקדש, והינו מדת מלכות, וכמו שאמרנו שעל זה רומז שהיא סוף כל הנסים שמכון נגד מדת מלכות.

ואיתא (במדרש מטות רבה כב, ו; תנחומא ה) שלש מתנות ברא הקדוש ברוך הוא בעולם, חכמה וגבורה ועשר וכו' תשמה, ואמרנו שהם נגד חיי בני ומזוני. דתורה עקר החיים וכתוב (קהלת ז, יב) החכמה תחיה בעליה. וגבורה נגד בני על דרך שנאמר [דברי הימים א ח, מ] גבורי חיל וגו' ומרבים בנים ובני בנים תשמו. ועשר הינו מזוני (ונתבאר וישלח מאמר ו).

ואיתא במדרש שם אימתי בזמן שהם מתנות שמים וכו', והינו שהעקר שיפירו כי הם מה' יתברך ונתן להם במתנת חנם.

תשמה. ז"ל המדרש: "שלוש מתנות נבראו בעולם זכה באחת מהן נטל חמדת כל העולם, זכה בחכמה זכה בכל, זכה בגבורה זכה בכל, זכה בעושר זכה בכל, אימתי בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכח התורה, אבל גבורתו ועשרו של בשר ודם אינו כלום וכו', וכן ירמיה אומר (ירמיה ט, כב) כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעושרו כי אם בזאת יתהלל וגו', ומתנות אלו בזמן שאינן באין מן הקב"ה סופן להפסק ממנו". **תשמו.** ראה תקנת השבין אות י: "כי איש ירא את ה' וגו' גבור בארץ יהיה זרעו (תהלים קיב, ב) ונאמר (שם קכח, א-ו) כל ירא ה' וגו' אשתך כגפן פוריה וגו' כי כן יבורך גבר ירא ה' וגו' וראה בנים לבניך, כי היראה היא הגבורה כידוע, וכן הם בגימטריא שוה, כי הירא הוא המתגבר על יצרו והגבור מתייראין ממנו וכן כל מי שיש בו יראת שמים שם ה' נקרא עליו ומתקיים בו 'ויראו ממך' כידוע, ועל ידי זה יש בו כח גברא להזריע זרע למינהו דתלוי בגבורה, וכמו שנאמר (שם קכז, ד) כחצים ביד גבור כן בני הנעורים וגו' וכמו שאמרו (נדה מג, א) כל שאינו יורה כחץ וכו' ובדברי הימים א (ח, מ) ויהיו וגו' גבורי חיל דורכי קשת ומרבים בנים ובני בנים, מה שאין כן מי שלא ירא אלקים אין חליפות למו (תהלים נה, כ)."

גבי הפת קול אוי להם לבריות מעלבונה של תורה (אבות פרק ו משנה ב) שיוצאת מהר חורב שקבלו התורה, אבל בת קול זה למה יוצאת מהר חורב. ולפי האמור יש לומר, על פי מה שאמרו (פסחים ק"ח, א) עשרים וששה הודו כנגד עשרים וששה דורות שבא הקדוש ברוך הוא בעולמו ולא נתן להם תורה וזו אותם בחסדו, ומשמע שאחר מתן תורה באים המזונות בזכות התורה, ויוצא הפת קול מהר חורב שקל העולם נזון בשביל נפש שיש לה מדת חנינא, שהוא מכיר שקל הדברי תורה מה' יתברך שחונן במתנת חנם, ובשבילו כל העולם נזוין, וכמו שאמרנו, ומישב הגירסא בכרכות מהר חורב תשמח:

וזה ענין מה שאמרו בגמרא (גיטין לה, ב) גבי אדם הבאים משם לכאן שמו יוסף וקורין לו יוחנן ויחנן וקורין לו יוסף וכו' תשמח, ולכאורה יפלא שתפס שנוי בשמות למשל בשמות שאינו מרגל כמו יוחנן.

ולפי האמור יש יחס לשני השמות האלו, דשם יוחנן מורה שמכיר שהכל בחנינה מה' יתברך ועל זה מורה שם י"ו חנן, וכן יוסף מרפכה למדת צדיק יסוד

עולם תשמח כי כל בשמים ובארץ ודברי הימים-א כט, יא] ומתרגמין דאחיד בשמיא וארעא [זוה"ק ח"א לא, א], שמים - קודשא בריך הוא פידוע תשנ, והינו גם כן שמכיר שהכל מהקדוש ברוך הוא. וכן מדת יוסף שהיה גבור הכובש את יצורו, והינו על ידי תורה שבעל פה, וכמו שאמרנו שעל זה אמרו בזהר הקדוש לית לך מלה לתברא יצור הרע אלא אורייתא, וכן אמרו בגמרא (סוכה נב, ב) אם פגע בך מנוול זה משהו לבית המדרש, ובית המדרש הינו מקום חדוש הלכות תשנא, והוא גם כן בחינת הוד דרגא דאהרן תשנא.

ובגזרת יון כבר זכרנו [במאמר א] דאז היה הגזירה (שנוכר בכחוכות ג, ב) תבעל לטפסר תחלה תשנא. והינו שרצו להטיל בישראל זחמת הנחש שפסקה אחר מתן תורה, וכעין מה שאמרו ביצל דקא שדי בה זזהמא (כמ"ש יבמות קג, ב), וכעין מה שאמרו (בראשית רבה פ, יא) הנבעלת לארמי קשה לפרש. ועל ידי זה נעשה שרש הגס, שנמצא בספרים תשנא שאז הגיע נשואי אחת מבנותיהן של חשמונאים ועל כן נתעוררו למרוד ביונים. וזה ענין מה שאמרו (קידושין סו, א) בינאי שהיו אומרים אמו נשפית במודיעים, על שם שבהר הזה התחיל

תשמח. וראה בפרי צדיק לפסח מאמר נ באריכות. ועיין עוד בדרך חיים (למהר"ל) אבות פרק ו משנה ג. **תשמח.** "אמר רב יהודה אמר שמואל, שלחו ליה בני מדינת הים לרבן גמליאל בני אדם הבאים משם לכאן, שמו יוסף וקוראין לו יוחנן, יוחנן וקוראין לו יוסף, היאך מגרשין נשותיהן, עמד רבן גמליאל והתקין שיהו כותבין איש פלוני וכל שום שיש לו אשה פלונית וכל שום שיש לה מפני תיקון העולם". **תשמח.** זוה"ק ח"ב כג, א. **תשנ.** זוה"ק ח"ב קצז, ב ועוד. **תשנא.** ראה תוספות נזיר כג, ב ד"ה ובכל. **תשנב.** ראה לעיל הערה תשלג. **תשנא.** ראה לעיל הערה מט. **תשנד.** ראה מגילת תענית פרק שיש: "ובת אחת היה למתתיהו בן יוחנן כהן גדול, ושהגיע זמנה להנשא בא הקסטרין לטמאה ולא הניחו אותו, וקנאו מתתיהו ובניו וגברו ידם על מלכות יון ונמסרו בידם והרגום".

המלחמה, והיה קול כזה שאמו נשפית, והיה שקר שבאמת לא נגעו בה, שנתגברו הכהנים החשמונאים באמור תשנה.

וכבר אמרנו ששרש הגס היה על ידי ששמו יוחנן, שהוא בחינת ההפכה שהכל י"ו חנו מה' יתברך, וכן מורה על זה שם יוסף, ועל כן יאירע שמתחלפין שמות יוסף ויוחנן. וכמו שאמרנו שהחשמונאים היו שרש תורה שבעל פה שהיו מבוררין במדת צדיק וזכו לאור הראשון (ונתבאר מאמר א).

ונמצאו שני הנסים משרש אחד, דגס פורים היה על ידי מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים שמורה שהיה בחינת צדיק כמו שנוצר למעלה, וכן מתתיהו בן יוחנן שמורה גם כן שמכנה יוסף דאחיד בשמיא וארעא, והוא גם כן בחינת צדיק באמור.

ופורים חֲנֻכָּה לגאלה, וכמו שאמרנו (מגילה י, ב) מסמך גאלה לגאלה עדיף, והינו כמו בשני המשיחים דמשיח בן יוסף קודם למשיח בן דוד תשנו, וכתב בספר קדשת לוי (פרשת תצוה ד"ה א"י ועשית) דחדש אדר כנגד יוסף וממנו יצאו שני שבטים לכך אדר מעבר ויש לפעמים שני חדשים אדר, ע"ן שם. והזמן ראוי באדר לביאת משיח בן יוסף, ואחר כך יבוא משיח בן דוד בניסן תשנו, שבניסן נגאלין (כמ"ש ראש השנה יא, א).

וכן חֲנֻכָּה הוא גם כן חֲנֻכָּה לגאלה, וכמו שאמרנו תשנו במה שאמרנו (סוכה נב, ב) ארבעה חרשים משיח בן דוד ומשיח בן יוסף וגלגלו וכהן צדק תשנו, ולכאורה מה ענין כהן צדק לכאן, וע"ן פרוש רש"י ד"ה וכהן תשנו. ואמרנו דשם היה הפהן הראשון תשנו, ושלמד תורה תשנו, וזה נקרא

תשנה. וראה לעיל במאמר א ובהערה לו. **תשנו**. ראה סוכה נב, א. **תשנו**. ראה קונטרס דברי חלומות אות טו: "ליל שבת קודש מקץ] דכל גדולת ומלוכת יוסף באדר, כי הוא חודשו כידוע, דעל כן פעמים שני אדר"ן כמו יוסף פעמים שני שבטים, ויהושע בן נון מלך הראשון מזרעא דיוסף מלך באדר [כי בז' באדר מת משה רבינו ע"ה ואז מלך אחריו יהושע], אבל דוד מזרעא דיהודה מלך בניסן שהוא נגד שבט יהודה וכו'. וכן יהיה לעתיד משיח בן יוסף באדר ומשיח בן דוד בניסן [דבו עתידין ליגאל גאולה השלימה, ובאדר הוא מחיית עמלק הקודמת לשלימות השם והכסא המתגלה בגאולה השלימה שאינו נופל אלא ביד זרעא דיוסף שהוא הלהבה לשרוף את בית עשו. ומשיח בן יוסף הוא יהיה הנלחם עם עמלק וזהו הזמן באדר, ואחר מחייתו יזכה לשם שלם שהוא דרגא דיהודה דנקרא כולו על שמו של הקב"ה, מה שאין כן ביוסף רק שלוש אותיות וכמו שאמרנו בסוטה י, ב) וזהו כל זמן שעדיין אין השם שלם]. **תשנה**. ראה פרי צדיק לפרשת החודש מאמר ג. **תשנו**. "ויראני ה' ארבעה חרשים (זכריה ב, ג) מאן נינהו ארבעה חרשים (אומנים) אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא משיח בן דוד ומשיח בן יוסף (משיחים שניהם חרשים לבנין בית המקדש) ואליהו (חרש אבן, שבנה מזבח בהר הכרמל, ומצינו שהוא עתיד להשתלח) וכהן צדק (הוא שם בן נח, ונקרא חרש ויחזק חרש את צורף (ישעיהו מא, ז) ובבראשית רבה (מד, ז) מפרש ליה במלכי צדק שבא לקראת אברהם וברכו וחיוקו, וקראו חרש על שם בנין התיבה שבנה עם אביו)". **תשס**. ראה פרי צדיק לפרשת החודש שם: "ושם נקרא חרש שבנה התיבה, ויש להבין מה טיבו של שם שבנה התיבה לארבעה חרשים בוני בית המקדש". **תשסא**. ז"ל רבינו שם: "וכהן צדק הוא הכהן הראשון דכתיב ביה (בראשית יד, יח) והוא כהן לאל עליון, שאז לא נתגלה עדיין התחלקות המדות, והיה כהן לאל עליון, ובירך לאברהם אביו ע"ה בזה

השנה ל, א ד"ה לא), וְהִינּוּ דְאֵלֵיהּ וְכֵהֵן צִדִּיק
הַפְּהִינִים שֶׁהִכְנִיסוּ דְבָרֵי תוֹרָה, וְהַמְשִׁיחִים
שֶׁיִּתְקַנּוּ הַלֵּב כְּסִיל שְׂאֵז יִשְׁחַט הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוא לַיָּצֵר הָרַע תִּשְׁסֶה.

וְכֵן עֲנִין חֲנֻכָּה שְׂזוּכִין עַל יְדֵי הַדִּלְקַת הַנְּרוֹת
שֶׁיֵּאִיר בְּלֵב אֹר תוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה, שֶׁכֵּן
מִוֶּרֶה גַם חֲנֻכָּה בְּשִׁמּוֹן וְנִרְוֹת שְׂרומִזִּים עַל
חֲכָמָה וְתוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה תִּשְׁסֶה, וְהוּא גַם כֵּן
הַחֲנֻכָּה לְגֵאֲלָה שֶׁעֲתִידִין לְהַגְאֵל:

חֲרִשׁ, שֶׁכֵּנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּלֵב וּבִנְפֶשׁ עַל
יְדֵי שְׁלֵמֵד תוֹרָה, וְאֵלֵיהּ הִכְהֵן הָאֲחֵרוֹן תִּשְׁסֶה
שֶׁיִּלְמֵד כָּל סִתְרֵי תוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה לְיִשְׂרָאֵל
קִדְם בִּיאַת עוֹלָם הַבָּא (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר מֵאִמֵּר
יג), וְאַחֵר כֵּף יִהְיֶה שְׁנֵי הַמְשִׁיחִים, מְשִׁיחַ
בֶּן יוֹסֵף שֶׁיִּבְרַר 'וְעֵמֶךְ בְּלֵם צִדִּיקִים', וּמְשִׁיחַ
בֶּן דָּוִד שֶׁיִּהְיֶה יְחִיד שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה תִּשְׁסֶה
שְׂאֵף מִי שֶׁלְקַל יִתְקַן עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה. וְהֵם
הָאֲרֻכָּה חֲרָשִׁים לְבָנִין הָעֲתִיד שֶׁיִּרְדּוּ בְּנוֹי
וּמְשַׁכְּלָל כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּפִרוּשׁ רַש"י (רֹאשׁ

ברוך אברהם לאל עליון (שם, יט), ואחר כך אמר גם אברהם אבינו ע"ה הרימותי ידי אל ה' אל עליון
(שם, כב) ואברהם אבינו ע"ה זכה וקיבל ממנו הכהונה לדורות (כמ"ש נדרים לב, ב). **תשסב.** כנאמר
בחז"ל בכמה מקומות, וראה בראשית רבה פד, ח: "וישראל אהב את יוסף (בראשית לו, ג) שכל הלכות
שמסרו שם ועבר ליעקב מסרן לו". **תשסג.** ובפרי צדיק לפרשת החודש שם: "ואליהו הוא הכהן
האחרון ואיתא בספר עשרה מאמרות (מאמר אם כל חי ח"ג סימן כג) שאף בזמן הזה אליהו מקריב
תמידין במקום המזבח, וכתב שאפשר שאליהו יש לו מקופת הלשכה מעות גנוזים לזה, ואליהו היה
לו כח שהקריב בזמן הבית בחוץ שהיה איסור כרת ומכל מקום זיכה על ידי זה את ישראל שאמרו
כולם ה' הוא האלהים (מלכים א-יח, לט)". **תשסד.** ראה יומא פו, ב: "גדולה תשובה שבשביל יחיד
שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו, שנאמר (הושע יד, ה) ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב
אפי ממנו, מהם לא נאמר אלא ממנו". ובצדקת הצדיק אות קנט: "יחיד ששב מוחלין לו ולכל העולם
כולו כמו שאמרו ז"ל (יומא פו, ב) ואיך אפשר מחילה, רק שמעורר בלבם גם כן הרהורי תשובה, ולא
כל הרוצה לעשות עצמו יחיד בזה עושה, כי לא היה עדיין, רק משיח בן דוד הוא יהיה כן, כי צריך
שיהיה נפשו כוללת מכל הנפשות, כי בלאו הכי אין הרהורי תשובתו יכולים להוליד הרהורי תשובה
במי שאין להם שייכות לנפשו, וצריך שיהיה ההרהורי תשובה כוללים כל חלקי נפשו, כי מי שכולל
כל העולם כולו אם כן יש לו כל מיני כוחות של כל העולם כולו". וכן כתב רבינו במקומות רבים
תשסה. ראה סוכה נב, א: "וספדה הארץ משפחות משפחות לבד וגו' (זכריה יב, יב) וכו' הא הספידא
מאי עבדיתיה פליגי בה רבי דוסא ורבנן חד אמר על משיח בן יוסף שנהרג וחד אמר על יצר הרע
שנהרג וכו', אמאי בכו כדדרש רבי יהודה לעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו
בפני הצדיקים ובפני הרשעים צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה, הללו
בוכין והללו בוכין, צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה ורשעים בוכין ואומרים
היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה, ואף הקדוש ברוך הוא תמה עמהם שנאמר (שם ח, ו)
כה אמר ה' צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא". **תשסו.** כמו
שכתב רבינו לעיל במאמר א, ח, ט ועוד.

לו' דחנכה וראש חדש טבת

בש"ס דיני גר חנכה בפסק במה מדליקין
[שבת כא, א - כד, א] בין דיני גר שבת, ששניהם
מאור הראשון¹ שנגזז לצדיקים².

והנה חנוכה כתב הר"ן [שבת ט, ב מדה"ר]
וכן בטור אורח חיים (סימן תרע)
שרומז חנו כ"ה, וכן הוא בתקוני זהר (תיקון
יג כט, א) ואיהו הוד תמניא יומי דחנכה
לארבעה ועשרין יומין דאינון פרוף שם
כבוד מלכותו לעולם ועד, ומיד וכו' שריא
כ"ה על ישראל בכ"ה בכסלו, ואלין אינון
כ"ה אתון דיתנדא דאינון שמע ישראל וגו',
ודא איהו חנוכה חנו כ"ה, עין שם³.

והינו שבכ"ד ימים שבכסלו היה המלחמה
והנצות⁴, והוא נגד כ"ד אותיות
יחודא תתאה פרוף שם כבוד מלכותו

טו

בפסיקתא (פרשה ד סימן א) ויקח אליהו
וגו' [מלכים א יח, לא], ילמדנו
רבנו ראש חדש שחל להיות בחנכה הואיל
שאין תפלות המוספין בחנכה וכו' מהו
שיהא צריך להזכיר של חנכה וכו' א.

וצריך להבין למה לא שאל גם על מוסף
שבת אם צריך להזכיר של חנכה,
וכדאיבעי ליה בגמרא (שבת כד, א) מהו
להזכיר של חנכה במוספין, דקאי על שבת
וראש חדש שבחנכה⁵, וכמו שאמר אחר כך
בפסיקתא בהתשובה, אחר שאמר שבראש
חדש מזכיר, אמר שבת שחלה וכו'.

אף הענין, כמו שאמרנו [מאמר א] דהופעת
גר חנכה כמו שבת, ומשעם זה נסדר

א. ז"ל הפסיקתא: "ויקח אליהו עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו
לאמר ישראל יהיה שמך (מלכים א יח, לא). ילמדנו רבינו ראש חודש שחל להיות בחנוכה, הואיל שאין
תפילות המוספין בחנוכה מי שהוא מתפלל תפילת המוספין מהו שיהא צריך להזכיר של חנוכה. למדנו
רבתינו אמר רבי סימון בשם רבי יהושע ראש חודש שחל להיות בחנוכה אף על פי שאין מוסף בחנוכה
אלא בראש חודש צריך להזכיר של חנוכה בתפילת המוספין. שבת שחלה להיות בחנוכה אף על פי
שאין מוסף בחנוכה אלא שבת צריך להזכיר של חנוכה בתפילת המוספין, והיכן הוא מזכיר, בהודאה".
וראה המשך דברי הפסיקתא לעיל מאמר יד הערה תרכט ולהלן הערה כז. **ב.** ראה רש"י שם (ד"ה
של): "בתפלת מוספין דשבת וראש חודש שבתוך ימי חנוכה מהו להזכיר על הניסים בהודאה". **ג.** ראה
לעיל הערה א. **ד.** ראה לעיל מאמר א ובמאמר ו בהערה שפה. **ה.** ראה חגיגה יב, א ובזוה"ק ח"א
קלא, א. **ו.** "תמינאה (הניגון) השמיני מהעשרה מיני נגינה שנאמר בהם ספר תהלים - ע"פ מתוך מדבש) בהודאה,
וביה הוה משבח דוד הודו לה', ודא הוד ודאי וכו', ואיהו הוד תמניא יומי דחנוכה, לארבעה ועשרין
יומין דאינון ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (שיש בהם כ"ד אותיות), ומיד דעלה זית טרף בפייה, שריא
כ"ה על ישראל בכ"ה בכסלו, ואלין אינון כ"ה אתון דיתנדא, דאינון שמע ישראל וגו', ודא איהו חנוכה
חנו כ"ה". וראה לעיל מאמר ב הערה קעב באריכות. **ז.** ראה מאירי שבת כא, ב וז"ל: "נס זה של
חנוכה בבית שני היה, שגזרה מלכות יון גזרות הרבה על ישראל לבטל דתם ונימוסיהם ומצותיהם ולצור
על עיירותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות הרבה, וטמאו כל השמנים ושאר הטהרות שהיו שם, עד
שגברה יד בני חשמונאי הכהנים ונצחום, ומנו מלך מן הכהנים ועמדה מלכות לישראל עד זמן החורבן,
ותגבורת זה היה בכסלו בכ"ד בו". וראה עוד ברמב"ם חנוכה פרק ג הלכה ג ובברכי יוסף או"ח סימן

מהדורת הגה"ה פרוס החנוכה תשפ"ג

נָחוּ בָּהֶם וּגו' [אסתר ט, כב]. וְ'חֲנּוּ' הֵינּוּ הַנִּיחָא, וְכִמּוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲנִיָּה לְשׁוֹן נִיחָא (בראשית רבה יא, ז) יַעֲקֹב שֶׁכָּתוּב בּוֹ שֶׁמִּירַת שַׁבַּת שֶׁנֶּאֱמַר [בראשית לג, יח] וַיִּחַן וּגו', שְׂמִי הַמַּעֲשֶׂה הוּא הַהֲשָׁתָדְלוּת וַיְהִי בְּנִסְעַ וּגו' יא, וּבְשַׁבַּת נִקְרָא וּבְנַחֲזָה וּגו' יב. וְזֶהוּ 'חֲנּוּ כ"ה' שֶׁבַּכ"ה הִיָּה לָהֶם נִיחָא.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ דְּאֵינּוּן כ"ה אֲתוּן דִּיחֻדָּא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. וְהוּא עַל פִּי מַה שֶׁאָמְרוּ בְּגִמְרָא (פסחים ג, א) בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי ה' אֶחָד אֶחָד אֶחָד

לְעוֹלָם וָעֶד^ח, שֶׁהִיָּה הַהֲאָרָה מִמֶּדֶת מַלְכוּת בְּחִינַת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּסְרוּ נַפְשָׁם לְלַחֹם מַעֲשִׂים כְּנֶגֶד רַבִּים כְּדִי לְשַׁמּוֹר מִצְוֹת ה' שֶׁרָצוּ לְהַשְׁפִּיחַם תּוֹרֶתָךְ. וְאַחֵר כֵּךְ בְּכ"ה בְּכֶסֶלּוֹ חֲנּוּ, שֶׁזָּכוּ לְחֲנִיחָא, וַיְכָלוּ לַעֲשׂוֹת חֲנֻכַּת הַמִּקְדָּשׁ וּלְהַדְלִיק גִּירוֹת.

וְקִבְעוּ הַחֲנֻכָּה בַּיּוֹם הַחֲנִיָּה וְלֹא בַּיּוֹם הַמְּלַחְמָה שֶׁהִיָּה אֲזִי הַנֶּסֶס, מִפְּנֵי שֶׁעָקַר קִבְיעַת הַקִּדְשָׁה בַּיּוֹם הַחֲנִיָּה, וְכִמּוֹ שֶׁקִּבְעוּ מוֹעֵד פּוּרִים גַּם כֵּן בַּיּוֹמִים אֲשֶׁר

תרע ס"ק א ובמחזיק ברכה שם. ח. ראה הקדמת תיקוני זוהר יד, א: "מ"ט אנפין טהור אנון מ"ט אתוון דפרשה דיחודא עלאה דאיהו שמע ישראל כ"ה אתוון וכ"ד אתוון דפרשה תניינא דיחודא דאיהי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. כ"ה אתוון עלייהו אתמר (שמות יט, ג) כה תאמר לבית יעקב, ובכ"ד אתוון דכלילן בהון כ"ד ספרים, דאינון כ"ד דשאוב מן ימא דאורייתא, אתמר בהון (שם) ותגיד לבני ישראל, ומאי ניהו דשאבין מניה האי כ"ד דאיהי שכינתא, כלילא מכ"ד ספרי דאורייתא, דא צדיק דאיהו נהר דנפיק מעדן עלאה וכו', ובגלותא אסתלק מניה ואתמר ביה (ישעיהו יט, ה) ונהר יחרב ויבש וכו', ואיהו דך בכ"ד ספרים, ועם כל דא דאיהו חרב ויבש אתמר ביה אל ישוב דך נכלם (תהלים עד, כא), אל ישוב דך דאיהו צדיק ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ד"ך בשכינתא, דאיהי כ"ד אתוון דיחודא". וראה עוד בזה"ק ח"א יח, א: "ה' אחד ושמו אחד, תרין יחודין, חד דעלמא עלאה (שמע ישראל הוא יחוד של ז"א - מתוך מדבש) לאתיחדא בדרגוי, וחד דעלמא תתאה ('ברוך שם' הוא יחוד של המלכות) לאתיחדא בדרגוי וכו', ה' אלהינו ה' (הם סוד חב"ד) גווינן סתימין דלא אתחזון ואתקשרן אל מקום אחד, יחודא חדא בעלאה, גווינן בקשת לתתא לאתיחדא בהו (שעל ידם המלכות מתיחדת למטה בעולמות ב"ע), חוור סומק וירוק כגווינן סתימין ואינון יחודא אחרא, רזא ושמו אחד, 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' יחודא דלתתא, יחודא עלאה 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד', דא לקביל דא". וראה לעיל הערה ו. וראה עוד בתניא שער היחוד והאמונה פרק ז. ט. וראה בדרך מצוותך (מצות נר חנוכה): "ולאבין מה שתקנו להדליק נרות על שם הנס שהיה בשמן שהיה ביום כ"ה בכסלו ולא על נס דניצוח המלחמה עם היונים שהיה בכ"ד כסליו שזהו העיקר לכאורה ולמה עשו מהעיקר טפל, וכיוצא בו מציון בפורים שקבעוהו ביום המחרת שאחר המלחמה כמו שנאמר (אסתר ט, טו-יז) והרוג בשונאיהם וגו' ב"ג ונוח ב"ד ועשה אותו יום משתה ושמחה, ובפסח נקבע היום טוב בו בזמן שהיה הנס דיציאת מצרים ומכות בכורות וכו'". י. "אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת ירש את העולם במדה וכו', אבל יעקב שכתוב בו שמירת שבת שנאמר (בראשית לג, יח) ויחן את פני העיר' נכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום, ירש את העולם שלא במדה". ובמתנות כהונה שם: "ויחן משמעה לשון שבת ומנוחה". יא. במדבר י, לה-לו: "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך. ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל". וראה פרי צדיק פקודי מאמר י: "כמו שאמרנו כבר דהאדם נקרא כל ימיו הולך, כמו שנאמר (קהלת יב, ה) כי הולך האדם אל בית עולמו וכו', וכל ימי המעשה הוא ויהי בנסוע וגו' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך וגו', ואז האדם הולך ממסע למסע, וכשבא יום השבת אז ובנוחה יאמר שובה ה' וגו'". וראה עוד פרי צדיק מסעי מאמר א. יב. ראה פרי צדיק מסעי מאמר א: "ובנוחה יאמר שובה ה' וגו' ופירש רש"י מלשון בשובה ונחת תושעון (ישעיה ל, טו), שנדרש (ירושלמי תענית פרק ה"א ג, ב) על שבת".

וְאִזּוֹ בִּימֵי הַחֲשׁוֹמוֹנָאִים הָיָה לָהֶם הַנִּיחָא
בְּכַחֲנִינָא 'יַחְוּדָא עֵילְאָה' שֶׁהִכִּירוּ הַכָּל
שֶׁהִגְזִירָה הָיָה לְטוֹכָתָם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִצְחוּ
אֶת הַיּוֹנִים וּפָרְקוּ עֲלֵם, שֶׁמֶקֶדֶם הָיוּ
מְשַׁעֲבָדִים לָהֶם וְהוֹצִיָּךְ שֶׁמֶעוֹן הַצִּדִּיק
לְצֵאת נִגְדּוֹ (כמ"ש יומא סט, א^ט), וְלֹא הִגְזִירוֹת

הָאִידְנָא לֹא אֶחָד הוּא וְכו', לְעוֹלָם הָבָא
כָּלוּ הַטוֹב וְהַמְטִיב^י, וְהִינוּ שֶׁכֵּן מוֹרָה
'הוֹי"ה אֶחָד' שֶׁהִכִּל לְטוֹכָה, שֶׁכֵּן מוֹרָה שֶׁם
זֶה עַל רַחֲמִים^י וְחָפֵץ רַק לְהַמְטִיב, רַק בְּעוֹלָם
הַזֶּה אֵין זֶה בְּהִתְגַּלּוּת שִׁיכִירוֹ הַטוֹכָה
בְּהִתְפָּךְ גַּם כֵּן, וְזֶה יִתְגַּלֵּל רַק בַּיּוֹם הַהוּא^{טו}.

יג. ז"ל הגמרא שם: "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (זכריה יד, ט), אטו האידנא לאו אחד הוא, אמר רבי אחא בר חנינא, לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, לעולם הבא כולו הטוב והמטיב (שאין שם בשורה רעה - רש"י). ושמו אחד, מאי אחד אטו האידנא לאו שמו אחד הוא, אמר רב נחמן בר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י. סבר רבא למדרשה בפירקא, אמר ליה ההוא סבא לעלם כתיב". וראה בצ"ח (פסחים שם): "שמעתי בילדותי מהמנוח הרב החסיד המוכיח הגדול המפורסם מוהר"ר אפרים רישר זצלה"ה מגיד דק"ק בראד, פירוש המאמר הזה וכו', ואמר הוא המנוח ז"ל דכתיב (ישעיה יב, א) אודך כי אנפת בי, לפי שמעליון לא תצא הרעות ואין דבר רע בא מהקב"ה והכל הוא לטובה, ואפילו הפורעניות שבא על האדם אינו רעה אבל טובה לזכך אותו ולהכניע יצר הרע ולטהר הנשמה שיזכה לעולם שכולו טוב, אלא שהאדם בעולם הזה אינו מבין הדבר לאשורו ונדמה בעיניו כאילו הוא רעה וכו', אמנם לעתיד לבוא כשזוכה לזה במהרה נאמר ביום ההוא אודך כי אנפת בי, שנותן הודאה לשעבר על שנתאנף בו הקב"ה לפי שעה להטיבו באחריתו. וזהו כוונת המאמר כאן, בעולם הזה אומר על בשורות רעות דיין האמת, שסובר שזהו מצד מדת הדין, ולעולם הבא כולו הטוב והמטיב, פירוש שיראה למפרע שכולו היה מדת טובה והיה לו לברך על הכל הטוב והמטיב. אלו דברי הרב מוהר"ר אפרים זצ"ל". יד. בראשית רבה לג, ג. טו. ראה פרי צדיק ל"ד אדר ראשון מאמר א: "כמו שאמרו (פסחים נ, א) ביום ההוא יהיה ה' אחד אטו האידנא לאו אחד הוא וכו', לעולם הבא כולו הטוב והמטיב, ופירש רש"י שאין שם בשורה רעה, והיינו שבעולם הזה יש היפך הטוב ואז לא יהיה זה, שיכירו הטובה. ובאמת גם בעולם הזה אומרים פעמיים בכל יום בקריאת שמע ה' אחד, אבל מי שזוכה לזה מרגיש באמת בשעת קריאת שמע שה' אחד דכולו הטוב והמטיב, והיינו שהכל לטובה, וכמו שאמר רבי עקיבא (ברכות ס, ב) לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ורבי עקיבא הראה להם תיכף שכל הנעשה הוא לטובה, ואמר להו לאו אמרי לנו שכל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה, ולא כמו שאמר מקודם חייב אדם לברך וכו' לקבולינהו בשמחה, והיינו שאף שיודע שאינו טוב מכל מקום יברך בשמחה וכו', אבל מדת רבי עקיבא היה שהכיר שהמעשה הוא לטובה ממש ואינו ככלל רע, וכמו שיכירו לעולם הבא דכולו הטוב והמטיב". טז. "שבקשו כותיים את בית אלהינו מאלכסנדרוס מוקדון להחריבו ונתנו להם, באו והודיעו את שמעון הצדיק, מה עשה לבש בגדי כהונה ונתעטף בבגדי כהונה ומיקירי ישראל עמו ואבוקות של אור בידיהן, וכל הלילה הללו הולכים מצד זה והללו הולכים מצד זה עד שעלה עמוד השחר, כיון שעלה עמוד השחר אמר להם מי הללו, אמרו לו יהודים שמרדו בך, כיון שהגיע לאנטיפטרוס זרחה חמה ופגעו זה בזה, כיון שראה לשמעון הצדיק ירד ממרכבתו והשתחוה לפניו, אמרו לו מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה, אמר להם דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי, אמר להם למה באתם, אמרו אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחרב יתעון עובדי כוכבים להחריבו, אמר להם מי הללו, אמרו לו כותיים הללו שעומדים לפניך, אמר להם

בו התגלות מאור שנברא ביום ראשון
דכתיב [בראשית א, ד] וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם
כִּי טוֹב, וְאָז זֹכֵינ׳ לְהַשִּׁיג שְׁהַפֵּל לְטוֹבָה,
וְאָף פֶּשְׁהוּא בַּתוֹךְ הַעֲבֹדָה הַקָּשָׁה יֵשׁ לוֹ
נִיחָא, בִּינן שְׁהוּא לְטוֹבָה י״.

וְכֵן אֵימָת בּוֹהֵר הַקְּדוֹשׁ (ח״א קלא, א) כִּי יָבוֹא
טוֹב [ירמיה יז, ה] דָּא תַּחֲזִית הַמֶּתִים וְיִתְנַהֵר
הַהוּא נְהוּרָא דְזַמִּין וכו׳ ט, וְהִינּוּ שְׁפִהֲתַגְלוֹת
מֵאֹר הָרֵאשׁוֹן זֹכֵינ׳ לְהַשִּׁיג הַטוֹב הָאֲמָתִי.

בּוֹדָאֵי לֹא הָיוּ קָמִים פִּנְגְּדוֹ, רַק עַל יְדֵי
הַגְּזִירָה שֶׁרָצוּ לְהַעֲבִירָם עַל דָּתָם מְסֻרֵי עֲצָמָם
לְמִיתָה לְהִלָּחֵם נִגְדּוֹ, וְנַעֲשֶׂה לָהֶם הִגָּס וּפְרָקוֹ
עֲלֵם מַעַל צִוְּאֵרֵיהֶם. וְזֶהוּ רָמַז כ״ה אֲתָנּוֹן
שְׁפִיחֻדָּא עִלְאָה שְׁכַתָּב בְּתַקְוָנִי זֶהר.

וְכֵן בְּשִׁפְתָּ כְּתִיב [ישעיה יד, ג] בְּיוֹם הַנִּיחַ ה׳
לָךְ מַעֲצָבָךְ וּמִרְגָּזְךָ וּמִן הַעֲבֹדָה הַקָּשָׁה
וּגו׳, שְׁנִדְרֵשׁ (זוהר ח״א מח, ב ושאר מקומות)
עַל יוֹם הַשְּׁכַתָּ שְׁהוּא יוֹם הַנִּיחַ, וְהִינּוּ דִּישׁ

הרי הם מסורין בידיכם וכו״. וראה מגילה יא, א ״ולא געלתיים (ויקרא כו, מד) בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כהן גדול״. יז. וכעין זה כתב רבינו לענין נס פורים וז״ל בפרי צדיק לראש חדש אדר ראשון מאמר א: ״ובאמת גם בעולם הזה אומרים פעמיים בכל יום בקריאת שמע ה׳ אחד, אבל מי שזוכה לזה מרגיש באמת בשעת קריאת שמע שה׳ אחד דכולו הטוב והמטיב, והיינו שהכל לטובה, וכמו שאמר רבי עקיבא (ברכות ס, ב) לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד ורבי עקיבא הראה להם תיכף שכל הנעשה הוא לטובה ואמר להו לאו אמרי לכו שכל מה שעושה הקב״ה הכל לטובה, ולא כמו שאמר מקודם חייב אדם לברך וכו׳ לקבולינהו בשמחה, והיינו שאף שיודע שאינו טוב מכל מקום יברך בשמחה וכו׳, אבל מדת רבי עקיבא היה שהכיר שהמעשה הוא לטובה ממש ואינו בכלל רע, וכמו שיכירו לעולם הבא דכולו הטוב והמטיב וכו׳, וכשזוכה להשיג היחוד אז הוא בשמחה שמכיר דהכל לטובה. וזה היה שורש נס פורים וכו׳ ואז הכירו הכל הטובה שהיה על ידי גזירת המן דלולי הגזירה לא היה אופן שיבקשו מאחשורש לעשות מחיית עמלק ולהרוג מעמו, ורק על ידי גזירת המן נהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם (אסתר ט, א) ואז הכירו הכל הטובה ולא היה גזירה רעה מעיקרה כלל רק סיבה לטובה שיוכלו לעשות מחיית עמלק. ולא כמו גאולת מצרים שבשעת הצרה היה צרה באמת רק אחר כך נגאלו הימנה ויצאו לרוחה, מה שאין כן כאן שהכירו שהיה מעיקרו לטובה, וכמו שאומרים (ברכת אשר הניא) כי פור המן נהפך לפורנו שהגורל היה לטובתינו שנוכל לעשות מחיית עמלק מה שלא היה אפשר בלאו הכי״. יח. וכעין זה כתב רבינו במקומות רבים, וראה פרי צדיק שופטים מאמר ט: ״וכמו שנדרש בזהר הקדוש (ח״א מח, ב) הפסוק (ישעיה יד, ג) ביום הניח ה׳ לך מעצבך וגו׳ על יום השבת שיש יום שה׳ יתברך נותן נייחא בלב ישראל אף כשהוא עוד בתוך העבודה הקשה מכל מקום יש לו נייחא בלב על ידי שמופיע הדעת בלבו שהכל מה׳ יתברך ורק בדמיון נדמה השעבוד בעולם הזה הדומה ללילה כגחלת בוערה אבל באמת יבא הבוקר ויראו עין בעין שהכל מה׳ יתברך וכו׳ ומזה יש נחמה אף בהווה שהנצח של ישראל לא נפסק לעולם״. ובפרי צדיק בראשית מאמר י: ״והוא על פי מה שאמרו (זוה״ק ח״א מח, ב) דדרש ביום הניח לך ה׳ מעצבך וגו׳ (ישעיה יד, ג) על יום השבת. והוא מדכתיב ביום הניח ולא כתיב בהניח ומזה דרש דקאי על יום השבת שהוא יום מנוחה. ולא יצוייר שישכח כל צערו אף שהוא עוד בעבודה קשה. רק כשה׳ יתברך נותן המנוחה בלב במתנה וכו׳ והיינו שהנייחא יהיה על ידי שניתן בהם קדושה שמכירין שהכל מה׳ יתברך והוא צופה לטובה תמיד ועל ידי זה יש לו נייחא מכל צער, מעצבך ורגזך, היינו מעצב היצר הרע וכו׳ ורגזו היצר הרע שצריך להרגיז עליו היצר טוב (ברכות ה, א) ומן העבודה הקשה אשר עובד בך שאף שהוא עוד בתוך העבודה הקשה אף על פי כן יהיה לו נייחא מחמת שמכיר שהוא מה׳ יתברך והוא לטובה״. יט. ראה זוה״ק שם:

וְזֶה זְכוּ בַחֲנֻכָּה, וְכֵן זֹכִין בְּכָל שָׁבֶת.

וְעַל כֵּן לֹא שָׁאֵל בַּפְּסִיקְטָא אִם מְזַכְּרִין בַּמוֹסָף שָׁבֶת שֶׁל חֲנֻכָּה, דְּבִנְדָּא מְזַכְּרִין שֶׁהֵם מַעֲיִן קִדְּשָׁה אַחַת.

וְשָׁאֵל עַל מוֹסָף רֹאשׁ חֲדָשׁ אִם מְזַכְּרִין שֶׁל חֲנֻכָּה, וְאָמַר דְּמְזַכְּרִין, וְהֵינּוּ דְּבַמוֹסָף רֹאשׁ חֲדָשׁ יֵשׁ בּוֹ גַּם כֵּן הוֹפְעָה מִפְּתוּר עֲלִיוֹן, וְכִמּוֹ שְׁאֲמְרוּ בְּזֵהר הַקִּדּוּשׁ (ח"ג ע"ט, ב) וְאוֹף הֵכִי בַּחֲדָתוֹתֵי סִיְהָרָ דְּהָא נִהִיר וְכוּ' דְּנִהִירוּ דַּעֲתִיקָא². וּמִהָאֵי טַעְמָא פְּתַב הָאָר"י ז"ל [פְּרִי עֵץ חַיִּים שַׁעַר רֹאשׁ חוֹדֶשׁ

פֶּרֶק א'] שְׁאוּמְרִים קִדְּשַׁת פְּתוּר בַּמוֹסָף רֹאשׁ חֲדָשׁ, רַק דְּכָתַב שֶׁהֵאָרָה רַק כָּל זְמַן מוֹסָף כ"א, וּבְזֶה אֵינּוּ דוֹמָה לְשָׁבֶת.

וְכֵן בַּחֲנֻכָּה הֵאָרָה כָּל הַיּוֹם, דְּזֶה שְׁאוּמְרִים [נוסח הנרות הללו] וְכָל שְׁמוֹנֶת יְמֵי חֲנֻכָּה הַנֵּרוֹת הִלְלוּ קוֹדֶשׁ הֵם, שְׁמוּרָה שֶׁהוֹפְעַת הָאוֹר וְהַקִּדְּשָׁה כָּל שְׁמוֹנֶת הַיָּמִים וְלֹא רַק בַּשָּׁעָה הַדְּלֻקָּת נֵרוֹת, וְהוּא פְּעִין הוֹפְעַת שָׁבֶת, רַק אֵינּוּ דוֹמָה בְּעֶרְךָ הַקִּדְּשָׁה, דְּחֲנֻכָּה מִתֵּר בְּמִלְאָכָה כ"ב, וּמִכָּל מְקוֹם עֲנִין הוֹפְעַת הַקִּדְּשָׁה מַעֲנִין אֶחָד מִהוֹפְעַת אוֹר שְׁנִכְבָּרָא בְּיוֹם רֹאשׁוֹן.

"אמר רבי חזקיה, אי תימא דכל גופין דעלמא יקומו ויתעורו מעפרא, אינון גופין דאתנטיעו בנשמתא חדא מה תהא מנייהו (ר"ל אם בכמה גופים נתגלגה רק נשמה אחת אם כן איזה גוף יקום עם אותה הנשמה - מתוק מדבש), אמר רבי יוסי, אינון גופין דלא זכו ולא אצלחו הרי אינון כלא הוו, כמה דהוו עץ יבש בההיא עלמא הכי נמי בההוא זמנא, וגופא בתראה דאתנטע ואצלח ונטע שרשוי כדקא יאות יקום. ועליה כתיב (ירמיה יז, ח) והיה כעץ שתול על מים וגו' והיה עלהו רענן וגו', דעבד איבין ונטע שרשין ואצלח כדקא יאות, ועל ההוא גופא קדמא דלא עבד איבין ולא נטע שרשין כתיב (שם, ו) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב וגו', כי יבוא טוב דא תחיית המתים ויתנהיר ההוא נהורא דזמין לאנהרא להו לצדיקא דהוה גניז קמיה מיומא דאתברי עלמא דכתיב (בראשית א, ד) וירא אלהים את האור כי טוב, וכדין זמין קב"ה לאחיא מתיא, וכתיב (מלאכי ג, ב) וזרחו לכם יריא שמי שמש צדקה וגו', וכדין יתגבר טוב בעלמא, וההוא דאתקרי רע יתעבר מעלמא כדאמרן, וכדין אינון גופין קדמאי ליהוו כלא הוו". וראה לעיל מאמר יג הערה תרסה. כ. "אמר רבי שמעון, כתיב (ישעיה סו, כג) והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו, אמאי שקיל דא כדא, אלא כולא בחד דרגא סליקו (אלא הכל עולה במדרגה אחת כי חודש הוא בחינת מלכות ושבת הוא בחינת ז"א), דא אזדווג בדא (וזה מתייחד בזה, כי בין בשבת ובין בחודש יש יחוד זו"ן), וחדוותא דדא לא אשתכח אלא כד אתגלי עתיקא קדישא (והשמחה של זה בזה בסוד היחוד לא נמצאת אלא כשמתגלה עתיקא קדישא, ר"ל שאין יחוד זו"ן אלא אם כן נמשכת הארת היחוד מא"א ולמעלה עד א"ס ב"ה), וכדין חדוותא דכולא. ותנינן כתיב (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת, ליום השבת ממש, שבחא דקא משבח קודשא בריך הוא (שהוא ז"א), כדין חדוותא אשתכח, ונשמתא אתוספת, דהא עתיקא אתגלי, וזווגא יזדמן. אוף הכי בחדותותי סיהרא (בחדוש הירח שהוא ראש חודש), דהא נהיר לה שמשא (השמש שהוא ז"א) בחדוותא דנהירו דעתיקא לעילא, בגיני כך האי קרבנא הוא לעילא (בגלל כך הקרבן של ראש חודש הוא עולה למעלה), בגין דיתבסם כלא, וישתכח חדוותא בעלמא, ועל דא, הביאו עלי כפרה, דייקא מלה". כא. "והנה בראש חודש יש לה שתי עליות, אחת בתפילה דשחרית וכו', אחר כך במוסף עולה עד ראשי יעקב דהיינו שיעור כתר הז"א, ולכן אנו אומרים כתר. אבל אין עלייה זו אלא לפי שעה לבד בשעת התפלה לבד ותו לא, וזהו מוסף שיש לה תוספת זה בראש חודש יותר מימי החול".

כב. ראה שולחן ערוך סימן תרע"ע סעיף א.

וְעַל זֶה הוּא חֲנֻכַּת הַבֵּית שְׁנֵי שָׁנִים בְּכָל יוֹם בְּיָמֵי חֲנֻכַּת חֲנוּךְ בְּאֹרֶיךָ.
וְכֵן בְּשִׁבְתְּ מִפְּרִשׁ בְּסִפֵּר הַבְּהִיר [סימן קס]
לְקַח שְׁבִיעִי וְשֵׁם לָהֶם בְּמִקְוָמוֹ וְהִשָּׁאֵר
גְּנוּז וְכו', וְהָיָא גַם כֵּן חֲנֻכַּת חֲדָשָׁה
בְּאֹרֶיךָ, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ (תיקוני זוהר תיקון

מח פה, א) לְדִרְתָּם [שמות לא, טו] דְּעֵבִיד לֹון
דִּירָה בְּתָרִי בְּתִי לִיבְא'י. וְהֵם מַעֲנִין
אֶחָד כְּאָמֹר:

וְהָשֵׁב בְּפִסְקִתָּא [שם סימן ב] הַשְׁוִי שֶׁל
מִשָּׁה וְאֶלְיָהוּ, עֵינֵי שָׁם י. וְאָמַר

כג. ראה לעיל מאמר יג: "הענין הוא שבכל דור ודור יש חנוכה זו, שה' יתברך עושה לו דירה בלב ישראל שנעשה משכן להשכינה, ועל זה עושין חנוכה בכל יום על חנוכת השראת השכינה בלב בני ישראל וכו', והיינו שבכל יום מתגלה חנוכה חדשה בלב ישראל שה' יתברך עושה לו דירה בלבם, ונרות המקדש ונרות חנוכה וכן נר שבת כולם מורה על אור תורה שבעל פה, ונתבאר כמה פעמים" ולהלן מאמר כה: "אך כבר דקדקנו למה תיקנו באמת לקרות בחנוכה בפרשת נשיאים וכו', והיינו שעיקר המכוון בבריייתו של עולם היה שיהיה עיקר שכינה בתחתונים, וביום השבת נתעלה וישב על כסא כבודו, והיינו שקבע שכינתו בתחתונים, ואז עשה חנוכה. וכן חנוכת המשכן ובית המקדש. וכן היה חנוכת החשמונאים שתיקנו שכל אחד מישראל יעשה חנוכת הבית שה' יתברך שוכן בלב בני ישראל. וזה יכולים לעשות בימים ההם בזמן הזה". כד. "ישב רבי ברכיה ודרש, מאי האי דקא אמרינן כל יומא 'העולם הבא' ולא ידעינן מאי קאמר, העולם הבא מתרגם עלמא דאתי, מלמד שקודם שנברא העולם עלה במחשבה לברוא אור גדול להאיר, ונברא אור גדול שאין כל בריה יכולה לשלוט בו, צפה הקב"ה שאינן יכולין לסובלו, לקח שביעי ושם להם במקומו, והשאר גנוז לצדיקים לעתיד לבוא, אמר אם יזכו בזה השביעי וישמרוהו אתן להם זה לעולם אחרון, והיינו דכתיב העולם הבא שכבר בא מקודם ששת ימי בראשית, הדא הוא דכתיב (תהלים לא, כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם". כה. ראה לעיל הערה כג. כו. ז"ל התיקונים: "בראשית תמן תר"י תמן שב"ת (במילה בראשית יש אותיות תרי ואותיות שבת - מתוק מדבש), ואינון תרי שבתות (והם רומזות על שתי שבתות), עלייהו אתמר ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וגו'. תרין זמנין אדכיר הכא שבת, לקבל שכינתא עלאה ותתאה (כנגד שכינה העליונה שהיא בינה ושכינה התחתונה שהיא המלכות). 'לדרתם' (שמות לא, טז) מהו לדרתם, אלא זכאה איהו מאן דעביד לון דירה בשבת בתרי בתי ליבא (בחלל הימיני תשרה בו הבינה ובחלל השמאלי המלכות), ואתפני מתמן יצר הרע דאיהו חלול שבת. 'ברית עולם' (שם) דא צדיק, דשריין תרוייהו עליה, חד לאמלאה ליה (הבינה שורה בו למלאהו במוחין דגדלות) וחד לאתמליא מניה (והמלכות מתייחדת עם ז"א כדי להתמלות ממנו וכו'). כז. ז"ל הפסיקתא שם: "ויקח אליהו וגו', כך פתח רבי תנחומא בי רבי אבא 'ובנביא העלה ה' את ישראל ממצרים' (הושע יב, יד) זה משה, 'ובנביא נשמר' (שם) זה אליהו. אתה מוצא שתי נביאים עמדו להם לישראל משבטו של לוי משה ראשון ואליהו אחרון, ושניהם גואלים את ישראל בשליחות, משה גאלם ממצרים בשליחות ועתה לך ואשלחך אל פרעה וגו' (שמות ג, י), ואליהו גאלם לעתיד לבא בשליחות הנה אנכי שולח לך את אליהו הנביא וגו' (מלאכי ג, כג), משה שגאלם ממצרים תחלה עוד לא חזרו ונשתעבדו במצרים ואליהו כשיגאל אותם מן הרביעית מאדום עוד אינם חוזרים ומשתעבדים אלא היא תשועת עולם. ואת מוצא שמשה ואליהו שוין זה לזה בכל דבר, משה נביא אליהו נביא, משה נקרא איש האלהים (דברים לג, א) ואליהו נקרא איש האלהים (מלכים א יז, יח), משה עלה למעלה ואליהו עלה למעלה וכו', ומשה הרג את המצרי ואליהו הרג את חיאל וכו', משה כינס את ישראל להר סיני ואליהו כינסם להר הכרמל, משה ביער עובדי עבודה זרה שימו איש חרבו על יריכו וגו' (שמות לב, כז) ואליהו ביער

וַאֲתָא שָׁם אֶלְמָלָא שְׁלֹשׁ מִקְרָאוֹת הִלְלוּ
נִתְמוּטְטוּ רַגְלֵיהֶם וְכוּ' כ"ט.

וְהִינֵנוּ שְׁאָז הוֹפִיעַ לָהֶם מְאוֹר הַגְּנוּז,
מַעֲתִיקָא, שֶׁהוּא אִם יִהְיוּ חֲטָאִיקִים

כְּשֵׁנִים הִלְלוּ שְׁסֻדּוּרוֹת וּבָאוֹת מִשְׁשֶׁת יָמֵי

בְּרָאשִׁית וְכוּ' כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ (כמ"ש שבת פט,

ב) לא, וְהִינֵנוּ שְׁבִמְאָמֵר בְּרָאשִׁית כְּתִיב תִּהְיוּ

וְכָהוּ שְׁמַרְמֹז לְמַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל רְשָׁעִים (כמ"ש

בבראשית רבה ב, ה), וְכִשְׁזוֹכִין לְהַתְּגַלּוֹת מְאוֹר

זֶה עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ

מִשֶּׁה כִּנְסָה אֶת יִשְׂרָאֵל לְהָרִי סִינִי וְאַלְיָהוּ
כִּנְסָם לְהָרֵי הַכְּרִמָּל [ראה מלכים א פרק יח], וְהִינֵנוּ

שְׁאֲלָיָהוּ הוֹפִיעַ לָהֶם הַהַתְּגַלּוֹת מְעִין

הַהַתְּגַלּוֹת הָרִי סִינִי, שְׁעַל יְדוֹ אָמְרוּ ה' הוּא

הָאֱלֹהִים [שם פסוק ט].

וְאִזְּ אָמַר אֲלֵיָהוּ הַפְּסוּק וְאַתָּה הִסְבַּתְּ אֶת

לָבָם אַחֲרֵינִית [שם, לו], וְאַמְרוּ עַל זֶה

(ברכות לא, ב) אֲלֵיָהוּ הִטִּית דְּבָרִים כְּלָפִי

מַעֲלָה וְכוּ', וְאַמְרוּ שְׁחֹזֵר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

וְהוֹדָה לוֹ דְּכְתִיב [מיכה ד, ו] וְאַשֶּׁר הִרְעוּתִי כִי.

עבודה זרה ותפוש נביאי הבעל ושחטם, משה קנאי מי לה' אלי (שם, כו) ואליהו קנאי ויאמר אליהו
לכל העם גשו נא אלי (מלכים א-יח, לו) וכו', משה קיבלו ישראל על ידו אהבתו של מקום כל אשר
דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כד, ז) ואליהו קבלו על ידו אהבתו של מקום שנאמר ה' הוא האלהים".

וראה עוד שם באריכות. **כח.** ז"ל הגמרא שם: "אמר רבי אלעזר אליהו הטיח דברים כלפי מעלה
שנאמר ואתה הסבות את לבם אחורנית. אמר רבי שמואל בר רבי יצחק מנין שחזר הקדוש ברוך הוא
והודה לו לאלהיו (לדבריו הודה לאחר זמן בנבואת נביאים אחרים - רש"י) דכתיב ואשר הרעותי (וישא דקרא

אוספה הצולעה והנדחה אקבצה ואשר הרעותי אני גרמתי להם שבראתי יצר הרע)". **כט.** "אמר רבי חמא ברבי
חנינא אלמלא שלש מקראות הללו (שמעידין שיש ביד הקדוש ברוך הוא לתקן יצרנו ולהסיר יצר הרע ממנו -
רש"י) נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל (נתמוטטו רגלינו במשפט, אבל עכשיו יש לנו פתחון פה שהוא גרם

לנו שברא יצר הרע), חד דכתיב ואשר הרעותי, וחד דכתיב (ירמיה יח, ו) הנה כחומר ביד היוצר כן אתם
בידי בית ישראל, וחד דכתיב (יחזקאל לו, כו) והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר, רב
פפא אמר מהכא (שם, כז) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחוקי תלכו". **ל.** וראה בהערה

הבאה. **לא.** וראה תקנת השבין אות טו: "ועל כן משיח בן דוד וכו' שהוא יבער כל שורש הרע מן
העולם עד שיבולע גם המות הבא מזהמת נחש וכו' ואז יבוקש עוון ישראל ואיננו (ירמיה נ, כ) כי כל
החטאים כשלג ילבינו (ישעיה א, יח) כאשר יתגלה שהכל היה רק בסיבת היצר והזהמה הסובבת ולא

מעצם שורשם, וכשיבוער זה יחזור להאיר נרו כבראשונה, והוא האור של ששת ימי בראשית הגנוז
לצדיקים לעתיד לבוא (חגיגה יב, א) שיהיו כולם צדיקים דאז יתגלו ענינים הכל שהוא כן. ובעולם הזה
אי אפשר להשיג זה שעדיין אין התגלות מאורו של משיח". ובפרי צדיק לך לך מאמר ז: "טל נדרש

על טלא דעתיקא וכו' והיינו טל שעתיד בו הקב"ה להחיות את המתים (שבגמרא שבת פט, א) והוא
טלא דעתיקא מאור הראשון שנגנז לעמלי תורה שבעל פה כמו שאמרו (תנחומא נח ג) וכו' שהוא טלא
דעתיקא על דרך מה שאמרו (שבת פט, ב) אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי

בראשית ועד עכשיו כשלג ילבינו, והיינו שעל ידי תשובה מאהבה יתברר שכן במאמר בראשית שלא
נאמר בו ויאמר שהוא שכל הנעלם מכל רעיון כבר הוזכר תוהו ובהו שמרמז למעשיהן של רשעים
(כמ"ש בראשית רבה ב, ה), והיינו שכן היה המכוון להיות ברישא חשוכא והדר נהורא כדי שיהיה יתרון
האור מתוך החושך ועל דרך מה שאמרו (זוה"ק ח"ב קפד, א) דהא לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו

חשוכא וכו', ואז כשלג ילבינו שיהיו כזכיות וכו' שכן היה מסודר ובא ממאמר בראשית מעתיקא
וכשלג ילבינו שיהיו כזכיות".

שְׁנַעֲשׂוֹת זְדוּנוֹת לוֹ פְּזָכוֹת לִי, וְכֵן אָמַר
אֵלָיו 'וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת לִבִּי אַחֲרָיִת' לִי,
שֶׁהָיָה בֵּינוֹ שִׁכְנָסָם שָׁבוּ כָּלָם לָהּ יִתְבָּרַךְ
וְאָמְרוּ הִיחֹדֵד 'ה' הוּא הָאֱלֹהִים'. וְאוֹר זֶה
מַעֲיֵן אוֹר שֶׁל מִתֵּן תּוֹרָה לִי.

וְכֵן בְּמַעֲשֵׂי חֲשׁוֹנוֹאִים בְּגִזְרַת יוֹן שֶׁנִּדְרָשׁ
עֲלֵיהֶם [שם, ד'] 'וְחֻשָּׁן' [בראשית א, ב]

שֶׁהַחֲשִׁיכָה עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְכו', וְהֵינּוּ
שָׂרְצוּ לְבָטֵל מֵהֶם אוֹר תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה,
וְזֶהוּ 'עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל' דִּהְסַנְהֶדְרִין נִקְרְאוּ
עֵינֵי הָעֵדָה לִי, וְהֵם רָצוּ לִפְשֵׁט חֻמָּתָם
וְהַמִּינוֹת שֶׁהָיָה בְּקִלְפָּה בְּזֶה לַעֲמַת זֶה נִגְדָּה
קִדְשֵׁת תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה, וְרָצוּ לְהִטִּיל בָּהֶם
זוֹהָמָא לִי. וְאַחֲרָיו שֶׁנִּגְבְּרוּ עֲלֵיהֶם וְנִצְחָנוּם,
נִתְגַּלָּה לָהֶם מְאוֹר הָרָאוֹשׁוֹן לִי, וְהוּא מִבְּחִינַת

לִב. ראה יומא פב, ב: "אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות וכו' כאן מאהבה".
וראה פרי צדיק וישב מאמר יא: "לעתיד יברר ה' יתברך, על ידי שיעשו כל ישראל תשובה מאהבה,
שיהיו זדונות נעשות זכויות, והוא מה שאמרו (שבת פט, ב) אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות
ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו וכו', שבאמת גזרה כן חכמתו יתברך שמו כשהאציל הבריאה
שיהיה ברישא חשוכא והדר נהורא דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא כמו שאמרו בזוהר
הקדוש (ח"ב קפד, א), ואז כשלג ילבינו, שזדונות נעשות זכויות, והיינו שאז יברר ה' יתברך שלא היה
הדבר נעשה בבחירתו כלל, וכמו שכתב האר"י ז"ל שבמקום שיש ידיעה אין בחירה כלל". ובפרי
צדיק ויחי מאמר טו: "והיינו שבעל תשובה יכול להמשיך משער החמישים שהוא לבעל תשובה
שמורה אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית כשלג ילבינו ונעשה
מזדונות זכויות, וזה רק על ידי ה' יתברך, שמופיע זה למי שעושה תשובה מאהבה". וראה לעיל
מאמר יג ובהערות תרמו - תרמח. לג. וראה צדקת הצדיק אות מ: "עיקר התשובה הוא עד שיאיר
ה' עיניו שיהיו זדונות כזכויות, רצה לומר שיכיר ויבין שכל מה שחטא היה גם כן ברצון ה' יתברך,
כמו שאמרו ז"ל (ברכות לא, ב) שלושה פסוקים וכו' ואתה הסבות את לבם (מלכים א יח, לו) ואשר
הרעותי וגו' (מכה ד, ו), וכטעם ידיעה ובחירה שביאר האר"י ז"ל בסוף ספר ארבע מאות שקל כסף
ששניהם אמת כל אחד במקום בפני עצמו במקום הבחירה שם אין מקום לידיעה ובמקום הידיעה
שם באמת אין מקום לבחירה, וכשמשיג לאור זה העצום אז שבו כל זדונותיו בלתי יוצאים מעומק
ידיעת ה' יתברך והוא ודעתו ורצונו הכל אחד" וראה בדובר צדק אחרי מות אות ד. לד. דברים
ד, לה: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו". וראה עוד בזוה"ק ח"ב קסא, א-ב
ולעיל מאמר יג. לה. ז"ל המדרש שם: "והארץ היתה תוהו (בראשית א, ב) זה גלות בכל וכו' 'ובוהו'
זה גלות מדי וכו' 'וחושך' זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהיתה אומרת להם
כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל, 'על פני תהום' זה גלות ממלכת הרשעה שאין
להם חקר כמו התהום מה התהום הזה אין לו חקר אף הרשעים כן, 'ורוח אלהים מרחפת' זה רוחו
של מלך המשיח היאך מה דאת אמר (ישעיה יא, ב) ונחה עליו רוח ה', באיזו זכות ממשמשת ובאה
המרחפת 'על פני המים' בזכות התשובה שנמשלה כמים שנאמר (איכה ב, יט) שפכי כמים לבך".
לו. ראה במדבר טו, כד. לז. ונתבאר לעיל במאמר א, ב. לח. ראה לעיל מאמר יג: "ואיתא
(בראשית רבה ב, ד) וחושך (בראשית א, ב) זה יון וכו', וכיון דכתיב אחר כך (שם, ג) יהי אור, והיינו דיהיה
נהורא ההוא דנפק מגו חשוכא, מורה שהאור שנעשה על ידי החושך שהוא יון הוא מהאור הראשון".
ובמאמר ז: "ודייקא אז על ידי הצער והגזירה נתיסד התורה שבעל פה כמו שאמרו (בראשית רבה ב,
ד) וחושך זה יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, ודייקא על ידי זה ויאמר אלהים יהי אור
(בראשית א, ג), והיינו הארת תורה שבעל פה, וכדאיתא (תנחומא נח ג) שעל עמלי תורה שבעל פה נאמר

אֹרֹךְ שֶׁל מְשִׁיחַ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ [בראשית רבה שם] 'וְרוּחַ אֱלֹהִים' [בראשית שם] זֶהוּ רוּחוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ 'עַל פְּנֵי הַמַּיִם' [שם] בְּזִכּוֹת הַתְּשׁוּבָה שֶׁנִּמְשָׁלָה בְּמַיִם וכו' לט.

וּכְתִיב [ויקרא טז, כב] וְנִשָּׂא הַשָּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֶיךָ, וְנִדְרָשׁ [בראשית רבה סה, טו] עֲוֹנוֹת תָּם מ'. וְאָף יוֹן נִקְרָא הַשָּׁעִיר וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּדִנְיָאֵל [ח, כא] וְהִצְפִּיר הַשָּׁעִיר מִלֶּךְ יוֹן וְגו'. וְכֵן אֵימָא [בראשית רבה סה, כב] 'וַיִּרַח אֶת רִיחַ בִּגְדָיו' [בראשית כז, כז] כְּגוֹן יוֹסֵף מְשִׁיחָא וְיָקוֹם אִישׁ צְרוּרוֹת

וכו' מ', וּמַעֲשֵׂה יָקוֹם אִישׁ צְרוּרוֹת הָיָה בְּגִזְרַת יוֹן, שֶׁהָיָה בֶּן אֲחוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי בֶּן יוֹעֶזֶר שֶׁנֶּהְרַג אָז מ"ב, וְעַל יְדֵי שֶׁהִכְנִיס בּוֹ אֶז הַהוּר תְּשׁוּבָה קִיָּם בְּעֶצְמוֹ אֲרָבַע מֵיתוֹת וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶּן יוֹעֶזֶר שֶׁקָּדְמוֹ לְגֹן עֶדֶן. וְדָרַשׁ 'רִיחַ בִּגְדָיו' כְּמוֹ רִיחַ בּוֹגְדָיו (כמ"ש סנהדרין לז, א), וְהִינּוּ שֶׁעָלָה רִיחַ שְׁלָהֶם, וְנִתְבָּרַר שֶׁמַּעֲשֵׂה בּוֹגְדָיו רַק מִה שֶׁלִּבְשׁ בִּגְדֵי וּלְבוּשׁ עֲשׂוּמִי שֶׁנִּקְרָא בַּתּוֹרָה [בראשית שם, יא] 'אִישׁ שָׁעִיר' וַיִּוֹן נִקְרָא בְּדִנְיָאֵל שָׁעִיר.

הַעַם הַהוֹלְכִים בַּחוּשׁ רָאוּ אֹר גָּדוֹל (ישעיה ט, א) אֹר הָרָאשׁוֹן וכו'". לט. רָאָה לַהֲלֹךְ רִישׁ מֵאִמֶּר כֵּא. מ'. "וְנִשָּׂא הַשָּׁעִיר עָלָיו זֶה עָשׂוּ שְׁנֵאִמֶּר [בראשית כז, יא] הֵן עָשׂוּ אַחֵי אִישׁ שָׁעִיר, אֵת כָּל עֲוֹנוֹתָם עֲוֹנוֹת תָּם שְׁנֵאִמֶּר (שם כה, כז) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם". וַעֲיִין בְּזוֹה"ק ח"ג סג, ב. וְרָאָה פְּרִי צִדִּיק הָאִיזִינוּ מֵאִמֶּר ז': "וּכְתִיב [ויקרא טז, כב] וְנִשָּׂא הַשָּׁעִיר אֵת כָּל עֲוֹנוֹתָם וְדָרְשׁוּ [בראשית רבה סה, טו] עֲוֹנוֹת תָּם שְׁנֵאִמֶּר [בראשית כה, כז] וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, וְמָה זֶה שְׁנוֹתֵינִים עַל הַשָּׁעִיר שִׁישָׁא לְמַדְבַּר כָּל עֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, אֵךְ הַשָּׁעִיר הוּא עָשׂוּ דְכִתִּיב בִּיה (שם כז, יא) הֵן עָשׂוּ אַחֵי אִישׁ שָׁעִיר וְעָלָיו נִוְתָּנִין כָּל עֲוֹנוֹת תָּם זֶה יַעֲקֹב שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם לְשֹׂאֹר שְׁבַעֲיָסָה וְשַׁעֲבֹד מַלְכוּת". מֵא. רָאָה לַעֲיִל מֵאִמֶּר ו הַעֲרָה שַׁעֲד. מֵב. רָאָה לַעֲיִל מֵאִמֶּר ג וְבַהֲעֲרָה רִנֵּד. מֵג. וְרָאָה כַּעֲיִן זֶה בְּדַבְרֵי סוֹפְרִים אוֹת לַח: "וְגַם לְבִרְכַּת אוֹרֵרִיךְ אֲרוּר [בראשית כז, כט] זֶכֶה עַל יְדֵי הַהֲתַלְבְּשׁוֹת בְּבִגְדֵי עָשׂוּ, דַּעַל יְדֵי זֶה הָרִיחַ רִיחַ בּוֹגְדֵי, דִּיעֲקֹב מִצַּד עֲצָמוֹ אֵין עָלָיו שׁוֹם מְקוֹם קִטְרוֹג וְכַל נִגִּיעַת שְׁרוֹ שֶׁל עָשׂוּ כְּשֵׁנֶאֱבָק עָמּוֹ הִיָּה רַק כִּכְף יִרְכּוֹ וְאִמְרוּ [בראשית רבה עז, ג] בְּצִדִּיקִים הַיּוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ, וְגַם הֵם כּוֹלֵם זֶרַע אִמַּת דְּמִיטוֹתוֹ שְׁלִימָה, רַק שְׁדַּבֵּר זֶה הוּא מִצַּד הָאִמַּת לְאִמִּיתוֹ וְיִתְגַּלָּה לַעֲתִיד כְּשִׁיבֹקֶשׁ עוֹוֹן יִשְׂרָאֵל וְאִינְנוּ (יִרְמְיָה נ, כ), אֲבָל מִצַּד הַלְבוּשׁ שְׁבַעֲוֹלֵם הַזֶּה יֵשׁ נִגִּיעָה לְמִקְטָרְג, וְהִיָּינוּ מִצַּד זֶרַעוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְפַּשְׁטוּ מִמֶּנּוּ, אֲבָל מִצַּד הָאִמַּת לִיעֲקֹב עֲצָמוֹ מִצַּד הַתְּכַלְלֹת זֶרַעוֹ בּוֹ שְׁשׁוֹרְשֵׁן שֶׁל הַבְּנִים כְּלוּלִים בְּמוֹחַ הָאֵב אֵין בָּהֶם שׁוֹם פְּסוּלַת לְקִטְרוֹג כִּלְל, רַק אַחֵר שֶׁהוּלִיד בְּנִים וְנִתְגַּלּוּ נִפְשׁוֹתֵיהֶם מְלוּבָשִׁים בְּגוֹפִים בְּפִנֵּי עֲצָמָם מִצַּד הַלְבוּשׁ כְּתָנוּת אוֹר הַגּוֹף שֶׁמִּמֶּשְׁכָּא דְחוּיָא כִּידוּעַ יֵשׁ מְקוֹם קִטְרוֹג לְמֵרָאִית הָעֵין בְּעוֹלָם הַזֶּה. אֲבָל יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה מִצַּד עֲצָמוֹ שֶׁאִמְרוּ ז"ל עָלָיו (תַּעֲנִית ה, ב) דְּלֹא מֵת הוּא תִּיקֵן הָעֲטִיו שֶׁל נַחֲשׁ לְגַמְרִי, וְלְבוּשׁ גּוֹפּוֹ הִיָּה כְּתָנוּת אוֹר תַּחַת עוֹר וְלֹא הִיָּה טַעֲנָה עָלָיו גַּם מִצַּד גּוֹפְנִיּוֹת אֵף מִצַּד הִירְכִין שֶׁהוּא הַהֲתַפְשׁוֹת בּוֹזְרָעוֹ טֵרֵם שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בְּגוֹפִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל כֵּן אֵילוֹ יִצְחָק הִיָּה מְכִירוֹ שֶׁהוּא יַעֲקֹב אֶז כְּשֶׁשְׂרָתָה עָלָיו רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ בְּשַׁעַת הַבְּרִכָּה הִיָּה רוּאָה שֶׁאֵין שׁוֹם מְקוֹם לְקִטְרוֹג וְאִירִירָה נִגְדוֹ כִּלְל, מִצַּד הַשְּׁגַת הָאִמַּת לְאִמִּיתוֹ בְּעִמִּידַת יַעֲקֹב עֲצָמוֹ בְּלְבוּשׁ גּוֹפּוֹ שֶׁהִיָּה כְּתָנוּת אוֹר הַמֵּאִיר בְּלִי שׁוֹם הָעֵלֶם הָבָא מִצַּד הַחֲשׁוֹת דְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲבָל רַק מִצַּד הַהֲתַלְבְּשׁוֹת בְּבִגְדֵי עָשׂוּ שֶׁהוּא הַלְבוּשׁ דְּרַע וכו', וְאַצֵּל יִשְׂרָאֵל בְּאִמַּת הוּא כֵּן דְּלֹא יִדַּח מֵהֶם נִדַּח וְאָף עַל פִּי שְׁחָטָא יִשְׂרָאֵל הוּא (סִנְהֶדְרִין מו, א) דְּשׁוֹרֶשׁ מַעֲמָקִי לְבַבּוֹ דְּבוֹק בְּאַלְקִים חַיִּים חֲלָק ה' עָמּוֹ וכו'. וְאָף שֶׁמִּכָּל מְקוֹם רָאָה שִׁישׁ מְקוֹם קִטְרוֹגִים מִצַּד הַלְבוּשׁ דְּעָשׂוֹ שְׁלִבֶּשׁ וְחִשַּׁב יִצְחָק דְּהוּא עָשׂוֹ דַּעַל יְדֵי זֶה הָרִיחַ רִיחַ בּוֹגְדִים רַק שֶׁהֶם אֵין בּוֹגְדִים אֲלֵא עַל יְדֵי הָעֲטִיו שֶׁל נַחֲשׁ, וְאוֹתָם בְּגָדִים דְּאָדָם הָרָאשׁוֹן וְהָרִיחַ בָּהֶם רִיחַ הַפְּנִימִיּוֹת דְּצוֹר לְבָבִי שֶׁהִמַּעֲמָקִים דְּבוֹק בֵּה' וְאַסָּא

וּקְלִפַּת הַשְּׁעִיר הוּא הַחֶשֶׁף, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (שבת עז, ב) מַאי טַעְמָא עֲזִי מְסַגֵּן בְּרִישָׁא וְכוּ' בְּכַרְיָתוֹ שֶׁל עוֹלָם דְּבַר־יִשְׂרָאֵל חֲשׂוֹכָא וְכוּ' מִי, וּפְרִישׁ רַש"י [ד"ה ברישא] סְתָם עֲזִים שְׁחֹרֹת וְכוּ', וְהוּא קְלִפַּת הַחֶשֶׁף, שֶׁכֵּן נִקְרָא גִּנֵּן שְׁחֹר חֶשֶׁף, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [איכה ד, ח] חֶשֶׁף מְשַׁחֵר תֶּאֱרָם, וְכֵן נִרְאֶה גִּנֵּן הַחֶשֶׁף שְׁחֹר מִי.

וְחֶשֶׁב עוֹד בְּפִסְקִיתָא מִשֶּׁה בְּעַר עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה 'שִׁימוּ אִישׁ חֻבּוֹ וּגְו' [שמות לב, כז] וְאֵלֶּיָּהוּ בְּעַר עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה וְתַפֵּשׁ נְבִיאֵי הַבַּעַל [מלכים א יח, מ], מִשֶּׁה קִנְאֵי 'מִי לֵה' אֵלִי' [שמות לב, כז] וְאֵלֶּיָּהוּ קִנְאֵי [מלכים א יט, י] וְכוּ' מִי.

זֶה עֲנִין מִה שֶׁאָמַר בְּסִפְר יִצְיָה מִן הַמְּלִיךְ אוֹת ע' בְּרִגְזוֹ וְכוּ' גְּדִי בְּעוֹלָם וְטַבַּת בְּשִׁנָּה וְכַבֵּד בְּנֶפֶשׁ וְכוּ' מִי. וְאֵיתָא בְּגִמְרָא (ברכות סא, ב) פְּכִיד כּוֹעֵס, וְכֵן אֵיתָא בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא (זוהר ח"ג רלד, א) דְּפִכֵּד אִיהוּ דְּרִגְזָא דְּעֵשׂוֹ וְכוּ' הוּא פְּנִישׁ כָּל דְּמִין וְכוּ' מִי, וְעַל עֵשׂוֹ כְּתִיב [יחזקאל לה, ו] דָּם שִׁנְאָתָא וְאָמְרוּ (בראשית רבה סג, יג) שִׁנְאָתָא דְּמוֹ שֶׁל אָדָם בְּגוּפוֹ, וְהִינּוּ שֶׁהוּא שְׂרֵשׁ קְלִפַּת הַכַּעַס וְהַקְנָאָה, וְכֵן אָמְרוּ שְׁנִבְרָא בְּאֶבֶר זֶה קִדְשַׁת הַחֲדָשׁ.

אֲמָנָם בְּאֲמַת 'הָאֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל' [קהלת ז, כט], וְכֵן רַמ"ח אֵיבָרִים כְּנֶגֶד רַמ"ח מְצוּת עָשָׂה [מכות כג,

קרו ליה והחטאים רק מצד החילופי והקוצים הסובבים להשושנה והאסא (עין סנהדרין מד, א), וכמו שאמרו (ברכות יז, א) גלוי וידוע שרצוננו וכו' ומי מעכב שאור וכו' ומלכויות, והם הכל אחד כי השאור ההוא השורש דגוים ומלכויות כולם והוא עמלק שהוא הראשית גוים, ועל כן אמר ואורריך ארור שהמקטרג הרוצה לעשותך ארור הוא עצמו יהיה ארור, כי יתהפך הכל עליו, כי כל הפסול פוסל ובמומו פוסל (קידושין ע, א) דלולי כן לא היה פוסל למי שהוא כשר באמת רק המום שבו חושב שגם האחר כן". וראה עוד שם באריכות. **מד**. "רבי זירא אשכח לרב יהודה דהוה קאי אפיתחא דבי חמוה וחזייה דהוה בדיחא דעתיה ואי בעי מיניה כל חללי עלמא (פירוש דברים הנעשים בכל חלל העולם - רש"י) הוה אמר ליה, אמר ליה מאי טעמא עיזי מסגן ברישא (מהלכות בראש העדר) והדר אימרי, אמר ליה כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא (סתם עזים שחורות, סתם רחלות לבנות)". **מה**. ראה להלן ריש מאמר כא. **מו**. ראה לעיל הערה כז לשון הפסיקתא. **מז**. פרק ה משנה יז [בנוסח מנטובה]. **מח**. "המליך אות ע' ברוגז וקשר לו כתר וצרפן זה בזה וצר בהם גדי בעולם וטבת בשנה ויד שמאל בנפש זכר ונקבה". **מט**. "אמר רעיא מהימנא ודאי הכי הוא דכבד איהו דרגא דעשו, עשו הוא אדום, הוא כניש כל דמין בין צלולין בין עכוּרין ולא אבחין בין טב לביש לא עביד אפרשותא בינייהו, לבא איהו ישראל דאבחין בין טב לביש בין דם טמא לדם טהור ולא נטיל אלא ברירו ונקיו דההוא דמא כבורר אוכל מגו פסולת. לבתר דנטיל לבא דאיהו יעקב ברירותא דדמים דאיהו לעילא ואשתאר כבד דאיהו עשו בפסולת, איהו כעיס עליה במרה דאיהי גיהנם דאתבריותא ביומא תניינא וכו', ובגין דמינה אתער כעס לכבד, אוקמוה רבנן במתניתין כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה". וראה עוד בזה"ק ח"א קלה, א. נ. ראה פרי צדיק שמיני מאמר ט: "הפגם של קנאה הוא הפסולת ממדת יצחק בחינת עשו כעס וריצחה, שבא מצד קנאה ושנאת חנם, וכאמרם ז"ל (בראשית רבה סג, יג) על הפסוק אם לא דם שנאת וגו' וכי עשו שונא את הדם וכו' אלא זה דמו של אדם בגופו וכו', היינו שאיננו סובל חיות מיתר הברואים וזולתו, והוא מצד קנאה ושנאת חנם".

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲכָר הַכֹּבֵד וְהַפֶּעַס לְכַעֲוֹס
עַל עֲמָלֶק, שֶׁהוּא שָׂרֵשׁ כָּל הַקְּלָפוֹת רִאשִׁית
דְּקָלִיפָה^כ, וְהוּא רוֹגֵז אֶדְרֶבֶן טָב אִיהוּ
לְכָל סִטְרִין כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (זוהר ח"ב קפב, ב).

וְזֶהוּ שְׁמִשָּׁה בְּעַר עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה וְאֵלֶיהוּ
בְּעַר עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, אֵף שֶׁהִיוּ
בִּישְׂרָאֵל, מִכָּל מְקוֹם רִגְזָה זֶה טָב אִיהוּ לְכָל
סִטְרִין, שֶׁעַל יְדֵי זֶה שָׁבוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְקָרְבוּם
לְמְקוֹם, וְנִשְׂאָה הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתָם
– עֲוֹנוֹת תָּם, שֶׁכָּל זְמַן שִׁישׁ לְקַלְפֹת עֲמָלֶק
הַיָּהוּה בְּעוֹלָם נִצְרָךְ לְרִגְזָה וְקִנְיָה^כ.

וְכֵן בְּפוּרִים אַחֵר שֶׁקִּיְמוּ מַחֲזִית עֲמָלֶק כְּתִיב
[אסתר ח, טז] לִיְהוּדִים הָיְתָה אוֹרְהָ וְנִדְרָשׁוּ
בְּגִמְרָא (מגילה טז, ב) 'אוֹרְהָ' זוֹ תוֹרָה וְהִינוּ

ב, וְאֲכָר זֶה בְּרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִגְד
מִצּוֹת עֲשֵׂה דְמַחֲזִית עֲמָלֶק, שֶׁשֵּׁם צִנְהָ ה'
יִתְבָּרֵךְ שֶׁלֹּא לְרַחֵם כָּלָל, רַק לְהוֹצִיא רוּחַ
כָּל הַפֶּעַס עֲלֵיהֶם, וְדִלָּא כְּמוֹ שֶׁדִּין שֶׁאוּל
קַל וְחִמְרָא אִם אָדָם חָטָא בְּהִמָּה מִה חֲטָאָה
(כמ"ש יומא כב, ב), וְאָמְרוּ עָלָיו (ילקוט שמואל
רמז קכא) כָּל שֶׁהוּא רַחֲמָן עַל אֲכַזְרֵי לְסוּף
נַעֲשֶׂה אֲכַזְרֵי עַל הַרְחֻמָּנִים וכו'. וְכִתְיִב [שמות
יז, טז] מִלְחָמָה לָהּ בַּעֲמָלֶק, שֶׁאֵף שֶׁאֵין
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׂמַּח בְּמַפְלֶתָן שֶׁל רִשְׁעִים
כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מגילה י, ב) מַעֲשֵׂה יְדֵי טוֹבָעִין
בֵּינָם וְאֵתָם אוֹמְרִים שִׁירָה^כ, מִכָּל מְקוֹם
כְּתִיב מִלְחָמָה לָהּ בַּעֲמָלֶק, וְכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ
(תנחומא תצא ד) אֵתָם מוֹצִיִּין שְׁמוֹ מִלְמִשָּׁה
וְאֵין מוֹחֵק שְׁמוֹ מִלְמַעְלָה. וְעַל זֶה בְּרָא

נא. ז"ל הגמרא שם: "ומי חדי הקדוש ברוך הוא במפלתן של רשעים והוא כתיב (דברי הימים-ב כ, כא) בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו ואמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר כי טוב בהודאה זו לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים, ואמר רבי יוחנן מאי דכתיב (שמות יד, כ) ולא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקדוש ברוך הוא מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה וכו'". נב. וכן כתב רבינו בכמה מקומות, ראה ליקוטי מאמרים אות טז: "ומדת כעס שנברא בעולם אינו אלא לחול על ראש רשעים, והוא עמלק שהוא ראשית גוים שבו נאמר תמחה, ועל כן עשו שורש הכעס כי בעבורו נברא מדת הכעס בעולם, ועל כן זרעא דיוסף ורחל שבהם מדת הכעס דקדושה הם שופכים חמתם במקום שראוי לכעוס בעמלק". ובפרי צדיק לחג הסוכות מאמר נא: "היינו כי בחינת כוחו של עשו הוא כעס ורציחה וכח הזה בעצמו ניתן לישראל על פי התורה, והיינו שנצרך בהעולם הזה להיות נמצא בחינת הכעס, אמנם דייקא על עמלק שהוא עצם קליפת עשו וכאמרם ז"ל מיניה וביה ליזל ביה נרגא (סנהדרין לט, ב), ולזה נאמר בשמואל (שמואל א טו, לג) וישסף שמואל את אגג שהוא ענין מיתה אכזריות דייקא השייך לו וכו', אבל לעתיד כשימחה זכר עמלק מכל וכל כמו שנאמר (תהלים ט, ז) האויב תמו חרבות לנצח אז יתבטל גם בחינת הכעס מן העולם מכל וכל". ובמחשבות חרוץ אות יג: "האלקים עשה את האדם ישר ושיהיה כולו טוב אף העכירות והפסולת שבו, והכעס שבכבד יהיה רק רוגזא דרבנן דטב בכל סטירין (זוה"ק ח"ב קפב, ב) ובמקום שה' יתברך מצוה לכעוס, וזהו הגבורות הקדושות, דאורייתא מסיטרה נפקא ויש בה דיני דינין, אבל הכל נגד סיטרא דרע ששורשו בזרע עמלק". נג. ראה פרי צדיק ויצא מאמר ז: "וכעס והוא מדתו של עשו שאין לה שום תיקון אף לעתיד לבוא כמו שנאמר (עובדיה א, יח) ולא יהיה שריד וגו', והגם שמצינו רוגזא דרבנן דטב וכו' למיבה יקרא לאורייתא (כמ"ש זוה"ק ח"ב קפב, ב) הוא רק בעולם הזה כל זמן שזרעו של עמלק קיים לכן נצרך לפעמים הכעס על סטרא דיליה, אבל לעתיד לבוא שיאבד זרע עמלק לא יושאר מזה כלל ולא יהיה לו שום תיקון".

אור תורה שֶׁבַעל פֶּה (וכמו שנתבאר כמה פעמים ^{יד}) שְׁהוּא מֵאֹר הָרָאוֹן.

וּכְמוֹ כֵּן הַחֲשֹׁמוֹנָאִים אַחֵר שֶׁכָּשׁוּ הַיּוֹנִים שְׁהוּא הַשְּׁעִיר וְהַחֲשֵׁף שֶׁהַשִּׁיכָה עֵינֵיהֶם, שֶׁכָּל גִּזְרָתָם הִיָּה לְבַטֵּל מֵהֶם הַתּוֹרָה וְאוֹר תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה, קָבְעוּ אַחֵר כֶּן גִּרּוֹת חֲנֻכָּה שׁוֹכֵינִי עַל יְדֵי כֵּן לְהוֹפִיעַ בָּהֶם מֵאֹר הָרָאוֹן וְאוֹר תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה.

וְתַמִּיד שְׁלֹשָׁה יָמִים הָאֲחֵרוֹנִים מִחֲנֻכָּה בַּחֲדָשׁ טֶבֶת שֶׁנִּכְרָא בְּרִגְזוֹ וְכַבֵּד בְּנִפְשׁ שְׁהוּא בְּחִינַת הַפֶּסַע וְרוֹגְזָא דְּרַבָּנָן עַל שֶׁרַשׁ הָרַע קִלְפַת עֲמָלָק.

וְהִנֵּה בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל נִחְלָקוּ בְּגִמְרָא, דְּבֵית שְׁמַאי אוֹמְרִים דְּפוּחַת וְהוֹלֵךְ כְּגִיד פְּרִי הַחֵג, וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים דְּמוֹסִיף וְהוֹלֵךְ דְּמַעְלִין בְּקֶדֶשׁ (כ"ט שבת כא, ב). וְכַבֵּר אֲמַרְנוּ דְּאֵלוּ וְאֵלוּ דְּכָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים,

וְעַל דֶּרֶךְ מָה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס, ב) כִּי הִנֵּה הַחֲשֵׁף יִכְסֶּה אֶרֶץ וְגו' וְעַלֵּךְ יִזְרַח ה', דְּכַשְׁפוּחַת וְהוֹלֵךְ נֶגֶד פְּרִי הַחֵג שְׁרוּמֹז עַל הַנִּיצוּצוֹת קְדוּשׁוֹת שְׁמוּצִיאִין^{יב}, מִמִּילָא עַל יְדֵי זֶה בִּישְׂרָאֵל הָאוֹר מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ, דְּמַעְלִין בְּקֶדֶשׁ, שְׁנַתוֹסֵף בְּכָל יוֹם קֶדֶשׁה בִּישְׂרָאֵל^{יג} וְכֵן לְהַפֵּךְ. וְכְמוֹ שֶׁאֲמַרוּ בְּזֵהר הַקְּדוּשׁ (ח"ג רעב, ב) לְעִנְיָן שְׁבַת, כְּגִוְנָא דְּצִרִיף לְקַבְּלָא גְבִירְתָא בְּכֻמָּה נְהוּרִין בְּשְׁבַת וּבְכֻמָּה עֲנוּגִין וּלְבוּשִׁין שְׁפִירִין וְכו', גִּרְמִין דְּאֶשְׁתָּאֲרוּ שְׁפַחָה בִּישָׁא בַּחֲשׂוֹכָא בְּרַעְבּוֹן בְּכֻכָּה בְּהַסְפֵּד בְּלְבוּשִׁין אוֹיְכְּמִין כְּאַרְמְלָתָא וְכו'.^{יד} (וְשֶׁרַשׁ מַחְלָקָתָם נִתְבָּאֵר מֵאֲמַר ב וּמֵאֲמַר ח).

וְתַמִּיד שְׁלֹשָׁה יָמִים הָאֲחֵרוֹנִים מִחֲנֻכָּה בַּחֲדָשׁ טֶבֶת. וּבְיוֹם שְׁשִׁי שֶׁהַמִּקְרִיב בּוֹ נִשְׂאֵל לְכֹנֵי גִיד^{טו}, וְאִיתָא (בראשית רבה

נד. ראה לעיל מאמר ט ובפרי צדיק לראש חודש אדר מאמר א פורים מאמר א ועוד. נה. ראה לעיל מאמר ב: "אבל טעם בית שמאי יש להבין מה ענין נרות חנוכה לפרי החג. אכן פרי החג הם שבעים כנגד שבעים אומות, והוא על פי מה שכתבו בספרים על מה שאמרו (פסחים פז, ב) לא הגלה הקב"ה את ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים שאין המכוון שיתגייירו מהם בפועל רק כדי שיוציאו ישראל הניצוצין קדישין שהם בגלות שם וכו', ועל זה הקריבו שבעים פרי החג כנגדם שהחיות והניצוצין קדישין שבהם אנו מקריבין לה' יתברך, ולזה פוחתין והולכין שבכל פעם מוציאים מהם יותר. וכן ענין נרות חנוכה להוציא האור והחיות שהוא בגלות וכו'. וכן איתא בגמרא (סנהדרין צט, א) אימת אתי משיח, אמר לו לך חפו להו חשוכא וכו', קרא כתיב (ישעיה ס, ב) כי הנה החושך יכסה ארץ וגו' ועליך יזרח ה' וגו'. וכן ענין הדלקת נרות חנוכה להוציא מהם הניצוצין קדישין והאור ועל ידי זה יזכו ועליך יזרח ה' שנזכה להאור כמו שנאמר (תהלים קיח, כז) אל ה' ויאר לנו". נו. וראה רסיסי לילה אות יד: "האור לישראל נמשך מן החושך של העכו"ם כמו שנאמר (ישעיה ס, ב) כי החושך יכסה וגו' ועליך יזרח וגו', ואין זו דרך נקימה דזהו מעניני עולם הזה אבל בהגעת האמת מה איכפת להם ומה הנאה הוא זו כשיתגלה האמת ויתודע דאין שייכות לאלו עם אלו כלל ואין נקמה אלא בדומים, אבל זו מענין ודרך ההנהגה שיסד ה' יתברך כי הזריחה נמשך מהחושך, כבריינו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא, והחושך הוא יצר רע דמחשיך אנפי ברייתא (זוה"ק ח"א סב, ב), ואמרו ז"ל (בראשית רבה ט, ז) 'טוב מאוד' זה יצר הרע, כי ממנו נמשך הזריחה כי יתגלה דהחושך יכסה וגו' רק לעכו"ם אבל בישראל אין יצר רע שולט באמת כלל בנקודה הנקראת בשם ישראל באמת לשם אין מגיע החטא, שהוא דוגמת אסא דקאי ביני הוצי (סנהדרין מד, א) פירוש הוצי הם עמים כולם כקוצים כסוחים". נז. וראה פרי צדיק נצבים מאמר יח. נח. ראה בטור או"ח סימן תרפד: "וקורין

שְׁטַנְטוֹ^{סא}. דְּיוֹסֶף מֵדַת הַגְּבוּרָה דִּקְדָּשָׁה, כְּמוֹ שְׁאָמַר (בראשית מב, יח) אֶת הָאֱלֹהִים אָנִי יֵרָא וְזֶהוּ עַל יְדֵי הַגְּבוּרָה 'גְּבוּר הַפּוֹכֵשׁ אֶת יִצְרוֹ', וְעַמְלֵק נּוֹפֵל בְּיַד זֶרַע דִּיקָא. רַק בְּרֹאשׁ חֲדָשׁ יוֹם שְׁשִׁי שִׁיף נִשְׂיָא גָד שְׁעִתִּיד לִגְדֹד מִשְׁתִּיתֵן שְׁנָה יִהְיֶה עַל יְדֵי אֱלִיהוּ שֶׁהוּא בְּזֶה מְזַרְעוֹ שֶׁל גָּד, וְעָקָר כְּלִית זֶרַע עַמְלֵק יִהְיֶה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֶף^{סי}, וְאָז וְעַלִּיף יִזְרַח ה' וְגו' שְׁיִהְיֶה הָאוֹר וְהַקְדָּשָׁה מוֹסִיף וְהוֹלֵף, וְכֵמוֹ שְׁאָמְרוּ בְּפִסְקֵתָא (פרשה ח סימן ד) וְשִׁנִּים זִיתִים עָלֶיהָ [זכריה ד, ג] אֱלוֹ שְׁנֵי הַמְּשִׁיחִים וְכו', וְכֵמוֹ שְׁאָמְרוּ [מאמר יג ס"ד] שֶׁעַל יָדָם יִהְיֶה הָאוֹר וְהַקְדָּשָׁה מוֹסִיף וְהוֹלֵף.

עא, ט"ט) 'בָּא גָד' בָּא מִי שְׁעִתִּיד לִגְדֹד מִשְׁתִּיתֵן וְכו' וּמִנּוּ אֱלִיהוּ, אֲזַי חָל רֹאשׁ חֲדָשׁ טִבֵּת שֶׁהוּא רֹאשׁ שֶׁל הַחֲדָשׁ, וְכֵמוֹ שְׁאָמְרֵנוּ^ס שְׁמַהֲבֵי טַעְמָא נִקְרָא רֹאשׁ חֲדָשׁ וְלֹא תַחֲלַת חֲדָשׁ אוֹ רֹאשׁוֹן שֶׁל חֲדָשׁ, מִפְּנֵי שְׁמוּרָה שֶׁהוּא הָרֹאשׁ מַעֲסֵק קְדָשֶׁת הַחֲדָשׁ דְּבִתְרֵי רִישָׁא גּוֹפֵא אֲזִיל (עירובין מא, א), וְכָל הַחֲדָשׁ נִבְרָא בְּרִגְזוֹ וְכִבְדּוֹ בִּנְפֶשׁ, וְרֹאשׁ חֲדָשׁ רֹאשׁ הַקְדָּשָׁה, וְשִׁיף לְזֶה נִשְׂיָא גָד שְׁמַמְנוּ אֱלִיהוּ שְׁעִתִּיד לִגְדֹד מִשְׁתִּיתֵן וְכו'.

וְאַחֲרֵי כֵן יוֹם שְׁבִיעִי יוֹם שְׁמִינִי הַקְרִיבּוּ הַנְּשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם וְהַנְּשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה, וְאֵיתָא (בראשית רבה עג, ז) שְׁאִין עֲשׂוּ נּוֹפֵל אֲלָא בְּיַד בְּנֵיהָ שֶׁל רַחֵל, דְּיוֹסֶף

בְּפִרְשַׁת נִשְׂא בְּנִשְׂאִים שְׁלוּשָׁה בְּכָל יוֹם וְכו', וְכֵן הִסְדֵּר בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן מִתְחִיל בְּיוֹם כְּלוּת מִשָּׁה וְקוֹרָא אוֹתוֹ עִם כֵּהֵן לֹוי יִשְׂרָאֵל קוֹרָא בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן, בְּיוֹם הַשְּׁנִי קוֹרָא כֵּהֵן וּבְיוֹם הַשְּׁנִי עַד פֶּר אֶחָד בֶּן בָּקָר וְלֹוי עַד וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְיִשְׂרָאֵל חוֹזֵר וְקוֹרָא וּבְיוֹם הַשְּׁנִי, וְכֵן בְּכָל יוֹם וְכו'". נט. "וְתֹאמַר לֹאֵה בֹא גָד (בראשית ל, יא), אֵתִיא גָדֵא דְבִיתָא, אֵתִיא גָדֵא דְעֵלְמָא בֹא מִי שְׁעִתִּיד לִגְדֹד מִשְׁתִּיתֵן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וּמִנּוּ אֱלִיהוּ". ס. רֹאֵה פְּרִי צִדִּיק לְפִרְשַׁת הַחֲדָשׁ מֵאֵמַר ב' וְלֹרֹאשׁ חֲדָשׁ אֵייר מֵאֵמַר א' וְעוֹד. סא. "וְיִהְיֶה כֹאשֶׁר יִלְדֶה רַחֵל אֶת יוֹסֶף (בראשית ל, כה), כִּיֹּן שְׁנוּלֵד יוֹסֶף נּוֹלֵד שְׁטַנְטוֹ שֶׁל עֲשׂו, שְׁנֵאֵמַר (שם) וְיֹאמַר יַעֲקֹב אֵל לֶבֶן שְׁלַחֲנִי וְאֵלְכָה אֶל מְקוֹמִי וְלֹאֲרִצִּי, דֹּאֲמַר רַבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּר נַחֲמָן, מִסּוֹרֶת הִיא שְׁאִין עֲשׂו נּוֹפֵל אֲלָא בִיד בְּנֵיהָ שֶׁל רַחֵל". סב. רֹאֵה רַמְבַּ"ן שְׁמוֹת יז, ט: "וְהִטַּעַם שְׁצוּהָ מִשָּׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ לְהִלָּחֵם בְּעַמְלֵק וְכו', וְיִתְכֵן שְׁפַחַד מִשָּׁה פֶּן יִתְגַּבֵּר בַּחֲרָבוֹ מִפְּנֵי הִיזְתוֹ עִם נּוֹחַל הַחֲרָב מִבְּרַכַּת הַזֶּקֶן שְׁאֵמַר לוֹ וְעַל חֲרָבְךָ תַּחֲיָה (בראשית כז, מ), כִּי הַמִּלְחָמָה מִן הַמִּשְׁפָּחָה הַזֹּאת הִיא הָרֹאשׁוֹנָה וְהָאַחֲרוֹנָה לְיִשְׂרָאֵל, כִּי עַמְלֵק מְזַרַע עֲשׂו (שם לו, יב), וּמִמֶּנּוּ בֹאֵה אֱלִינוּ הַמִּלְחָמָה בְּרֹאשִׁית הַגּוֹיִם, וּמִזְרַעוֹ שֶׁל עֲשׂו הִיָּה לָנוּ הַגְּלוּת וְהַחֲרָבֵן הָאֲחֵרוֹן, כֹּאשֶׁר יֹאמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (עבֻדָּה זָרָה ב, ב) שְׁאֵנַחֲנוּ הַיּוֹם בְּגִלוּת אָדוֹם, וְכֹאשֶׁר יִנּוּצַח הוּא וַיַּחֲלֵשׁ הוּא וְעַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אֵיתוּ, מִמֶּנָּה נוֹשַׁע לְעוֹלָם, כֹּאשֶׁר אָמַר (עבֻדִּיה א, כא) וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפּוֹט אֶת הָרַע וְהִיתָה לָּהּ הַמְּלוּכָה, וְהָנָה כָּל אֲשֶׁר עֲשׂו מִשָּׁה וְיְהוֹשֻׁעַ עִמָּהּ בְּרֹאשׁוֹנָה יַעֲשׂו אֱלִיהוּ וּמִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֶף עִם זֶרַעַם, עַל כֵּן הִתְאֲמַץ מִשָּׁה בְּדַבְרָה". וְרֹאֵה זֹה"ק ח"ב כז, א. וְרֹאֵה יַעֲרוֹת דְּבַשׁ ח"א דְּרוֹשׁ ח: "וְרַעֲיוֹ שֶׁל עֲשׂו אֵינֶם נּוֹפְלִים אֲלָא בִיד בְּנֵיהָ שֶׁל רַחֵל (בראשית רבה צט, ב) וְלִכְךָ כִּשְׁהִיתָה הַמִּלְחָמָה עִם בְּנֵי עֲשׂו הִיתָה תְּמִיד הַמִּלְחָמָה עַל יְדֵי זֶרַעַה שֶׁל רַחֵל, וּמִלְחָמָה עִם שָׂאֵר אוֹמוֹת הִיא תְּמִיד עַל יְדֵי יְהוּדָה, כִּי הוּא הַלּוֹחֵם וְלוֹ נִיתָן הָעוֹז לִהְיוֹת יָדוֹ בְּעוֹרֶף אוֹיְבָיו, וְלִכְךָ בֹא שְׁאוּל תַּחֲלָה וְאַחֲרַיִךְ דּוֹד, כִּי שְׁאוּל נִלָּחֵם בְּעַמְלֵק וְאַחֲרַיִךְ כֵּךְ בֹּא דּוֹד לְהִלָּחֵם בְּכָל הָאוֹמוֹת. וְכֵן יִהְיֶה לְעַתִּיד לְבֹא יְבוּא מִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֶף תַּחֲלִילָה לְהַכְרִית זֶרַעוֹ שֶׁל עַמְלֵק וְצִרִיךְ בְּנֵי רַחֵל, וְאִיִּי הִיָּה כִסֵּא הַשֵּׁם שְׁלָם, וְיְבוּא מִשִּׁיחַ בֶּן דּוֹד לְהַכְרִית שָׂאֵר אוֹמוֹת הַיּוֹתוֹ מִבְּנֵי יְהוּדָה, וְלִכְךָ יִהְיוּ תְּרִין מִשִּׁיחִין". סג. רֹאֵה לְעִיל מֵאֵמַר יג הָעֵרָה תִּרְסַג לְשׁוֹן הַפְּסִיקָתָא. סד. ז"ל רַבִּינוּ שֵׁם: "וּבְפִסְקֵתָא אַחֲרָת (פרשה ח סימן ד) אֵיתָא וְשִׁנִּים זִיתִים עָלֶיהָ (זכריה ד, ג) אֱלוֹ שְׁנֵי

ואחר כך נסיון העקדה נקרא 'ובכל מאדך' שְׁמוּרָה אף דְּכַר שְׁחִיב עָלָיו מֵאֵד יוֹתֵר מִנְפֶּשׁוֹ, ומִכָּל מְקוֹם שְׁבָחוֹ ה' יתְפָּרֵךְ בְּבַחֲיִנַת 'יְרֵא אֱלֹהִים', מִפְּנֵי שָׂאֵז עֲשֵׂה מִצְוַת הָאֱהָבָה בְּכַח וּגְבוּרָה שְׁבָעַר בּוֹ הָאֱהָבָה בְּשִׁלְהֶבֶת י"ה ס"ה.

ובן מִצְוַת הַדִּלְקַת הַנְּרוֹת שְׁתָּהָא שְׁלֵהֶבֶת עוֹלָה' כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּגְמָרָא [שבת כ, א], וְרוֹמֵז שְׁיָבָעַר בּוֹ אֱהָבַת ה' כְּעִנְיָן מֵהַ שְׁנֵאֲמַר רַשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֵהֶבֶת י"ה, וְזֶהוּ שְׁלֵמוֹת הָאֱהָבָה:

חֲדָשִׁי הַקִּיץ הֵם דְּמִטְרוֹנִיָּתָא וְחֲדָשִׁי הַחֶרֶף דְּמִלְכָּא, וְנִחְשְׁבוּ חֲדָשִׁי טַבַּת וְשִׁכְט עֵינִין דְּמִלְכָּא פִּידוּעַ מִהָאָר"י ז"ל [פרי עץ חיים שער ראש השנה פרק ד' ס"ט]. וּכְתִיב [תהלים

וְהִנֵּה לַעֲתִיד, אֵף דְּכִתִּיב [עובדיה א, יח] וְלֹא יִהְיֶה שְׂרִיר לְבֵית עֲשׂוֹ, וְאֵז לֹא יִהְיֶה שׁוֹם הַשְּׁאָרָה לְמִדַּת הַפֶּעַס, וְאֵף הַיֵּצֵר הָרַע יִתְבַּטֵּל בִּימּוֹת הַמְּשִׁיחַ (כמ"ש שבת קנא, ב), וְלֹא יוֹצְרָכוּ לְהַרְגִּז לְהַרְגִּז הַיֵּצֵר הָרַע וּלְהַתְגַּבֵּר עָלָיו ס"ה, מִכָּל מְקוֹם זֶה הָאֵבֶר הַכָּבֵד שְׁכָנְגָדוֹ לֹא יִתְבַּטֵּל, שְׁמִכָּל מְקוֹם יִהְיֶה נֶצֶר אֵשׁ וּגְבוּרָה דְקָדְשָׁה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרָנוּ ס"ה שְׁגָם בְּאֱהָבָה נִמְצָא בַּחֲיִנַת אֵשׁ, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר [שיר השירים ח, ו] שְׁלֵהֶבֶת י"ה ס"ה. וּכְמוֹ שֶׁמְצִינוּ בְּאִבְרָהָם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם שְׁאֲחֵר נְסִיּוֹן הָעֲקִידָה כְּתִיב [בראשית כב, יב] עֲתָה יָדְעָתִי כִּי יְרֵא אֱלֹהִים אֶתָּה, אֵף שְׁזֶה הַמַּעֲשֶׂה מְתִיחַס לְכָאוּרָה יוֹתֵר לְמִדַּת אֱהָבַת ה' יתְפָּרֵךְ שְׁעַל יְדֵה נִדְחָה אֱהָבַת בְּנוֹ. וּכְעֵין מֵהַ שְׁנֵאֲמַר [דברים ו, ה] וְאֶהְבֶּתָּ וְגו' וּבְכָל נִפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ, וְכֵן קִיָּם מִקֵּדָם 'בְּכָל נִפְשְׁךָ' בְּנְסִיּוֹן הַכְּבָשָׁן,

הַמְשִׁיחִים וכו', וְהַמְכוּן גַּם כֵּן שֶׁאֵז יִתְגַּלֵּה עֵיקַר שׁוֹרֵשׁ תּוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה עַל יְדֵי אֱלֹהֵי, וְהֵם הַמְשִׁיחִים הַזֵּיתִים הַמְשָׁקִים לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל וּמֵאִירִים בְּאוֹר הָרָאשׁוֹן שֶׁהוּא אוֹר תּוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה". סה. רֹאה לְעִיל הָעֵרָה נג. סו. רֹאה פְּרִי צִדִּיק תְּרוּמָה מֵאִמְרוּ יב. סז. רֹאה שִׁיר הַשִּׁירִים שֶׁם, ו-ז: "כִּי עֲזָה כְּמוֹת אֱהָבָה קֶשֶׁה כְּשֶׁאוֹל קִנְיָה רַשְׁפִּיה רַשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֵהֶבֶתִּיה. מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה". סח. רֹאה פְּרִי צִדִּיק תְּרוּמָה שֶׁם: "וְנִרְאָה דֹּאף דְּבַכֵּל מְקוֹם מִיָּם מִרְמְזִים עַל חֲסִידִים וְאֵשׁ עַל גְּבוּרוֹת כִּידוּעַ בְּזוּהַר הַקְּדוּשָׁה, כֵּאֵן אֵשׁ מִרְמֵז לְקְדוּשַׁת אֲבִרָהָם אֲבִינוּ ע"ה שְׁמִדְתּוֹ אֱהָבָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֲבִרָהָם אוֹהֵבִי, וּבִאֱהָבָה גַּם כֵּן מְצִינוּ רַשְׁפִּיה רַשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֵהֶבֶת יֵה מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה וְגו', וְכֵן אֲבִרָהָם אֲבִינוּ ע"ה אַחֵר כֹּל הַנְּסִיווֹת כְּתִיב 'כִּי עֲתָה יָדְעָתִי כִּי יְרֵא אֱלֹהִים עֲתָה' דְּשְׁלִימוֹת הָאֱהָבָה כְּשֶׁהִיא מִבְּחִינַת אֵשׁ". וְרֹאה עוֹד לְעִיל מֵאִמְרוּ ב. סט. "הִנֵּה דַע כִּי כֹל הַחֲדָשִׁים הֵם בְּמַלְכוּת. הָאִמְנָם יֵשׁ בָּהֶם שְׁתֵּי בַחֲיֻנוֹת, הָאֶחָד בְּהִיּוֹתָה מִצַּד הַזָּכֵר, וְהֵנָּה הוּא מִתְחִילַת חוֹדֶשׁ נִיסָן וְאִילָךְ, וְדַע כִּי כֹל הַחֲדָשִׁים נִקְרָא רֵאשִׁי חֲדָשִׁים, וְהַעֲנִין כִּי כּוֹלָם הֵם מִבְּחִינַת הָרָאשׁ, נִגַּד כְּתֵר חֲכָמָה בִּינָה, לִכֵּן כֹּל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ יֵשׁ בּוֹ מִסְפַּר גָּדוֹל שְׁלוּשִׁים יוֹם. וְסִדְרָן כֵּךְ הוּא בְּנוֹקְבָא - נִיסָן גּוֹלְגֵלְתָא, אִייר סִינָן תְּרִי אוֹדִינִין. תְּמוּזָא וְאֵב תְּרִי עֵינִין, לִכֵּן נִחְרַב הַבַּיִת בְּתִמְזוּזָא, בְּסוּד עֵינִי עֵינִי יוֹרְדָה מִיָּם (אִיכָה א, טז), שֶׁהֵם תְּרִין עֵינִין הַנִּזְכָּרוֹת. וְהֵנָּה כִּי נִוְדַע, מִדַּת הָעֵינִים הֵם סוּד נִצַּח הוֹד, לִכֵּן עֵיקַר הַחֲוֹרְבָן בַּעֲיָן הַשְּׁמָאֵל שֶׁהוּא אֵב, וְהוּא כֹל הַיּוֹם דו"ה, לְמַפְרַע הו"ד. אֲלוּל הוּא חוּטְמָא, וְכֵאֵן נִשְׁאָר הַפֶּה שֶׁאִינוּ בְּמִנִּין וְהוּא נַעֲלָם. גַּם סִדְרָן זֶה הוּא בְּזִכְרָה - כִּי תִשְׁרִי גּוֹלְגֵלְתָא הַזָּכֵר. חֲשׁוֹן וְכִסְלוֹ תְּרִי אוֹדִינִין, טַבַּת וְשִׁבְטָא תְּרִין עֵינִין, אֲדָר חוּטָם. וְגַם בְּכֵאֵן נִשְׁאָר הַפֶּה שֶׁלּוֹ נַעֲלָם וְזֶה סוּד רֵאשִׁי חֲדָשִׁים שְׁצִירָךְ לְקִדְשׁ אוֹתָן בְּפֶה הַדִּינִים [לְמוֹר מְקוּדָשׁ] כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (רֹאשׁ הַשָּׁנָה כד, א) אֲשֶׁר תִּקְרָאוּ אוֹתָם (וִיקָרָא כג, ב) אֶתֶם

מִזֶּה, וּמִיִּחַל לְחֶסֶדוֹ יִתְבָּרַךְ שִׁסְיָעוּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם לְהִיטִיב מַעֲשָׂיו מֵעַתָּה, עֵין ה' אֵלָיו, וַיִּזְכֶּה לְתַכְנֵן הָעֵבֶר. וְעַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּדִנְיָאֵל (י, יב) מִן הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתָּ אֶת לִבְךָ לְהִבִּין וּלְהַתְעַנּוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ נִשְׁמָעוּ דְּבָרֶיךָ עִי.

וְעַל זֶה נֶאֱמַר (תהלים שם לד, כג) 'פִּוְדָה ה' נַפְשׁ עֲבָדָיו'. עֶבֶד נִקְרָא הָעוֹבֵד מִיִּרְאָה, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי א, ו) וְאִם אֲדוֹנִים אֲנִי אֵינִי מוֹרְאִי עִי. וּמִי שֶׁהוּא יִרָא ה' וּמִקְבֵּל מַעֲתָה לְהִיּוֹת עֶבֶדָא דְּמִלְכָּא, עֲלִיו נֶאֱמַר פִּוְדָה ה' וּגו', אִף שֶׁצָּרִיךְ פְּדִיוֹן עִי, וְלֹא יֵאָשְׁמוּ וּגו' (תהלים שם עי).

לד, טז] עֵינֵי ה' אֵל צְדִיקִים, וְצִדִּיק נִקְרָא מֵאֵן דְּנִטִּיר בְּרִית [וזה"ק ח"א רטז, א], וּבְהִפְךָ נֶאֱמַר [בראשית לח, ז] רַע בְּעֵינֵי ה' ע. וְכֵן בְּדוֹד הַמֶּלֶךְ עֲלִיו הַשְּׁלוֹם שֶׁנִּכְתַּב עֲלִיו מִפְּגָם זֶה אָמַר (תהלים נא, ו) וְהָרַע בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי עִי. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (תהלים לד, כב) תַּמּוּתֶת רָשָׁע רָשָׁע רָעָה עִי.

אוּלָּם אַחֲרֵי זֶה נֶאֱמַר [שם] וְשׁוֹנְאֵי צִדִּיק יֵאָשְׁמוּ, הֵינּוּ דִּיקָא מִי שֶׁשׁוֹנֵא בְּחִינַת צִדִּיק עִי, שֶׁאֵינּוּ נֹתֵן עַל לְבוֹ לְהִנָּחֵם עַל זֶה, אֲבָל מִי שֶׁלְּבוֹ נִשְׁבֵּר בְּקִרְבּוֹ מִזֶּה, וְרוֹצֵה לְהַשְׁמֵר מַעֲתָה, הֵגַם שֶׁאֵין לְבוֹ מִזְכֶּךָ עוֹד, עַל זֶה נֶאֱמַר [שם לג, יח] הִנֵּה עֵין ה' אֵל יִרְאִיו לְמִיִּחַלִּים לְחֶסֶדוֹ, הֵינּוּ מִי שֶׁיִּרְא וְחִרַּד

כתיב, כי הפה נעלם מהם, לכן צריך לקדשן בפה, שעל ידי הבל הפה נעשה גולגלת דילה כדי שיהא החודש ההוא בפומא דדכורא, לכן צריך לקדשן בפה". ע. ראה בזה"ק ח"ב ריד, ב: "לית חובה דקשיא קמי קודשא בריך הוא כהאי מאן דמשקר ופגים להאי את קיימא קדישא, ודא לא חמי אנפי שכינתא, על חובא דא כתיב (בראשית לח, י) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה', וכתיב (תהלים ה, ה) לא יגורר רע". עא. וראה בזה"ק ח"ב קז, א. עב. ראה ישראל קדושים אות י: "שמעתי דרמוז בכתוב 'תמותת רשע רעה' כמו העבר רעה מבשרך (קהלת יא, י), רצה לומר בשר קודש דברית קודש כמו שנאמר (ויקרא טו, ג) רר בשרו. 'ושונאי צדיק יאשמו' הוא הפוגם הברית שנקרא שונא צדיק, והוא מה שנאמר לפני זה שם באות פ' פני ה' בעושי רע וגו' שזה נקרא רע, ואמר אחר תשלום כל הא"ב עוד אות פ' שהוא פדיון על הנזכר לעיל, דפודה ה' נפש עבדיו ולא יאשמו וגו', שהחוסים בו אף שהם גם כן פגמו הברית לא יאשמו כי הוא להם לפדיון". וראה להלן הערה עז. עג. ראה להלן הערה עו. עד. וראה תענית ח, ב. עה. ראה בשל"ה הקדוש מסכת פסחים (מצה עשירה ג): "עבודתנו לו יתברך באהבה וביראה ככתוב בתורה, וכן כתיב (תהלים ק, ב) עבדו את ה' בשמחה עבדו את ה' ביראה (שם ב, יא), והנה אהבה בחינת אהבת בן לאב, ובחינת יראה מורא עבד בפני רבו". עו. וראה בפרי צדיק פרשת תזריע מאמר א: "פני ה' בעושי רע וגו' (תהלים לד, יז), רע היינו הפוגם ברית (כמ"ש בזה"ק ח"א ריט, ב ובנדה יג, ב). ואמר אחר כך (תהלים שם, יח) צעקו וה' שומע, היינו דצעקה מועיל לזה, ואמר אחר כך (שם, כב) תמותת רשע רע שהפוגם נקרא רשע, כמו שנאמר (ישעיה ג, יא) אוי לרשע רע. ושונאי צדיק (תהלים שם) היינו מי שהוא שונא למדת צדיק שהיא דנטייר ברית, יאשמו. פודה ה' נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו (שם, כג), אמר עבדיו ולא אמר צדיקו דצדיקים אין צריכין פדיון, רק עבדיו נקראו שרוצים להיות עבדיו ויש להם חשק להיות טוב והם בכלל עבדי ה'. ומדקאמר ולא יאשמו מכלל דמיירי במי שראוי להיות אשם, אך כיון שהוא מהחוסים בה' שרוצים להיות טוב באמת. אך היצר מתגבר עליהם. לא יאשמו, וכשבא עליהם יסורין הם רק למזבח כפרה (ונתבאר במקום אחר). וזה שאמרו במדרש (ויקרא רבה טו, ד) רבים מכאובים לרשע, היינו למי שהוא משונאי צדיק מדת ברית, אבל הבוטח בה' שהוא מהחוסים בו אף שהיצר מתגבר עליהם, מכל מקום

והנה בשני חדשים האלו הזמן לזכות בתשובה להחזיר אליו בחינת עיני ה'. וכמו שכתב האר"י ז"ל ע"י הזמן המסגל לפגם זה הוא בפרשיות שובבי"ם, שגשגלים בסוף חדש שבט, וגם הפרשיות שקודם שמות מהתחלת ראש חדש טבת עקר ענינם מתקן בחינת צדיק ע"ט.

וראש חדש טבת חל תמיד בו' דחנכה. ויש לומר שעל זה רומז ביהודי מה שנאמר הנה עין ה' וגו', שחדש טבת בחינת עין ימין^פ. ועל זה נאמר

'למיחלים לחסדו', והוא מרמז על פח אור תורה שבצל פה המתנוצץ בחנכה שעמדו על ישראל להשפיקם תורתך, ונעשה הנס על ידי הכהנים שנאמר עליהם לדברים לג. ט"ז 'פי שמרו אמתך ובריתך ינצרו, יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל פא, ותורה שבצל פה נקרא תורת חסד על לשונה דיקא, ואמרו (סוכה מט, ב) תורה ללמדה זו היא תורה של חסד פ, ועל זה נאמר 'למיחלים לחסדו' להיות התקון על ידי תורה שבצל פה שהיא תורת חסד על לשונה.

כשבא עליו יסורין בפרהסיא שאינם מכלל יסורין של אהבה מכל מקום הוא רק לרפואה כמו שנאמר (שמות טו, כו) לא אשים עליך רק כי אני ד' רופאך והוא מזבח כפרה, ועל ידי שמתעורר בתשובה אז זוכה להיות מתהפך לענג וזהו חסד יסובבנו יסובבנו כאור מקיף אף שלא יהיו נגלה החסדים, מכל מקום התכלית יהיה לחסד שיהיה לרפואה ויתהפך לענג^ג. **עז.** וראה בפרי צדיק וישב מאמר ד. וראה עוד מה שכתב רבינו בתקנת השבין אות י: "סיום אותו מזמור (תהלים לא, כג) פודה ה' נפש עבדיו וגו', וקיבלתי דנאמר אפגם הברית דלפני זה שאמר (פסוק כב) ושונאי צדיק יאשמו [וכן מה שאמר (שם, יז-יט) פני ה' בעושי רע וגו' ואמר צעקו וגו' דהתשובה מועלת, ואת דכאי רוח יושיע כי השב מפגם זה הוא בשבירת לב ודכאות רוח בידעו גודל הפגם היכן מגיע], אבל עבדיו החוסים בו לא יאשמו אף על פי שפגמו חס ושלום דיש להם פדיון על זה", ועיין שם עוד. וראה בפרי צדיק כי תבא מאמר יב: "על דרך שנאמר (תהלים לד, כב) תמות רשע רעה, היינו מי שפוגם במדה זו שהוא רשע כמ"ש בזהר הקדוש (ח"א קפח, א), ושונאי צדיק שהוא שונא מדה זו ואינו רוצה להטיב דרכו הם יאשמו, אבל פודה ה' נפש עבדיו אף שצריך פדיון אך שהוא מתפלל להשם יתברך, כבר נקרא בכלל עבדיו, ולא יאשמו כל החוסים בו, היינו אף שיש טענה עליו להיות בכלל יאשמו, רק כיון שהוא חוסה בה' לא יאשמו. וכן בישעיה (נז, א) בפסוק הצדיק אבד שהוא מדבר מפגם זה, כתיב והחוסה בי ינחל ארץ". **עח.** ראה משנת חסידים מסכת טבת שבט פרק א; שער רוח הקודש תיקון כז. **עט.** וראה להלן מאמר יח מה שכתב רבינו בזה. **פ.** ראה משנת חסידים שם. **פא.** וראה בליקוטי מאמרים (בסוף הספר לסיום הש"ס) שכתב רבינו: "נעשה נס על ידי הכהנים שהם מלמדי התורה בישראל כמו שנאמר (דברים יז, ט) ובאת אל הכהנים, יורו משפטיך (שם לג, י). והתחלת תורה שבעל פה על ידי עזרא שהיה כהן, וכן אחר החורבן על ידי רבי יוחנן בן זכאי הכהן, עיין בהקדמת פירוש המשנה וביחוסין". **פב.** "מאי דכתיב (משלי לא, כו) 'פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה' וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד וכו', איכא דאמרי תורה ללמדה זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד". וראה בפרי צדיק אחרי מאמר ג: "תורה שבעל פה נקרא תורת חסד כמו שנאמר תורת חסד על לשונה, וזה תורה ללמדה זו תורה של חסד (כמו שאמרו סוכה מט, ב), והיינו תורה שבעל פה שהוא ללמד לתלמידים".

צרוף תבת חנוכה חנ"ה כ"ו ובג'מטריא שם ס"ג שש'רשו מבינה ושם הוי"ה פה, והינו שבא בזמן זה המ'שכה מבינה למ'לות שהוא בחינת פנסת ישראל, והינו ק'לות נפשות ישראל:

ובחנוכה קורין בנשיאים [טור סימן תרפ"ו] על פי הפסיקתא [פרשה ו סימן ה] שהמשפ'ן נגמר בכ"ה בכסלו פ"י. ויש לומר דהנשיאים שקורין בחנוכה יש להם שיעות לתקון זה כפי דברינו. דגל הראשון של מחנה יהודה, והוא הש'רש מתורה שבעל פה דכתיב [תהלים ס, ט] יהודה מחקקי, ואף שאמרו [יומא כו, א] דלא מסיק שמע'תא אליבא דהלכתא פ"ה, מפ'ל מקום עקר שורש תורה שבעל פה הוא משבט יהודה פ"ה,

וכבר אמרנו ד'על תורה שבעל פה בפרט אמרו (תענית ז, א) שאין מתקנים אלא במי שדעתו שפלה, שתורה שבעל פה נמשל למשקין, יינא דאורייתא דבעל פה (ונתבאר מאמר יד), והיא מתקנים רק במי שדעתו שפלה ונשבר לבו בקרבו.

ויש לומר דשמונת ימי חנוכה מרמזים על בחינת בינה, דרגא תמינאה מתתא לעילא פ"ה, והוא שרש התקון על ידי תורה שבעל פה שש'רשה מבינה, דתורה שבכתב בחינת חכמה מה שלומד וקבל מאחרים, וכמו שאמרו (בראשית רבה יז, ה) נובלות חכמה של מעלה תורה, ותורה שבעל פה בחינת בינה שמכין דבר מתוך דבר פ"ה. וגם איתא מהא"ר"י ז"ל [פרי עץ חיים שער חנוכה פרק ד]

פג. ראה תיקוני זוהר תיקון כא סא, ב: "סלקין לחמשין תרעין דבינה דאיהי ח' תמינאה מעשר ספירן מתתאה ולעילא". **פד.** ראה בזוה"ק ח"ג רמב, ב וברש"י דברים א, יג. וראה בשל"ה הקדוש (תולדות אדם בית החכמה אות ב) וז"ל: "עוד מבואר כי התורה סוד ארבע אותיות שמו, כי תורה שבכתב ושבעל פה הניתנו לנו סוד יוה' כדפירשנו, אך שרשם בסוד תורה הקדושה הגנוזה במקומה דהיינו סוד יוה' משמו, והתורה שבכתב שהיא ו' מהשם שורש החכמה הקדומה סוד יו', אשר על זה רמזו רבותינו ז"ל נובלת חכמה של מעלה היא התורה, ועליה רמזו רבותינו ז"ל (ב"ר ה, ב) התורה קדמה אלפים שנה לעולם, כי כל ספירה נקראת אלף וכו', וסוד אלפים שנה הם סוד שתי ספירות הקודמות לבנין העולם שהוא חסד כמו שנאמר (תהלים פט, ג) עולם חסד יבנה, והם חכמה ובינה ששם שרשי תורה שבכתב ותורה שבעל פה, וכמו שאמרו נובלת חכמה של מעלה תורה, וזו המחשבה עמוקה ומתגלית בקצת בסוד הבינה בחמישים שערים בסוד מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא שהשיג משה רבינו ע"ה, ולא השיג שער החמישים, והתורה שבעל פה שהיא מה אחרונה שבשם גילוייה מה' ראשונה". **פה.** ז"ל שם: "חנוכה הוא חנ"ה כ"ו, והוא שיונקת המלכות מאימא עלאה הנקרא חנ"ה העולה ס"ג, כי חנה בבינה, ושם שם ס"ג, ושרשו הוא ייא", מספרו אל, כמספר הוי"ה עם ד' אותיות והכולל, וזהו חנ"ה כ"ו. וזה שאמר הכתוב (שמואל א א, ה) ואת חנה אהב וה' סגר רחמה". **פו.** ז"ל הטור: "וקורין בפרשת נשא בנשיאים שלושה בכל יום ומפרש בפסיקתא משום שנשלם מלאכת המשכן בכ"ה בכסלו". **פז.** ז"ל הפסיקתא: "וקורין בפרשת נשא בנשיאים שלושה בכל יום, ומפרש בפסיקתא (פרשה ו סימן ה) משום שנשלם מלאכת המשכן בכ"ה בכסלו. ומתחילין בויהי ביום כלות משה (במדבר ז, א) ויש מקומות שמתחילין בברכת כהנים (שם, כד), ומנהג יפה הוא לפי שנעשה הנס על ידי כהנים". **פח.** "אמר רבא לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר, לוי דכתיב (דברים לג, י) יורו משפט'ך ליעקב, יששכר דכתיב (דברי הימים א יב, לג) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל, ואימא יהודה נמי דכתיב (תהלים ס, ט) יהודה מחוקקי, אסוקי שמע'תא אליבא דהילכתא קאמינא". **פט.** ראה פרי צדיק לראש חודש אלול מאמר ג: "משבט יהודה יוצא משיח,

תשובה ואתה פתחת בתשובה תחלה חייך
שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחלה,
שנאמר [הושע יד, ב] שובה ישראל וגו'.

ואחריו שבט שמעון שהוא היה מיוחד
שהיה ליוסף טענה עליו בקדשה
זאת מכל השבטים^א, שעל זה נאמר [בראשית
מב, כד] ויאסר אותו לעיניהם^ב, ואחרי זה
גם שמעון נתחרט ועשה תשובה^ג.

ויום הששי נשיא גד שבא ממנו אליהו
מלאך הברית (כמ"ש בראשית רבה עא, ט),
ואמרו שם שבא מבנימין, והינו שהיה כלול
מנפשות רבות וכמו שאמרנו [מאמר יג]
מהאר"י ז"ל, והינו שהוא יעשה שלום בין
השבטים, ויברר שבאמת 'עמך כלם
צדיקים' שכל נפשות ישראל נקראו שומרי
הברית, דלעתיד יתקן כל הפגמים.

ומה דלא מסיק שמעתא אליבא דהלכתא
הוא מחמת גדל העמק ואין יכולים לעמוד
על סוף דעתו, ועל דרך מה שאמרו (עירובין
יג, ב) על רבי מאיר^א, ומכל מקום סתם
משנה רבי מאיר [סנהדרין פו, א] ונקרא רבי
מאיר שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה
[עירובין שם].

ואחריו יששכר, דכתיב [דברי הימים א יב,
לג] ומבני יששכר יודעי בינה
לעתים^א. וזבולון הם גם כן תמכי
דאורייתא^ב, והכל מרמז על תורה
שבועל פה.

ודגל מחנה ראובן הוא בחינת תשובה מעון
זה, כי עליו נכתב מפגם הזה בתורה
[בראשית לה, כב], ואמרו [בראשית רבה פד, יט]
על ראובן מעולם לא חטא אדם לפני ועשה

ודוד גם כן מרכבה למדת מלכות והיה רבן של בעלי רוח הקודש, ושלמה הוא גם כן שורש תורה
שבעל פה^א. וראה פרי צדיק ויגש מאמר ב: "שלמה המלך וכו' מרכבה למדת מלכות שהיה שורש
חכמה תתאה תורה שבעל פה שהוא בחינת רוח הקודש"^ב. צ. "אמר רבי אחא בר חנינא, גלוי וידוע
לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא
יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו, שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים על טהור טמא ומראה
לו פנים. תנא לא רבי מאיר שמו אלא רבי נהוראי שמו, ולמה נקרא שמו רבי מאיר שהוא מאיר
עיני חכמים בהלכה"^ג. צא. ראה לעיל הערה פח. צב. ראה במדבר רבה יג, טז. וראה פרי צדיק
לראש חודש סיון מאמר ג. צג. ראה רש"י במדבר כו, יג. צד. ראה תקנת השבין אות ו: "ועל
כן נאמר (בראשית מב, כא) ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו וגו' בהתחננו ולא שמענו, ואמרו
ז"ל (ילקוט בראשית קנח) איש אל אחיו שמעון ולוי שהם היו העיקר במכירתו ושמעון הגדול המתחיל
בדבר דבו עיקר השנאה ליוסף שעל כן בחרו יוסף מכולם לאסרו, כי הוא ממש היפך יוסף הצדיק
באתגליא וכו'". צה. ראה בראשית מב, כא: "ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו". ובזוה"ק
ח"א ר, ב: "ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו', ויאמרו איש אל אחיו דא שמעון
ולוי, כמה דהוה בקדמיתא, דכתיב (בראשית לו, יט) ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה
בא, מה להלן שמעון ולוי, אוף הכא שמעון ולוי, תא חזי מאן איש ומאן אחיו, אלא איש דא שמעון,
כתיב הכא איש, וכתיב התם (במדבר כה, ו) והנה איש מבני ישראל בא, מה להלן משמעון אוף הכא
נמי שמעון. ובגין דאהדר בתשובה ובכה ואתנחם על דא, ואמר ללוי אבל אשמים אנחנו וכו'" עיין
שם. וראה עוד בתקנת השבין אות ו, ולהלן מאמר כה.

אָמנם יֵשׁ לוֹמַר שְׁבָאֲמַת יֵשׁ שְׁנֵי עֲנִינִים בְּרָגֹז, עֲנִין הֶרְגֹז שֶׁל פֶּעַס הוּא דְרָגָא דְעֵשׂוֹ, שֶׁהוּא הַפְּסֻלַּת דְּגִבּוּרָה דִּיצְחָק שְׁבַקְדָּשָׁהּ, וְיֵשׁ רָגֹז בְּקִדְשָׁהּ שְׁנִקְרָא 'פַּחַד יִצְחָק', וְהֵינּוּ הִירָאָה וְהַפְּחַד מֵה' יִתְבָּרֵךְ לְכָל יַעֲבֹר רָצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ פִּי. וְכֵמוֹ כֵּן נִמְצָא בַּפְּתוּב לְשׁוֹן רָגֹז עַל שְׁנֵי אֹפְנִים, עַל עֲנִין פֶּעַס וְגַם עַל לְשׁוֹן פַּחַד, כַּעֲיֵן מַה שְׁנִאָמַר [שְׁמוֹת טו, יד] שְׁמַעְנוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן פִּי, וְהֵינּוּ שְׁהִיָּה לָהֶם פַּחַד וּמוֹרָא.

וְעַל דְּרָךְ זֶה אָמְרוּ (בְּרֻכּוֹת ה, א) לְעוֹלָם יִרְגִּזוּ אָדָם יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרַע, שְׁנִאָמַר [תְּהִלִּים ד, ה] רָגֹזוּ וְאַל תִּחַטְּאוּ פִּי, וְהֵינּוּ 'רוֹגְזוּ שֶׁל יוֹסֵף' שְׁנִאָמַר בּו' [בְּרַאשִׁית מב, יח] אֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרָא, שְׁכַדִּי לְהַתְגַּבֵּר עַל הַיֵּצֵר הָרַע וְנִצְרָף לְהַתְלַבֵּשׁ בְּרָגֹז וּפַחַד בִּירְאָת ה' פִּי.

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהַשְּׁמִינִי נָשִׂיא אֶפְרַיִם וְנָשִׂיא מְנַשֶּׁה שֶׁהֵם בְּנֵי יוֹסֵף בְּחִינַת שׁוֹמְרֵי הַבְּרִית בְּעֵצָם, דִּיּוֹסֵף מְרַכְּבָה לְמַדַּת צַדִּיק [זוה"ק ח"א נט, ב]. וּבִזְזָה נִשְׁלָם יְמֵי חַנּוּכָּה בַּתְּכֵלִית הַתְּקוּן:

אֵיתָא בְּסִפְרֵי יְצִירָה צ"ה מְלִיךְ אוֹת ע' בְּרָגֹז וְכו' גָּדִי בְּעוֹלָם וְטַבַּת בְּשִׁנָּה וְכַבֵּד בְּנֶפֶשׁ וְכו' צ". וְאֵיתָא בְּרַעֲיָא מִהִימָנָא [זוה"ק ח"ג רלד, א] דְּכַבֵּד אֵיהּ דְּרָגָא דְעֵשׂוֹ הוּא כְּנִישׁ כָּל דְּמִין וְכו' צח.

וּלְהַבִּין הָעֲנִין, הֲלֹא כָּל הָאֵיבָרִים הֵמָּה כְּדוּגְמָא דְלַעֲיָלָא, כֵּמוֹ שְׁנִאָמַר [בְּרַאשִׁית א, כו] נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ וְגו', וְאִיף שִׁיף הַכַּבֵּד, שֶׁהוּא עֵשׂוֹ מַדַּת הַפֶּעַס, בְּשֶׁרֶשׁ הַקִּדְשָׁה צט.

צו. פֶּרֶק הַ מִשְׁנָה יז [בְּנוֹסַח מְנוּטוּבָא] **צז.** רָאָה לַעֲיֵל הָעֵרָה מַח. **צח.** רָאָה לַעֲיֵל הָעֵרָה מַט. **צט.** וְרָאָה בּוּזָה לַעֲיֵל מֵאִמֶּר טו. **ק.** רָאָה פְּרִי עֵץ חַיִּים שְׁעַר פִּוּרִים פֶּרֶק ו: "וְהִנֵּה מֵאִבְרָהָם יֵצֵא יִשְׁמַעֲאֵל, וְיִמִּיצַחֵק יֵצֵא עֵשׂוֹ, שֶׁהֵם בְּקִלְיוֹת דִּין וְרַחֲמִים, כִּי זֶה לְעוֹמֶת זֶה וְכו' וְהֵם לְכַנֵּה וְחִמָּה שְׁבַקְלִיפּוֹת". **קא.** וְרָאָה בּוּזָה לַהֲלֹן מֵאִמֶּר יח. **קב.** וְרָאָה דְּבָרִים כח, סה: "וְנָתַן ה' לָךְ שֵׁם לֵב רָגֹז". וּבְרַשִׁי שֵׁם: "רָגֹז" - לֵב חָרָד כְּתִרְגוּמוֹ דְּחִיל, כֵּמוֹ שְׁאוּל מִתַּחַת רָגְזָה לָךְ (יִשְׁעִיָּה יד, ט), שְׁמַעְנוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן (שְׁמוֹת טו, יד), מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ (שְׁמוּאֵל-ב כב, ח). וְרָאָה לַהֲלֹן הָעֵרָה קִלְב. **קג.** רָאָה פְּרִי צַדִּיק לְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ כְּסֻלּוֹ מֵאִמֶּר ז: "וְכֵן כָּתַב הָאֱרִי" ז"ל דְּלִגְרִסְתּוֹ הַמְּלִיךְ אוֹת ע' בְּרוּגֹז וְטַבַּת בִּשְׁנָה, וְלִפִּי חֲשׁוֹנוֹ הִ"ב שְׁבִטִים לְחֻדָּשִׁים כְּסֻדֵּר הַדְּגָלִים דָּן נֶגֶד חוֹדֶשׁ טַבַּת, וְהֵינּוּ רוּגֹזָא דְּרַבְּנָן דְּאִיהוּ טַב לְכָל סֹטְרִין כֵּמוֹ שְׁאִמְרוּ בּוּזָהר הַקְּדוּשׁ, וְהוּא מַה שְׁאִמְרוּ (בְּרֻכּוֹת ה, א) לְעוֹלָם יִרְגִּזוּ אָדָם יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרַע וְכו', וְהוּא הִפְךָ מְכַעֵס, דְּכֻתִּיב (קֹהֶלֶת ז, ט) כִּי כַעַס בַּחִיק כְּסִילִים יוֹחַ, וּבִגְמָרָא (יוֹמָא עב, ב) נִדְרַשׁ 'לְמָה זֶה מַחִיר בִּיד כְּסִיל' עַל שְׁעוֹסְקִין בְּתוֹרָה וְאִין בְּהֵם יִרְאָת שָׁמַיִם, וְרוּגֹזָא דְּרַבְּנָן הוּא לְהַרְגִּז עַל הַיֵּצֵר הָרַע שְׁלֵא יִהְיֶה כְּסִיל, וְהוּא עַל יְדֵי הִירָאָה 'פַּחַד יִצְחָק' אֵשׁ דְּקוּדְשָׁהּ. וְרָאָה עוֹד בְּפִרֵי צַדִּיק לְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֵייר מֵאִמֶּר ה. **קד.** רָאָה לַהֲלֹן הָעֵרָה קו. **קה.** רָאָה פְּרִי צַדִּיק וְיֵשֶׁב מֵאִמֶּר יג: "בּוּזָהר הַקְּדוּשׁ (ח"א קפד, א) 'תָּא חֲזִי אֵית רוּגֹזָא וְאֵית רוּגֹזָא אֵית רוּגֹזָא דְּאִיהוּ מְבַרְכָא מְעִילָא וְתַתָּא וְאִקְרִי בְּרוּךְ וְכו' וְאֵית רוּגֹזָא דְּאִיהוּ אֶתְלִטִּיא לַעֲיָלָא וְתַתָּא כֵּמוֹ דָּאֵת אִמֶּר דְּאִקְרִי אֲרוּר וְכו'", וְהֵינּוּ קְלִיפַת הַכַּעַס שֶׁהוּא מִהֲנַחֵשׁ דְּכֻתִּיב אֲרוּר אַתָּה, וְאִמֶּר אַחֵר כֵּךְ בּוּזָהר הַקְּדוּשׁ 'כְּוֹנוֹנָא דָא מְסֻטְרָא דִּיצְחָק נִפְקוּ תְרִין בִּינִין חַד מְבוּרָךְ וְחַד דְּאֶתְלִטִּיא לַעֲיָלָא וְתַתָּא וְכו'", וְיֵשׁ לְהַבִּין שְׁאִמֶּר שִׁיבְּצָאוּ מִיצְחָק תְּרִין רוּגֹזִין כֵּמוֹ שְׁאִמֶּר מְקוּדָם מְסֻטְרָא דְּדִינָא קְשִׁיא נִפְקִי רוּגֹזָא לְתִרֵי סֹטְרִין וְכו', וּבִשְׁלָמָא עֵשׂוֹ שְׁנִאָמַר בּו (בְּרַאשִׁית כז, מ) עַל חֶרֶב תַּחִּיהָ יִתְכֵּן לְקִרְוָתוֹ רוּגֹזָא וְהוּא רוּגֹזָא דְּאֶתְלִטִּיא כֵּמוֹ שְׁאִמְרוּ בּוּזָהר הַקְּדוּשׁ,

וְזֶה עֲנִין הַחֹדֶשׁ הַזֶּה שֶׁנִּכְרָא בְּרָגֹז וְכָבֵד
בְּנִפְשׁ, כִּי בְּיָדָיו הַכָּבֵד שֶׁהוּא כְּלוּ דָם
כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בְּכוֹרוֹת נה, א) וְכָרוּתָא דְדָמָא
כְּבִדָּא^ק הוּא דִּינָא וְחִלְקוּ שֶׁל עֶשֶׂר, וְכָמוֹ
שֶׁאָמְרוּ (בבא בתרא נח, ב) בְּרִישׁ כָּל מַרְעִין
אַנָּא דָם סָט.

אֲמָנָם יֵשׁ בּוֹ רִבְעִית דָּם שֶׁהוּא צְחוּתָא
דְּדָמָא הַנֶּתֶן לֵלֵב (כמ"ש ברעיא מהימנא
שם פ' ובתוספות סוטה ה, א ד"ה אדם), וְהֵינּוּ בְּחִינַת
הַרְגֹז שֶׁבִקְדֻשָּׁה, וְהוּא הִירָאָה הַנִּצְרָף לֵלֵב,
וְכָמוֹ שֶׁאָמְרוּ (יומא עב, ב) שֶׁעַל הָעוֹסְקִין
בַּתּוֹרָה וְאֵין בָּהֶם יִרְאָת שָׁמַיִם נֶאֱמָר [משלי
יז, טז] 'לִמָּה זֶה מַחִיר בֶּיַד כָּסִיל לִקְנוֹת חֻכְמָה
וְלֵב אֵין', כִּי זֶהוּ עֶצֶם שׁוֹרֵשׁ הַלֵּב לִהְיוֹת
מְלֵא יִרְאָה וּפְתֹחַ מַלְמֻרוֹת עֵינָיו ה' יִתְבָּרֵךְ.

וְעַל זֶה רוֹמֵז גַּם בֶּן אוֹת ע', שֶׁנֶּאֱמָר
[תהלים לג, יח] הִנֵּה עֵין ה' אֶל יִרְאֵיו,
וּבְחִינַת בְּחֹדֶשׁ טַבַּת שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲנִין
דְּמִלְכָּא^ק, וְהַעֲקָר לְתַתָּן בּוֹ שְׁמִירַת הָעֵינַיִם,
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר [במדבר טו, טז] וְלֹא תִתּוּרוּ
אֲחֵרֵי לְבַבְכֶּם וְאֲחֵרֵי עֵינֵיכֶם, וְאָמְרוּ 'אַחֲרֵי

וְאָמְרוּ (בבראשית רבה פד, ג) עַל פְּסוּק 'וַיֵּשֶׁב
יַעֲקֹב' [בראשית לו, א] שֶׁבִקֵּשׁ יַעֲקֹב
לֵישֵׁב בְּשִׁלּוֹה קִפְץ עָלָיו רֹגֶזוֹ שֶׁל יוֹסֵף ק'.
וְהוּא כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (תענית טו, א) לֹא הָכַל
וְכו', צִדִּיקִים לְאוֹרָה וַיִּשְׁרִים לְשִׁמְחָה, הֵינּוּ
מִי שֶׁכָּבֵר לְבוֹ יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוּם נִטְיָה
לְהִרְע יוֹכַל לְהִיּוֹת תָּמִיד בְּשִׁמְחָה, אֲמָנָם
הַצִּדִּיק, שֶׁהוּא מִי שֵׁשׁ לוֹ עוֹד מַלְחָמוֹת
וְאֵין לְבוֹ מִבְּרָר עוֹד, אֵין לוֹ שִׁמְחָה עֲדִין,
מִפְּנֵי שֶׁנִּצְרָף לְהִתְלַבֵּשׁ בְּרָגֹז וַיִּרְאָת ה',
וְרַק נִשְׁלַח לוֹ הָאָרָה מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁהוּא
דְּבוּק לְהַקְדֻשָּׁה.

וַיַּעֲקֹב אֲבִינוֹ עָלָיו הַשְּׁלוֹם שֶׁהִיָּה לְבוֹ מִבְּרָר,
שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ שׁוּם נִגְיָעָה לְהִיָּצֵר
הָרַע, בִּקְשׁ לֵישֵׁב בְּשִׁלּוֹה בְּעוֹלָם הַזֶּה,
לְהִתְעַנֵּג מִהַקְדֻשָּׁה, וְקִפְץ עָלָיו רֹגֶזוֹ שֶׁל
יוֹסֵף שֶׁהָרָאוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁעוֹד נִצְרָף
בְּרוּר בְּזִרְעוֹ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָאָדָם בְּחַיִּים יֵשׁ
לוֹ עוֹד עֶסֶק שֶׁנִּצְרָף לְהִתְלַבֵּשׁ בִּירְאָה
וּבְחִינַת הַרְגֹז שֶׁבִקְדֻשָּׁה ק'.

אבל יעקב שהיה 'יושב אוהלים' למה קראוהו בשם רוגזא כלל וכו', אמנם הענין וכו' ויעקב אבינו
ע"ה שהיה מרכבה לשם הוי"ה וכו' הוא חרב פיפיות נגד היצר הרע, וזה שאמרו (בראשית רבה פד, ג)
'איבא רוגז (איוב ג, כו) וזה רגזו של יוסף', והיינו לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שזהו מדת
יוסף גבור הכובש את יצרו וכו', וזהו רגזו של יוסף להרגיז יצר טוב על היצר הרע, אך רוגז זה מברכא
מכל סטרא. וזהו שאמרו בזוהר הקדוש מהאי נפקין כל ברכאן לעילא ותתא וכל טיבו וכל נהירו וכל
פורקן וכל שזבותא". וראה עוד פרי צדיק קדושים מאמר ד: "ועל זה אמרו לעולם ירגיז אדם יצר
טוב על יצר הרע כו' ירגיז הוא מלשון שמעו עמים ירגזון להפיל עליו רוגז ופחד". קו. הלשון רוגזו
של יוסף הוא ברש"י בראשית לו, ב. וראה עוד בבראשית רבה פד, ג. קז. ונתבאר בפרי צדיק וישב
מאמר א וד. קח. וברש"י שם: "עיקר הדם הוי כבד". קט. ראה פרי צדיק לראש חודש אלול
מאמר א: "הדם הוא קליפת עשו שאמרו במדרש (ב"ר סג, יג) שהוא שונא דמו של אדם בגופו, והוא
כנגד קליפת הכעס וכמו שאמרו (ברכות סא, ב) כבד כועס, והוא שורש כל הקליפות כמו שאמרו (ב"ב
נח, ב) בריש כל מרעין אנא דם". קי. ראה לעיל הערה מט. קיא. פרי עץ חיים שער ראש השנה
פרק א והובא לעיל הערה סט.

עֵינֵיכֶם' זֶה הִרְהוּר עֲבָרָה (כמ"ש ברכות יב, ב), רק שִׁיְהִיָּה הָעֵין 'שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וְרָאוּ מִי בָּרָא אֱלֹהִי' (ישעיה מ, כו) ק"ב.

וְהִנֵּה חֹדֶשׁ זֶה, לְפִי מַה דָּחָשׁב הָאָר"י ז"ל לְסִי הַחֲדָשִׁים נֶגֶד הַשְּׂבָכִים כְּסֻדֵּר הַדְּגָלִים, נִמְצָא חֹדֶשׁ טַבַּת מִיַּחַס לְשִׁבְט דָּן, וְנֶאֱמַר עֲלֵיהֶם בְּשׁוּפָטִים (יח, כה) פֶּן יִפְגְּעוּ בָכֶם אֲנָשִׁים מֵרִי נֶפֶשׁ וְגו', וּמֵרִי נֶפֶשׁ הֵינּוּ פְּעֻסִּים ק"י, וַיֵּשׁ בַּחֲיִנָּה זֶה בְּקִדְשָׁה הָרְגֹז לְהַרְגִּיז יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרָע.

וְהִנֵּה שִׁבְט דָּן הִרְוּד שֶׁבְּשִׁבְכִים (כמ"ש שמות רבה מ, ד קט"ו), וְכִמּוּ בֶן חֹדֶשׁ טַבַּת הִרְוּד שֶׁבְּחֲדָשִׁים, וְכִמּוּ שְׂאֲמָרוּ בְּזִהְרָה הַקְּדוּשׁ (ח"ב יב, א) וְתַצְפִּנְהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים אֲלֵין וְכו' תַּמּוּז אָב טַבַּת קט"ו, וּמִזְלָא אָב

- אֲרִיָּה ק"י הֵינּוּ בְּמַעֲלֹת הַקְּדוּשָׁה, וּמִזְלָא טַבַּת הוּא גְּדִי הֵינּוּ שְׁעִיר, וְכִמּוּ שְׂהִבִּיא הָרֶאֱב"ד ז"ל [בפירוש לספר יצירה פרק ה משנה ב] עַל מִזְלָא גְּדִי מַה שְּׂנֶאֱמַר [ישעיה יג, כא] וְשְׁעִירִים יִרְקְדוּ שָׁם, עֵינֵי שָׁם ק"י, וְשְׁעִיר חֶלְקוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ שְׂנֶקְרָא אִישׁ שְׁעִיר [בראשית כז, יא], וְעַם כָּל זֶה כְּתִיב [ויקרא טז, כב] וְנִשְׂא הַשְּׁעִיר אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵם שְׂנֶדְרָשׁ [בראשית רבה סה, טו] עֲוֹנוֹת תָּם ק"י, שְׂבַחֲדָשׁ זֶה הַזְּמַן לְתַקֵּן הַפְּגָם מִהֶנְחָשׁ ק"י.

וְכִמּוּ בֶן נֶאֱמַר בְּדָן גִּיּוֹר אֲרִיָּה' [דברים לג, כב] לְזַנּוֹג עִם הַגְּדוֹל שֶׁבְּשִׁבְכִים שֶׁהוּא יְהוּדָה דְּכְתִיב [בראשית מט, טז] גִּיּוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה קכ"א. וְכִמּוּ שְׂהִמְשִׁכָּן נַעֲשֶׂה בְּשִׁנְיָהֶם בְּצִלָּא מִיְהוּדָה וְאֶהְיָא בְּמִדְן וְכֵן הַמְּקַדָּשׁ

ק"ב. וְרָאָה עוֹד בַּעֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל לַחֲנוּכָה ד"ה וז"ש בַּמִּגְדָּל, הוּבָא לְהֵלֵן הָעֵרָה רג. ק"ג. רָאָה בַּמִּגְדָּל קְדִישִׁין מִהָאָר"י ז"ל. וְרָאָה בַּמִּגְדָּל לְפָרִי צִדִּיק לְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים בַּמִּגְדָּל וְכו'. ק"ד. רָאָה רש"י שם: "אֲנָשִׁים מֵרִי נֶפֶשׁ - כַּעֲסָנִים שִׁישׁ בְּסִיעֵתָנוּ". קטו. רָאָה לְהֵלֵן הָעֵרָה כַּכָּא לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ. קטז. "וְתַצְפִּנְהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים (שְׁמוֹת ב, ב) אֲלֵין תֵּלֵת יָרְחִין דְּדִינָא קְשִׁיא שְׂרִיא בַּעֲלָמָא, וּמֵאִי נִינְהוּ תַּמּוּז אָב טַבַּת". וְרָאָה עוֹד בְּזוּזָה"ק ח"ג רנט, א: "וְהַמִּים הֵיוּ הַלּוֹךְ וְחָסוּר עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׁירִי (בראשית ח, ה) דָּא טַבַּת, דְּהָא כְּדִין יָמֵי הָרָעָה הוּוּ וְאִתְעַרַּת הָהִיא רַעָה וְאִתְתַּקַּפַּת, וְכֹלָה קְדִישָׁא לֹא אִנְהִירַת מִגוּ שְׁמַשָּׁא, כְּדִין נִרְאוּ רָאשֵׁי הָהָרִים (שם) אֲלֵין אֵינוֹן הָרִי חֲשׂוֹכָא טוֹרִין דְּלוּטִין אִתְחַזְּזוּ וְאִתְתַּקַּפוּ, וְעַבְדִּין בִּישִׁין בַּעֲלָמָא". וְרָאָה בְּפִירוּשׁ הָגוּר"א לְסִפְרָא יִצִּירָה פֶּרֶק הַ מִשְׁנָה ז: "רוֹגֵז בַּטַּבַּת שְׁבוּ סִמְךָ מֶלֶךְ בָּבֶל עַל יְרוּשָׁלַּיִם, וְהוּא הַקְּשָׁה מִשְׁלוּשַׁת חֲדָשִׁים הַקְּשִׁים". קיז. סִפְרָא יִצִּירָה פֶּרֶק הַ מִשְׁנָה כ [נוסח מְנוּטָבָא]. קיח. ז"ל שם: "הַמֶּלֶךְ אוֹת ע' וְקִשְׁרָה לוֹ כֶּתֶר וְצָר בּוֹ גְּדִי בַּעֲלוֹם וְטַבַּת בְּשָׁנָה וְהַמִּסָּס בְּנֶפֶשׁ, וְטַבְעוּ קָר וִיבֶשׁ כַּעֲפָר וְשְׁעִירִים יִרְקְדוּ שָׁם (ישעיה יג, כא), וְאֵת עוֹרוֹת גְּדִיִּים הָעֲזִים הַלְבִּישָׁה עַל יָדָיו (בראשית כז, טז), וְכֵן זְמַנּוֹ קָר וִיבֶשׁ, וְאֵלֶּיךָ הַקִּיבָה שְׁבַכְחוּ מִקְרִישׁ וּמִיִּבֶשׁ וּמִחֲזִיר הַמִּים לְקִרְחָה הַנּוֹרָא". קיט. וְרָאָה לְעִילָה הָעֵרָה מ. קכ. וְרָאָה בְּזוּזָה"ק ח"א קלח, א: "תָּא חוּזִי, יַעֲקֹב הוּא יָדַע דְּעָשׂוֹ הוּא לִיָּה לְאִתְדַבְּקָא בַּהּ הוּא חוּזִי עֲקִימָא, וְעַל דָּא בְּכָל עוֹבְדוּי אִתְמַשְׁךְ עֲלֵיהּ כְּחוּזִי עֲקִימָא אַחֲרָא בַּחֲכָמָא בַּעֲקִימָא וְהָכִי אֲצִטְרִיךְ וְכו', וְכֵן בְּיוֹמָא דְּכַפּוּרִי לְאִקְרַבָּא הוּוּא שְׁעִיר, וְדָא בַּחֲכָמָה לְשִׁלְטָאָה עֲלֵיהּ, וְלֹא יָכִיל לְאִבְאָשָׁא, דְּכְתִיב (ויקרא טז, כב) וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עֲלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֶיךָ אֶל אֶרֶץ גִּזְרָה, וְאִקְמוּהּ דָּדָא עָשׂוֹ דָּאִיהוּ שְׁעִיר, וְכֹלָל בַּחֲכָמָה וּבְרַמָּאוֹת לְגַבִּיָּה, מֵאִי טַעֲמָא, מִשּׁוּם דְּכְתִיב (תהלים יח, כז) וְעַם עֲקֵשׁ תִּתְפַּתֵּל, בְּגִין דָּאִיהוּ חוּזִי בִישָׁא עֲקִים רוּחָא חָכִים לְאִבְאָשָׁא, אֲסִטִּי לְעִילָא וְאֲסִטִּי לְתַתָּא, וּבְגִין כֵּךְ יִשְׂרָאֵל מִקְדָּמִין וְחֲכָמִין לִיָּה בַּחֲכָמָה בַּעֲקִימָא, בְּגִין דְּלֹא יָכִיל לְאִבְאָשָׁא וְלְשִׁלְטָאָה, וְעַל דָּא יַעֲקֹב דָּאִיהוּ בְּרָזָא דְּמַהִימְנוּתָא, כָּל עוֹבְדוּי לְגַבִּי דְּעָשׂוֹ, בְּגִין דְּלֹא יָהֵב דּוֹכְתָא לִיָּה לְהוּוּא חוּזִי לְסַבָּא מִקְדָּשָׁא, וְלֹא יִקְרִיב לְגַבִּיָּה". וְרָאָה עוֹד בְּזוּזָה"ק ח"א סד, א. קכא. רָאָה שְׁמוֹת רַבָּה מ, ד: "אִמְרָה רַבִּי חֲנִינָא בֶן פִּזִּי אֵין לָךְ גְּדוֹל מִשְׁבֵּט

(כמ"ש שמות רבה שם קכב), כִּי הָיָה אֵז הַתְּגָלוֹת מַעֲיִן לַעֲתִיד שִׁתְּגַלּוּ הָעֲגוּלִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (תענית לא, א) עֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת מַחֲוֹל לְצַדִּיקִים וְכוּ', וְהִנֵּנוּ בִּי בְּהַעֲגוֹל מִגִּיעַ דִּיקָא הַסּוּף לְהַתְחַבֵּר עִם הָרֹאשׁ קכג.

וְעַל זֶה אָמַר יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם עַל דָּן 'לִישׁוּעָתָךְ קִימִי ה'' [בראשית מט, יח], דְּאִיתָא (בראשית רבה צח, יד) שֶׁהָיָה רֹאשׁ שְׁמִשׁוֹן וְסָבוּר שֶׁהוּא יִהְיֶה מְשִׁיחַ וְכִינּוֹן שְׂרָאָה אוֹתוֹ מֵת אָמַר לִישׁוּעָתָךְ וּגו', וְהִנֵּנוּ שֶׁקִּוְיָה עַל הַיְּשׁוּעָה שֶׁלַּעֲתִיד לָבוֹא שָׁאֵז יִהְיֶה הַמַּחֲוֹל בְּהַתְּגָלוֹת בְּחִינַת הָעֲגוּלִים, וְגַם אֵז יִהְיֶה "שְׂרָיָה מִדָּן דִּיקָא

לְמִימֵי בְּהַדִּי מְשִׁיחָא דְאַפְרִים" כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּזֵהר הַקָּדוֹשׁ (ח"ג קצד, ב קכד), וְזֶה מוֹרָה כִּי כְּאֲשֶׁר בָּאִים לְתַחֲתִית הַמַּדְרָגָה יֵשׁ קוֹוִי לְהַנְשֵׁעַ וּלְהַגִּיעַ דִּיקָא עַל יְדֵי זֶה לְרֹאשׁ הַיְּשׁוּעָה קכה.

וְהִנֵּה אִיתָא בְּזֵהר הַקָּדוֹשׁ (שם רמח, א) וּבְרָאשֵׁי חֲדָשִׁיכֶם וְכִי כְּמָה רֹאשִׁין אֵינּוֹן לְסִיְהָרָא וְכוּ', אֶלָּא רֹאשֵׁי תַרְיִן וְאֵינּוֹן יַעֲקֹב וְיוֹסֵף וְכוּ' קכז. דְּהִנֵּה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לִירַח הַמַּקְבָּלִים הָאוּר מִהַשְׁמַשׁ, כְּמֵאמָר (שם רל, א) אִיהוּ אֶמֶת וְאִיהִי אֶמוּנָה, וּנְפֻשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בְּחִינַת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בְּכַחֲסָם לְקַבֵּל עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם בְּלֵב עַל יְדֵי

יהודה ואין לך ירוד משבט דן שהיה מן הלחינות ומה כתיב בו (בראשית מו, כג) ובני דן חושים, אמר הקב"ה יבא ויזדווג לו שלא יהו מבזין אותו ושלא יהא אדם רוחו גסה עליו לפי שהגדול והקטן שוין לפני המקום, בצלאל משל יהודה ואהליאב מדן והוא מזדווג לו, אמר ר' חנינא הגדול והקטן שוים, לעולם אל יהא אדם מניח בצרו, המשכן בשני שבטים אלו נעשה, וכן המקדש, שלמה מיהודה וחירם (מלכים א-ז, יד) בן אשה אלמנה ממטה נפתלי, אמר הקב"ה אני הוא בצרכן אל תניחו בצרכן ולא בצרן של אבותיכם אף אתם אל תניחו אותו דכתיב (איוב כב, כה) והיה שדי בצריך, עשה אותו בצרך שיהא עמך בצרה שמיגיע אתכם שנאמר (תהלים צא, טו) עמו אנכי בצרה". **קכב.** ראה בהערה הקודמת. **קכג.** ראה במחשבות חרוץ אות טו: "מה שיש לו ראש וסוף אינו תמים וכולו בשלימות, שהרי זה ראש וזה סוף, ואינו נקרא תמים אלא דבר העגול שאין בו ראש וסוף, וזה סוד עיגולין ויושר, שבעולם הזה היא חלוקת המדריגות כי העיגולין לא נתגלו בפועל בעולם הזה רק עומדים בסוד אור מקיף, עד לעתיד שיתגלה אור העיגולין, היינו אחר תיקון הכל שאז הסוף ומדריגה היותר אחרונה אחר שנתקנה, היא מתאחדת עם ההתחלה ומדריגה היותר עליונה, וכשמתחבר הסוף עם ההתחלה אז נעשה מהיושר עיגול ואין כאן עוד חילוק מדריגות". וראה בפרי צדיק קרח מאמר א: "אמר האר"י ז"ל שיש מדרגות הנקראים בחינת עיגולים, ויש הנקראים בחינת יושר, ובעלמא דאתחרבן קודם בריאת העולם היה אז בבחינת עיגולים, ובעולם התיקון התחיל מדריגה בחינת יושר, ולעתיד יתגלה גם כן בחינת עיגולים. וזה סוד מה שאמרו (תענית לא, א) עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים, לשון מחול הוא בעיגול". **קכד.** "דכתיב (בראשית מט, יז) 'יהי דן נחש עלי דרך' דא שמשון, 'שפיפון עלי אורח' דא צליה, 'הנושך עקבי סוס' דא עירא דהוה בהדיה דדוד דהוה אתי מדן, ובגיניה תליא גבורתיה דדוד, דכתיב (שמואל ב-ח, ד) ויעקר דוד את כל הרקב, 'ויפול רוכבו אחר' דא שריה דזמין למימתי בהדי משיחא דאפרים, ואיהו הוי משבטא דדן, וזמין איהו למעבד נוקמין וקרבין בשאר עמין". **קכה.** וראה בספר ליקוטי מאמרים אות טז ד"ה וענין שמשון. **קכו.** "ובראשי חדשיכם וגו', וכי כמה ראשין אינן לסיהרא, והא לית רישא לסיהרא אלא שמשא דאיהו רישא לגבה, אלא ראשי תרין בכל ירחא וירחא, ואינון יעקב ויוסף דמתחדתי על סיהרא, ועל דא בעו לחדתא לה פרים בני בקר שנים, אלין אינן דאמרה סיהרא דהיך ישתמשון בה כחדא ואזעירת גרמה תחותייהו".

הַשֶּׁמֶשׁ וְאָמְרוּ (בראשית רבה סח, י) מִי גִלָּה
לוֹ שְׁמִי שֶׁמֶשׁ קִבֵּט.

וְעַם כָּל זֶה נִצְרָךְ לָזֶה גַּם קִדְשֵׁת יוֹסֵף,
לִהְיוֹת נִשְׁמֵר בְּרוּחוֹ לְהַחֲזִיק בְּמַעֲשֵׂיו
בִּיְצֵאת ה' לִהְיוֹת שׁוֹמֵר הַבְּרִית, שְׁעַל יְדֵי זֶה
נַעֲשֶׂה הַהִתְקַשְׁרוֹת וְיִחוּד קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא
וּשְׂכִינִיתִיה, דְּהֵינּוּ יִחוּד אֱמֶת וְאַמוּנָה עַל
יְדֵי בַחֲנִינֵת יוֹסֵף, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לִכְנוּס בְּלֵב
הָאֶרֶץ הָאֵמֶת וְלִהְיוֹת ה' אוֹרֵי קַל כְּשֶׁהֵלַב
מְלֵא מַעֲוֹת קַל, וְעַל יְדֵי קִדְשֵׁת יוֹסֵף יְכוּלִים
לִזְכּוֹת לְקִדְשֵׁת יַעֲקֹב בַּחֲנִינֵת אִמָּת:

יח

בְּסֵפֶר יִצְיָרָה הַמְּלִיךְ אוֹת ע' בְּרָגֹז
וְכו' גְּדִי בְּעוֹלָם וְטַבַּת בְּשִׁנָּה
וְכַבֵּד בְּנִפְּשׁ. וּבִגְמָרָא (בְּרוּכָה סא, ב)
אֵיתָא כְּבֵד כּוּעֵס, וְלָמָּה לֹא אָמַר אוֹת
ע' בְּכַעַס.

אָמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּרִישׁ הַגָּזֶה שֶׁלֹּחַן
עֲרוּף [או"ח סימן א סעיף א] שְׁוִיטֵי ה' לִנְגָדִי
תָּמִיד וְכו', כְּשֵׁיִשִׁים הָאָדָם אֶל לְבוֹ שֶׁהֵמְלָךְ
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד עָלָיו וְכו' מִיָּד יָגִיעַ
אֵלָיו הַיָּרָאָה וְהַהֲכָנָעָה בְּפֶתַח ה' יִתְבָּרֵךְ.
וְהוּא הַקָּדֵמָה לַהֲשִׁלֹּחַ עֲרוּף שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם
לִקְבֹּעַ זֹאת בְּלִבּוֹ שֶׁמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים
עוֹמֵד עָלָיו, וְהֵינּוּ רַק עַל יְדֵי הָאָמוּנָה
שֶׁבֵּלָב, הַגֵּם שְׁאִינוֹ מְרַגֵּשׁ זֶה בַּחוּשׁ.

אַמֶּנֶם בְּשִׁיקְבֵּל הָאוֹר מִהַשְׁמֶשׁ, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר
כִּי שֶׁשֶׁשׁ וּמִגֵּן ה' כִּי, וְהֵינּוּ בְּשׂמוֹפִיעַ
בְּלִבּוֹ הַתְּצִלוֹת אֱלֹהִים בְּבַחֲיִנַת אֶמֶת, זֶהוּ
עֶקֶר הַתְּחִדָּשׁוֹת הַיָּרֵחַ כִּי, וְזֶהוּ הָרֹאשׁ חֲדָשׁ
שְׂמוֹפִיעַ בְּחִינַת יַעֲקֹב עַל כִּנּוּסֵי יִשְׂרָאֵל,
דִּהְיִנוּ נְקִידָה שֶׁל אֶמֶת, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר [מִיכָה
ז. כו] 'תִּתֵּן אֶמֶת לַיַּעֲקֹב', וַיַּעֲקֹב נִקְרָא
שֶׁשֶׁשׁ כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר [בְּרֵאשִׁית לו. ט] 'וְהִנֵּה

קכז. תהלים פד, יב. וראה קוטה י, א: "שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא שנאמר (תהלים פד, יב) כי שמש ומגן ה' אלהים". **קכח.** וראה רסיסי לילה אור כה ובפרי צדיק לראש חודש כסלו מאמר א. **קכט.** וראה פרי צדיק לפרשת החודש מאמר ח: "שיש בכל חודש התחדשות קדושה, שכן נקרא מולד הלבנה 'חדתותא דסיהרא', שבכל חודש מקבלת אור מחודש מהחמה, ורומז למעלה סיהרא כנסת ישראל שמקבלת מה' יתברך שנקרא שמש, כמו שנאמר (תהלים פד, יב) כי שמש ומגן ה' וכו'. וזהו מקדושת יעקב אבינו ע"ה דאיתא (תיקוני זוהר תיקון יג) דאיהו גופא, שהוא מכניס קדושה לכל גוף ישראל שיש בו קדושה שכולם מזרעו, וזה הקדושה יקבלו מחדש בכל חודש וכו'". **קל.** מלשון הפסוק תהלים כז, א. וראה פרי צדיק כי תבא מאמר ו: "האור הוא התגלות שם הויה כמו שנאמר (תהלים כז, א) ה' אורי וגו' ה' אור לי (מיכה ז, ח), ועל כן רמזו בבראשית רבה (ג, ה) חמש פעמים אור על חמישה חומשי תורה כי הוא עצמו אור תורה דאורייתא וקודשא בריך הוא חד, ויעקב אבינו ע"ה מרכבה לשם זה והוא מדת האמת ואין אמת אלא תורה (ברכות ה, ב) והיינו בחינת הארת האמיתות הויה שהוא בחינת יעקב אבינו ע"ה". **קלא.** ראה ביושר דברי אמת (קונטרס דרך אמת אות ו): "והעיקר בלב, ועל זה נאמר (משלי ד, כג) מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים, רצה לומר מכל המשמורות שתצא לעשות לך, העיקר הוא נצור לבך, כי ממנו תוצאות חיים לכל האברים, ואם כן אם הלב נשמר ממילא כל האברים נשמרים, וכן להיפך, משמורות שאר האברים היינו ראייה שמיעה דבור מישוש טעם וריח, עיקר הכוונה בהם יהיה לשמירת הלב, ואם כן אם תראה שהלב מלא עדיין מתאוות, תדע שכל המשמורות לא פעלו כלום וכו', ומי שלומד ומעיין בספרי מוסר היטיב יודע שאי אפשר לדבק בטוב מקודם שידחה הרע, ועל זה נאמר (ויקרא כו, טז) וזרעתם לריק וזרעכם ואכלוהו

מהדורת הגה"ה פרוס התנוכה תשפ"ג

יז, טז] על הַעֲוֹסְקִין בַּתּוֹרָה וְאִין בָּהֶם יִרְאֵת שְׁמִים. וְכֵן כְּתִיב בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא (זוהר ח"ג רלד, א) דְּכָבֵד אִיהוּ דִּרְגָא דְעָשׂוּ וְכוּ' קלז.

וְכֵן מְצִינוּ בְּדוֹד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם דְּכְתִיב (שמואל-ב יט, א) וַיִּרְגֹז הַמֶּלֶךְ קלח, וְלֹא כְתִיב וַיִּכְעַס, אִף שֶׁהֶקְפִּיד עַל מָה שֶׁהִרְגוּ אֶת אֲבִשְׁלוֹם, הִיָּה רַק בְּחִינַת רִגְזוֹ שֶׁהִיָּה חֲרֵד וְרִגְזוֹ מִפְּחַד ה', מָה שְּׁאִין כֵּן בְּאֶסָּא כְּתִיב (דברי הימים-ב טז, י) וַיִּכְעַס אֶסָּא אֶל הָרָאָה קלט, שֶׁפִּינן שֶׁהֶקְפִּיד עַל הַנִּבְיָא זֶה נִקְרָא כַּעַס, שְׁאִינוּ מִצַּד הַקְּדוּשָׁה וּפְחַד יִצְחָק. וְאִתּוֹ ע' שֶׁהִזְכֵּר רֵאשׁוֹנָה בַּתּוֹרָה הוּא אַחֵר תַּבַּת יוֹחָשֻׁף עַל גּוֹ' [בראשית א, ב] קמ.

אִךְ בְּאֵמֶת לְשׁוֹן רִגְזוֹ נִמְצָא בְּמִקְרָא עַל הָרֹב עַל הַחֲרָדָה וּרְעֵדָה קלב, וְהוּא 'פְּחַד יִצְחָק' שְׁעוֹמֵד פְּחַד ה' לְנֶגֶד עֵינָיו קלג. וְכִמּוֹ שְׁאִמְרוּ (שם ה, א) לְעוֹלָם יִרְגִּזוּ אָדָם יִצֵּר טוֹב עַל יִצֵּר הָרָע, שְׁנֶאֱמַר [תהלים ד, ה] רִגְזוֹ וְאֶל תִּחַטָּאוּקלד, שֶׁעַל יְדֵי הַחֲרָדָה שִׁכְנִים בְּלָבוֹ מִפְּחַד ה', עַל יְדֵי זֶה יִנָּצֵחַ הַיִּצֵּר הָרָע קלה.

וּמִיִּצְחָק יֵצֵא הַפְּסָלֶת עָשׂוּ, שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁ הַקְּנָאָה וְהַכַּעַס קלי, וְכְתִיב [קהלת ז, ט] כַּעַס בְּחִיק כְּסִילִים יָנוּחַ, וְכִסִּיל נִקְרָא מִי שְּׁאִין בּוֹ יִרְאֵת שְׁמִים, וְכִמּוֹ שֶׁנֶּדְרָשׁ (יומא עב, ב) 'לִמָּה זֶה מְחִיר בֵּיד כְּסִיל' [משלי

אויביכם, כי חלק הטוב שפועל הרע נוטל לחלקו חלילה כי מדיליה הוא, וכפי שיעור התרחקו מרע במעשה ובלב, כך יכול להיות אהבת הטוב אמת, ולא יותר". קלב. ראה דברים כח, סה: "ונתן ה' לך שם לב רגז". וברש"י שם: "רגז - לב חרד כתרוממו דחיל, כמו שאול מתחת רגזה לך (ישעיה יד, ט), שמעו עמים ירגזון (שמות טו, יד), מוסדות השמים ירגזו (שמואל-ב כב, ח). ובשמואל-א כח, טו: "ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות" וברש"י: "הרגזתני - החרדתני". וראה רשב"ם בראשית מה כד: "אל תרגזו - אל תיראו כלום בדרך מפני ליסטים כי שלום מכל צד. וכן רגזו ואל תחטאו (תהלים ד, ה) היו יראים מן הקב"ה ולא תחטאו. וכן ונתן ה' לך לב רגז (דברים כח, סה) דחיל בתרגום. וכן ירגזון יריעות (חבקוק ג, ז) לשון נענוע כאדם המתירא. וכן רגזה בוטחות (ישעיה לב, יא) המרגז ארץ ממקומה (איוב ט, ו). אבל רגזה של תרגום של דניאל (ג, יג) ושל עזרא (ה, יב) לשון כעס, טרנב"ל לע"ז של רוגז של כ"ד ספרים". קלג. ראה פרי צדיק לראש חודש תמוז מאמר ב: "דראיה הוא אותיות יראה, והוא כשישים האדם אל לבו שמלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא עומד עליו ורואה במעשיו מיד יגיע אליו היראה (שו"ע או"ח סימן א סעיף א), והוא מדת יצחק 'פחד יצחק' פחד על הקרובים (רש"י דברים יא, כה) דהיינו שהיה רואה תמיד שהקדוש ברוך הוא עומד עליו ממש". קלד. וברש"י תהלים שם: "רגזו - חרדו מלפני הקב"ה ואל תחטאו". קלה. ראה פרי צדיק קדושים מאמר ד: "ואומרים (תפילת מעין שבט) לפנינו נעבוד ביראה ופחד, וקדושת הפחד מלפניו יתברך מבטלות כל הרהורים רעים מהלב, ועל זה אמרו (ברכות ה, א) לעולם ירגזו אדם יצר טוב על יצר הרע וכו' ירגזו הוא מלשון שמעו עמים ירגזון (שמות טו, יד) להפיל עליו רוגז ופחד". וראה מהרש"א ברכות שם. קלו. ראה פרי עץ חיים שער פורים פרק ו: "והנה מאברהם יצא ישמעאל, ומיצחק יצא עשו, שהם בקליפות דין ורחמים, כי זה לעומת זה וכו'". קלז. ראה לעיל הערה מט. קלח. "וירגז המלך ויעל על עליית השער ויבך וכה אמר בלכתו בני אבשלום בני בני אבשלום מי יתן מותי אני תחתין אבשלום בני בני". קלט. "ובעת ההיא בא חנני הרואה אל אסא מלך יהודה ויאמר אליו בהשענך על מלך ארם ולא נשענת על ה' אלהיך על כן נמלט חיל מלך ארם מידך וגו'. ויכעס אסא אל הרואה ויתנהו בית המהפכת כי בזעף עמו על זאת וגו'". קמ. "והארץ היתה תהו ובהו וחושך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים".

וזה שאמרו המליך אות ע' ברגז, שיהיה בקדשה בחינת רגז שהוא בקדשה, נגד פעם וכבד שהוא דרגא דעשו וכן שעיר שהוא דרגא דעשו ויין שנקראו שעיר.

והנה באותיות דרבי עקיבא כתב בתחלת הספר בתמונת אות ע' עי"ן הוא עשו וכו', ומפני מה פרוצה ורבוצה מפני שהוא עתיד לפול וכו' קמ', ואחר כך באות ע' כתב עי"ן לא נאמר אלא עין של תורה וכו' קמ', ולא אמר טעם על זה, רק הביא פסוקים שאין להם שכיכות לאות ע' לפי הפשט, וצריך פרוש, עין שם.

ונראה הענין, דשרש כל הקלפות הוא שרש של עשו שהוא הס"מ פי' דע"מ, וכן עשו שרש כל הקלפות קמ', והוא קלפת הקנאה והפעם קמ', וממנו נסתעף ע' הקלפות. וכמו בקדשה שבעת ימי בראשית שבע מדות שהאציל ה' יתברך לבריאית העולם, וכשכל אחד כלול מעשר

ובכל מקום האות שנוצר ראשונה בתורה שם הוא שורש כח האות, וכמו שלמדו (בבא קמא נה, א) על אות ט' שהוא לטובה הואיל ופתח בו הפתוח לטובה תחלה שמבראשית עד ויבא אלהים את האור לא כתב ט', וכן אמרו (בראשית רבה יז, ו) מתחלת הספר עד כאן אין כתיב ס' בין שנובראת נברא שטן עמה. וכן הע' שנכתב בראשונה אחר תבת וחסף שנודרש (שם ב, ד קמא) זה גלות יין שהחשיכה וכו' ואחר כך 'על פני תהום' שנודרש (בראשית רבה שם) על גלות אדם שאין להם חקר וכו', וזה שורש האות.

וכן על מה שאמרו גדי בעולם כתב הראב"ד בפרושו [לספר יצירה פרק ה משנה ב] שהוא על דרך מה שנואמר (ישעיה יג, כא) וישעירים ירקדו שם, וכבר אמרנו [במאמר הקודם] שהוא חלקו של עשו שנוקרא איש שעיר וכן יין שנוקרא בדניאל [ח, כא] והצפיר השעיר מלך יין.

קמא. ראה לשון המדרש לעיל הערה לה. **קמב.** "עי"ן הוא עשו הרשע שיצאו ממנו טורסיים ופרסיים ומלכות אדום, ומפני מה כרועה ורבוצה מפני שהוא עתיד ליפול תחת רגליהן של ישראל, שנאמר (עובדיה א, יח) והיה בית יעקב אש וגו' והיה אדום ירשה וגו'". **קמג.** "עין - לא נאמר ען אלא עין, ואין עין אלא תורה שהיא עין לכל עין, והיא אורה לכל אורה, והיא חכמה לכל חכמה, והיא בינה לכל נבונים, והיא מדע לכל יודעים, והיא חיים למחזיקים בה. ומנין שהיא עין לכל עין שנאמר (תהלים יט, ט) מצות ה' ברא מאירת עינים, ומנין שהיא אורה לכל אורה שנאמר (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, ומנין שהיא חכמה לכל חכמה שנאמר (שם ח, יב) אני חכמה שכנתי ערמה ואומר (דברים ד, ו) ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם וגו', ומנין שהיא בינה לכל נבונים שנאמר (תהלים ז, יב) ונביא לבב חכמה ואין חכמה אלא תורה שנאמר (משלי ד, ז) קנה חכמה קנה בינה ובכל קנייך קנה בינה ואומר (שם ח, יד) לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה, ומנין שהיא מדע לכל יודעים שנאמר (שם, יב) ודעת מזמות אמצא, ומנין שהיא חיים למחזיקים בה שנאמר (שם ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה". **קמד.** ראה זוה"ק ח"א קע, א: "ויאבק איש עמו (בראשית לב, כה) וכו' והוא מלאך שרו של עשו היה ואיהו סמאל". **קמה.** ראה ליקוטי תורה תהלים ד"ה שרים: "שרים רדפוני חנם (תהלים קיט, קסא) השרים הם שבעים שרים דאומות העולם שהם בעולם העשיה וסמאל ראש לכולם, כולם רודפים לישראל", ובספר הליקוטים דברים פרק א: "דרך הר שעיר (דברים א, ב) הוא עשו ראש הקליפות". **קמו.** ראה זוה"ק ח"ג רלד, א, הובא לעיל הערה מט.

הוא ע', ומִזָּה בְּקִרְשָׁה ע' נֶפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב [בראשית מו, כז], וְכֵן ע' אֲנֹפִין דְּאוֹרֵייתָא כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ בְּזֶהֱרֵה הַקְדוֹשׁ [ח"א נד, א] וְתַקְוִינִים [הקדמה א, א], וְכֵן מִזָּה יֵשׁ ע' סְנֵהֲדִירִין קִמִּי שִׁישׁ ע' דְּעוֹת בְּתוֹרָה קִמִּי. וְזֶה לְעֻמַּת זֶה בְּקִלְפָה נִסְחָפָה ע' קְלֹפֹת מְשַׁבַּע אֲמוֹת, שְׁכָל אֶחָד כְּלוּל מֵעֶשֶׂר, וְשִׁשָּׁם עֶשְׂרֵי קְלֹפֹת הַכֶּסֶס וְהַקְנָאָה. וְכֵן כְּתִיב [דברים לב, ח] יִצָּב גְּבֻלַּת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִמִּי.

וְזֶה עֲנִין מַה שְׁאָמְרוּ 'לֹא נֹאמַר ע'י' אֲלֵא תוֹרָה' וְהִינוּ ע' פָּנִים לְתוֹרָה, וְהִיא פְּרוּעָה וְרַבּוּצָה, שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת כְּפוּף וְרַבּוּץ תַּחַת ה' יִתְבַּרְךָ, וְכְמוֹ שְׁנֹאמַר [איוב כח, יב] וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא וּבִגְמִרָא (סוטה כא, ב) דְּרָשׁוּ מִזָּה שְׁאִין דְּבָרֵי תוֹרָה מִתְקַיְמִין אֲלֵא

בְּמִי שְׁמִשִּׁים עֲצָמוּ כְּמִי שְׁאִינוּ, וְכֵן אָמְרוּ (תענית ז, א) לְמָה נִמְשְׁלוּ דְּבָרֵי תוֹרָה לְמִים וְכו', לְשִׁלְשָׁה מְשָׁקִין וְכו' אִף דְּבָרֵי תוֹרָה אֵין מִתְקַיְמִין אֲלֵא בְּמִי שְׁדַעְתוּ שְׁפִלָּה. וְעַל זֶה מוֹרָה מַה שְּׁאוֹת ע' פְּרוּעָה וְרַבּוּצָה, שְׁמִי שְׁמִשִּׁים עֲצָמוּ כְּמִי שְׁאִינוּ נַעֲשֶׂה מְרַכְבָּה לְמַדַּת אֵין שְׁהוּא עֲתִיקָא (כמ"ש זוהר ח"ב סד, ב) קי, וְזֶה זוֹכָה לַע' פָּנִים לְתוֹרָה.

וְכֵן מְרַמֵּז אוֹת ע' עֶשׂוּ, שְׁהוּא שׁוֹרֵשׁ ע' הַקְלָפוֹת, וְהָע' פְּרוּעָה שְׁהוּא עֲתִיד לְהִיּוֹת פְּרוּעָה וְלִפּוֹל כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ שָׁם.

וְכֵן בְּחֻדָּשׁ כְּסִלּוֹ הָיָה הַנְּצוּחַ לַיּוֹנִים, וְאַחֵר כֵּן יְמֵי חֲנֻכָּה שְׁנֹאמַר [תהלים קיח, כז] 'אַל ה' יִצָּאֵר לָנוּ' שְׁמִרְמֵז לְחֻנְכָּה קִמִּי, וְכְמוֹ שְׁאָמְרוּ בְּפִסְקִיתָא [פרשה ב סימן א] דְּמִטְעַם

קִמִּי. ראה זוה"ק ח"ג כ, א: "שבעין סנהדרי גדולה היו וכו', ומתמן הוו ידעין סנהדרין שבעין לשון, דאינון שבעין פנים לתורה, דאית שבעים לשון מסטרא דמלכות הרשעה וכו' כולא בפרודא, הדא הוא דכתיב (בראשית י, ה ועיי"ש פסוק לב) מאלה נפרדו איי הגוים בארצותם ללשונוותם, כולוה שבעים לשון בפרודא דא מן דא, אבל באוריייתא שבעים פנים לתורה". קמח. ראה פרי צדיק לשבועות מאמר טו: "ע' פנים לתורה, ומטעם זה הם ע' סנהדרין שאפשר להיות ע' דעות בדברי תורה. והוא כמספר שבעים אומות ע' לשון שבהם נמצא ניצוצי התורה שבעל פה שצריך להוציא מהן בגלות, והדיעות בדברי תורה, היינו בתורה שבעל פה". קמט. וברש"י שם: "למספר בני ישראל - בשביל מספר בני ישראל שעתידין לצאת מבני שם ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים הציב גבולות עמים שבעים לשון". קנ. ראה פרי צדיק ראה מאמר טז: "דמי שהוא במדרגת ענוה נעשה מרכבה למדת אין שהוא עתיקא סתימאה דכל סתימין דאיכרי אין כמ"ש בזוהר הקדוש (ח"ב סד, ב) ובפרי צדיק שקלים מאמר ז: "ואז כיון שנעשה [אברהם] שפל בעיניו להיות כעפר ואפר כבר זכה לבחינת עתיקא וכמו שנאמר (ישעיה נז, טו) כי כה אמר רם ונשא וגו' מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח וגו', רם ונשא מרום וקדוש מורה על עתיקא שכל הנעלם שהוא למעלה מהתפיסה וכתוב (ישעיה נז, טו) ואת דכא ואמרו (סוטה ה, א) אני את דכא, וכן באברהם אבינו ע"ה אחר שהמעיט את עצמו אחר שזכה לגדולה מה' יתברך שהסכים על מעשיו ואז אמר ואנכי עפר ואפר (בראשית יח, כז) וכו' אז זכה למה שאמרו (סוטה שם) אני את דכא וזכה לבחינת עתיקא שהוא רם ונשא מרום וקדוש". קנא. ראה לעיל מאמר ב: "ואז זכו ישראל מה שנאמר (תהלים קיח, טז) אל ה' ויאר לנו שנגד מה שחשבו הזדים להשיכם תורתך אדרבה ה' יתברך האיר לנו בתוספת אור תורה שבעל פה. ומפסוק זה נלמד בפסיקתא (פרשה ב סימן א) שצריך לומר הלל בחנוכה. שעל ידי מצות נר חנוכה בעובדא דלתתא אתער עובדא לעילא (כמ"ש זוה"ק ח"ג צב, א), ועל ידי הדלקת הנרות אתער עובדא לעילא ש' יתברך מאיר לנו בתוספת אור תורה".

אִשׁ אוֹכְלָה אִשׁ יֵשׁ כַּח לִנְצַח הַיָּצָר הָרַע
שֶׁנִּקְרָא אִשׁ, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ (קידושין פא, א) חֲזִי
דְּאֵת נֹרָא וְכוּ' קִטִּי, וְכֵן כָּל הַקְּלָפוֹת דִּי יָצָר
הָרַע נִקְרָא אִשׁ (כמו שנתבאר וירא מאמר א) קִטָּה.

וְעַל גְּדִי בְּשֵׁנָה הִבִּיא הָרֹאֵב ד' ז"ל בְּפִירוּשׁוֹ
[שם] וְאֵת עֹרֹת גְּדִי הָעֲזִים הַלְבִּישָׁה
עַל יָדָיו [בראשית כז, טז] קִטִּי, וּמִרְמֹז בְּזָה, כִּי
עֲזִים הוּא כַּעַס שֶׁהוּא שְׂרִשׁוֹ שֶׁל יָצָר
שֶׁנִּקְרָא אִשׁ שְׁעִיר, רַק לְפִי שְׁעָה הַלְבִּישָׁה
רִבְקָה אֶת עֹרוֹת הָעֲזִים עַל יְדֵי יַעֲקֹב אִישׁ
תָּם יוֹשֵׁב אֱהָלִים, כְּדִי שִׁיְהִיָּה לְעֶרְךָ רֹגֵזָא
דְּרַבְּנָן שֶׁהוּא כְּאִשׁ לְהִיּוֹת אִשׁ אוֹכְלָה אִשׁ
דִּי יָצָר הָרַע קִטִּי.

זֶה אוֹמְרִים הִלֵּל בְּחִנְכָּה קִטִּי, וְהִינוּ שֶׁה'
יְתִבְרֹךְ מֵאִיר לָנוּ בְּאוֹר תּוֹרָה שְׂבָעֵל פֶּה
בִּימֵי חִנְכָּה (כמו שנתבאר מאמר ב). וּמִתְחִיל
חֲדָשׁ טַבַּת שֶׁהִמְלִיךְ אוֹת ע' בְּרִגְזוֹ, שֶׁלֹּא
יְהִיָּה כַּכַּעַס דְּרִגְזָא דְּעֵשׂוֹ, רַק בְּרִגְזוֹ וְחִרְדָּה
שֶׁהוּא פָּחַד יִצְחָק אִשׁ דְּקִרְשָׁה.

וְהוּא ע' פְּנִים דְּתוֹרָה, וְכִמוֹ שְׁאָמְרוּ (תענית
ד, א) הָאִי צוֹרְבָא מִרְבָּנָן דְּרִתַּח
אוֹרִייתָא הוּא דְקָא מְרַתְחָא לִיה שְׁנֵאֲמַר
[ירמיה כג, כט] הֲלוֹא כֹה דְּכָרִי כְּאִשׁ, וְהִינוּ
תּוֹרָה שְׂבָעֵל פֶּה כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ (שבת קלח, ב)
דְּכַר ה' זֶה הִלְכָּה. וְכֵן לְמִדּוֹ (חגיגה כז, א)
מִקְרָא דְּכָרִי כְּאִשׁ לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים שְׂבָל
גּוֹפֵן אִשׁ קִטִּי. וְעַל יְדֵי הַדְּכָרִי תּוֹרָה שֶׁהִיא

קִטָּה. "ולמה קורים את ההלל מפני שכתוב [בהלל] (תהלים קיח, כז) אל ה' ויאר לנו". קִטָּה. "תלמידי
חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן, קל וחומר מסלמנדרא, ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך
מדמה אין אור שולטת בו, תלמידי חכמים שכל גופן אש דכתיב (ירמיה כג, כט) הלא כה דברי כאש
נאם ה' על אחת כמה וכמה". קִטָּה. "אשבעיה (רב עמרם ליצר הרע - רש"י) דינפק מיניה (שיצא ממנו),
נפק מיניה כי עמודא דנורא, אמר ליה חזי דאת נורא ואנא בישראל ואנא עדיפנא מינך". קִטָּה. ז"ל
שם: "כי התורה מזכר בשר הגוף ביותר וכמו שאמרו (חגיגה כז, א) תלמידי חכמים שכל גופן אש וכו',
והוא אש שלמעלה שאוכלת אש (עיין שם בתוספות ד"ה שאין וביומא כא, ב), ורצה לומר דעל כן שורפת
אש דגיהנם ואש דיצר הרע שהוא גם כן אש, כמו שאמרו בקידושין (פא, א) חזי דאת נורא וכו'
וביומא (סט, ב) נפיק אתא כי גוריא דנורא כו' ובהושע (ז, ד) כמו תנור בוערה מאופה וגו' בוער כמו
אש להבה. [וזה שאמרו (ברכות ה, א) תתק"ג מיני מיתה וכו' עיין שם, הוא שלושה פעמים א"ש
בגימטריא, נגד שלשה דברים קנאה תאוה וכבוד שמוציאין אדם מן העולם כדתנן סוף פרק ד דאבות]."
קִטָּה. ראה לעיל הערה קיח. קִטָּה. וראה כעין זה בצדקת הצדיק אות רנח: "[וה]אות ק' נגד רציחה
וכו' דהיינו הולדת יצר רע אחר כמו קין מאדם וכו', ומכל מקום גם בו יש צורך כמו שאמרו (זוה"ק
ח"ב קס, א) דאבות הק' היה יריעות עזים במשכן בסוד ואת עורות גדיי העזים הלבִּישָׁה וגו' (בראשית
ז, טז) עיין שם שהוא באמת מסיטרא דעשו רציחה רק יש צורך להלביש בו לקבל ברכות עולם הזה.
והיינו כי יש מצוה ובערת הרע וגו' (דברים יז, ז) בחייבי מיתת בית דין וכמו שאמרו (בראשית רבה סג,
ח) בדוד המלך ע"ה אדמוני עם יפה עינים מדעת סנהדרין. ועל זה באדם עצמו הוא ענין יריגו יצר
טוב על יצר רע ברוגזא דרבנן דטב, וכמו אביי דמכפין נפשיה (שבת לג, א) וכו' והוא כיסוי למשכן
דגילוי אור ה' יתברך שאינו אלא על ידי העדר תאוה שהוא המחשיך אור ה' יתברך, ולאותו סכלות
מעט צריך כיסוי מהרגזות יצר טוב על יצר רע, ועל ידי זה יוכל לקבל ברכות דעולם הזה וכו' כי על
ידי התלבשות בכח ההרגזות ושהוא מוכן למנוע מעצמו חמדה מה שזולת רצון ה' יתברך ולא לקבל
רק מה שהוא רצון ה' יתברך על ידי זה ה' יתברך מוכן להשפיע לו כל מיני חמדות עולם הזה גם
כן". וראה עוד להלן מאמר כא.

וזה שיכות גדי בעולם' שיהיה רק בבחינת רגז שהוא בקדשה, והינו ברוגז דרבנן שהוא אש של דברי תורה.

ובספר של"ה [תורה שבכתב פרשת וישב מקץ ויגש] איתא דפרשיות וישב מקץ ויגש המדברות מעסק יוסף ובאלו פרשיות חל ימי חנכה לפניהן או לאחריהן, ובדאי יש להם שיכות, עין שם קמח. והינו דהתחלת חנכה חל לפעמים בפרשת וישב וסוף חנכה לרוב בפרשת ויגש, ואמר דחנכה יש לו שיכות לאותן הפרשיות שחל בהן.

והוא, דהנה בפרשת וישב כל הפרשה מעסק ברור בחינת צדיק יסוד עולם מדת יוסף (וכמו שאמרנו שם קנט), ובפרשה זו נאמר התחלת ענין יוסף וברור מדתו והגבורה והנצחיות ליצר הרע שנעשה גבור הכובש את יצרו. ובפרשת מקץ הברור שלו שיצא מבית האסורים למלך. ובפרשת ויגש נאמר שבאו כל השבטים ושבעים נפש [בראשית מו]. וכתוב [שם מז, יב] 'ויכלל

יוסף', והוא שלמות מדתו שזכה להיות 'כלכל' ס, ולהיות מרובה למדת צדיק סא, ואז זכה להאיר דכתיב [תהלים צז, יא] אור זרע לצדיק. וכן התחלת חנכה בכסלו שבו היה הנצחיות ליון שהוא חשן, ואחר כך בחדש טבת שהוא באות ע' שמורה על אור תורה שיש בה ע' פנים, וברגז שהוא פחד יצחק, וכן יוסף אמר [בראשית מב, יח] את האלהים אני ירא, וכן אמר וחסאמי לאלהים [שם לט, ט] הזכיר שם זה שהוא מדת הדין 'אלהים דפחד יצחק' סב, שעל ידי שהזכיר פחד ה' והכניס רעדה וחרדה בלבו נעשה גבור הכובש את יצרו.

וזהו המליך אות ע' ברגז שהוא רגזו ואל תחטאו, שבחדש זה הזמן להכניס רגז ורעדה בלב להיות גבור הכובש את יצרו, ולהיות פחד ה' לנגד עיניו תמיד, שפן נכללו כל כנסת ישראל בקדשת יוסף שנקראו 'שארית יוסף' סג, וכתוב [ישעיה ס, כא] וצמח כלם צדיקים.

קנח. ז"ל שם: "שלוש פרשיות אלו עולות בקנה אחד, מדברות מענין עסק יוסף עם אחיו שהלך לראות שלום אחיו ושלום הצאן וקרהו כל הספור, על כן כללתינהו ובחדא מחתא מחתינהו יחד בחוט המשולש. ויען כי באלו פרשיות חלו ימי חנוכה או לפניהן או לאחריהן, ולכל זמן ועת לכל חפץ, כי בודאי לגלגל המועדים של כל השנה, הנה אלה מועדי ה' הן מועדי דרבנן או תעניות ותשעה באב, בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן, כי הכל מיד ה' השכיל". **קנט.** ראה פרי צדיק וישב מאמר ד ומאמר י, ולעיל מאמר טו. **קס.** במד"ר יט, ג; זוהר חדש וישב כט, א. **קסא.** וראה בזוהר חדש וישב (שם): "הדא הוא דכתיב (תהלים קמה, טו) פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון, על ידי דמאן על ידי דכל', הדר פריש מאן האי כל, צדיק הדא הוא דכתיב (שם, יז) צדיק ה' וגו'. וכגונא דא לתתא, על ידא דהא צדיק הוה ליה לעלמא שזיבזבא באינון שבע שני כפנא וכו', דעל ידי דהווא צדיק מיתון עלמא, הדא הוא דכתיב (בראשית מב, ו) הוא המשביר לכל עם הארץ וכו', ומנא לון דיוסף אקרי כל, דכתיב (מלכים א, ה) (יא) וכלכל ודרדע, ותאנא 'כלכל' כדכתיב (תהלים שם, טו) עיני כל אליך ישברו, ובתר משביר לעלמא תתאה". **קסב.** ראה בזוה"ק ח"א לא, ב: "אמר רבי יוסי האי דכתיב (דברים ד, ז) אשר לו אלהים קרובים אליו, קרובים, קרוב מבעי ליה, אלא (סוד הפסוק הוא שיש ג' בחינות שמות אלהים שהם קרובים ומאירים לישראל - מתוך מדבש) אלהים עלאה, אלהים דפחד יצחק, אלהים בתראה". **קסג.** עמוס ה, טו. ובבראשית רבה עא, ב: "תני רבי שמעון בן יוחאי לפי שכל הדברים

עליו תמיד קסט. והוא הפך ה'חשף' שגדרש על יון 'על פני תהום' שגדרש על אדום, והינו שעל ידי ע' שהוא תורה - ע' פנים לתורה, ירגיז יצר טוב על יצר הרע וינצחנהו:

בספר יצירה המליך אות ע' ברגז וכו' וטבת בשנה, פן הוא לגירסת האר"י ז"ל. ולגירסת הגאונים (בריש פרק ה) בחשבון שנים עשר כחות דחשב שחוק עשירי קסט נמצא לטבת אות ע' בשחוק. ובודאי דברי שניהם אמת, שבכל מחלקת אלו ואלו דברי אלהים חיים [עירובין יג, ב], וכבר אמרנו שיש נפשות שאצלם החדש מיוחד לעסק זה, ויש נפשות שלהם החדש מיוחד לעסק אחר (ונתבאר ראש חודש כסלו מאמר ז קע).

וכן חדש זה מסגל לתקון פגם הברית (ונתבאר למעלה קסט), וכתיב [קהלת יא, י] והסר פגע מלבך והעבר רעה מבשרך, ופגם זה נקרא רע פדוע קסט, ומרמז שעל ידי שיתקן מדת הפגע דרגא דעשו שיהיה בקדשה ברגז של דברי תורה להרגיז על היצר הרע, על ידי פן יזכה לתקן פגם זה קסט.

וכן יוסף שטנו של עשו (כמ"ש בראשית רבה עג, ז), דעשו קלפת הפגע שהוא שורש של כל קלפות היצר הרע וכמו שאמרנו, ויוסף גבור הכובש את יצרו על ידי הרגז והרעדה שמכניס בלב פחד יצחק, והוא פחד ה' שעומד עליו תמיד ורואה במעשיו קסט. וזה עסק חדש זה.

וזהו עקר האור, כמו שנאמר 'אור זרע לצדיק', שמאיר לו שה' יתברך עומד

תליון ברחל לפיכך נקראו ישראל על שמה וכו' ולא סוף דבר לשמה אלא לשם בנה אולי יחנן ה' צבאות שארית יוסף (עמוס ה, טו), ולא סוף דבר לשם בנה אלא לשם בן בנה שנאמר (ירמיה לא, יט) הבן יקיר לי אפרים". **קסט.** מאמר טז. **קסה.** ראה לעיל הערה ע. **קסו.** וראה אמרי פנחס שער טהרת המידות אות כג: "מוריני הרב ר' רפאל ז"ל אמר שעל ידי כעס בא ח"ו לידי מכשול רואה קרי רח"ל, ורמז לזה בפסוק [קהלת יא, י] והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך, גם מפסוק (שם ז, ט) כעס בחיק כסילים ינוח [אולי זה מהרב רבי ברוך ממעז'בוז]". **קסז.** ראה לעיל הערה קלג. **קסט.** וראה פרי צדיק לחג הסוכות מאמר ג: "ואורה, היינו בך ביראתך (שיר השירים רבה א, לא) דעיקר האור שיאיר לפניו שמלך מלכי המלכים עומד עליו ורואה במעשיו וכמו שאמרו (ברכות כה, ב) כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידי עד כאן וכו', והיינו שיש יראה יותר מזה שמלך מלכי המלכים עומד עליו ורואה במעשיו, וזה עיקר האור והאר עיינו בתורתך". **קסט.** זה נוסח ספר יצירה לגרסת הגאונים (פרק ה משנה א): "י"ב פשוטות ה"ו ז"ח ט"י ל"נ ס"ע צ"ק, יסודם ראייה שמיעה ריח שיחה לעיטה תשמיש מעשה הלך רוגז שחוק הירהור שינה". **קע.** ז"ל שם: "בספר יצירה המליך אות ס' בשינה וכו' וכסלו בשנה וקיבה בנפש כן הוא גירסת האר"י ז"ל וכו'. ובפירושו הראב"ד כתב ומרה בנפש, ובחשבון הי"ב כחות ל"ב שבטים חשב הראב"ד רוגז לזן שנאמר יהי דן נחש וגו'. וכן כתב האר"י ז"ל דלגרסתו המליך אות ע' ברוגז וטבת בשנה ולפי חשבוננו הי"ב שבטים לחדשים כסדר הדגלים דן נגד חודש טבת וכו', וכבר אמרנו בזה ושני הגרסאות אמיתיות, שמצד האדם העסק בחודש זה הרוגז לעולם ירגיז יצר טוב על יצר הרע (ברכות ה, א), ומצד ה' יתברך קדושת חודש זה המליך אות ס' בשינה וכו', ומצד האדם העסק בחודש זה להרגיז היצר טוב על יצר הרע בהשתדלות בכל כחו עד

בִּלְבָב יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי גֵרֹת חֲנֻכָּה, וְכִמּוֹ שְׁאֲמָרְנוּ (ונתבאר למעלה קע"ה).

וְזֶהוּ עִמָּק גִּירֶסֶת הָאָר"י ז"ל הַמְלִיךְ אוֹת ע' בְּרִגְזוֹ, שֶׁהוּא לְהַרְגִּיז הַיֵּצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרַע.

וּלְגִירֶסֶת הַגְּאוֹנִים אוֹת ע' בְּשָׁחוּק, הוּא, דְּבִאֲמַת אָמְרוּ (ברכות לא, א) אָסוּר לְאָדָם שְׂיִמְלֵא שָׁחוּק פִּיּו בְּעוֹלָם הַזֶּה וכו'. רַק הַפְּרוּשׁ בְּשָׁחוּק כְּמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ קֵעִי בְּמָה שְׁאֲמָרוּ (מגילה י, ב) הוּא אֵינוֹ שֶׁשׁ אָבָל אַחֲרֵים מְשִׁישׁ, שְׁאָף שֶׁה' יִתְבָּרַךְ אֵינוֹ שֶׁשׁ בְּמַפְלָתָן שֶׁל רְשָׁעִים שֶׁהִיא רוּצָה שְׁלֹא יֵאבְדּוּ וְיוֹעִיל לָהֶם יִסּוּרֵין לְהַטִּיב דִּרְכָם, מִכָּל מָקוֹם מוֹעִיל לְיִשְׂרָאֵל שֶׁשֶּׁפָּכוּ דָמָן לְזָכוֹת לְשִׁמְחָה קֵעִי, וְזֶה אֵינֶם זֹכִים רַק

וְהִנֵּה עֲנִיָּן רָגִזוּ לֹא מִיְרֵי מִפְּעֵס קֵעִי, דְּכָאן אָמַר שֶׁה' יִתְבָּרַךְ בְּרֹא הַחֲדָשׁ בְּכַח זֶה, וּבִבְדָּאִי הוּא בְּקִדְשָׁה הַרְגִּזוּ לְהַרְגִּיז יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרַע קֵעִי, וְהוּא רוֹגֵז אַדְרַבְנָן דְּטַב אֵיהוּ [וזהו הקדוש ח"ב קפב, ב].

וְרֹאשׁ חֲדָשׁ טַבַּת שְׁחַל בְּחֻנְכָּה, וּבִרְאשׁ חֲדָשׁ שֶׁרֶשׁ הַקִּדְשָׁה מִכָּל הַחֲדָשׁ, וְכִמּוֹ שְׁאֲמָרְנוּ קֵעִי דְּלִטְעֵם זֶה נִקְרָא רֹאשׁ חֲדָשׁ רֹאשׁ שֶׁל הַחֲדָשׁ, בִּבְדָּאִי עֵסֶק חֲדָשׁ זֶה יֵשׁ לוֹ שִׁכּוֹת לְקִדְשַׁת חֲנֻכָּה, שֶׁהוּא לְתַנְּן הָעֶבֶר וְלְהַתְגַּבֵּר עַל הַיֵּצֵר הָרַע לְהִבָּא, וּשְׁנִיָּהם עַל יְדֵי אוֹר הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא 'לְכָל בְּשָׂרוֹ מִרְפָּא' קֵעִי, וְלְהִבָּא אָמַר (וזהו ח"א רב, א) לִית לָךְ מְלָה לְתַבְרָא יֵצֵר הָרַע אֲלֵא אוֹרֵייתָא, וְהִנֵּנוּ תוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה שְׂמוֹפִיעַ

שאין יכול לו מצדו, ואלו ואלו דברי אלוים חיים, שיש נפשות שה' יתברך מכיר בהם שצריכין השתדלות מצדם להרגיז על היצר הרע, ויש נפשות שה' יתברך סומך לכל הנופלים וכו'. וכן פירוש אלו ואלו דברי אלוים חיים שכל אחד אמר כפי שורש נשמתו. וה' יתברך מכיר שורש נשמת כל אחד מישראל וכן ההנהגה עמו וכו'. קעא. ראה לעיל מאמר יח. קעב. ברכות ה, א: "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע". קעג. ראה לעיל הערה ס. קעד. משל ד, כב: "כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא". וראה פרי צדיק ויחי לאחר הבדלה מאמר ב: "וכן אמרנו שעיקר התיקון לפגם זה על ידי תורה, ועל זה מרמז 'לכל בשרו מרפא' (משל ד, כב) דזה נקרא בשר כמו רר בשרו (ויקרא טו, ג), ונקרא בקדושה בשר קודש (ירמיה יא, טו), ובהיפך בשר חמורים (יחזקאל כג, כ). ובפרי צדיק בחוקותי מאמר יג: "והוא שיש חטאים שנמנע התשובה מהם כמו פגם הברית (כמ"ש בזה"ק ח"א ריט, ב) ואמרנו שהוא שאין תשובה מועיל דאתיא מבינה, אבל תורה דמחכמה נפקת (וזה"ק ח"ב קכא, א) מועיל אף לזה, ועל זה נאמר (משל ד, כב) לכל בשרו מרפא, בשר נקרא זה כמו שנאמר (ויקרא טו, ג) רר בשרו וגו', נקרא אצל ישראל בשר קודש (ירמיה יא, טו), ובהיפוך בשר חמורים (יחזקאל כג, כ), והוא על דרך מה שאמרנו (ראש השנה יח, א) בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה". קעה. ראה לעיל א ומאמר יא. קעו. ראה פרי צדיק נצבים מאמר ו. קעז. ז"ל רבינו שם: "על דרך שאמרנו במה שנאמר (דברים כח, טג) והיה כאשר שש וגו' כן ישוש ה' עליכם להאביד אתכם וגו' ובגמרא (מגילה י, ב) מקשה ומי חדי קודשא בריך במפלתן של רשעים וכו' ומביא שם ראיות שאין הקדוש ברוך הוא שמח אפילו על מפלתן של אומות העולם, וקשה וכי צריך להביא ראיה על זה שאין ה' יתברך שש בצרות ישראל הלא מקרא מלא הוא (תהלים צא, טו) עמו אנכי בצרה וכדומה שהקדוש ברוך הוא כביכול מצער בצרת ישראל וכו'. ואמרנו שהפירוש על פי שאמרנו בזהו חדש (כי תבוא נט, א) שכל התוכחה שם הוא מלא נחמות שאמר עד השמידך (דברים שם, מה) מה דלא יהא לעולמי עלמאי דהא אומי דלא ישיצי ית ישראל וכו' דכתיב (ישעיה סו, כב) כן יעמוד זרעכם ושמכם,

בשבתיהו ד'ישראל (כמ"ש ברכות ו, א), וזהו שְׁנָאֲמַר (דברים כח, י) וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ אֵלֹה תִּפְלִין שְׁבִירָאש [ברכות שם], 'עליך' ד'יקא, ד'תפלין של ראש הם כְּכֹתֵר עַל הָרָאשׁ קפא.

וְאִיתָא בְּזוּהַר הַקְדוּשׁ (ח"ב נד, א) ד'לשון 'אז' מורה פד אֶתְנַהֵיר נְהִירוֹ דְּעִתִּיקָא קדישא וכו' אל"ף אַנְקִיב בְּחִשּׁוּכִי וכו' ומטו ל'יין, וזהו שְׁנָאֲמַר אֵז יְמֵלָא שְׁחוּק פִּינוּ, ד'לעתידי יתגלה וְיֵאִיר בְּחִינַת 'הוא' שְׁעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא 'יום ההוא' שְׁיֵאִיר כְּיוֹם בְּחִינַת 'הוא' שְׁמורה עִתִּיקָא קדישא כְּפִדּוּעַ [וזה"ק אדרא זוטא רצ, א], וְזוּהוּ 'אז' ד'יקא יְמֵלָא שְׁחוּק פִּינוּ.

וְזֶה שְׁאָמַר 'אֲנָא תִּפְלִין מִנְחָנָא' שְׁבִשְׁעָה שְׁהִיִּשְׂרָאֵל מִנִּית תִּפְלִין מוֹפִיעַ בּוֹ הַתְּגָלוֹת מְאֹר עִתִּיקָא שְׁקִשׁוֹר בְּשִׁרְשׁ, וְהוּא גַם בֶּן 'אז' כְּאָמֹר.

וְזֶה הַמְּלִיךְ אוֹת עִי"ן, דְּעִין מוֹרָה עַל חֻקָּה קפב שֶׁהוּא בְּרָאשׁ וְשִׁרְשׁוֹ

כְּשׁוֹזְכִין לְיִשְׂרָאֵל הֵלֵב שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוֹם נְטִיָּה לְרַע כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ (תענית טו, א) 'יִשְׂרָאֵל שְׁמַחָה' קעח.

וּבְחִנּוּכָה זְכוּ לְאוֹר תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה, וְכֵן הַזְמַן לְזִכּוֹת בְּכָל חֲנֻכָּה שְׁיֵאִיר בְּלֵב אוֹר תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה, וּכְתִיב [תהלים יט, ט] פִּקּוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמְחֵי לֵב, שְׁעַל יְדֵי אוֹר תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה זֹכִין לְיִשְׂרָאֵל הֵלֵב וּלְשִׁמְחָה.

וְהִנֵּה אִיתָא (ברכות ל, ב) חֲזִינִי דְהִנֵּה קָא בְּדַח טוֹבָא, אָמַר וּגְלִילוֹ בְּרַעְדָּה כְּתִיב [תהלים ב, יא], אָמַר לִיָּה אָנָּא תִּפְלִין מִנְחָנָא וכו'. וְלִכְאוּרָה מַה תֵּרֶץ, הָא אָסוּר לְמֵלָא שְׁחוּק פִּינוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּכְתִיב [שם קו, ב] אֵז יְמֵלָא שְׁחוּק פִּינוּ אֵז ד'יקא קעט.

אֲמֹנָם תִּפְלִין מוֹרָה שְׁקִשׁוֹרִים בְּשִׁרְשׁ הַמְּחֻשְׁבָּה קפב 'בְּרָאשִׁית' בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל וכו' [רש"י בראשית א, א], שְׁכֵן יִשְׂרָאֵל מְכַתִּירִין בְּפֶאֶר הַתִּפְלִין לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא ה' אֶחָד, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשֻׁתַּבַּח

רק בא בנהימו סגי להפחיד את ישראל לעוררם בתשובה. וזה שאמר 'והיה' לשון שמחה 'כן יושו' ה' עליכם להאביד' וגו' שאם יהיה מי שיגזרו גזירה כהמן להשמיד אתכם תדעו שזה בודאי לא יוכל להיות כאמור רק הגזירה הוא על זה להחזיר אתכם בתשובה ויתהפך הגזירה עליהם ואז ישיש ה', על זה מקשה בגמרא הא אין הקדוש ברוך הוא חדי במפלתן של רשעים ואין ישיש במפלת הצר והאויב, על זה משני הוא אינו שש אבל אחרים משיש, והיינו שישיש את ישראל כמו שהיה אז כמו שנאמר (אסתר ח, טז) ליהודים היתה אורה ושמחה וששון וגו' ובכל מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים (ונתבאר במקום אחר). קעח. כמו שכתב רבינו במקומות רבים, וראה פרי צדיק כי תבא מאמר ב: "דאיתא (תענית טו, א) ולא הכל לשמחה וכו' ישרים לשמחה וכו' דכתיב (תהלים צז, יא) ולישרי לב שמחה, כשזוכין ליישר הלב אז זוכין לשמחה". וראה לעיל מאמר יז. קעט. ברכות לא, א: "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, שנאמר (תהלים קכו, ב) אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה, אימתי בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה". קפ. ראה פרי צדיק לפסח מאמר מד: "תפילין שבראש היינו כשזוכין להיות קשור בשורש 'קרקפתא דתפילין כתר עליון' שהוא על גבי 'חכמה מוחא'". קפא. וראה עוד בפרי צדיק לסעודת פדיון הבן מאמר ב ולראש חודש אלול מאמר א. קפב. ראה פרדס רמונים שער י פרק ג ובקהלת יעקב ערך עין.

וְזֶה שֶׁאָמַר הַמֶּלֶךְ אוֹת ע' בְּשָׁחוּק שֶׁאָז מוֹפִיעַ בּוֹ מַעֲיֵן הָעֵתִיד.

וְהַעֲקָר מֵצֵד הָאָדָם הַמֶּלֶךְ אוֹת ע' בְּרָגִז - לְהַרְגִּיז יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרָע, שֶׁעַל יְדֵי זֶה זֻכָּה לְבַחֲנִית צַדִּיק דְּכַתִּיב עֵינֵי ה' אֶל צַדִּיקִים, שֶׁבִּהְפֹּךְ חֵס וְשְׁלוֹם נִקְרָא רַע בְּעֵינֵי ה' [בראשית לח, ז] וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרְנוּ [מאמר טז], וְעַל יְדֵי מַה שֶׁמִּרְגִּיז הַיֵּצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרָע זֻכִּין לְבַחֲנִית שְׁחוּק שְׁזֻכִּין לַיִּשָּׁר הַלֵּב.

וְזֶה זָכוּ בַּחֲנֻכָּה כְּשֶׁכָּשׂוּ קִלְפַת יוֹן וְזָכוּ לְאֹר, וְאַחֲרֵים מְשִׁישׁ שֶׁזָּכוּ לַיִּשְׂרֵי לֵב שְׁמָחָה. וְזֶה עֶסֶק חֲדָשׁ טַבַּת שְׁרָאשׁ חֲדָשׁ שְׁלוֹ חַל בַּחֲנֻכָּה:

הַנִּירוֹת חָלְלוּ וכו' אֵלָּא לְרֵאוּתָן בְּלֶכֶד בְּרִי לְחֹדוֹת וכו' [נוסח הנרות הללו]. הוּא עַל דֶּרֶךְ מַה שֶׁנֶּאֱמַר [תהלים קיח, יט-כ] פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אֲבֹא בָם אוֹדָה יְהוָה הַשֹּׁעֵר וּגו'. כִּי כְּאֲשֶׁר זֻכִּים לְהִיּוֹת נִפְתָּחִים בְּלֵב הַשֹּׁעֲרֵי צֶדֶק, עַל יְדֵי הוֹפְעַת הַתְּגִלּוֹת כְּבוֹד מַלְכוּתוֹקפ"ה, עַל יְדֵי זֶה בָּאִים לְהוֹדוֹת

מִהַמּוֹחַ קפ"ה, וְאֵיתָא (עבודה זרה כח, ב) דְּשׁוּרֵינִי דְּעֵינָא בְּאוֹבְנָתָא דְּלֵבָא תְּלוּ, שֶׁהֵם גַּם מִהַלֵּב, וּמוֹרִים עַל חֲבוּר חֲכָמָה וּבִינָה, וּבַחֲבוּר חֲכָמָה שְׁבַמָּח עִם בִּינָה שְׁבַלֵּב זֻכִּין לְבַחֲנִית הַדַּעַת וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [משלי ב, י] כִּי תִבּוֹא חֲכָמָה בְּלֶכֶד וְדַעַת לְנִפְשֶׁךָ יִנְעָם קפ"ה. וְעַל כֵּן נִקְרָאוּ הַסְנֵה־דָרִין 'עֵינֵי הָעֵדָה' קפ"ה, וְכֵן כָּל הַחֲכָמִים, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרְנוּ (כבא בתרא ד, א) בְּהוֹרְדוֹס 'הוּא סִימָא עֵינֵנו שֶׁל עוֹלָם', כִּי שׁוֹרֵשׁ תוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה מִהַדַּעַת, כִּמּוֹ שֶׁאֲמָרְנוּ כְּמָה פְּעָמִים קפ"ה.

וְלִהְתְּגִלּוֹת אוֹר זֶה זֻכִּין רַק יִרְאִים וְצַדִּיקִים, וְעַל זֶה רִמְזוּ מַה שֶׁנֶּאֱמַר [תהלים לג, יח] הִנֵּה עֵין ה' אֶל יִרְאִיו, וְנֶאֱמַר [שם לד, טז] עֵינֵי ה' אֶל צַדִּיקִים, שֶׁהַצַּדִּיק וְהַיִּרְאָה זֻכָּה לְבַחֲנִית עֵין ה' שֶׁהוּא הַדַּעַת.

וְכַתִּיב [שם צז, יא] אוֹר וְרַע לְצַדִּיק, וְכַתִּיב [משלי יג, ט] אוֹר צַדִּיקִים יִשְׁמַח, שֶׁעַל יְדֵי הָאוֹר שְׁזֻכָּה הַצַּדִּיק, זֻכָּה לַיִּשָּׁר הַלֵּב שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם נִטְיָה לְרַע יְיָשְׂרֵי לֵב שְׁמָחָה' [תהלים שם]. וְזֶה עַל יְדֵי שְׁזֻכָּה לְבַחֲנִית הַדַּעַת שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹת הַקֶּתֶר כִּידוּעַ קפ"ה.

קפג. ראה רמב"ן שמות יג, טז: "הזכרון בין העינים שהוא ראשית המוח וכו', ולשון בין עיניך וכו' ששם שרשי העינים ומשם יהיה הראות. וראה עוד מלבים שם, ט ובספר הברית חלק א מאמר יז פרק ג. **קפד.** ראה פרי צדיק וישב מאמר יא: "מחיבור חכמה ובינה יבא הדעת, כמו שאמרנו במה שנאמר 'כי תבא חכמה בלבך ודעת לנפשך ינעם' חכמה מוחא בינה לבא, וכשיתחבר חכמת המוח שיהיה כפי בינת הלב, יזכה לבחינת הדעת, וידוע כי הדעת פנימיות הכתר". **קפה.** במדבר טו, כד. **קפו.** ראה לעיל מאמר יד ועוד. **קפז.** ראה בעץ חיים שער כג פרק ח ובפרדס רמונים שער ג פרק ז. וראה לעיל מאמר ב הערה רכא. **קפח.** ראה בעמק המלך שער יד פרק סד: "שם אדנות הוא נוקביה כנודע, שעולה כמנין תרעא במילואו, והוא שער ופתח להנכנס מלמטה למעלה, שנאמר (תהלים קיח, יט) 'פתחו לי שערי צדק' מלכות שנקראת צדק 'אבוא בם אודה יה' (שם). ונאמר (שם, כ) 'זה השער לה' צדיקים יבואו בו' מפני שצדיק יסוד עולם הוא ברית קודש הנכנס בה בסוד הזווג".

וּלְהַלֵּל לָהּ, כְּעֵנִין מַה שְּׁנֶאֱמַר [שם נא, יז]
אֲדֹנִי שְׁפֹתַי תִּפְתָּח, וְהִינוּ הַשְּׁעָרִי צֶדֶק קֶפֶט,
וְעַל יָדַי זֶה וְפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ [שם].

וּבַמָּה זֹכִים לָזֶה, עַל זֶה אָמַר 'זֶה הַשְּׁעָר'
לָהּ צִדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ, עַל יָדֵי הַתְּקוּן
קִדְשֵׁת הַבְּרִית שֶׁהוּא בְּחִינַת צִדִּיק צַדִּיק זֹכִין
לְהָאֲרֵת שְׁעָרֵי צֶדֶק בָּלָב, כְּמוֹ שְּׁנֶאֱמַר [שם
צז, יא] אִלֵּין זֶרַע לְצִדִּיק, וְעַל יָדֵי זֶה בָּאִים
לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל.

וְזֶה עֵנִין קִדְשֵׁת גֵּר חֲנֻכָּה, שְׁעַל יָדֵי רֵאִית
הַגֵּרוֹת נִפְעַל בְּזֶה הָאִלֵּין זֶרַע לְצִדִּיק
בָּלָב נִפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל. וְכֵמוֹ שְּׁנֶאֱמָרנוּ קִצָּא
שְׁמִצּוֹת רֵאִית גֵּר חֲנֻכָּה פּוֹעֵל לְהָאֲרֵת תְּקוּן
הַבְּרִית בְּנִפְשָׁא קִצָּא. וְכֵמוֹ שְּׁנֶאֱמָרנוּ (שַׁבַּת כב, א)
גֵּר שֶׁל חֲנֻכָּה שְׁהִנִּיחָה לְמַעֲלָה מַעֲשִׂימִים
אִמָּה פְּסוּלָה, הֵגֶם שְׁהִדְלִיק כִּדְיָן בְּכָל
דְּקִדּוּקֵי מִצְוָה וְהִדְלָקָה עוֹשֶׂה מִצְוָה, מְכַל
מְקוֹם פְּסוּלָה מְשׁוּם דְּלֹא שְׁלֻטָּה בָּהּ עֵינָא
[רש"י שם ד"ה פסולת], וְזֶהוּ עֵקֶר מִצְוָה שֶׁל
גֵּרוֹת חֲנֻכָּה 'לְרֵאוּתָם בְּכָדִיד קִצָּא', וְעַל יָדֵי
זֶה נִקְבַּע הָאָרֶה בָּלָב מֵאוֹר זֶרַע לְצִדִּיק.

וְאַמָּנָם נִצְרָף לָזֶה זְכוּת שְׁיִזְכֶּה לְרֵאוּת הָאוֹר
כִּי טוֹב. וְהוּא כְּעֵנִין שְּׁנֶאֱמָרנוּ בְּיוֹסֵף

(סוּטָה לו, ב) בְּאֵתָה דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל אֲבִיו וְנִרְאָתָה
לוֹ וְכוּ', וְהִינוּ שְׂבָא לוֹ הָאֲרֵת אֶסְפֵּק לְרֵא
הַמְאִירָה, שֶׁהוּא דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, כְּדֵאִיתָא
בְּזֶהר הַקְּדוּשׁ ("ח"א קסח, א) מֵאֵן דְּחִמִּי לִיה
לְיַעֲקֹב כְּמֵאֵן דְּאֶסְתַּבֵּל בְּאֶסְפֵּק לְרֵא דְּנִהְרָא,
כִּי צוּרְתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב חֲקוּקָה בְּכֶסֶף הַכְּבוֹד
[ראה חולין צא, א].

וְהִנֵּה אַחֵר מֵאֲמַר הַגְּמָרָא הַנִּלְגָּה גֵּר חֲנֻכָּה
שְׁהִנִּיחָה וְכוּ', נִסְמָךְ בְּגִמְרָא דְּרִשׁ
רַבִּי נִתָּן בַּר מְנוּיָמִי מְשַׁמֵּיחַ דְּרַבִּי תַנְחוּם
מֵאִי דְּכְתִיב [בראשית לו, כד] וְהַבּוֹר רַק אֵין
בּוֹ מִים וְגו', מִים אֵין בּוֹ אֲבָל נְחָשִׁים
וְעִקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ. וְלִהְיוֹת סְמִיכַת הַמֵּאֲמָרִים,
הֵגֶם שְּׁנֶאֱמָרנוּ מִפִּי אֶחָד יֵשׁ בּוֹ רְמִז
בְּסִמְכּוֹת קִצָּא.

וְיֵשׁ לוֹמַר בְּזֶה עַל דְּרָךְ מַה שְּׁנֶאֱמָרנוּ בְּגִמְרָא
(שַׁבַּת קכא, ב) גְּזִדְמֵנוּ לוֹ נְחָשִׁים
וְעִקְרָבִים, הִרְגָּן בְּיָדוֹעַ שְּׁנִדְמֵנוּ לוֹ לְהוֹרְגָן,
לֹא הִרְגָּן בְּיָדוֹעַ שְּׁנִדְמֵנוּ לְהוֹרְגוֹ וְנִעֲשֶׂה
לוֹ גֵּס מִן הַשְּׂמִימִים. וְהִנֵּה רִשְׁ"י [בראשית לו,
יז] פִּרְשׁ גִּלְכָּה דְּתִינָה - לְבַקֵּשׁ לָךְ נִכְלֵי
דְּתוֹת שְׁיִמְיָתוּךָ בָּהֶם, וְהִינוּ שְׁדִּינוּ עַל פִּי
דִּין שְׁחִיב מִיתָה, מִפְּנֵי שְׁהַעֲדִיד עֲלֵיהֶם לְאֲבִיו
שְּׁאֲכֵלוּ אֶכָּר מִן הַחִי קִצָּא, וּבְדִין בְּגִי נַח

קֶפֶט. רֵאָה בְּתִיקוּנֵי זֹהָר תִּיקוּן יח לג, ב. קצ. רֵאָה זֹה"ק ח"א צג, א: "מִלָּה דָא הָא אוֹקְמוּה
חֲבֵרִיָא, מֵאִי טַעמָא כְּתִיב (ישעיה ס, כא) וְעַמְּךָ כֹּלֵם צִדִּיקִים, וְכִי כֹלְהוּ יִשְׂרָאֵל צִדִּיקֵי נִינְהוּ וְכוּ', זְכַאִין
אִינוּן יִשְׂרָאֵל דְּעַבְדִּין קֶרְבָּנָא דְּרַעוּא לְקַב"ה דְּמַקְרִיבִין בְּנִיחָה לְתַמְנִיָא יוֹמִין לְקֶרְבָּנָא וְכוּ', וְכִינוּ דְּעֵאלוּ
בְּהָא חוֹלְקָא דְּצִדִּיק אֲקָרוּן צִדִּיקִים, וְדָאִי כֹלֵם צִדִּיקִים, וְעַל כֵּן לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ (שם), כְּדִכְתִּיב
(תְּהִלִּים קיח, יט) פִּתְחוּ לִי שְׁעָרֵי צֶדֶק אֲבֹא בָם, וְכִתִּיב (שם, כ) זֶה הַשְּׁעָר לָהּ צִדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ, אִינוּן
דֹּאֲתַגְזֵרוּ וְאֲקָרִין צִדִּיקִים". קצא. רֵאָה לְעִיל מֵאֲמַר י. קצב. וְרֵאָה בְּעִבּוּדֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻנוּכָה ד"ה
וּז"ש בְּמַג"א. הוּבָא לְהֵלן הָעֵרָה ר. קצג. וְרֵאָה גַם דְּבָרֵי חִיִּים לְחֻנוּכָה ד"ה אִיתָא בְּגַמ" מֵאִי: "וְעַל
יָדֵי זֶה מִצּוֹת נֹר חֲנוּכָה נִמִּי בְּרֵאִיָה, כְּמוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי מִפִּי מוֹרֵי הַקְּדוֹשׁ שְׁעִיקָר מִצּוֹת חֲנוּכָה הוּא הָרֵאִיָה".
קצד. וְרֵאָה מַה שְׁכַּתֵּב רַבִּינוּ בִּזְה עוֹד בְּרִסְיָא לִילָה אוֹת נז. קצה. רֵאָה רִשְׁ"י בְּרֵאִשִּׁית לו, ב: "כֹּל
רַעָה שְׁהִיָּה רֹאָה בִּאֲחִיו בְּנִי לֹאָה הִיָּה מִגִּיד לֹאֲבִיו, שְׁהִיו אוֹכְלִין אֲבִיר מִן הַחִי וּמִזְלוּלִין בְּבִנֵי הַשְּׁפָחוֹת
לְקִרוּתָן עֲבָדִים, וְחִשּׁוּדִים עַל הָעֵרִיוֹת". וְרֵאָה בְּרֵאִשִּׁית רַבָּה פד, ז.

וכאשר נזדמנו לפני יוסף הנחשים ועקרבם, הרגיש בנפשו שצריך להתברר בענין הוצאת הדבה, ובודאי עשה תשובה על שני הפגמים הנ"ל. ואחר כל זה כשנמכר לעבד, נתודע לו שנצרך עוד ברורים בזה, שלא נתקן עוד בשלמות הפגם. וגם אחרי זה שנזדמן לו הנסיון, וזכה להאזר זרע לצדיק שגוראה לו דמות דיוקנו של אביו כנ"ל, ועמד בנסיון, הוצרך עוד לברורים וענו כפכל רגליו עד עת קץ שם לחשוף יא אמרת ה' צרפתהווי.

ומזה ידיו כל אדם בנפשו, שגם אם זכה לפעמים להאיר בנפשו מבחינת האור זרע לצדיק, כל יאמר בלבו שלום עליך נפשי וכבר זכיתי לבי. כי בודאי עוד נצרך בזה לברורים בכל ימיו, וכמו שאמרו (סוכה נב, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, שנאמר [תהלים לו, לב] צופה רשע לצדיק דיקא, הינו מי שגודר את עצמו לתקן הפגם, ועם כל זה נצרך לברורים בכל יום, ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכול לו.

חיים מיתה בעד אחד ואפילו קרוב (כמ"ש סנהדרין נו, ב), ולפי דעתם היה רודף, והבא להרגו השפם להרגו קצי. וכאשר השלף לבור נחשים ועקרבם ולא הרגם, אז ידע יוסף שנזדמנו להורגו ונעשה לו נס, ואז הרגיש בנפשו שנצרך לו להתברר בשני הדברים שהוציא דבה על אחיו שתולים עיניהם בבנות הארץ ושחשודים על אבר מן החי.

כי לענין זה נזדמנו לו הנחשים ועקרבם, כי הנחש שורש של פגם הברית, שהוא העטיו של נחש שהכניס לאדם הראשון בתאות האכילה, ועל ידי זה נענש הנחש בעפר לחמוצי, שנטל ממנו הטעם של תאות אכילה קצי. והעקרב הוא הממית בודאי, כמו שאמרו (ברכות לג, א) אבל עקרב פוסק קצי, והוא נגד פגם רציחה שנמשך על ידי קנן, והוא נגד פגם של אבר מן החי שנוזהרים בזה גם אמות העולם מצד שהוא אכזריות גדולה, חוץ האסור שנאסר לכני נח, ולכן נתפיש נבוכדנצר כשאכל ארנבת חיה (כמ"ש נדרים סה, א).

קצו וראה ספורנו בראשית לו, כה: "וזה קרה להם מפני שחשבו את יוסף לרודף שכל הקודם להרגו זכה כשאין דרך להציל הנרדף בזולת זה". **קצו** ישעיה סה, כה: "ונחש עפר לחמו". וראה בראשית ג, יד: "ועפר תאכל כל ימי חייר". **קצח** ראה יומא עה, א: "ונחש עפר לחמו (ישעיה סה, כה) רבי אמי ורבי אסי חד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם טועם בהם טעם עפר, וחד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם אין דעתו מיושבת עליו עד שיאכל עפר". **קצט** "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש וכו' אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק. אמר רב ששת לא שנו אלא נחש אבל עקרב פוסק (ונוטלו, לפי שהעקרב מסוכן לעקוץ יותר משנחש מוכן לישוך - רש"י)". ר. תהלים קה, יז-יט: "שלח לפנייהם איש לעבד נמכר יוסף. ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו. עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו". **רא** ראה בראשית רבה פט, א: "קץ שם לחושך (איוב כח, ג) זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום". **רב** וברש"י שם: "אמרת ה' צרפתהו - בחנתהו ליוסף שנתנסה וכבש את יצרו באשת אדוניו ועליה נתייסר ונצרך ביסורין לתתו אל בית הסוהר".

כֹּא

כְּבָר אֶמְרֹנִי שְׁנִקְרָא 'רֹאשׁ חֲדָשׁ' וְלֹא
הִתְחַלַּת חֲדָשׁ מִפְּנֵי שְׁהִיּוֹם הֵזֶה הוּא
הָרֹאשׁ וְהַמְקוֹר שֶׁל הַחֲדָשׁ. וְכֹאֲשֶׁר אֶמְרֹנִי
[במאמרים הקודמים] שֶׁיִּצְרִית הַחֲדָשׁ הֵזֶה בָּאוֹת
עִי"ן, וְרֹאשׁ חֲדָשׁ טַבַּת חָל בַּחֲנֻכָּה לְהִיּוֹת
נִשְׁפָּע מֵהָאוֹר שֶׁל רֹאשׁ חֲדָשׁ שֶׁהוּא הַמְקוֹר
לְהָאִיר הָעֵינַיִם בְּקִדְשָׁהּ עַל כָּל הַחֲדָשׁ, עַל
דֶּרֶךְ שְׁאֶמְרוּ (עִירוּבִין מֵא, א) דְּבִתְרִי רִישָׁא
גּוּפָא אֲזִיל.

וְאִיתָא בְּפִירוּשׁ הָרֹאב"ד עַל סֵפֶר יִצְחָה
בַּחֲדָשׁ טַבַּת שְׁמִזְלוֹ גְּדִי מְבִיא
הַפְּסוּק [ישעיה יג, כא] וּשְׁעִירִים יִרְקְדוּ שָׁם,
וּפְסוּק [בראשית כז, טז] וְאֵת עֶרְתִּי גְדִי הָעֵזִים
הַלְבִּישָׁה עַל יְדֵיוֹהִי. וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ בְּזֶה עַל
דֶּרֶךְ מֵה שְׁאֶמְרוּ (שבת עז, ב) מֵאִי טַעְמָא עֲזִי
מִסְגֵּן בְּרִישָׁא וְכו', כְּבָרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם
דְּבִרִישָׁא חֲשׂוֹכָא וְהֶדֶר נְהוּרָא, וּפְרִשׁ רִשְׁי
[ד"ה ברישא] סֶתֶם עֲזִים שְׁחֹרוֹת. וְהוּא עַל
דֶּרֶךְ מֵה שְׁנִאֲמַר [איכה ד, ח] חֲשֹׁךְ מִשְׁחֹר
תִּאֲרָם יי. וַיֵּן נִמְשָׁל לְשַׁעִיר בְּדִנְיָאֵל דְּכִתִּיב
[דניאל ח, כא] וְהִצְפִּיר הַשַּׁעִיר מִלֶּךְ יֵן, וְהִמָּה
הַקְּלָפָה שֶׁל חֲשֹׁךְ, כְּמוֹ שְׁאֶמְרוּ (בבראשית
רבה ב, ד) 'וְחֲשֹׁךְ' [בראשית א, ב] זֶה יֵן
שֶׁהַחֲשִׁיכּוֹ עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְעַל זֶה יִרְמֹז סְמִיכַת הַמֶּאֱמָר אֲבָל נִחְשִׁים
וְעִקְרֵיבִים יֵשׁ בּוֹ לַמֶּאֱמָר הָרֹאשׁוֹן בְּנֶר
חֲנֻכָּה, שֶׁהֶעֱקָר בְּמִצְוַת הָרֹאִיָּה שְׂוֹכִין עַל
יְדֵי זֶה לְבַחֲנִית אוֹר זֶרַע לְצִדִּיק לְהִיּוֹת נִתְקֵן
פָּגֶם הַבְּרִית כְּנ"ל. וְנִסְמָךְ זֶה הַמֶּאֱמָר כְּדִי
שֶׁלֹּא יִסְמָךְ הָאֵדָם בְּנִפְשׁוֹ שֶׁכְּבָר נִתְקֵן הַכֹּל,
רַק יֵדַע דִּמְיָ חֲנֻכָּה הִמָּה הַכְּנָה וְחֲנוּךְ
מִבְּחִינַת הָאוֹר זֶרַע לְצִדִּיק, שֶׁעַל יְדֵי זֶה
יִזְכֶּה לְשִׁלְמוֹת הַתְּקוּן בִּימֵי שׁוֹכְבֵי"ם יי.

וְהֶעֱקָר לְהִיּוֹת נִזְהָר בְּנִפְשׁוֹ מִהֲרֹהֵר וּרְאִיָּה,
שֶׁעַל זֶה מוֹרָה שְׁנִבְכָּרָא חֲדָשׁ זֶה
בָּאוֹת ע', שֶׁהוּא הַכְּנַת הַתְּקוּן בְּשִׁמְרִית
הָעֵינַיִם, וְכְמוֹ שְׁנִאֲמַר [במדבר טו, לט] וְלֹא
תִתּוּרוּ וְגו' וְאֲחֵרֵי עֵינֵיכֶם, וְאֶמְרוּ (ברכות יב,
ב) זֶה הִרְהוֹר עֲבָרָה, כִּי עַל יְדֵי שְׁמִירַת עֵינַיִם
נִצּוּלִים מִהֲרֹהֵר, כְּמוֹ שְׁאֶמְרוּ (עבודה זרה כח,
ב) דְּשׁוּרְיָנִי דְּעֵינָא בְּאוֹבְנָתָא דְּלִבָּא תְּלוּ.

וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה בְּזִמְנִים אֵלּוּ נִפְעַל הַתְּקוּן
וְהַבְּרוּר בְּנִפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בְּעֶזֶר ה'
יִתְבָּרֵךְ, וְכֹאֲשֶׁר יִתֵּן הָאֵדָם אֶל לְבוֹ לְתִתֵּן
יְשִׁים ה' מִבְּטַחוֹ שֶׁיְהִיָּה נִתְקֵן בְּשִׁלְמוֹת, וְכְמוֹ
שְׁאֶמְרוּ בְּיוֹסֵף (בראשית רבה פט, ג) אֲשֶׁרִי הִגְבֵּר
אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטַחוֹ [תהלים מ, ה] זֶה יוֹסֵף:

רג. וְרֹאה עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל (לחֲנוּכָה ד"ה וז"ש במג"א): "וְגַם בְּלֹא הִכִּי הִהְכְּנָה בַּחֲנוּכָה עַל הַיָּמִים הַבָּאִים
אַחֲרֵיהֶם טַבַּת וּשְׁבֹט שֶׁהֵם יָמֵי שׁוֹבְבֵי"ם, כִּי תַמִּיד צָרִיךְ הָאָדָם לְהִכִּין קְדוּשָׁה מִיָּמִים טוֹבִים עַל יָמִים
הַנְּמוּכִים, וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּפְּסוּק (קהלת ז, יד) בְּיוֹם טוֹבָה הִיָּה בְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רָאָה. וְכְמוֹ שֶׁקְּבִלְנוּ מִרְבִּינוּ
מִוִּרְנוּ אֱלִימֶלֶךְ זצ"ל בַּסִּפְרוֹ הַקְּדוּשׁ (נוֹעַם אֱלִימֶלֶךְ פֶּרֶשׁת אִמּוֹר) אִמּוֹר וְאִמְרַת (וִיקְרָא כֹא, א) לְהַזְהִיר גְּדוּלָּה
עַל הַקְּטָנִים, שְׁמִימִי מוֹחִין דְּגִדְלוֹת צָרִיךְ לְהִיּוֹת הַכְּנָה עַל יוֹמֵין דְּמוֹחִין דְּקִטְנוּת. וְהַחֲדָשִׁים הֵנ"ל הֵם
סוּד עֵינֵינִי דְּרַחֵל כְּנוּדַע, לָכֵן נַעֲשֶׂה הַכְּנָה עַל פִּי הַסְּתַכְלוֹת בְּנֶר חֲנוּכָה לְרֹאוֹתָם בְּלִבָּד לְתִתֵּן כָּל אֶחָד
מֵה שִׁפְגָּם מִעוּדוֹ בְּרִאֲיִית עֵין". רד. רֹאה לְעִיל מֵאִמֵּר טוֹ וּבַהֲעֵרָה ס. רה. רֹאה לְעִיל הָעֵרָה קִיח.
רו. רֹאה לְעִיל מֵאִמֵּר טו: "שִׁכֵּן נִקְרָא גּוּן שְׁחֹר חוֹשֶׁךְ, וְכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ד, ח) חֲשֹׁךְ מִשְׁחֹר תִּאֲרָם,
וְכֵן נִרְאָה גּוּן הַחוֹשֶׁךְ שְׁחֹר".

כבריתו של עולם, וכמו שאמרו (שם קל, א) כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה וכו' צדין היא מחזקת בידם, והינו שפעלו על ידי זה דיקא להיות נחקק החקי חיים בלב.

וזה גם כן הרמז ואת ערת גדי העזים הלבשה על ידי, כי יעקב אבינו עליו השלום קבל הברכות דיקא על ידי הלבוש של גדי העזים שהוא בחינת השעיר, דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא יא.

וענין החשכות של השעיר מרמז על פגם הברית יי, והוא ענין השעיר של בית הכסא דאיתא בגמרא (ברכות סב, א) ולרבי ליה גדיא, שעיר בשעיר מילה, ופרש רש"י [ד"ה שעיר] שד של בית הכסא דומה לשעיר ועליהם נאמר [ישעיה יג, כא] ושעירים ירקדו שם. ועל פי פשוט מפני שזה נאמר על חרבן בבל שיהיה מקום שממה ויטינופות יי.

אמנם עקר הטעם כענין קלפת פעור שהוא בצוה יי, והיא הקלפה של תאות

ואיתא במגלת תענית [פרק האחרון] בחד טבת נכתבה התורה יונית והחשף בא לעולם שלשה ימים, והינו בחינת החשכות של חכמת יונית, שהם העתיקו התורה שבכתב ואמרו אנו ישראל (כמ"ש תנחומא תשא לד"ה), הגם שעובדים עבודה זרה ועושים כל שחפצים, הם מלבישים את התורה לדברי רוח יי. וגם אמרו (מסכת סופרים פרק א, ז) כשהעתיקו התורה יונית והיה היום קשה לישראל כיום שנעשה העגל יט. והינו כי במתן תורה היה נשפע הארה גדולה, ואחר כך פשעו העגל ונשברו הלווחות חזר החשכות יי. וכענין הזה היה בשעה שעמדה יין להשפיתם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך, וזה היה בחדש טבת שפזלו גדי שהוא בחינת החשכות.

ודיקא אז פעלו בנס על ידי מסירת נפשם להאיר מתוך החשף ביתר שאת, על דרך מה שאמרו (זוהר ח"ב קפד, א) דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא, והינו

רז. "אמר רבי יהודה בר שלום כשאמר הקב"ה למשה כתב לך (שמות לד, כז) ביקש משה שתהא המשנה בכתב, ולפי שצפה הקב"ה שאומות העולם עתידין לתרגם את התורה ולהיות קוראין בה יונית והם אומרים אנו ישראל ועד עכשיו המאזנים מעויין, אמר להם הקב"ה לעכו"ם אתם אומרים שאתם בני איני יודע אלא מי שמסטורין שלי אצלו הם בני ואיזו היא זו המשנה שנתנה על פה". רח. וראה לעיל מאמר ה. רט. "מעשה בחמישה זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יונית, והיה היום קשה לישראל כיום שנעשה העגל, שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה". רי. ראה שבת פט, א. ריא. וראה עוד לעיל מאמר יח. ריב. ראה זוה"ק ח"א קעב, ב: "מה כתיב לעילא (בראשית לג, טז) 'וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה', וכתוב (שם, יז) 'ויעקב נסע סוכתה', אלא כל חד אתפרש לסטרא דיליה, עשו לסטרא דשעיר, מאן שעיר דא היא אשה זרה אל נכר, ויעקב נסע סכתה, דא מהימנותא עלאה". ועיין שם עוד. ריג. ראה שם יט-כא: "והיתה בבל צבי ממלכות (שהיתה מצב וראש הממלכות - רש"י) תפארת גאון כשדים (ושהיתה תפארת גאון כשדים, עתה והייתה) כמהפכת אלהים את סדום ואת עמורה. לא תשב לנצח וגו'. ורבצו שם ציים (נמיות) ומלאו בתייהם אחים (לשון קוצים וחוחים ודרדירים) ושכנו שם בנות יענה ושעירים (שדים) ירקדו שם". ריד. ראה זוה"ק ח"ג רלח, א: "ויצמד ישראל בבעל פעור לא כתיב, אלא לבעל פעור, קשוטין ותוקפא יהבו לבעל פעור בלא

וּכְמוֹ כֵּן בְּנֵי קָדֶר הֵמָּה שְׁחוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם
מִקְלָפָה שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל וְכֵּן.

וּכְמוֹ שֶׁשְׁמַעְתִּי מִרְבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ זְצוּק"ל דְּפָרַק
הָלֹא כִבְנֵי כּוֹשִׁיִּים אָתָּם לִי [עֲמוּס פֶּרֶק
ט] מִרְמָז עַל בְּנֵי הַנְּעוּרִים שֶׁדָּוָה לָפָם עַל
שֶׁהֵמָּה מְשַׁקְעִים בְּזוֹ הַתַּאֲוָה וְלָכֵן נִקְרָאוּ
בְּנֵי כּוֹשִׁיִּים, וּמִנַּחֵם אוֹתָם בְּזֶה שֶׁנֶּאֱמַר אַחֵר
כָּךְ [פֶּסוּק ט] כִּי הִנֵּה אֲנֹכִי מִצְוָה וְגו' וְלֹא
יְפֹל צָרוֹר אֶרֶץ, שֶׁה' יִתְבָּרֵךְ חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת
לְבִלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח יָבִי שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה נִתְקַן
בְּעֶזֶר ה' יִתְבָּרֵךְ וְיִג.

זִנוּת בְּשִׁטִּים יט', מִפְּנֵי שֶׁהִצִּיר הָרַע בְּזֶה
נִקְרָא מְגוּלָּה, וּכְמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ יט' עַל פִּי מֶה
שֶׁאֲמָרוּ (שִׁבְתָּ קִנְיָ, א) אֲשֶׁה חֶמֶת מְלֹא צוּאָה
וְכו', וְעַל כֵּן נִקְרָא שְׁעִירֵי יי'.

וְאִיתָא בְּנִמְרָא (קִידוּשִׁין עב, א) הִרְאֵנִי
יִשְׁמַעְאֵלִים, דּוֹמִין לְשְׁעִירִים שֶׁל
בֵּית הַכֶּסֶּא, וּפִרְשׁ רַש"י [ד"ה שְׁעִירִים]
מְלַבְּשִׁים שְׁחוּרִים וְכו' יי', וְהוּא גַם כֵּן
לְמַכּוֹן זֶה, כִּי יִשְׁמַעְאֵל הוּא הַקְּלָפָה שֶׁל
זִנוּת פִּדְיוֹעִיט', וְזֶה נִקְרָא שְׁחוּר וּמִכְעָר
בְּתוֹרָה הַקָּדוּשָׁה, הַפָּךְ יִפָּה תֵּאָר' שְׁמוּרָה
מִי שֶׁנִּגְדֵּר בְּזֶה וַיֵּשׁ לוֹ גּוֹף נָקִי וּמִהֲדָרִי.

דַּעְתָּא, בְּגִין דְּפּוֹלְחָנָא דְּפַעוֹר הוּא לְמַפְרַע גְּרַמְיָה וּלְמַפְקָא קַמְיָה צוּאָה רוּתַחַת". רטו. רֹאה בַּמְדַּבֵּר
כֹּה א-ג: "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים וַיַּחַל הָעָם לְזִנוּת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב. וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פַּעוֹר". וְרֹאה
בְּתַנְחוּמָא בִּלְק יז: "יֵשׁ מַעֲיִנוֹת שֶׁמַּגְדִּילִין גְּבוּרִים וְכו' וַיֵּשׁ צִנּוּעִין וַיֵּשׁ שְׁטוּפִין בְּזוּמָה, וּמַעֲיִין שְׁטִים שֶׁל
זִנוּת הִיָּה". רטז. רֹאה לְעִיל מֵאֲמַר ב וַעֲוֹד. ריז. וְרֹאה עוֹד בְּפִרְי עֵץ חַיִּים שֶׁעַר קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל
הַמִּיטָה פֶּרֶק יא: "כִּשְׁהַנְשִׁמָּה יוֹצֵאת בְּלִילָה פּוֹגַעַת תַּחֲלָה בְּשִׁלְשָׁה עוֹלָמוֹת שְׁדִין, וְהֵם שֶׁאֲמָרוּ רז"ל
שְׁעִירִים דְּבֵית הַכֶּסֶּא. וְהַכּוֹנֵה כִּי כִּמוֹ שֶׁהִצִּיאָה תַּכְלִית הַמֵּאכֵל אַחֵר כָּל הַבִּירוּרִים, כֵּן אֵלּוּ סוּף
הַקְּלִיפּוֹת, לָכֵן נִקְרָא עֲבוּדָה זֶה צוּאָה. וְזֶה שֶׁאֲמָרוּ ז"ל (רֹאה גִּיטִין נז, א) שֶׁאוֹמְרוֹת הָעוֹלָם נִידוּן בְּצוּאָה
רוּתַחַת, שֶׁהֵם הַקְּלִיפּוֹת הַנִּקְרָאוֹת שְׁעִירִים דְּבֵית הַכֶּסֶּא וְכו'". וְרֹאה עֵץ חַיִּים שֶׁעַר מִג פֶּרֶק א וְאוֹצְרוֹת
חַיִּים שֶׁעַר הָאֲרוֹת זו"ן פֶּרֶק ה. וְעִיִּין עוֹד בְּסִפֵּר אֲדִיר בְּמִרוֹם (לְרַמְח"ל ח"ב מֵאֲמַר בִּיאוֹר ז' מַלְכִּין) וז"ל
שִׁם: "וְהִנֵּה וְכו' הוּא בְּסוּד אָדוֹם בְּסוּד עֶשׂו, וְכֹחַ טוֹמְאָתוֹ בְּסוּד צוּאָה רוּתַחַת, שֶׁעַל כֵּן הוּא נִידוּן בֵּה
(גִּיטִין נז, א). וְהוּא בְּחִינַת הַזּוּהָמָה הַנִּדְחִית מִן הַקְּדוּשָׁה, וְרוּתַחַת בְּדִין קֶשֶׁה שְׁבָה. וּמִשֶּׁם כֹּחַ גְּדוֹל
לְסִטְרָא אַחֲרָא לְטַמְּא הַבְּרִיּוֹת. וְזֶה סוּד פַּעוֹר שֶׁעֲבוּדוֹתוֹ בִּכְךָ. וְתַבִּין קֶשֶׁר הַדְּבָרִים, כִּי סִטְרָא אַחֲרָא
זֹאת אֵינָה מִתְחַזְקֶת בְּעוֹלָם אֵלָּא עַל יְדֵי הַזִּנוּת דּוּקָא, וְזֶה סוּד שְׁטִים שֶׁהוּא מַעֲיִין הַגּוֹרֵם זִנוּת. וְזֶה
הַדְּבַר עוֹמֵד תַּחַת קְלִיפַת מוֹאָב, שֶׁגַּם הִיא בְּסוּד הַזִּנוּת, בְּחוּצָפָא שֶׁהִיא הַבְּכִירָה שֶׁקְרָאוּ כֵךְ עַל שִׁם
אַבְיָה, וְהַבְּכִירָה וְהַצְעִירָה הֵם שְׁתֵּי קְלִיפּוֹת קֶשׁוֹת, כִּמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי אַחֵר כֵךְ בְּסִייעַתָּא דְּשִׁמְיָא וְכו' עי"ש".
ריח. "אֲמַר לִיה רַבִּי לְלוֹי וְכו' הֲרָאִנִּי יִשְׁמַעְאֵלִים, דּוֹמִין לְשְׁעִירִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶּא (מְלַבְּשִׁים שְׁחוּרִים
וְדוֹמִים לְשִׁדִּים - רש"י)". וְרֹאה מֵהַרש"א שִׁם: "נִרְאָה לְפָרֶשׁ דְּלַעֲנִין נְקִיוֹת טַהֲרָה קֵאמֵר, הֲרָאִנִּי יִשְׁמַעְאֵלִים
דּוֹמִים לְשְׁעִירִים שְׁבָבִית הַכֶּסֶּא, דֹּאִין מִקְפִּידִין לְנְקִיוֹת כִּלְלִי". ריט. רֹאה קִידוּשִׁין מַט, ב: "עֲשֵׂרָה
קִבִּים זִנוּת יִרְדּוּ לְעוֹלָם, תִּשְׁעָה נִטְלָה עֲרִבִּיא וְאַחַד כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל". רכ. רֹאה פְּרִי צִדִּיק לְרֹאשׁ
חֹדֶשׁ כִּסְלוֹ מֵאֲמַר ג וְחִנוּכָה מֵאֲמַר ב. רכא. רֹאה בְּרֵאשִׁית כה, יג: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמַעְאֵל וְגו'
וְקִדֵּר. וְרֹאה תַּהֲלִים קכ, ה וְבִרְד"ק שִׁם. רכב. שְׁמוּאֵל-ב יד, יד. רכג. וְרֹאה פְּרִי צִדִּיק קְדוּשִׁים
מֵאֲמַר יב: "מִפְּטִירֵין הָלֹא כִבְנֵי כּוֹשִׁיִּים וְגו' (עֲמוּס ט). וְשְׁמַעְתִּי מִרְבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ זְצוּק"ל שֶׁפִּרְשָׁה זו מְדַבֵּר
מִצַּעֲקַת בְּנֵי הַנְּעוּרִים מַעֲנִין פָּגֶם הַבְּרִית. וְהַעֲנִין דְּמַדַּת יוֹסֵף נִקְרָא יִפָּה תוֹאֵר גּוֹף נָקִי וּמַהוּדוֹר וְכו'
וּבְהִיפּוֹף הַפּוֹגֵם בְּקְדוּשַׁת הַבְּרִית נִקְרָא כּוֹשִׁי וְכו', וְאִמְנָם בִּישְׂרָאֵל כְּתִיב (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ו) אֵל תִּרְאוּנִי
שָׁאִנִּי שְׁחִרְחוּרַת שִׁשְׁזַפְתִּנִּי הַשְּׁמֵשׁ, כִּי בְּאֵמֶת כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ צִדִּיקִים כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה ס, כא)

ועל רמז זה אמרו (ברכות שם) אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא, כי שם צניעות הוינח על הגדר מתאוות, כמו שאמרו (כתובות ב, ב) משום צנועות ומשום פרוצות, וזה דיקא בבית הכסא ששם משפן קליפה זו פנ"ל.

והוא גם כן רמז מה שאמרו (ברכות ח, ב) בשלשה דברים אוהב אני את הפרסיים, הן צנועין באכילתן וצנועין בבית הכסא וצנועין בדבר אחר, מפני שזהו שורש הצניעות. רק סמוך לזה אמרו [שם] אני צויתי למקדשי [ישעיה יג, ג] אלו הפרסיים המקדשין ומזמנין לגיהנום, שבישראל ענין זה הוא קדשה הגדר את עצמו בצניעות, ואצלם הוא רק על הגון, ומקדשים לגיהנום (ונתבאר לעיל מאמר יד).

והנה יון נקרא שער וחשף, מפני שהם רצו להכניס הקלפה שלהם בישראל, שאז היה הגזרה תבעל לטפסר תחלה יד, והינו שרצו להטיל הזהמא שלהם שהם

משקעים בזהמת הנחש, ורצו להטיל בנפשות ישראל. ודיקא על ידי חשכות זה נעשה הנס בחינת נהורא דנפיק מגו חשוכא להאיר עיניהם ולזכך נפשות ישראל על ידי גרות של חנכה.

וכמו כן בכל שנה ושנה בחדש טבת שמשולו גדי הוא מוכן לחשכות הזו, כרמז ושמעירים ירקדו שם פנ"ל, ודיקא בחשכות הנה הוא הזמן המסגל לתקון וברור הקדשה, על ידי הופעת הארת קדשת גרות חנכה שמתנוצץ בראש חדש, דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא.

וזהו רמז השני שכתב הרמב"ד ואת ערת גדי העזים הלבשה על ידי, שעל ידי הלבוש של השעיר דיקא זוכין לקבל הברכות ושפע הקדשה, וכמו שנתאמר שם [בראשית כז, כז] וירח את ריח בגדיו, ואמרו (סנהדרין לז, א) אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו יב, והינו ריח רע של שטף של עזים יב, ועל ידי זה זוכין 'ויברכהו' על ידי שמתגברין

ועמך כולם צדיקים, ורק מצד השאור שבעיסה (כמ"ש ברכות יז, א) ובתכבוסת התשובה מתגלה היופי שלהם, וזה שנאמר אחרי זה (עמוס שם, ט) והניעותי בכל הגוים את בית ישראל כאשר ינוע בכברה ולא יפול צרור ארץ וגו', והיינו ששורש הגליות לתקן פגם זה דהוא תולדה דשפיכות דמים וכו' כי דייקא במקומות המכוערים ביותר משם מוציאים נפשות יקרות ביותר (כמו שנתבאר במקום אחר) והיינו כמו שאמרו בזוהר הקדוש ("ב קפד, א') דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא. וזה שנאמר והניעותי בכל הגוים וגו' ולא יפול צרור ארץ, היינו שלבסוף יתבררו כל נפשות ישראל דעמך כלם צדיקים וכו'". ונתבאר עוד באריכות בפרי צדיק לראש חודש שבט מאמר א. וראה עוד תקנת השבים אות ו ובישראל קדושים אות י. רכד. ראה רש"י שבת כג, א ד"ה שהיו: "שגזרו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה". ועיין כתובות ג, ב. וראה לעיל מאמר א. רכה. ראה ישראל קדושים אות ז: "כל ברכות אלו שייכים ליעקב כשמתלבש בלבוש דעשו, היינו שנראה גם כן רע, רק אצלו הוא על הלבוש, כי מעמקי הלב גלוי וידוע שרצונו לעשות רצון ומי מעכב וכו', היינו אף העיכובים שבלב שנוטה לרע הוא גם כן רק בהתגלות לבו מצד השאור שבעיסה היושב על מפתחי הלב ושיעבוד מלכיות שהם החוחים הסובבים לשושנה ומלבישים אותה זה מבחוץ וזה מבפנים, אבל הכל רק לבוש ולא העצמיות שהוא עומק לבו ששם עיקר חיות עצמיותו זה דבוק בהשם יתברך וכו', וידע דאף דיעקב כולו טוב מכל מקום יוכל להתלבש עדיין פעמים בלבוש דעשו, והריח ריח בגדיו שהם הלבושים דעשו שאמרו ז"ל (סנהדרין לז, א) ריח בוגדיו, שהפושעים דישאל

וּמִזְכִּינַי עֲצָמָם בְּפָנִימִיּוֹת, כְּכַרְיָתוֹ שֶׁל עוֹלָם
דְּבָרִישָׁא חֲשׂוֹכָא וְהָדָר נְהוֹרָא:

וְאִיתָא (סוטה מט, א) טְהֵרָה בְּטָלָה
טַעַם וְרִיחַ וכו', מוֹרְחִינָא רִיחָא
דְּחִינוּנִיתָא, אָמַר לִיה בְּנֵי טְהֵרָה יֵשׁ
בְּדִיזֵי. וּמִכּוֹן שֶׁל הַטְהָרָה הוּא מְטַמְּאָה
הַיּוֹצֵאת מְגוּפּוּיָיִךְ, כִּי עַל יְדֵי טְהֵרַת
קִדְשֵׁת הַבְּרִית זֹכֵכִין לְבַחֲנֵית הָרִיחַ, וְכִמּוֹ
שְׁאָמְרוּ (עירובין כא, ב) הַדּוֹדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ
[שיר השירים ז, יד] אֱלוֹ בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא
טַעְמוֹ טַעַם חֲטָא, וְעַל זֶה נִקְטָה לְשׁוֹן
בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין הָעֵת לְהִיּוֹת נֶשֶׁמָה
מִחֲטָאת נְעוּרִים.

וְאָמְרוּ [בעירובין] שֶׁם עַל פְּסוּק [ירמיה כד, א]
וְהִנֵּה שְׁנֵי דוֹדָאִי תְּאֲנִים וגו', תְּאֲנִים
הַטּוֹבוֹת אֱלוֹ צִדִּיקִים גְּמוּרִים, תְּאֲנִים רְעוֹת
אֱלוֹ רְשָׁעִים גְּמוּרִים, וְשָׁמָּה תֵּאֵמַר אֶבֶד

סִכְרָם וּבְטָל סְפוּיָם תִּלְמוּד לומר הַדּוֹדָאִים
נִתְּנוּ רִיחַ [שיר השירים שם] אֱלוֹ וְאֱלוֹ עֲתִידִין
שִׁיתְּנוּ רִיחַ. וְהִינוּ תְּאֲנִים הַטּוֹבוֹת הוּא
הַנֶּשֶׁמָה מְנַעֲרִי בְּקִדְשָׁהּ זֶה, וְהִינוּ בַּחוּרֵי
יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא טַעְמוֹ וכו', וְהַתְּאֲנִים הָרְעוֹת
הִינוּ גַּם מִי שֶׁפָּגַם וְקִלְקַל בְּזָה יֵשׁ יְכֹלֵת
בִּידּוֹ לְתַקֵּן אִם יִהְיֶה רַק נֶשֶׁמָה וְיִגְדֹר אֶת
עֲצָמוֹ מִפָּאן וּלְהַכָּא.

וְעַל זֶה מְכֻנִּים בְּשֵׁם תְּאֲנִים, עַל פִּי מַה
שְׁאָמְרוּ (ברכות מ, א) אֵילָן שְׂאֵבֶל מִמֶּנֶּה
אָדָם הָרֹאשׁוֹן תְּאֲנָה הֵיחָד, וְהִינוּ מִפְּנֵי
שֶׁנִּמְצָא בָהֶם מְתִיקוֹת לְאֻכְלִיָּה, וְזֶהוּ עֲטִיו
שֶׁל נֶחֱשׁ שֶׁהַכֵּנִס בְּאָדָם לְהַרְגִּישׁ תְּאֻת
וְהַנָּאֵת הַגּוֹף בְּתַאֲווֹת הַמְּתוּקִים לַגּוֹף
לְמַרְאֶה עֵינָיו, וְזֶה בַּחֲנִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב
וְרַע, כִּי הַנֶּשֶׁמָה בְּזָה בְּקִדְשָׁהּ הוּא בְּבַחֲנִינַת
הַטּוֹב וְהַפֶּה בְּהַפְּדִיט. אָמֵנָּה גַּם מִי

הֵם מִצַּד הַלְבוּשִׁים דַּעְשׁוּ הַמְּלִבִּישִׁים אוֹתָם בְּשֹׂאֵר שְׁבַעֲיָסָה וְשִׁיעֲבוּד מַלְכוּיּוֹת, וְרֹאה שְׁגָם הֵם מְרִיחִים
כִּרִּיחַ שְׁדֵה וגו'". רְכוּ. רֹאה רש"י בְּרִאשִׁית שֶׁם כֹּז, כֹּז: "וִירַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו וְהָלַא אֵין רִיחַ רַע יוֹתֵר
מִשְׁטָף הַעֲזִים אֵלֹא מִלְּמַד שֶׁנִּכְנסָה עִמּוֹ רִיחַ גֵּן עֵדֶן". רְכוּ. "טְהֵרָה (שִׁפְסָקָה מִיִּשְׂרָאֵל - רש"י) בְּטָלָה
טַעַם וְרִיחַ (הַפִּירוֹת וְרִיחַ, שֶׁמֶתוֹךְ שֶׁהִיוּ טְהוּרִים וְנוֹהֲגִין בְּטְהֵרָה, אִף הַקֶּבֶ"ה מִטְהַר פִּירוֹתֵיהֶן מִרִּיחַ רַע וּמִטַּעַם רַע).
רַב הוּנָא אֲשַׁכַּח תּוֹמֵרְתָא דְּחִינוּנִיתָא (שְׁמִינָה וִישׁ בַּה רִיחַ טוֹב וּמִין תְּמָרִים הוּא לַעֲצָמוֹ), שְׁקֵלָה כֹּרֶכָה בְּסוּדְרִיָּה,
אֵתָא רַבָּה בְּרִיה אִמֵּר לִיה מוֹרְחִינָא רִיחָא דְּחִינוּנִיתָא, אִמֵּר לִיה בְּנֵי טְהֵרָה יֵשׁ בָּךְ (לְפִיכָךְ מוֹרִיחָה לָךְ וְלֹא
בְּטַל הָרִיחַ מֵאֲצִלָּךְ), יְהִבָּה נִיהִלִּיה. רְכוּ. רֹאה לְעִיל מֵאִמֵּר ב: "זֶה שְׁאוּמְרִים 'וְטַמְאִים בִּיד טְהוּרִים'
נִגַּד קְלִיפַת הַתְּאוּהָ, כִּי עֵיקַר שֶׁם טוֹמָאָה הִיא טוֹמָאָה הַיּוֹצֵאת מְגוּפּוֹ שֶׁל אָדָם, וְהוּא הַזִּיבָה שְׁבֹא
מִכַּח תְּאוּהָ, כִּמּוֹ שְׁאוּמְרוֹ (זִבִּים פֶּרֶק ב מ"ב) בְּשִׁבְעָה דְּרִכִּים בּוֹדְקִין אֶת הַזֵּב וְכו' וְבַהֲרֹהוּ. וְהַעֲכוּ"ם אֵין
בָּהֶם שׁוֹם טוֹמָאָה אֲבָל חֲכָמִים עֲשֹׂאוֹם כְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם דְּגוּפָם מֵלֵא מְזוּהָמַת טוֹמָאָה זֶה, שֶׁהִיא
זוֹהֶמַת הַנַּחֲשׁ שֶׁהִטִּיל בַּחוּהָ שֶׁלֹּא פִּסְקָה מֵהֶם וְכו', וְהוּא קְלִיפַת יִשְׁמַעֲאֵל שֶׁהִיא הַפְּסוּלַת שֶׁל אֲבָרָהָם
אֲבִינוֹ ע"ה שֶׁהִיא מִדַּת אֲהָבָה בְּקִדּוּשָׁהּ, כִּי כָל אֲהָבָתוֹ וְחִמְדָּתוֹ הִיא רַק לְהַקְבִּ"ה. וְהַכַּח קְדוּשָׁה לְפָרוֹשׁ
מִתְּאוּהָ נִקְרָא טְהֵרָה, וְכִמּוֹ שְׁאוּמֵר דּוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה בְּאוֹתוֹ מְזוּמֹר דְּכֹאשֶׁר בֹּא וגו' שֶׁהוּא עַל פֶּגֶם
הַתְּאוּת, בִּיקֶשׁ לֵב טְהוֹר בְּרֹא וגו' (תְּהִלִּים נא, יב), וְאִמְרוּ ז"ל (סוֹכָה נב, א) מִכֻּל דְּאִיכָא טַמָּא. וְזֶה
שְׁאוּמְרִים 'בִּיד טְהוּרִים' דְּכֹתִיב יִרְאֵת ה' טְהוּרָה עוֹמֶדֶת לַעֲד, וְעַל יְדֵי הִירָאָה נִפְרָשִׁים מִתְּאוּהָ, כִּמּוֹ
שְׁנֹאמֵר (בְּרִאשִׁית כ, יא) כִּי אִמְרָתִי רַק אֵין יִרְאֵת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וגו', וְעַל יְדֵי זֶה הֵם מְלֹאִים
מִתְּאוּהָ". רְכוּ. רֹאה פְּרִי צִדִּיק בְּרִאשִׁית מֵאִמֵּר ח: "אֵךְ עֵינִי עֲטִיו שֶׁל נֶחֱשׁ הוּא שֶׁהַנַּחֲשׁ הַכֵּנִס
לְבָבוֹ שִׁירִגִּישׁ הַנָּאֵת הַגּוֹף. וְכֹתִיב (בְּרִאשִׁית ב, ט) וְעַץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הָגֵן וְעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע, וְאִמְרוּ

שְׁנֵאֲמַר [תהלים כא, ה] חַיִּים שָׁאֵל מִמֶּךָ נִתְּנָה
לוֹ אֲרֶךְ יָמִים עוֹלָם וְעַד יֵלֵא.

וְאִזּוֹ יִהְיֶה מְשִׁיחַ מוֹרֵחַ וְדָאִין (כמ"ש סנהדרין
צג, ב"ל), שִׁישְׁלֵם בְּחִינַת הָרִיחַ טָהֳרָה
בְּשִׁלְמוֹת, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר עָלָיו [ישעיה יא, ג]
וְהָרִיחוּ בִּירְאָתָהּ.

וְעַל זֶה אָמְרוּ תַלְמוּד לוֹמַר הַדּוּדָאִים נִתְּנוּ
רִיחַ אֶלֹּו וְאֶלֹו עֲתִידִין שְׁתִּתְּנוּ רִיחַ, כִּי
גַם מִי שֶׁפָּגַם בְּזֶה חֵס וְשְׁלוֹם יֵשׁ לְעוֹלָם
תַּקְוָה וְתַקְוָה, עַל יְדֵי שְׁתִּיהִי נִשְׁמַר לְפָנוֹת
לְבוֹ וְעֵינָיו מִהֶהָרִים רָעִים וְיִכְנִס אֶת
עֲצָמוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה תָּמִיד, וְכִדְאִיתָא
בְּהַרְמְבִּ"ם ו"ל (איסורי ביאה פרק כב הלכה כא)
שֶׁאִין מַחְשַׁבֶּת עֲרִיּוֹת מִתְּגַבֵּרַת אֶלָּא בְּלֵב
פָּנוּי מִן הַחֲכָמָה יֵלֵא.

שְׁנֵלְכַד חֵס וְשְׁלוֹם בְּהַפֵּךְ, יִהְיֶה נִתְּקָן
בְּתִשְׁבּוּכָה עַד שֶׁגַם הוּא יִתֵּן רִיחַ טוֹב, וְכִמּוֹ
שֶׁאָמְרוּ וַיִּרַח אֶת רִיחַ בּוֹגְדֵיו מִשְׁטָף שֶׁל
עֲזִים כְּנָ"ל.

וְעֵינֵן אֹמְרִים ו"ל וְשִׁמָּא תֵּאֲמַר אֲבָד סִבְרָם
וְכו', וְהֵלֵא אֵין לָךְ דְּכָר שְׁעוֹמֵד בְּפָנֵי
הַתִּשְׁבּוּכָה, הוּא הִתְּנָה אֲמִינָא עַל פִּי מַה
שֶׁאָמְרוּ בְּדֹהַר הַקְדוּשׁ ("א סב, א ו"ש"מ) עַל
פָּגַם זֶה שֶׁתִּשְׁבּוּכָתוֹ קָשָׁה. וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שֶׁזֶה
תְּלוּי רַק כְּשִׁיהִי נִתְּבָרַר בְּשִׁלְמוֹת הַפָּגַם
הָרָאשׁוֹן עֲטִיו שֶׁל נַחֲשׁ, וְהֵינּוּ הַדּוֹנוֹת
נַעֲשׂוֹת כְּזָכוֹת, וּמִמֵּילָא יִתְבַּטֵּל הַמִּיתָה
שֶׁהָבִיא הַנַּחֲשׁ בְּעוֹלָם י, וְכִירוֹר הֵזָה לֹא
יֻכַּל לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם הֵזָה עַד יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ
שֶׁנִּזְכָּה לְחַיֵּי עוֹלָם, שֶׁזֶהוּ אוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ

שהיה כח זה של עץ החיים ועץ הדעת טוב ורע בכל עצי הגן, ואם היה טועם מעץ החיים, היינו
שלא בהנאת הגוף, אז היה מרגיש בכל אכילתו מכל העץ שהיה אוכל קדושת עץ החיים, והיינו
אכילה בקדושה, כמו שנאמר (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי ושתו ביוין מסכתי נהמא דאורייתא דבכתב
ויינא דאורייתא דבעל פה (כמ"ש בזה"ק ח"ג רעא, ב), אבל כיון שאכל מעץ הדעת, היינו שהרגיש הנאת
הגוף באכילה, על ידי זה נעשה ערבוב וכל אכילות שאכל הרגיש מעץ הדעת טוב ורע הנאת הגוף
וזה ענין עטיו של נחש". וראה עוד בפרי צדיק קץ מאמר א. **רל**. ונתבאר בפרי צדיק נח מאמר ו
ובעוד מקומות. **רלא**. ראה סוכה נב, א: "משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו אומר לו
הקדוש ברוך הוא שאל ממני דבר ואתן לך וכו', וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג אומר לפניו רבונו
של עולם איני מבקש ממך אלא חיים, אומר לו חיים עד שלא אמרת כבר התנבא עליך דוד אביך
שנאמר (תהלים כא, ה) חיים שאל ממך נתתה לו". וראה פרי צדיק וירא מאמר ד: "ויעקב אבינו ע"ה
לא מת (תענית ה, ב) שמצד מידתו קיים לעד, וגם בזרעו יש נקודת אמת הקיים לעד דכל ישראל יש
להם חלק לעולם הבא (סנהדרין ז, א) ואותו החיות שאין לו הפסק לא מת, ונקראו ישני עפר וכו'
ויתגלה זה על ידי משיח בן דוד וכו' ואז יהיה בלע המות לנצח ויהיה קיום הקדושה בעולם לגמרי
במדרגת חיות דהוא דוד המלך עליו השלום הוא משיח דכתיב חיים שאל ממך וגו'". ובפרי צדיק
וישב מאמר י: "הקב"ה בורא אורו של משיח, והיינו שלימות התיקון של חיי עולם שהוא בחינת
משיח בן דוד כמו שאמרו (סוכה נב, א) משיח בן דוד שעתיד להגלות וכו' איני מבקש ממך אלא חיים
אמר לו חיים עד שלא אמרת כבר התנבא עליך וכו' חיים שאל נתת לו, והיינו כי מדת משיח בן
יוסף הוא בחינת צדיק להיות נזהר בכל מעשיו בלא שגיאה ומכשול ובאמת אין בזה קיום להכלל
ישראל ולכן יהיה נהרג וכו', רק דייקא על ידי אורו של משיח בן דוד והוא בחינת חיי עולם שכל
המעשים נתקנים". וראה עוד להלן מאמר כב הערה רמא. **רלב**. "וכתיב והריחו ביראת ה' (ישעיה
יא, ג) וכו', רבא אמר דמורח ודאין (שמריה באדם ושופט ויודע מי החייב - רש"י), דכתיב (שם) ולא למראה

מי שעושה תשובה כשהוא איש, וכן אמרו (ברכות יז, א) תכלית חכמה תשובה וכו' שנאמר [תהלים קיא, י] ראשית חכמה יראת ה'. ועל ידי עסק התורה יש ביכלת תמיד להיות נתקן הפגם גם בעולם הזה, כמו שנאמר [משלי ד, כב] לכל בשרו מרפא (ונתבאר כמה פעמים ילד), וכתיב יראת ה' טהורה עומדת לעד דקאי על התורה כמו שאמרו בזהר הקדוש (ח"ג פ, בילה) שעומדת לעד להאדם לטהרו ולזכך נפשו שיזכה לרוח טהרה:

ועל ידי עסק התורה יזכה להראיה שבקדשה, כמו שנאמר [ישעיה ל, כ] והיו עיניך רואות את מוריך, כלשון תורה, שהוא מורה את התגלות כבודו יתברך שמו להאדם, ועל ידי זה יזכה לריח טהרה כמו שנאמר [תהלים יט, י] יראת ה' טהורה עומדת לעד, כי עסק התורה הוא תכלית התשובה והתקון לפגם הנ"ל. ותבת יראה הוא מרמז על תשובה, כמו שדרשו (עבודה זרה יט, א) אשרי איש ירא את ה' [תהלים קיב, א] אשרי

עיניו ישפוט (ואפילו הכי) ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ (כגון על ידי הרחה)". **רלג.** וראה עוד בפרי צדיק תצוה מאמר יב. **רלד.** ראה פרי צדיק נח מאמר ו, ולקוטי מאמרים אות יד, וראה לעיל הערה קעד. **רלה.** "תא חזי לא אתדכי בר נש לעלמין אלא במילין דאורייתא, בגיני כך מלין דאורייתא לא מקבלין טומאה, בגין דאיהי קיימא לדכאה לאלין מסאבי ואסוותא באורייתא אשתכח, דכתיב (משלי ג, ח) רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך, ודכיותא אשתכח באורייתא דכתיב (תהלים יט, י) יראת ה' טהורה עומדת לעד, מאי עומדת לעד, דקיימא תדירא בההוא דכיותא, ולא אתעדי מניה לעלמין. אמר ליה, יראת ה' כתיב ולא תורה, אמר ליה, הכי הוא ודאי, דהא אורייתא מסטרא דגבורה קא אתיאי".

מֵאֲמָרֵי זֹאת חֲנֻכָּה

כב

יום שְׁמִינִי וְחֲנֻכָּה קוֹרִין 'זֹאת חֲנֻכָּה' אֶמְנִי שְׁקוֹרִין בּוֹ תַּשְׁלוּם חֲנֻכַּת הַנְּשִׂאִים וּפְרֻשֶׁת זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ [במדבר ז, נד-פט]².

ואֵיתָא בְּפִסְקִיתָא (פרשה ו סימן ה) שְׁהִמְשָׁכַן נִגְמָר בְּעֶשְׂרִים וְחֲמֵשָׁה כְּסָלוֹ וְעָמַד מְקַפֵּל עַד אֶחָד בְּנִסָּן וְכו', הַפְסִיד כְּסָלוֹ וְכו', מֵה שְׁלָם לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲנֻכַּת חֲשֻמוֹנָאִי.

וְהִנֵּה חֲנֻכַּת הַמִּשְׁכָּן הָיָה עַל יְדֵי נְשִׂאֵי שְׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָטִים, שֶׁהוּא הַשְׁלָמוֹת מִצַּד כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל מִתְתָּא לְעִילָא, דְּשְׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָטִים הָמָּה כָּלִל כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ [בבא בתרא קטו, ב] גְּמִירֵי דְלָא כָּלָה שְׁבָטָא.

וְחֲנֻכַּת חֲשֻמוֹנָאִים הָיָה מִצַּד אֲתַעְרוּתָא דְלְעִילָא, כִּי כְּהִנִּי שְׁלוּחֵי דְרַחֲמָנָא נִינְהוּ (כמ"ש יומא יט, א) וְהֵם הוֹפִיעוּ בְּחִינָה זוֹ בְּתוֹךְ כָּלִל יִשְׂרָאֵל לְהִיוֹתָם מִמְּלַכַת כְּהִנִּים¹.

וְלֹזָה הָיָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹנֶת יָמִים כְּנִגְדַּת הַשְּׁפָעַת הָאָרֶה דְלְעִילָא מִמִּדַּת חֲכָמָה עַד יָסוֹד שֶׁהוּא גִמְרַה הַמְעַשָּׂה. וְלֹזָה קוֹרִין בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל חֲנֻכָּה נְשִׂאֵי יְהוּדָה וּבְיוֹם אַחֲרוֹן שְׁלָמוֹת נְשִׂאֵי בְנֵי יוֹסֵף, כִּי יְהוּדָה וְיוֹסֵף הֵם כָּלִל קְדֻשַׁת יִשְׂרָאֵל, שְׁכָל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ עַל שֵׁם יְהוּדָה (כמ"ש בראשית רבה צח, ו) 'יְהוּדִי אֲנִי' וְכֵן נִקְרָאוּ עַל שֵׁם יוֹסֵף (כמ"ש שם עא, ב¹) כְּמוֹ שְׁנִאָמַר [עמוס ה, טו] שְׁאֲרִית יוֹסֵף. כִּי בְּחִינַת יוֹסֵף יוֹרָה עַל שְׁלָמוֹת הַמְעַשָּׂים, וּבְחִינַת יְהוּדָה יוֹרָה עַל שְׁלָמוֹת הַתְּקוּן לְחַיֵּי עוֹלָם¹.

א. ראה דרכי משה או"ח סימן תרפד אות ג. וראה עוד בספר המנהגים לרבי אייזיק מטירנא מנהג של חנוכה ולהלן תחילת מאמר כג. ב. שולחן ערוך או"ח סימן תרפד סעיף א. וראה עוד בני יששכר חודש כסלו טבת מאמר ב אות מז. ג. ראה לעיל מאמר ט הערה תקיח. ד. שמות יט, ו. וראה לעיל מאמר ד: "ובשעת מתן תורה כתיב (שמות יט, ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, והיינו שכל ישראל יהיו בבחינת כהנים, שהוא כהן העובד, וכמו שנברא האדם כמו שאמרו (קידושין פב, ב) ואני נבראתי לשמש את קוני, וכמו שיהיה לעתיד שנאמר (ישעיה סא, ו) ואתם כהני ה' תקראו משרתי אלהינו וגו', והיינו בזריחת האור תורה לכל העולם כמו שנאמר (ישעיה ס, ב) כי הנה החושך יכסה ארץ וגו' ועליך יורח ה' וגו'". ה. הובא לשון המדרש לעיל מאמר יח הערה קסג. ו. ראה תקנת השבין אות יא: "דוד המלך ע"ה הקים עולה של תשובה הגמורה לתקן לגמרי, וזהו מדת המלכות שזכה יהודה אשר גבר באחיו (ראה דברי הימים א-ה, ב) בכבישת היצר להודות אחר החטא, דזה נחשב יותר מכבישת היצר דיוסף שכבש בלא חטא כלל, ונוסף לו רק אות אחד משמו של הקב"ה, מה שאין כן יהודה דנקרא כולו על שמו של הקב"ה כמו שאמרו בסוטה (י, ב), כי הוא זכה שיהיה חטאו נחשב ליזכות גדול בריאת אורו של משיח שיצא מאותה מעשה דאין זכות גדול מזה, וזהו גבורה יותר גדולה שיהיה גם הרע עצמו נהפך לטוב מאוד. ויוסף כשנקרא יוסף עדיין חסר לו ה' אחרונה שבו נברא העולם הזה (כמ"ש מנחות קט, ב) ששם הפתח פתוח לצאת לבא לטמא דפותחין לו ותליא כרעיה לבעל תשובה, וכבישת היצר לגמרי ולהיות צדיק גמור לא כל אדם זוכה ואין אדם צדיק בארץ (קהלת ז, כ) וכו'. וכן הוא המידה והסדר לעולם של כל בעלי תשובה, דאף דוד המלך ע"ה בחייו לא הודיעוהו ממחילה הגמורה להיות

וְעַל זֶה רָמְזוּ (סוטה י, ב) יוֹסֵף שֶׁקִּדַּשׁ שָׁם שְׁמִים בְּסֶתֶר הוֹסִיפוּ לוֹ אוֹת אַחַת מִשְׁמוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכוּ'. יְהוּדָה זָכָה וְנִקְרָא כָּלוּ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהִינוּ יוֹסֵף שֶׁהוּא מְרַכֵּב לְמִדַּת יְסוֹד¹ הַמּוֹרָה עַל שְׁלֹמוֹת הַמַּעֲשִׂים כְּשֶׁנִּתְוָסֵף לוֹ ה' נִמְצָא בּוֹ שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת מִשֵּׁם הַיְיִ"ה בְּרוּךְ הוּא הַמְרַמֵּז עַל שְׁלֹמוֹת מַחֲכָמָה עַד יְסוֹד – שֶׁהוּא בְּחִינַת סוֹף מַעֲשֶׂה, כִּי י' חֲכָמָה ה' בִּינָה ו' תַּפְאֶרֶת כָּלִיל שִׁית סְפִירִין (כמ"ש זוהר ח"ג רנח, א), וְהִינוּ מִחֻסָּד עַד יְסוֹד. אָבֵל יְהוּדָה נִקְרָא כָּלוּ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעוֹד נִמְצָא בּוֹ אוֹת

ד' שְׁמוֹרָה עַל בְּחִינַת שְׁלֹמוֹת הַתְּצִלּוֹת מְלָכוֹת שְׁמִים, כִּי ה' ד' הוֹת², שֶׁעַל יְדֵי הַשְּׁפָלוֹת וְהַדְּלוֹת זֹכִינ' לָהּ אֲחֵרוּנָה – שֶׁהוּא תְּכִלִּית הַתְּצִלּוֹת מְלָכוֹת שְׁמִים³.

וְהִנֵּה אֲמַרְנוּ שֶׁשְׁמוֹנֶת יְמֵי חֲנֻכָּה מְרַמֵּזִים גַּם עַל שְׁלֹמוֹת מְבִינָה עַד מְלָכוֹת, הִינוּ מְרַצֵּן שְׁכָלָב – שֶׁהוּא מְטֵל עַל הָאָדָם לִהְיוֹת לוֹ רְעוּתָא דְּלִבָּא שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת 'בִּינָה לִיבָא' י', וְאַחֵר כֵּן נִגְמָרִים שְׁבַעַת הַמּוֹדוֹת שֶׁהֵם כָּלִי הַמַּעֲשֶׂה בְּעֶזֶר ה' יִתְבָּרֵךְ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קלח, ח) ה' יִגְמַר בְּעֲדֵי וגו' מַעֲשֵׂי יְדִידָךְ אֵל תִּרְף, וְנִמְצָא שְׁבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל חֲנֻכָּה נִגְמַר בְּחִינַת מְלָכוֹת.

כזכויות וכו' ועל כן לא נתגלה גמר מחילתו קודם המיתה, ומכל מקום נתן הבטיחו (שמואל ב יב, יג) ה' העביר חטאתך לא תמות, והיינו דוד מלך ישראל חי וקיים באמת, אלא שעדיין לא נתגלה זה בעולם הזה עד ביאת המשיח מזרעו, והוא דוד בעצמו, דחיים שאל נתת לו (תהלים כא, ה) כי לא יצטרך עוד למיתה ממרקת מאחר דנתגלה דהוא כזכויות וכו'". וראה מחשבות חרוץ אות ז: "כי השלימות דעולם הזה הוא מצד ההגדרה בפועל, וזהו דרגא דיוסף הצדיק וכו', ודוד המלך ע"ה שהוא שהקים עולה של תשובה הוא שזכה לחיי עולם, דזהו רק על ידי התשובה, מה שאין כן משיח בן יוסף יהרג (סוכה נב, ב) דאין אדם צדיק בארץ שלא יחטא והנפש החוטאת תמות (יחזקאל יח, ד) וכו', אבל יהודה גבר באחיו וכו'. ובכל דור יש שני מנהיגים דוגמת משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, ובפרט בעקבתא דמשיחא, והם נגד שתי המדריגות דבעלי תשובה וצדיקים גמורים והם פותחים מחדש שני שערים אלו בכל דור, וכל נפש מישראל כלולה משניהם, כי שניהם כוללים כל האומה, שהרי כל ישראל נקראים על שם יוסף שארית יוסף ועל שם יהודה יהודים, והוא עיקר שמם, משום דאין אדם צדיק בארץ ומיוסף הם רק שארית וכו' והיינו דיש בכל אחד ענינים שהוא צדיק בהם וכדרך שכתבו הראשונים בריש פרק כל היד (נדה יב, א) גבי חמרין דלגבי דבר זה נקראים כשרים ולזה רשעים, והוא בהם מדריגת צדיק גמור". וראה עוד לעיל מאמר כא הערה רלא. ז. זוהר חדש וישב כו, ב. ח. זוה"ק ח"ב קעח, ב. ט. ראה לעיל מאמר א. וראה עוד פרי צדיק לערב יום הכפורים מאמר ה: "והנה אמרו (סוטה לו, ב) יוסף שקדש שם שמים בסתר נתן לו ה' אחת משמו, והוא מרמז על ה' ראשונה שבשם הוי"ה ברוך הוא, וזכה על ידי זה להיות יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו (תהלים קיד, ב), כי על ידי זה נמצא בשמו הוי"ה ג' אותיות ראשונות של השם, והיינו שנתקן במחשבה מפני שקידש שם שמים בסתר, היינו שקידש המחשבה והרהור. אבל יהודה שקידש שם שמים ברבים, היינו על ידי הודאה ותשובה, נקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא, היינו שנמצאו בשמו כל אותיות הוי"ה ברוך הוא בשלימות גם ה' אחרונה המרמזת על תיקון המעשה גם כן בפועל שיתברר לטוב". י. עיין לעיל מאמר ח. יא. תיקוני זוהר בפתח אליהו. וראה מה שכתב רבינו בקונטרס על משלי (נדפס בסוף פרי צדיק שמות) ד"ה לדעת: "לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה (משלי א, ב), חכמה היא במחשבה שבמוח, ובינה הוא הרצון וההרגשה שבלב כידוע ממאמר פתח אליהו (תיקון הקדמה יז, ב), וזה הוא מה שביד האדם כמו שנאמר (דברים י, יב) מה

הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת מְחֹל לְצִדִּיקִים וְכו', וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵרָאָה בְּאֶצְבָּעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר [ישעיה כה, ט] וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא אֶלְהִינוּ זֶה קִיְנוֹנוֹ לוֹ וַיִּזְשִׁיעֵנוּ זֶה ה' וְגו', וְזֶה בְּחִינַת יוֹם הַהוּא שֶׁיִּתְגַּלֵּה כְּאוֹר יוֹם בְּחִינַת 'הוּא' י.

וְלִכְּנָן תִּקְנוּיֵי לומֵר אֶמֶת וַיְצִיב בְּשַׁחֲרִית שֶׁהוּא הַתְּגָלוֹת הָאֶמֶת כְּמוֹ שֶׁהוּא. וּבְעֶרְבִית תִּקְנוּ לומֵר אֶמֶת וְאֶמֶת שֶׁנֶּאֱמַר [תהלים צב, ג] וְאֶמֶת תִּתֵּן בְּלִילוֹתַי, שֶׁזֶּה בְּחִינַת 'זֹאת' הַתְּגָלוֹת מְלָכוֹת שְׁמִים עַל יְדֵי הָאֱמוּנָה, הַגֵּם שֶׁלֹּא הוֹסֵר הַחֲשָׁכוֹת, מְפַל מְקוֹם עַל יְדֵי תִקְוָה הָאֱמוּנָה שֶׁנֶּקְבַּע בְּנִפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל יְכוּלִים לִקְבֹּעַ בְּנִפְשָׁם הִירָאָה כְּמוֹ

וּבִירְאִי יִצְדֵּק הַשֵּׁם 'זֹאת חֲנֻכָּה' עַל בְּחִינַת הַתְּגָלוֹת מְלָכוֹת שְׁמִים, בְּיָדוּעַ 'זֶה' וְ'זֹאת' הוּא יְחִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתִּיהָ י, וְכִמּוֹ שֶׁאֵינָהּ בְּרַעֲיָא מֵהִימָנָא [זוה"ק ח"ג רל, א] אֵינָהּ אֶמֶת וְאֵינָהּ אֱמוּנָה, דְּהִינּוּ בְּחִינַת 'זֶה' הוּא הַדְּבָר שֶׁעוֹמֵד מְבָרֵר לְנֶגֶד עֵינָיו, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ (מכילתא בשלח ה' שירה ג זוה"ק ח"ב בשלח סד, ב) רָאִתָּה שִׁפְחָה עַל הַיָּם מִה שֶׁלֹּא רָאָה יְחִזְקֵאל, שֶׁהוּא שֶׁפֶל אֶחָד הִרָאָה בְּאֶצְבָּע זֶה אֵלֵי וְגו' [שמות טו, ב].

וְכִמּוֹ כֵּן לַעֲתִיד, שֶׁיִּהְיֶה מְבָרֵר הַשְּׁגָת אֱלֹהוֹת לַעֲיֵן כָּל כְּשִׁיעֵבְרוֹ כָּל הַמְּסָכִים וְיִתְגַּלֵּה הָאֶמֶת לְאֶמְתּוֹ, אֲמָרוּ (תענית לא, א) עֲתִיד

ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה שהוא בלב כמו שאמרו (יומא עב, ב), וכמו שאמרו בחלק (סנהדרין קו, ב) רחמנא ליבא בעי, ובדברי הימים-א (כח, ט) כי כל לבבות דורש ה' וכמו שנתבאר במקום אחר באורך, ולכן נקרא בינה מה שהאדם מחדש, וחכמה מה שקיבל מאחרים". יב. ראה זוה"ק ח"ב לו, ב: "האי כתרא דאקרי זאת אתקרי אשה, כמה דאת אמר (בראשית ב, כג) לזאת יקרא אשה, אמאי משום כי מאיש לקחה זאת, מאן הוא איש ההוא דאקרי זה, ודא הוא איש דכר, כמה דאת אמר (שמות לב, א) כי זה משה האיש הזה, ואקרי איש זה, וזה איש. וזאת אתנסיבת מזה דאקרי זכר". וראה שפע טל חלק טל שער ה פרק ב. וראה עוד בפרי צדיק לפרשת שקלים מאמר ח. יג. ראה פרי צדיק נח מאמר ז: "וכמו שנאמר (זכריה יד, ט) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, והיינו לעתיד כשיתגלה מדת 'הוא' והיינו עתיקא כמו שאמרו (זוה"ק ח"ג אידרא זוטא רצ, א) עתיקא קדישא דאתכסייא אקרי הוא, וזהו שנאמר 'ביום ההוא' כשיאיר מדת 'הוא' שכן מורה לשון יום על אור על דרך מה שנאמר (בראשית א, ה) ויקרא אלהים לאור יום, ואז יהיה ה' אחד ושמו אחד שיהיה היחוד בהתגלות". וראה זוה"ק ח"א רלג, א. יד. ברכות יב, א. טו. ראה פרי צדיק ל"ג בעומר מאמר ד: "ובזה מדוקדק מה שאמרו (ברכות ד, ב) הסומך גאולה לתפלה של ערבית, ולמה לא זכר של שחרית. אך בשחרית בסמיכת גאולה לתפלה אומר אמת ויציב, היינו שמאיר לו בבחינת אמת וכו', ובליילה שאינו מפורש כל כך בבחינת אמת אומרים אמת ואמונה, שעל ידי אמונה יכולים גם כן להשיג אור האמת, וכעין מה שאמרו (פסחים נו, א) נסתלק ממנו שכינה וכו' כשם שאין בלכך אלא אחד וכו' (ונתבאר כמה פעמים) וכו', ויום הוא בבחינת אמת וכאמור, רק אמר לרבנות דאף מי שסומך גאולה לתפלה של ערבית דהגם שאין מאיר לו כל כך בבחינת אמת מכל מקום כשמשגיג זה אף בבחינת אמונה הוא גם כן בן עולם הבא". וראה מחשבות חרוץ אות ב: "האמונה היא עיקר עבודת האדם וכו', דזהו המכוון מכל התורה כולה לבוא להשגה גמורה שיש בורא ומנהיג ומשגיח, שזה היה תכלית בריאת העולם כל פעל למענהו (משלי טז, ד) לקילוסו (מדרש תהלים יט), ועל זה כל תרי"ג מצוות עיטין להגיע לזה, דהתורה כתיב בה אמת שהוא עצות להגיע להשגה ברורה בלב שזה נקרא אמת מה שהוא מבורר גלוי בלב שאין צריך לאמונה, כידוע בסוד אמת ויציב שחרית אמת ואמונה ערבית (ברכות יב, א) דבהעלם האמת מתלבש באמונה וצריך לאמונה שגם בהעלם מכל מקום הוא מאמין

וְזֶה הַבְּחִינָה נִשְׁלֵם בְּשִׁלְמוֹת בַּיּוֹם הָאֶחָד
שֶׁל חֲנֻכָּה, וְלִכְּנָן נִקְרָא זֹאת חֲנֻכָּה:

שְׂמִינִי דְּחֲנֻכָּה קוֹרִין זֹאת חֲנֻכָּה ט'. וְאִךְ
שֶׁלֹא נִזְכָּר שֵׁם זֶה בְּרֵאשׁוֹנִים, מִכָּל
מָקוֹם בֵּינוֹ שֶׁנִּקְרָא בֶּן בְּפִי רֹב יִשְׂרָאֵל
בְּדַאי יֵשׁ לוֹ מָקוֹם בְּדִבְרֵי תוֹרָה. וּגְדוּלָּה
מְזוֹ מְצִינוֹ שֶׁזָּכְרוּ בְּגִמְרָא³ הֵינּוּ דְּאָמְרוּ
אִינְשֵׁי וְנִעְשָׂה מְזָה דְּבִרֵי תוֹרָה בְּש"ס א.
וְשֶׁרֶשׁ הַשֵּׁם הוּא עַל שֵׁם שְׁקוֹרִין בּוֹ פֶּרֶשֶׁת
זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ (במדבר ז, פד), וּמִסְתַּמָּא
יֵשׁ לָזֶה שְׂכִינּוֹת לְקִדְשֵׁת הַיּוֹם.

שְׂרֹאִים בְּחוּשׁ ט', וְכִדְאִיתָא בְּלִשׁוֹן הַרְמ"א
רִישׁ אֶרֶץ חַיִּים בְּשִׁישִׁים הָאָדָם אֶל לְבוֹ
שְׁמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה
בְּמַעֲשָׁיו וְכו', מִיָּד יִגִּיעַ אֵלָיו הִירָאָה וְכו',
וְהֵינּוּ בְּבְחִינַת 'זֹאת', עַל יְדֵי אֲמוּנָה שְׁשִׁישִׁים
אֶל לְבוֹ - וְהוּא בְּחִינַת שְׂכִינְתָא וְכִנְסָת
יִשְׂרָאֵל שְׁנֶאמַר (במדבר לה, לד) כִּי אֲנִי ה'
שֶׁכֵּן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְכִמּוֹ שְׁנֶאמַר (תהלים
כה, יד) סוֹד ה' לִירְאָיו, שְׁלִירְאָיו הַשִּׁגְתָּ
אֱלֹהוֹת הוּא בְּחִינַת סוֹד, וְכִדְאִיתָא בְּזִהְרָה
הַקְדוּשׁ (ח"א קג, ב) נוֹדַע בְּשַׁעְרִים בַּעֲלָה
(משלי לא, כג) לְפָנִים מִה דְּמַשְׁעַר בְּלִבִּיהָ כָּל
חַד כְּפָה דִּיכִיל וְכו' י".

בחי עולמים דרך אמונה. וזה כל האדם בעולם הזה הדומה ללילה (פסחים ב, ב) וכל שכן בזמן הגלות
שהוא תוקף חשכת ליל וכו'. והאבות היה כל עסקיהם להשיג האמת לאמיתו ברור לעין כמו שהיה
האור מאיר לפניהם, וביחוד אצל אברהם אבינו ע"ה שהיה מדת יום ובוקר לאברהם כנודע (ראה זוה"ק
ח"א רג, א) וכו', אבל אברהם אבינו ע"ה שבחר בגלויות (בראשית רבה מד, כא) הוא יסוד האמונה וכו'
ובפרט בדורות הללו עיקבתא דמשיחא שעתידיה להיות לראש פינה ונקיבה תסובב גבר ראוי להיות כל
השתדלות בזה". טז. וראה לעיל מאמר יז: "דהנה כנסת ישראל נמשלו לירח המקבלים האור מהשמש
כמאמר (זוה"ק ח"ג רל, א) איהו אמת ואיהו אמונה ונפשות ישראל בחינת כנסת ישראל יש בכחם לקבל
עול מלכות שמים בלב על ידי אמונה כמו שכתב בריש הג"ה שולחן ערוך (או"ח סימן א סעיף א) שויתי
ה' לגדי תמיד וכו' כשישים האדם אל לבו שהמלך הקב"ה עומד עליו וכו' מיד יגיע אליו היראה
וההכנעה בפחד ה' יתברך. והוא הקדמה להשולחן ערוך שצריך האדם לקבוע זאת בלבו שמלך מלכי
המלכים עומד עליו, והיינו רק על ידי האמונה שבלב הגם שאינו מרגיש זה בחוש". יז. וראה פרי
צדיק דברים מאמר טז: "כי שכינה, היינו בחינת כנסת ישראל, היינו מה שנפש ישראל מייגע בנפשו
לקבוע בו אמונת השגחתו יתברך הגם שהוא בהעלם והסתרה מאיתו כמו שנאמר (תהלים צב, ג) ואמונתך
בלילות זה נקרא בחינת שכינה". יח. ראה פרי צדיק בהעלותך מאמר י: "וזה שאמר (זוה"ק ח"ג קנב,
א) חכימין עבדי דמלכא לא מסתכלי אלא בנשמתא דאיהו עיקרא דכולא אורייתא ממש, היינו האור
הפנימי שיש בגופי התורה שיכנס ויאיר בלב כל אחד מישראל כשפונה עצמו לזה. וזהו בחינת 'אור
תורה שבעל פה' שיכנסו הדברי תורה ויפעלו בלב וכמו שנתבאר במקום אחר שיש בחינת תורה שבעל
פה אף בפסוק בתורה כמו שהוא מה שמאיר ונכנס למעמקי הלב. וזה נקרא מסטורין של הקדוש ברוך
הוא וכמו שנאמר (תהלים כה, יד) סוד ה' ליריאיו ששם הויה הוא סוד להיראים כל חד כפום מה דמשער
בלביה כמו שנאמר (משלי לא, כג) נודע בשערים בעלה וכמו שאמר בזוהר הקדוש (ח"א קג, ב). יט. ראה
לעיל הערה א. כ. ראה מגילה ז, א; יב, א ועוד. כא. וראה צדקת הצדיק אות נג: "דיבור של חול
המורגל בפי האדם ומרגלא בפומיה הוא דברי תורה ממש אפילו אצל איש ההמוני מישראל וכמו
שנראה הרבה בתלמוד מביא דאמרי אינשי והוא דברי תורה".

והענין, שפכר אמרנו^{כב} שתבת 'זאת' מורה על דבר המפרש לעין שיוכל להראות באצבעו, וכמו לשון 'זה' בלשון זכר שדרשו (מגילה טו, ב) וכל זה איננו שוה לי [אסתר ה, ג] מלמד שכל גנזיו של אותו רשע חקוקין לו על לבו וכו', דקשהוא חקוק על לבו הוא כמפרש לעין ויתכן לומר לשון 'זה' כמראה באצבע. וכן הוא לענין הטובה בודאי.

וזה שדרשו (ויקרא רבה כא, ו)^{כג} 'בזאת יבא אהרן' [ויקרא טז, ג] בזכות שבת - אשרי אנוש יעשה זאת [ישעיה נז, ב]^{כד}, שקדשת השבת שחקיקה בלב ישראל הוא כאור מפרש לעין שיוכל להראות באצבע, ונקרא זאת. וכן זאת התורה [דברים מד, ד] שהתורה אור והוא אור מפרש שיוכל להראות באצבע. וכתב בנאו' 'זאת' דו' אקרי אות אמת [זוה"ק ח"ג ב, א] אמת זו תורה כמו שאמרנו (ברכות ה, ב), והוא מורה על יחוד קודשא ברוך הוא ושכינתיה (כמ"ש זוהר ח"ג חוקת קעט, ב)^{כה}.

ובן בברכת יעקב אבינו עליו השלום כתיב [בראשית מט, כח] וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אתם, שכלו נראה כמיתר שפכר נזכר שברך אותם. אך מאחר דכתיב איש אשר כברכתו ברך אותם ללמד שכלל לכל השבטים שכלן כלולין בכל הברכות של כל שבט ושבת, וכמו שפרש רש"י [שם] מהמדרש (בראשית רבה צט, ד ותנחומא ויחי טז), לכן כתיב 'וזאת', שהקדשה מכל שבט היה מפרש וחקוק בלב שיתכן לשון 'זאת' שהוא מפרש שיוכל להראות באצבע^{כז}. וכתב בו' וזאת, שהוא אות אמת מדתו של יעקב דכתיב [מכה ז, כ] תתן אמת לייעקב, להורות שעל ידי שהם כלולים כלם בקדשת יעקב כלול כל אחד בקדשת כל השבטים^{כח}.

ובן ענין קרננות הנשיאים שנדרש (במדבר רבה נשא יג, יג - יד, יא) פונות על קרננות של כל אחד מהקרננות בייחוד, והינו שכל אחד מהנשיאים היתה לו פונה מיוחדת בקרננותו, דאם לא פן למה כפל הכתיב

כב. ראה במאמר הקודם, ובפרי צדיק אחרי מאמר ד ובערב יום הכיפורים מאמר ב. כג. ז"ל המדרש שם ה-ו: "בזאת יבוא אהרן [ויקרא טז, ג], זה שאמר הכתוב (משלי כד, ו) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה וכו', רבי יודן פתר קריא כהן גדול בכניסתו לבית קדשי הקדשים חבילות חבילות של מצות יש בידו, בזכות התורה וזאת התורה (דברים ד, מד), בזכות מילה וכו', בזכות שבת אשרי אנוש יעשה זאת (ישעיה נז, ב), בזכות ירושלים וכו'". וראה עוד בפרי צדיק אחרי מאמר א. כד. "אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע". כה. "והכי אוליפנא וזאת התורה (דברים ד, מד) לאחזאה כולא ביחודא חד ולאכללא כנסת ישראל בקודשא בריך הוא לאשתכחא כלא חד, בגיני כך 'וזאת התורה' אמאי תוספת וא"ו, אלא הא אתמר לאחזאה דכולא חד בלא פרודא, 'וזאת' כלל ופרט כחדא דכר ונוקבא, ובגין כך וזאת התורה ודאי". כו. וראה פרי צדיק לסוכות מאמר מט. כז. ראה פרי צדיק לחמשה עשר באב מאמר ד: "כל שבט ושבת יש לו בחינה מיוחדת בפני עצמו בעבודת ה' יתברך כמו שנאמר בברכת יעקב אבינו ע"ה להשבטים (בראשית מט, כח) ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אותם שלכל שבט בירך בפני עצמו לפי ערך בחינתו וכו', כי בחינת משה רבינו ע"ה היה הדעת של כלל ישראל, היינו בחינת האור מקיף לכל כלל ישראל כאחד וכמו שנאמר גם כן בברכת יעקב אבינו ע"ה (שם) וזאת אשר דיבר להם אביהם ויברך אותם שכלל גם

אחד מפרש שיתכן לשון 'זאת' והינו שהיה חקיק הקדשה בלב וכנ"ל.

והנה מה שקורין בחנכה בפרשת הנשיאים, אף שחנכת הנשיאים היה בקרבנות וחנכה שאנו עושין הוא בגרות והם זכר לגרות המקדש, וטפי הנה ליה לקרות בפרשת בהעלותך. ואם מפני שאין בו רק ארבעה פסוקים ולכא עשרה פסוקים לשלשה גבריט, הנה ליה להתחיל בפרשת זאת חנכת המזבח וגו' ובהעלותך שיהיה ביחד עשרה פסוקים.

אמנם הענין, אף דאשפחון מקדש דאיגרי משפן ומשפן דאיגרי מקדש (כמ"ש עירובין ב, א), מכל מקום סתם משפן על המשפן שעשה משה, ומשפן הוא על שם אני ה' שכן בתוך בני ישראל. וכן מורה 'מקדש' שהקדוש ברוך הוא שוכן שם לא, והכל אחד, אף הוא על פי מה שאמרו (זוהר ח"ג רל, א) איהו אמת ואיהי אמונה, והוא, דמקדש מורה כשהוא מפרש השפאת השכינה בבחינת אמת, ומשפן הוא כשאינו מפרש כל כך רק על ידי בחינת אמונה. והמשפן היה אף בחוץ לארץ, ומקדש היה בארץ ישראל.

לפרט בכל אחד הקרבנות, והנה ליה לכתב וכן הקריב נשיא פלוני ביום פלוני פינן שכלם הקריבו מספר אחד, אלא על פרחף שאין פונתו של זה דומה לזה כ"י. וכן כתוב בבימדר רבה (שם יג, יד) אף על פי שקרבן שנה הקריבו כלם על דברים גדולים הקריבו וכל אחד ואחד הקריב לפי דעתו וכו', והינו שכל אחד היה לו פונה מיוחדת לפי קדשת שבתו.

וכתיב בסוף קרבנות כלם זאת חנכת המזבח וגו' וכלל מספר כל הקרבנות [במדבר ז, פד-פח], ולכאורה למה הוצרך הכתוב למנותן ומעצמנו נוכל לידע מספר כלם, ועל פרחף השמיענו הכתוב בזה שנגלל כל אחד מהנשיאים מקדשת כל שנים עשר השבטים וכונת קרבנותיהן. וכן כתוב בבימדר רבה (שם ט) אלא העלה עליהם כאלו כלם הקריבו ביום ראשון וכאלו כלם הקריבו ביום אחרון, ואמרו שם שאין זה גדול מזה, ועל כן נדרש על כל אחד פונות מיוחדות, ואחר כך כוללם יחד שכלולים כל אחד מפל שתיים עשרה הקדשות, וכתיב זאת שמורה שהיה קדשת כל השבטים בכל

לכולם כאחד שיהיה נכללים כל הבחינות זה בזה על ידי בחינת הדעת". **כח.** ראה רמב"ן נשא ז, ב: "והנכון בטעם הכתוב כי הקב"ה חולק כבוד ליראיו וכו' רצה להזכירם בשמם ובפרט קרבניהם ולהזכיר יומו של כל אחד, לא שיוכיר ויכבד את הראשון זה קרבן נחשון בן עמינדב ויאמר וכן הקריבו הנשיאים איש איש יומו, כי יהיה זה קצור בכבוד האחרים וכו'". ועוד בזה טעם אחר במדרשם, כי לכל אחד מהנשיאים עלה במחשבה להביא חנוכה למזבח ושתהיה בזה השיעור, אבל נחשון חשב בשיעור הזה טעם אחד וזולתו כל אחד מהנשיאים חשב טעם בפני עצמו וכו' וכן מצאו שם במדרש בכל שבת ושבת טעם מיוחד בקרבנו ובשיעורי הקרבן, ולכן השווה אותם הכתוב לפרט כל אחד בעצמו כאילו לא הזכיר האחר ואחרי כן כללם כאחד לרמוז כי בעת אחת עלה במחשבתם להקריב החנוכה ולא קדם אחד לחבירו במחשבה ולא בהבאה לפני המשכן, ועל זה הזכיר הכתוב לכולם בהשוואה". **כט.** ראה בבא קמא פב, א; שולחן ערוך או"ח סימן קלז סעיף א. **ל.** ע"פ במדבר לה, לד. **לא.** ראה אבן עזרא שמות כה ח: "נקרא מקדש בעבור היותו משכן השם הקדוש". וראה רבינו

וכמו שאמרנו [מאמר ב] על מה שאמר
[תהלים קיח, כו] אל ה' ויאר לנו שעל ידי
גרות חנכה שאנו מדליקין ה' יתברך מאיר
בלב ישראל משלל דעתיקא טל תורה
שבצל פה ועושין על זה חנכה לי, קורין
בפרשת קרבנות הנשיאים בחנכת המשכן.

ואף שאין לנו קרבן במעשה מכל מקום
יש לנו האור תורה שבמעשה מצות
הקרבנות.

וכמו שאמרנו במה שאמרנו (סוטה כא, א)
דגר מצוה [משלי ו, כג] מה גר מאיר
לפי שעה אף מצוה וכו' לי, ונראה דסבירא
ליה לגמרא דגר מצוה הינו גר כמו שהוא
דולק, ובהר הקדוש (ח"ב קסו, א) איתא
דמצוה רק שרגא לי, והינו גר ופתילה ושמן

ועל פן ענין חנכת החשמונאים שאנו
עושים אף בגליות הוא כעין חנכת
המשכן. רק אז עד שלא נתקדשה הארץ
הכשר חוץ לארץ למשכן והיה החנכה
בקרבנות במעשה, מה שאין כן אחר
שנתקדש בית עולמים ואין רשות להקריב
קרפן לי, החנכה היא בגרות שהיא תורה
אור, שעל זה אמרו (במדבר רבה בעלותך טו,
ו) הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים
אבל הגרות לעולם עין שם לי, ואף בגרות
בית המקדש גם כן בטלין אחר החרבן, רק
דקאי על גרות חנכה וכמו שכתב הרמב"ן
[בהעלותך ח, ב], והינו אור תורה שבצל
פה שזה נתן לכהנים (וכמו שנתבאר למעלה
מאמר א) לי. ועל פן בחנכה שאנו עושין על
השראת אור תורה שבצל פה בלב ישראל,

בחיי שם. לב. ראה זבחים קיב, ב. לג. וראה לעיל מאמר א הערה כ לשון המדרש. לד. וראה
לעיל מאמר א הערה כה לשון הרמב"ן. לה. ז"ל רבינו שם: "ואז זכו ישראל מה שנאמר (תהלים
קיח, כז) אל ה' ויאר לנו, שנגד מה שחשבו הזדים להשכיחם תורתך אדרבה ה' יתברך האיר לנו
בתוספת אור תורה שבעל פה, ומפסוק זה נלמד בפסיקתא (פרשה ב סימן א) שצריך לומר הלל בחנוכה,
שעל ידי מצות נר חנוכה בעובדא דלתתא אתער עובדא לעילא (כמ"ש זוה"ק ח"ג צב, א), ועל ידי הדלקת
הנרות אתער עובדא לעילא שה' יתברך מאיר לנו בתוספת אור תורה וכו'. והיינו שגם הקב"ה מקיים
מצות זקנים כמו שמקיים כל מצות התורה, והוא כיון שצונו מלא תסור (דברים יז, יא) או ממה שנאמר
(דברים לב, ז) שאל אביך ויגדך לקיים מצות זקנים, והם תקנו וצוו להדליק נר חנוכה גם ה' יתברך
כביכול מדליק נר חנוכה שמקיים המצוה. וזה מה שנאמר אל ה' ויאר לנו שמאיר לנו בחנוכה בתוספת
אורה באור תורה שבעל פה. וזה נרות חנוכה שה' יתברך מקיים גם כן תחילה שמשפיע בישראל
תוספת אור תורה. ועל ידי אור התורה נצולים משלוש קליפות היצר הרע וכו', וזה שקראום "ימי
חנוכה" שהם חנוכה להאור שיאיר לנו, ועל ידי כן לב ישראל נעשה מדור לשכינה וכו', ובימי חנוכה
שזוכים אל ה' ויאר לנו שמאיר לנו בתוספת אור תורה וניצולים מחושך של היצר הרע וכו' נעשה
הלב משכן לשכינה שנקרא הר קדשי ועל זה עושין חנוכה". לו. ז"ל הגמרא שם: "דרש רבי מנחם
בר יוסי כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו, כג) תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור, את המצוה
בנר לומר לך מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה, ואת התורה
באור לומר לך מה אור מגין לעולם אף תורה מגינה לעולם". לז. ז"ל הזהוה"ק: "כי נר מצוה ותורה
אור ודרך חיים תוכחות מוסר (משלי ו, כג), כי נר מצוה, כל מאן דאשתדל בהאי עלמא באינון פקודין
דאורייתא, אתסדר קמיה בכל פקודא ופקודא חד שרגא לאנהרא ליה בההוא עלמא. ותורה אור, מאן
דאתעסק באורייתא זכי לההוא נהורא עלאה דאדליקת שרגא מניה, דהא שרגא בלא נהורא לא כלום,
נהורא בלא שרגא אף הכי לא יכיל לאנהרא, אשתכח דכלא דא לדא אצטריך, אצטריך עובדא

בלא שלהבת. ואמרנו שבכל מצוה יש אור, והוא המכון לשם שמים, וזה נקרא 'אור תורה', שעקר התורה קיום המצוות, ומה לי שלומד הפרשה או מכון פונת המצוה, רק האור תורה שבמצוה מאיר רק לפי שעה, מה שאין פן האור תורה שבקיום מצוות עשה של למוד התורה הוא מאיר לעולם, ועל זה נאמר תורה אור (ונתבאר לעיל מאמר בלח).

וכן יש לנו המכון שבקרבנות הנשיאים, שכל אחד מהם התבונן לכונה מיוחדת

לפי דעתו והוא קדשת השבט, וכמו שזכרנו מהמדרש רבה, ולזה יכולים לזכות אף בזמן הזה.

והנה גר מצוה ותורה אור כנגד זה זכו ישראל במתן תורה בשני כתרים לט, אחד כנגד נעשה והינו אור תורה שבמעשה המצוה, ואחד כנגד נשמע שהוא תורה אור. והם כנגד תפלין של ראש שהוא כתב נשמע, ותפלין של יד שהוא גם כן כתב נשמע, והוא נגד נעשה מ, שכל הפעולות על שם הידים מ. ואיתא בתקוני זהר (תיקון

לאתקנא שרגא, ואצטריך למלעי באורייתא לאנהרא שרגא, זכאה איהו מאן דאתעסק בה בנהורא ובשרגא". לח. וראה שם בהערות קנט-קסא. **לט.** ראה שבת פח, א: "דרש רבי סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע". מ. ראה זוהר חדש לך לך מז, א: "נעשה ונשמע, עשייה בעובדין טבין ושמייעה באורייתא". וראה פרי צדיק לשושן פורים מאמר א: "והנה אמרו ז"ל (שבת פח, א) שבשעת מתן תורה קשרו לכל אחד מישראל שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וענין נעשה הוא מעשה המצוות בפועל, ונשמע הוא העסק בתורה להיות הלב שומע לדברי תורה, ואמרו (שמות רבה כז, ט) משל וכו' כך אמר הקב"ה שני כוסות מזגתם בסיני נעשה ונשמע שברתם נעשה וכו' הוזהרו בנשמע, כי הכתר של נשמע נשאר לנו על ידי עסק התורה". וראה עוד בישראל קדושים אות ו באריכות. **מא.** ראה פרי צדיק לפדיון הבן מאמר ב קדושים מאמר ב ועוד. וראה פרי צדיק לראש חודש אלול מאמר א: "במתן תורה באמת השיגו זאת המעלה וכו' ולכן אז קשרו להם שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, שמאחר שגם המעשים יהיו קשורים בה' יתברך ולא יהיה אופן להיות נגד רצון ה' יתברך אז נעשה כתר מזה אף כנגד דבור נעשה וכו', ותפלין של יד על יד כזה (מנחות לו, א) לקשר מעשה יד שמאל גם כן בה' יתברך וכו', וכן איתא בפסיקתא (פרשה לג) שהשני כתרים מלאך אחד קשר לו כתר ואחד קשר לו זיון פירוש חגורה, והיינו שכנגד דיבור נעשה קשרו להם חגורה לקשור המעשה גם כן בה' יתברך". **מב.** ראה זוה"ק בהשמטות ח"א רסב, א. וז"ל העקידת יצחק שער נג: "ומהראוי שנתעורר עליו תחילה שזה העדי אינו תכשיט הדיוט של כסף או זהב, אלא ודאי קודש הוא, כדאיתא במדרש (שיה"ר מה, ג) מהו הורד עדיך מעליך (שמות לג, ה) רבי שמעון בן יוחאי אומר כלי זיון שנתן להם הקב"ה ושם המפורש חקוק עליו, ואני אומר שהכוונה במאמר הזה על לבישת תפלין שהיו עליהם לכבוד ולתפארת כמו שאמר (יחזקאל כד, יז) פארך חבוש עליך, כי עדי ופאר שמות נרדפים הם וכו', ולזה נאמר (שמות שם, ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים שקבלוהו בחורב שהוא כנגד נעשה ונשמע, תפלה של יד ותפלה של ראש. ולפי דעתי שאלו הם הכתרים שאמרו ז"ל (שבת פח, א) שנטלו בסיני ושניטלו מידם במעשה העגל, כי הדברים קרובים". **מג.** ראה פרי צדיק שמיני מאמר ו: "אמר מפרי כפיה (משלי לא, טז) שכל הפעולות נקרא על הידים כמו שמצינו (כתובות קד, א) גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה, אף שיגיעת התורה במוח ועמל פה, מכל מקום הכל נקרא על שם הידים".

ל עד, ב) קודשא בריך הוא ושכינתיה דאינון
בְּרָא וּבְרָתָא אינון תְּפִלִּין דִּילָן, וְהִינוּ תְּפִלִּין
דְּרִישָׁא עֲמוּדָא דְאִמְצָעִיתָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ
הוא, ותְּפִלִּין דִּיד שְׂכִינְתָּא תַּתָּא, וְכִמּו
שְׁאֵמֶר לְעִיל מִינָה [שם] מ״.

וְעַל כֵּן חֲנֻכַּת הַמִּשְׁכָּן שְׁמוּרָה אֲנִי ה' שׁוֹכֵן
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַחֲנִית אֵיהִי אֲמוּנָה
הִיא חֲנֻכַּת הַחֲנֻכָּה בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת, וְאַחֵר כֶּף
הִיא חֲנֻכַּת אֶהְרֹן בְּנֵרוֹת הַמְּנוּרָה שֶׁהוא
מוֹרָה וּמִרְמָז עַל 'אֹר תוֹרָה' שֶׁהוא לְעוֹלָם.
וְעַל כֵּן בְּחֻנְכָּה שֶׁהוא חֲנֻכַּת הָאֹר הַשׁוֹכֵן
בְּלֵב יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵל ה' וַיָּאֵר לָנוּ,
וְהוא אֵף בְּחוּץ לְאֶרֶץ כְּעֵין חֲנֻכַּת הַמִּשְׁכָּן,
קוֹרִין בְּפִרְשֵׁת קְרָבָנוֹת הַנְּשִׂאִים שְׁמוּרָה
עַל 'עַר מִצְוָה' הָאֹר שְׁבִמְצוֹת הַקְּרָבָנוֹת
שֶׁהִתְפָּנוּ כָּל נְשִׂיא וְנְשִׂיא לְפִי דַעְתּוֹ
וּקְדָשָׁתוֹ.

וּמִתְחִילִין בְּנְשִׂיא שֶׁבֶט יְהוּדָה, שְׁכָל יִשְׂרָאֵל
נִקְרָא עַל שְׁמוֹ (כמ"ש בראשית רבה
צח, ו), וּמִסְמִינ בְּשִׁבְעֵי וְשִׁמְיָנִי בְּקָרְבָן

נְשִׂאִי אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה שְׁכָל יִשְׂרָאֵל נִקְרָא
עַל שְׁם יוֹסֵף 'שְׂאֲרִית יוֹסֵף' (כמ"ש שם עא,
ב) מ״. וְכֵן לְעֻתִּיד יָבוֹאוּ שְׁנֵי מְשִׁיחִים, מְשִׁיחַ
בֶּן יוֹסֵף שְׂיִבְרַר כָּל יִשְׂרָאֵל 'וְעַמּוּד כָּלָם
צְדִיקִים' מ״, וּמְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד שְׂיִהֶיָּה יְחִיד
שְׁעֻשָּׂה תְּשׁוּבָה שְׁמוּחִלִּין לְכָל הָעוֹלָם
בְּשִׁבְלֵי (כמ"ש יומא פו, ב), וְהִינוּ שְׂיִכְנִים
הַרְהוּר תְּשׁוּבָה בְּכָל לְבוֹת יִשְׂרָאֵל מ״.

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קוֹרִין עִם נְשִׂיא מְנַשֶּׁה
קְרָבָנוֹת שְׁאָר הַנְּשִׂאִים וְקוֹרִין אַחֵר
כֶּף זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ וְגו' מ״, שְׁמוּרָה אֵיף
שׁוֹכֵל קְדָשֶׁת כָּל הַשְּׁבָטִים בְּכָל שֶׁבֶט
וְשֶׁבֶט, וְכִינוּ שְׁנַחֲקֵק הַקְּדָשָׁה בְּלֵב הָרִי הוּא
כְּמִפְרָשׁ לְעֵין שְׂיִוְכְלוּ לְהִרְאוֹת בְּאֶצְבַּע וַיִּתְּכֵן
לְשׁוֹן 'זֹאת', וְהִינוּ שְׁבָכָל אַחַד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ
קְדָשֶׁת הָאֹר תוֹרָה שְׁבִנֵּר מִצּוֹת הַקְּרָבָנוֹת
שֶׁל כָּל נְשִׂיא וְנְשִׂיא.

וְאַחֵר כֶּף קוֹרִין פְּרִשֶׁת 'בְּהַעֲלֵתָךְ אֶת
הַנֵּרוֹת' מ״ שֶׁהוא עַל תוֹרָה אֹר
שְׁמֵאִירָה לְעוֹלָם, וְנִפְן לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן, כְּמוֹ

מד. ז"ל התיקו"ז: "תפלין דראש ותפלין דיד (סודם הוא - מתוך מדבש) אבא תפלין דרישא (ר"ל ממוחין דאבא נעשו תפלין של ראש דז"א) דאיהו ראש דברך אמת (תהלים קיט, קס) עמודא דאמצעייתא (שהם בז"א שבעמוד האמצעי הנקרא אמת), אימא תפלין דיד דאיהי שכינתא תתאה (ר"ל ממוחין דאמא נעשו תפלין של יד שהם במלכות), אבא ואימא (מהממוחין של שניהם נעשו) תפלין דמארי עלמא. קודשא בריך הוא ושכינתיה (שהם זיו"ן) דאינון ברא וברתא (הם בן ובת של או"א) אינון תפלין דילן (כי עליו נאמר בנים אתם לה' אלהיכם שהם זיו"ן)". **מה.** ראה לשון המדרש לעיל מאמר יח הערה קסג. **מו.** ישעיה ס, כא. וראה לעיל מאמר כא הערה רמא ובמאמר כב הערה ו. **מז.** ראה צדקת הצדיק אות קנט: "יחיד ששב מוחלין לו ולכל העולם כולו כמו שאמרו ז"ל (יומא פו, ב) ואין אפשר מחילה, רק שמעורר בלבם גם כן הרהורי תשובה. ולא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד בזה עושה, כי לא היה עדיין, רק משיח בן דוד הוא יהיה כן, כי צריך שיהיה נפשו כוללת מכל הנפשות כי בלאו הכי אין הרהורי תשובתו יכולים להוליד הרהורי תשובה במי שאין להם שייכות לנפשו וכו' כמו דוד המלך ע"ה שהיה גם כן כולל כל הנפשות שהרי הוא רגל רביעי שבמרכבה והקים עולה של תשובה". **מח.** שולחן ערוך או"ח סימן תרפד סעיף א ברמ"א: "ביום שמיני מתחילין ביום השמיני (במדבר ז, נד) וגומרין כל הסדר וקורין פרשה ראשונה של בהעלותך ונוהגים לסיים כן עשה את המנורה (שם ח, ד)". **מט.** במדבר ח ב-ג: "דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. ויעש כן אהרן אל מול

שְׁנָאֹמֶר [מלאכי ב, ז] פִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ
דַּעַת וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ. וְהִינֵנו שְׁעַל יְדֵי
שְׁהַדְלִיקוּ הַגִּירוֹת בְּכָל הַשְּׁמוּנָה יָמִים
שֶׁמֶתְבָּרְרִין יִשְׂרָאֵל עַד הוּד, זֹכִין לְבַחֲיִנַת
וְעִמָּךְ כָּל־סְדִיקִים¹, וְנִכְלָלִין בְּכָל קִדְשׁוֹת
הַשְּׁבֻטִים וְזֹכִין לְהָאוֹר מִהֶקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא
כְּמוֹ שְׁנָאֹמֶר אֵל ה' וַיֹּאֶר לָנוּ וְהִינֵנו מְאוֹר
תוֹרָה שְׁבַע־פָּה, וְעַל זֶה חֲנֻכַּת הַגִּירוֹת שֶׁהֵם
זִכָּר לַגִּירוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהֵם תוֹרָה אוֹר
וְהוּא מְאִיר לְעוֹלָם.

וְלָכֵן קוֹרִין יוֹם זֶה 'זֹאת חֲנֻכָּה' שְׁמוּנָה
שֶׁכָּבֹר נִקְבְּעוּ וְנִחְקְקוּ כָּל הַקִּדְשׁוֹת
מִכָּל הַשְּׁבֻטִים בְּלִב יִשְׂרָאֵל וְהוּא כְּמִפְרָשׁ
לְעֵין שִׁיתְכֵן לֹמֵר לְשׁוֹן זֹאת כְּמִרְאָה בְּאֶצְבַּע
עַל חֲנֻכַּת הָאוֹר שֶׁבִּלְב יִשְׂרָאֵל:

כד

בְּתַנְחוּמָא [נשא כט] וּבִפְסִיקְתָּא [פרשה ג
סימן א] עַל פְּסוּק [במדבר ז, נד]
בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לְבָנֵי מִנְשָׁה, יִלְמְדֻנוּ

רַבֵּנוּ גַר חֲנֻכָּה שְׁהוּתִיר בַּה שְׁמֵן וְכו', לֹא
יֹאמֶר אָדָם אֵינִי מְקַיֵּם מִצְוֹת זְקֵנִים וְכו',
אָמַר לָהֶם הֶקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכו' כָּל מֶה
שְׁגוֹזִירִים עֲלֵיכֶם תִּהְיוּ מְקַיְמִין וְכו' שְׁאָף
עַל דְּבָרֵיהֶם אֲנִי מְסַכֵּם וְכו', תִּדַּע לָךְ שֶׁהִרִי
יַעֲקֹב וְכו' וַיִּשֶׂם אֶת אֶפְרַיִם לִפְנֵי מִנְשָׁה
[בראשית מח, כ] וְכו' וְקִיָּם הֶקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא
גְּזִרְתּוֹ, אֵימַתִּי בְּקִרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים שֶׁהִקְרִיב
שִׁבְט אֶפְרַיִם תַּחֲלָה וְכו' יא.

וְלִהְיוֹן סְמִיכוֹת דְּבָרֵיהֶם אֵלּוּ לְמִצְוֹת גַּר
חֲנֻכָּה דִּוְקָא. יֵשׁ לֹמֵר בְּזֶה בְּהֶקְדָּם
לְתַרְץ קִשְׁיַת הֶקְדָּשֶׁת לִי [דרושים לחנוכה ד"ה
הטעם] לָמָּה מְבָרְכִין בְּחֻנְכָּה שְׁעֵשֶׂה נְסִים וְכו',
וְאֵין מְבָרְכִין בְּפִסְחָא עַל גֵּס יִצְיָאֵת מִצְרַיִם.

וְנִרְאָה בְּזֶה עַל פִּי פְּשׁוּט, דִּהָא מְבָרְכִין
בְּפִסְחָא אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגֵאֲלָא אֶת
אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם וְכו' [פסחים קטז, ב], מִפְּנֵי
שְׁבִיִצְיָאֵת מִצְרַיִם אֵין שִׁיף לְבָרַךְ עַל הַנְּסִים
שְׁנַעֲשֶׂה אָז, רַק עַל עֶקֶר הַגְּאוּלָּה, שֶׁהִיא

פְּנֵי הַמְּנוּרָה הָעֵלָה נְרוּתִיהָ כְּאִשֶּׁר צוּה ה' אֶת מֹשֶׁה². נ. רֹאה לַעִיל מֵאִמֶּר ח: "וְעֵינִן שְׁמוּנָה יָמִים
מוֹרִים כִּנְגַד הַמְּדוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ יָמִים, וְהֵם שְׁמוּנָה עַד הוּד וְכו' וְהֵינֵנו שֶׁבֶכֶל יוֹם מִתְבָּרְרִין בְּמִדָּה אַחַת
עַד הוּד, וְאַחֵר כִּךְ מִתְבָּרְרִין יִשְׂרָאֵל בִּשְׁתֵּי הַמְּדוֹת גַּם כֵּן, דְּכִיּוֹן שֶׁמֶתְבָּרְרִין בְּשְׁמוּנָה הַמְּדוֹת בְּקִדּוּשָׁה
מִתְבָּרְרִין מִמִּילָא דְּעִמָּךְ כּוֹלֵם צִדִּיקִים, וְכֵן כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל בַּחֲיִנַת מַלְכוּת שָׁמַיִם". וְעֵיין עוֹד בְּפָרִי עֶץ
חַיִּים שֶׁעַר חֲנוּכָּה פֶּרֶק ד': "בְּבִרְכָּה [שְׁעֵשֶׂה נִסִּים] יֵשׁ י"ג תִּיבִין נֶגֶד י"ג מִכִּילִין דְּרַחֲמֵי, דֹּאמֵא מִקְשָׁטִי
לְבִרְתָּא לְתַקְנָא הוּד דִּידָהּ, וְקִשְׁטָהּ בְּשְׁמוּנַת מִכִּילִין דִּידָהּ קִדְמָאִין מִן א"ל וְכו' עַד תַּמְיָנָהּ נּוֹצֵר חֲסֵד.
וּכְיוֹן לְמִכִּילַתָּא חֲדָא שְׁכַל אַחַד כָּלֹל מִי"ג, וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁהוּא נּוֹצֵר חֲסֵד מְעוֹרֶרֶת בְּיוֹמָה כָּל שֹׂאֵר
הַמְּדוֹת עַל יְדֵי בְטִישָׁה דְּנוֹצֵר עִם וְנִקָּה, שֶׁהֵם שְׁנֵי מְזוּלוֹת עֵילָאִי וְתַתָּאִי כְּדִי לְהַשְׁפִּיעַ לְמַלְכוּת".
נא. ז"ל הַתְּנַחוּמָא: "בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לְבָנֵי מִנְשָׁה (במדבר ז, נד), יִלְמְדֻנוּ רַבֵּנוּ נֵר חֲנוּכָּה שְׁהוּתִיר בַּה
שְׁמֵן בְּיוֹם רֵאשׁוֹן מֵהוּ לְהַדְלִיק בַּה בְּשָׁנִי, כִּךְ שֶׁנּוּ רַבּוּתֵנוּ נֵר חֲנוּכָּה שְׁהוּתִיר בַּה שְׁמֵן בְּיוֹם רֵאשׁוֹן
מוֹסִיף עָלָיו כָּל שֶׁהוּא וּמִדְּלִיקוּ בְּיוֹם שְׁנִי, וְאִם הוּתִיר בְּיוֹם שְׁנִי מוֹסִיף עָלָיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּמִדְּלִיקוּ,
וְכֵן בְּשֹׂאֵר הַיָּמִים, אֲבָל הוּתִיר בְּיוֹם שְׁמִינִי עוֹשֶׂה לוֹ מְדוּרָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, לָמָּה כִּיּוֹן שֶׁהוֹקְצָה לְמִצְוָה
אֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ מִמֶּנּוּ. לֹא יֹאמֶר אָדָם אֵינִי מְקַיֵּם מִצְוֹת זְקֵנִים הוֹאִיל וְאֵינִן מִן הַתּוֹרָה, אָמַר לָהֶם
הַקַּב"ה בְּנֵי אֵין אַתֶּם רִשְׁאִין לֹמֵר כִּךְ אֵלָּא כָּל מֶה שְׁגוֹזִירִים עֲלֵיכֶם תִּהְיוּ מְקַיְמִין, שְׁנֹאמֶר (דְּבָרִים יז,
יא) וְעִשִּׂיתָ עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךְ, לָמָּה שֹׁאֵף עַל דְּבָרֵיהֶם אֲנִי מְסַכֵּם שְׁנֹאמֶר (אִיוב כב, כח) וְתִגְזֹר
אוֹמֵר וִיקָם לָךְ. תִּדַּע לָךְ שֶׁהִרִי יַעֲקֹב בִּשְׁעָה שֶׁבִירַךְ מִנְשָׁה וְאֶפְרַיִם מֶה כְּתִיב שֵׁם (בראשית מח, כ) וַיִּשֶׂם

נוגע גם לנו עתה. כי אז לא היה עוד התורה והיו משקעים בקלפת מצרים בעבר במעי אמו וכמו שדרשו [מדרש תהלים קז] על פסוק [דברים ד, לד] גוי מקרב גוי, ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא וכו' הרי אנו ובנינו משעבדים היינו וכו' [הגדה של פסח], ועל זה מברכים, על עקר הגאולה. מה שאין פן בנס חנכה שאין שיף לברך על הגאולה שהיה להם אז מיינים, כי מה נפקא מינה בזה לנו עתה, רק מברכים על הנסים שעשה אז לאבותינו בזמן הזה יי.

אמנם הא גופא קשיא למה מברכים פאן שעשה נסים וכו' על הזמן שעבר. שלא נמצא שנתקן ברכה רק על המקום שארע נס לאבות כמו שאמרו בפרק הרווא [ברכות נד, א] על כל נסי אבותינו, או על נס יחיד שמברך שעשה לי נס במקום הזה מפני שרואה אותו מקום בעצמו שנועשה בו הנס. אבל על הזמן לא שיף לברך על הנס שהיה אז, כי הלא הזמן כבר עבר יי. הגם שמצינו בכל המועדים מקראי קדש שמופיע הקדשה שהיה מאז באותו זמן בכל שנה פשמגיע הזמן יי, הוא רק מה שה' יתברך גלה לנו בתורה הקדושה לעשות היום טוב מפני שמופיע גם עתה

בזמן הזה ההארה הראשונה, אבל בנס חנכה מאיזה טעם תקנו לברך על הנס שהיה בזמן העבר. והגם שפנס פורים מברכין גם פן על נסים שהיה בזמן העבר, הוא גם פן מפני שהיה עוד בימי הנביאים, וידעו שהקדוש ברוך הוא הסכים לזה, וכמו שפאמר [אסתר ט, כז] קימו וקבלו קימו למעלה מה שקבלו למטה, ומזה למדו שאסתר ברוח הקדש נאמרה (כמ"ש מגילה ז, א), והוא עוד בחינת תורה שבכתב, מה שאין פן בחנכה שהיה לאחר שפסקה הנבואה, רק מצד מצות חכמים לכד.

ויש לומר בזה, שדיקא בנס זה של חנכה ראו חכמים שמופיע קדשת הנס על הזמן, ולכן קבעו המצוה והברכה על הזמן יי.

ובזה יובן שאלת הגמרא (שבת כג, א) על ברכות נר חנכה והיכן צוננו, רב אריא אמר מלא תסור [דברים יז, א] רב נחמיה אמר שאל אביך ויגדך וגו' [שם לב, ז]. ולמה שאלו במצות נר חנכה יותר משאר מצוות דרבנן שמברכין עליהם, כמו על גטילת ידים וברכת הלל יי. והרמב"ן בריש ספר המצוות יי וכן הר"ן בדרשותיו [דרוש חמישי] הרגישו למה לא ניתא לו לרב נחמיה

את אפרים לפני מנשה, עשה הקטן קודם לגדול וקיים הקב"ה גזרתו, אימתי בקרבנות הנשיאים שהקריב שבט אפרים תחילה שנאמר (במדבר שם, מח-נד) ביום השביעי נשיא לבני אפרים ואחר כך מנשה, מנין ממה שקראו בענין ביום השמיני נשיא לבני מנשה. נב. וראה עוד פרי צדיק מקץ מאמר י. ועיין עוד בדרך מצוות נר חנוכה. נג. ועיין שאלות דרב אחאי גאון שאלתא כו ובהעמק שאלה שם, ובגליוני השי"ס שבת כא, ב. ובחידושי מהרצ"א על חנוכה סוגיא יב. נד. ראה פרי עץ חיים שער הפורים פרק ה. נה. וראה קדושת לוי קדושה ראשונה לחנוכה באריכות. נו. וכן הקשה בבני יששכר חדש כסלו טבת מאמר ד אות צב ובחידושי מהרצ"א על הגמ' שם. ועיין בדברי חיים לחנוכה ד"ה בגמ' שבת. נז. בהשגות על העיקר הראשון, וז"ל: "ועוד אודיעך כי המצות שחדשו אותם החכמים או הנביאים כגון נר חנוכה ומקרא מגילה אינן באין בסמך הזה [לא תסור],

בטעמא דלא תסור. אמן הוא על פי הנ"ל, שבונידי ג'ש כח להחכמים לתקן מצוות וכן לעשות הרחקות וגזרות על פי הסג לתורה, כמו שגאמר [דברים יז, יא] על פי התורה אשר יורוד וגו', ויש לברך עליהם וצונו, מה שאין בן במצות חנכה שהוא קביעות מצוה על גס זמן שפכר עבר, על זה שאילו והיכן צונו. ומשגי רב אנוא שגם זה נכלל בלא תסור, וזה לא ניתא ליה לרב נחמיה, דסבירא ליה שהוא רק על הוראת דיני התורה, מה שאין בן מצות חנכה שהוא על קדשת זמן העבר, ועל זה מיתי הפסוק שאל אביד ויגדך זקניך ויאמרו לך שלא נאמר דוקא על דיני התורה רק שתשמע להקנים כל מה שיאמרו לך יי.

ועל זה הרמז מיתי התנחומא והפסיקתא על מצות חנכה דיקא שלא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים כזו דיקא מפני שאינם מן התורה כדברינו, ועל זה מסיים שאין רשאים לומר בן אף על מצוה זו,

שהוא מורה על הופעת קדשה בזמן, למה שאף על דבריהם אני מסכים, גם מה שגוזרים על השראת קדשת הנס בהזמן, כמו שגאמר [איוב כב, כח] ותגזר אמר ויקם לך, והינו אף אמירה בעלמא, תדע שהרי יעקב ברח הקטן לפני הגדול וקיים הקדוש ברוך הוא גזרתו בקרפנות הנשיאים וכו'.

והוראה זו היתה דיקא בזמן חנפת המשכן, שהודיע הקדוש ברוך הוא בזה שמסכים על דברי חכמים, כי עצם חנפת המשכן היה בו גם בן השראת הקדשה מכח מעשה ידי החכמים, וכמו שגאמר [במדבר ז, א] ויהי ביום פלות משה להקים את המשכן וגו' וימשחם ויקדש אתם. כי הלא לא היה השראת הקדשה במקום קבוע כבית המקדש שהיה מקומו מקדש מאז בריאת העולם במקום אבן שתיה יי, וכמו שגאמר [שמות טו, יז] מכוך לשבתך פעלת ה'. מה שאין בן קדשת המשכן שהיה משלשל במקום למקום, ורק היה בו השראת

שכך אמרו בפרק במה מדליקין (שבת כג, א) במדליק נר חנוכה שצריך לומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה, ושאלו והיכן צונו, רב אויא אמר מלא תסור, רב נחמן אמר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, רצה רב אויא לומר כשם שכל הגזרות והסייגים של דבריהם סמוכין על לאו דלא תסור כמו שהזכירו בפרק מי שמתו (ברכות יט, ב) בענין כלאים שלהם, כך המצות שחדשו כגון נר חנוכה סמוכין על הלאו עצמו, ורב נחמן בר יצחק אמר שאין סמך באותו הלאו אלא לדבריהם שיש בהם עיקר בתורה, אבל המצוות המיוחדות מהם אין להם סמך אלא בפסוק שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. והטעם בזה ברור לפי שהדברים שהם מוסיפין במצוות התורה עצמן כעין פירוש התורה הוא, שהם ז"ל אומרים כל צמר ופשתים כלאים וכל שבות הוא מלאכה וכיוצא באלו, שאילו היה דעתם כן היינו חייבים להאמין אותם מזה הלאו בודאי שהוא מחייב אותנו להאמין בתורה כפי הפירוש שיפרשוהו הם, אבל כשאומרין הדליקו נר חנוכה אין אדם יכול להסכימו על זה הלאו בשום ענין שאין זה בא בכלל הכתוב שאמר כי יפלא ממך דבר למשפט, אלא בגלל שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך שהיא צוואה לקבל מן הזקנים על הכלל. ויש מחכמי התלמוד חולקין על זה וסוברין שאין אנו רשאים לומר אשר צונו במצות הזקנים, והוזכר זה בפרק לולב וערבה (סוכה מה, ב), והנה נתברר זה". נת. וראה בחידושי מהרצ"א שם. נט. ראה יומא נד, א ובפסחים נד, ב.

הקדשה שעל ידי חנפת הנשיאים והמשיחה. ואז הופיע ה' יתברך שמסכים למעשה חכמים גם בענין השראת הקדשה כנ"ל.

ולטעם זה יש לומר שקורין חנפת הנשיאים בחנכה, מפני שאז הופיע הקדוש ברוך הוא שמסכים לדברי הזקנים שנאמר ותגזר אמר ויקם לך:

כה

בתנחומא [נשא כט] וכן בפסיקתא (פרשה ג סימן א) על פסוק (במדבר ז, נד) ביום השמיני נשיא לבני מנשה כתבו דין מדיני גרות חנכה, ואחר כך כתבו לא יאמר אדם איני מקים מצות זקנים הואיל ואינם מן התורה, אמר להם הקדוש ברוך הוא וכו' כל מה שגזרין עליכם תהיו מקימין וכו', למה שעל דבריהם אני מסכים שנאמר (איוב כב, כח) ותגזר אמר ויקם לך, תדע לך שהרי יעקב בשעה שברך וכו' וישם את אפרים לפני מנשה וכו' וקיים הקדוש ברוך הוא גזרתו, אימתי בקרבנות הנשיאים וכו' ס.

ויש להבין שהרי יעקב לא הקדים לאפרים מטעם גזירה בלא טעם, רק אמר הטעם

ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וגו' [בראשית מח, יט], שיעמוד ממנו יהושע שהוא מעמיד גלגל חמה ולבנה [בראשית רבה ו, ט], ומזה הטעם יתכן שהקדימו ה' יתברך בקרבן הנשיאים, ומה ראיה מייתי מינה שהקדוש ברוך הוא מקים גזרת זקנים.

אף הענין בזה, דהנה יוסף קרא שם הבכור מנשה על שם כי נשני אלהים את כל עמלי סא, והינו עמל מלחמת היצר הרע, וכמו שנאמר [שם, א] ויהי מקץ שנתים ואיתא על זה בבראשית רבה (פט, א) קץ שם לחשך [איוב כח, ג] שכל זמן שיצר הרע בעולם וכו' ס, וזה היה כל עמלו להיות גבור הכובש את יצרו כמו שאמר את האלהים אני ירא [בראשית מב, יח]. ואת כל בית אבי' [שם מא, נא], הינו עמל שלהם, שזה היה עסק כל השבטים אז, שהם מכרוהו מפני שסברו שהוא צריך ברור במדת צדיק, כיון שחשד אותם בזה ס. מסתמא במומו פוסל ס, והוא נדמה לו שהם צריכין ברור בזה ס. ואחר שנתפרר במצרים ונעשה מרפכה למדת צדיק קרא שם הבכור מנשה כי נשני וגו' ס. אמנם בודאי היה לו עוד עסק בזה העולם לקנות

ס. וראה לעיל הערה נא לשון המדרש. סא. בראשית מא, נא: "ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי". סב. "ויהי מקץ שנתים ימים [בראשית מא, א], קץ שם לחשך [איוב כח, ג] זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה, ומאי טעם קץ שם לחושך, שכל זמן שיצר הרע בעולם אופל וצלמות בעולם דכתיב (שם) אבן אופל וצלמות, נעקר יצר הרע מן העולם אין אופל וצלמות בעולם. דבר אחר קץ שם לחושך זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום". סג. ראה בראשית רבה פד, ז: "ויבא יוסף את דבתם רעה [בראשית לו, ב] מה אמר וכו' רבי שמעון אומר תולין הן עיניהן בבנות הארץ". סד. ראה קידושין ע, א: "וכל הפוסל (מגדף תמיד את המשפחות - רש"י) פסול (הוא עצמו פסול) ואינו מדבר בשבחה לעולם (אין דרכו של פסול לדבר בשבח הבריות לעולם), ואמר שמואל במומו פסול". סה. ונתבאר בפרי צדיק וישב מאמר ז. סו. וראה פרי צדיק לראש חודש אדר מאמר י: "מנשה שנקרא על שם כי נשני

בְּחִינַת מְנַשֶּׁה עַל שֵׁם פִּי נִשְׁנִי וְגו', מִפְּנֵי שָׁנָה זָכָה בַּעֲמָלוֹ וּבִגְיַעַתּוֹ.

וְעַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁאָמְרוּ (בבא מציעא לח, א) אָדָם רוֹצֶה בָּקָב שָׁלוֹ מִתְּשַׁעָּה קָבִין שֶׁל חֲבֵירוֹ, שֶׁאָמְרוּ מִתְּשַׁעָּה קָבִין, וְהָיָה לְהוֹ לְמִימַר מִעֲשֶׂרָה קָבִין, לְתַפְסֵּם מִסְפֵּר שָׁלֹם לְגִזְמָא פְּנֵהוּג. אָף כֹּא לְרַמְזֵי שְׁהֶאֱדָם רוֹצֶה בָּקָב שָׁלוֹ, דִּהְיִינוּ מֵדָה אַחֲרוֹנָה קְבֻלָּת עַל מַלְכוּת שְׁמִים אִיִּהִי יִרְאָה וְכו' [זוה"ק ח"א ה, ב] שְׁהֶאֱדָם מְבַרֵּר אֶת עֲצָמוֹ בְּמִדַּת הִירְאָה, יוֹתֵר מִמָּה שֶׁמְשַׁפִּיעַ לוֹ ה' יִתְבָּרָךְ מִכָּל הַתְּשַׁע מִדּוֹת עַד כְּתָר עֲלִיּוֹן, מִפְּנֵי שֶׁאִינוּ בַּעֲמָלוֹ וּבִגְיַעַתּוֹ סִי.

קִדְשָׁה וְלַעֲלוֹת בְּמַעֲלוֹת הַקִּדְשָׁה מִדְּרָגָא לְדְרָגָא, דָּאֵם לֹא כֵן לֹא הָיָה לוֹ חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר [דברים לא, ב] לֹא אוֹכֵל עוֹד לְצֹאת וּלְבּוֹא^ס, וּבּוֹדָאִי הַשְּׁפִיעַ לוֹ ה' יִתְבָּרָךְ קִדְשָׁה בְּכָל פַּעַם בְּשִׁפְעַ יוֹתֵר, וְעַל זֶה קָרָא שֵׁם הַשְּׁנֵי אֲפָרִים כִּי הִפְרִנִּי אֱלֹהִים וְגו' [בראשית שם, נב].

וּבּוֹדָאִי הַקִּדְשָׁה שֶׁזָּכָה מִצַּד ה' יִתְבָּרָךְ הוּא יוֹתֵר מִקִּדְשָׁה שֶׁקִּנָּה בַּעֲמָלוֹ, וְכִמּוֹ שֶׁאָמְרוּ (יומא לט, א) אָדָם מְקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ מְעַט מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ הִרְבָּה, שֶׁה' יִתְבָּרָךְ מוֹכֵן וְרוֹצֶה לְהַשְׁפִּיעַ קִדְשָׁה לְמוֹכְנִים לְקַבֵּל. וּמִכָּל מְקוֹם יוֹסֵף מִצְדוֹ הָיָה חֲבִיב עֲלָיו

אלהים את כל עמלי וגו' [בראשית מא, נא] והיינו שעסקו [של יוסף] היה להיות גבור הכובש את יצרו בחינת צדיק יסוד עולם, ולעבד נמכר יוסף (תהלים קה, יז) שהיה נצרך עוד להתברר על ידי הנסיון במצרים במדת צדיק, ואחר כך אמר כי נשני אלהים את כל עמלי והיינו שכבש את יצרו מכל וכל ונשכח ממנו כל העמל". **סז.** ראה פרי צדיק פרשת וילך וש"ת מאמר א: "דמשה רבינו ע"ה היה הולך תמיד במעלה ממדרגה למדרגה וההליכה אחרונה שנאמר בפרשה זו היה עד שבא אל מדרגה זו שאמר לא אוכל עוד לצאת ולבא (דברים לא, ב), היינו דכל שלא יוכל עוד לצאת לנפול ממדרגתו על ידי זה לא יוכל לבוא עוד למדרגה למעלה הימנו גם כן. וכמו שנאמר (משלי כד, טז) כי שבע יפול צדיק וקם, היינו על דרך שאמרו (מכות ז, ב) בירידה שהוא צורך עליה, והיינו שעל ידי הירידה ח"ו על ידי זה מתגבר עוד בחילא יתיר. וזהו כי שבע יפול צדיק על ידי זה וקם ואף אז הוא גם כן נקרא הולך כיון שהוא צורך עליה. אבל כל שלא יוכל לצאת עוד לא יוכל לבוא גם כן וזה מדרגה האחרונה". וכן הוא במאור עיניים פרשת וילך: "דנדוע כי הצדיק שהולך ממדרגה למדרגה אינו יכול לבא למדרגה גבוה מהראשונה כי אם שיפול תחלה ממדרגתו הקדומה ולצאת ממנה לגמרי ואז אחר כך על ידי שיאחז צדיק דרכו בתוקף חוזק התקשרותו ממקום נפילתו לבא למדרגה גבוה יותר מהקודם, והטעם לזה כי יתרון אור מן החושך (קהלת ב, יג) וכו', וזהו שאמר קודם הסתלקות מן העולם לא אוכל עוד לצאת ולבא כי עד עכשיו הוצרכתי תמיד לצאת מדרגה הקודמת ולבא למדרגה יותר גבוה עד שעליתי למדרגה הגבוה שאני כהיום בה שאי אפשר לעלות ולהשיג לפניו ממנה שהיא סתימא דכל סתימין כאמור, וזהו שנסתמו מעינות החכמה (רש"י דברים שם מסוטה יג, ב) והבן". **סח.** ראה פרי צדיק מסעי מאמר ח: "שעיקר הענין הנרצה הוא בחינת האתערותא דלתתא מצד האדם. ויש לרמז זה בדברי חז"ל (בבא מציעא לח, א) רוצה אדם בקב שלו יותר מתשעה קבין של חבירו, כי בחינת מלכות נקראת קב שלו שהוא אתערותא דלתתא, והוא חביב על האדם יותר מתשעה קבין, היינו התשע מדרגות עליונים שהמה נשפעים מלעילא, וזהו של חבירו, היינו מהשפעת ה' יתברך, ונקרא חבירו כאמרם ז"ל (שבת לא, ב) מה דסני לך לחברך לא תעביד ופירש רש"י (שם ד"ה דעלך) על ה' יתברך מפסוק (משלי כז, י) ריעך וריע אביך". ונתבאר עוד בפרי צדיק ויקרא מאמר א; ראש חודש

וזה הענין שמצינו דכתיב [ישעיה טו, כג] וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ, הקדים חֹדֶשׁ לְשַׁבַּת, וכן כתיב [מלכים ב ד, כג] לֹא חֹדֶשׁ וְלֹא שַׁבַּת סט, הקדים גם כן חֹדֶשׁ לְשַׁבַּת, וביחזקאל [מו, א] כְּתִיב וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבִיּוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתַּח, הקדים שַׁבַּת לְחֹדֶשׁ. ובאמת לכאורה נראה שצריך להקדים קדשת שַׁבַּת שהיא מצד ה' יתברך כמו שנגמר [שמות לא, יג] לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם, והיא קדשה דקביעא וקנימא מששת ימי בראשית, מה שאין כן קדשת החודש ד'ישראל הוא דקבעי ליה'. אמנם בגמרא (זבחים צא, א) חשיב למוספי ראש חֹדֶשׁ מְקַדֵּשׁ נֶגֶד מוֹסְפֵי שַׁבַּת, וכתב רש"י [ד"ה מוספי] הַטַּעַם דְּמְקַדְּשִׁין מִשַּׁל שַׁבַּת דַּאיְקָרִי מוֹעֵד. ואינו מוכן וכי מפני שראש חֹדֶשׁ נקרא מועד יהא מְקַדֵּשׁ יוֹתֵר מִשַּׁבַּת שְׁקֻדְשׁוֹ ה' יתברך ונקרא שַׁבַּת. אף לפי האמור מוכן, שְׁבֻדַּי מצד ה' יתברך קדשת השַׁבַּת מְעֻלָּה יוֹתֵר מִקְדַּשְׁת הַחֹדֶשׁ, ולכן כתיב וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבִיּוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתַּח דָּשֵׁם מִדְּבַר מִמָּה שִׁיִּפְתַּח ה' יתברך וּבֻדַּי קְדַשְׁת הַשַּׁבַּת דְּקָבִיעָא וְקִימָא קוֹדֶמֶת לְקְדַשְׁת הַחֹדֶשׁ. אכן מצד ישראל קדשת החֹדֶשׁ חֲבִיבָה לָהֶן מִפְּנֵי ד'ישראל מְקַדְּשִׁי לִיהַ וְאַדָּם רוֹצֶה בָּקָב שְׁלוֹ וכו', וְעַל כֵּן כְּשֶׁמְדַבֵּר מִצֵּד יִשְׂרָאֵל יְבֹא כָּל בֶּשֶׁר לְהַשְׁתַּחֲוֹת וְגו'. וכן לענין קבלת פני

רבו שְׁבִשְׁוִנְמִית, הקדים הכתוב חֹדֶשׁ לְשַׁבַּת, שְׁקֻדַּשְׁת הַחֹדֶשׁ חֲבִיב וּמְקַדֵּשׁ יוֹתֵר מִצֵּד יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי שְׁבֹא מִצֵּדָם וְנִקְרָאוּ כְּעִין קָב שְׁלוֹ. ולכן לענין הקרבת המוספין שהוא מצד ישראל המְקַרְבִּים חָשִׁיב לְמוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ מְקַדֵּשׁ מִשַּׁל שַׁבַּת. וזה גם כן עֲמֻק פִּנְיַת רַש"י שְׁכַתב דַּאיְקָרִי מוֹעֵד, וְהִינוּ ד'יִשְׂרָאֵל קָבִיעִי לַה ע"א.

וכן הקדים יוסף בחינת מְנַשֶּׁה לְאֶפְרַיִם מִטַּעַם הָאֱמֹר שְׁאָדָם רוֹצֶה בָּקָב שְׁלוֹ.

ובאמת העקר שה' יתברך דורש מהאדם הוא שְׁיִבְרַר אֶת עַצְמוֹ בְּיִרְאָה, וכמו שנגמר [דברים י, יב] מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמֹךְ כִּי אִם לִירְאָה וְגו', ואמרו (שבת לא, ב) לֹא בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ אֶלָּא כְּדֵי שְׁיִירָאוּ מִלְּפָנָיו וכו', וזה עקר פְּעֻלַּת הָאָדָם מִצֵּדוֹ, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ (ברכות לג, ב) הַכֹּל בְּיַדֵּי שָׁמַיִם חוּץ מִירְאַת שָׁמַיִם. אף יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלִיו הַשְּׁלוֹם, שְׁהִיָּה שְׁפִיל בְּעֵינָיו כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר [בראשית לב, יא] קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסִדִּים וְגו' וְנֶאֱמַר [עמוס ז, ב] מִי יָקוּם יַעֲקֹב כִּי קִטֵּן הוּא, חֹדֶשׁ שְׁאָמַר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכּוּ אֲבוֹתַי לִפְנָיו [בראשית מח, טו], דְּהִינוּ שְׁהֵם בָּרְרוּ אֶת עַצְמָם בְּהַשְׁתַּדְּלוּתָם - אֲבָרָהָם בְּמִדַּת הָאֱהָבָה וְיִצְחָק בְּמִדַּת הִירְאָה וְהַפְחָד, 'הָאֱלֹהִים הָרוֹעֶה אוֹתִי מַעֲוִדִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה' [שם], שְׁעַל עַצְמוֹ אָמַר שְׁאִין לוֹ מִהַשְׁתַּדְּלוּתוֹ

מנחם אב מאמר ב. סט. "ויאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת ותאמר שלום". וראה ראש השנה טז, ב: "אמר רבי יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר (מלכים ב ד, כג) מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת, מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל". ע. וראה חתם סופר סוף פרשת נח (הפסוק שבת וראש חודש): "והיה מידי חודש בחדשו, הקב"ה מקדים חודש לשבת וקיי"ל שבת קודם שהוא קדוש ותדיר וכו'", ועיין שם מה שכתב לפי דרכו. עא. וראה פרי צדיק ויקרא מאמר ה; במדבר מאמר יא ועוד.

כלום, רק ש'ה' תתברך מנהיגו ורועו והפל הוא מה' תתברך אף מה שקונה בהשתדלות למראה עין, ואין לו כלל קב שלו^ע. ולכן הקדים הוא אפרים למנושה לפי ערך הקדשה ש'ה' תתברך משפיע מלמעלה הרבה יותר מהקדשה שגוראה שקונה בעמלו ובאמת גם זה מצד ה' תתברך.

והנה בזהר הקדוש (ח"ג קס, א) איתא אם חפץ בנו ה' [במדבר יד, ח] פיון דישתדל בר נש ברעותא דלכא לגבי קודשא בריך הוא לא פעי מינן אלא ליפא וכו'^ע. ונראה דדרש כמו אם חפץ ה' בנו, שהוא רעותא דלכא, והינו שגוראה לעשות רצונו, וכתוב מה ה' אליהו שאל כי אם ליגורא וגו'.

עב. ראה פרי צדיק ויחי מאמר טו: "וכן יעקב אבינו ע"ה שאמר האלהים הרועה אותי מעודי וגו' (בראשית מח, טו) נראה גם כן דקאי על הנהגת ומזון הנפש בעבודה, וכמו שהקדים האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו, והיינו שהם השתדלו ועבדו כל אחד את ה' יתברך על פי בחינת מדתו, ועל עצמו אמר שאין לו מהשתדלותו כלל רק האלהים הרועה ומנהיג אותי בדרך הישר והטוב". ובפרי צדיק לראש השנה מאמר טו: "בחינת יעקב אבינו ע"ה שאמר (בראשית מח, טו) האלהים הרועה אותי מעודי עד היום הזה שהיתה מידתו בחינת 'אמת ליעקב' שידע בנפשו שאין לו שום כח במעשה ידיו בלתי עזר ה' יתברך. והגם שאמר ללבן את יגיע כפי ראה אלהים (שם לא, מב) וכדאיתא במדרש (בראשית רבה עד, יב) גדולה יגיע כפים שעמדה ליעקב להציל נפשות, עם כל זאת ידע בטח בנפשו שאין לו שום כח במעשיו גם בעבודה בקדושה רק מה שיסכים ה' יתברך עליו שהוא טוב וכמו שנאמר (בראשית לב, יא) קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך". **עג.** ז"ל הזוה"ק שם [בקיצור]: "אמר רבי שמעון מפרשתא דא [פרשת המרגלים] אוליפנא רזא דחכמתא ואשתמעו מינה רזין עלאין ויקירין. תא חזי, קודשא בריך הוא משבח באורייתא ואמר אזילו באורחי אשתדלו בפולחני והא אנא מעייל לכון לעלמין טבין לעלמין עלאין, בני נשא דלא ידיע לא מהימני ולא מסתכלי וכו'. אינון דלא משתכחי בני מהימנותא ולא אולפי אורייתא לשמה שווין ליה למהימנותא בפרודא וכו', הדא הוא דכתיב וישבו מתור הארץ (במדבר יג, כה) 'וישובו' תייבין לסטרא בישא ותייבין מארחא דקשוט, אמרי מאי איכפת לן עד יומא לא חמינא טב לעלמא, אעמלנא בה ביתא ריקם יתיבנא בקלנא דעמא ולהוא עלמא מאן יזכי ומאן ייעול לגוויה, טב לן דלא אטרחנא כולי האי וכו'. טב הוא ההוא עלמא עלאה כמה דידענא באורייתא, אבל מאן יכיל למזכי ביה, אפס כי עז העם (שם, כח) וכו', מאן דבעי למזכי בה בעי למהוי תקיף בעותרא וכו' והערים גדולות בצורות (שם) בתין מליין כל טובא דלא יחסרון מכולא, ועם כל דא וגם ילידי הענק ראינו שם (שם) בעי גופא תקיף גיבור כארי וכו' בגין דהיא מתשת חיליה דבר נש לאשתדלא בהוא איסור והתר טמא וטהור כשר ופסול, מאן ייכול לזכאה בה. ועוד עמלק יושב בארץ הנגב (שם, כט) אי יימא בר נש דאפילו בכל דא יזכי עמלק יושב בארץ הנגב, הא יצרא בישא קטיגורא מקטרגא דבר נש דישתכח תדיר בגופא, והחתי והאמורי וגו' (שם) כמה מקטרגי משתכחי תמן דלא יכיל בר נש למיעל בהוא עלמא כלל, מאן יזכי ליה, ומאן ייעול בגויה. במלין אלין ויינאו את לב בני ישראל (ראה שם לב, ט) בגין דאפיקו שום ביש עלה כמה דאת אמר ויוציאו את דבת הארץ (שם יג, לב). אינון בני מהימנותא מאי קא אמרי 'אם חפץ בנו ה' ונתנה לנו' (שם יד, ח), כיון דישתדל בר נש ברעותא דלכא לגבי קודשא בריך הוא לא בעי מנן אלא לבא ויסתמרון ההוא רשימא קדישא דכתיב (ישעיה ס, כא) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. אבל אך בה' אל תמרוּדו (שם, ט), בעי דלא ימרדון באורייתא, דאורייתא לא בעי עותרא ולא מאני דכספא ודהבא, ואתם אל תיראו את עם הארץ (שם) דהא גופא תבירא אי ישתדל באורייתא ישכח אסוותא בכולא וכו'. זכאה חולקוֹן דאינון דמשתדלי באורייתא לשמה דהא מתקשרי בקודשא בריך הוא ממש".

האלהים אני ירא', והיה זה חביב לו המעט שזכה מצד אתערותא דלתתא והקדים מנשה לאפרים. ודוד המלך עליו השלום שאמר כי עני ואביון אני^ע [תהלים פו, א], אמר ה' רעי וגו' על מי מנחות ינהלני וגו' ינחני במעגלי צדק וגו' [שם כג, א-ג]^ע, והינו שזכה למדת ובחינת יעקב שאמר האלהים הרעה אתי וגו' שהפיר שהכל מה' יתברך ועל פן הקדים אפרים לפני מנשה כאמור.

וזה שאמרו במדרש תנחומא ובפסיקתא שקיים הקדוש ברוך הוא גזרתו והסכים על ידו שהקדים אפרים למנשה, שפאמת ה' יתברך רוצה שיבחר האדם את עצמו במדת היראה, רק שזה חדש יעקב אבינו עליו השלום שהכל מצד ה' יתברך ועל פן הקדים אפרים למנשה, וה' יתברך מקים גזרת ומצות זקנים כאמור:

ובן גם חנכה היה מצד ה' יתברך. דמעות נרות המקדש הוא בא' והאר ל' (כמ"ש במדבר רבה בהעלותך טו, ה^ע), ואז בזמן הגס

אכל באמת הוא דבר קשה מאד לברר את עצמו במדת היראה, וכמו שנאמר [משלי ב, ד-ה] אם תבקשנה כפסף וגו' אז תבין יראת ה' וגו'. וכן היה טענת המרגלים אפס כי עז וגו' [במדבר יג, כח] דיהא ליה עותרא סגי, וגם ילידי הענק [שם] בעי גופא תקיף גיבור בארי וכו', עמלק יושב וגו' [שם, כט] הא יצרא בישא קטיגורא וכו' וכמו שאמרו בזהר הקדוש. ועל זה השיבו יהושע וכלב דקדשא בריך הוא לא בעי מינן אלא רעותא דלבא. ועל דרך מה שנאמר בתפלת אנשי כנסת הגדולה (נחמיה א, יא) תהי נא אזנך קשבת וגו' ואל תפלת עבדיך החפצים ליראה את שמך, לא אמר יראי שמך רק החפצים ליראה, דהינו רעותא דלבא, ואחר כך חונן ה' יתברך מצדו להתברר בכל המדות עי'.

והנה יוסף בחינת צדיק, גבור הפובש את יצרו, והיה עקר השתדלותו לברר את עצמו במדת היראה וכמו שאמר 'את

עד. וראה עוד פרי צדיק בהעלותך מאמר א עה. ראה ליקוטי מאמרים אות י: "דידוע דוד המלך ע"ה דרגא דתפילה כטעם ואני תפילה, וההיפוך יוסף נקרא צדיק שהוא מן הניזונים בזרוע, ולכך הוא המשביר בר דכל העולם ניזון בזכות הניזונים בזרוע וכו', ומשיח בן יוסף לעתיד מלכותו יהיה שינצח האומות העולם ובזרוע ימלך, מה שאין כן משיח בן דוד יודו לו כל האומות". עו. ראה פרי צדיק ויחי מאמר טו: "דוד המלך ע"ה אמר גם כן ה' רועי וגו' (תהלים כג, א) כמו שאמר יעקב האלהים הרועה אותי וגו' (בראשית מח, טו), ואחר כך אמר (תהלים שם, ד) גם כי אלך וגו' כי אתה עמדי, שה' יתברך גואל ישראל ואתה עמדי לגאלני". ובפרי צדיק חוקת מאמר ו: "רק דוד המלך ע"ה שאמר (תהלים כג, א) ה' רועי, והיינו שהוא לית ליה מגרמיה כלום רק מה שה' יתברך מופיע בו הוא בחר במדה זו. ואף שיעקב אבינו אמר גם כן האלהים הרועה אותי (בראשית מח, טו) רק יעקב זכר שם האלהים שמורה שהוא בעל הכוחות כולם, והיינו שידע שעסקו ההשתדלות רק שאמר שהשתדלות שלו הוא גם כן מה' יתברך והוא בעל הכוחות כולם, אבל דוד המלך ע"ה אמר ה' רועי בשם הוי"ה שמורה על היה היה ויהיה אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא, והיינו שלית ליה מגרמיה כלום רק מה שמופיע בו ה' יתברך כמו קודם שנברא העולם". עז. ז"ל המדרש: "בהעלותך את הנרות וכו' (במדבר ח, ב) זה שאמר הכתוב (תהלים יח, כט) כי אתה תאיר נרי, אמרו ישראל לפני הקב"ה ריבונו של עולם לנו אתה אומר שנאיר לפניך אתה הוא אורו של עולם והאורה דרה אצלך,

השמן בבקר והיו הנרות מלאים או הפך
היה מלא (כמו שכתב הבית יוסף אורח חיים סימן
תרע"ט), והיה הנר מאיר ודולק רק מצד
ה' יתברך.

ובן לתרוץ הבית יוסף [שם] שחלקו השמן
שבפך לשמונה חלקים ובכל לילה
נתנו חלק אחד והיה דולק כל הלילה, לפי
זה יקשה איך היו רשאים לבטל מצות היום
שהמצוה שיהיה דולק כל הלילה, ואיך
בטלו המצוה כדי לקיים קצת מצוה למחר,

היה עקר האור מה' יתברך, ורק הרעיות
דלפא היה מצד ישראל שרצו להדליק
בשמן טהור, ומסתמא כשמצאו פך שמן
כשעור לילה אחד הדליקו באותו לילה,
ואחר כך כשלא יהיה להם שמן טהור יהיה
מחר בשמן טמא דטמאה התרה בצבור
(וכמו שהקשה הפני יהושע שבת כא, ב ד"ה מאי
חנוכה ע"ה), ואפילו אם לא היה מחר היו
פטורין, דאנן רחמנא פטריה, ואחר כך
ביום הראשון כבר נעשה הנס שלא נחסר

דכתיב (דניאל ב, כב) ונהורא עמיה שרא, ואתה אומר אל מול פני המנורה הוי כי אתה תאיר נרי, אמר
להם הקב"ה לא שאני צריך לכם, אלא שתאירו לי כדרך שהארתי לכם, למה לעלות אתכם בפני
האומות, שיהיו אומרים ראו היאך ישראל מאירין למי שהוא מאיר לכל העולם. משל למה הדבר
דומה לפיקח וסומא שהיו מהלכין בדרך אמר לו פיקח לסומא כשנכנס לתוך הבית צא והדלק לי את
הנר הזה והאיר לי, אמר לו הסומא בטובתך כשהייתי בדרך אתה היית מסמכני עד שנכנסנו לתוך
הבית אתה היית מלווה אותי ועכשיו אתה אומר הדלק לי את הנר הזה והאיר לי, אמר לו הפקח
שלא תהא מחזיק לי טובה שהייתי מלווה בדרך, לכך אמרתי לך האיר לי. כך הפקח זה הקב"ה
שנאמר (זכריה ד, י) עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ, והסומא אלו ישראל שנאמר (ישעיה נט, י)
נגששה כעוורים קיר, היה הקב"ה מנהיג ומאיר להם שנאמר (שמות יג, כא) וה' הולך לפניו יומם,
כיון שעמד המשכן קרא הקב"ה למשה ואמר לו תאירו לי, שנאמר בהעלותך את הנרות בשביל לעלות
לכם. ע"ה: "לכאורה יש לתמוה כל טורח הנס זה למה דהא קי"ל (פסחים עז, א) טומאה הותרה
בציבור והיו יכולין להדליק בשמן טמא, ובשלמא למ"ד דחוייה בציבור (שם עט, א) נחא הכא שפיר
קצת, מה שאין כן למ"ד הותרה בציבור דאפילו הדורי לא מהדרינן כדאיתא ביומא (ו, ב) אם כן קשה
טובא. תו קשיא לי דמכיון שטמאו כל השמנים ולא נשאר אלא פך אחד מהיכן היה להם השמן
למנחות בכל אותן הימים וכו'. לכך נראה דעיקר הנס לא נעשה אלא להודיע להם חובת המקום
עליהם כדאשכחן שנעשה זה הנס תמיד (אבות פרק ה משנה ב) שלא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם
והואיל ואיתרחיש להו ניסא בעיקר הענין שנגאלו גאולה שלימה מיד מלכות יון הרשעה שהיו אומרים
לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל (בראשית רבה ב, ד) וגזרו כמה שמדיות
ועכשיו שנגאלו ונעשה להם נס גדול ששלטו בשונאיהם, לכך נעשה להם גם כן נס זה בענין הנרות
שהוא עדות לישראל שהשכינה שורה בהם כדדרשי נמי לענין נר מערבי (שבת כב, ב), אלא שלאחר
מיתת שמעון הצדיק אפילו נר מערבי לפעמים היה כבה והולך (יומא לט, א) לכך נעשה להם נס בזה
הענין ממש באותן הימים שהיו עת רצון להודיע שחזרו לחיבתן הראשונה, כן נראה לי נכון. ע"ה: "ז"ל
הבית יוסף שם: "איכא למידק למה קבעו שמנה ימים, דכיון דשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה
אחת ונמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות. ויש לומר שחילקו שמן שבפך לשמנה חלקים
ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק אחד והיה דולק עד הבוקר, ונמצא שבכל הלילות נעשה נס. ועוד
יש לומר שלאחר שנתנו שמן בנרות המנורה כשיעור נשאר הפך מלא כבתחילה וניכר הנס אף בלילה
הראשונה. אי נמי שבליל ראשון נתנו כל השמן בנרות ודלקו כל הלילה ובבוקר מצאו הנרות מלאים

והרי לא ידעו מהננס עוד^פ, ועל פרחף צריך לומר שעשו פתילות דקות מאד^{פא} שיוכל לדלוך כל הלילה רק יהיה דולק אור קטן מאד, וה' יתברך שלח אורו בנס שהאיר אור גדול כמו שהיה מאיר תמיד בשנתנו שמן שמונה פעמים משעור שנתנו עכשו^{פב}.

בין כה, היה הנס שהראה ה' יתברך שאף האור שצנה לנו בא והאר לי גם זה הוא מה' יתברך. והוא כמו שחדשו יעקב אבינו עליו השלום ודוד המלך עליו השלום שהכל מה' יתברך, וכמו שנאמר ביעקב האלהים הרעה אתי וגו' ובדוד המלך עליו השלום ה' רועי וגו'. וזה בא מצד שהספים ה' יתברך למצות זקנים.

וכן נס הנצות היה מצד ה' יתברך, שזכו לזה מצד שמסרו נפשם על שמירת התורה, שזה היה עקר גזרת היונים, ובפרט בענין שלא היו מחיבים. דהגזרה תבעל לטפסר תחלה^{פי} הא אף בדידה אמרו אסתר

קרקע עולם היתה (כמ"ש סנהדרין עד, ב)^{פד}, וכל שכן האחים^{פה} שלא היו מחיבים כלל, וזה היה מסירות נפש לעמוד במתי מספר נגד עם רב. ואף שהיה בשעת גזרה דאפילו מצנה קלה יהרג וכו' [סנהדרין עד, א], מכל מקום היו צריכין להטמין עצמם, וכמו שעשו אז רוב פשרי ישראל, ולקיים חבי כמעט רגע [ישעיה כו, ב]^{פו}. רק מהרעותא דלבא שהיה להם שיתקדש שם שמים על ידם זכו על ידי זה לעקר הנס מה' יתברך 'מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים'.

ועל כן הזכיר בתפלה [בנוסח ועל הניסים] בימי מתתיהו בן יוחנן, ולא מצינו בשום גס שיזכירו 'בימי' רק בפורים שמזכירין בימי מרדכי ואסתר מפני שהשמות שלהם היה שיכות להנס, וכמו שנגמז שמותם בתורה כמו שאמרו (חולין קלט, ב)^{פי}, ואיתא בהארא"י י"ל [פרי עץ חיים שער הפורים פרק ו] סודות על שמותם ששיף להנס, וגם שם

שמן וכן בכל לילה ולילה". **פ.** וכעין זה הקשה בפרי חדש או"ח סימן תרע שם. וראה תוספות הרא"ש שבת כא, ב ד"ה ונעשה. ועיין ברכי יוסף או"ח סימן תרע ס"ק א ובאשל אברהם (בוטשאטש) שם. **פא.** ראה פנים יפות שמות כז, כא: "ולפי זה יש לתרץ מה שהקשו המפרשים מה שהיה הנס ביום הראשון, יש לומר שלא היה בו אלא להדליק בו יום אחד בפתילה הדק מאוד, תדע דאם לא כן לא היה הנס אפילו על שבעה ימים שהרי אין מפורש בתורה שיעור עובי הפתילה, ועל כרחק הא דקאמר להדליק יום אחד היינו בפתילה הדקה והיה הנס אפילו בלילה הראשונה שראו שנתרבה השמן ונעשו כל הנרות מלאים כשיעור חצי לוג, הרי שהיה הנס גם ביום הראשון". וראה רש"י מנחות פט, א ד"ה ושיעורו. **פב.** וראה כעין זה בשיח שרפי קודש (מערכת חנוכה אות מה) בשם החידושי הרי"ם, וראה עוד שפתי צדיק (פילץ) חנוכה אות ב, ובבית הלוי על חנוכה ד"ה והמהדרין. **פג.** ראה רש"י שבת כג, א ד"ה שהיו: "שגזרו יוניים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה". ועיין כתובות ג, ב. וראה לעיל מאמר א. **פד.** ראה תוספות כתובות ג, ב ד"ה ולדרוש. וכן הקשה באשל אברהם על מגילת תענית פרק ו ד"ה וקנאו, וראה עוד בתוספות חדשים שם. **פה.** ראה מגילת תענית פרק שישי: "ובת אחת היה למתתיהו בן יוחנן כהן גדול, ושהגיע זמנה להנשא בא הקסטרין לטמאה ולא הניחו אותו, וקנאו מתתיהו ובניו וגברו ידם על מלכות יון ונמסרו בידם והרגום". **פו.** וראה לעיל מאמר יד ובהערה תשלו. **פז.** ראה לעיל מאמר יד: "ובפורים מזכירין מרדכי ואסתר שהם ושמותן היו מסוגלים להישועה. וכמו שנרמזו בתורה כמו שאמרו (חולין קלט, ב) אסתר מן התורה מנין

אין מזכירין מרדכי עם שם אביו, וכאן מזכירין בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול.

והטעם בזה שעקר הנס נעשה על ידי כהניך הקדושים, ששרש קדשת אהרן היה גם בן שהיה שפל בעיניו, וכמו שנגאמר (במדבר טז, יא) ואהרן מה הוא כי תלינו עלי, ונגאמר (שם, ה) ואת אשר יבחר בו יקריב אליו, שאהרן מצדו לא ידע מאומה, רק מצד שה' יתברך בחר בו. ואיתא במדרש (במדבר רבה ג, ב) אשרי בכפלים מי שהקדוש ברוך הוא בחר בו וקברו זה אהרן וכו', אבל אהרן מצדו לא ידע מאומה, והוא כעין מדת יעקב אבינו עליו השלום שאמר האלהים הרעה אתי וגו', ועל כן זכו הכהנים לנס זה שהיה הכל מצד ה' יתברך כגמור.

ובאותו דור היה נפש מתתיהו שזכה בשרש לבחינת קדשה זאת, ועל כן נקרא שמו מתתיהו דשמו של אדם הוא שרש החיים שלו, וכמו שכתבו בספרים

הקדושים^א שמשמע זה אדם נעור משנתו כשקורין אותו בשמו. וזה מורה שם מתתיהו שמכיר שהכל מתת יה"ו שלש אותיות משם הוי"ה שפא מהם ההשפעה למדת מלכות שהוא בחינת כנסת ישראל. וכן מורה שם יוחנן י"ו חנן, והוא גם בן אותיות י"ו מהשם הקדוש שפא על ידי ההשפעה לה' עילאה וה' תתאה שהם בחינת שכינתא עילאה ותתאה. וזהו שנקרא בן יוחנן שמורה שבשרש נשמתו היה גם בן בבחינה זו שהכיר י"ו חנן. וכמו שמצינו שדרשו (מגילה יב, ב) במרדכי כלן על שמו נקראו בן יאיר בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו, והינו שמרדכי נקרא בן יאיר ששרש נשמתו יאיר שהאיר עיניהם וכו'. וכן פאן מתתיהו נקרא בן יוחנן ששרש נשמתו י"ו חנן. ומפני שנקרא יוחנן שהכל תלה בה' יתברך זכה שנגעשו על ידו נסי נסים, ועל דרך שאמרו (ברכות נז, א) חנינא חנניה יוחנן נסי נסים נעשה לו צא,

כו' מרדכי מן התורה מנין דכתיב (שמות ל, כג) מר דרור ומתרגמין מירא דכיא^א. פח. "הדא הוא דכתיב (תהלים סה, ה) אשרי תבחר ותקרב, אשרי מי שבחרו הקב"ה אף על פי שלא הקריבו ואשרי איש שקרבו אף על פי שלא בחרו וכו', אמר דוד אשרי מי שהקב"ה בחר בו ואשרי מי הוא שקירבו, ואיזהו אשרי בכפלים מי שהקב"ה בחר בו וקירבו, ואיזה זה זה אהרן". פט. ראה שער הפסוקים שמות ד"ה וירא. וראה חומת אנך ויקרא א, א: "ידוע דהשם רומז לנשמה וכמו שכתב הרב מהר"ם דילונזאנו ז"ל במה שאמרו ז"ל (פסחים נד, א) שמו של משיח דהיינו נשמתו. וכיוצא בזה כתב הרמ"ז". וראה דגל מחנה אפרים לך לך ד"ה וישב: "ושורש של אדם הוא נשמתו והוא השם של אדם, כמו שאמר רבי נחמן הארידענקיר ז"ל 'נפש חיה הוא שמו' (בראשית ב, יט) פירוש 'הנפש חיה' החיות והנשמות של האדם 'הוא שמו' של האדם". צ. ראה נועם אלימלך שמות (ד"ה או יאמר ע"פ): "דאיתא דהרוחניות והנשמה של אדם נקראים בשם שמות, דעיקר השם הנקרא לאדם כגון ראובן או שמעון זה השם הוא להנשמה ולא להגוף, והחקירה לזאת הוא שאנו רואים אדם שהוא ישן ורוצים להקיצו משינתו אם דוחפים את גופו לבלתי יקראו אותו בשמו הוא יותר בקושי להעירו מאם היו קוראים אותו בשמו, וזהו מחמת כשאדם ישן אזי נשמתו עולה למעלה ויוצאת מגופו ולכן בקושי להקיצו משינתו על ידי דחיפת הגוף מה שאין כן אם קוראים אותו בשמו". וראה תולדות יעקב יוסף שמות אות ו. צא. "הרואה הונא בחלום נס נעשה לו (נו"ן כנגד נו"ן, וכגון שראה השם כתוב - רש"י), חנינא

שכן מורה גם שם חנינא שמכיר שהכל מה' יתברך שחנן אותו (וכמו שנתבאר לעיל מאמר יד).

וזהו שיכות ענין שהקדים ה' יתברך אפרים למנשה בנשיאים כמו שאמר יעקב אבינו עליו השלום, לענין מצות זקנים שתקנו גרות חנכה, שהכל מענין אחד, שתקנו כהני הקדושים שהיו באותו דור, ואז היה מתתיהו שרש למדה זו להכיר שהכל מה' יתברך והכל מתת יה"ו וכן י"ו חנן וכאמור:

ובפשיטות נראה שקבעו במדרש תנחומא ענין חנכה בפרשת ביום השמיני מפני שהוא קריאת יום אחרון וחנכה. אף כבר דקדקנו^צ למה תקנו באמת לקרות בחנכה בפרשת נשיאים, ואם מפני שעשו החשמונאים גם כן חנכה, הא חנכת הנשיאים היה בקרבנות וחנכת חשמונאים היה בגרות, והיה שיה' טפי לקרות בפרשת הגרות ומנורה בתצוה [שמות כז, כ-א] ואמר [ויקרא כד, א-ד] ובהעלותך [במדבר ח, ד-ז]. ואמרנו^צ שהוא על פי מה שאמרו בפסיקתא (פרשה ו סימן ה) שבעשרים

וחמשה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן וכו', הפסיד כסלו וכו' שלם לו הקדוש ברוך הוא חנכת חשמונאי, עין שם צ, והינו שחנכת חשמונאים זכר לחנכת המשכן.

ובפסיקתא (פרשה ב סימן ז) חשב שבע חנפות צה, וחשב חנכה ראשונה חנכת בריתו של עולם דכתיב [בראשית ב, א] ויכלו וגו', והינו שעקר המכון בבריתו של עולם היה שיהיה עקר שכינה בתחתונים צ, וביום השבת נתעלה וישב על פסא כבוד צ, והינו שקבע שכינתו בתחתונים ואז עשה חנכה. וכן חנכת המשכן ובית המקדש.

וכן היה חנכת החשמונאים שתקנו שכל אחד מישראל יעשה חנכת הבית שה' יתברך שוכן בלב בני ישראל צ, וזה יכולים לעשות בימים ההם בזמן הזה, וזה קיים לעד אף בגלות וחיוץ לארץ, וזה זכר לחנכת המשכן שהיה גם כן במדבר בחיוץ לארץ, ולא היה קבוע במקום, רק בכל מקום שחנו בני ישראל קבעו מקומו ושם היה משכן השכינה צט. וכבר אמרנו כמה פעמים פ מהרמב"ן [בהעלותך ח, ב] שפרש

חנניא יוחנן נסי נסים נעשו לו (נוני"ן הרבה, נסים רבים). **צב.** ראה לעיל מאמר כג. **צג.** ראה לעיל מאמר ט. **צד.** ראה לעיל מאמר ט הערה תקיח לשון הפסיקתא. **צה.** "שבע חנוכות הם, חנוכת ברייתו של עולם דכתיב ויכולו השמים (בראשית ב, א) ואין ויכלו אלא לשון חנוכה דכתיב ותכל כל עבודת (שמות לט, לב). חנוכת משה דכתיב (במדבר ו, א) ויהי ביום כלות משה להקים. וחנוכת הבית דכתיב (תהלים ל, א) מזמור שיר חנוכת הבית לדוד. וחנוכת בית שני שנאמר (עזרא ו, יז) והקריבו לחנוכת בית אלהא וגו'. וחנוכת החומה שנאמר (נחמיה יב, כז) ובחנוכת חומת ירושלים. וזו של עכשיו של בית חשמונאי. וחנוכת העולם הבא שאף היא יש בה נרות כדכתיב (ישעיה ל, כו) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים וגו'". וראה לעיל מאמר יג הערה עתר-תרעא. **צו.** ראה תנחומא פקודי ו: "אמר רבי שמעון עיקר שכינה בתחתונים היתה שנאמר (בראשית ג, ח) וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן, בא אדם וחטא וסתלקה מן הארץ לשמים". **צז.** ע"פ תפילת יוצר לשבת. **צח.** ונתבאר לעיל מאמר ב, יג. **צט.** ונתבאר לעיל מאמר כג. **ק.** ראה לעיל מאמרים א, ד, ז ועוד.

מה שאמרו בבמדבר רבה (בהעלותך טו, ו) אבל הגרות לעולם דקאי על גרות חנכה שתקנו הפהנים^א. וזהו זכר לחנכת המשפן דיקא, ועל פן קורין בנשיאים. ותקנו שמונת ימי חנכה, ולבית הלל מוסיף והולך דמעלין בקדש [שבת כא, ב], והינו שבכל יום נתוסף קדשה, ומשלימין ביום שמיני פרשת הנשיאים ופרשת זאת חנכת המזבח וגו' ופרשת בהעלותך וגו'^ב.

ואיתא בבמדבר רבה (נשא יד, יא), זאת חנכת המזבח ביום המשח אתו [במדבר ז, פד] וכי ביום שנמשח נעשה כל חנכת המזבח וכו', ללמדך שכל השבטים הם שוים וחביבים כלם כאחד וכו', כאלו ביום ראשון הקריבו כלם וכו'. והמכון על פי מה שאמרו בבראשית רבה [צט, ד] על פסוק [בראשית מט, כח] איש אשר כבדו בך אתם לפי שברכן יהודה באריה וכו' חזר וכללן כלן כאחד ועשאן אריות וכו', והינו שכל קדשות השבטים כלולים זה בזה, וכל אחד מישראל כלול מקדשת כל השנים עשר שבטים^א. ואף שקדשת יוסף מורה שהעקר עבודת האדם להתגבר במדת היראה בחינת יוסף, וכמו שאמרנו שמשמע זה הקדים מנשה לאפרים, מפל מקום כלול

בו גם קדשת כל השבטים, וכתובם שבט יהודה שקדשתו בחינת דוד המלך עליו השלום שאמר ה' רועי וגו' שמונה שהכל מה' יתברך ואין להאדם מהשתדלותו כלום.

ונוכל לומר שמשמע זה סדר בפסיקתא לחנכה (פרשה ד סימן ב) מענין בגין המזבח שפנה אליהו בהר הפרמל דכתיב [מלכים א יח, לא] ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב וגו'^א, והינו שאז חדש אליהו שפנה מזבח בחוץ באסור הבמות, והוא כעין בחינת גר חנכה שמדליקין בחוץ לארץ, וגם עשה למספר השבטים, להורות שקדשת השבטים כלול זה בזה מקדשת יעקב אבינו עליו השלום שכללן יחד^א. וכן חשב בפסיקתא שם שהכל בזכות השבטים וכל הבריאה בזכותם שנאמר [ישעיה סו, ב] 'ואת כל אלה ידי עשתה' בזכות 'כל אלה שבטי ישראל וגו'' [בראשית שם] י', ושם הפתוב מסיים איש אשר כבדו בך אתם:

ואיתא (ברכות נח, א) ויהוד [דברי הימים א כט, יא] זו בית המקדש. והענין פיזע מלך בעשרה לבושים^א, והינו בעשר מדות עשר ספירות שהאציל ה' יתברך לבריא העולם. ובפסיקתא (שוש אשיש פרשה

קא. וראה לעיל מאמר א הערה כה לשון הרמב"ן. **קב.** שולחן ערוך או"ח סימן תרפד סעיף א. **קג.** וראה לעיל מאמר כג. **קד.** וראה לעיל מאמר יג. **קה.** וראה לעיל מאמר כג ובהערה רסב. **קו.** ז"ל הפסיקתא: "את מוצא כל הניסים שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל ועתיד לעשות להם בזכות השבטים, אף בית המקדש עתיד להיבנות בזכות השבטים שנאמר (תהלים קכב, ג) ירושלים הבנויה מה כתב אחריו (שם, ד) ששם עלו שבטים. וכן כל מה שברא הקב"ה בזכות השבטים וכו', שכן כתיב (ישעיה סו, ב) את כל אלה ידי עשתה בזכות כל אלה שבטי ישראל שנים עשר (בראשית מט, כח)". **קז.** ע"פ לשון הפיוט בברכת יוצר אור לראש השנה. וראה בהקדמת התיקון"ז פתח אליהו. וברמ"ז על זוה"ק ח"ג פט, א: "ולהבין הדבר כבר ידוע שהספירות נקראות מידות השי"ת, שאחד מפירושיהם רצה לומר מלבושים כמו שאמר הכתוב (תהלים קלג, ב) על פי מדותיו וכו'".

לו סימן ב) חשב לבוש הוד לבוש ראשון כמו שנגמר [תהלים קד, א] גדלת מאד הוד והדר לכשת (ונתבאר מאמר ב"ח). והנה עקר בריאת העולם היה שהיה עקר שכינה בתחתונים ויהיה עולם הזה מקדש קטן, וזה מה שאמרו וההוד זו בית המקדש. ובשלמה המלך עליו השלום כתיב (דברי הימים שם, כה) ויתן עליו הוד מלכות וגו', והוא זכה לבנות הבית המקדש.

המשכן בשני שבטים אלו נעשה וכן המקדש וכו', עין שם ק"י. ובהר הקדוש (ח"ג קד, ב) איתא שגם לעתיד יבוא שריה משבט דין עם משיח בן יוסף, ויהיה שבט דין משתף גם בבנין העתיד. והוא על פי מה שאמר בסבא (זוהר ח"ב קד, ב) דין ונפתלי גד ואשר בירכא שמאלא, דין עד פרקא דרגלא וכו', והינו פנגד מדת הוד ק"י, ועל כן הוא משתף לבנין המשכן ובית המקדש.

וזה שאמרו בתקוני זהר (תיקון יג כח, ב) אז ישיר משה [שמות טו, א] בגין דאיהו הוד דיהיב למשה. וכן הוא בזהר הקדוש בכמה מקומות ק"י. והמכון בדברינו שמשנה רבנו הוריד השכינה לארץ כמו שאמרו (בראשית רבה יט, ז ק"א), וזהו בחינת הוד בבנין בית המקדש. ואהרן הכהן הוא מרכבה למדת הוד ק"י והוא עקר העובד בבית המקדש והמשכן. וזכו לזה על ידי שאמרו ונחננו מה [שמות טז, ז].

וכן מצות חנכה קבעו בשני חדשים אלו כסלו וטבת. ולפי מה שחשב האר"י ז"ל קטו החדשים לשבטים כסדר הדגלים כסלו מִיחֶסֶם לִשְׁבֵט בְּנִימִין, ובבנימין כתיב (דברים לג, יב) ובין כתפיו שכן, והשראת השכינה הוא תמיד בחלקו כמו שאמרו בגמרא (זבחים קיח, ב), וחדש טבת מִיחֶסֶם לְדֵין שֶׁהוּא יְרוּד שְׁפִשְׁבָטִים, והינו שפל קדשת השבטים נמצא בכל אחד ואחד, וכמו שנגמר [בראשית מט, כח] איש אשר כבדכתי ברך אתם.

ואיתא (שמות רבה מ, ד) אין לך גדול משבט יהודה ואין לך ירוד משבט דין וכו', אמר הקדוש ברוך הוא יבוא ויזדווג לו וכו'.

וכן כתיב בפסיקתא (פרשה ז סימן ז) יעקב קינתר לראובן ושמעון ולוי וכו' חזר

קח. וראה שם הערה קצא. קט. ראה במדבר רבה יג, ב: "לפי שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסלו ועמד המשכן מקופל עד ראש חודש ניסן והיו ישראל אומרים הרי עשינו המשכן מתי תבוא השכינה ותשרה בתוך מעשה ידינו כשהגיע ראש חודש ניסן וצוה הקב"ה להקים את המשכן שלח להם על ידי משה מה אתם יראים כבר באתי לגני אחותי כלה, אמר רבי ישמעאל בן רבי יוסי באתי לגן אין כתיב כאן אלא באתי לגני, לגנוני, למקום שהוא עיקרי מתחלה וכי עיקר שכינה אינה בתחתונים וכו', כיון שחטא אדם נסתלקה השכינה לרקיע הראשון וכו', משה הורידה מן העליונים לתחתונים אמר רבי יצחק כתיב (תהלים לו, כט) צדיקים יירשו ארץ וישכנו לעד עליה הרשעים במה ישכנו באור אלא הרשעים סלקו השכינה מן הארץ אבל הצדיקים השכינו השכינה בארץ אימתי שרתה השכינה בארץ ביום שהוקם המשכן שנאמר (שמות מ, לו) ויכס הענן את אוהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן". וכעין זה בבראשית רבה יט, ז. קי. ח"א כא, ב; ח"ג קנג, ב רפ, א. קיא. ראה לעיל הערה קט. קיב. זוה"ק בהשמטות ח"א רנו, ב. קיג. ראה לשון המדרש לעיל מאמר יז הערה קכא. קיד. ראה מגיד מישרים פרשת שמות. ועיין עוד בקהלת יעקב ערך גד וערך דן. קטו. במאמר קדישין מהאר"י ז"ל.

צא, א) וְרַבְּנָן מֵאַחֲוָרִיָּה אֵתָא וְנִשְׁיִיָּה
בְּתַרְוֵיהּ וְיִהוּסִיט, וּמִשָּׁה וְאַהֲרֹן יִתְקַנּוּ שְׁנֵיהֶם קִי.

וְכֵן מִצּוֹת נִרוֹת חֲנֻכָּה עַד יוֹם שְׁמִינִי שֶׁהוּא
מִדֶּת הוֹד כְּמוֹ שְׁאַמְרוּ בְּתַקּוּנֵי זֶהָ (שם)
וְאִיהוּ הוֹד תְּמַנִּיא יוֹמֵי דְחֲנֻכָּה קִי, שְׁעָנִין
חֲנֻכָּה הוּא גַם כֵּן לַעֲשׂוֹת מְקַדָּשׁ וּבִית
לְהִשְׁרָאָת הַשְּׁכִינָה, וְעַל זֶה עוֹשִׂין חֲנֻכַּת
הַבֵּית:

וּבִרְכָם וְכו', עֲשֵׂה אוֹתָם יוֹנָקִים זֶה מִזֶּה,
לְפִיכָךְ מוֹנֶה אוֹתָן לַעֲצֹמֶן בְּסִפְרָא אֵלֶּה שְׁמוֹת
ו, יד-כג) וּמִיִּחְסָם אֶצֶל מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וְכו' קטז.

וְכֵן הוּא בְּמִדְרָשׁ (במדבר רבה יג, ח).

וְהוּא, דִּידוּעַ דְּמִשָּׁה וְאַהֲרֹן תְּרִין יִרְכִין נֶצַח
וְהוּד ק"י, וְהֵם קָרְבוּ הַכֹּל לְבַחֲיַנְתָּ
יַעֲקֹב גּוֹפָא ק"י, לְתַקֵּן מַה דְּכָתִיב [בראשית
לב, כו] וַתַּקַּע כַּף יָרֵךְ יַעֲקֹב, וְאִיתָא (חולין

קטז. ז"ל הפסיקתא: "כולך יפה רעייתי (שיר השירים ד, ז) מדבר בשבטים ואם תאמר הרי יעקב אביהן בירך לשבטים וקמקנתר לראובן ושמעון ולוי והיאך אתה אומר, אמר רבי אליעזר אף על פי שבירך את השבטים האחרונים וקינתר את הראשונים, אלא חזר וברכם כמה שכתוב (בראשית מט, כח) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר. מהו וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם (שם), אמר רבי אלעזר עשה אותם יונקים זה מזה, לפיכך אמר רב הונא ורבי לוי שהוא מונה אותם לעצמן בספר אלה שמות ו, יד-כג) ומייחסן אצל משה ואהרן אלה ראשי בית אבותם בני ראובן [וגו'] ובני שמעון [וגו'] ובני לוי כך דרש רבי הונא ורבי לוי ולא פירשו ולמה הוא מייחסם אצל משה ואהרן, מה אתה אומר בשביל שקינתרם אביהן ומנה את שלשתן לעצמם הרי יפה, ולמה הוא סומכם למשה ולאהרן וידבר ה' אל משה ואל אהרן וגו' (שם, יג), אמר רבי בי רבי סימון בשם רבי שמואל ברבי יצחק לפי שקיבלו תוכחות אביהם זכו להתייחס אצל משה ואהרן, לקיים מה שנאמר (משלי טז, לא) אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין". קיז. ראה זוה"ק השמטות ח"א רנו, ב: "אף על גב דאחיד אהרן בהוד בחדס נמי אחיד, ומשה אף על גב דאחיד בנצח בתפארת נמי אחיד". ובפתח אליהו: "תפארת גופא נצח והוד תרין שוקין". וראה להלן הערה קכ. קיח. ראה להלן הערה קכ. קיט. ראה חולין פט, ב: "גיד הנשה נוהג וכו' בירך של ימין ובירך של שמאל" ושם צ, ב: "מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא רבי יהודה אומר אינו נוהג אלא באחת והדעת מכרעת את של ימין". ושם צא, א: "וטעמא מאי (פשיטא ליה לרבי יהודה דשל ימין - רש"י) וכו' ורבי יהושע בן לוי אמר אמר קרא (בראשית לב, כו) בהאבוקו עמו כאדם שחובק את חבירו וידו מגעת לכף ימינו של חבירו וכו', ורבנן (דפליגי אדרכי יהודה ואסרי בתרוייהו קסברי) מאחוריה אתא ונשייה בתרוייהו (הכהו בשתייהו עד שנשו ממקומם ועלו)". קכ. ראה תיקוני זוהר תיקון יב כט, א: "ויעקב בההיא ירכא אתמר ביה והוא צולע על ירכו (בראשית לב, לב) וכו', ויעקב ודאי איהו דיוקנא דעמודא דאמצעייתא מסטרא דלבר, והא משה תמן הוה, אלא מסטרא דלגאז הוה, דא מגופא ודא מנשמתא, ובגין דא תרין ירכין דעמודא דאמצעייתא אינון נצח והוד". ובזוה"ק ח"א כא, ב: "והוא צולע על ירכו (בראשית לב, לב) דא איהו נצח ישראל, על ירכו ירכו כתיב ולא ירכיו [וראה בהערה הקודמת] וכו', דהוה חלשא מכד אסתכן יעקב אבינו בממנא דעשו ויגע בכף ירכו, כד אתא לגבי דיעקב נטל תוקפא וכו' ויגע בכף ירכו נטל תוקפא דדינא מתמן, בגין דירכא איהו לבר מגופא, דיעקב גופא הוה, וגופיה הוה כליל ברזא דתרין דרגין, ברזא דאקרי אדם, כיון דנטל תוקפא לבר מגופא, מיד ותקע כף ירך יעקב וכו', ולא אתנבי בר נש מתמן עד דאתא שמואל ועל דא נצח ישראל כתיב ביה (שמואל א טו, כט) וכו' הוד דא דרגא חמישאה, נצח ירכא שמאלא דיעקב וכו', ועל דא שקיל איהו כמשה ואהרן, מה משה ואהרן בתרין סטרין דלעילא, אף הוא לתתא כגוונא דאינון תרין סטרי, ומאן אינון, נצח והוד, כגוונא דמשה ואהרן דלעילא, וכלהו דרגין אחידן דא בדא". קכא. וראה לעיל מאמר טו הערה ו לשון התיקוני זוהר.

וּבִגְמָרָא (ברכות שם) אָמְרוּ לְעִיל מִינָה וְהָיָה זֶה מְלַחֶמֶת נַחְלִי אֲרָנוֹן שְׁנֶאֱמַר [במדבר כא, יד] עַל כֵּן יֹאמַר בְּסֹפֶר מְלַחֶמֶת ה' אֶת וְהָב בְּסוּפָהּ. וַיֵּשׁ לְהַבִּין שִׁיכוֹת מְלַחֶמָה זֶה לְהוֹד. גַּם לָמָּה נִדְרָשׁ עַל זֶה מִדָּה מִיַּחֲדָת. דְּבִשְׁלָמָא אַחֵר כֶּף דְּרִשׁ עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִיחָא, אָבֵל לְדְרוּשׁ עַל מְלַחֶמָה זֶה לְכַאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן קַיִי.

אֲדָּה הָעֵנִין דְּמְלַחֶמֶת נַחְלִי אֲרָנוֹן הִיא בְּתַחֲלַת כְּנִיסַת יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכִמּוֹ שְׁאֲמָרוּ (במדבר רבה חוקת יט, כה) שְׁאוֹתוֹ נַחַל מִפְסִיק בֵּין תַּחוּמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְתַחוּמֵי אֶרֶץ מוֹאָב.

וְהִנֵּה, עַל פִּי הַפֶּשֶׁט אֶת וְהָב שְׁנֵי מִצְרָעִים הָיוּ דִּהְיוּ מְהֻלְכִין בְּסוּף מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל כִּמּוֹ שְׁאֲמָרוּ בִּגְמָרָא (שם נד, א) וְעַל יָדָם נִתְגַּלָּה הַנֶּסֶךְ. וְזֶה מוֹרָה שְׁאֵף שֶׁהָיוּ מְשַׁלְחִין מִן הַמַּחְנֶה מְכַל מְקוֹם זָכוּ וְנִתְגַּלָּה

הַנֶּסֶךְ עַל יָדָם, וְאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל שִׁירָה עַל הַבָּאָר [ראה במדבר כא, יז-כ]. וְעַל דֶּרֶךְ הַדְרָשׁ נִדְרָשׁ עַל תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה קַיִי, וְזֶהוּ מְלַחֶמֶת ה' שְׁעַל יָדֵי סֹפֶר, וְכִמּוֹ שְׁאֲמָרוּ (קידושין ל, ב) אֶפִּילוּ אָב וּבִנּוֹ הָרַב וְתַלְמִידוֹ שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּשַׁעַר אֶחָד נֶעֱשִׂים אוֹיְבִים זֶה אֶת זֶה וְאֵינָם זִוִּים מִשָּׁם עַד שְׁנַעֲשִׂין אוֹהֲבִין זֶה אֶת זֶה שְׁנֶאֱמַר [במדבר שם, יד] אֶת וְהָב בְּסוּפָהּ וְגו', וְאַחֵר כֶּף אָמְרוּ שִׁירָה עַל הַבָּאָר שֶׁהוּא מְרַמֵּז לְתוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה. דִּהְמָן בְּזִכּוֹת מִשָּׁה (כמ"ש תענית ט, א) שֶׁהוּא הוֹרִיד תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב מִן הַשָּׁמַיִם וְהֵמָּן לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, וְכֵּן מִים מִן הָאֶרֶץ מְרַמֵּז עַל תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה קַיִי. וְכֵּן אֵיחָד בְּזִהַר הַקְדוּשׁ (ח"ג רע"א, ב) וְדָא נִהְמָא דְּאוֹרִייתָא דְּבִכְתָּב וְיִינָא דְּאוֹרִייתָא דְּבַעַל פֶּה, וּמִיָּם כּוֹלָל כָּל הַמְשָׁקִים וְכִמּוֹ שְׁאֲמָרוּ (עירובין סה, א) כָּל שְׂאִין יֵין נִשְׁפָּךְ וְכו' שְׁנֶאֱמַר [שמות כג, כה] וּבִרְךָ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ קַיִי. וְכֵּן טַעֲמוֹ

קכב. וְרָאָה גְבוּרֹת הַשֵּׁם בַּהֲקִדְמָה שְׁלִישִׁית. **קכג.** "מַעֲבֹרוֹת נַחְלֵי אֲרָנוֹן מִנֶּלֶךְ, דְּכָתִיב (במדבר כא, יד) עַל כֵּן יֹאמַר בְּסֹפֶר מְלַחֶמֶת ה' אֶת וְהָב בְּסוּפָהּ וְגו', תֵּנָא אֶת וְהָב בְּסוּפָה שְׁנֵי מִצְרָעִים הָיוּ דִּהְיוּ מְהֻלְכִין בְּסוּף מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל, כִּי הוּא קָא חֲלָפִי יִשְׂרָאֵל אֶתוּ אִמּוּרָאֵי עֲבָדֵי לְהוֹן נִקְיֹרְתָא וְטָשׁוּ בַּהוֹן, אִמְרִי כִי חֲלָפִי יִשְׂרָאֵל הַכָּא נִקְטְלִינוּ, וְלֹא הוּא יַדְעִי דְּאֲרוֹן הוּא מְסַגִּי קִמְיִיהוּ דִּישְׂרָאֵל וְהוּא מְמִיךְ לְהוֹ טוֹרִי מִקְמִיִּיהוּ, כִּיּוֹן דֹּאֲתָא אֲרוֹן אֲדַבְקוּ טוֹרִי בַּהֲדִי דַּהֲדִי וְקִטְלִינוּ וְנַחַת דְּמִיִּיהוּ לְנַחְלֵי אֲרָנוֹן, כִּי אֶתוּ אֶת וְהָב חֲזוּ דְּמָא דְּקָא נִפִּיק מִבִּינֵי טוֹרִי אֶתוּ וְאִמְרִי לְהוֹ לִישְׂרָאֵל וְאִמְרוּ שִׁירָה, הֵינּוּ דְּכָתִיב (שם, טו) וְאִשָּׁד הַנַּחֲלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר וְנִשְׁעַן לְגַבּוֹל מוֹאָב". **קכד.** רָאָה אֹרֵךְ הַחַיִּים בְּמַדְבַּר שָׁם: "עַל כֵּן יֹאמַר וְגו' (פסוק יד) רְבוּתִינוּ ז"ל דְּרִשּׁוּ שְׁתֵּי דְרָשׁוֹת בְּכָתוּב, אֶחָד שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמַלְחַמַתָּה שֶׁל תּוֹרָה שֶׁהִיא מְלַחֶמֶת ה', שֶׁהֵגֵם שְׁנַעֲשִׂים שׁוֹנָאִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה נֶעֱשִׂים אוֹהֲבִים לְבָסוּף, וְהוּא מֵאִמְרוּ אֶת וְהָב בְּסוּפָה (קידושין ל, ב). שְׁנֵי כִי שְׁנֵי אֲנָשִׁים מִצְרָעִים הָיוּ בִּישְׂרָאֵל אֶחָד שְׁמוֹ אֶת וְאֶחָד שְׁמוֹ וְהָב וְהָיוּ מְהֻלְכִים בְּסוּף הַמַּחְנֶה לְצַד הַיּוֹתֵם מִצְרָעִים, וְהָיוּ מוֹדִיעִים הַנֶּסֶךְ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים פְּגִיעַת הַהָרִים וְכו' (ברכות נד, א) וְכו'. אִזּוּ יִשְׂרָאֵל וְגו' (פסוק יז) צָרִיךְ לְדַעַת שִׁירָה זֶה מִה טִיבָה וְכו', וְאִפְשָׁר כִּי שִׁירָה זֶה עַל הַתּוֹרָה אִמְרוּ וְכו' שְׁנִקְרָאת בְּאֵר מִים, נִקְרָאת בְּאֵר עַל שֵׁם הַמִּקְוֶה שֶׁהִיא שְׂכִינָה עֲלִיוֹנָה שְׁנִקְרָאת בְּאֵר, גַּם מִים לְפִי שֶׁהַתּוֹרָה נִמְשְׁלָה לְמִים". **קכה.** רָאָה זֹה"ק ח"א דָּף קמ"ז, ב: "דֹּאֲיָהּ פְּרוּשָׁא דְּאוֹרִייתָא דְּבִכְתָּב וְאִיהִי תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה, וְעַל דָּא אֶקְרִי בְּאֵר, שְׁנֵאִמְרוּ (דברים א, ה) הוֹאִיל מִשָּׁה בְּאֵר אֶת הַתּוֹרָה, בְּאֵר אִיהִי לְהַהוּא דְּאֶקְרִי שְׁבַע". **קכו.** "כָּל שְׂאִין יֵין נִשְׁפָּךְ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ כְּמִים אֵינוֹ בְּכָלל בְּרַכָּה שְׁנֵאִמְרוּ (שמות כג, כה) וּבִרְךָ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ, מִה לָּחֶם שְׁנִיקָח בְּכֹסֶף מִעֲשֶׂר

באמת בבאר טעם כל המשקים כמו שטעמו
במן טעם כל המאכלים וכמו שאמרו
(במכילתא יתרו פרשה א על פסוק ויחד יתרו). והבאר
בזכות מרים (תענית שם), דתורה שבעל פה
הוא בחינת סיהרא דמקבלא משמשא שהוא
תורה שבכתב, והינו בחינת מלכות, ואיתא
(סוטה יא, ב) דוד נמי ממרים קאתי, 'מלכות
פה תורה שבעל פה קרינן לה' כו', ודוד
ושלמה שרש תורה שבעל פה וחקמה
תתאה קכח.

וכן נדרש 'באר חפרוה שרים' קכט - משה
ואהרן כמו שכתב רש"י קל, והינו
שמשו רבנו הוריד התורה שבכתב שהיה
כלול בה כל התורה שבעל פה גם כן,
ובאהרן כתיב (שמות ד, טז) והיה הוא יהיה
לך לפה, ונאמר (מלאכי ב, ז) כי שפתי כהן
ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו וגו',
דהוא שרש תורה שבעל פה קלא. וכתיב
(במדבר שם) פרוה נדיבי עם הינו מה שחדשו
החקמים כל אחד מלבד והם דברי אלהים
חיים קלי, ונדרש בבמדבר רבה (ט, כו) שכל
אחד מהנשיאים עומדים על גבה ומושכים
במטותיהן כל אחד לשבטו וכו', והינו

שהתורה שבעל פה בא על ידי הסנהדרין
ותלמידי חכמים שהם נדיבי עם. וכתיב
[שם] במחקק שהיה העקר על ידי משה
רבנו שנקרא מחקק כמו שנאמר (דברים לג,
כא) כי שם חלקת מחקק ספון, והוא הוריד
התורה שבכתב והיה כלול בה כל התורה
שבעל פה ונהג בה טובת עין ונתנה לישראל
כמו שאמרו (נדרים לח, א), והינו פלפולא
בעלמא שנתן רק למשה כמו שאמרו שם.
וזהו שנאמר (במדבר שם) במשענתם, שנעשה
להם משען ומשענה שנדרש (חגיגה יד, א)
משענה (ישעיה ג, א) אלו בעלי משנה וכו',
כל משען להם [שם] אלו בעלי תלמוד.

ואחר כך כתיב (במדבר שם, יט) וממדבר
מתנה, ונדרש (עירובין נד, א) אם אדם
משים עצמו במדבר זה שהכל דשין בו
תורה נתנה לו במתנה. והמכון על פי מה
שאמרו (עבודה זרה יט, א) שמתחלה נקראת
על שמו של הקדוש ברוך הוא תורת ה'
(תהלים א, ב) ולבסוף נקראת על שמו ובתורתו
וגו' [שם], ואם מגיס לבו הקדוש ברוך הוא
משפילו שנאמר (במדבר שם, כ) ומבמות הגיא
(עירובין שם). והינו כמו שאמרו (תענית ז, א)

אף מים שניקח בכסף מעשר ומאי ניהו יין, וקא קרי ליה מים אי נשפך בביתו כמים איכא ברכה
ואי לא לא. קכז. הקדמת תיקוני זוהר בפתח אליהו. קכח. ראה פרי צדיק חוקת מאמר יג: "וכן
באר היה בזכות מרים (תענית ט, א) ובאר מרמז לתורה שבעל פה ודוד ממרים קאתי (כמ"ש סוטה יא,
ב) ודוד מדת מלכות ומלכות פה תורה שבעל פה ובאר הוא שרש תורה שבעל פה" ובפרי צדיק לחג
השבועות מאמר ו: "שכן באר בזכות מרים (תענית ט, א) ובבאר היה בו טעם כל המשקים (כמ"ש
במכילתא יתרו א) והתורה שבעל פה נמשל למשקים מים יין וחלב (תענית ז, א) שתו ביין מסכתי (משלי
ט, ה) יינא דאורייתא דבעל פה (זוה"ק ח"ג רעא, ב), וכתיב (במדבר כא, יח) באר חפרוה שרים ונתבאר
במקום אחר כל פסוקי השירה אלו על תורה שבעל פה, וממנה יצאו דוד ושלמה כמו שאמרו (סוטה
יא, ב) שהם מרכבה למדת מלכות פה וכו'". קכט. במדבר כא, יח: "באר חפרוה שרים כרוה
נדיבי העם במחוקק במשענותם וממדבר מתנה". קל. "באר חפרוה - זאת היא הבאר אשר חפרוה
שרים משה ואהרן". קלא. ראה לעיל מאמר א הערה יט. קלב. ראה לעיל מאמר א ובהערה סה

הכל כלול בחמשה חומשי תורה, דליכא מידי דלא רמיזי באורייתא (כמ"ש תענית ט, א). וזהו ערפה של ארץ ישראל שהיא מקום השכינה, וערפה הינו חלק כל אחד מ'ישראל בתורה שבעל פה שהוא ארץ בחינת כנסת ישראל. ואף דספר יהושע רק שמות עירות, צפונים בו הסודות משרשי תורה שבעל פה שהוא ספר ראשון אחר תורת משה.

ועל זה נאמר (במדבר כז, כ) ונתתה מהודך עליו, שהיא תורה שבעל פה של משה רבנו שבא על ידי לבוש הוד (כמו שנתבאר לעיל מאמר ב). וכן המקדש שנקרא הוד כמו שאמרו בגמרא שם עקר תורה שבעל פה, וכמו שאמרו (תענית טז, א) ה' המוריה ה' שיצא ממנו הוראה לישראל, ובמשנה (סנהדרין פו, ב) לבית דין הגדול שבלשכת הגזית שממנו יוצאת תורה לכל ישראל, וכתוב [ישעיה ב, ג] פי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם.

ועל ידי מלחמת נחלי ארנון זכו לבוא לארץ ישראל ולזכות לאור תורה שבעל פה, וימזכר מה שדברשו ונהוד זו מלחמת נחלי ארנון, והוא כעין מה שדברשו ונהוד זו בית המקדש וכאמור קלח.

וכן ענין גרות חנכה שעושין חנפת הבית, ובהדלקה ממשיכין מאור הראשון שנגנז לעמלי תורה שבעל פה כמו שנתבאר

שנמשלו דברי תורה למים שמניחין מקום גבוה והולך למקום נמוך, וכבר אמרנו כמה פעמים קלי דקאי על תורה שבעל פה שנמשל למים כמו שאמרו שם דקאי על תלמידים. וכן נדרש השירה על תורה שבעל פה שעל זה רומז הבאר.

ואף לפי הפרוש דאת וזה שני מצרעים הו, המלחמה היה שרצו לעצב את ישראל מלכנוס לארץ קלי, וארץ בחינת מלכות כנסת ישראל (כמ"ש זוהר ח"א לא, א ושאר מקומות), ועל כן בארץ ישראל שם עקר המקום לתורה שבעל פה כמו שאמרו (בבא בתרא קנח, ב) אוריא דארץ ישראל מחכים קלי, ואמרו (כתובות עה, א) וחד מינייהו עדיף כתרי מינן קלי, ואיתא (בראשית רבה טז, ב) וזהב הארץ ההיא טוב (בראשית ב, יב) מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל.

וכבר אמרנו קלי שנה שאמרו (נדרים כב, ב) אלמלא חטאו ישראל לא נתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד שערכה של ארץ ישראל הוא, שהמכון שספר יהושע הוא סוד תורה שבעל פה. ועל זה אמרו [אבות פרק א משנה א] משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע דקאי על תורה שבעל פה כמו שאמרו בזהר הקדוש (ח"ב קלי, ב) דתורה שבעל פה מסר ללוואי. ואלמלא חטאו היו רואים איה

ובמאמר יד הערה תשיו. קלג. ראה לעיל מאמר יד ובהערה תשלד שם. קלד. ראה לעיל הערה קכג. קלה. ראה פרי צדיק וירא מאמר ב: "ארץ ישראל דשם שורש תורה שבעל פה כמו שאמרו (קידושין מט, ב) עשרה קבין חכמה ירדו לעולם תשעה נטלה ארץ ישראל, ואיתא (בבא בתרא קנח, ב) אוריא דארץ ישראל מחכים, וכן (כתובות עה, א) וחד מינייהו עדיף כתרי מינן וחד מינן כי סליק להתם עדיף וכו'". קלו. וברש"י שם: "וחד מינייהו - מבני ארץ ישראל. עדיף - פקחים וחריפים". קלז. ראה לעיל מאמר ב ועוד. קלח. ונתבאר עוד בפרי צדיק כי תצא מאמר יא.

בן שמעון למשל (ונתבאר במקום אחר קמט),
אכל מה טיבו להחליפו ליוחנן.

אך על פי האמור יתכן, דשם יוסף מורה
שמחבב עמל עצמו ויגיעו, שנה בחינת
יוסף שהקדים מנשה לאפרים. ויוחנן מורה
שמכיר שהכל מה יתברך, ובחינת דוד
המלך עליו השלום שאמר ה' רועי, ועל
זה מורה שם יוחנן י"ו חנן וכמו שאמרנו.
ולכן יתכן דלפעמים בארץ ישראל שזכה
לחכמה נקרא יוסף, ששם היה תולה בעמלו
בחדוד ופלפול, וכשבא לחוץ לארץ לבבל
וראה מלחמות ה' של הבבלים מכיר שמה
שזכה בארץ ישראל להחכמה היה הכל
מה יתברך, ועל כן קוראין אותו יוחנן.
ולפעמים בארץ ישראל שנוחין זה לזה
בהלכה נקרא יוחנן שמכיר שהכל מה
יתברך, וכשבא לבבל ולומד הפלפול
ומלחמת ה' של הבבלים אז קוראין אותו
יוסף שמחבב עמלו ויגיעו. וזה ענין השני
משיחים מיוסף ומדוד שהם מרפכה למדות
יסוד ומלכות, והוא בחינת יוסף ויוחנן.

והנה נסח על הנסים איתא ברוקח [הלכות
חנוכה סימן רכה] וכלבו [סימן מד] שתקנו
יוחנן כהן גדול, וכתבו שיש בו תבות
כמספר יוחנן ק. ואף שאין מספר זה בנסח
שלפנינו, מסתמא היה להם נסח שהיה כן
מספר התבות. ואמת שלא נדע איזהו יוחנן

מקום הפלפול והמלחמה בבבל כמו
שאמרו (סוכה מד, א) דלכון אמרי דלהון
היא, וכן אמרו (שם כ, א) עזרא מבבל ויסדה
וכו' הלל הבבלי ויסדה וכו' עלו רבי חיא
ובניו ויסדוה.

ויש לומר דכן ענין בית שמאי ובית הלל,
דשמאי מסטרא דדינא ובית הלל
מסטרא דרחמי כמו שאמרו (זוהר ח"ג רמה,
א), ואיתא בגמרא (יבמות יד, א) בית שמאי
מחדדי טפי, והוא מפני שהם מבחינת יוסף
שהוא היראה, דשמאי מדרגא דיצחק קמו.
ויוסף הקדים מנשה לאפרים, שהעקר
הנצוח ליצר הרע ועקר הנצוח על ידי
פלפול ההלכה. ובית הלל איתא (עירובין יג,
ב) שנוחין ועלובין היו וכו' שמקדימין
דברי בית שמאי לדבריהן, וזה מבחינת
דוד שאמר פי עני ואביון אני ואמר ה'
רועי וגו'.

ויש לומר דזה ענין שמצינו (גיטין לה, ב)
בני אדם הבאים משם לכאן שמו
יוסף וקוראין לו יוחנן יוחנן וקוראין לו
יוסף וכו', ויכבד דקדקנו [ראה לעיל מאמר יד]
שתפסו דאטרמי חלוף בין יוחנן ליוסף.
ובאמת שם יוסף שמרגל למשל הוא מפני
שכל ישראל נקראו על שמו שארית יוסף
[עמוס ה, טו קמ"ח] וכתוב [ישעיה ס, כא] ועמך
כלם צדיקים, ועל כן נקטו בגמרא יוסף

ואם לאו עומדין למנין, רבו המטמאים טמאו רבו המטהרין טהרו, משרבו תלמידי שמאי והלל שלא
שמשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות". קמז. ונתבאר לעיל מאמר ח.
קמח. וראה בראשית רבה עא, ב, הובא לעיל מאמר יח הערה קסג. קמט. ראה תקנת השבים
אות ו, פרי צדיק קרח מאמר ח; ט"ו באב מאמר ו. קנ. ז"ל הכלבו: "ויש קכ"ד תיבות בעל הנסים
כנגד מנין יוחנן שתיקנו". וברוקח: "לכך יש בעל הנסים דחנוכה קכ"ה תיבות כחשבון כהנים. ואין
אומר ונודה לשמך הגדול סלה כי אינו במחזורים ישנים. ומרוב ענותו של יוחנן כהן גדול הוסיף תיבה
אחת יותר מן יוחנן שעולה קכ"ד".

הוא, אם הִיָּה אָבִי מִתְתִּיָּהוּ, לֹא נִזְכָּר שֶׁהָיָה בְּעֵת הַנֶּסֶס, וַיּוֹחֲנֵן כִּהֵּן גָּדוֹל שֶׁנַּעֲשֶׂה צְדוּקִי קֵנִי לֹא יִתְכַּן שֶׁיְהִיָּה הוּא מִתְכַּן נֶסֶח תְּפִלָּה לִישְׂרָאֵל. וְהִנֵּה מְצִינוּ תְּקֻנוֹת מִיּוֹחֲנָן כִּהֵּן גָּדוֹל (מעשר שני פרק ה משנה טו קנ"ב), וּפְרָשׁ הָרֵב רַבִּי עֹבְדִיָּה בְּרִטְנֹרָא שֶׁשֵּׁמֶשׁ אַחֵר

שֶׁמְעוֹן הַצִּדִּיק, וְכֵן כָּתֹב הֶרְמִב"ם (הלכות מעשר פרק ט הלכה א) וְעַיִן שֶׁם בְּכֶסֶף מְשֻׁנָּה קנ"ב, וְהִינוּ יוֹחֲנָן אָבִי מִתְתִּיָּהוּ כְּמוֹ שֶׁנֶּרְאָה לְפִי חֲשֹׁבוֹן הַדְּרוֹת קנ"ד. וְעַיִן ר"ש פְּרָק ג דְּפָרָה מְשֻׁנָּה ח קנ"ה. אָבֵל אֵיךְ שֶׁיְהִיָּה, אִם יוֹחֲנָן אָבִי מִתְתִּיָּהוּ תִּקֵּן שֶׁהָאֲרִיךְ יָמִים קנ"ו, או

קנא. ראה ברכות כט, א: "יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי". וראה בר"ש שהביא רבינו בהמשך הדברים אודות מי היה יוחנן זה, ובסדר הדורות חלק תנאים ואמוראים אות י ובבאר שבע סוטה מז, ב ד"ה יוחנן. וראה עוד בבני יששכר חודש כסלו מאמר ד אות כה. **קנב**. "יוחנן כהן גדול העביר הודיות המעשר, אף הוא בטל את המעוררים ואת הנוקפים, ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים, ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי". **קנג**. ז"ל הרמב"ם שם: "בימי יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק שלחו בית דין הגדול וכו' לפיכך גזרו שלא יהא נאמן על המעשרות אלא אנשים נאמנים". ובכסף משנה: "וכתב רבינו שהיה אחר שמעון הצדיק לאפוקי שלא נאמר אותו יוחנן כהן גדול ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי". אולם ראה במלאכת שלמה (על המשניות מעשר שני שם). **קנד**. ראה ספר יוחסין מאמר ראשון ד"ה יוסי: "יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים קבלו מאנטיגנוס ומשמעון הצדיק וכו', ונראה לי כי במדרש תהלים וכן בבראשית רבה בפסוק וירח את ריח בגדיו ראיני כי נהרג יוסי בן יועזר בשמד היונים וכו', ובזה הזמן היה יוחנן כהן גדול אביו של מתתיהו שעשה תקנות רבות כאשר נפרש ביו"ד ביוחנן, ואלו קבלו מאנטיגנוס שנת ג' אלפים ות"ק שהוא צ"ב שנים לבית שני". וראה בסדר הדורות חלק תנאים ואמוראים אות י. **קנה**. ז"ל שם: "תניא בתוספתא (פרק ג הלכה ה) מעשה בצדוקי אחד שהעריב שמשו ובא לשרוף את הפרה וידע בו רבן יוחנן בן זכאי ובא וסמך שתי ידי עליו אמר לו אישי כהן גדול מה אתה נאה להיות כהן גדול רד וטבול אחת, ירד וטבל ועלה, לאחר טבילה צרם לו באזנו, אמר לו בן זכאי לכשאפנה לך, אמר לו לכשתפנה, לא שהה שלשה ימים עד שנתנוהו בקבר, בא אביו אצל רבן יוחנן בן זכאי אמר לו בן זכאי לא נפנה בני שהעריב שמשו. [הגה"ה פירוש נתכוון אותו צדוקי ושחטה קרוב לערב והזה דמה ביום ומיד שקעה החמה וכו' וידע בו רבן יוחנן בן זכאי. מכאן נתבונן דיוחנן כהן גדול היה שנעשה צדוקי דהא לא אשכחן דרבן יוחנן בן זכאי רואה פרה מצדוקי לפי המשנה, והא דאמרין צרם לו באזנו לא קשיא מידי דכהן גדול אחרינא הוה דצרם לו לרבן יוחנן, כי אז תלמיד היה רבן יוחנן בן זכאי, שאחר חורבן הבית נהג שררותו והוא היה קטן מתלמידי הלל, דיקא נמי שקראו בן זכאי שעדיין לא היה שמו רבן, ומן הכעס שכעס אותו הרגישו כי טעות נכנסה בו שהרי לא שהה שלשה ימים ומת, ואם מקודם היו מרגישים בו כיצד היו מניחין צדוקי כהן גדול, ובמשנה סוטה (פרק ט משנה יא-) יוחנן כהן גדול ומיד [תני] משבטלה סנהדרין שמע מניה דקרוב היה לחורבן הבית. ועיין ביוסיפון. עד כאן]. ועיין סדר הדורות חלק תנאים ואמוראים אות י: "כתב הזית רענן ריש פרשת חוקת, כתב הר"ש פרק ג דפריה שהיה בימי רבן יוחנן בן זכאי, ובברכות (כט, א) אמר אביי הוא ינאי שהרג החכמים, והיה בימי רבי שמעון בן שטח וקדם הרבה לרבן יוחנן בן זכאי שהיה בשעת החורבן, ושמעון בן שטח היה קודם שמעיה ואבטליון, עכ"ל, רצה לומר כי שמעיה ואבטליון רבותיו של הלל ורבן יוחנן בן זכאי תלמיד הלל". **קנו**. ראה ספר יוחסין מאמר ראשון אות י: "יוחנן כהן גדול שעשה תקנות רבות, והוא הנזכר בתפלות 'יוחנן בן מתתיה' זה הזכיר הרמב"ם בפרק ו (הקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה פרק ו), אבל בתפלות אינו

מתתיהו היה לו בן ושמו יוחנן אף שלא נזכר ביוסיפון קט', על כל פנים הוא מקבל שמתקן גסח על הנסים שמו יוחנן. והוא לרמז דברינו ששמו מורה י"ו חנן.

והזכיר כל הנס שהיה מצד ה' יתברך. וכמו שאמרנו קט' שעמדו על ישראל להעבירם מחקי רצונך, והוא על פי מה שכתבו בספרים קט' שגזרת היננים היה לבטל מישראל חדש שבת ומילה, והם נקראו 'חקי רצונך' שנחקק בלב ישראל רצון ה' יתברך שהם קשורים בשרש בראשית המחשבה דאיקרי רצון. שבת קדשה קביצא וקיימא דכתיב (שמות לא, יג) לדעת כי אני ה' מקדשכם, ונחקק הקדשה בלב להשאיר לששת ימי המעשה, וכמו שאומרים בהקדלה בתפלה 'ותלמדנו לעשות חקי רצונך'. וחדש גם כן יש בו מקדשת עתיקא, וכמו שאמרנו (זוהר ח"ג ע"ט ב) אוף הכי בתדותי סיהרא דהא נהיר לה שמשא בתדותא דנהירו דעתיקא. וכן

מילה שנמול תינוק לשמונה שלא מדעתו ונעשה ישראל זה מורה שנולד בקדשת ישראל שקשור בשרש ברצון העליון.

ואחר כך הנס שנעשה מצד ה' יתברך מסרף גבורים ביד חלשים וכו' וכמו שאמרנו.

ואחר כך וכו' והדליקו גרות בתצרות קדשך, ואם היה המכנן על גרות המנורה בבית המקדש זה לא היה מצד ישראל רק על ידי הנס מה' יתברך, גם לפי זה לא יוכן לשון בתצרות קדשך שזה נקראים העזרות שהם נגד חצר המשכן, וגרות המנורה הדליקו בהיכל קס'. אף נראה דקאי על גרות חנכה, שתכף ביום ראשון כשראו הנס שנשתרר השמן בפך או שהאיר אור גדול על פי נס אף שעשו פתילות דקות מאד וכמו שאמרנו לתרוץ הבית יוסף, אז מחמת שמחה הדליקו גרות קסא. שהיה אז גם כן מנהג להדליק גרות מחמת שמחה, כמו שאמרנו (גיטין נו, א) ואדליקו

אומר כי אם 'מתתיה בן יוחנן' כהן גדול חשמונאי ובניו, רצה לומר יוחנן שנקרא חשמונאי ואם כן היה אביו של מתתיה, וכן הוא אומר ביסוד עולם כדברי. וכן בפרקא קמא דמגילה (יא, א) שמעון הצדיק ומתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו שעמדו לישראל בימי יונים, והיה צדיק והוא תקן הדמאי וכו', אבל יוחנן ששימש ככהונה גדולה והיה זקן מאד ולבסוף נעשה צדוקי הוא בן בנו של מתתיה". וראה עוד במגילת אנטיוכוס ובהליכות עולם שער א פרק ג, ובסוטה לג, א וברש"י שם ד"ה נצחו. קנז. ראה שם כו-כז, אולם עיין שם בפרק נב. וראה סדר הדורות חלק ימות עולם האלף הרביעי ג' אלפים תרכ"א: "וחמישה בנים היו לו [למתתיהו] גבורי חיל, יהודה הבכור, יונתן השני, יוחנן השלישי, שמעון הרביעי, אלעזר החמישי, וכולם מלכו אחר אביהם חוץ אלעזר (יסוד עולם, יוחסין בסופו). ותמיה שלא נזכר יוחנן בנו השלישי שמלך". ועיין בדברי הרמב"ן שהובאו לעיל מאמר א הערה כט. ועיין עוד אשל אברהם על מגילת תענית פרק ו ד"ה ונמסרו. וראה עוד לעיל מאמר יד הערה תשלה. קנח. ראה פרי צדיק מקץ לאחר הבדלה. קנט. הדבר מופיע במגילת אנטיוכוס. ובפרי צדיק מקץ מאמר י הביא כן רבינו מכתבי האר"י ז"ל, וראה בהערה קצב שם. קס. וראה דרשות חתם סופר לחנוכה דרוש טו שהביא קושיא זו מספר זרע יעקב. וראה בני יששכר חדש כסלו מאמר ג אות או; מאמר ד אות צב. קסא. ראה חתם סופר שם דרוש יט ד"ה בפסיקתא ובמקור חיים סימן תרעב. וראה גם שם משמואל חנוכה תרפ"ד ובהיכל הברכה פרשת דברים ד"ה כגדל.

שָׂרְגִי עַד דְּאִיתְחַזִּי בְּלִיּוֹנָא דְּגוֹשְׁפִּנְקָא
בְּרַחוּק מִלָּא, וְכֵן מְצִינּוּ מְדַרְשׁ רַבָּה (אִיכָה
רבה ד, כב) נִשְׁתַּתַּק הַיֶּלֶד בְּחֲנֻכָּה וְכו' וְכֵן
מֵיִית וְלָדָא אֲדִלְקוּ בּוֹצִינְיָא וְכו' קסב. וְעַל
כֵּן גַּם כָּאן בְּשָׂרָאוּ הֵנִס הַדְּלִיקוּ גִּירוֹת, וְזֶה
הָיָה מִתֵּר מִשְׁמֵן טָמֵא.

וְנִקְרָא בְּחֲצֹרוֹת קִדְשָׁךְ עַל פִּי מַה שְּׂאֲמָרְנוּ
כְּמָה פְּעָמִים קסג שְׁעֲנִין קִדְשֵׁת חֲנֻכָּה

שְׂיוֹכְלוּ לַעֲשׂוֹת חֲנֻכַּת הַבַּיִת בְּכָל מְקוֹם,
וְכָל מְקוֹם שֶׁהַדְּלִיקוּ נִקְרָא חֲצֹרוֹת קִדְשָׁךְ,
וַיְכּוֹלִין לְהַמְשִׁיךְ בּוֹ מְאוֹר הָרָאשׁוֹן שְׁנֵגֶנְזוּ
בַּתּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה כְּמוֹ שֶׁהַמְשִׁיךְ אֶהְרֵן עַל
יְדֵי גִירוֹת הַמִּקְדָּשׁ. וְאַחֵר כֶּף בְּשָׂרָאוּ
שֶׁמֶתְגַּלְהָה הָאוֹר הַזֶּה בְּכָל פַּעַם בְּיָמֵים הָהֵם
בְּזֶמֶן הַזֶּה, קִבְּעוּ שְׁמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה אֱלוֹ
לְדוֹרוֹת כְּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ קסד:

קסב. "טרכינוס שחיק עצמות ילדה אשתו בליל תשעה באב והיו כל ישראל אבלים, נשתתק הולד בחנוכה, אמרו ישראל נדליק או לא נדליק, אמרו נדליק וכל מה דבעי לימטי עלן ימטא, אדליקו, אזלון ואמרון לישן ביש לאשתו של טרכינוס אילין יהודאין כד ילידת הוון מתאבלין וכד מיית ולדא אדליקו בוצינייא, שלחה וכתבה לבעלה עד דאת מכבש ברברייך בא וכבוש אילין יהודאין דמרדו בך, סליק לאילפא וחשיב למיתי בעשרה יומין ואיתיתיה רוחא בחמישה יומין, אתא ואשכחינון דהו עסקין בהדין פסוקא (דברייך כח, מט) 'שא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר, אמר להו אנא הוא נשרא דחשיבית למיתי בעשרה יומין ואייתיתני רוחא בחמשא יומין וכו'". **קסג.** ראה לעיל מאמר כג ועוד. **קסד.** ראה לעיל מאמר ח ובהערה תמו שם.

פרשת מקץ

א

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים [מא, א]. בְּמִדְרָשׁ רַבָּה [פט, א] וּבִדְהַר הַקְדוּשׁ [ח"א קצג, א] פְּתַחוּ פֶּרֶשֶׁה זֹאת בְּפָסוּק [אויב כח, ג] קֵץ שֶׁם לַחֲשׁוֹךְ וְגו' ^א. וְאֵימָתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה [שם] שְׁכָל זְמַן שִׁיֵּצֵר הָרַע בְּעוֹלָם אֶפֶל וְצַלְמוֹת בְּעוֹלָם דְּכִתִּיב [שם] אָבֵן אֶפֶל וְצַלְמוֹת, נַעֲקֹר יֵצֵר הָרַע מִן הָעוֹלָם אֵין אֶפֶל וְצַלְמוֹת בְּעוֹלָם, דְּבָר אַחֵר קֵץ שֶׁם לַחֲשׁוֹךְ זְמַן נִתֵּן לְיוֹסֵף כַּמָּה שָׁנִים יַעֲשֶׂה בְּאַפְלָה וְכו' ^ב.

הָעֵנִין שֶׁמֶקֶדֶם הָיָה יוֹסֵף בְּבוֹר עֶשֶׂר שָׁנִים (כמ"ש שמות רבה ז, א) ^א, וּבְכָל מְקוֹם מִסְפָּר עֶשֶׂר מוֹרָה עַל מִסְפָּר שָׁלֹם, עֶשֶׂר סְפִירוֹת ^א, וְהֵינּוּ שֶׁתֵּקֵן בְּחִינָתוֹ בְּכָל הָעֶשֶׂר

מִדּוֹת. וְאַחֵר כֶּף הָיָה עוֹד שְׁתֵּי שָׁנִים, וְאָמְרוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה [שם, ג'] עַל יְדֵי שְׁאֹמֵר לִשְׂרֵי הַמְּשָׁקִים זְכָרְתָנִי וְהַזְכָּרְתָנִי [בראשית מ, יד] נִתּוּסָף לוֹ שְׁתֵּי שָׁנִים ^א, וּבִדְרָאֵי לֹא בְּטַח יוֹסֵף חֹס וְשָׁלוֹם בְּשֵׁר הַמְּשָׁקִים, וְהָרִי דְרָשׁוּ [בראשית רבה שם] אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר שֶׁם ה' מִבְּטַחוֹ [תהלים מ, ה] זֶה יוֹסֵף! ^א. רַק מִפְּנֵי שְׂרָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שִׁישׁוּעָתוֹ עֲתִידָה לְבֹא עַל יְדֵי שֵׁר הַמְּשָׁקִים וּכְמוֹ שֶׁהָיָה בְּאַמְתָּ בְּסוּף, עַל כֵּן אָמַר לוֹ כִּי אִם זְכָרְתָנִי וְגו'.

אָף זֶהוּ עוֹד נִגְיָעָה לְעֶצְמוֹ, וְזֶהוּ כֹּא עַל יְדֵי עֲטִיּוֹ שֶׁל נַחֲשׁ שֶׁהִכְנִיס בְּאָדָם לְהַרְגִּישׁ הַנָּאֵת הַגּוּף ^א, וְזֶה נִחְשָׁב לְמִדְרַגַּת יוֹסֵף הַצַּדִּיק לְחֹטָא, שֶׁבְּאַמְתָּ לְפִי מִדָּתוֹ הָיָה לוֹ

א. הוּבֵא לַהֲלֹן תַּחֲלִילַת מֵאֵמֶר ג. ב. "וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים" (בראשית מא, א), קֵץ שֶׁם לַחֲשׁוֹךְ (אויב כח, ג), זְמַן נִתֵּן לְעוֹלָם כַּמָּה שָׁנִים יַעֲשֶׂה בְּאַפְלָה. וּמֵאִי טַעַם קֵץ שֶׁם לַחֲשׁוֹךְ, שְׁכָל זְמַן שִׁיֵּצֵר הָרַע בְּעוֹלָם אֶפֶל וְצַלְמוֹת בְּעוֹלָם דְּכִתִּיב (שם) אָבֵן אֶפֶל וְצַלְמוֹת נַעֲקֹר יֵצֵר הָרַע מִן הָעוֹלָם אֵין אֶפֶל וְצַלְמוֹת בְּעוֹלָם. דְּבָר אַחֵר קֵץ שֶׁם לַחֲשׁוֹךְ זְמַן נִתֵּן לְיוֹסֵף כַּמָּה שָׁנִים יַעֲשֶׂה בְּאַפְלָה בְּבֵית הָאֲסוּרִים, כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ הַקֵּץ חֹלֶם פֶּרַעַה חֹלֶם. ג. "אַתָּה מוֹצֵא לֹא הִיָּה יוֹסֵף רֹאוּי לִינֹתֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִין אֲלֵא עֶשֶׂר שָׁנִים מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיא דְּבָה עַל עֲשֵׂרָה אַחִיו, וְעַל יְדֵי שֶׁאִמְרָה לִשְׂרֵי הַמְּשָׁקִים כִּי אִם זְכָרְתָנִי אַתָּה וְהַזְכָּרְתָנִי אֵל פֶּרַעַה (בראשית מ, יד) נִתּוּסָף לוֹ עוֹד שְׁתֵּי שָׁנִים שֶׁנֶּאֱמַר (שם מא, א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים". ד. רֹאה פְּרִי צַדִּיק חִיִּי שֶׁרָה מֵאֵמֶר ב: "כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ (פִּיּוּט אֶחָד מִי יוֹדֵעַ) עֲשֵׂרָה אֲנִי יוֹדֵעַ עֲשֵׂרָה דְּבָרִיא, וְהֵינּוּ שְׁכָל מְקוֹם שֶׁנִּזְכָּר מִסְפָּר עֲשֵׂרָה מִרְמֹז כִּנְגַד עֲשֵׂרַת הַדְּבָרוֹת, וְכֵן מְצִינוּ עֲשֵׂרָה לְמַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית עֲשֵׂרָה לְמִתֵּן תּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ (זוה"ק ח"ג יא, ב), וְעֲשֵׂרָה מֵאֲמֵרוֹת כִּנְגַד עֲשֵׂר סְפִירוֹת, וְהֵינּוּ מִסְפָּר שָׁלֹם". ה. וּבִשְׁמוֹת רַבָּה שֶׁם. ו. "אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר שֶׁם ה' מִבְּטַחוֹ (תהלים מ, ה) זֶה יוֹסֵף, וְלֹא פָנָה אֶל רֵהֱבִים (שם) עַל יְדֵי שֶׁאִמְרָה לִשְׂרֵי הַמְּשָׁקִים זְכָרְתָנִי וְהַזְכָּרְתָנִי (בראשית מ, יד) נִתּוּסָף לוֹ שְׁתֵּי שָׁנִים". ז. וְכֵן הִקְשׁוּ בְּמִפְרָשֵׁי הַמִּדְרָשׁ שֶׁם, רֹאה עֵץ יוֹסֵף וּמַהֲרֵזוֹ. ח. רֹאה צַדִּיק הַצַּדִּיק אוֹת רֹסֵב: "כְּמַעַט אֵי אִפְשָׁר לֵאדָם לִימְלֹט מֵהִנָּאֵת רְשׁוּת בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא כְּרוּךְ בְּעַקְבֵּיוֹ עַל יְדֵי עֲטִיּוֹ שֶׁל נַחֲשׁ". וְרֹאה פְּרִי צַדִּיק בְּרִאשִׁית מֵאֵמֶר ח: "עֵינִי עֲטִיּוֹ שֶׁל נַחֲשׁ הוּא שֶׁהִנַּחֵשׁ הַכְּנִיס בְּלִבּוֹ שִׁירְגִישׁ הִנָּאֵת הַגּוּף". וְרֹאה עוֹד צַדִּיק הַצַּדִּיק אוֹת רִנּוֹ. וּבְפְרִי צַדִּיק לְעֹרֵב יוֹם הַכַּפּוּרִים מֵאֵמֶר ה: "אַבֵּל זֶה הִיָּה עֲצַת הַנַּחֲשׁ לְהַבִּיאֵם לְהַרְגִישׁ הִנָּאֵת עֲצֻמוֹ לְהִיּוֹת 'לְתַאוּה יִבְקֵשׁ נִפְרָד' (משלי יח, א), וְזֶהוּ עֲטִיּוֹ שֶׁל נַחֲשׁ הַרְגֵּשׁת הִנָּאֵת עֲצֻמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג, ו) וְתִרָא הָאִשָּׁה וְגו' וְכִי תִאָּוֶה הוּא לְעֵינֵינוּ וְגו' וְתִקַּח מִפְּרִיָּהּ וְתֹאכַל". וְרֹאה עוֹד לַהֲלֹן הָעֵרָה יג.

לְהַנִּיחַ לַה' יִתְבָּרַךְ שְׁבוּדָאֵי יִגְמור בְּעֶדוֹ
לְטוֹבָה בְּלֹא הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ^ט.

וְאִיתָא (שבת נה, ב) אַרְבַּעַה מֵתוּ בְּעֶטְיוֹ שֶׁל
נָחֵשׁ וְכו', וְכוּלְהוּ גְמָרָא לְבַר מִיִּשְׁי
אַבִּי דְּוֹד דְּמִפְרָשׁ בִּיה קָרָא דְכִתִּיב [שמואל ב
יז, כה] בַּת נָחֵשׁ וְכו', בַּת מִי שְׁמַת בְּעֶטְיוֹ שֶׁל
נָחֵשׁ וְכו', וְקָרִי לִיה נָחֵשׁ, וְהוּא עַל פִּי מַה
שְּׁאַמְרוּ (מדרש רבה תזריע יד, ה) הֵן בְּעוּזוֹן
חוֹלְלָתִי [תהלים נא, ז] בְּעוּזוֹן מְלֹא (כן הוא גִּירְסַת
יִלְקוּט תהלים נא רמז תשסה) אֲפִילוּ אִם יִהְיֶה חֲסִיד
שֶׁבַח־חֲסִידִים אִי אֲפָשָׁר שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ צֶדֶק אֶחָד
מֵעוּזוֹן וְכו'. וְזֶה 'עֶטְיוֹ' שֶׁל נָחֵשׁ שֶׁהֲכִנִּיס
הַנָּחֵשׁ בְּאָדָם הָרָאוּשׁוֹן שִׁירְגִישׁ הַנָּאֵת עֲצָמוֹ.

וְעַל כֵּן אַחֵר שֶׁבֵּר יוֹסֵף הַצַּדִּיק אֶת עֲצָמוֹ
בְּכָל הַמַּדּוּת, הָיָה לוֹ עֶסֶק עוֹד לְבִרְרָה
אֶת עֲצָמוֹ בְּעִנְיַן עֶטְיוֹ שֶׁל נָחֵשׁ. וְאַחֵר שֶׁבֵּר
אֶת עֲצָמוֹ בְּשִׁפְתֵי הַמַּדְרָגוֹת וְזָכָה לְהִיּוֹת 'קֶץ
שֵׁם' לַחֲשׁוֹף שְׁנֵעָקָר יֵצֵר הָרַע מִלְּבּוֹ, מִכָּל
מָקוֹם הָיָה לוֹ עוֹד עֶסֶק בְּעוֹלָם שְׁהֲרִי חֵי אַחֵר
כֶּף שְׁמוּנִים שְׁנָה, וְכָל שְׁאִין לוֹ שׁוּם עֶסֶק
כְּשֶׁנִּשְׁלֵם לְגִמְרֵי אֵין לוֹ חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה
כְּדֶרֶךְ שְׁנֵאָמַר [דברים לא, ב] לֹא אוֹכֵל עוֹד
לְצֹאת וּלְבּוֹא, אֲבָל כָּל שֵׁיִשׁ לוֹ עֶסֶק עוֹד אִף
שְׁחִי שְׁלֹא בִּיצֵר הָרַע מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לוֹ חַיִּים
בְּעוֹלָם הַזֶּה. כִּמּוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּיַעֲקֹב אֲבִינוֹ עָלֵינוּ

הַשְּׁלוֹם דְּכִתִּיב [בראשית מז, כח] וַיְחִי יַעֲקֹב
וְאִיתָא (תנא דבי אליהו סדר אליהו רבה פרק ה) שְׁזָכָה
לְחַיִּים שְׁלֹא בָצַעַר וְשְׁלֹא בִּיצֵר הָרַע^י.

וּמִלְּמִדְּנוּ בְּפִרְשָׁה זֹאת שְׁעָקָר עֶסֶק הָאָדָם
לְהִיּוֹת קֶץ שֵׁם לַחֲשׁוֹף, לְשִׁרֵשׁ אֶת
הַיֵּצֵר הָרַע מִלְּבּוֹ, וְאַחֵר כֶּף יֵשׁ לוֹ עוֹד עֶסֶק
לְתַקֵּן עֶטְיוֹ שֶׁל נָחֵשׁ, שֶׁהוּא הַנְּגִיעָה לְהַנָּאֵת
עֲצָמוֹ.

וְעָקָר הַתַּקּוּן עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָא עֵץ
הַחַיִּים כִּמּוֹ שְׁאַמְרוּ (תנא דבי אליהו סדר
אליהו רבה פרק א) אֵין עֵץ הַחַיִּים אֲלֵא תּוֹרָה.
וּבְזֵהר הַקָּדוֹשׁ פִּרְשָׁה זֹאת (רב, א) דְּהָא לִית לָךְ
מְלָה לְתַבְרָא יֵצֵר הָרַע אֲלֵא אוֹרִייתָא.

וְהִנֵּה כִּבְר אֲמַרְנוּ בְּמַה שְּׁאַמְרוּ בְּתַקּוּנֵי זֵהר
(תיקון כד טז, א) וְכֵן בְּתַקּוּנֵי זֵהר תְּדַשׁ
[קכו, ב] בְּעִנְיַן עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע חַד אָמַר
חֲטָה הָיָה וְחַד אָמַר גָּפֶן וְכָלֵא קִשּׁוּט שֶׁבַע
מִיָּנִין אֵינוֹן וְכו'. וְלִכְאוּרָה הָאִיךְ יִתְבֵּן שְׁכָלָם
אֶמֶת בְּדִבְרֵי מַחְלָקַת בְּמִצִּיאוֹת, וְאַמְרָנוּ
דְּכִתִּיב [בראשית ב, טז] וַעֲץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן
וַעֲץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע, וְהֵינּוּ שְׁהִפְנִימִיּוֹת
שֶׁבְּכָל עֲצֵי הַגֵּן הָיָה עֵץ הַחַיִּים וַעֲץ הַדַּעַת
טוֹב וְרַע^י, וְנִתֵּן כָּח זֶה בְּהֵם שְׁאֵם הָיָה טוֹעֵם
מֵעֵץ הַחַיִּים תַּחְלָה הָיָה מְרַגֵּשׁ בְּאַכִּילָתוֹ

ט. וראה בעץ יוסף שם בשם מהר"מ אלמושיני: "שעם היותו צדיק גמור ושם ה' מבטחו בלי ספק, ועם כל זה פנה אל רהבים במה שאמר זכרתי והזכרתי, על כן נענש שעמד בבית האסורים שתי שנים יותר על מה שהיה נגזר עליו. והוא כאילו אמר שעל כן הוצרך הכתוב לומר אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים, אחר שמצאנו מי ששם ה' מבטחו בלי ספק ואפילו הכי פנה קצת אל רהבים ונענש עליו". ובחידושי הרש"ש שם: "אשר שם ה' מבטחו זה יוסף ולא פנה אל רהבים על ידי וכו' נתוסף לו שתי שנים, מתפרש על פי הא דאיתא במכות (כד, א) אוטם אזנו וכו' כגון רבי אלעזר בן שמעון, ופירש רש"י אלמא הוה רגיל לדקדק בכך הקפיד הקב"ה עליו על אותו פעם וכו', כי באמת אין זה חטא שישתדל האדם קצת על פי תחבולות אנושיות וכו'". י. וראה פרי צדיק ויחי מאמר ב. יא. ראה פרי צדיק לראש השנה מאמר ו: "כי עץ הדעת ועץ החיים היו באמצע הגן וכל עצי הגן סביבם, ובהם היה נטעם הטעם של כל עצי הגן כולם, ואם היה טועם

מכל פרי הגן טעם עץ החיים, לכו לחמו בלחמי [משלי ט, ה] שהוא תורה י', וכיון שטעם מעץ הדעת נעשה הערוב וטעם בכל אכילתו מעץ הדעת טוב ורע, והינו מה שהרגיש הנאת עצמו שהוא עטיו של נחש (ונתבאר פרי צדיק בראשית מאמר ח' א').

והנה אחר הקלוקל כתיב [בראשית ג, כב] ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם. ויש להבין מה יזיק שיאכל מעץ החיים ויחיה לעולם י', ובפרט לפי מה שאיתא בתנא דבי אליהו דעץ החיים הוא תורה, יאכל מהתורה ויתקן הקלוקל. אף הוא על פי מה שאמרו (בראשית רבה כא, ו) 'ועתה' אין ועתה אלא תשובה והוא אומר

פן ואין פן אלא לאו י'. והינו שפתח לו ה' יתברך פתח של תשובה ולא רצה לשוב, ואמר ה' יתברך פן בהסתת הנחש ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים, ועל דרך מה שכתוב בספר דברי מנחם [וירא ד"ה וישלח] מהרב הקדוש מרומנוב על הפסוק [בראשית כב, י] וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת, שכל המעשים שהיה רצון ה' יתברך היו אבריו של אברהם אבינו עליו השלום עושין מעצמם מרב הזריזות, וכן היה בכל מעשה העקדה, זולת במעשה לקיחת המאכלת שלא היה ברצונו יתברך שלא רצה לשוחרט לכן לא רצו ידיו של אברהם אבינו עליו השלום לקח. רק אברהם אבינו עליו השלום חשד את עצמו שמא הוא מהסתת ועצלות

בתחילה מעץ החיים היה מרגיש אחר כך בכל הפירות טעם של עץ החיים, וכשטעם מעץ הדעת טוב ורע על ידי זה נעשה הקלוקל להיות מרגיש בכל האכילות טעם עץ הדעת שהוא תאות אכילה". יב. ראה פרי צדיק לט"ו בשבט מאמר ד': "וכבר אמרנו שבשעה שברא ה' יתברך האדם והניחו בגן עדן היה קיום החיים שלו בפירות האילן, דאף חטה מין אילן היה כמו שאמרו (ברכות מ, א), ואז כשנברא להיות קיום החיים שלו באכילה היה רק בדברי תורה על דרך מה שנאמר (משלי ט, י) לכו לחמו בלחמי נהמא דאורייתא דבכתב (כמ"ש זוה"ק ח"ג רעא, ב), ועץ החיים היינו תורה שבכתב וכמו שאמרו (תנא דבי אליהו רבה פרק א) ואין עץ החיים אלא תורה". יג. וז"ל שם: "אך ענין עטיו של נחש הוא שהנחש הכניס בלבו שירגיש הנאת הגוף, וכתוב (בראשית ב, ט) ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע, ואמרנו שהיה כח זה של עץ החיים ועץ הדעת טוב ורע בכל עצי הגן, ואם היה טועם מעץ החיים היינו שלא בהנאת הגוף אז היה מרגיש בכל אכילתו מכל העץ שהיה אוכל קדושת עץ החיים, והיינו אכילה בקדושה כמו שנאמר (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי ושתו בין מסכתי נהמא דאורייתא דבכתב וינא דאורייתא דבעל פה כמו שאמרו בזוהר הקדוש (ח"ג רעא, ב), אבל כיון שאכל מעץ הדעת היינו שהרגיש הנאת הגוף באכילה, על ידי זה נעשה ערוב וכל אכילות שאכל הרגיש מעץ הדעת טוב ורע הנאת הגוף, וזה ענין עטיו של נחש. וזה שאמרו בתיקונים (תיקון כד סט, א) ותיקוני זוהר חדש (קכו, ב) הוי אמרי רבנן אילן שאכל אדם הראשון חטה היה ואיכא דאמרי גפן הוה ואחרין אמרין תאנה היתה ולא היה חולקין במילייהו דכולא קשוט וכו'. וקשה איך כולא קשוט ואלו ואלו דברי אלוקים חיים בדבר שנחלקו במציאות וכו'. אבל לפי האמור ניחא שכולא קשוט שכל מה שאכל הרגיש הטעם העירוב דטוב ורע אך המחלוקת הוא במה היה תחלת הקלוקל". יד. וראה רמב"ן בראשית ג, כב. טו. "ועתה פן ישלח ידו (בראשית ג, כב) אמר רבי אבא בר כהנא מלמד שפתח לו הקב"ה פתח של תשובה, 'ועתה' אין ועתה אלא תשובה שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלהיך וגו', והוא אומר 'פן' ואין פן אלא לאו, אמר הקב"ה ישלח ידו ואכל גם מעץ החיים אתמהא ואם אוכל הוא חי לעולם, לפיכך וישלחו ה' אלהים מגן עדן (בראשית שם, כג), כיון ששלחו התחיל

מֵעֵץ הַחַיִּים, וְעַל דֶּרֶךְ מֶה שֶׁנֶּאֱמַר [תהלים נ, טז] וְלִרְשָׁע אָמַר אֱלֹהִים מֶה לָּךְ לִסְפֹּר חֲקֵי וגו', וְכִשְׁלוֹמֵד דְּבָרֵי תוֹרָה וְאֵינּוּ מִתְקֵן מַעֲשָׂיו קִדְּם לְהִיּוֹת סוּר מֵרַע עַל יְדֵי הַדְּבָרֵי תוֹרָה מוֹסִיף כַּח בְּקִלְפָּה", וְכִמּוֹ שֶׁאָמְרוּ (שבת פח, ב) לְמִשְׁמָאִילִים בָּהּ סָמָא דְּמוֹתָא, וְזֶהוּ כְּשֶׁלּוֹמֵד עַל יְדֵי הֶסְתֵּת הַנֶּחֱשׁ וְהַיֵּצֵר הָרַע י"ח.

הַיֵּצֵר הָרַע וְעַל כֵּן כְּתִיב וַיִּשְׁלַח אֶת יָדוֹ בְּכַח לִקַּח אֶת הַמַּאֲכָלָת, עַד כָּאן דְּבָרֵינוּ י"ז. וְכֵן כָּאן כְּתִיב פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ, הֵינּוּ בְּכַח שְׁלָא בְּרַעֲיוֹתָא דְּלִבָּא רַק עַל יְדֵי הֶסְתֵּת הַנֶּחֱשׁ וְהַיֵּצֵר הָרַע, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר וְלִקַּח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים גַּם דִּיקָא שְׁלָא יִשְׁלִיף מַעֲשָׂיו הָרָעִים וְיִהְיֶה עֵץ הַחַיִּים טָפֵל, וְאִזּוּ יִזְיֵק מֶה שִׁיאֲכַל

מִקּוֹנֵן עָלָיו וְאָמַר הֵן הָאָדָם הִיָּה כֹאחַד מִמֶּנּוּ (בראשית ג, כב). "טז. ז"ל: "וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת וגו' (בראשית כב, י), יש להבין דבריו, שבכל המעשים שעשה אברהם בעקידת בנו עם הידים עד עתה לא נאמר בשום אחד וישלח את ידו רק אצל לקיחת המאכלת, כגון בנין המזבח כתיב סתם (שם, ט) ויבן את המזבח וכן ויערוך את העצים (שם) וכן ויעקוד את יצחק (שם), וכן בכל העשיות לא נאמר שליחות יד רק במקום הזה. ונראה על פי מה שאמרו חז"ל (פסחים ד, א) על פסוק (בראשית שם, ג) וישכם אברהם בבוקר מכאן למדנו הזריזות של אברהם שהיה זריז גדול בעבודת ה' יתברך, והיינו לפי שהיה דבוק תמיד להבורא יתברך שמו באהבה גדולה ועצומה עד אין סוף היה שומר ומצפה לשמוע איזה ציווי מה' יתברך כדי שיקיים תיכף באהבה ובזריזות גדול ויהא נחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו, ולכן תיכף כששמע מפי הגבורה 'קח נא את בנך וגו' והעלהו שם לעולה' נזדדז כל כך לקיים המצוה באהבה ובדביקות גדול עד שמגודל דביקותו לא הרגיש תנועות האברים כלל, רק אחר שקיים מצות בוראו והעלהו לעולה אז נתרשלו איבריו מחמת שכבר קיים המצוה ששמע, כי על השחיטה לא נצטווה כלל בפירוש שלא נאמר רק והעלהו וכבר העלה ונפסק ממנו הזריזות, ואחר כך כשרצה לשחוט לא היה עוד זריזות בהיד עד שהוצרך לעשות בכח, וזה שנאמר 'וישלח אברהם את ידו' ויקח רצה לומר שהוצרך לשלח את היד בכח ליקח את המאכלת ועל זה אמר לו הקב"ה (שם, יב) 'אל תשלח ידך את הנער' רצה לומר אין אתה צריך להטריח כל כך את ידך 'כי עתה ידעת כי ירא אלקים אתה וגו' ולא חשכת וגו' (שם) רצה לומר כבר קיימת את המצוה של והעלהו שם לעולה אשר מזה אני יודע כי ירא אלהים אתה ולכן אין אתה צריך להטריח יותר לשלח את ידך ליקח את המאכלת כי כבר קיימת את המצוה, עכ"ל". וראה בפרי צדיק לחג הפסח מאמר לט: "ששלח את ידו בכח ממה שחשד לעצמו פן הוא עצל מפני אהבת בנו". יז. ראה ספר הליקוטים תהלים (פרק מח ד"ה ולרשע): "ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי וכו' (תהלים מח, טז). דע כי כל המעשים טובים שהאדם עושה בעודו רשע או התורה שלומד, אין צריך לומר שאינו נותן כח בקדושה, אלא אדרבה מוסיף כח בקליפה, ועליו נאמר ולרשע אמר אלהים וגו' מה לך לספר חוקי, כלומר שאתה מכניס דברי קדושה בתוך הקליפה, ובזה מוסיף על חטאתו פשע וגדול עונו מנשוא. וכשחוזר בתשובה מוציא אותו הכח שנותן בתוך הקליפה ומכניסו בקדושה, ועל זה נאמר (איוב כ, טו) חיל בלע ויקיאנו וגו'. ולזה נקראת תשובה, שתשוב דברי הקדושה למקומה. ושכרו כפול ומכופל שמכניע הקליפות בהוציאו את הקדושה מתוכה ונותן כח אל הקדושה בהכניסו לתוכה. ובזה יובן מה שאמרו רז"ל (יומא פו, ב) זדונות נעשו לו כזכיות". יח. וראה עוד תקנת השבין אות טו: "ונאמר (בראשית ג, כב) ועתה פן וגו' ואמרו (בראשית רבה כא, ו) שפתח לו לתשובה וכו' ואין פן אלא לאו אמר הקב"ה ישלח וכו' עיין שם, והדבר זר להיות מפסקא קראי ולומר דמלת פן שבאמצע הוא תשובת אדם הראשון על זה דבר שאי אפשר להכניסו במשמע הכתוב וכו'. אבל ודאי אין מקרא יוצא ממשטיה שהכל דברי ה' יתברך, אלא שהדבר קשה מאחר דפתח לתשובה איך אמר פן ישלח וגו' ואם ישוב

וְאַחֲרֵי שֶׁזֶכֶה לְשֵׁרֵשׁ אַחֲרֵי הַרְעַיִשׁ
לְהַאֲדִם עוֹד עֶסֶק בְּתִקּוּן עֲטִיּוֹ שֶׁל
נַחֲשׁ. וּמִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים כְּשֶׁמִּבְרָר עֲצָמוֹ
בְּשִׁמְיַת בְּחִינֹת זֹכֶה לְחַיִּים שְׁלֵא בִּיצֵר הָרַע,
וּמִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לוֹ עֶסֶק בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וְהוּא דִּשְׁתִּים מוֹרָה שֶׁנַּעֲשֶׂה חֲזָקָה, דְּבִתְרִי
זְמַנִּי נִמְי מְצִינוּ בַּתּוֹרָה דְּכֶתִיב [בְּרֹאשִׁית

לח, יא] פֶּן יָמוּת גַּם הוּא כְּאֶחָיוֹט, וְהוּא
פְּלוּגָתָא דְתַנְיָא (יבמות סד, ב) אִי בִתְרִי זְמַנִּי
הָיָה חֲזָקָה אוֹ דִּוְקָא בְּתִלְתָּא זְמַנִּי, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ
דְּבִרֵי אֱלֹהִים חַיִּים, שְׁגַם בִּתְרִי זְמַנִּי
אֶתְחַזֵּק, וְכִמּוֹ שֶׁמְצִינוּ (יומא פו, ב) בִּין שֶׁעֲבָר
אֶדָם עֲבָרָה וְשָׁנָה בָּהּ וְכו', נַעֲשִׂית לוֹ כְּהִתְרִיכָא,
וּמִדָּה טוֹבָה מְרַבָּה. וְכִשְׁמִבְרָר אֶת עֲצָמוֹ

למה לא ישלח וגו' ותשובה מבטלת הגזירה. אבל דקדוק לשון הכתוב שם פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו', דמלת ישלח ידו ומלת גם יתור לשון, והוי לו לומר פן יקח מעץ החיים. מבואר דהכוונה במה שהסמך זה לועתה שהוא התעוררות תשובה דלולי התשובה ודאי יוסיף להשתקע ברע ולא יקרב לעץ החיים כלל רק כשיתעורר לשוב אז אפשר שיקרב לעץ החיים והוא השגת פנימיות התורה. וידוע דמי שאין לבבו מנוקה מתאוות גופניות אם ירצה ליכנס לפנימיות החכמה והשגה שאין שייך לו נעשית לו סמא דמותא. כאחר שקיצץ בנטיעות ואמר (חגיגה טו, א) לפי שלא היה נקי אגב אימיה שהיה בו איזה רע בשורש שלא נתנה ממנו מקודם, וכן כת שבת צבי שר"י נראה דנעשו נואפים על שעסקו בנסתרות בעוד לבבם מלא תאוות. וכן אדם הראשון אילו היה מתקן לגמרי חטא דעץ הדעת להיות כקודם שחטא נעדר ממנו ידיעת הרע כל עיקר אז ודאי היה ראוי לאכול מעץ החיים וכו', אבל החשש פן וגו' גם מעץ החיים היינו שיהיה בו עדיין זוהמת עץ הדעת ידיעת רע שלא נתקן לגמרי ויקח מעץ החיים גם כן מצורף לאכילת עץ הדעת הקודם, וזהו לשון ישלח ידו שלא יתקרב אל עץ החיים עצמו להתדבק ולהתאחד עמו כמו שהיה ראוי לאדם הראשון קודם החטא. דאחר כך אף שיתעורר לשוב כל זמן שלא יופלט מקרבו ידיעת הרע ולהיות כמו קודם, הרי הוא עומד מרוחק מעץ החיים, ולא יכול ליקח מפריו אלא על ידי שלחות והושטת היד, וזהו לשון ישלח ידו שהוא כלוקח דבר המרוחק ממנו ואין לו חיבור ושייכות עמו רק שיכול להושיט יד וליקח ואין הוא מתקרב אל העץ החיים אלא לוקח מעץ החיים ומפרידו ממנו ומקרבו אליו, וזה נקרא קיצוץ בנטיעות ומכניס דברי תורה לחיצונים ר"ל, כענין ולרשע וגו' מה לך לספר וגו' (תהלים נ, טז). ובכניסה לפרדס שהוא להיות מבני עלייה להיות צופה בנסתרות חדרי מלך מלכי המלכים אפילו מי שאינו רשע רק שאינו נקי לגמרי משורשו אין זה שייך לו ואין לו לדרוש ולחקור במופלא ממנו, ועל זה נאמר (דניאל ב, כא) יהיב חכמתא לחכימין ולא לטפשיין שהיו מוציאים אותה במקומות המטונפים. וענין החשש זה דפן וגו' שלא יוסר שורש הזוהמא מלב לגמרי, כי דבר זה אי אפשר רק על ידי ה' יתברך כמו שנאמר לעתיד (יוחנא יא, יט) והסירותי לב האבן ונתתי לב בשר ואמר (זוהר ח"ב קלז, ב) לב להוציא בשר, שהוא היפך לב האבן המשוקע בגשמיות. יט. וראה רש"י שם: "מוחזקת היא זו שימותו אנשיה (יבמות סד, ב)". וראה עוד ברמב"ן חזקוני ורבינו בחיי שם. ועיין עוד שו"ת חתם סופר ח"ו סימן ע. כ. וראה יבמות שם: "אמר ליה רב יוסף בריה דרבא לרבא, בעי מיניה מרב יוסף הלכה כרבי ואמר לי אין, הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ואמר לי אין, אחוכי אחיך בי (שאלתי מרב יוסף אם הלכה כרבי ואמר לי הלכה, ופעם אחרת שאלתי אם הלכה כרשב"ג ואמר לי הלכה, וכמדומה אני ששחק בי - רש"י), אמר ליה לא (לא שיהך בך), סתמי היא, ופשיט לך נישואין ומלקיות כרבי, וסתות ושור המועד כרבן שמעון בן גמליאל (סתומות של משנה הן, יש שסתמה כרבן שמעון בן גמליאל ויש שסתמה כרבי, דאיכא מילתא דמחזקין לה בתי יזמני ואיכא מילתא דבעינן תלתא זימני, ומשום הכי פשט לך כמר וכמר כסתומים)". וראה בראשונים שם. כא. ועיין סנהדרין פא, ב ובתוספות יבמות שם ד"ה דתנן. ועיין שו"ת תשב"ץ

אחר כֵּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה, וּכְשֶׁנֶּעֱקֹר יֵצֵר הָרַע
אֵין אֶפֶל וְצִלְמוֹת שָׁזָה גֶרֶם הַנֶּחֱשׁ.

וְאָכִילָת שֶׁבֶת מִסְטָרָא דְעֵץ הַחַיִּים יי, וְהֵם
תִּקְוִין לִפְנֵם הַנֶּחֱשׁ שֶׁהִיא בְּאָכִילָה יי.

וְהַיּוֹנִים רָצוּ לְהִשְׁפִּיחַם תּוֹרֶתְךָ יי, שֶׁכֵּן
אוֹתִיּוֹת הַחֹשׁ"ךְ הוּא שֶׁכַּח"ה יי, וּבִכְרָאשִׁית
רַבָּה [ב, ה] נִדְרָשׁ וְחֹשֶׁךְ [בראשית א, ב] זֶה
יוֹן שֶׁהִחְשִׁיכָה עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל יי, שֶׁכֵּל

בְּשָׂחֵי בַחֲיִנוֹת מִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים אֲזַי קֵץ שֵׁם
לְחֹשֶׁךְ שֶׁבְטוּחַ הוּא מִהֵיכָל הָרַע שֶׁלֹּא יִשְׁלַט
בו, אֲךָ מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לוֹ עֶסֶק בְּעוֹלָם הַזֶּה,
עַד שֶׁיִּכְרַר אֶת עֲצָמוֹ בְּבַחֲנִיָּה שְׁלִישִׁית וְאֲזַי
הָיָה חֲזָקָה, וְהוּא נִשְׁלָם מִכָּל וְכָל, וְאֵין לוֹ
שׁוּם עֶסֶק בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא אוֹכֵל
עוֹד לְצֹאת וּלְבוֹא. וּמִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים מוֹרָה
שֶׁנֶּעֱקֹר יֵצֵר הָרַע מְלָבוֹ, וּמִכָּל מְקוֹם הִיָּה לוֹ
עֶסֶק בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁרְאִינוּ בְּיוֹסֵף שְׂחִי

ח"ב סימן כו: "וחזקה זו שהמסור נהרג עליה הוא שיודע ונתפרסם שזה האיש מסר ממנו של ישראל ביד האומות פעמים רבות, וכל שהחזק בכך הרי הוא מוחזק מסור וכו', אלא שיש אומרים דבתרי זימני הוויא מי שאומר דבתלתא זימני הוויא חזקה, ונראין דברי האומר דבתרי זימני הווי חזקה דקי"ל כרבי דאמר דבתרי זימני הוויא חזקה בסכנת נפשות כדאיתא בפרק הבא על יבמתו (יבמות סד, ב) והכא סכנת נפשות איכא דרודף חשבינן ליה. ועוד דקי"ל כרב הונא דאמר כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהתר כדאיתא בפ"ק דקדושין (מ, א) ובפ"ב דיומא (פז, ב) ורב הונא שנה בה קאמר ולא שילש". וראה עוד דרכי תשובה יו"ד סימן ב ס"ק פח. **כב.** ראה פרי צדיק בהעלותך מאמר ח: "ובשבת גם כן כל אכילת ישראל מסטרא דאילנא דחיי, שלא לטעם הנאת הגוף רק לענג את השבת, כמו שאמרנו כמה פעמים שדקדקו בגמרא (שבת קיח, א) ואמרו כל המענג את השבת ולא אמרו כל המתענג בשבת או המענג עצמו בשבת, אך הפירוש שצריך שיהיה העונג לענג הנשמה יתירה שנקרא שבת כמו שכתב בזהר הקדוש (יתרו ח"ב פח, ב) והיא מתענגת מעינוגי סעודת שבת כמו שכתב בזהר הקדוש (שם רד, ב) ולא לענג עצמו אז האכילה הוא כאכילת המן מסטרא דאילנא דחיי". ובפרי צדיק נשא מאמר י: "והענין הוא שהברכה הוא היפך הקללה וכו', והיינו שמקודם היו כל האכילות מסטרא דעץ החיים וכל מה שהיה אוכל היה טועם בהם טעם עץ החיים וכמו שנאמר ועץ החיים בתוך הגן (וכמ"ש במקום אחר), ואחר שטעם מעץ הדעת טוב ורע אז נעשה ערוב וקוץ ודרדר תצמיח לך ואכלת את עשב השדה וכו' (בראשית ג, יח), ומן הסתם היתה הברכה בשבת היפך הקללה שהוא באכילה שיהיה רק מסטרא דטוב שיהיה האכילה בקדושה, וכמו שנאמר (שם ב, ג) ויברך ויקדש וכו', וזהו הברכה באכילת שבת שיביא לידי קדושה וכו' והיינו שהאכילה לא תביא לידי שליטת היצר הרע רק יביא לידי קדושה שיהיה לב אחד לאביו שבשמים שהוא לכו לחמו בלחמי וכו', וכן אכילת שבת מביא קדושה וזהו הברכה שהוא היפך הקללה כנ"ל". **כג.** ראה פרי צדיק נח מאמר ד: "ושבת הוא הזמן לתקן כל קלקול אדם הראשון, שתחילת פגם הנחש היה באכילה, ואכילה דשבת שהוא בקדושה בא לתקן זה, וכמו שאמרו (סנהדרין לח, א) אדם נברא בערב שבת וכו' כדי שיכנס לסעודה מיד, ובאבות דרבי נתן (פרק א) הגירסא שיכנס לסעודת שבת מיד". וראה קונטרס עמלה של תורה אות ח, ולהלן מאמר ו. **כד.** נוסח ועל הניסים. **כה.** ראה ילקוט ראובני ערך שכחה אות ב: "ויחי כשמעכם הקול מתוך החשך (דברים ה, כ) אותיות שכחה, שמצד הקליפה באה השכחה". **כו.** "רבי שמעון בן לקיש פתר קריא בגליות, 'והארץ היתה תהו' (בראשית א, ב) זה גלות בבל וכו'. 'ובהו' זה גלות מדי וכו', 'וחושך' זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל, 'על פני תהום' זה גלות ממלכת הרשעה שאין להם חקר כמו התהום".

הַגְּזֵרוֹת שֶׁלָּהֶם הָיָה לְבַטֵּל דְּבָרֵי תוֹרָה יי'. וְעַל
יְדֵי כְהֻנֵּי הַקְּדוֹשִׁים זָכוּ לְאוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת
זְכוּר אֲתֵר דְּלִית לִיה שְׂכָחָה וְלֹא קִיַּמָּא
בִּיה שְׂכָחָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בַּזֹּהַר הַקְּדוֹשׁ (ח"ב
צב, ב) כח:

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים [מא, א]. בַּזֹּהַר הַקְּדוֹשׁ
(ח"א קצג, ב) רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח, חֵי ה'
וּבְרוּךְ צוּרֵי גּוֹ' [תהלים יח, מז], וּבְרוּךְ צוּרֵי
דָּא הוּא דְּכֶתִיב [שם קמד, א] בְּרוּךְ ה' צוּרֵי
כו', תָּא חֲזִי כְּמָא דְּאֵתָא אָמַר [שם סח, כ] בְּרוּךְ
אֲדִנִּי יוֹם יוֹם בְּרוּךְ אֲדִנִּי בְּאֶלֶף דְּלִ"ת נו"ן
יו"ד כו', יוֹם יוֹם אֵלּוּ שְׁנָתַיִם יָמִים כט.

דִּהְנֵה הַשֵּׁם אֲדִנִּי מוֹרָה עַל תַּקָּף הַתְּצִלּוֹת
הַיָּרָאָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר [מלאכי א, ח] וְאִם
אֲדוֹנִים אֲנִי אֵיךְ מוֹרָאִי, וַיֵּרָאֵת שְׁמַיִם הוּא
בְּחִינַת תְּשׁוּבָה לְתַקֵּן הָעֶבֶר כְּמוֹ שֶׁאֲמָרְנוּ
כְּמָה פְּעָמִים לא. וּמִזֶּה בָּא תְּקִיפּוֹת לְלֵב
הָאָדָם. וְזֶהוּ דְּכֶתִיב בְּרוּךְ ה' צוּרֵי וְכְמוֹ
שֶׁאֲמָרוּ (שיר השירים רבה ה, ב) מְצִינּוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לִפְנֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְּכֶתִיב [תהלים עג,
כו] צוּר לִבִּי וְחֻלְקֵי אֱלֹהִים לְעוֹלָם, שֶׁה'
יִתְבָּרֵךְ שׁוֹכֵן בְּלֵב יִשְׂרָאֵל, וְהִנֵּנוּ שֵׁם אֲדִנִּי
בְּחִינַת כְּנֻסֶת יִשְׂרָאֵל.

וְכְמוֹ שֶׁשְׁמַעְנוּ מִרְבֵּנוּ הַקְּדוֹשׁ זִכָּר צִדִּיק
וְקְדוֹשׁ לְבָרְכָה לֵב עַל פֶּסוּק [שמואל ב
כג, ג] 'לִי דְבָר צוּר יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בְּאֶדָם צִדִּיק
מוֹשֵׁל יֵרָאֵת אֱלֹהִים', כִּי צוּר לְשׁוֹן תְּקִיפּוֹת,

כז. ראה רמב"ם חנוכה פרק ג הלכה א. וראה בני יששכר כסלו מאמר ד אות נא. כח. "זכור את
יום השבת לקדשו (שמות כ, ח) וכו', זכור רזא דדכורא איהו, רזא דדכורא דנקיט כל שייפי דעלמא
עילאה וכו', זכור אתר דלית ליה שכחה ולא קיימא ביה שכחה, דהא לית שכחה באתר דברית עלאה,
וכל שכן לעילא, ולתתא אית שכחה, אתר דאצטריך לאדכרא, ועל דא כתיב (תהלים קט, יד) יזכר עון
אבותיו וגו'. ואית תמן ממנן דאדכרן זכין דבר נש וחובוי, ולית שכחה קמי כרסייא קדישא, מה
דאיהו קמיה, ומאן איהו קמיה, זכור, וכל שכן לעילא, בגין דכלא רזא דדכורא איהו". כט. ויהי
מקץ וגו' (בראשית מא, א). רבי אלעזר פתח ואמר חי ה' וברוך צורי וירום אלוהי ישעי (תהלים יח, מז),
אלוהי כתיב בוי"ו, האי קרא אית לאסתכלא ביה, חי ה' דא חי צדיקא יסודא דעלמא דאקרי חי
דעלמין (חי הוא צדיק יסוד העולם הנקרא חי עולמים על שם שהוא מקבל שפע החיים מלמעלה ומשפיעו להחיות בו
כל העולמות - מתוק מדבש), וברוך צורי דא הוא דכתיב (שם קמד, א) ברוך ה' צורי, ודא עלמא (זו היא
המלכות הנקראת עולם) דאתקיים עליה צדיקא דא (שעליה עומד היסוד להשפיע בה בסוד היחוד). וירום אלוהי
ישעי, וירום דא עלמא עלאה (שהוא בינה), אלוהי בוא"ו דא שמים כדא דאת אמר (שם קטו, טז) השמים
שמים לה'. תא חזי ברוך אדני יום יום יעמוס לנו (שם סח, כ) ברוך אדני"י באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד (שהוא
שם המלכות שהיא מתברכת ומתפרנסת מספירות העליונות), והאי קרא רזא דחכמתא איהו, יום יום, אלו
שנתיים ימים (הם היסוד והמלכות שכל אחד מהם נקרא שנה ונקרא יום), כדא דאת אמר ויהי מקץ שנתיים
ימים, ופרעה חולם והנה עומד על היאור, רזא איהו כמה דאתמר דא יוסף (שזה החלום הוא של יוסף),
דנהר דא יוסף הצדיק הוא (שכל מקום שכתוב נהר רומז על מידתו של יוסף שהיא יסוד, לכן בא חלומו של פרעה
לרמוז על חירותו של יוסף) ל. ראה פרי צדיק נח מאמר ז: "שעל ידי היראה בא לתשובה כשנוכח
שעבר ועשה נגד רצונו וכן דרשו (עבודה זרה יט, א) אשרי איש ירא ה' (תהלים קיב, א) אשרי מי שעושה
תשובה כשהוא איש, וכן אמרו (ברכות יז, א) תכלית חכמה תשובה וכו' שנאמר (תהלים קיא, י) ראשית
חכמה יראת ה' וגו', שיראת ה' מביא לתשובה". לא. ראה פרי צדיק וירא מאמר א; חנוכה מאמר
ה, כא ועוד. לב. וראה מי השלוח ויגש ד"ה ויגש. וראה בפרי צדיק ויגש מאמר ג.

וְהִינוּ שֶׁה' יִתְבָּרַךְ נֹתֵן תְּקִיפּוֹת בְּלֵב הַבַּעַל
תְּשׁוּבָה כְּמוֹ שֶׁדָּבָר אֵלָיו בְּיָחוּד לְהִיּוֹת 'מוֹשֶׁל
בְּאֶדָם צִדִּיק' הִינוּ גַם בְּדָבָרִים שֶׁנֶּאֱמַר בְּזֶה־
הַקְדוּשׁ מְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּר יִיחָאִי שְׁאִינוּ מוֹעִיל
תְּשׁוּבָה חֶסֶד וְשִׁלּוּם (כמ"ש זוה"ק ח"א ר"ט, ב) יֵשׁ
מִמְשָׁלָה לְהַבַּעַל תְּשׁוּבָה לְבַטֵּל זֹאת וּלְתַקֵּן,
וְגַם 'מוֹשֶׁל בְּיָרֵאת אֱלֹהִים' מֵה שֶׁנֶּאֱמַר מִפִּי
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּעֶנֶן הַבַּת קוֹל שִׁיִּצֵּא
שׁוֹבוּ בָּנִים שׁוֹבְכִים חוּץ מֵאַחֲרָי אֵף עַל פִּי
כֵּן הָיָה בִּיכְלֻתוֹ לְתַקֵּן עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה, מִפְּנֵי
שֶׁכֵּן רְצוֹן ה' יִתְבָּרַךְ, וְכֵמוֹ שֶׁכָּתַב בִּשְׁל"ה
[שַׁעַר הָאוֹתוֹת אוֹת ק קְדוּשַׁת הַזִּיּוֹג] וְכִסְפֵּי רִאשִׁית
חֲכָמָה [שַׁעַר הַקְדוּשָׁה פֶּרֶק יז] שֶׁעַל זֶה רָמְזוּ
(פִּסְחִים פו, ב) כָּל מֵה שִׁיאֲמַר לָךְ בַּעַל הַבֵּית
עֲשֵׂה חוּץ מִצָּא לִי.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יֵשׁ לָבוֹן מֵה שֶׁאֲמָרוּ בְּזֶה־
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ אֲדֹנֵי יוֹם יוֹם אֱלֹהֵי שְׁנָתִים

יָמִים, הִינוּ שְׁנוֹתָן תְּקִיפּוֹת בְּלֵב הַבַּעַל
תְּשׁוּבָה לְתַקֵּן גַּם הַשְּׁנֵי יָמִים שֶׁנֶּקְרָאִים יָמֵי
רַע, וְכִדְאִיתָא בְּזֶה־הַקְדוּשׁ פְּרִישָׁה זו (קצח,
ב"ה) עַל פֶּסוּק (תהלים מט, ו) לָמָּה אֵירָא בְּיָמֵי
רַע עֲוֹן עַקְבִּי יִסּוּבֵנִי וְכו', יָמֵי רַע וְאֵלֶּיךָ מִמָּוֶן
עַל אֵינֶנּוּ חוֹבִין דְּדָשִׁין בְּהוּ בְּנֵי נֶשָׂא
בַּעַקְבִּיָּהוּ, וְהִינוּ שֶׁנֶּדְרָמָה בַּעֲנִיָּהֶם שֶׁהוּא
דָּבָר קָל, וְעַל זֶה נֶאֱמַר [ישעיה ה, יח] הוּא מְשַׁכֵּי
הָעוֹן בְּחֻבְלֵי הַשּׁוֹא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חֲטָאָה,
וְהִינוּ עַל שְׁנֵי הָעֲנִיָּנִים שֶׁנֶּזְכָּר בְּגִמְרָא שְׁכָךְ
אוֹמְנָתוֹ שֶׁל יֵצֵר הָרַע הַיּוֹם אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה
כָּךְ וְכו' עַד שֶׁאוֹמֵר לוֹ וְכו', וְנִזְכָּר בְּמִדַּת
הַכֶּסֶם (שִׁבְתָּ קה, ב) הַמְקַרֵּעַ בְּגִדָיו בְּחֻמְתּוֹ וְכו',
יְהֵא בַּעֲנִיָּה וְכו' שְׁכָךְ אוֹמְנָתוֹ שֶׁל יֵצֵר הָרַע
וְכו', וְגַם בְּמִדַּת הַתַּאֲוָה אֵיתָא (נדה יג, ב)
דְּקִמְגָרִי יֵצֵר הָרַע אֲנַפְשִׁיהּ וְכו' שְׁכָךְ אוֹמְנָתוֹ
שֶׁל יֵצֵר הָרַע וְכו'. וְהִינוּ הַפְּסָלֶת שֶׁל שְׁנֵי

לג. חגיגה טו, א. לד. ז"ל הראשית חכמה שם: "הכלל שאין לך דבר שלא יתוקן בתשובה, ומה שפירשו בזוהר שאינו תלוי בתשובה הוא שתשובתו קשה, ואף זה מכלל קושי התשובה שמראים לו שאינו תלוי בתשובה, ואין לך דבר שעומד לפני התשובה, ואף אם שמעת שובו בנים שובבים חוץ מפלוני כענין אלישע - אחר, אל תחוש, שהרי אלישע - אחר סוף סוף נתקבל אפילו שלא שב, כל שכן אם היה שב שהיה מועיל לו יותר ויותר, אלא שסגרו דלתי התשובה בפניו והיה צריך להפציר עד יפתח הפתח, וזהו מה שאמרו ז"ל (פסחים פו, ב) כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא, בעל הבית דהיינו הקדוש ברוך הוא כל מה שיאמר לך עשה מהמצות עשה, חוץ מצא, שאם יאמר לך צא מביתי ואל תכנס כענין אלישע אחר, אל תשמע לו אלא תכנס בתשובה כי הוא חשקו של בעל הבית, אלא שמטעה אותך". ובשל"ה שם הביא מדברי הראשית חכמה. לה. ז"ל הזוה"ק: "דהא כל אינון מאריהון דדינא קשיא לא מרחמי עליהו דבני נשא בשעתא דנפלי בידיהו, ובגין כך אמר דוד (תהלים מט, ו) למה אירא, יראתי לא כתיב, אלא אירא דאית לי למדחל מאינון ימי רע כדקאמרן, עון עקבי יסבני, מאן עקבי, אליון אינון ברזא דמהימנותא, דכתיב (בראשית כה, כו) וידו אווזת בעקב עשו, דא הוא עקב, ואינון עקיבין דמסתכלין בהו תדיר בהווא חובא דדש ביה בר נש תדיר בעקביו. תא חזי מה כתיב (ישעיה ה, יח) הוי מושכי העון וכעבות העגלה חטאה, בחבלי השוא, דדש ביה בעקבא ולא חייש עליה, ולבתר אתתקף ואתעביד כעבות העגלה ואתתקף ההוא חטאה ואסטי ליה בהאי עלמא ובעלמא דאתי. זכאין אינון צדיקייא דידעין לאסתמרא מחוביהון ואינון מפשפשיין תדיר בעובדיהו, בגין דלא ישתכח עלייהו מקטרגא בהאי עלמא, ולא יסטון עלייהו לעלמא דאתי, דהא אורייתא מתקנא להו ארחין ושבילין למיהך בהו דכתיב (משלי ג, יז) דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום".

ימים הראשונים של הבריאה, שהם נגד המדות הקדושות חסד וגבורה^ל. כי ביום הראשון שהוא בחינת אהבת חסד, הגם שנאמר בו כי טוב (בראשית א, ד) עם כל זה מפני שהאור נגזז לעתיד לבוא^ל, כי לעתיד לבוא יתלבן^ל ויהיה כלו טוב, אמנם לעת עתה נסתעף מזה פסלת אהבה זרה לתאנה. וביום השני לא נאמר כי טוב מפני שנברא בו גיהנם שהוא בחינת הפעם שאש של גיהנם שולט בו^{לט}, וגם מפני שנברא בו מחלקת (כמ"ש בראשית רבה ד, ו)^מ, וכעס נורא דגיהנם פידוע (מתיקו"ז תיקון מח פא, א) על פסוק (שמות לה, ג) לא תבערו אש בכל משבתיכם^{מא}. וזה מורה שגם אם נמשך חס ושלום בשני הפגמים יש קץ לשני הימים האלו לתקנם על ידי תשובה.

והנה איתא בבראשית רבה (פט, ב) 'בכל עצב יהיה מותר' (משלי יג, כג) כל דבר שנצטער יוסף עם אדונתו היה לו יתרון ממנה שנטל את בתה, ודבר שפטים אף למחסור^{שס} על ידי שאמר לשר המשקים זכרתי וזהו כפרתני נתוסף לו שתי שנים. ואחר כך איתא שם (פיסקא ג) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו (תהלים מ, ה) זה יוסף ולא פנה אל רהבים^{שס} על ידי שאמר לשר המשקים וכו'^{מב}. והנה יוסף פאשר הביא את דבתם רעה אל אביהם לא הרגיש בזה שום חטא בנפשו, אמנם פאשר נמכר לעבד למצרים ובאו לפניו הנסיונות עד שנגע בו במחשבתו כמו שאמרו (סוטה לו, ב)^{מג}, ואחר כך ישב בבית האסורים עשר שנים, התמרמר מאד ומצטער בנפשו ויהיה עצב מאד על מה

לו. ראה תיקו"ז תיקון נו צ, א. לז. חגיגה יב, א. לח. ראה פרי צדיק ויצא מאמר ז: "על פי הידוע בזוהר הקדוש (ח"א קלו, ב במהד"נ) שיצר הרע של תאוה יש לו תיקון ולכן נקרא לבן שיתלבן לעתיד לבוא, כי היצר הרע נצרך לחדוותא דשמעתא. ועל זה אמרו ז"ל (סוכה נג, ב) אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, והיינו היצר הרע של תאוה שנקרא מנוול, משכחו לבית המדרש שיהיה התאוה והחשק לדברי תורה". ובפרי צדיק לערב יום הכפורים מאמר ה: "מין דגים מרמזים על ריבוי התאוה כמו שאמרו ז"ל (בבא בתרא עד, ב) דגים פריצי, וכמו שכבר דברנו מזה מענין סעודת ליתן שלעתיד שהוא בחינת בירור התאוה קליפת ישמעאל ויהיה נקרא לבן שיתלבן כדאיתא בזוהר הקדוש פרשת תולדות (ח"א קלו, ב) מפני שיש לו שורש בהקדושה מה שיושאר לחמידו דאורייתא". לט. נדרים כב, א. מ. "למה אין כתיב בשני כי טוב, רבי יוחנן תני לה בשם רבי יוסי בן רבי חלפתא שבו נבראת גיהנם וכו', רבי חנינא אומר שבו נבראת מחלוקת". וראה פסחים נד, א. מא. "זכאה איהו מאן דנטיר דירה לשבת דאיהו לבא, דלא אתקריב תמן עציבו דטחול, וכעס דמרה דאיהו נורא דגיהנם, דעלה אתמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת (שמות לה, ג), והכי הוא ודאי דכל מאן דכעיס כאלו אוקיד נורא דגיהנם". מב. ראה לעיל הערה ו. מג. "ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו (בראשית לט, יא) אמר רבי יוחנן מלמד ששניהם לדבר עבירה נתכוונו וכו' באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון אמר לו יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות וכו' מיד ותשב באיתן קשתו (שם מט, כד) אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר ששבה קשתו לאיתנו, ויפוזו זרועי ידי (שם) נעץ ידי בקרקע ויצאה שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו, מידי אביר יעקב (שם) מי גרם לו שיחקק על אבני אפוד אלא אביר יעקב, משם רועה אבן ישראל (שם) משם זכה ונעשה רועה שנאמר (תהלים פ, ב) רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף. תניא היה ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים כדרך שיצאו מיעקב אביו שנאמר (בראשית לו, ב) אלה תולדות יעקב יוסף אלא שיצא שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו".

שְׁעָלָה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ כִּנּוּל שְׁחַס וְשָׁלוֹם הָיָה לוֹ פָּגַם וְחָטָא גְדוֹל בְּקִדְשַׁת הַבְּרִית, הַגִּם שְׁנִתְגַּבֵּר עַל יָצְרוֹ בְּפֶעַל. וּלְבִסּוֹף הָרָאוּ לוֹ שֶׁבָּכַל הַעֲצָב שֶׁהָיָה לוֹ שֶׁנֶּצְטַעַר עִם אֲדוֹנָתוֹ, הֵינּוּ מָה שֶׁאַרְעָה לוֹ בְּמַחְשָׁבָה עָלֶיהָ שֶׁעָלָה זֶה נֶצְטַעַר מָאֵד, הָיָה לוֹ יִתְרוֹן מִמֶּנָּה שֶׁנֶּטַל בִּתְּהָ, כִּי בְּאֵמֶת הָיָה לוֹ שִׁיכוּת עִמָּה בְּקִדְשָׁהּ שְׁנוּלָד לוֹ הַשְּׁנִי שֶׁבָּטִים מִבִּתְּהָ וְלָכֵן נָפַל לוֹ הַמַּחְשָׁבָה עָלֶיהָ. וְגַם הִיא רָאֲתָה בְּאַצְטְרוּלוּגִין שְׁלָה [בראשית רבה פה, ב] וְלָכֵן חָמְדָה לוֹ. וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרִים מִי עַל אֵין אֲרוּר מְדַבֵּק בְּבִרוּךְ שֶׁהָאֲרוּר אֵינוֹ רוֹצֶה לְדַבֵּק בְּבִרוּךְ. וְרַק רְצוֹנָה וְתִשׁוּקָתָה הָיָה מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לָהּ בְּאֵמֶת אֵיזָה שִׁיכוּת אֵלָיו כִּנּוּל.

אֲמָנָם דְּבַר שְׁפָתִים שָׁלוּ הָיָה אֵף לְמַחְסוֹר, עַל יְדֵי שֶׁאֲמַר לְשֵׁר הַמִּשְׁקִים זִכְרָתָנִי וְהִזְכְּרָתָנִי וְזֶה לֹא נִחְשָׁב בְּעֵינָיו לְשׁוֹם חֲטָא, כִּי בְּאֵמֶת לֹא בָטַח בְּשֵׁר הַמִּשְׁקִים כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ אֲשֶׁר שָׁם ה' מְבִטְחוֹ זֶה יוֹסֵף, רַק לְאֲשֶׁר הִרְגִּישׁ שֶׁבְּאֵמֶת סִבֵּת תִּשְׁוּעָתוֹ יִהְיֶה עַל יְדֵי שֵׁר הַמִּשְׁקִים רְצָה שִׁיְהִיָּה נַעֲשֶׂה הִשְׁוּעָה עַל פִּי הַטֵּבֵעַ, כִּי אֵין סוּמְכִין עַל הַגִּם מִי. וְעַם כָּל זֶה הָיָה לוֹ לְמַחְסוֹר, שֶׁעָלָה

יְדֵי זֶה נִתְּוֹסֵף לוֹ שְׁתֵּי שָׁנִים לְעוֹרָרוֹ בְּזָה עַל הַדְּבַר שְׁפָתִים שֶׁהֵבִיא דְּבָה עַל אֲחִיו שֶׁהָיָה נִדְמָה לוֹ גַּם כֵּן שֶׁהוּא דְּבַר קָל, וּבְאֵמֶת נִסְתַּעַף מִזֶּה שְׁנֵי הַפְּגָמִים הַנִּל, כִּי לְשׁוֹן הָרַע וְהוֹצָאת דְּבָה בָּא מִסִּבַּת קִנְיָה וְכַעַס, וּבְרִית הַלְשׁוֹן מְכֻוֵּן נֶגֶד בְּרִית הַמַּעֲוֹר כִּידוּעִי, וְדְבַר שְׁפָתִים כְּאֵלוֹ הֵמָּה מַעֲוֹנוֹת שֶׁאֲדָם דָּשׁ בְּעַקְבִּי וְהֵם אֵף לְמַחְסוֹר, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְּוֹסֵף לוֹ שְׁתֵּי שָׁנִים לְעוֹרָרוֹ שֶׁנֶּצְרָף לְתַקֵּן פָּגַם הַשְּׁנִי יָמִים עַל יְדֵי הַדְּבַר שְׁפָתִים מִי.

וְעַל זֶה מְרַמֵּז וְיֵהִי מִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים, הֵינּוּ כְּאֲשֶׁר נִתְּקֵנוּ פָּגַם הַשְּׁנִי יָמִים כִּנּוּל, וּפְרָעָה חוֹלָם וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [תהלים קה, ט] עַד עַתָּה בָּא דְּבָרוֹ אֲמֶרֶת ה' צָרְפָתָהּ מִי:

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים [מא, א]. בְּזֶהֱרָה הַקְּדוֹשׁ [ח"א קצג, א] וּמִדְרָשׁ רַבָּה [פט, א] פִּתְחוּ פִּרְשָׁה זֹאת בְּפִסּוּק [אֵיב כח, ג] קֵץ שָׁם לְחִשּׁוֹן וְגו', וְכִתְּבָה בְּזֶהֱרָה הַקְּדוֹשׁ אֶבְרָם אֶפֶל וְצִלְמוֹת דָּא אֶבְרָם נֶגֶד דְּבָה פְּשָׁלִין חִיבִין וְכוּ' מִי,

מד. ראה תקנת השבין אות ו: "דלעולם הרע שונא את הטוב ואין ארור מדבק בברוך ושמעתי מדיוק לשון זה ולא אמר בהיפך אין ברוך וכו' דרצה לומר דגם הארור אין רוצה". וראה באר מים חיים לך יג, א: "זוה הענין שאמרו חז"ל (בראשית רבה נט, ט) שאמר אברהם אבינו לאליעזר אתה ארור ובני ברוך ואין ארור מדבק בברוך, ולכאורה איפכא היה לו לומר אין ברוך מדבק בארור כיון שהוא לא רצה לתת לו יצחק בנו, ואולם האמת הוא שאין הארור מדבק בברוך שהוא אינו רוצה וכל חלק הרע ישנא החלק הטוב". וראה דברי סופרים אות לד. **מה.** קידושין לט, ב. **מו.** ראה ספר יצירה פרק א משנה ג. **מז.** וראה עוד פרי צדיק לחנוכה מאמר כ. **מח.** ראה בלשון הזוה"ק הובא להלן סוף הערה סה. וראה מדרש תהלים מזמור קה: "עד עת בא דברו (תהלים קה, יט), רבי חייא בר אבא ורבנן, חד אמר עד בא דברו של יוסף. וחד אמר עד עת בא דברו של הקב"ה, שאמר יוסף לשר המשקים כי אם זכרתי אתך (בראשית מ, יד), אמר לו הקב"ה כך אמרת חייך שתעשה שם עוד שתי שנים, שנאמר (שם מא, א) ויהי מקץ שנתים ימים. לפיכך עד עת בא דברו". **מט.** "ויהי מקץ (בראשית מא, א), רבי חייא פתח ואמר קץ שם לחושך ולכל תכלית הוא חוקר אבן אופל וצלמות (אֵיב כח, ג), האי

ובמדרש שכל זמן שהיצר הרע בעולם אפל וצלמות בעולם נעקר יצר הרע וכו'.^י

הענין, דהיצר הרע עקר עסקו לשכת את האדם^כ, כמו שנאמר [דברים ח, יט] והיה אם שכת תשכח וגו'.^{יב} והרבה פיוצא בזה בכתובים. ובגמרא (נדרים לב, ב) דבשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר טוב. ואותיות החש"ף הם שכת"ה^{יג}. ותחלת הבריאה היה בשביל האדם, ואדם הראשון נברא ביום שישי שהוא מדת 'צדיק יסוד עולם', שהוא היה ראוי להיות בחינת צדיק יסוד עולם^{יד}, שבשביל צדיק אחד נברא העולם ומתקיים העולם (כמ"ש יומא לח, ב). ואחר שקלקל אדם הראשון נעשה יוסף מרובה למדת צדיק יסוד עולם פידוע^{יז}, ומתקן הקלקול של אדם הראשון^{יח}. וכתוב [תהלים צז, יא] אור זרע לצדיק, אור הפך החשך שהוא היצר הרע המושכת את האדם, וכתוב [משלי יג, ט] אור

צדיקים ישמח, שהצדיק שזוכה לאור זוכה על ידי האור לישר הלב להוריק הרע מלב פסיל לשמאלו, וזוכה לשמחה דכתיב [תהלים שם] לישרי לב שמחה יי.

וזהו ויהי מקץ וגו', שנתברר יוסף שעשה קץ לחשך שנעקר יצר הרע מלבבו.

ולכן בפרשה זו נזכר שעשה יוסף לאחיו סעודת שבת כמו שנאמר [בראשית מג, טז] והכן ואין והכן אלא שבת (כמ"ש בבראשית רבה צב, ד), וכתוב [שם, לד] וישתו וישפרו עמו, דהסעודה היה לכו לחמו בלחמי [משלי ט, ה] נהמא דאורייתא דבכתב והיין היה פעין מה שנאמר [שם] שתו ביין מסכתי יינא דאורייתא דבעל פה (כמ"ש זוה"ק עקב ח"ג רעא, ב ברעיא מהימנא^{יח}), וכן נדרש [בראשית רבה טו, ג] 'תירוש' זה אגדה ואיתא בספרי (עקב פסוק ולדבקה יג) רצונך שתפיר מי שאמר והיה העולם למוד אגדה וכו'. וזה הופיע להם יוסף באותה

קרא אתמר, קץ שם לחשך, דא איהו קץ דשמאלא דאיהו שאט בעלמא ושאט לעילא וקיימא קמי קב"ה ואסטי וקטריג על עלמא והא אתמר. ולכל תכלית הוא חוקר, דהא כל עובדיו לאו אינון לטב אלא לשיצאה תדיר ולמעבד כליה בעלמא". נ. ראה לעיל הערה ב. נא. ראה צדקת הצדיק אות רכא: "השכחה הוא התחלת הרע, שהדמיונות ומחשבות זרות משכיחים מן המוח ולב מחשבות אלהותו יתברך ותורתו ואהבתו ויראתו". נב. וראה באור החיים שם. נג. ראה לעיל הערה כה. נד. ראה מדרש תהלים מזמור לד: "את הכל עשה יפה בעתו (קהלת ג, יא) השלושה צדיקים היו יסוד עולם, אדם הראשון ונח ואברהם". ובפרי צדיק תצוה מאמר ה: "בריאית יום הששי שכנגד יסוד שבקדושה, והיינו בריאת אדם הראשון שהוא תכלית מכוון הבריאה, ונאמר (שם ז, כט) אשר עשה האלהים את האדם ישר, והיינו שהוא יהיה צדיק יסוד עולם. ונגד מידה זו שם שדי שאמר לעולמו די (כמ"ש זוה"ק ח"ג יא, ב), והיינו שיש די באלהותו לכל בריה שנגמר תכלית מכוון הבריאה ליקח מהם ההכרה באלהותו יתברך. ועל זה רמזו (סנהדרין לח, ב) דאדם הראשון מושך בערלתו היה, והיינו שנברא מהול, ועל ידי הקלקול נתהוו מסך הערלה וההסתר בכל הדורות עד שנצרך להתעצם בנפשו להעביר את מסך הערלה ועל ידי זה יהיה בא לתכלית מכוון הקדושה בחינת צדיק יסוד עולם". נה. זוה"ק ח"ג שב, א. נו. ראה של"ה מסכת פסחים דרוש ו ובמגלה עמוקות אופן קע"ו. נז. וראה תענית טו, א: "לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה צדיקים לאורה וישירים לשמחה, צדיקים לאורה דכתיב (תהלים צז, יא) אור זרוע לצדיק ולישרים שמחה דכתיב (שם) ולישרי לב שמחה". נח. "אדהכי סבא אזדמן לגביה ואמר, רעיא מהימנא, תקין פתורא למאריך ליה ולמטרוניתא מכל מיני עדונין, לקיימא ביה זה השלחן אשר לפני ה' (יחזקאל מא, כב), והא עד כען כולו מתענגי מפתורא דמלכא, הדא הוא

סְעוּדָה שֶׁהִיא סְעוּדַת שַׁבַּת שְׁחֲרִית שֶׁעָשָׂה לָהֶם ט', וּבְסְעוּדַת שְׁחֲרִית אוֹמְרִים [זמר האר"י ז"ל] וּבְחֻמְרָא טָבָא דְבִיָּה תַּחְדִּי נַפְשָׁא, שְׂיָכוּלִים לְזָכוּת עַל יְדוֹ לְיִשְׂרָאֵל לֵב שְׂמֵחָה.

וְכֵן יֵזֶן נִרְמָז בְּפֶסוּק [בראשית א, ב] 'וַחֲשָׁף' (כמ"ש בבראשית רבה ב, ד) שֶׁהָחֲשִׁיכָה עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵלִים, שֶׁהֵם רָצוּ לְהַטִּיל בְּיִשְׂרָאֵל זִהְמַת הַנֶּחֱשׁ, וְהַחֲשִׁמוֹנָאִים נִצְחוּם סא. וְעַל פִּי רֹב שַׁבַּת זֶה בְּחֻמְרָא, וּבְכָר אֲמַרְנוּ סב שְׁנֹרוֹת חֲנֻכָּה רוֹמְזִין עַל אוֹר תּוֹרָה שֶׁבַע פֶּה שֶׁהוּא הַפֶּה הַחֲשָׁף. וּכְתִיב אוֹר זֶרַע לְצִדִּיק, שֶׁעַל יְדֵי שְׂזוּכִין לְבַחֲנֵינָת צִדִּיק זוֹכִין לְאוֹר הָרָאשׁוֹן סג שְׁנֻגְנָז לְעַמְלֵי תּוֹרָה שֶׁבַע פֶּה (כמ"ש מדרש תנחומא נח ג) טד. וְעַל יְדֵי שַׁבַּת זוֹכִין גַּם כֵּן לְהוֹרִיק הָרַע מִלֵּב כֶּסֶל כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּמִכְלִילָתָא [בשלח ויסע ו] עַל

פֶּסוּק [ישעיה נז, ב] שְׂמַר שַׁבַּת מִחֻלָּל וְשִׁמְר יְדוֹ מִעֲשׂוֹת כָּל רָע שֶׁהִמְשִׁימָר שַׁבַּת מִרְחָק מִן הָעֲבָרָה, וּבְפֶרִי עֵץ חַיִּים [שער השבת פרק א] הַלְשׁוֹן שְׁנֻצוֹל מִקְטְרוּג יֵצֵר הָרַע, וּכְתִיב [ישעיה שם] 'מִעֲשׂוֹת כָּל רָע' דִּיקָא שְׂמַרְמָז עַל פֶּגַם זֶה שֶׁנִּקְרָא רָע כְּפִדּוּעַ [זוה"ק ח"א ריט, ב], וְעַל יְדֵי שַׁבַּת זוֹכִין לְתַקֵּן זֶה:

וַיִּשְׁלַח פֶּרְעָה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן חֲבוֹר [מא, יד]. בְּדֹהַר הַקְדוּשׁ [בפרשה ח"א קצד, ב] אֵיתָא עַל זֶה, רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתַח רוֹצֵה ה' אֶת יִרְאֵיו וְגו' [תהלים קמו, יא] אֶת יִרְאֵיו כְּתִיב וְלֹא בִירְאֵיו, כְּמֵאן דְּרַעֲי בְּרַעוּתִיהָ לְאַחֲרָא וְאַתְרַעֲי לִיהָ לְאַתְפִּיּסָא בְּהִדְיָה וְכו', כְּגֻנָּא דָּא יוֹסֵף הָוָה עֲצִיב בְּעֲצִיבוֹ דְּרוּחָא דְּהָוָה אֲסִיר תַּמָּן כִּיּוֹן דְּשִׁדָּר

דְּכְתִיב (משלי ט, ה) לֹכוּ לַחֲמוּ בְּלַחֲמִי, וְדָא נִהְמָא דְּאוּרִייתָא דְּבַכְתָּב, וַיִּנָּא דְּאוּרִייתָא דְּבַעַל פֶּה, וְתַמָּן כְּמָה מִטְעָמִים מִינֵי טַעְמֵי תּוֹרָה דְּמַתִּיקִין מִכָּל מֵאכְלִין וְעִדּוּנִין דְּעַלְמָא וְדְּמַלְכָּא. טז. רָאָה בְּרַאשִׁית מִג, טז: "וַיֹּאמֶר לְאִשְׁרָאֵל עַל בֵּיתוֹ הַבָּא אֶת הָאֲנָשִׁים הַבֵּיתָה וְטַבַּח טַבַּח וְהָכֵן כִּי אֵיתִי יֵאָכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִהָרִים", וּבִרְשִׁי שֵׁם: "זֶה מִתּוֹרֵגם בְּשִׁירוֹתָא, שֶׁהוּא לְשׁוֹן סְעוּדָה רִאשׁוֹנָה וְכו', אֲבָל כָּל תְּרֻגוֹם שֶׁל צִהָרִים טִיהָרָא. ס. רָאָה לְעִיל הָעֵרָה כו. סא. וְרָאָה פְּרִי צִדִּיק לַחֲנוּכָה מֵאֲמָר א בְּאִרְיוֹת. סב. רָאָה פְּרִי צִדִּיק שֵׁם מֵאֲמָר ב וְעוֹד. סג. וְרָאָה זוה"ק ח"א לא, ב: "אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, אוֹר דְּבִרָא קב"ה בְּעוֹבָדָא דְּבִרָאשִׁית הוּא סְלִיק נְהוּרִיָּה מְסִיפִי עַלְמָא עַד סִיפִי עַלְמָא וְאַתְגִּנִּיז, מֵאִי טַעְמָא אֲתַגְנִיז בְּגִין דְּלֹא יִתְהַנּוֹן מִנִּיהָ חִיבִי עַלְמָא, וְעַלְמִין לֹא יִתְהַנּוֹן בְּגִינִיהוֹן, וְהוּא טַמִּיר לְצִדִּיקָא לְצִדִּיק דִּיקָא, דְּכְתִיב (תהלים צז, יא) אוֹר זָרוּעַ לְצִדִּיק וְלִישְׁרֵי לֵב שְׂמֵחָה. סד. וְרָאָה פְּרִי צִדִּיק לַחֲנוּכָה מֵאֲמָר א: "וְהִנֵּה חֲנוּכָה חַל תַּמִּיד סוֹמוֹךְ לְפִרְשֵׁת וּשְׁבַת שְׂמִדְבָּרָת מִתִּיקוֹן פֶּגַם הַבְּרִית, וְהִינֵי שִׁיבוֹרָר וְעַמֵּךְ כּוֹלֵם צִדִּיקִים (ישעיה ס, כא) וְאוֹר תּוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה הוּא מְטַלָּא דְּעִתִּיקָא וְכו' וְהוּא אוֹר הָרָאשׁוֹן שְׁנֻגְנָז לְצִדִּיקִים כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (חגיגה יב, א) שְׁנֵאֲמַר (בראשית א, ד) וַיִּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַאֲיֵן טוֹב אֲלֹא צִדִּיק שְׁנֵאֲמַר (ישעיה ג, י) אֲמָרוּ צִדִּיק כִּי טוֹב, וְאוֹר הָרָאשׁוֹן נִגְנָז לְעַמְלֵי תּוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ מִדְּרַשׁ תַּנְחוּמָא (נח ג) עַל הַפֶּסוּק (ישעיה ט, א) הָעַם הַהוּלָכִים בַּחֲשֶׁךְ רָאוּ אוֹר גְּדוֹל אוֹר שְׁנֵבְרָא בְּיוֹם רִאשׁוֹן וְכו'. וְזֶה שְׁנֵאֲמַר (זכריה ט, יג) וְעוֹרֵרֵנִי בִּנְיָן עַל בִּנְיָן יוֹן וְהוּא עַל פִּי מֵהָ שְׁנֵאֲמָרוּ בְּזוֹהַר הַקְדוּשׁ (ח"א קפו, א) דְּצִיּוֹן אִיהוּ שְׂכּוּלָלָא וְשִׁפּוּרָא דְּעַלְמָא וְכו', וְהִינֵי מִדַּת צִדִּיק יִסוּד עוֹלָם, וְכְמוֹ שְׂכַתְבוּ בְּסִפְרֵים הַקְדוּשִׁים צִיּוֹן גִּימְטְרִיא יוֹסֵף, וְקִלִּיפַת יוֹן שֶׁהִיא לְהַכְנִיס זוֹהָמָא בְּבוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁאֲמָרְנוּ שְׁגוֹרָר תִּיבַעַל לְטַפְסָר תַּחֲלָה (כמ"ש רש"י שְׁבַת כג, א ד"ה הוּ) הִיא נֶגֶד וְהִפָּךְ מִמִּדַּת צִדִּיק. וְעַל כֵּן הַחֲשִׁמוֹנָאִים שֶׁהִיוּ שׁוֹרֵשׁ תּוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה אֲז, וְהִינֵי שֶׁהִיוּ מְבוֹרְרִין בְּמִדַּת צִדִּיק וְזָכוּ לְאוֹר הָרָאשׁוֹן שְׁנֻגְנָז לְעַמְלֵי תּוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה עַל כֵּן הֵם הַמִּנְצָחִים לְקִלִּיפַת יוֹן."

מֵהַדּוֹרֶת הַגָּה"ה פְּרוֹס הַחֲנוּכָה תִּשְׁפֹּג

פְּרָעָה בְּגִינִיָּה מֵה כְּתִיב וַיִּרְצֶהוּ אֶת־פִּיִּסוֹ לִיָּה וְאֶהְדְּרוּ לִיָּה מִלֵּין דְּחֻדָּה וְכוּ' סה. וְהִינּוּ שְׁמִפְרֶשׁ 'וַיִּרְצֶהוּ' שְׁהִכְנִיסוֹ רְצוֹן בְּלָבוֹ, שְׁנִתְּפִיס מִן הַבּוֹר, כִּיֹּן שְׁשָׁלַח פְּרָעָה לְקָרָא לוֹ יָדַע שְׁיִתְגַּדֵּל עַל יְדֵי זֶה וְרָאָה שְׁהַבּוֹר הָיָה הִכְנָה לְגִדְלָתוֹ וְנִתְרַצָּה מִן הַבּוֹר וְנִתְמַלֵּא רְצוֹן. וְכֵן מִפְּרֶשׁ רוֹצָה ה' אֶת יִרְאֵיו שְׁמִכְנִיס בָּהֶם רְצוֹן שְׁמִפְּיָסִיס.

וְזֶהוּ שְׁנִנְאֵמַר שֶׁם בְּאוֹתוֹ מִזְמֹר [פסוק ב] בּוֹנִה יְרוּשָׁלַם ה' נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנֶס הַרְפָּא לְשִׁבּוּרֵי לֵב וְגו', וְהִינּוּ שְׁאַחַר שְׁיִכְנֶס ה' נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל וְיִכְנֶה יְרוּשָׁלַם אֲזִי הָיָה רוֹפֵא

לְשִׁבּוּרֵי לֵב מֵה שְׁהָיוּ בְּעַצִּיבוֹ דְּרוּחָא וּבְעַצִּיבוֹ דְּלָבָא בְּגִלּוֹת, וְאֲזִי יִתְרַצּוּ, שְׁיִתְגַּדֵּל לָהֶם שְׁהִגְלוֹת הָיָה לְטוֹכָתָם שְׁיִזְכּוּ עַל יְדֵי זֶה לִימּוֹת הַמָּשִׁיחַ וְעוֹלָם הַבָּא, וְעַל זֶה נִנְאֵמַר רוֹצָה ה' אֶת יִרְאֵיו שְׁמִכְנִיס רְצוֹן בְּלָב יִרְאֵיו וּכְפִרוּשׁ הַזֶּהר הַקָּדוֹשׁ דְּאַתְּפִיסוֹ לִיָּה.

וְהִנֵּה אֵיתָא בְּגִמְרָא (בְּרוּכָה ה', א) שְׁלֹשׁ מִתְנֹת טוֹבוֹת נִתְּן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל וְכֵלְן לֹא נִתְּנָן אֲלָא עַל יְדֵי יִסּוּרִין, תּוֹרָה וְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְהָעוֹלָם הַבָּא, וּמִיִּתִּי מִקְרָאֵי. וַיֵּשׁ לְוִמֶר דְּגִלּוֹת מְצָרִים הָיָה הִכְנָה לְתוֹרָה שְׁבִכְתָּב שְׁהָיָה אֲזִי בְּגִלּוֹת בְּמִצְרִים, וְשֶׁם הָיָה

סה. ז"ל הַזֶּה"ק: "וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיִּרְצֶהוּ מִן הַבּוֹר וְגו'" (בְּרַאשִׁית מֵא, יד), רַבִּי אַבָּא פִּתְחָא וְאָמַר רוֹצָה ה' אֶת יִרְאֵיו אֶת הַמִּיִּחְלִים לְחַסְדּוֹ (תְּהִלִּים קמ"א), כִּמְה קב"ה אֶתְרַעֵי בְּהוּ בְּצִדִּיקָא וְכוּ'. לַמִּיִּחְלִים לְחַסְדּוֹ, מֵאֵן אֵינּוֹן מִיִּחְלִים לְחַסְדּוֹ, הוּא אֵימָא (הוּא אוֹמֵר - מִתּוֹק מִדְּבַשׁ) אֵינּוֹן דְּמִשְׁתַּדְּלִי בְּאוֹרֵיִתָא בְּלִילִיא וְאַשְׁתַּתְּפוּ בְּהַדִּי שְׁכִינְתָא, וְכַד אֶתִּי צִפְרָא אֵינּוֹן מִחְכָּאֵן לְחַסְדּוֹ, וְהָא אוֹקְמוּהָ, בּוֹזְמָא דְּבַר נֶשׁ אֶשְׁתַּדֵּל בְּאוֹרֵיִתָא בְּלִילִיא חוּטָא דְּחַסְדָּא אֶתְמַשִּׁיךְ עֲלֵיהָ בִּימְמָא, כְּדִכְתִּיב (שִׁם מֵב, ט) יוֹמָם יִצּוֹה ה' חֲסִדּוֹ וּבְלִילָה שִׁירָה עֲמִי, מֵאִי טַעֲמָא יוֹמָם יִצּוֹה ה' חֲסִדּוֹ, מִשּׁוּם דְּבִלְיָה שִׁירָה עֲמִי, וּבִגִּין כֵּךְ רוֹצָה ה' אֶת יִרְאֵיו כְּתִיב וְלֹא בִירָאִי, כִּמְאֵן דְּרַעֵי בְּרַעוּתִיהָ לֹאֲחָרָא וְאַתְרַעֵי לִיָּה לֹאֲתַפְיִיסָא בְּהַדִּיהָ, וּבִגִּין כֵּךְ רוֹצָה ה' אֶת יִרְאֵיו וְלֹא בִירָאִי. כְּגוֹנָא דָּא יוֹסֵף הוּא עֲצִיב בְּעַצִּיבוֹ דְּרוּחָא בְּעַצִּיבוֹ דְּלָבָא, דְּהוּא אֶסִּיר תַּמּוֹן, כִּיֹּן דְּשַׁדֵּר פְּרָעָה בְּגִינִיָּה מֵה כְּתִיב 'וַיִּרְצֶהוּ' (הוּא לְשׁוֹן רִיצּוֹ וּפִיּוֹס) אֶת־פִּיִּסוֹ לִיָּה (פִּיִּסוֹ אוֹתוֹ עַל שְׁנִאֶסֶר בְּבֵית הַסּוּהָר כִּמְה שְׁנִים בְּלֹא שׁוּם חֲטָא) וְאַהְדְּרוּ לִיָּה מִלֵּין דְּחֻדּוֹה מִלֵּין לְמַחְדֵּי לָבָא, בְּגִין דְּהוּא עֲצִיב מִן בִּירָא. תָּא חֲזִי בְּקִדְמִיתָא נִפְל בְּבִירָא (בְּתַחֲלִילָה נִפְל בְּבוֹר כְּמוֹ שְׁכַתּוּב וַיִּשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ הַבּוֹרָה וּמִשֶּׁם נִמְכַּר לְמִצְרַיִם), בְּבִירָא אֶסְתַּלַּק לְבַתֵּר (וְאַחַר כֵּךְ מִהַבּוֹר עָלָה לְגִדְלָהָ). רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, עַד לֹא אִירַע לְיוֹסֵף הָהוּא עוֹבְדָא לֹא אֶקְרִי צִדִּיק, כִּיֹּן דְּנִטֵּר הָהוּא בְּרִית קִיִּימָא אֶקְרִי צִדִּיק וְהָהוּא דְּרַגָּא דְּבְרִית קִדִּישָׁא אֶתְעַטֵּר בְּהַדִּיהָ, וּמֵאֵן דְּהוּא בְּבוֹר בְּקִדְמִיתָא (וְהַשְׁכִּינָה שְׁהִיִּתָּה בְּבוֹר עִם יוֹסֵף בְּבוֹר) אֶסְתַּלַּק בְּהַדִּיהָ (נִתְעַלְתָּה עִמּוֹ), וְכִתִּיב וַיִּרְצֶהוּ מִן הַבּוֹר, אֶסְתַּלַּק מִן דָּא וְאַתְעַטֵּר בְּבֹאֵר מִיָּם חַיִּים (וְנִתְעַטֵּר בְּשְׁכִינָה הַנִּקְרָאֵת בֹּאֵר מִיָּם חַיִּים). 'וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף' לְקָרָא לְיוֹסֵף מִבְּעֵי לִיָּה, אֲלָא 'וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף' דָּא קב"ה, דְּכִתִּיב (תְּהִלִּים קה, יט) עַד עַתָּה בָּא דְּבִירוֹ אִמְרַת ה' צִרְפַּתְהוּ, עַד עַתָּה בָּא דְּבִירוֹ, הָדָא הוּא דְּכִתִּיב וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף, כְּתִיב הִכָּא וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף, וְכִתִּיב הֵתֵם (וַיִּקְרָא א, א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה". סו. רָאָה בְּפִירוּשׁ הַרַמְ"ז שֶׁם: "וּבִגִּין כֵּךְ רוֹצָה וְגו'", זֶה פִּירוּשׁ לְנִזְכַּר לְעִיל בְּכַפַּל אֶתְרַעֵי, וְהַכּוּנָה שְׁמִשְׁפִּיעַ בְּהֵם אוֹר רְצוֹנוֹ הָעֲלִיוֹן, וְהַמְשִׁילוֹ לְאָדָם הַמְרַצָּה אֶת חֲבִירוֹ שֶׁהוּא מְרוֹצָה לוֹ עַד שְׁעוֹשָׁה רְצוֹנוֹ כְּשֶׁל עֲצָמוֹ. וְלִפִּי זֶה מִלַּת רוֹצָה הִיא יוֹצֵאת, וְעַל דֶּרֶךְ שְׁמַבִּיא הַשְּׂרָשִׁים (עֵרֶךְ רִצָּה) מִשֶּׁם הַרְבִּינוּ יוֹנָה פֶּסוּק וְאוֹר פִּנִּיךְ כִּי רִצִּיתָם (תְּהִלִּים מד, ד) עֵינִי עֲלֵיו, וְכֵן בְּכָאֵן רוֹצָה ה' שְׁמַמְשִׁיךְ זִיו קְדוּשַׁת רְצוֹנוֹ עֲלֵיהֶם דְּהִיִּינוּ שְׁעוֹשָׁה אוֹתָם מוֹשְׁפִיעִים וּמִלֵּאִים מְאוּר רְצוֹנוֹ. וְדוֹגְמַת כֵּן הִיָּה לְיוֹסֵף שְׁטַרְח בְּכַחוֹ לְבַר בִּירוּרִים בְּנִקּוּדַת עֲרוֹת הָאֶרֶץ הוּא הַבּוֹר, וְזִכָּה שְׁהוֹשַׁפֵּעַ עֲלָיו מִסּוּד נּוֹצֵר חֲסֵד לְאַלְפִים וְנִתְעַלָּה לְדַעַת הַקָּדוֹשׁ, וְזִכָּה לְהִיּוֹת שְׁלִיט עַל הָאֶרֶץ הָעֲלִיוֹנָה, וְאֲזִי שְׁמַח עַל נִפְלִיתוֹ בְּבוֹר בְּתַחֲלִילָה, וְזֶהוּ וַיִּרְצֶהוּ מִן הַבּוֹר, שְׁהִרְצֶהוּ

מִתֵּן תּוֹרָה סָטָן. וְגִלּוֹת בְּכָל יוֹנוֹ הִיא הַכֹּהֵן
לְתוֹרָה שְׂבַעֲלָה פֶה שֶׁהִיא קִדְשַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
וְכִמּוֹ שְׂאֵמְרָנוּ שְׂעָרָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל^א הִיא
שֶׁרֶשׁ תּוֹרָה שְׂבַעֲלָה פֶה (וּנְתַבָּא חֲנוּכָה מֵאִמֶּר
כֹּה ע"א), וְעַקֵּר הַתַּפְשֻׁטוֹת תּוֹרָה שְׂבַעֲלָה פֶה זָכוּ
בְּכָבֵד כִּמּוֹ שְׂאֵמְרוֹ (סוֹכָה כ, א וּנְתַבָּא שֵׁם), וְכֵן
חֻכְמַת יוֹן שֶׁהִיא הַפְּלִסּוֹפִיָּא שֶׁהוֹצִיאוּ מִלִּבָּם
הִיא בְּזָה לְעֻמַּת זֶה בְּקִלְפָּה נִגְדָּה קִדְשַׁת תּוֹרָה

בְּזָה לְעֻמַּת זֶה חֻכְמַת מִצְרַיִם, שֶׁהִיא עַל יְדֵי
כְּשׁוּף וְכִמּוֹ שְׂאֵמְרוֹ (מִנְחוֹת פה, א) תִּבְּנִי אֶתְּהָ
מִכְנִיס לְעֻפְרִים וּפְרִשׁ רִשׁ"י [ר"ה תבן] כֶּן
מִצְרַיִם שֶׁהִיא מְלָאָה כְּשָׁפִים אֶתְּהָ בָּא לְשֵׁם
לְעֻסָּק בְּכְשָׁפִים, וְכְשׁוּף הוּא בְּזָה לְעֻמַּת זֶה
נִגְדָּה תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁגַּם הַכְּשׁוּף חֻכְמָה
מִקְבֻלָּת וְעַל יְדֵי כַחֲוֹת הַטְּמָאָה ס"י. וְעַל יְדֵי
גִלּוֹת מִצְרַיִם זָכוּ לְהִכְרוֹשׁ גְּדוֹל ס"ח שֶׁהוּא

וּשְׁמֻחוֹהוּ עַל טְרַחוּתוֹ שֶׁהָיוּ לוֹ מִן הַבּוֹר. בַּעֲצִיבוֹ דְרוּחָא - שְׁתִּים הָיוּ סְבוֹת עֲצָבוֹ וּשְׁתִּיהֶן מִבּוֹאֲרוֹת
בְּמָה שְׂאֵמֶר דְּהוּא אֶסִּיר תִּמְנָן, דְּהֵיִינוּ אַחַת שְׁהוּא חֲשַׁב שִׁיצָא שְׁתֵּי שְׁנִים קוּדָם וְאֶרֶךְ זְמַן מֵאִסְרוֹ,
וְהַשְׁנִיָּה אֶסִּיר שְׁמָה בְּבֵית פּוֹטִיפֶר שְׁמִדִּי יוֹם בְּיוֹמוֹ הִיתָה אוֹתָהּ הַמְרַשְׁעָה מִתְחַזְּקָה לְפִתּוֹתוֹ, וְכִמּוֹ
שְׂאֵמְרוֹ ר"ז"ל (בְּרַאשִׁית רַבָּה פו, ה), וְזֶה הִיָּה עֲצָב רוּחוֹ בְּפִנְיָמִיתוֹ וּשְׁלֵב לָבוֹ הִיָּה עַל עֵינָיו הַמֵּאִסֵּר. מֵה
כְּתִיב וִירִיצוּהוּ, מִפְּרִשׁ לִיָּה לְשׁוֹן רִצּוֹן, אִף עַל פִּי שְׁלִפִּי הַדְּקוּק שׁוֹרְשׁוֹ רוּץ וְהוּא לְשׁוֹן רִיצָה, אֵל
תִּתְּמָה, כִּי וְדָאִי שְׁנֵי שׁוֹרְשֵׁים הֵם כִּמּוֹ שְׁמִצִּינוּ (תְּהִלִּים נ, יח) אִם רִאִית גִּבּוֹ וְתִרְצֵן עִמּוֹ שְׁשׁוֹרְשׁוֹ רִצָּה
וּמִכֹּחַ מִקּוֹם מִתְבָּאֵר מִשׁוֹרֶשׁ רוּץ". ס"ז. רֹאֵה פְּרִי צִדִּיק אַחֲרֵי מֵאִמֶּר ה': "שֶׁכֵּן בְּגִלּוֹת מִצְרַיִם הִיָּה
הַהֲכֵנָה לְמִתֵּן תּוֹרָה שֶׁאֵז הִיָּה הַדְּבָרִי תּוֹרָה שֶׁם בְּגִלּוֹת, שֶׁאֵז הִיָּה כֹל חֻכְמַת מִצְרַיִם, רַק שְׁחֻכְמַת
מִצְרַיִם הוּא חֻכְמָה שְׂאֵסְרָה הַתּוֹרָה וְהִיא כִישׁוּף, מִכֹּחַ מִקּוֹם זֶה לְעוֹמֶת זֶה הִיָּה שֶׁם בְּגִלּוֹת הַדְּבָרִי
תּוֹרָה שֶׁהִיא מִן הַשָּׁמַיִם". וְרֹאֵה אוֹר זֶרוע לְצִדִּיק אוֹת ג': "דְּעֵינִן מִצְרַיִם כּוֹלָה כְּשָׁפִים כִּמּוֹ שְׂאֵמְרוֹ ז"ל
(מִנְחוֹת פה, א), וְהֵיִינוּ כִּמּוֹ שְׂאֵמְרוֹ ז"ל (חֻלִּין ז, ב) דְּכְשָׁפִים מְכַחֲשִׁים פְּמִלִּיא שֶׁל מַעֲלָה. וְהוּא כִּמּוֹ
שְׁשֻׁמְעֵתִי עַל פִּסּוֹק (תְּהִלִּים סח, יב) ה' יִתֵּן אוֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רַב, כִּי כִשֶּׁה יִתְבָּרַךְ מַחֲדָשׁ דְּבַר
בְּעוֹלָם הוּא מִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הַנִּבְרָאִים בְּכָל אֶחָד לְפִי דְרָכּוֹ, וְכִשֶּׁה יִתְבָּרַךְ רִצָּה לְחַדֵּשׁ דְּבַר זֶה שִׁיָּהִי
מִמְשָׁלָה לְתַחֲתוֹנִים כְּבִיכּוֹל בְּפִמְלִיא שֶׁל מַעֲלָה נִתְפַּשֵּׁט מִדְּרִיגַת הַכְּשָׁפִים בְּמִצְרַיִם שֶׁהֵם הַהִיפֵךְ מִן
הַתּוֹרָה כִּנ"ל". וְרֹאֵה פְּרִי צִדִּיק לְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ כְּסֻלּוֹ מֵאִמֶּר ו'. ס"ח. בְּרַאשִׁית טו, יג-יד: "וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם
יָדוּעַ תִּדְעֵ כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרַעְךָ בָּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעֵינֵינוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הָגוֹי אֲשֶׁר
יַעֲבֹדוּ דָּן אֲנִכִּי וְאַחֲרָיו כֵּן יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גְּדוֹל" ס"ט. רֹאֵה פְּרִי צִדִּיק חִי שְׂרָה מֵאִמֶּר ו': "וּבְמִצְרַיִם הִיָּה
בְּגִלּוֹת כֹּל הַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, וְעַל זֶה נֹאמַר וְאַחֲרָיו כֵּן יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גְּדוֹל, וְהֵיִינוּ כְּשִׁיּוֹצִיָּאוֹ מֵהֶם כֹּל הַחַיּוֹת
וְהַקְּדוּשָׁה שֶׁעֲשָׂאוֹהָ מִמְצוּדָה שְׁאִין בֶּה דָּגָן כְּמִצּוֹלָה שְׁאִין בֶּה דָּגִים כִּמּוֹ שְׂאֵמְרוֹ (בְּרַכּוֹת ט, ב) וְכִי וְעַל
יְדֵי כֵּן זָכוּ לְמִתֵּן תּוֹרָה וְזֶה הַרְכּוּשׁ גְּדוֹל". וּבְפְרִי צִדִּיק תּוֹלָדוֹת מֵאִמֶּר א': "הַרְכּוּשׁ גְּדוֹל שְׁזִיכָה אַבְרָהָם
אֲבִינוֹ ע"ה לִזְרַעוֹ שִׁיּוֹכּוֹ עַל יְדֵי יִצְאֵת מִצְרַיִם לְמִתֵּן תּוֹרָה, וְכִמּוֹ שְׂאֵמֶר (בְּרַאשִׁית טו, יד) בְּהוֹצִיאָךְ אֶת
הָעָם מִמִּצְרַיִם וּגו'". וְרֹאֵה שְׁפָתֵי כֹהֵן טו, יד: "וְאַחֲרָיו כֵּן יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גְּדוֹל (בְּרַאשִׁית שֵׁם) הַבְּטִיחוֹ הַקֵּב"ה
שִׁיקְבִּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה שֶׁהִיא רִכּוּשׁ גְּדוֹל שְׁאִין לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, וְכֵן 'יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ' גִּימָטְרִיא 'זוֹ הַתּוֹרָה',
שְׁאִי אֲפֻשֶׁר שֶׁהַקֵּב"ה מְבַטֵּחַ לְאַבְרָהָם עַל הַהִבְטָחוֹת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא רִכּוּשׁ כְּמִשְׁמַעוֹ אֲלֵא עַל
הַתּוֹרָה שֶׁהִיא עֵיקַר הַכֹּל. וְאִמֶּר בְּרִכּוּשׁ כְּלוֹמֵר שִׁיָּהִיו פְּנוּיִם לְלִמּוּד בַּתּוֹרָה וְכֵן יִזְכּוּ לִשְׂכַר גְּדוֹל".
ע. נִדְרִים כב, א: "אִמֶּר רַב אֲדָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אֶלְמֵלָא חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל לֹא נִיתֵן לָהֶם אֲלֵא חֲמִשָּׁה חוֹמְשֵׁי
תּוֹרָה וּסְפָר יְהוֹשֻׁעַ בְּלִבָּד שְׁעִרְכָּה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא, מֵאִי טַעְמָא כִּי בְּרֹב חֻכְמָה רַב כַּעַס (קָהֵל
א, יח)". ע"א. "וְכִכֵּר אִמְרָנוּ שֶׁזֶה שְׂאֵמֶר (נִדְרִים כב, ב) אֶלְמֵלָא חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל לֹא נִיתֵן לָהֶם אֲלֵא
חֲמִישָׁה חוֹמְשֵׁי תּוֹרָה וּסְפָר יְהוֹשֻׁעַ בְּלִבָּד שְׁעִרְכָּה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא, שֶׁהַמְכוּוֹן שֶׁסְפָר יְהוֹשֻׁעַ הוּא
סוּד תּוֹרָה שְׁבַעֲלָה פֶה וְכִי, וְאַלְמֵלָא חֲטָאוּ הָיוּ רוֹאִים אִיךָ הַכֹּל כְּלוֹל בַּחֲמִישָׁה חוֹמְשֵׁי תּוֹרָה דְּלִיכָא

שֶׁבַעל פֶּה עֵבֶר, וְעַל זֶה נִרְמָז יוֹן בַּחֲשָׁף שֶׁהַחֲשִׁיכָה עִינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל (כמ"ש בבראשית רבה ב, ד), וְאֵז דִּיקָא זָכוּ יִשְׂרָאֵל לְהַתְפַּשְּׁטוֹת תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה בְּרוּב דַּעוֹת הַחֲכָמִים שֶׁאֵלוּ וְאֵלוּ דְבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים, וְזֶה הַתְּחִיל אַחֵר יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר שֶׁנֶּהְרַג בְּגִזְרֵה זוֹ ע"י, וְאֵז הַתְּחִיל הַהִתְפַּשְּׁטוֹת בְּרוּב דַּעוֹת (כמ"ש תמורה טו, ב ע"ה).

וְגִלּוֹת הָאֲחֵרוֹן הִכְנָה לְזִכּוֹת לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ

וְעוֹלָם הַבָּא. וְכָתִיב (תהלים צד, יב) אֲשֶׁרִי הִגְבֵּר אֲשֶׁר תִּסְרְנוּ יְהִי וּמִתּוֹרֶתְךָ תִּלְמָדְנוּ, דְּבָר זֶה מִתּוֹרֶתְךָ תִּלְמָדְנוּ קֵל וְחֶמֶר מִשֵּׁן וְעֵין וְכוּ' כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ברכות שם ומדרש רבה פרשה זו צב, א ע"ה). וּמִדִּיק בְּמִדְרָשׁ רַבָּה אֲשֶׁר תִּסְרְנוּ ה' אֵין כְּתִיב כָּאֵין אֵלָא אֲשֶׁר תִּסְרְנוּ יְהִי. וְיֵשׁ לוֹמַר שְׂרוּמָז בְּזֶה עַל פִּי הַיְדוּעַ מִהֲזֵהר הַקְדוּשׁ [ח"ג רלב, א] יו"ד - חֲכָמָה ה' - בִּינָה

מידי דלא רמיזי באורייתא (כמ"ש תענית ט, א), וזהו ערכה של ארץ ישראל שהיא מקום השכינה, וערכה היינו חלק כל אחד מִישראל בתורה שבעל פה שהוא ארץ בחינת כנסת ישראל. ואף דספר יהושע רק שמות עיירות צפונים בו הסודות משרשי תורה שבעל פה שהוא ספר ראשון אחר תורת משה". **עב.** ראה פרי צדיק וארא מאמר ח: "והנה גלות מצרים היה הכנה לתורה שבכתב שהגיע זמנה להגלות, וכנגד זה היה חכמת מצרים שהיה בכישוף והתגלות מצד הקליפות בזה לעומת זה, ונצרכו להיות בגלות מצרים להוציא הניצוצין קדישין השייכים לתורה שבכתב, ועל זה נאמר (בראשית טו, יד) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול הרכוש גדול דקדושה. ובגלות בבל שהיו אז עוד נביאים אחרונים יחזקאל חגי זכריה ומלאכי ודניאל ובעלי רוח הקודש, והיה אז בזה לעומת זה חרטומים ופותרי חלומות ומודיעים עתידות מצד הקליפה. ואחר כך שפסקה הנבואה והגיע זמן התגלות תורה שבעל פה וכמו שאמרו בסדר עולם זוטא 'מכאן ואילך הט אונן ושמע דברי חכמים', והיינו חכמים המחדשים בשכלם בתורה שבעל פה, דאף שהוא גם כן דברי אלהים חיים מכל מקום מופיע בלבם של חכמי ישראל, אז התחילה חכמת יונית על ידי ארסטו שכפרו בכישוף והתגלות וסמכו על שכלם והבנתם הגרועה להכחיש דברי אלהים חיים התורה שבעל פה, ואז היה התורה שבעל פה בגלות, עד שהוציאו הניצוצין קדישין ואז התפשטה התורה שבעל פה (ונתבאר חנוכה מאמר א)". וראה עוד פרי צדיק לחנוכה מאמר ב. **עג.** ראה לעיל הערה כו. **עד.** ראה פרי צדיק לחנוכה מאמר ג ובהערות שם. **עה.** "תנן התם משמת יוסף בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכולות, איש שהכל בו. ואמר רב יהודה אמר שמואל כל אשכולות שעמדו להן לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר היו למדין תורה כמשה רבינו, מכאן ואילך לא היו למדין תורה כמשה רבינו וכו'. במתניתא תנא כל אשכולות שעמדו לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר איש צרידה לא היה בהם שום דופי מכאן ואילך היה בהן שום דופי וכו', אמר רב יוסף דופי של סמיכה קטני (דעד יוסף בן יועזר לא נחלקו בסמיכה ולא בשום דבר שעדיין לא נתמעט הלב ולהכי נקט סמיכה דהיא היתה מחלוקת ראשונה שנחלקו בו חכמים מעולם ומיוסף בן יועזר ואילך היה בהן דופי של סמיכה שנחלקו בסמיכת שלמים ביום טוב כדאמרין בחגיגה (טז, א) שמאי אומר לסמוך והלל אומר שלא לסמוך - רש"י), והא יוסף בן יועזר גופיה מפיליג פליג בסמיכה, כי איפליג בה בסוף שניה דבצר ליבאר (שנתמעט הלב בסוף שנותיו נשתכחו)". **עו.** ז"ל המדרש: "ואל שדי יתן לכם רחמים (בראשית מג, יד) וכו', אשרי הגבר אשר תיסרנו יְהִי (תהלים צד, יב) וכו', אמר רבי יודן כתיב (שמות כא, כז) ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו ומה הללו שאינן בכל גופו של אדם אלא באחד מאבריו אמרה תורה לחפשי ישלחנו מי שיסורים באים עליו שהן בכל גופו של אדם על אחת כמה וכמה. רבי פנחס בשם רבי הושעיא אמר אשרי הגבר אשר תיסרנו ה' אין כתיב כאן אלא אשר תיסרנו יְהִי, כזה שהוא נדון לפני הדיין צועק ומצטער ואומר יְהִי די די".

עלמא דאחיע"י, והיננו שעל ידי היסורין זוכין לעלמא דאחי, שנה תכלית טובת יסורי הגלות לזכות לימות המשיח ועולם הבא.

והשליש מתנות טובות הם כנגד שלש קדשות שבת, שהם קדשת שלשת הסעודות שנגזשו בחקל תפוחין ועתיקא קדישא וזעיר אנפין ע"י. 'חקל תפוחין' בחינת כנסת ישראל מלכות פה תורה שבבעל פה ע"י והיא ערפה של ארץ ישראל כאמור. וזעיר אנפין' הינו תורה כמו שאמרו (זוה"ק ח"ב ס, א) קודשא בריך הוא תורה איקרי ואין תורה אלא קודשא בריך הוא. ועלמא דאחי בינה כולל כל שלש ראשונות, דחקמה ובינה תרין רעין דלא מתפרשן (זוה"ק ח"ג ד, א), וכתיב [משלי ב, י] כי תבוא חכמה בלבך ודעת לנפשך ינעם, שעל ידי חבור חכמה ובינה מוחא ולבא זוכין לדעת, שהיא בחינת התגלות

מפנימיות הפת"ר, וזהו 'עתיקא קדישא' שנגזש בזהר הקדוש (שם פח, ב) סעודת יום שבת דעתיקא פ"א. וברעיא מהימנא (שם צב, א) נחשבו שלש קדשות שבת פ"ב שבת דיומא שבת דליליא - והיננו זעיר אנפין וחקל תפוחין, וכנגד עתיקא חשב שבת עלאה שהוא בינה, והוא מטעם דהכל אחד דבינה כולל כל השלוש ראשונות פ"ב. והשליש מתנות טובות הם מהימנותא שלימתא, וכמו שאמרו בזהר הקדוש (שם פח) דהא בהא תליא מהימנותא דלעילא בעתיקא קדישא ובזעיר אנפין ובחקלא דתפוחין פ"ד, ובחינת כנסת ישראל 'איהי אמונה' כידוע פ"ה. וזהו שגאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו ייה שנה תכלית היסורין לזכות לבחינת עולם הבא שהוא בינה פ"ה, ועל פן נזכר שם זה שכולל חכמה ובינה וכולל כל שלש ראשונות פנ"ל.

עז. זוה"ק ח"ב קטו, ב; תיקו"ז תיקון כד סט, ב. **עח.** ראה זוה"ק ח"ב פח, א: "והאי יומא מליא רישיה דזעיר אנפין מטלא דנחית מעתיקא קדישא סתימא דכולא ואטיל לחקלא דתפוחין קדישין תלת זמני מכד עייל שבתא בגין דיתברכון כולוהו כחדא. ועל דא בעי בר נש לאתענגא תלת זמנין אליו, דהא בהא תליא מהימנותא דלעילא, בעתיקא קדישא ובזעיר אנפין ובחקלא דתפוחין", וראה שם בהמשך מאמר הזוה"ק באריכות. ובפרי עץ חיים שער השבת פרק יח: "סדר שלש סעודות, הראשונה היא של לילה נגד חקל תפוחין קדישין שהיא המלכות. וסעודת הבוקר היא סעודת עתיקא קדישא. והשלישית היא סעודת זעיר אנפין". **עט.** כמו שאמרו בהקדמת תיקו"ז בפתח אליהו. **פ.** ראה עץ חיים שער כג פרק ח ובפרדס רמונים שער ג פרק ח. **פא.** ז"ל הזוה"ק: "אמר רבי אלעזר לאבוי, אליו סעודתי היך מתתקנו, אמר ליה ליליא דשבתא וכו' ביה בליליא מתברכא מטרוניתא וכלוה חקל תפוחין ומתברכא פתוריה דבר נש וכו'. ביומא דשבתא בסעודתא תניינא כתיב (ישעיה נח, יד) אז תתענג על ה' על הוי"ה ודאי, דההיא שעתא אתגליא עתיקא קדישא, וכולוהו עלמין בחדוותא ושלימו, וחדוותא דעתיקא עבדינו, וסעודתא דיליה היא ודאי. בסעודתא תליתא דשבתא כתיב (ישעיה נח, יד) והאכלתיו נחלת יעקב אביך, דא היא סעודתא דזעיר אנפין דהוי בשלימותא". **פב.** "תלת דריגין אינון, וכולוהו אקרון שבת, שבת עלאה, שבת דיומא, שבת דליליא, וכולוהו חד, ואקרי כולא שבת, וכל חד כד איהו שלטא, נטיל לחברוי וזמין לון בהדיה בההוא שולטנו דיליה, וכד האי אתי לעלמא, כלוהו אתיין וזמנין בהדיה. כד אתי ליליא זמין בהדיה לשבת דיממא, וזמין ליה בהיכליה ואתמטר בהדיה, כיון דהאי אתיא שבת עלאה אתמשך עליה וכולוהו גניזין בהיכלא דליליא וכו'". **פג.** ונתבאר עוד בפרי צדיק ויגש מאמר ז ועוד. **פד.** ראה לעיל הערה עח. **פה.** זוה"ק ח"ג רל, א. **פו.** ראה הערה עז.

ואז הרופא לשבוירי לב וגו', שיתרפאו מעציבו דלכא שפיריו שהכל היה לטובה, וכמו ביוסף דכתיב ויריצהו מן הבור שנתמלא רצון מן הבור.

וכתיב [תהלים קמו, יא] רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו. וזה נדרש בפרט על יוסף שהיה מיחל לחסד ה' וכמו שדרשו בבראשית רבה (ריש פרשה זו) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו [תהלים מ, ה] זה יוסף פו. ומפרש הזהר הקדוש ויריצהו מן הבור על ה' יתברך שפיסו ומלאו רצון, וכמו שאמרו בזהר הקדוש אחר כך [שם] וישלח פרעה ויקרא את יוסף [בראשית מא, יד] לקרא ליוסף מבעי ליה, אלא ויקרא את יוסף דא קודשא בריך הוא וכו', כתיב הכא ויקרא את יוסף וכתוב ה' [ויקרא א, א] ויקרא אל משה, והינו מדלא כתיב מאן קרא קאי על קודשא בריך הוא שנה היה מה' יתברך שקראוהו, ועל ידי זה ויריצהו שנתמלא רצון ופיוס מעציבו דלכא דהנה אסיר בבור פח:

והנה איתא בזהר הקדוש (נח ח"א ס, א) ויקרא את שמו נח [בראשית ה, כט] וכתוב [שם כה, כו] ויקרא שמו יעקב, וזהו דרגא אחרא (וכאן אצל נח הוא מדרגת המלכות נקראת את), כמה דאת אמר (ישעיה ו, א) ואראה את ה', ואראה ה' לא כתיב, אלא את ה', אופ הכא ויקרא שמו יעקב, דרגא דיליה קב"ה ממש קרי ליה יעקב, אבל הכא את, לאכללא שכינתא. צ. ראה שערי אורה שער חמישי. צא. ז"ל הוזה"ק שם: "על דא אלה תולדות יעקב יוסף וגו' (בראשית לו, יב) ואתמר, והוא נער (שם) בגין דלא מתפרשין לעלמין צדיק וצדק כחדא אינון, כמה דאיהי אתקריאת בשמא דדכורא הכי נמי אתקרי איהו בשמא דילה, דכתיב והוא נער וכו'. אלה תולדות יעקב יוסף, כמה דאתמר דכל דיוקנא דיעקב הוה ביה ביוסף וכל מה דאירע להאי אירע לתריוויהו כחדא אזלי, ודא הוא רזא דאת ו"ו דאזלי תריוויהו כחדא, בגין דאינון רזא חדא ודיוקנא חדא."

ממש קרא ליה יעקב, אכל הכא את לאתכללא שכינתא, עין שם פט. ויש להבין פאן דכתיב ויקרא את יוסף וקאי על ה' יתברך כמו שאמרו בזהר הקדוש אמאי לא כתיב ויקרא אל יוסף או ליוסף כמו שנגמר ויקרא אל משה.

אך הענין על פי מה שאמרו בזהר הקדוש פרשה זו (קצו, א) ובגין כך יוסף דנטר ליה לברית זכה לאתעטרא באתריה וזכה למלכותא דלעילא ומלכותא דלתתא וכו', והינו קודשא בריך הוא ושכינתיה, שזכה לשתי הקדושות. דיעקב אבינו עליו השלום מרפכה לשם הוי"ה^צ, דכתיב (מכיה ז, כ) תתן אמת ליעקב את ו' דדא איקרי אות אמת (כמ"ש זוה"ק ויקרא ח"ג א, ב), ויעקב ויוסף כחדא אינון (זוה"ק ח"א קעו, ב), וכתוב [זכריה ח, יט] והאמת והשלום אהבו דאמת ושלום קשיר דא בדא (זוה"ק ח"ג יב, ב) דיוסף ו' זעירא ו' המלוי וכמו שאמרו בזהר הקדוש (ח"א קפב, ב) ודא הוא רזא דאת ו"ו דאזלי תריוויהו כחדא וכו'. צא. ונהו שאמרו דזכה למלכותא דלעילא, והינו ו' של שם הוי"ה, וזכה למלכותא דלתתא וכמו שאמרו בזהר הקדוש (שם) צדי"ק וצד"ק כחדא אינון וכו', וכמו שאמרו בסתרי תורה (זוה"ק שם פ, א)

פו. ראה לעיל הערה ו. **פח.** וראה עוד במאמר הבא. **פט.** "כתיב (בראשית ה, כט) ויקרא את שמו נח, וכתוב (שם כה, כו) ויקרא שמו יעקב, אמאי לא כתיב את. אלא התם דרגא חדא (שם אצל יעקב דרגת התפארת - מתוק מדבש), והכא דרגא אחרא (וכאן אצל נח הוא מדרגת המלכות נקראת את), כמה דאת אמר (ישעיה ו, א) ואראה את ה', ואראה ה' לא כתיב, אלא את ה', אופ הכא ויקרא שמו יעקב, דרגא דיליה קב"ה ממש קרי ליה יעקב, אבל הכא את, לאכללא שכינתא. צ. ראה שערי אורה שער חמישי. צא. ז"ל הוזה"ק שם: "על דא אלה תולדות יעקב יוסף וגו' (בראשית לו, יב) ואתמר, והוא נער (שם) בגין דלא מתפרשין לעלמין צדיק וצדק כחדא אינון, כמה דאיהי אתקריאת בשמא דדכורא הכי נמי אתקרי איהו בשמא דילה, דכתיב והוא נער וכו'. אלה תולדות יעקב יוסף, כמה דאתמר דכל דיוקנא דיעקב הוה ביה ביוסף וכל מה דאירע להאי אירע לתריוויהו כחדא אזלי, ודא הוא רזא דאת ו"ו דאזלי תריוויהו כחדא, בגין דאינון רזא חדא ודיוקנא חדא."

וְאֵנִי נִתְּנִי לָךְ שְׁכֵם אֶחָד דָּא שְׂכִינְתָא דַּאֲתַחְזִי לִיה הוּאִיל וְאַתְקֵרִי צִדִּיק דְּהָא צִדִּיק לֹא דִיּוּרָה אֶלָּא בְּהִדִּי צִדִּיק צִי.

וְזִהוּ שְׁנַאֲמַר וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף לְאֶכְלָלָא שְׂכִינְתָא, שְׁאֵז נִתְפָּרַר יוֹסֵף וְזָכָה לְמַלְכוּתָא דְלִתְתָּא וּמַלְכוּתָא דְלַעִילָא. וְזִהוּ 'אֶת' דִּיקָא עַל פִּי מַה שְׁאֲמָרוּ בְּזֵהר הַקְדוּשׁ (שם קסד, ב) אֶת קִרְבְּנִי (במדבר כח, ב) רְנָא דְכִנְסִת יִשְׂרָאֵל דְכִתִּיב אֶת אֶת דִּיקָא, וְכִידוּעַ מִהֲזֵהר הַקְדוּשׁ (ח"ב קלה, ב) 'אֶת' דָּא שְׂבֵת דְּמַעְלִי שְׂבֵתָא.

וְזִה עֲנִין שְׁחֹשֵׁב בְּזֵהר חֲדָשׁ (תולדות לה, א) מוֹסָף שְׂבֵת כְּנָגֵד בְּחִינַת יוֹסֵף, וְהִינוּ שְׁהִתְסַפֵּת קֲדָשָׁה דְשְׂבֵת בָּא עַל יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף שְׁמִשְׁפִּיעַ כָּל שְׁלֹשׁ קֳדָשׁוֹת הַשְּׂבֵת בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם רְנָא דְמִהִימְנוּתָא שְׁלִימְתָא כְּאָמֹר:

וַיִּרְצִיּוּהוּ מִן חֲבוּר

וַיִּרְצִיּוּהוּ מִן חֲבוּר (מא, יח). בְּזֵהר הַקְדוּשׁ (בפרשה ח"א קצד, ב) אֵיתָא עַל זֶה רוּצָה ה' אֶת יִרְאִיו כְּתִיב (תהלים קמו, יא) וְלֹא בִירְאִיו, כְּמֵאן דְּרַעֲי בְּרַעוּתִיהָ לְאַחְרָא וְכו', כְּגֻנָּא דָּא יוֹסֵף הָוָה עֲצִיב בְּעֲצִיבוּ דְרוּחָא בְּעֲצִיבוּ דְלִבָּא וְכו', מַה כְּתִיב וַיִּרְצִיּוּהוּ אֲתַפְּסִיו לִיה וְכו' צִי.

הַעֲנִין הוּא, כִּי יוֹסֵף הָיָה בְּבֵית הָאֲסוּרִים עַל יְדֵי הַמַּעֲשֶׂה שְׁאָרַע לוֹ בְּהַנְסִיּוֹן, וְהָיָה עֲצִיב עַל זֶה הַעֲנִין שְׂפָכֵל הַמַּאֲסָר, וְהָיָה נִדְמָה בְּעֵינָיו שֶׁהוּא חֵס וְשְׁלוֹם דְּכָר שְׁאִין לוֹ תְּקוּהָ לְהַתְקִין, כִּידוּעַ מַלְשׁוֹן עֲצִיב, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר [שמואל ב יט, ג] נַעֲצֵב הַמֶּלֶךְ עַל בְּנוֹ שֶׁהוּא עַל דְּכָר שְׁאִין לוֹ תְּקוּהָ, וְעַל כֵּן דְּרָשׁוּ מִזֶּה (בראשית רבה יא, א) עַל פֶּסוּק (משלי י, כב) וְלֹא יוֹסֵף עֲצִיב עֲמָה צִי וְכֵן (בראשית רבה שם כז, ד) עַל פֶּסוּק (בראשית ו, ו) וַיִּתְּעֶצֶב אֶל לְבוֹ שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֶבֶל צִי. וְכֹאֲשֶׁר שָׁלַח לוֹ פָּרְעֹה וְרָאָה שִׁיתְגַּדֵּל עַל יְדֵי זֶה, נַעֲשֶׂה לוֹ פִּיּוֹס מִן הַבּוֹר שִׁיְהִיָּה נִתְקֵן הַכֹּל. וְעַל זֶה אָמַר רוּצָה ה' אֶת יִרְאִיו שֶׁה' יִתְבָּרֵךְ הוּא מַפְיֵס עֲמוֹ בְּזֵה וְהַבּוֹר הָיָה לְטוֹכְתוֹ צִי.

וְלַעִיל מַפְסוּק זֶה (תהלים קמו שם) נֶאֱמַר [שם פסוק ב] בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם ה' נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנֹס, שֶׁהוּא מוֹסֵב עַל פְּרִטֵי נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁבָּר לָפָס בְּקִרְבָּם עַל מַעֲשִׂים כְּאֵלוֹ שֶׁנִּזְדַּמְּן לַפְּגִיָּהם מַה שְׁנִרְאָה לָהֶם שְׁחִלְיָה אֶבֶד סִבְרָם וְתוֹחֲלָתָם מֵה', וְעַל זֶה נֶאֱמַר לְחֻזֵּק לָפָס 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם ה'', שֶׁה' יִתְבָּרֵךְ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם שֶׁהוּא כָּלֵל לְבוֹת נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל צִי שִׁיְהִיָּה מְזֻכָּר. נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנֹס [שם] עַל יְדֵי שִׁיְקִיבָן הַנְּדָחִים מֵאֲרַבְעַת כְּנָפֹת הָאֲרָץ כִּידוּעַ מִרְמָז בְּכִרְכַּת 'תִּקְע' בְּתַבּוֹת

צב. "ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם (בראשית יב, ו), דא בי כנישתא אתר דדיורא דשכינתא תמן, כמה דאת אמר (שם מח, כב) ואני נתתי לך שכם אחד, דא שכינתא דאתחזי ליה הואיל ואתקרי צדיק, דהא צדק לאו דיורה אלא בהדי צדיק, ודא הוא עד מקום שכם". צג. ראה לעיל הערה סה כל לשון הזוה"ק. צד. "כתיב (משלי י, כב) ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה, ברכת ה' היא תעשיר זו השבת וכו', ולא יוסיף עצב עמה זה האבל היך מה דאת אמר (שמואל ב יט, ג) נעצב המלך על בנו". צה. "דאמר רבי יהושע בן לוי שבעה ימים נתאבל הקב"ה על עולמו קודם שלא יבא מבוֹל לעולם, מאי טעמיה ויתעצב אל לבו (בראשית ו, ו) ואין עציבה אלא אבילות היך מה דאת אמר (שמואל ב יט, ג) נעצב המלך על בנו". צו. וראה עוד במאמר הקודם. צז. וראה מאור עינים ובדגל מחנה

בפרשה זו נזכר בראשונה סעודת שבת, דכתיב [בראשית מג, טז] וטבח טבח והכן, ואמרו (בראשית רבה צב, ד) ואין הכן אלא שבת וכו', שפיון שנאספו כל השנים עשר השבטים שהיה גם בנזמין עשה להם יוסף סעודת שבת.

דשבת תכלית מעשה שמים וארץ [תפילת ערבית ליל שבת], שמתחלת הבריאה היה גם יצר הרע כמו שאמרו (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע, ואף קדם הקלוקל היה באדם הראשון כח זה שיוכל הנחש לפתותו ולהכניס בו תאוה, ואחר כך תחלת פתוי הנחש היה באכילה ואחר כך הטיל זוהמא בתוהא^א, ומזה בא הזוהמא באדם הראשון וזרעו, וגם זה נקרא בלשון אכילה כמו שנאמר [משלי ל, כ] אכלה ומחתה וגו'. וסעודת שבת הוא תקון לפגם האכילה, וסעודת שבת נקרא סעודתא דמלכא^א, שהוא פאכילת קרבנות שהוא בקדשה^א, וכמו אכילת תלמיד חכם שדומה המאכילו

יחד מארבע כנפות' השם שהוא ראשי תבות חיל בלע ויקאנו [איוב כ, טז] ונאמר [תהלים שם, ג] הרופא לשבורי לב וגו', שה' יתברך רופא לשבורי לב אלו 'ומחבש' תחבשת סמים 'לעצבותם' לעצבות שלהם שנדמה להם שאין תקוה חס ושלוש לתקן.

ועל זה אמר [שם פסוק ד] מונה מספר לכוכבים, שה' יתברך יש לו מספר לכל הכוכבים שבעולם שיש כנגדו מזל וכוכב בשמים, ומכל שכן שיש מספר לכל נפשות ישראל שלא יחסר שום נפש משרש הקדשה וכמו שנאמר [שמואל-ב יד, יח] וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, וכמו שהיה במתן תורה שלא היה חסר אפילו נפש אחת צט, וכן יהיה לעתיד לבוא. וזהו שנאמר [תהלים שם, ה] גדול אדונינו ורב כח לתבונתו אין מספר ואין לעמוד על תבונתו בעינים באלו.

ואחרי זה נאמר 'רוצה ה' את יראיו' שסוף הדבר שייכנס ה' יתברך רצון בלבם להראות להם שהכל יתקן, וכענין המעשה של יוסף שהיה סימן לדורות:

אפרים תחילת פרשת ואתחנן. צח. ראה פרי עץ חיים שער העמידה פרק יט בברכת תקע: "כשיאמר 'וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ' יכוין לשם חב"ו וכו' והוא שם אחד משמות ע"ב ויוצא מפסוק (איוב כ, טו) חיל בלע ויקאנו וכו'. ומהר"י סרו"ק תלמיד האר"י זלה"ה היה אומר תפילה זו, יהי רצון מלפניך שתקבל כל טפה וטפה של זרע שיצא ממני לבטלה שלא במקום מצוה וכו' וגם כל הנשמות העשוקות בתוך הקליפות נוגה שבלע הקליפות בתוכה שתקיאנה מבטנה של הקליפה ויורישנו א"ל שהוא הקדושה, בזכות שמך הגדול היוצא מפסוק חיל בלע ויקאנו ומבטנו יורישנו אל". צט. ראה בראשית רבה ע, ט: "ונאספו שמה כל העדרים (בראשית כט, ג) וכו' שאילו היו ישראל חסרים עוד אחד לא היו מקבלים את התורה". וראה בבא קמא פג, א. ק. ראה פרי צדיק שמיני מאמר ט: "דעל זה אמר בראתי יצר הרע (בקדושין ל, ב) שהוא מתחילת הבריאה מה' יתברך". קא. שבת קמו, א. קב. בזוה"ק ח"ב פח, ב: "רבי שמעון כד הוה אתי לסעודתא הוה אמר הכי, אתקינו סעודתא דמהימנותא עלאה, אתקינו סעודתא דמלכא, והוה יתיב וחד"י". קג. ראה פרי צדיק תולדות מאמר ג ולפסח מאמר א. וראה עוד ליקוטי תורה מכת"י קודשו של רבינו [נדפס בסוף פוקד עקרים]: "סעודות שבת שנתחדו לסעודתא דמלכא ודחקל תפוחין קדישין ועתיקא קדישא וזעיר אנפין הם דוגמת קרבנות דנקראים 'לחמי לאשי', ובגמרא דביצה (כ, ב) שלא יהא שולחן רבך ריקם, וכהנים

כמקריב תמידין (כמ"ש ברכות י, ב"ק), והמשקהו יין כמנסך על גבי המזבח (כמ"ש יומא עא, א). וזה עקר התקון שיהיה אכילתו בקדשה^ט, ועל ידי זה זוכה לכל הקדשות^י, וכמו שאמרנו (תענית יא, א) לעולם ימור אדם עצמו כאלו קדוש שרוי בתוך מעיו שנאמר (הושע יא, ט) בקרבך קדוש^י.

ועל כן יוסף שנעשה אחר הנסיון מרכבה למדת צדיק יסוד עולם^י, ואמר את האלהים אני ירא (בראשית מב, יח) שהיה גבור הפוכש את יצרו, וזה עקר הקדשה, כמו שנאמר (ויקרא יט, ב) קדושים תהיו פרושים תהיו (ספרא קדושים א) הפרישות מן התאוה. ועל כן פשנותאספו אצלו כל השבטים עשה

להם סעודת שבת, שרצה להכניס בכלם קדשה זו, שכל ישראל נקראו על שמו 'שארי' יוסף' (בראשית רבה עא, ב), ועל ידי קדשת סעודת שבת יתקנו כל הפגם שבאכילה שהוא השרש. ואמרנו (סוכה נב, א) דיצר הרע הקדוש ברוך הוא קראו רע שנאמר (בראשית ח, כא) כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ומנעוריו מורה על חטאים שבאים מחמת ילדות ונערוות, וכיין שנתגבר יוסף על יצרו בזה זכה שיכול גם כן לתקן פגם האכילה. ורצה להכניס קדשה זו בכל השבטים שחשדן מקדם באבר מן החי שהוא הפגם באכילה^י ושושואין עיניהם נכו' (בראשית רבה פד, ז"ל).

אוכלים ובעלים מתכפרים כי הם שלוחי דרחמנא ושלוחו של אדם כמותו וכאילו [כביכול] הקב"ה אוכל. וראה פרי צדיק קדושים מאמר ב. קד. "אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב, כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין". קה. וראה פרי צדיק וישב מאמר ו: "והיינו שעיקר התחלת קלקול הנפש היה באכילה, ולכן מי שזוכה ומתקן אכילתו בקדושה זוכה לדיוקנא דאדם הראשון קודם הקלקול, ועל כן בשבת שכל אחד מישראל אכילתו בקדושה זוכין לדיוקנא דאדם, וזהו מה שאמרנו (בראשית רבה יא, ב) ברכו באור פניו של אדם וכו', שבשבת זוכין לפני חדשות דיוקנו של אדם הראשון". קו. ראה קונטרס עת האוכל אות ג: "ותיקון תאות אכילה קודמת אל האדם שהיא הקלה גם כן קצת אצלו וממנה ימשך אל תיקון תאוה השנייה", וראה שם עוד. ובאות יב שם: "ועל ידי אכילת חוה מעץ הדעת על ידי זה גרם ביאת נחש עליה אחר כך, וזה היה עטיו של נחש ועצתו שעל ידי כשלונה בתאות אכילה יוכל לה בזה גם כן, וכן בהיפך על ידי מצה הנותן קדושה באכילה יזכה גם כן לדברי תורה בקדושה דגדר ערוה, דמדה טובה מרובה ואכילת מצוה כל שכן שגוררת קדושה בעריות על אחד חמש מאות". קז. וראה בפרי צדיק לחנוכה מאמר ט: "ועל ידי ברכת ה' בהאכילה כתיב וברך את לחמך וגו' והסירותי מחלה מקרבך (שמות כג, כה) והיינו היצר הרע ששולט באכילה, שעל זה מורה לשון מקרבך וכמו שדרשו (תענית יא, ב) כאלו קדוש שרוי בתוך מעיו שנאמר (הושע יא, ט) בקרבך קדוש, שלשון בקרבך דרש על מעיו. וכן כאן מקרבך מאכילה שבתוך מעיו שהאכילה מביא לידי קטרוג יצר הרע, כמו שאמרנו בספרי (עקב ד"ה ואכלת ושבעת) וגמרא (ברכות לב, א) ובזהר הקדוש (ח"ב קנד, ב) שאין יצר הרע שולט אלא מתוך אכילה, וכשיש בו ברכת ה' מסיר המחלה שהוא היצר הרע ומביא קדושה". קח. ראה זוה"ק ח"ב כג, א: "תא חזי, מן יוסף דכל יומיו לא אקרי צדיק עד דנטיר ההוא ברית את קיימא קדישא, כיון דנטר ליה אקרי צדיק, יוסף הצדיק". קט. ראה פרי צדיק וישב מאמר ז. קי. "ויבא יוסף את דיבתם רעה (בראשית לו, ב) מה אמר וכו' רבי מאיר אומר חשודים הן בניך על אבר מן החי, רבי שמעון אומר תולין הן עיניהן בבנות הארץ, רבי יהודה אומר מזלזלין בבני השפחות וקורין להם עבדים".

והנה איתא (מגילה טז, ב) על פסוק [בראשית מה, יא] ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך בכה על שני מקדשים שעתידין להיות בחלקו של בנימין ועתידין לחרב, ובנימין בכה על צואריו [שם] בכה על משכן שילה שעתידי להיות בחלקו של יוסף. נרמז המקדשים בצואריו, דהמזבח נקרא צואריו, דענין האכילה מכנה בשם צואריו, כמו שנקרא הלהוט אחר אכילה ושתייה גרגרן (פסחים פו, ב), והמזבח היה מקום אכילת קרבנות סעודתא דמלכא. ותחלת הקדשה היה בחלקו של יוסף במשכן שילה, והיה נאכל קדשים קלים ומעשר שני בכל הרוצה [זבחים קיב, ב], ואמרו (שם קיח, ב) עין שלא רצתה לזון ולהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל כמלא עינים, רבי יוסי ברבי חנינא אמר

וכו' תזכה ותאכל בין השנואין ק"י, שקדשיו משכן שילה שבחלקו של יוסף נאכל אף בגבולי שאר שבטים ששנאוהו. והיה כח בקדשת יוסף שכל מי שראה אותו יכול לאכול מקדשי שמים, שהרי בירושלים היה נאכל בקדשה רק בתוך החומה [שם קיב, ב] ובמשכן שילה שבחלקו של יוסף הועיל הראיה שיוכלו לאכול בקדשה.

ועל כן האכיל יוסף לאחיו מסעודת שבת שלו שהיה סעודתא דמלכא ממש, והאכיל להם להכניס בהם הקדשה שיאכלו גם כן אכילה בקדשה ולתקן כל שרש הפגם. שעקר שליטת היצר הרע מתוך אכילה ושתייה, כמו שנאמר [דברים יא, טו-טז] ואכלת ושבעת השמרו לכם פן וגו', וכמו שאמרו בספרי [עקב ז] מכמה קראי קטן.

קיא. וראה עוד ברבינו בחיי בראשית מה, יד: "ומפני שהצואר בגובה גופו של אדם המשיל בו בית המקדש שהוא בגובה ההר". וראה עוד מהרש"א מגילה שם סוף ד"ה כמה. קיב. ראה רש"י שיר השירים ז, ה: "צואר - ההיכל והמזבח שהם זקופים וגבוהים". קיג. ובחולין פא, ב אמרו: "אכילת מזבח שמה אכילה מאי טעמא דאמר קרא (ויקרא ז, יח) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו בשתי אכילות הכתוב מדבר אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח". וראה פרי צדיק ויגש מאמר טז. קיד. ז"ל הגמרא שם: "נאכלים וכו' בכל הרואה וכו', מנא הני מילי וכו' רבי אבדימי בר חסא אמר אמר קרא ולו תאנת שילה (לשון תאניה ואניה - רש"י) מקום שכל הרואה אותו מתאנח עליו על אכילת קדשים שלו (שהיו מתאנחין ורואין שממש היו זוכרין אכילת קדשים שהיתה במקום מראיתו). רבי אבהו אמר אמר קרא (בראשית מט, כב) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין עין שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו (אשת אדוניו) תזכה ותאכל כמלא עיניה. רבי יוסי ברבי חנינא אמר ורצון שוכני סנה (דברים לג, טז) עין שלא רצתה ליהנות מדבר שאינו שלו (על ידי רצון, שלא רצה לזון ממה שאינו שלו) תזכה ותאכל בין השנואין (שילה קדשיו נאכלין אף בגבולי שאר שבטים ששנאוהו)". קטו. ז"ל הספרי: "ואכלת ושבעת השמרו לכם פן יפתה לבבכם (דברים יא, טז), אמר להם היזהרו שלא תמרדו בהקב"ה שאין אדם מורד בהקב"ה אלא מתוך שביעה שנאמר (שם ח, יב) פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת ובקרך וצאנך ירבוין וכסף וזהב ירבה לך, מהו אומר אחריו (שם, יד) ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך. כיוצא בו אתה אומר (שם לא, כ) כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותי ארץ זבת חלב ודבש. כיוצא בדבר אתה אומר (שמות לב, ו) וישב העם לאכול ושתה ויקומו לצחק. וכן באנשי דור המבול שלא מרדו אלא מתוך שביעה שנאמר בהם (איוב כא, י) שורו עיבר ולא יגעיל תפלט פרתו ולא תשכל, ישאו בתוף וכנור וישמחו לקול עוגב, יבלו ימיהם בטוב ושנותם בנעימים, היא גרמה להם ויאמרו לאל סור ממנו (שם, יד) וכו'. וכן אתה מוצא באנשי המגדל שלא מרדו בהקב"ה אלא מתוך שביעה שנאמר

וְאִיתָא (בבא בתרא יב, ב) קדם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, והינו על דרך מה שדרשו [ברכות נד, א] בכל לבבך [דברים ה, ו] בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע, וזה שתי לבבות לב חכם ולב כסיל קטן, לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד, עין שם. ולא נתפרש איזה לב אחד יש לו לאחר האכילה ושתיה ק"ו. אף הוא תלוי כפי פונת האכילה, כי כשאוכל אכילה בקדשה מתקן גם הלב כסיל ויהיה לו רק לב אחד לאכילת שפשמים, ואם חס ושלום האכילה אינו בקדשה רק למלא תאוותו אז מתגבר היצר הרע על ידי האכילה וכאמור ק"ו.

וְאִיתָא בזהר הקדוש (ח"ב סא, ב) מזונא דחבריא אינון דמשתדלי באורייתא וכו' מאתר עלאה יקרא על כלא ואקרי חכמה וכו' הדיא הוא דכתיב [קהלת ז, יב] החכמה תחיה בעליה, והינו שכן הציג

ה' יתברך שיהיה קיום החיים ממזונות, דכתיב [משלי ט, ה] לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי שהוא נהמא דאורייתא דכתיב וייןא דאורייתא דבעל פה (כמ"ש זוה"ק ח"ג רעא, ב) ק"ט, וזהו קיום החיים של התלמיד חכם, וזהו שנאמר [תהלים מ, ט] ותורתך בתוך מעי, וכן הלשון בתנא דבי אליהו (סדר אליהו רבה פרק כו) ואם לא זכה אדם לבקש רחמים על דברי תורה שיכנסו לתוך מעיו מפל מקום יבקש וכו' ק"י, ואכילת תלמיד חכם הוא פדברי תורה ממש. וכבר אמרנו קמא שאכילת שבת הוא אכילת תלמיד חכם, וכמו שאמרנו (שבת ק"ט, א) מי הוה ידעיתון דאתינא אמרו ליה מי עדיפת לן מנה ק"י, והינו דהנשמה יתרה שנקרא שבת כמו שאמרנו בזהר הקדוש (ח"ב רד, ב) הוה ליה אצל כל אחד מישדאל פמארח תלמיד חכם בתוך ביתו ק"י, ודומה סעודת שבת

(בראשית יא, א) ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם, ואין ישיבה האמורה כאן אלא אכילה ושתיה שנאמר (שמות שם) וישב העם לאכול ושתה ויקומו לצחק היא גרמה להם שאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וכו'. וכן אתה מוצא באנשי סדום שלא מרדו אלא מתוך שביעה שנאמר בהם (איוב כח, ה) ארץ ממנה יצא לחם תחתיה נהפך כמו אש, אמרו סדום הרי מזון אצלינו נעמוד ונשכח תורת רגל מבינינו וכו'. קטז. קהלת י, ב: "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו" קיז. וברש"י שם (ד"ה ילבב) כתב: "כמה לבבות שאינו מסכים לדעת שלמה", וכעין זה פירש ביד רמה שם, אולם המהר"ל (חינוכי אגדות בבא בתרא שם; נתיבות עולם נתיב דרך ארץ פרק א) מפרש להיפך. וראה גם במהרש"א שם. קיח. וכן כתב רבינו בכ"מ, ראה פרי צדיק ויחי מאמר ג נשא מאמר י ועוד. קיט. ראה לעיל הערה נח לשון זוה"ק. קכ. "ואל ירבה בבשר ויין יותר מדאי, ואם הרבה בבשר ויין יותר מדאי הרי מקרא מוכיח עליו אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו כי סובא זולל יורש (משלי כג, כ-כא), ואם לא זכה אדם לבקש רחמים על דברי תורה שיכנסו לתוך מעיו מכל מקום יבקש רחמים על אכילה ושתיה יתירה שלא יכנסו לתוך מעיו, שנאמר (ישעיה מח, י) הנה צרפתך ולא בכסף בחרתיך בכור עוני, מה כור זה אפילו אתה נותן בו כל העצים שבעולם הרי זה שורפן ומפסידן כך גרונו של אדם אפילו אתה נותן בו כל אכילות יפות שבעולם הוא בולען ומפסידן". קכא. ראה פרי צדיק תולדות מאמר ג ובמקומות רבים. קכב. "רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו ליה תלת סאוי טחיי (ריקין, טחין פניהו בשומן אליה או בשמן - רש"י), אמר להו מי הוה ידעיתון דאתינא אמרו ליה מי עדיפת לן מינה (כלום אתה חשוב לנו מן השבת לכבוד שבת הכנסו, ולא היינו יודעים שתבא)". קכג. ראה לעיל הערה קד.

כמקריב תמידין וכמנסוף על גבי המזבח, והוא באכילת קרבנות:

וכתיב [בראשית מג, לד] ותרב משאת בנימן ממשאת כלם חמש ידות. והנה לשון ותרב משמע שנתרבה מאליו. ולפרוש רש"י [שם] שהוא חלקו וחלק יוסף ואסנת ומנשה ואפרים יש להבין לשון ותרב, גם למה נתנו לו מחלקם. ולפי דברינו שעקר פונת יוסף היה להאכילן משיגרי סעודת שבת שלו שהיתה סעודתא דמלכא והיה פח בשיגרי סעודתו להכניס קדשה בכל השבטים, לפי זה לא שיג טעם זה על חלקי מנשה ואפרים ואסנת.

אמנם יש לומר, על פי מה דמצינו בחמשה מקומות שרתה שכינה על ישראל בחלקו של בנימין, ולפי מה שאמר בגמרא (זבחים קיח, ב) קדי למאן דאמר 'חופף עליו' (דברים לג, יב) זה מקדש ראשון 'כל היום' [שם] זה מקדש שני 'ובין פתיפיו שכן' [שם] אלו ימות המשיח, השקאת השכינה בשלשה מקדשים ונוב

וגבעון בחלק בנימין, הרי חמשה. ולמאן דאמר 'חופף עליו' זה העולם הזה 'כל היום' אלו ימות המשיח וכו', ואף שילה בכלל, יש לומר דנוב וגבעון חדא חשיב לה, ועל דרך מה שכתב רש"י (שם קיט, א ד"ה נוב) גבי שלש בירות. ולכולי עלמא בחמשה מקומות שרתה שכינה בחלק בנימין. והו' שזאמר ותרב משאת בנימין וגו' חמש ידות, דאף שהכניס קדשה לכל השבטים, בבנימין נתרבה הקדשה חמש ידות, ששרתה השכינה בחלקו בחמשה מקומות קדי.

ומספר חמש מורה מכל וכל, שפן חמש מדרגות שבנפש, נפש רוח נשמה חיה יחידה (כמ"ש בראשית רבה יד, ט) והם כנגד חמש פרוצופין אבא ואמא דכר ונוקבא שפנגד ארבע אותיות הו"ה ואיך שפנגד קוצא דיו"ד דלעילא כידוע קט.

וכתיב [משלי כ, כז] נר ה' נשמת אדם חפש כל חדרי בטן. ויש לומר שרומז

קכד. ז"ל הגמרא שם: "כי אתא רב דימי אמר רבי בשלשה מקומות שרתה שכינה על ישראל, בשילה ונוב וגבעון ובית עולמים, ובכולן לא שרתה אלא בחלק בנימין, שנאמר (דברים לג, יב) חופף עליו כל היום, כל חפיפות לא יהו אלא בחלקו של בנימין, כי אזיל אביי אמרה קמיה דרב יוסף, אמר חד ברא הוה ליה לכייליל (נראה בעיני כי אביו של אביי כייליל שמו - רש"י) ולא מיתקן והכתיב (תהלים עח, ט) ויטש משכן שילה וכתיב (שם, סז) וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר, אמר רב אדא מאי קא קשיא ליה דלמא שכינה בחלק בנימין וסנהדרי גדולה בחלק יוסף מדמצינו בבית עולמים דשכינה בחלקו של בנימין וסנהדרין בחלק יהודה, אמר ליה הכי השתא התם מיקרבן נחלות גבי הדדי הכא מי מקרבן (שילה וגבול נחלת בנימין), הכא נמי מקרבן כדאמר רבי חמא ברבי חנינא רצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה היה מזבח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה לבלעה הכי נמי רצועה היתה יוצאת מחלקו של יוסף לחלקו של בנימין וכו'. כתנאי 'חופף עליו' זה מקדש ראשון 'כל היום' זה מקדש שני 'ובין פתיפיו שכן' אלו ימות המשיח, רבי אומר 'חופף עליו' זה העולם הזה (כל מקום ששרתה שכינה ואף שילה ונוב וגבעון) 'כל היום' אלו ימות המשיח 'ובין פתיפיו שכן' זה העולם הבא". **קכה.** וראה עוד בפרי צדיק ויגש סוף מאמר ז, פרשת שקלים מאמר ו. **קכו.** ראה בעץ חיים שער ג פרק א ובשער מ דרוש יא.

ותורתך בתוך מעי, ובוהר הקדוש פרשה זו (רב, א) דהא לית לך מלה לתבא יצר הרע אלא אורייתא.

ונתת רבה חלקו של בנימין, שהמשכן שבחלקו של יוסף נקרא רק אהליל, מה שאין בן בית עולמים שבחלק בנימין שנקרא מנוחה קלא. ומכל מקום ההתחלה היתה בחלקו של יוסף שהוא התחיל לתקן הפגם ואחר כך הכניס קדשתו לכלל ישראל, ואצל בנימין נתת רבה חמשה ידות פאמור.

והנר של המשכן ומקדש שהיה על ידי אהרן, ואמרנו שרומז על אור תורה שבעל פה, שעל זה אמר הקדוש ברוך הוא בא והאר לי כמו שאמרנו (במדבר רבה בעלותך טו, ה), וזה הפס' נתן לאהרן דכתיב [מלאכי ב, ז] כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו', ונחמו ה' יתברך לגדולה מזו אתה מתקן וכו'.

בזה, דהנה הדם הוא הנפש ומשפנה בפכד קי ורבו רע קכח. והרוח, רצוניות שבלב ויש בו טוב ורע לב חכם לימינו ולב פסיל לשמאלו. ונשמה חיה יחידה כלו טוב, וכמו שאמרנו בתקונים (תיקון ו כג, א) דמפרסא אינון נשמתין, והוא מה' עלאה נשמה שנתת בי טהורה היא' שבשרשה כלו טוב, ומכל מקום הוא בחינת 'בינה לבא' ומסתעף לפעמים מהלב להנשמה שבמח. וזה רומז ג' ה' נשמת אדם על מדרגות נפש רוח נשמה חפש כל חדרי בטן' [משלי שם] לתקן הקלוקל שבמעיים שהכניס הנחש. וחפש כל חדרי בטן, הינו אף מעון זוטא (כמ"ש פסחים ז, ב קט), והינו על דרך מה שאמרנו בתנא דבי אליהו הנ"ל יבקש רחמים על אכילה ושתיה יתרה שלא יכנסו לתוך מעיו. ועקר תקון הקלוקל שבאכילה על ידי דברי תורה כמו שנאמר

קכו. ראה עץ חיים שער א ענף ג: "כבר נודע כי אבר הכבד הוא משכן להאור הנקרא נפש וסימן לדבר כי הדם שהוא כבד שמלא דם הוא הנפש, ואבר הלב משכן לרוח, ואבר המוח משכן להאור הנקרא נשמה". **קכח.** ראה עץ חיים שער מג בהקדמה: "והפרש הוא שבבריאה הקליפה מועטת מן הקדושה ונפרדת ואינה נדבקת וביצירה הקליפה והקדושה בשיקול אחד ואינו מתערבים ובעשיה הקליפה מרובה על הקדושה ומעורבים". **קכט.** "לילי ארבעה עשר בודקים את החמץ לאור הנר אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר (שמות יב, יט) שבעת ימים שאור לא ימצא ואומר (בראשית מד, יב) ויחפש בגדול החל ובקטן כילה ואומר (צפניה א, יב) בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות ואומר (משלי כ, כז) נר ה' נשמת אדם חופש, מאי ואומר וכי תימא האי בעת ההיא קולא הוא דקאמר רחמנא לא בדיקנא לה בירושלים בנהורא דאבוקה דנפיש נהורא טובא אלא בנהורא דשרגא דזוטר נהורא טפי דעון רבה משתכח ועון זוטא לא משתכח תא שמע (מהאי קרא דבדיקה מעלייתא היא, דכתיב) נר ה' נשמת אדם (חופש כל חדרי בטן)". **קל.** ראה זבחים קיב, ב: "באו לשילה וכו' ולא היה שם תקרה אלא בית אבנים בלבד מלמטן והיריעות מלמעלן" ובגמרא שם קיח, א: "מנא הני מילי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כתוב אחד אומר (שמואל א, כד) ותביאהו בית ה' שילה וכתוב אחד אומר (תהלים עח, ס) ויטש משכן שילה אהל שיכן באדם וכתוב (שם, סז) וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר, הא כיצד לא היתה שם תקרה אלא אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן". **קלא.** ראה זבחים קיט, א: "תנו רבנן כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה (דברים יב, ט) מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים וכו' דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר 'מנוחה' זו ירושלים 'נחלה' זו שילה, ואומר (תהלים קלב, יד) זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אויתיה ואומר (שם, יג) כי בחר ה' "

אָבֵל הַנִּרְתָּ לְעוֹלָם (שם טו, ו). וּפֶרֶשׁ הַרְמֵב"ן [בהעלותך ח, ב] דָּקָא עַל גַּר חֲנֻכָּה שֶׁהוּא עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים, וְהִינוּ שֶׁהִכְנִיסוּ כַח זֶה בִּישָׁרָאֵל שִׁיזְכוּ עַל יְדֵי גֵרֹת חֲנֻכָּה לְאוֹר תּוֹרָה שֶׁבַעֵל פֶּה, וְזֶהוּ לְעוֹלָם אִף בְּזִמָּן הַזֶּה (כמו שנתבאר חנוכה מאמר א), גַּם זֶה הָיָה גַם כֵּן בְּחֻדְשׁ כִּסְלוֹ שֶׁהוּא מִיַּחַס לְשִׁבְט בְּנִימִין לְפִי מַה שֶׁחֹשֵׁב הָאָר"י ז"ל הַשְּׁבָטִים כִּסְדֹר הַדְּגָלִים קְלִי, וְהִינוּ דְּבִנְיָמִין זָכָה לֵהִיּוֹת הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה תְּמִיד בְּחֻלְקוֹ כְּאָמֹר.

וְשִׁלַּשׁ מִדְּרָגוֹת נִשְׁמָה חִיָּה יְחִידָה הֵם כְּנֻגַּד שְׁלֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת כִּידוּעַ קְלִי, וְהֵם גַּם כֵּן כְּנֻגַּד קִדְשָׁת שְׁלוֹשָׁה מִקְדָּשִׁים, שֶׁהֵם כְּנֻגַּד קִדְשָׁת הָאֲבוֹת קְלִי, דְּמִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן נֻגַּד אֲבֵרָהֶם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, וְשֵׁנִי כְּנֻגַּד יִצְחָק אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, וְהַפֶּתִּי הַשְּׁלִישִׁי כְּנֻגַּד יַעֲקֹב אֲבִינוּ שֶׁקִּרְאוּ בֵּית קְלִי, וְהַכֹּל אֶחָד. וְכֹמוֹ שֶׁמְצִינוּ בַּזֶּהֱרַ הַקָּדוֹשׁ (ח"ב רד, א) שֶׁבֶת ש' בֶּת ש' רָצָא דְתֵלֶת אֲבֵהֶן דְּמֵתָאֲחֻדָּן בְּבֶת

יְחִידָה, וּבִרְעִיָּא מְהִימָנָא (זוה"ק ח"ג רנז, א) שְׂכִינְתָא אֲתִקְרִיאַת שְׁבֶת מִסְטָרָא דְתֵלֶת דְּרָגִין עֲלָאִין דְּאִינוּן ש' שְׁלוֹשָׁה כְּתָרִין כְּתוֹר חֲכָמָה וּבִינָה וְאִיָּה בֶּת רְבִיעֶצָה לֹוֹן כּו', אָבֵל בְּאֵמַת הַכֹּל אֶחָד שֶׁקִּדְשָׁת הָאֲבוֹת עֲנָפִים מְשַׁלֵּשׁ רֵאשׁוֹנוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (זוה"ק ח"ב קעה, ב) חֲסֵד עֲלָאָה נִפְקָא מִחֲכָמָה גְּבוּרָה וְכו' נִפְקָא מִבִּינָה וְכו', וְאִיתָא (שם יד, ב) עֲבִיד לְאַבְרָהָם בְּרָזָא דְחֲכָמָה לְיִצְחָק בְּרָזָא דְתִבְוֵנָה לְיַעֲקֹב בְּרָזָא דְדַעַת.

וְכֵן הָעֵינָן שְׁנֵתְרַבָּה קִדְשָׁת בְּנִימִין חֲמֵשׁ יָדוֹת כְּנֻגַּד כֹּל חֲמֵשׁ מִדְּרָגוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חִיָּה יְחִידָה, וּכְנֻגַּד־חֲמֵשׁ מִקְדָּשִׁים שֶׁשְׂרָתָהּ שְׂכִינָה וְכֹלָם בְּחֻלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין כְּאָמֹר. וְכֹל זֶה פָּעַל יוֹסֵף עַל יְדֵי שֶׁהֶאֱכִילָן מְשִׁירֵי סְעוּדַת שְׁבֶת שְׁלוֹ:

וּבִאֲמָתָם מְצִינוּ קִדְשָׁה בְּשִׁירֵי מְצוּהָ. שְׁהָרִי כֹל קִדְשָׁת אֲכִילַת הַכֹּהֲנִים מְקַרְבָּנוֹת הוּא מְפָנִי שֶׁהֵם שְׁרִירֵי אֲכִילַת

בְּצִיּוֹן אוֹה לְמוֹשֵׁב לו'. וְעִיֵּין עוֹד שֵׁם קִיב, בַּבְּמִשְׁנָה. **קִלְב.** רָאָה בַּמֶּאֱמָר קִדְשִׁין לֵארוֹ"י ז"ל. וְרָאָה שְׁעָרֵי אוֹרָה שְׁעָרֵי הַ. **קִלְג.** רָאָה עֵץ חַיִּים שְׁעָרֵי פֶרֶק הַמֶּת. **קִלְד.** רָאָה מִהֲרַשׁ"א פִּסְחִים פַּח, א ד"ה בּוֹ הֵר וּבִשְׁפִתִּי כֹהֵן בְּרָאשִׁית לֵה, ג. וְרָאָה אֲבִרְבִּנְאֵל יִשְׁעִיָּה ב, ד: "וּחֻז"ל וְכו' כּוֹוֹנוֹ לְדַעַתִּי בַּמֶּאֱמָר הַזֶּה לְבָאֵר עֵינֵי אֱלֹקִי, וְהוּא שְׁשִׁלְשַׁת הַבְּתִים בֵּית רֵאשׁוֹן וּבֵית שֵׁנִי וְהַבֵּית הָעֵתִידִיָּה לְהַבְנוֹת הֵיוּ כְּנֻגַּד שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת אֲבֵרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, כִּי כְמוֹ שֶׁנִּמְצָא בְּאַבְרָהָם הַגְּדוֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהָעוֹשֵׁר וְהַכְּבוֹד וְהַקְּדוּשָׁה הָאֱלֹקִית כֹּכָה נִמְצָא כֹל זֶה בְּבֵית רֵאשׁוֹן וְכו', לִכֵּן אָמְרוּ שֶׁאַבְרָהָם רָאָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַר וְכו' וְזֶהוּ אָמְרוּ (בְּרָאשִׁית כב, יד) בְּהַר ה' יִרְאָה. וְהִיא יִצְחָק כְּנֻגַּד בֵּית שֵׁנִי וְכו', לִכֵּן אָמְרוּ שֶׁרָאָה יִצְחָק אֶת הַבֵּית שְׁדָה, כִּי כֵן אָמַר הַנְּבִיא עַל חֲרַבְנָה (יִרְמְיָה כו, יח) צִיּוֹן שְׁדָה תַּחְרֹשׁ, וְשַׁעֲלִיו נִאֲמַר (בְּרָאשִׁית כד, סג) וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֶה, רֹצֵה לֹאמֹר שִׁיֵּצֵא לְהַתְּפַלֵּל עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁתִּהְיֶה שְׁדָה נַחֲרָב. וְהִיא יַעֲקֹב מוֹרָה עַל הַשְּׁלִישִׁית הָעֵתִידִיָּה, וְלִכֵּן הִיא מִיִּטְתּוֹ שְׁלִימָה וְלֹא נִמְצָא מִמֶּנּוּ פִּסּוֹל וְכו', וּלְפִי שֶׁהַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי לֹא יַחֲרֹב עוֹד כֹּל יְמֵי הָאָרֶץ וְכו' לִכֵּן אָמְרוּ שִׁיעֲקֹב לֹא רָאָה הַבֵּית הַר וְלֹא שְׁדָה כִּי אִם בֵּית מִיּוֹשֵׁב וּדְבָק בְּאַלְהֵיו, וְשִׁזְהוּ אָמְרוּ (בְּרָאשִׁית כח, י) אֵינִי זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים, זֶה נִקְרָא הַבֵּית עֵתִידִיָּה בֵּית אֱלֹקִי יַעֲקֹב לְהִיוֹתוֹ מוֹרָה עָלָיו. **קִלְה.** רָאָה פִּסְחִים פַּח, א: "וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר מֵאִי דְכִתִּיב (יִשְׁעִיָּה ב, ג) וְהִלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לֹכוּ וְנַעֲלָה אֵל הַר ה' אֵל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְגו', אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְלֹא אֱלֹהֵי אֲבֵרָהֶם וְיִצְחָק, אֲלֵא לֹא כִּאֲבֵרָהֶם שְׁכָתוֹב בּוֹ הֵר שֶׁנִּאֲמַר (בְּרָאשִׁית כב, יד) אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהַר ה' יִרְאָה וְלֹא כִּיִּצְחָק שְׁכָתוֹב בּוֹ שְׁדָה שֶׁנִּאֲמַר (שם כד, סג) וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֶה אֲלֵא כִיעֲקֹב שֶׁקִּרְאוּ בֵּית שֶׁנִּאֲמַר (שם כח, יט) וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֵל".

מזבח קלי, שהוא סעודתא דמלכא כמו שנגאמר [במדבר כח, ב] לחמי לאשי. אמנם מצינו עוד בשירי אכילת מצוה, דאיתא (קידושין לח, א) עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן, והינו מפני שהיה משירי אכילת מצוה, שהזקרו על החמץ יום ראשון [פסחים צו, ב], ולכן אחר כך אף שהיה החמץ מתר להם גם כן טעמו בהם טעם מן.

והנה באמת אכילת המן היה בו קדשה יותר מאכילת מצוה, וכמו שאמרו בזהר הקדוש (ח"ב סא, ב) בד נפקו ישראל ממצרים עאלו בנהמא דאיגרי מצוה והשתא זכו למיכל נהמא אחרא עלאה יתיר מאתר עלאה וכו'. אף ענין המצוה מרמז שנגאסר להם אכילת חמץ שהוא שאר שבעסה קלי, ואחר שזכו על ידי אכילת מצוה לבער מלבם השאר שבעסה פעל להכניס קדשה בשירי העוגות שטעמו בהם טעם מן שפעל להכניס דברי תורה בלבם, שכן היה אכילת המן במדבר שהתורה מתפשטת בגופן

(כמ"ש מדרש תנחומא בשלח א). וכן הוא הסדר מצד האדם סור מרע ועשה טוב. ואחר שזכו על ידי מצוה שטעם הפסח להיות סור מרע, פעל שירי העוגות שזכו שיכנסו דברי תורה בתוך לבם, וזהו שאמרו שטעמו בהם טעם מן.

ומצד ה' יתברך בא מקדם מאמר אנכי ואחר כך לא יהיה, ואיתא (שיר השירים רבה א, טו פסוק ישקני) שפשעה ששמעו ישראל אנכי נתקע תלמוד תורה בלבם וכו'. ובשעה ששמעו ישראל לא יהיה לה נעקר מלבם יצר הרע וכו'. וכן מצד ה' יתברך נתן לאדם השבת הקדשה מה' יתברך כמו שנגאמר [שמות לא, יג] לדעת כי אני ה' מקדשכם, והוא שבת עלאה קלי, שפועל להכניס קדשה לימי המעשה לעקור היצר הרע מהלב קלי. אבל מצד האדם צריך לברר את עצמו תחלה על ידי מדת הפחד והיראה להיות סור מרע, ואחר כך יכול לזכות שיכנסו דברי תורה בתוך לבו ולזכות לקדשת השבת קמ.

קלו. קידושין נב, ב; בבא קמא יב, א. קלו. זוה"ק ח"ב קפב, א. קלח. ראה פרי צדיק ויקהל מאמר י: "על פי מה שאמרו בתיקוני זוהר (תיקון מח פה, א) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת (שמות לא, טז) תרין זמנין אדכר הכא שבת לקבל שכינתא עלאה ותתאה. והיינו ה' עלאה ה' תתאה שבת עלאה שבת תתאה. ואחר כך אמר 'לדרתם' זכאה מאן דעביד לון דירה בשבת בתרי בתי לבא ואתפני מתמן יצר הרע וכו', וזהו מה שנאמר לעשות אותם לעשות שבת עלאה שיהיה הלב משכן לשכינה בתרי בתי לבא ואתפני מתמן יצר הרע. והם השתי שבתות, שמקודם זוכה האדם לשבת תתאה שהיא היראה 'איהי יראה ושריא בה יראה' (זוה"ק ח"א ה, ב) ואחר כך זוכה להכניס קדושה בלב עד שיועיל אף לימי המעשה שאחריו שיהיה כל מעשיו לשם שמים ויהיה כמלאכת המשכן וכו', אבל כיון שזכו 'לעשות אותם' דייקא השתי שבתות שיזכו לעלאה דאתפני יצר הרע מתמן לגמרי אז נגאל מכל וכל". קלט. ראה פרי צדיק ויקהל מאמר ח: "והוא שקדושת השבת יועיל לתקן הקלקול וכענין יציאת מצרים ויציאת וגו' (דברים ה, טו) וכתבי לעשות וגו' (שמות לא, טז), דאף דכתיב לדעת כי אני ה' מקדשכם (שם, יג) מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש לתנה לישראל (כמ"ש שבת י, ב), מכל מקום צריך האדם מצדו להכין את עצמו להכניס קדושה לשבת על ידי היראה ותשובה וכו', ואז ה' יתברך עוזר לו להוציאו מכל רע כמו ביציאת מצרים, ואחר כך יוכלו לזכות להכניס קדושה לימי המעשה שכל מה שיעסקו בהם יהיה בקדושה וכמו מעשה המשכן". קמ. וכעין זה כתב רבינו

ועל כן יוסף, כשזכה להיות מרפכה למדת צדיק יסוד עולם ואמר את האלהים אני ירא, עשה לכל השבטים סעודת שבת, ומשגרי סעודת שלו הכניס בהם קדשה להיות ועמך כלם וגו' [ישעיה ס, כא].

וכן חשב האר"י ז"ל [פרי עץ חיים שער השבת פרק יז] סדר שלש סעודות שבת, שחשב סעודתא דליליא נגד קדשת יצחק אבינו עליו השלום, שכל אחד מישראל ירא השם קמא ואימת שבת על עם הארץ גם כן קמב, ועל ידי כן זוכה לקדשת השבת מצד ה' יתברך שגאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם. וסעודת היום כנגד אברהם אבינו עליו השלום. וסעודת שלישית כנגד יעקב אבינו עליו השלום:

ענין סעודת שבת נרמז בפרשה זו אצל

יוסף דכתיב [בראשית מג, טז] וטבח טבח והכן, ואיתא בבראשית רבה (צב, ד) אין הכן אלא שבת היך מה דאף אמר והיה ביום הששי והכינו [שמות טז, ה]. ולכאורה ההכנה הוא מערב שבת לפי שאינו יכול לאפות ולבשל בשבת, אבל ביוסף נאמר והכן באותו יום עצמו על ידי משרתיו שלא שמרו שבת, וכמו שגאמר [בראשית שם] כי אתי יאכלו האנשים בצהריום. ומיהו בתנחומא (נשא כח) מבאר דהך הכנה דיוסף היה בערב שבת והסעודה היה למחר קמא, אבל לשון הבראשית רבה לא משמע כן, רק כפשטיה דקרא דלשון בצהריום משמע באותו יום.

אמנם, כי עקר ההכנה הוא על עצם קדשת הסעודה שנסתנה לשבח בריח - כמו שאמרו (שבת קיט, א) תבשיל של שבת ריחו נודף וכו' קמא, ובטעם - וכמו שאמרו במדרש (בראשית רבה יא, ד) שהריגישו ריח

במקומות רבים, ראה פרי צדיק וירא מאמר ו: "והענין שמצד ה' יתברך הסדר אנכי ואחר כך לא יהיה, שבדיבור אנכי נתקע תלמוד תורה בלבם ובדיבור לא יהיה נעקר יצר הרע מלבם כמו שאמרו (שיר השירים רבה א, טו), ומצד האדם הסדר 'סור מרע' ואחר כך 'עשה טוב' וכו'. וכן כשברא ה' יתברך נפשות האבות נולד מתחלה אברהם ואחר כך יצחק, ובסעודות שבת של ישראל שנחשב כנגדן, נחשב מקודם סעודת ליל שבת נגד יצחק ואחר כך סעודת יום שבת כנגד אברהם כפי מה שהוא הסדר מצד ישראל לזכות ולהשתדל לזכות לקדושת האבות". **קמא.** כמו שאמרו בתענית ח, ב: "ואמר רבי יצחק שמש בשבת צדקה לעניים שנאמר (מלאכי ג, כ) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא" וברש"י שם: "יראי שמי - שומרי שבת". **קמב.** ירושלמי דמאי פרק ד הלכה א טו, ב. **קמג.** ז"ל התנחומא: "והרי אין דרך המלכים להכין מיום לחבירו, אמר רבי יוחנן שבת היתה שנאמר (בראשית מג, טז) והכן, ואין והכן אלא שבת שנאמר (שמות טז, ה) והיה ביום הששי והכינו. אמר לו הקב"ה אתה שמרתה את השבת עד שלא נתנה חיך שאני עושה שכן בניך יהיה מקריב בשבת, מנין ממה שקראו בענין ביום השביעי נשיא לבני אפרים (במדבר ז, מח). וראה עוד בילקוט (במדבר ז רמז תשטו): "וכשירדו אחיו אצלו אמר 'וטבוח טבח והכן', אין והכן אלא מיום לחברו שנאמר 'והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו', והלא אין דרך מלכים לאכול מיום לחברו, אמר רבי יוחנן שבת היתה", ובמכילתא בשלח (עה"פ ויקח משה): "וביוסף כתיב 'וטבוח טבח והכן' ואין הכן אלא ערב שבת". וראה שם בהגהות הגר"א. **קמד.** "אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף, אמר לו תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף, אמר לו תן לנו

מִשְׁנֵה וְטַעַם מִשְׁנֵה בַּתְּבָשִׁיל שֶׁל שַׁבַּת קָמָה.
וּבְיָדָיו הָיָה עֶקֶר הַטַּעַם וְהָרִיחַ עַל יָדֵי
הַמֶּכֶזֶן שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנִנְיָה וְרַבִּי
בְּהֻנָּה הַסְּעוּדוֹת שַׁבַּת קָמוּ.

וְכֵן הַפְּרוּשׁ בָּמָה שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי
וְהַכִּינּוּ וְגו', קָמוּ, דִּיקָשָׁה דִּיהוּה לִיה
לְמִימַר וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהָיָה מִשְׁנֵה וְגו'
וְהַכִּינּוּ וְגו', שֶׁהָרִי הַהֶכְנָה הָיָה אַחֵר שֶׁנֶּמְצָא
הַמֶּזֶן מִשְׁנֵה בַּעֲרֵב שַׁבַּת קָמָה. אֵךְ הַפְּרוּשׁ לְפִי
הָאֱמֹר, שֶׁעַל יָדֵי הַכּוֹנֵה וְהַהֶכְנָה לְכַבּוֹד
שַׁבַּת עַל יָדֵי זֶה 'וְהָיָה מִשְׁנֵה' שֶׁהָיָה הַמֶּזֶן
שֶׁל שַׁבַּת מִשְׁנֵה בְּרִיחוֹ וּבִטְעָמוֹ, וְכִמּוֹ
שֶׁאֱמָרוּ בְּמִכְלִילָתָא [בשלה ויסע ב] וְהוּכָא
בְּרַשִׁי עַל פְּסוּק לַחֵם מִשְׁנֵה [שמות שם],
עֵינִ שֵׁם.

וְכֵן אָמַר יוֹסֵף 'וְהָיָה', שֶׁהָיָה נַעֲשֶׂה הַהֶכְנָה
מִמֶּלֶא עַל יָדֵי כּוֹנֵן יוֹסֵף לְשֵׁם שְׁמִים

שֶׁהַכִּנִּים קִדְּשָׁה בְּהַסְעָדָה, וְזֶהוּ שֶׁאֱמָרוּ וְאִין
הָכֵן אֵלָא שַׁבַּת וְכו'. וְעַל יָדֵי הַהֶכְנָה זֶה
הַטַּעַם יוֹסֵף מִקִּדְּשַׁת סְעוּדַת שַׁבַּת לְכָל
הַשְּׁבֻטִּים.

וְכָל אֶחָד טַעַם בְּלָחֵם כְּפִי הַשִּׁיף לוֹ, דְּכָל
שְׁבֻט יֵשׁ לוֹ קִדְּשָׁה מִיַּחְדָּת. וְכַעֲנִין
חֲנֻכַּת הַנְּשִׂאִים שֶׁחָשַׁב בְּמִדְרָשׁ רַבָּה [נשא
יג, יד - יד, י] לְכָל אֶחָד טַעַם מִיַּחַד בְּקֶרְבָנוּ,
וְכִמּוֹ שֶׁאֱמָרוּ שֵׁם [יג, יד] שֶׁכָּל אֶחָד הִקְרִיבוּ
לְפִי דַעְתּוֹ וְכו', וְהִינּוּ שֶׁכָּל אֶחָד הָיָה לוֹ
כּוֹנֵן מִיַּחְדָּת לְפִי קִדְּשַׁת שְׁבֻטוֹ (וּנְתַבָּא חֲנוּכָה
מֵאֱמָר כג). וְכַעֲנִין זֶה קִדְּשַׁת שְׁתֵּים עָשָׂרָה
חִלּוֹת שֶׁל שַׁבַּת שֶׁאֱמָרוּ בְּרַעֲיָא מְהִימָנָא
(זוה"ק ח"ג רמח, א קמט, רעא, ב קי) שֶׁהֵם שְׁתֵּים
עָשָׂרָה אֲנָפִין נֶגֶד פְּנֵי אַרְיָה שׁוֹר וְנֶשֶׁר, עֵינִ
שֵׁם, וּפְנֵי אֶדָם לֹא חָשִׁיב קָמָה, דְּכַפְּנֵי אֶדָם

הִימָנוּ, אִמְרוּ לוֹ כָּל הַמְּשַׁמֵּר אֶת הַשַּׁבַּת מוֹעִיל לוֹ וּשְׁאִינוּ מְשַׁמֵּר אֶת הַשַּׁבַּת אִינוּ מוֹעִיל לוֹ". קָמָה. "וַיִּבְרַךְ
אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי (בראשית ב, ג) וכו', רַבִּי אֱלֵעָזָר בִּשְׁם רַבִּי יוֹסִי אִמְרוּ מִפְּנֵי אִיסְטִינִסִּים בְּרֻכּוֹ
בְּמִטְעָמִים. רַבִּינוּ עָשָׂה סְעוּדָה לֹאנְטוֹנִינוּס בַּשַּׁבַּת, הִבִּיא לִפְנֵינוּ תְּבִשְׁלִין שֶׁל צוֹנָן אֲכַל מֵהֶם וְעָרַב לוֹ,
עָשָׂה לוֹ סְעוּדָה בַּחֹל הִבִּיא לִפְנֵינוּ תְּבִשְׁלִין רוֹתַחִין אִמְרוּ לוֹ אוֹתוֹן עָרְבוּ לִי יוֹתֵר מֵאֵל, אִמְרוּ לוֹ תֵּבַל
אֶחָד הֵן חֲסִרִין, אִמְרוּ לוֹ וְכִי יֵשׁ קִלְרִין שֶׁל מֶלֶךְ חֲסֵר כְּלוּם, אִמְרוּ לוֹ שַׁבַּת הֵן חֲסִרִין אֵית לָךְ שַׁבַּת".
קָמוּ. וְעֵינִ פִּירוּשׁ הַגֵּר"א יִשְׁעִיָּה א, יג. קָמוּ. "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהַכִּינּוּ אֶת אֲשֶׁר יִבְיֹאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה
עַל אֲשֶׁר יִלְקֻטוּ יוֹם יוֹם". קָמָה. וְרֹאה בְּרַשִׁי שֵׁם וּבִסְפּוּרָנוּ. קָמָה. ז"ל הַזוֹהַר"ק שֵׁם: "מֵאִי נִיהוּ
לַחֵם הַפְּנִים דִּפְתוּרָא דְּמִלְכָא (מָה הוּא הַסּוּד שֶׁל לַחֵם הַפְּנִים שֶׁעַל שׁוֹלְחַן הַמֶּלֶךְ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ - מֵתוּק מִדְּבַשׁ), אֵלָא
הָא אוֹקְמוּהָ דֵּאִית לִיה (לְשׁוֹלְחַן שְׁהוּא סוּד הַמַּלְכוּת) תְּרִיסַר אֲנָפִין, וּמֵאִי נִיהוּ, אֵלָא אִינוּן אַרְבַּע אֲנָפִי אַרְיָה,
אַרְבַּע אֲנָפִי שׁוֹר, אַרְבַּע אֲנָפִי נֶשֶׁר וְכו'. וְאוּף הִכִּי מֵאֵן דֵּאִית לִיה (מִי שֶׁאֲפָשֶׁר לוֹ) בְּעִי לְתַקְנָא וּלְסַדְרָא
עַל פְּתוּרִיָּה אַרְבַּע כְּכוֹרוֹת בְּכָל סְעוּדָתָא דְּשַׁבַּת, לְתַלַּת סְעוּדוֹתֵי תְּרִיסַר אֲנָפִין". וְרֹאה בְּשַׁעַר הַכוֹוֹנוֹת
עֵינִין שְׁלַחַן שַׁבַּת. קָמָה. ז"ל הַזוֹהַר"ק שֵׁם: "קָם רַעֲיָא מְהִימָנָא פִּתְחָ וְאִמְרוּ, אַהֲרֹן כְּהֵנָּה קוֹם מִשִּׁינְתְּךָ
(לְגַלּוֹת אֶת סְעוּדוֹת הַקְּרֻבֹּת - מֵתוּק מִדְּבַשׁ), לְמִדְּבַח (לְזִבּוּחַ) תּוֹרִין וְעֵאֲנִין וְאִמְרִין וְעוֹפִין וְכָל מִינִין דְּצִרְכִּין
לְסְעוּדָתָא דְּמִלְכָא, וְלַחֵם הַפְּנִים (וְגַם תְּגַלָּה אֶת הַסּוּד שֶׁל לַחֵם הַפְּנִים שְׁהִיוּ שְׁתֵּי מַעֲרֻכוֹת) דֵּאִינוּן לְקַבֵּל תְּרִין
לֹחֵי דְּאוֹרִיִּיתָא (שֶׁהֵם בְּנוֹ"ה הַנִּקְרָאִים וְהֵם הַעֲמוּדִים וְכו' שֶׁנֶּגְדָם הִיוּ י"ב לַחֲמִים בְּלַחֵם הַפְּנִים. וְכַתּוּב בְּעֵינִין הַלּוֹחֹת)
דְּמִזְמָה וּמִזְמָה הֵם כְּתוּבִים (שְׁמוֹת לִב, טו) ז"ל הַזוֹהַר"ק אֲנָפִין (זֶה הוּא י"ב פְּנִים כְּנֶגֶד י"ב אוֹתִיוֹת שְׁמוֹת הַיּוֹי"ה וְכו'),
ז"ל תְּנִינָא (הוּא כְּנֶגֶד שְׁלוֹשׁ שְׁמוֹת) אֲדִנִּי אֲדִנִּי אֲדִנִּי (שֶׁהֵם י"ב אוֹתִיוֹת) דֵּאִינוּן תְּרִיסַר חִיוֹן (שֶׁהֵם כְּנֶגֶד י"ב
פְּנִים שֶׁל הַגִּ' חֵיוֹת אַרְיָה שׁוֹר נֶשֶׁר) דֵּאֲתַמַּר בְּהוֹן (יַחְזָקָל א, י) וּפְנֵי אַרְיָה אֵל הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּן וּפְנֵי שׁוֹר
מֵהַשְּׁמָאל לְאַרְבַּעַתָּן וּפְנֵי נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּה, וְאִתְמַר עֲלִיהוּ (שֵׁם, ו) אַרְבַּעָה פְּנִים לֵאחֹתָה". קָמָה. ע"פ לְשׁוֹן

רְבָא אַפְסָא דְּכִרְפָּתָא אֲגַמַע גְּמוּעֵי קִיד, וְהִינוּ
דֶּרֶךְ שְׂבִיעָה פְּנִסְכִּים.

וְעוֹד יֵשׁ רִמְזוּ בְּשִׁבְתָּ חֲנֻכָּה בְּחִנוּךְ לְחֵם
הַפִּנִים, כִּי בְּחֻנְכָּה הָיָה חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ
שֶׁשֶּׁקְצוֹם הַיּוֹנִים קִיד, וְהָיָה נֶצְרָךְ לְחִנוּךְ
בְּקִרְבָּנוֹת, וּבְשִׁבְתָּ עַל יְדֵי הַשְּׂתִים עֲשֶׂרָה
לְחֵם הָיָה הַחִנוּךְ שֶׁל הַשְּׁלֵחָן קִיד.

וְאִיתָא בְּפִסְקִיקָתָא (פְּרָשָׁה ב סִימָן ז) שְׁבַע חֲנֻכּוֹת
הֵם, חֲנֻכַּת בְּרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם דְּכִתִּיב
[בראשית ב, א] וַיְכַלֵּל הַשָּׁמַיִם וְכוּ', שְׁנֵית חֲנֻכַּת
הַמִּשְׁכָּן, שְׁלִישִׁית חֲנֻכַּת הַבֵּית, רְבִיעִית
חֲנֻכַּת בֵּית שְׁנֵי, חֲמִישִׁית חֲנֻכַּת חוֹמַת
ירוּשָׁלַיִם, שִׁשִּׁית וְזוֹ שֶׁל בֵּית חֲשִׁמוֹנָאִי,

שֶׁהֵם עֶקֶר הַדְּמוּת בְּמִפְרָשׁ בְּפִתּוּב
בִּיחֻזְקָא לִקִּיד וְעֵינֵן שֶׁם בְּרִשׁ"י שֶׁהוּא דְּמוּת
פְּרָצוּפוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ נִכְלָל כָּל הַשְּׂתִים
עֲשֶׂרָה אֲנִפִּין שֶׁהֵם הַשְּׂנִים עֲשֶׂר שְׂבָטִים.

וְלִזְזָה הַטַּעַם וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ [בראשית
שם, לד], הִגָּם שֶׁהֵם לֹא יָדְעוּ מִזֶּה
שֶׁעָתָה נִשְׁלָמוּ הַשְּׂנִים עֲשֶׂר שְׂבָטִים בִּיחֻד,
רַק כִּי הִרְגִּישׁוּ בְּטַעַם הַלְחָם מִקִּדְשַׁת שְׂבָת
וְעַל סִמּוֹן זֶה שֶׁתּוֹ וַיִּשְׁכְּרוּ. וְהִגָּם דְּעֵנִין
שְׂכָרוֹת נֶאֱמָר רַק לְגִנְאֵי בִנְחָ [בראשית ט, כא]
וְלוֹט [שם יט, לב], אֲמָנָם שְׁתִּיָּה זֶה הָיָה כְּעֵנִין
הַנִּסְכִּים שֶׁנֶּאֱמָר [במדבר כח, ז] הִסֹּף נִסֹּף שְׂכָר
לְשׁוֹן שְׂכָרוֹת, וּכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (סוּכָה מט, ב)
שְׁפוֹקְקִין אֶת הַשְּׁתִיתִין וְכוּ' קִיד, וּמִטַּעַם זֶה

הַגִּמְרָא חֲגִיגָה יג, ב. **קִנְב.** יחֻזְקָא א, ד-י: "וְאִרְאָה וְהִנֵּה רוּחַ סַעֲרָה וְגו'". וּמִתּוֹכָה דְּמוּת אַרְבַּע חִיּוֹת
זֶה מִרְאִיָּהוּ דְּמוּת אָדָם לְהִנֵּה וְגו'. וּדְמוּת פְּנִיָּהם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי שׁוֹר
מִהַשְׁמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּן וּפְנֵי נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּן. וּבְרִשׁ"י שֶׁם פְּסוֹק ד: "דְּמוּת אָדָם לְהִנֵּה - יֵשׁ לְתַמּוּהָ שְׁהִירִי
אֶף דְּמוּת שׁוֹר וְאֲרִיָּה וְנֶשֶׁר לְהִנֵּה, וְנִרְאָה בְּעֵינֵי לִפִּי שׁוּזָה אֲב לְכוּלָּם קִילֵס הַנְּבִיא אֶת הַמִּרְכָּבָה בּו
וְהוּא דְּמוּת פְּרָצוּפוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ". **קִנְג.** "אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ בְּזִמְנָא שְׁמַנְסִכִּין יִין עַל גְּבֵי מִזְבֵּחַ פּוֹקְקִין
אֶת הַשְּׁתִיתִין לְקִיִּים מַה שֶׁנֶּאֱמָר (במדבר כח, ז) בְּקוֹדֶשׁ הַסֶּךָ נִסֹּף שְׂכָר לֵה' מֵאִי מִשְׁמַע אֲמַר רַב פְּפָא
שְׂכָר לְשׁוֹן שְׁתִּיָּה לְשׁוֹן שְׂבִיעָה לְשׁוֹן שְׂכָרוֹת". **קִנְד.** סוּכָה שֶׁם: "אֲמַר רַבָּא צוֹרְבָא מִרְבֵּנָא דְּלֹא נִפִּישָׁא
לִיה חֲמָרָא לִיגְמַע גְּמוּעֵי (בְּלִימּוֹת גָּסוֹת - רִשׁ"י). רַבָּא אַכְסָא דְּבִרְכַּתָּא אֲגַמַע גְּמוּעֵי (דֶּרֶךְ שְׂבִיעָה מִשּׁוֹם
חִיבּוּב מִצּוּה)". **קִנְה.** רֹאה מִהֲרִשׁ"א שְׁבַת כָּא, ב ד"ה מֵאִי: "מֵאִי חֲנוּכָה וְכוּ' וּפִירֵשׁ הֲר"ן (שְׁבַת ט, א
מִדֶּה"ר) כְּלוּמַר חֲנוּ בְּכ"ה וְכוּ' עֵינֵין שֶׁם, וְקִשָּׁה קִצַּת מֵאִי חֲנִיית שִׁיךְ הַכָּא כִּיּוֹן דִּהוּתֵר בְּהוֹן מִלֹּאכָה וְלֹא
נִתְּנוּ לַיּוֹם טוֹב אֲלֹא לְהַלֵּל וְלַהּוֹדוֹת. וְנִרְאָה לְפָרֶשׁ דְּנִקְרָא חֲנוּכָה עַל שֶׁם חֲנוּכַת הַמִּזְבֵּחַ כְּדָא מִרְיָן
בְּפֶרֶק רַבִּי יִשְׁמַעֵאל (עֲבוּדָה זֶרָה נב, ב) דְּבֵית חֲשִׁמוֹנָאִי גִנְזוּ אֲבִנֵי מִזְבֵּחַ שֶׁשֶּׁקְצוֹ אֲנָשֵׁי עֲכוּ"ם לְעִבּוּדָה
זֶרָה וְהוֹצִרְוּ לְבִנּוֹת מִזְבֵּחַ חֲדָשׁ, וְלִכְךָ נִקְרָא חֲנוּכָה, וְלֹא קָאֲמַר הַכָּא מֵאִי חֲנוּכָה אֲלֹא מֵאִיזָה נִסִּי קִבְּעוּ
אוֹתוֹ לְהַדְלִיק בּו נְרוֹת. גַּם לִפִּי מִדְרַשׁ (פְּסִיקָתָא פְּרָשָׁה ו סִימָן ה) שְׁמִלְאֲכַת הַמִּשְׁכָּן נִגְמְרָה בְּכ"ה בְּכִסְלִיו
וְלֹא נִחְנוּהוּ עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן וְשָׁבוּ נוֹלְדוּ הָאֲבוֹת וְהַקְב"ה שִׁילָם לוֹ בִּימֵי מִתְּתִיָּהוּ וְכוּ' הֵייוּ נִמִּי
שְׁהִיָּה כְּמוֹ שְׁכִתְבַּתִּי שִׁשִּׁילָם לוֹ לְהִיּוֹת בְּיוֹם חִינוּךְ הַמִּזְבֵּחַ עַל יְדֵי מִתְּתִיָּהוּ שֶׁשֶּׁקְצוֹ אֲנָשֵׁי עֲכוּ"ם מִזְבֵּחַ
הַיִּשָּׁן". וְרֹאה אוֹר זְרוּעַ ח"ב אוֹת שְׂכָא. **קִנּו.** כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּמִנְחוֹת מֵט, א: "שֶׁאִין מִחֲנֻכִּין אֶת מִזְבֵּחַ
הַזֶּה אֲלֹא בְּקִטּוֹרֶת הַסַּמִּים וְלֹא מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה אֲלֹא בְּתַמִּיד שֶׁל שָׁחַר וְלֹא אֶת הַשּׁוֹלְחָן אֲלֹא בְּלַחֵם
הַפִּנִים בְּשִׁבְתָּ וְלֹא אֶת הַמְּנוּרָה אֲלֹא בְּשִׁבְעָה נְרוֹתֶיהָ בֵּין הָעֵרֵבִים". וְשֶׁם נ, א אֲמָרוּ: "הִיא גּוֹפָה קָא
מִשְׁמַע לָן דְּחִינוּךְ וְקִידוּשׁ דְּשִׁלְחָן בְּשִׁבְתָּ הוּא כְּדִקְתָּנִי סִיפָא וְלֹא אֶת הַמְּנוּרָה אֲלֹא בְּשִׁבְעָה נְרוֹתֶיהָ
בֵּין הָעֵרֵבִים (מְנוּרָה אֵינָה מִקְדָּשָׁת כְּלוּמַר וְכָל מִילְתָּא דִּידָהּ אֵינָה אֲלֹא בֵּין הָעֵרֵבִים דִּהֵייוּ הַדְּלָקָה, הַכָּא נִמִּי כָּל מִיָּלִי
דִּידָהּ דְּקִידוּשׁ וְחִינוּךְ דְּשׁוֹלְחָן בְּשִׁבְתָּ - רִשׁ"י)".

שביעית וחנכת העולם הבא, עין שם קט'.
ובנודאי מספר שבע הוא מכון כנגד שבע
המדות הקדושים שפנגדם השבעה רועים
שהם מרכבה להם פידוע קט'.

והנה חנוך ברייתו של עולם הוא כנגד בחינת
חסד לאברהם כמו שנגמר [תהלים פט,
ג] עולם חסד יבנה, ואיתא (בראשית רבה יב, ט)
בהפראם [בראשית ב, ד] - באברהם בזכותו של
אברהם, שהוא האיר לכל באי העולם שאין
בירה בלא מנהיג קט', ועל זה היה תכלית
מכון הפריאה. וחנכת המשפן נגד בחינת
יצחק. ועל פן אמרו זכרונם לברכה (מדרש
תנחומא פקודי יא; שמות רבה נב, ב) שאף שגשם
המשפן נתעבב הקמתו עד ניסן שרצה
הקדוש ברוך הוא שיהיה בחודש שנולד
יצחק, והוא מפני שהיה כנגד בחינת יצחק.
והוא על דרך מה שאמרו (פסחים פח, א) לא
פאברהם שפתיב בו הר וכו' ולא פיצחק
שפתיב בו שדה וכו' קט', כי מדת אברהם
אבינו עליו השלום שהיה ראשית התפשטות
הקדשה בעולם, שהיה תחלה לגרים [סוכה
מט, ב], והוא פהר שהוא גבוה ורחוק מן
האדם ברחוק מקום, כעין מה שנגמר

[בראשית כב, ד] וירא את המקום מרחוק, אמנם
פיצחק נעשה יחוד וצמצום הקדשה לזרעו,
כמו שנגמר [שם כא, יב] כי פיצחק יקרא לך
זרע, וזה הענין שקראו שדה שנגמר [שם כד,
סג] ויצא יצחק לשוח בשדה, כענין התועדות
שני רעים על דרך מה שנגמר [שיר השירים ז,
יב] לכה דודי נצא השדה. וזה ענין חנכת
המשפן במדבר ובשדה. ועקר שלמות היחוד
נשלם פיצקב שקראו בית שהוא שלמות
היחוד בקביעות לעולמי עד כמו שנגמר
[משלי יב, יט] שפת אמת תכון לעד, וכנגדו
חנכת בית ראשון של שלמה.

ובנין בית שני היה בו התחדשות תורה
שפעל פה על ידי אנשי כנסת
הגדולה. ובימי מרדכי ליהודים היתה אורה
[אסתר ח, טז] זו תורה (כמ"ש מגילה טז, ב) ולא
פתיב 'אור' רק 'אורה' לשון נקבה רומז
לתורה שפעל פה דמקבל מתורה שבכתב,
ובשבת (פח, א) אמרו אכפית הר כגיגית
דהדור קבלוה בימי אחשורש, וכפית ההר
היה על תורה שפעל פה, כמו שאמרו
(תנחומא נח ג) קטא. ובסדר עולם [פרק ל] איתא
כשמתו חגי זכריה ומלאכי פסקה נבואה

קנז. "שבע חנוכות הם, חנוכת ברייתו של עולם דכתיב (בראשית ב, א) ויכלו השמים ואין ויכלו אלא
לשון חנוכה וכו'. חנוכת משה דכתיב (במדבר ו, א) ויהי ביום כלות משה להקים. וחנוכת הבית דכתיב
(תהלים ל, א) מזמור שיר חנוכת הבית לדוד. וחנוכת בית שני שנאמר (עזרא ו, יז) והקריבו לחנוכת בית
אלהא וגו'. וחנוכת החומה שנאמר (נחמיה יב, כז) ובחנוכת חומת ירושלים. וזו של עכשיו של בית
חשמונאי. וחנוכת העולם הבא שאף היא יש בה נרות כדכתיב (ישעיה ל, כו) והיה אור הלבנה כאור
החמה ואור החמה יהיה שבעתים וגו'". קנח. זוהר חדש תולדות לג, ב. קנט. ע"פ בראשית רבה
לט, א: "שמעי בת וראי והטי אונך ושכחי עמך ובית אביך (תהלים מא, יא) אמר רבי יצחק משל לאחד
שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג הציץ עליו
בעל הבירה אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה
בלא מנהיג הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם". קס. ראה לעיל הערה קלה.
קסא. וכעין זה כתבו הקדמונים, ראה רבנו בחיי שמות יט, ח: "כל אשר דבר ה' נעשה - הודו וקבלו

והנכת בית חשמונאי הוא נגד בחינת יוסף קדשת הברית, שבנה נתבררו הכלל ישראל כמו שנאמר (ישעיה ס, כא) ועמך כלם וגו', וכמו שאומרים (נוסח ועל הניסים) מסרתי טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים. כי היונים נקראים רשעים וטמאים, וישראל נתבררו שהמה צדיקים וטהורים, וגזרת יונים הנה תבעל לטפסר תחלה (רש"י שבת כא, א ד"ה היו) שהוא התזרת הזוהמא כמו שאמרנו (יבמות קג, ב).

ויש לומר שלרמז זה יזדמן על פי רוב שבת חנכה בפרשת מקץ, כי בפרשה זו נתברר על ידי יוסף קדשה זו לכל כלל ישראל לדורות להיות נשרשים בקדשת הברית. ולרמז זה הנה הנס על ידי הפקנים, דכתיב בפניחם הנני נתן לו את בריתי שלום (במדבר כה, יב), ונאמר (דברים לג, ט) כי שמרו אמתך ובריתך ינצרו ונאמר (מלאכי ב, ה) בריתי היתה אתו החיים והשלום קסה, ושלום הוא מדת היסוד כידוע (זוה"ק ח"ג קטו, ב).

מישראל מכאן ואילך הט אונף ושמע דברי חכמים, וכדאיתא בפרקי היכלות (פרק כז) שאף על פי שחסרו חמשה דברים בבית שני קסב מכל מקום זיוה של תורה והורה והדרה וכו' קסי במספר שבע עשרה מעלות הנה בבית שני ביתר, והינו שעל ידי תורה שבעל פה הוא עקר השגת מתיקת הדברי תורה וזיוה, ואיתא (מגילה כח, ב) בתנא וכו' הלכות פתרה של תורה קסי.

והנכת מקדש שני שהוא מחנה שכינה הנה נגד בחינת משה שושבינא דמלפא שהוא הופעת קדשת תורה שבכתב, ונכת חומת ירושלים שהוא קדשת מחנה ישראל הוא נגד בחינת אהרן שושבינא דמטרוניתא שהוא בחינת התחדשות תורה שבעל פה שהתחיל בבית שני, שנה קדשת אהרן כמו שנאמר (מלאכי ב, ז) שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, ודעת הוא תורה שבעל פה חבור חכמה ובינה, וכן 'מפיהו' רוצה לומר תורה שבעל פה.

עליהם עול התורה והמצוות ועשו כן ברצונם. ומה שדרשו חז"ל (שבת פח, א) כפה עליהם ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, על התורה שבעל פה היה שיש בה אזהרות ועונשים וכמה סייגים וגדרים, אבל התורה שבכתב הכל הודו מדעתם בחפץ גדול בשמחה ובטוב לבב ולא הוצרכו כפיה אלא בתורה שבעל פה. וראה עוד באלשיך שם, טז ובאור החיים שם, ה. **קסב.** כמו שאמרו ביומא כא, ב. **קסג.** "אמר רבי ישמעאל כך אמר רבי עקיבא משום רבי אליעזר הגדול, מיום שנתנה תורה עד שנבנה הבית האחרון תורה ניתנה, אבל הדרה ויקרה וכבודה וגדולתה ותפארתה אימתה פחדתה ויראתה עושרה וגאוותה וגאונה זיעתה וזיותה עוזה ועוזה ממשלתה וגבורתה לא נתנו עד שנבנה בית אחרון ולא שרתה בה שכינה". וראה פרי צדיק קדושת שבת מאמר ז: "לפי שקבלת תורה שבעל פה שלהם היה רק בכפייה והכרח ולא מאהבה, ושלא מאהבה אי אפשר לייגע בה ולהשיג כלל, אבל בימי אחשוורוש קבלוה מאהבה (שבת פח, א), ועל כן אמרו בפרקי היכלות (פרק כז) מיום שניתנה תורה לישראל ועד שנבנה בית אחרון תורה ניתנה אבל הדרה ויקרה כבודה וגדולתה וכו', עיין שם שבעה עשרה לשונות של שבח. כי 'יהי אור' (בראשית א, ג) אמרו ז"ל (בראשית רבה ג, ה) זו תורה דכתיב (משלי ו, כג) תורה אור, ונאמר אחר כך (בראשית שם, ד) וירא וגו' כי טוב, וטוב הם שבעה עשרה מדריגות האלו של יקרות האור הזה שנתחדשו על ידי ראיית והסתכלות ה' יתברך בו". **קסד.** "תנן התם ודאשתמש בתגא חלף, תני ריש לקיש זה המשתמש במי ששונה הלכות כתרה של תורה". **קסה.** ראה שם ד-ה: "וידעתם כי שלחתי

וְהַנִּכְחָה שְׂבִיעִית לַעֲתִיד לְבֹא עַל יְדֵי מְשִׁיחַ
בֶּן דָּוִד שֶׁהוּא עֲנִין הַתְּגָלוֹת בְּחִינַת
מַלְכוּת שְׁמַיִם בְּשָׁלְמוֹת:

ח

וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ [מג, לד]. הִנֵּה מֶה
שֶׁשָּׁתוּ, יֵשׁ לוֹמַר מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה אֹז
סְעוּדַת שִׁבְתָּ, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּבְרָאשִׁית רַבָּה
[צב, ד] אֵין הֵכֵן אֵלָא שִׁבְתָּ קִסְיָ, וּבִשְׁבָּתוֹת
אֲדָם קוֹבֵעַ סְעוּדָתוֹ עַל הַיֵּין (כמ"ש ברכות מב,
ב), אֲכָל לְהַשְׁתַּכֵּר לֹא מְצִינּוּ. וְאִיתָא (סנהדרין
ע, ב) וּלְרוֹזְנִים אֵי שִׁכְרָ [משלי לא, ד] מִי שֶׁפֶל
רְזִי עוֹלָם גְּלוּיָם לוֹ יִשְׁתֶּה יֵין וַיִּשְׁתַּכֵּר,
וּבִשְׁבָּת יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִין בְּרְזִי עוֹלָם וְכִמּוֹ
שֶׁאֲמָרִים [זמר האר"י ליום השבת] יִגְלֶה לָן
טַעֲמֵי וְכוּ' חֲדוֹ חֲצָדִי חֲקָלָא וְכוּ', וּבִבְרָא
אֵינּוּ זְמַן שְׁכָרוֹת. וְהִנֵּה הַשִּׁבְטִים יֵשׁ לוֹמַר
שֶׁשָּׁתוּ מִהַכְּרַח לִקְנִים גְּזֵרַת מוֹשֵׁל מְצִרִים,
וְאִם נִשְׁתַּכְּרוּ אַחֵר כֶּף מֶה הָיָה לְהוֹ לְמִיַּעֲבֹד,
אֲבָל יוֹסֵף יֵשׁ לְהַבִּין לָמָּה שִׁתָּה לְשִׁכְרָה.
אֲמָנָם בְּפוּרִים מְצִינּוּ (מגילה ז, א) מִיַּחֲיִיב
אֵינֶשׁ לְבִסּוּמֵי בְּפוּרִיָּא עַד דְּלֹא יָדַע
וְכוּ'. וְהִנֵּנוּ דַעֲמָלֶק שֶׁרֶשׁ כָּל הַקְּלָפוֹת כִּמּוֹ

שֶׁנֶּאֱמַר [במדבר כד, כ] רִאשִׁית גִּוִּיִּם עֲמָלֶק,
וְכִשְׁיָהּיָה גִמְר מַחֲיַת עֲמָלֶק בְּאַמַּת בְּיוֹם
הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְגו' [זכריה יד, ט] שִׁיחַבְּטֻלוֹ
כָּל הַקְּלָפוֹת, וּבְפוּרִים הַזֶּמֶן הַמִּיָּחָד שֶׁהִיָּה
בּוֹ מַחֲיַת עֲמָלֶק רִאשִׁית דְּקָלִיפָּה, וְעַל כֵּן
יֵשׁ בּוֹ מְצֻנֹת שְׁכָרוֹת שְׁמוּרָה שְׂאָף שְׁלֹא
מִדַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל קָשׁוּר בְּשֶׁרֶשׁ רִאשִׁית
דְּקָדְשָׁה קִסְיָ, כִּמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ [רש"י בראשית א, א] [א]
'בְּרִאשִׁית' בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּקְרָאוּ רִאשִׁית.

וְכֵן יוֹסֵף הָיָה סְבוּר שֶׁהוּא מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף
וּכְבֹּר נִתְּבַרְרוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְעַל יָדוֹ יִהְיֶה
מַחֲיַת עֲמָלֶק שֶׁרֶשׁ הַקְּלָפוֹת. וּכְבֹּר פֶּעַל
יוֹסֵף בְּמַצְרַיִם גַּם בֶּן שְׁפָרְעָה הַכִּיר בְּשֵׁם
אֱלֹהִים, שֶׁאֲמַר אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים וְגו' [בראשית מא, טז], וְשֵׁם זֶה קָדֵשׁ, שֶׁזֶּה פֶּעַל
יוֹסֵף שֶׁהַכְּנִיס אֵף בְּפָרְעָה שִׁיאֲמִין בְּאֱלֹהִים.
וְגַם פָּרְעָה הִסְפִּים עַל הַמִּילָה כִּמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ
בְּמִדְרָשׁ [בראשית רבה צא, ה]. וְהִיָּה סְבוּר שֶׁכְּבֹר
בָּא הַזֶּמֶן שֶׁיִּהְיֶה הַתְּקוּן, וְאֹז הִיָּה שִׁבְתָּ
שֶׁעַל יְדֵי שְׁמִירַת שִׁבְתָּ מִיָּד נִגְאָלִין [מדרש
תהלים מזמור צח]. וְרַצָּה לְהַכְנִיס קָדְשַׁת הַשִּׁבְתָּ
בְּאַחֲיוֹ גַּם בֶּן וְיִהְיֶה מַחֲיַת עֲמָלֶק רִאשִׁית
דְּקָלִיפָּה, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ קִסְיָ.

אליכם את המצוה הזאת (דעו לכם אשר שלחתי אליכם המצוה הזאת להיות נזהרים בכבודי הוא למען תקבלו גמול טוב - מצודות דוד) להיות בריתי את לוי אמר ה' צבאות (להיות מתקיים הברית אשר כרתי עם שבט לוי, רצה לומר עם אהרן ראש השבט כי עמו כרתי הברית להיות הכהונה לו ולזרעו אחריו). בריתי היתה איתו (עם ראש השבט לכהונה והוא אהרן קדוש ה' ופנחס אשר קנא לאלהיו) החיים והשלום (ובפנחס נאמר 'הנני נתון לו את בריתי שלום' ונאמר לו עוד 'היתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנות עולם' והחיים נתן לו כי מצאנו לו חיים יותר משלש מאות שנה וכו' - ר"ק) ואתנם לו מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא". **קסו**. וראה לעיל הערה קמג. **קסז**. ראה פרי צדיק לראש חודש אדר מאמר ט: "ואיתא (מגילה ז, ב) מיחייב אינש לבסומי בפוריא עד וכו', ולא מצינו בשום זמן שיהיה מצוה בשכרות רק בפורים זמן מחיית עמלק, והטעם להורות שישראל קשורים שלא מדעת בשורש בראשית המחשבה, והוא לנגד קליפת עמלק שהוא ראשית דקליפה, והוא מנגד לקדושת הברית (כמו שנתבאר כמה פעמים) דתינוק נימול שלא מדעת ונכנס לכלל ועמך וגו' לעולם ירשו ארץ (ישעיה ס, כא) דישי לו חלק לעולם הבא, ועמלק מקטרג על זה דאין כולם צדיקים, ובא המצוה על זה בשכרות ושמחה שלא מדעת". **קסח**. וראה פרי צדיק לך לך מאמר

פניו ולא יכול להתאפק ונתודע עליהם אף שעדין לא תקנו הכל מצד שזכנו להיות גמר התקון עד עת בא דברו [תהלים קה, יט] קסט ויבא משיח בן יוסף מן צעור:

רני ושמיח בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם ה' [הפסרת שבת-חנוכה זכריה ב, יד]. מה שמתחילין כאן ההפסרת, והשיכות לענין הפסרת חנכה הוא רק פסוקי המנוחה [שם ד, ב-ג], ולכאורה היה טוב יותר להוסיף הפסוקים שאחר כך [שם, ח-יד] שמדבר גם בן במנוחה.

אף השיכות הוא מה שנאמר 'רני ושמיח' בהנה לרון ולשמות תכף 'כי הנני בא' בהנה, דלא אמר בלשון עתיד. ונקראו ישראל 'בת ציון' דציון גימטריא יוסף קעא, והינו שהוא יתקן ויכרר כל בני ישראל דכל מאן דאתגזר איקרי צדיק [זוה"ק ח"ג צג, א], והינו ציון שמצינים באות ברית קדש. ואף בפגם שאמרו (עירובין יט, א) דמשכה ערלתו ולא מבשקר ליה, יש לומר דרק אברהם אבינו עלי השלום אינו מכיר אותו קעא, אבל אחר שיעשה תשובה יכרר

ובנה יובן מה שיפלא לכאורה על יוסף שאחר שאכל ושתה עמהם למה זה צער אותם אחר כך במעשה הגביע והיה לו להתגלות לפניהם ולשלח ולהביא את יעקב. אף לפי האמור, מתחלה היה סבור שכבר עשה מחית עמלק, וכמו שהוא נתברר בשלמות במדתו בן גם כל השבטים נתבררו ועשו תשובה, כשאמרו אבל אשמים אנחנו וגו' [בראשית מב, כא], והיה סבור שעל ידי שבת יהיו נגאלין מיד ויהיה הוא כמו משיח בן יוסף. אבל אחר כך ראה שהקלפה בתקיפותה והבין מזה שעדין לא נתבררו כל השבטים. ועשה תחבולה כדי שיעצרו וישבו בתשובה שלמה ואחר כך יתודע אל אחיו. רק אחר כך ולא יכול יוסף להתאפק וגו' [שם מה, א], והינו שמצדו רצה להתאפק עוד עד שישבו באמת ויתקנו שרש הקלוקל ויהיה גמר התקון על ידו שיהיה משיח בן יוסף, אף לא יכול להתאפק וגו'. וכמו שכתב הרמב"ן [שם] כי אנשים רבים חילו פניו שמיחול לבנימין כי נכמרו רחמיהם על תחנוני יהודה וכו', וזה היה מן השמים כיון שלא היה עוד זמן משיח בן יוסף, ולכן נתן ה' יתברך בלבם שיחילו

ד: "וכונת יוסף שהשקה אותם שרצה לידע מעמקי לבם אם קשורים בשורש על דרך מה שאמרו בסנהדרין (לה, א) אגברו חמרא וכו' נכנס יין יצא סוד. וענין השכרות הוא כמו שמצינו (מגילה ז, ב) מיחייב אינש לבסומי בפוריא וכו', אף שלא מצינו בקדושה רק לשנות יין, שעל ידי זה מצינו ברב נחמן שאמר (עירובין סד, א) כל כמה דלא שתינא רביעתא דחמרא לא צילאי דעתאי, אבל לא לבסומי שמבלבל הדעת. אך במחית עמלק שהוא ראשית דקליפה, ואז מתבררין ישראל שקשורים בראשית המחשבה. וכן נדרש אז ליהודים וגו' ויקר (אסתר ח, טז) אלו תפילין כו' (מגילה טו, ב), ותפילין שבראש מורה שישאל קשורים בראשית המחשבה, וכשמתברר זה אז יש גם שכרות בקדושה. וכן הרגישו אז השבטים הקדושה בסעודת שבת שעשה יוסף להם. קסט. ראה לעיל הערה מח. קע. וראה עוד שפת אמת ויגש תרמ"א ד"ה ענין ובשם משמואל ויגש תרע"א שכתבו כעין זה. קעא. ליקוטי תורה ויצא ד"ה ותקרא ועוד. קעב. וראה עוד פרי צדיק משפטים מאמר ב: "ואף זה דמשכא ערלתו (עירובין יט, א) וכו' כבר אמרנו דרק אברהם אבינו ע"ה אינו מכירו שנימול, אבל אליהו מלאך

וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָךְ וְגו', וְהִינוּ בְּיָמִים הָהֵם שְׁפָל
אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מְשָׁכָן
לָהּ וְלַעֲשׂוֹת חֲנֻכַּת הַבֵּית.

וְכֵן כְּתוּב אַחֵר כֶּף [בהפטרה - זכריה פרק ג]
מַעֲנִין יְהוֹשֻׁעַ כֶּהֱן גָּדוֹל, שֶׁהָיָה גַם כֵּן
מַעֲיִן פָּגֶם זֶה, שֶׁכִּנּוּ נִשְׂאוֹ נָשִׁים דְּלָא כְּשֶׁרָן
לְכַהֲנָתָא כְּמוֹ שֶׁאַמְרוּ בְּתַרְגוּם (שם, ג) קַעֲט
וּגְמָרָא (סנהדרין צג, א) קפ. וְכִתְיָב (שם, ה) וְנִשְׁיִמּוּ
הַצִּנִּיף הַטְּהוֹר עַל רֹאשׁוֹ, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מֵה
שֶׁאַמְרוּ (שבת עז, ב) 'סוּדְרָא' סוּד ה' לִירְאִי,
שֶׁמֶזֶה שְׁמִכְסִּין רֹאשׁוֹ בְּסוּדֵר הַמִּיחָד
לְתַלְמִיד חָכָם זֹכִין וּמְשִׁיגִין סוּד ה', וְכִדְרָךְ
שֶׁאוֹמְרִים [זמר האר"י ליום שבת] וְיִחְזִי לִן
סִתְרִיהָ דְּאַתְאָמֵר בְּלִחְיָשָׁא, וְזֶה סוּד ה'.
וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר אַחֵר כֶּף [שם ד, ב] מְנוֹרַת זָהָב
כְּלָה וְגִלָּה עַל רֹאשָׁה 'עַל' דִּיקָא שֶׁהוּא
כְּכֹתֵר עַל הָרֹאשׁ. וְזֶהוּ שֶׁאַמְרוּ בְּפִסְקִיתָא

יוֹסֵף קַעֲט אֶף אֶת זֶה כִּינּוּ דְּמִשּׁוּף דִּינוּ כְּמַהוּל
[יבמות עב, ב], וּבִכְאֻמַּת רְצוֹנָנוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנָךְ
וּמִי מַעֲכָב שְׂאֹר שֶׁבַעֲסָה וְכו' (כמ"ש ברכות
יז, א) וְנִשְׂאָה הַשְּׁעִיר אֶת כָּל עֲוֹנוֹתָם [ויקרא
טז, כב] עֲוֹנוֹת תָּם (כמ"ש בראשית רבה סה, טו) קַעֲט.

וְהִנֵּה חֲנֻכַּת הַחֲשֻׁמוֹנָאִים הוּא שְׁפָל אֶחָד
יָכוֹל לַעֲשׂוֹת חֲנֻכַּת הַבֵּית שֶׁה' יִתְבָּרַךְ
שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ לְבוּשֵׁהוּ, וְהִינוּ עַל יְדֵי תִקּוּן
קִדְשֵׁי הַבְּרִית בְּחִינַת יוֹסֵף, דִּידוּעֵי קַעֲט דִּגְזֵרַת
הַיּוֹנִים הָיָה תְּבַעַל לְטַפְסֵר תַּחֲלָה שֶׁהַיּוֹנִים
רָצוּ לְהַטִּיל זֶה־מַּת הַנְּחֹשׁ בִּישְׂרָאֵל, וְכִמוֹ
דְּבוּעֵל אֲרָמִית מְשָׁכָא עָרְלָתוֹ קַעֲט כֵּן בְּהַפֶּךְ
כְּתִיב [בראשית לד, ג] וַתִּדְּבַק נִפְשׁוֹ בְּדִינָה
וְאִתָּא (בראשית רבה פ, יא) גוֹרְרִין בָּהּ וְכו'
קֶשֶׁה לְפָרֶשׁ קַעֲט. וְהַחֲשֻׁמוֹנָאִים תִּקְּנוּ זֹאת
כְּשֶׁנֶּאֱמָרוּ, וְקָבְעוּ חֲנֻכָּה שֶׁה' יִתְבָּרַךְ שׁוֹכֵן
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי הִנְנִי בָּא

הברית שהוא עד ראייה על כל מילות ישראל כמו שאמרו בזוהר הקדוש (ח"א צג, א) הוא יסהיד
דישראל מקיימין האי קיימא עיין שם, ויעיד על זה גם כן, ואף דממשכא ערלתו המשוך דינו כמהול
והוא בכלל כל מאן דאתגור דאיקרי צדיק ואליהו מעלה אותו". **קעג.** וראה פרי צדיק לחג הפסח
מאמר לח: "והענין הוא דכל ישראל נקראים על שם יוסף 'שארית יוסף' (כמ"ש בראשית רבה עא, ב),
שיוסף מברר כל ישראל ועמך כלם צדיקים, כיון דאתגור איקרי צדיק (זוה"ק ח"ב כג, א), שכן כל קדושת
השבטים אף שכל אחד היה לו קדושה מיוחדת מכל מקום היה נכלל קדושתו בכל השבטים כמו
שכתוב (בראשית מח, כט) איש כברכתו ברך אותם (כמ"ש בבראשית רבה צט, ד)". **קעד.** ראה פרי צדיק
האזינו מאמר ז: "וכתיב (ויקרא טז, כב) ונשא השעיר את כל עונותם ודרשו (בראשית רבה סה, טו) עונות
תם שנאמר (בראשית כה, כז) ויעקב איש תם, ומה זה שנותנים על השעיר שישא למדבר כל עונות
ישראל, אך השעיר הוא עשו דכתיב ביה (שם כז, יא) הן עשו אחי איש שעיר, ועליו נותנין כל עונות
תם זה יעקב שהוא הגורם לשאור שבעיסה ושעבוד מלכויות" **קעה.** ראה פרי צדיק לחנוכה מאמר
ב וכג. **קעז.** רש"י שבת כג, א ד"ה היו. וראה בפרי צדיק לחנוכה מאמר א. **קעז.** עירובין יט,
א. **קעח.** "ויקחו את דינה (בראשית לד, כו), רבי יודן אמר גוררין בה ויוצאין, אמר רב הונא הנבעלת
לערל קשה לפרוש". **קעט.** על הפסוק "ויהושע היה לבוש בגדים צואים ועומד לפני המלאך" (זכריה
ג, ג), תרגם יונתן שם: "ויהושע הוּו ליה בנין דנסבין להון נשין דלא כשרן לכהונתא וקאים קדם
מלאכא". **קפ.** "הושע כהן גדול איחרכי מאניה, שנאמר (זכריה ג, א) ויראני את יהושע הכהן הגדול
עומד לפני מלאך ה' וגו' וכתביב (שם, ב) ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו' וכו', מאי טעמא איענש,
אמר רב פפא שהיו בניו נושאים נשים שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בהן, שנאמר (שם, ג) ויהושע
היה לבוש בגדים צואים וכי דרכו של יהושע ללוש בגדים צואים אלא מלמד שהיו בניו נושאים

(פרשה ח סימן ד) על פסוק זה קפא ויעבר וגו' וה' בראשם [מיכה ב, יג] דקאי על הקדוש ברוך הוא. וכן ושבעה גרותיה עליה [זכריה שם] דיקא והכל לרמוז זה. וכתוב [שם] ושבעה מוצקות וגו', שמריקות השמן מעצמן קפא.

ומסים [בהפטרות זכריה שם, ו] לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי וגו' קפא. והוא על דרך מה שנאמר [תהלים לג, טז] אין המלך נושע ברב חיל גבור לא ינצל ברב כח שקר הסוס וגו', חיל, הינו דברי תורה וכמו שאמרו (ברכות סד, א) מחיל אל חיל קפד ופרש רש"י [ד"ה אין] משיכה לישיבה וכו', ורבנן אקרו מלכים כמו שנאמר [משלי ח, טו] בי מלכים ימלכו (וכמ"ש גיטין סב, א קפה), ואמר, דאף דלית לך מלה לתבא יצר הרע אלא אורייתא כמו שאמרו בזהר הקדוש פרשה זו [ח"א רב, א], מכל מקום 'אין המלך' שהוא התלמיד חכם 'נושע ברב חיל' שדברי תורה בעצמו לא יועיל להושע מהיצר הרע. וכן 'גבור' שהוא הכובש את יצרו [אבות פרק ד משנה א] 'לא ינצל ברב כח' שעל ידי כח יראת האדם בעצמו לא ינצל מקטרוג יצר הרע, וכמו שאמרו (סוכה נב, ב) ואלמלא

הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכול לו. 'שקר הסוס לתשועה' הינו השתדלות במעשה המצות, וזה מכנה בשם סוס ועל דרך מה שאמרו (סנהדרין צו, א) כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני פסוסים כו', גם זה אמר שאינו מועיל לתשועה מיצר הרע. רק הגה צין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו [תהלים שם, יח] שעוזר לו ה' יתברך בחסדו.

וזהו שנאמר לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי וגו', שאמת שחיל שהיה דברי תורה וכן כח וגבורה לכבוש את היצר הרע הם עצות לתבא יצר הרע ולהנצל מקטרוגו, אבל אינם מועילים רק כשאין מה יתברך לתבא יצר הרע וה' יתברך משפיע בעצמו, כמו שנאמר וגלה על ראשה כאמור.

והוא מה שאמרו במדרש (שמות רבה כב, ו ותנחומא מטות ה) 'שלוש מתנות טובות ברא הקדוש ברוך הוא בעולם חכמה וגבורה ועשר, זכה לאחד מהן נוטל חמדת כל העולם וכו', אימתי בזמן שהם מתנות שמים וכו' קפא. 'חכמה' הינו דברי תורה.

נשים שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בהן". **קפא**. ז"ל הפסיקתא שם: "דבר אחר וגולה על ראשה (זכריה ד, ב) ויעבור מלכם לפניו וה' בראשם (מיכה ב, יג)". **קפב**. וראה מצודות דוד שם: "שבעה ושבעה מוצקות - רצה לומר לכל נר ונר היה שבעה צינורות שהשמן ניצק בהם מעצמו מן הגולה להמשך על הנרות שהמה על ראש המנורה". **קפג**. "ויען ויאמר אלי לאמר זה דבר ה' אל זרובבל לאמר לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות" **קפד**. "תלמידי חכמים אין להם מנוחה (מישיבה לישיבה וממדרש למדרש - רש"י) לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר (תהלים פד, ח) ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון". **קפה**. "מנא לך דרבנן איקרו מלכים אמר להו דכתיב (משלי ח, טו) בי מלכים ימלוכו וגו'". **קפו**. "שלוש מתנות נבראו בעולם זכה באחת מהן נוטל חמדת כל העולם, זכה בחכמה זכה בכל, זכה בגבורה זכה בכל, זכה בעושר זכה בכל, אימתי בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכח התורה, אבל גבורתו ועשרו של בשר ודם אינו כלום וכו', וכן ירמיה אומר (ירמיה ט, כב-כג) כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו כי אם

יתהלל השפל וידע אותי שזוכה לבחינת הדעת שפא על ידי חבור חכמה ובינה - מוחא ולבא, והינו כשנכנס היראה למעמקי הלב כדרך שנגמר [משלי ב, י] כי תבוא חכמה בלבך ודעת לנפשך ינעם קפט.

וכן זרפכל לבו נשבר איך יבנה בית המקדש, ואמר לו הנביא לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחיקא, כשזוכה לבחינת הדעת מה' יתברך ועל ידי שלבו נשבר ושפל בעיניו יהיה ה' בעזרו. וזהו שנגמר [זכריה שם, ז] מי אתה הר הגדול לפני זרפכל, מרמז על היצר הרע, על דרך מה שאמר בגמרא (סוכה שם, א) צדיקים נדמה להם כהר וכו'.

וזה גם כן שרש קדשת חנכה שיהיה שפל בעיניו ויפיר שהפך מתנות שמם וכמו שאמרנו קצא שעל זה מורה שם מתתיהו כן יוחנן שהפיר שהפך מתת יה"ו, והפך י"ו חנן.

ומי שמפיר זה ומיחל לחסדי ה' יתברך זוכה להדעת מה' יתברך, וכמו שנגמר הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו:

גבורה' - יראה להיות גבור הפובש את יצרו. 'עשר' הינו פעלי מצות גמילות חסדים קפי, ועל דרך מה שאמרו (קהלת רבה ז, יח) עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות צל וחסה לבעלי מצות אצל בעלי תורה, מאי טעמא כי בצל החכמה בצל הכסף [קהלת ז, יב]. ועל זה אמר שכל אלו לא יועיל רק בזמן שהם מתנות שמם ובאות מכת הגבורה של הקדוש ברוך הוא, והינו שהקדוש ברוך הוא עוזרו ומשפיע לו דברי תורה לתבא יצר הרע, דאם לא כן מצינו (סוכה נב, א) שכל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו ואביי אמר אי מאן דסנו לי וכו', וגבורת האדם אמרו [שם עמוד ב] אלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכול לו.

וזהו שנגמר אל יתהלל החכם בחכמתו רב חיל, ואל יתהלל הגבור בגבורתו דיקא כמו שנגמר גבור לא יציל ברב כח. אל יתהלל עשיר בעשרו הינו בעל מצות גמילות חסדים גם כן לא יוכל להתהלל שיוכל לנצח היצר הרע בזכות זה וכמו שנגמר 'שקר הסוס לתשועה' ואף תורה ומצות גם כן לא ימלט קפי. כי אם בזאת

זאת יתהלל וגו' ומתנות אלו בזמן שאינו באין מן הקב"ה סופן להפסק ממנו. וראה בפרי צדיק לחנוכה מאמר יד. קפז. ובפרי צדיק מטות מאמר יג: "זכה בעושר זכה בכל מוסב על מעשה המצות, וכמו שאיתא (עירובין פו, א) רבי מכבד עשירים רבי עקיבא מכבד עשירים וכו' בזמן שחסד ואמת מן ינצורוהו (תהלים סא, ח) - שעושה גמילות חסדים במעותיו". קפח. וכע"ז כתב רבינו בפרי צדיק מצורע מאמר ו; בהעלותך מאמר י ומטות מאמר יד קפט. וראה פרי צדיק משפטים מאמר יב: "והיינו שעל ידי הבינה זוכין לדעת כמו שנאמר (משלי ב, י) כי תבוא חכמה בלבך שיתחבר החכמה שבמוח שיהיה כפי הבנת הלב בחינת 'בינה לבא', ודעת לנפשך ינעם' שזוכין להדעת שיוקבע במעמקי הלב וכו', וכן נאמר (משלי ב, ה) אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא היינו כשנכנס היראה למעמקי נקודת הלב בחינת 'בינה לבא' זוכין לדעת בענין מציאה וכו', וזה שנאמר (משלי כד, ג) ובתבונה יתכונן שיתייסד הקדושה לעולמי עד". קצ. ראה רד"ק שם: "ויען לא בחיל ולא בכח - כמו שראית מעשה המנורה נעשה מאליו בלא אדם עורך את הנרות ומציק בהם את השמן כן יעשה בנין הבית בלא כח אדם אלא ברוח האל יתברך וברצונו". קצא. פרי צדיק לחנוכה מאמר יד, כה, עיין שם באריכות.

שום הֶכֶר מִיָּחָד לְמִשְׁנָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם
רֹאשׁ חֹדֶשׁ מִשְׁאָר אַמּוֹת, דְּמִתְרִים בְּכָל
מְלָאכּוֹת וְלִיכָא בּוּ שׁוּם מַעֲשֶׂה יָד שְׂעִישׁוּ
בּוּ יִשְׂרָאֵל שְׂגִיגְרוּ עַל זֶה לְבַטֵּל, דְּעַל
תּוֹסַפֶּת תְּפִלַּת מוֹסָף מֵאֵי נִפְקָא מִינָהּ לְהוּ
בֵּין זֶה לְתַפְלַת שַׁחֲרִית.

וְהִנֵּה הַגְּזֵרוֹת עַל שַׁבָּת וּמִילָה הֵיּה מִצַּד
שְׂבָשְׁנֵי קְדָשׁוֹת הַלָּלוּ יִשְׂרָאֵל מִבְּדָלִים
לְגִמְרֵי מָהֶם, כִּי אֵין לָהֶם שׁוּם שְׂכָחוֹת
בְּקִדְשָׁת שַׁבָּת וּמִילָה פִּידוּעָא, אָכֵל מֵאֵי
אִכְפַּת לְהוּ שְׂיִשְׂרָאֵל מְקִדָּשִׁין הַחֹדֶשׁ וּמָה
רָאוּ עַל כִּכָּה לְגִזֹּר עַל זֶה.

אָכֵן הִנֵּה הַגְּזֵרוֹת שְׂגִיגְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל הֵיּה
מִצַּד קִנְיָתָם בְּקִדְשָׁת יִשְׂרָאֵל, שְׂיִדְעוּ
שְׂיִשְׂרָאֵל בְּמִצּוֹת אֵלוּ מִחֻשְׁבִּים עֲצָמָם
לְקִדּוּשִׁים מִכָּל וְשִׁרְקָהֶם עָקֵר הַמִּכְבָּן
בְּכִרְיַאת הָעוֹלָם, דְּכָתִיב [יִרְמִיָּה ב, ג] קִדְּשׁ
יִשְׂרָאֵל לַה' וְגו', וְעַל זֶה מוֹרָה שַׁבָּת וּמִילָה.

מִי שְׂעִישֶׂה נִפְסִים לְאַבּוֹתֵינוּ וְנֵאֵל אוֹתָם
מַעֲבָדוֹת לְחֵרוֹת הוּא יֵאֵל אוֹתָנוּ
בְּקָרוֹב [בִּרְכַּת הַחוּדֶשׁ].

הִנֵּה אֵיתָא בְּכַתְבֵי הָאָר"י ז"ל קצב, דְּהֵינְיָנִים
רָצוּ לְבַטֵּל מִיִּשְׂרָאֵל חֹדֶשׁ שַׁבָּת וּמִילָה,
וּמְרָמֵז בְּרֹאשֵׁי תַבּוֹת חֲש"מ מִחֻשְׁמוֹנָאֵי.
וְהַכְנָנָה בְּבִטּוֹל חֹדֶשׁ הֵינּוּ קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ,
דְּמַצִּינוּ (רֹאשׁ הַשָּׁנָה כה, א) זִיל לַעֲיֵן טֹב
וְקִדְשִׁיהּ וְכו', דְּהֵינּוּ יִרְאִים לְקִדְשׁ בְּמִקּוּמוֹ,
וְאָמַר וּשְׁלַח לִי סִימָנָא דְּדוֹר מְלַךְ יִשְׂרָאֵל
חֵי וְקָיָם, שְׂיִרְאוּ לוֹמַר בְּפִירוּשׁ קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ
וְאָמַר לוֹ שְׂיִשְׁלַח לוֹ בְּרִמְיָא קצב. וְכִמּוֹ בֵּן
(סְנֵהדְרִין יב, א) בְּקִשׁוֹ לְקַבֵּעַ נְצִיב אֶחָד וְלֹא
הִנִּיחֵן וְכו' קצב. וְרַבֵּי עֲקִיבָא יָרַד לְבָבֵל
לְקִדְשׁ אֶת הַחֹדֶשׁ (כמ"ש בִּרְכוֹת סג, א) גַּם בֵּן
מִצַּד שְׁהִיָּה יִרָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל מִהַגְּזֵרָה קצב.
אָכֵל עַל חֹדֶשׁ עֲצָמוֹ לֹא שְׂיָד גְּזֵרָה, שְׂאִין

קצב. ראה בדבש לפי (מערכת אות ח): "חודש שבת מילה ציונו ה' ברחמי לבטל שלושה כוכבים רעים לבנה מאדים שבתאי ולינצל מהם, וזה היה כוונת היונים שרצו לבטל שלושה מצות אלה כדי שאחר כך ישלטו בישראל אלו הכוכבים. ספר אור העינים. וכו'. ואפשר עוד כי ראשי תיבות 'מזמור שיר חנוכת הבית' שמחה, שנקראת השכינה שבזה היה עילוי לשכינה, והיה הנס בשמן שהוא משחה אותיות שמחה ושלוש אותיות ראשונות של חשמונאי הם ראשי תיבות חודש שבת מילה. והאותיות הנשארות גימטריא בינה דבה חירו דכולא. וכל השם יש לרמוז שהוא ר"ת חודש שבת מילה, ונס נרות אותם יקיימו, והיה על ידי חמש בני חשמונאי חמש ר"ת חודש מילה שבת". וראה עקידת יצחק שער כט. וראה בפרי צדיק לחנוכה מאמר כה ובהערות שם. **קצב.** "אמר ליה רבי לרבי חייא זיל לעיין טב וקדשיה לירחא (דואג היה שלא ירננו עליו בני עירו כשיקדשנו למחר וכו', ומורי פירש שגזרו גזירה במקומו שלא יקדשו את החודש - רש"י) ושלא לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקים (דוד מלך ישראל - נמשל כלבנה, שנאמר בו (תהלים פט, לו) כסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם)". **קצב.** ז"ל הגמרא שם: "והא שלחו ליה לרבא זוג (שני תלמידי חכמים - רש"י) בא מרקת (טבריא) וכו' ועמוסי יריכי נחשון (נשיא שבארץ ישראל, שהוא מזרע נחשון בן עמינדב ראשון לנשיאים) בקשו לקבוע נציב אחד (בקשו להוסיף חדש אחד על השנה לעברה) ולא הניחן אדומי הלז (מלכות הרשעה גזרה גזירה עליהן), אבל בעלי אסופות נאספו וקבעו לו נציב אחד בירח שמת בו אהרן הכהן וכו'". וביד רמה שם: "ומפני מה סתמו את הדברים כדי שלא יבינו כל רשעים וילכו ויגידו למלכות הרשעה ויעכו על ידם, והמשיכילים יבינו". **קצה.** ראה תוספות יבמות קטו, א ד"ה אמר: "ומה שלא עיברו בארץ ישראל יש לומר דשום אונס היה". וראה עוד תוספות סנהדרין יא, ב ד"ה אין. **קצו.** וראה להלן במאמר טו לאחר הבדלה שהאריך רבינו בענין זה.

בְּחִשְׁבוֹנוֹתֵיכֶם אֵלָּא מְדַלֵּג עַל הַהָרִים [שִׁירִים
הַשִּׁירִים ב, ח] וְכו', מְדַלֵּג עַל הַחֲשֹׁבוֹנוֹת וְכו'.
וְנִשְׁתַּנּוּ לְמַעַנְם הַחֲשֹׁבוֹנוֹת וְנִחָשֵׁב מִיּוֹם
שְׁנוּלֵד יִצְחָק וְשָׁלְמוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה קֻצְצָה,
אוּ שְׁקוּשֵׁי הַשְּׁעָבוֹד הַשְּׁלִים קֻצְצוּ, כִּי בְּשִׁבְלֵי
יִשְׂרָאֵל מְשֻׁנָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲשֹׁבוֹן
הַזְּמָנִים גַּם כֵּן וּמִחֲדָשׁ בְּשִׁבְלֵים זְמַן חֲדָשׁ.

וְלִכֵּן אֲנַחְנוּ מִתְפַּלְלִין כְּשֶׁמְבָרְכִין הַחֲדָשׁ
'מִי שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבְרָהָם בְּמִצְרַיִם
וְגַאֵל אוֹתָם', מִצַּד שֶׁקָּרַב אֶת חֲשֹׁבוֹן הַקֶּץ
מִהָאֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה מִצַּד שֶׁמָּסַר הַתְּחִלָּה
הַזְּמָנִים בְּיַד יִשְׂרָאֵל, כִּמּוֹ כֵּן 'הוּא יְגַאֵל
אוֹתָנוּ' גַּם עַכְשָׁיו 'בְּקָרוֹב', כִּי אֵף שֵׁשׁ קָץ
הַגְּלוּי לִפְנֵי יִתְבָּרַךְ, גַּם 'בְּעֵתָהּ' יֵשׁ
'אַחִישֻׁנָּה' יֵא, שֶׁיִּכּוֹל לְמַהֵר וְלִקְרַב אֶת הַקֶּץ
בְּעֵתוֹ וְלִמְצָא חֲשֹׁבוֹן חֲדָשׁ שֶׁיְהִיָּה בְּקָרוֹב
הַזְּמַן בְּעֵתוֹ, וְכִמּוֹ שֶׁיְהִיָּה הַתְּחִלָּה בְּזְמַן
בְּעֵתוֹ בְּמִצְרַיִם יי. וְדָבָר זֶה הוּא שֶׁמָּסַר
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קְדוּשׁ הַחֲדָשׁ לְיִשְׂרָאֵל
לִזְמַן שֶׁהַזְּמַן מָסוּר בְּיָדָם וְתִלּוּי בָּהֶם וְעַל
יְדֵי זֶה כָּל קָצִים וְזְמָנִים תִּלּוּי בָּהֶם.

וְכִמּוֹ כֵּן רָאוּ בְּעֵינֵי קְדוּשׁ הַחֲדָשׁ גְּדֻלוֹת
יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם, דָּוָה הִיָּה מָסוּר לְבֵית דִּין
שֶׁה' יִתְבָּרַךְ מָסַר לָהֶם הַתְּחִלָּה הַזְּמָנִים
בְּעוֹלָם, וְכַדְמִצְנו (יְרוּשָׁלַיִם פ"א דְּכַתוּבוֹת ה"ב
ד, א) בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְנִמְלְכִין
בֵּית דִּין לַעֲבֹר הַבְּתוּלִין חוּזְרִין וְכו', שֶׁמִּצַּד
עָבוֹר הַחֲדָשׁ נַעֲשֶׂה זֶה הַיּוֹם בְּתוֹךְ הַשְּׁלוֹשׁ
שָׁנִים, וְהוּא הַשְּׁתַּנּוּת הַזְּמָנִים מִצַּד סֵדֶר
דְּרָךְ הַטָּבַע שֶׁבְּעוֹלָם קֻצְצָה.

וְעַל כֵּן הַתְּחִלָּה גְּאֵלָת יִשְׂרָאֵל הִיָּה בְּמִצְוָה
זוּ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁמָּסַר לָהֶם דְּהַחֲדָשׁ הִיָּה
לָכֶם [שְׁמוֹת יב, ב] וְהוּא הַתְּחִלָּה הַזְּמָנִים
לְמוֹעֲדִים, כִּי הַזְּמַן מָסוּר גַּם כֵּן לְיִשְׂרָאֵל,
וְכִיָּה תִּלּוּי גְּאֵלָת יִשְׂרָאֵל בְּחִשְׁבוֹן הַזְּמָנִים,
כִּי לְכָל יֵשׁ קָץ וְזְמַן שֶׁקָּבַע ה' יִתְבָּרַךְ, אֲבָל
הַזְּמַן מָסוּר לְיִשְׂרָאֵל, וְעַל יְדֵי זֶה יוֹכֵל
בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת חֲשֹׁבוֹן וְסֵדֶר זְמָנִים
בְּעֵינֵי אַחֶר, וְכַדְאִיתָא (שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה ב, כֵּא)
שֶׁאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ הֵאֵיךְ אֲנִי נִגְאָלִין וְכו',
וְעִדִּין אֵין בְּיַדְנוּ אֵלָּא מֵאֲתִים וְעֹשֶׁר שָׁנָה,
אָמַר לָהֶם הוֹאִיל וְחִפֵּץ בְּגֵאֻלְתְּכֶם אֵינוֹ מְבִיט

קֻצְצָה. וְעִיין עוֹד שְׁפַת אִמֶּת לַחֲנוּכָה תַרְל"ו ד"ה אִיתָא; שֵׁם מִשְׁמוּאֵל לַחֲנוּכָה תַרע"ד לר"ח טַבַּת בִּשְׁם
הָאֲבִי נֹזֵר. וְרֹאה גַם בְּסוּד יִשְׂרָאֵל (לְמוֹהֲרִי"ח) ח"ד שֶׁאֵלָּה יֵא. **קֻצְצָה.** רֹאה תַנְחוּמָא שְׁמוֹת ד': "וּמֵאֲתִים
וְעֹשֶׁר שָׁנִים עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם אֵף עַל פִּי שֶׁאֲמַר לְאַבְרָהָם 'וְעִבְדוּם וְעִינוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה'
(בְּרֵאשִׁית טו, יג) אָמַר לוֹ 'כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרַעְךָ' (שֵׁם) מִשִּׁיָּהּ לֵךְ זֶרַע, הַתְּחִיל הַקֶּב"ה מוֹנֶה מִשְׁנוּלֵד יִצְחָק".
וְרֹאה רַש"י מַגִּילָה ט, א ד"ה וּבִשְׁאֵר. **קֻצְצָה.** רֹאה פְּרִשֶׁת דְּרָכִים דְּרוּשׁ חֲמִישִׁי וּבִרְלִב"ג בְּרֵאשִׁית
טו, יג. ר. וְרֹאה מִדְּרַשׁ תַּהֲלִים מִזְמוֹר יח: "וְאָמַר [מֹשֶׁה] לְהַקְבִּי, רַבּוֹן הָעוֹלָם כִּבְר חֲשַׁבְתִּי מִה
שֶׁאֲמַרְתָּ לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בֵּין הַבְּתָרִים וְעִבְדוּם וְעִינוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה (בְּרֵאשִׁית טו, יג) וְעִדִּין לֹא
נִשְׁלַמוּ וְלֹא עָשׂוּ שֵׁם אֵלָּא מֵאֲתִים וְעֹשֶׁר, אָמַר לוֹ הַקֶּב"ה, לֹא כִּמּוֹ שֶׁאֲתָה מַחֲשֵׁב לַעֲצֹמֵךְ שְׁמוֹם
שְׁנוּלֵד יִצְחָק הַקְּדָמְתִי לָהֶם הַקֶּץ וְדִלְגַּתִּי אוֹתוֹ, וְכֵן אֹמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ח) מִדְּלָג עַל הַהָרִים וְגו' וְכִבְר
נִשְׁלָם". וְרֹאה רַש"י שִׁיר הַשִּׁירִים ב, יג. **רֹא.** רֹאה סִנְהֶדְרִין צח, א: "רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוי רַמִּי כְּתִיב
(יִשְׁעִיָּה ס, כב) בְּעֵתָהּ וְכְתִיב (שֵׁם) אַחִישֻׁנָּה, זָכוּ אַחִישֻׁנָּה לֹא זָכוּ בְּעֵתָהּ". **רַב.** וְרֹאה פִּירוּשׁ הַגֵּר"א עַל
הַגְּדָה שֶׁל פֶּסַח (ד"ה חִישַׁב אֶת הַקֶּץ) וז"ל: "כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ס, כב) בְּעֵתָהּ אַחִישֻׁנָּה וְאֲמָרוּ (סִנְהֶדְרִין צח,
א) לֹא זָכוּ בְּעֵתָהּ זָכוּ אַחִישֻׁנָּה, וְהַעֲנִין כֹּאשֶׁר הַקֶּב"ה נוֹתֵן קָץ וְחֲשֹׁבוֹן עַל זְמַן הַגְּלוּת, לֹא נִתְּגַלָּה מֵאִיזָה
זְמַן לְהַתְּחִיל לַחֲשׁוֹב, וְאֵם יִשְׂרָאֵל זֹכִין מִתְּחִיל זְמַן קוֹדֵם וּמִסְתֵּיִם מִנִּין הַקֶּץ תַּחֲלִילָה, וְזֶהוּ זָכוּ אַחִישֻׁנָּה,

והנה בספר קדשת לוי [דרושים לחנוכה] דקדק למה בחנה ובפורים מברכין שעשה נסים ואין מברכין ברכה זו בפסח שנעשה בו גם כן נס. אכן יש הפרש בין נסי מצרים לנסי חנה ופורים, דכל נסי מצרים היה חוץ לדרך הטבע והיה שנוי סדרי בראשית ממש בכל העשר מכות, וגם מה שבאו רק על המצרים ולא על ישראל, שמצד הטבע כשבאה מכה בעולם נוגע לכל, ובכאן הפרשו ישראל לגמריה, ובפרט במכות בכורות שברגע אחד מתו דקדוק רק מי שהיה בכור מצרי. וכמו כן בקריעת ים סוף שהיה מפרש השתנות סדרי בראשית לעשות מן ים יבשה, וזה רק לישראל, ותכף כשבאו המצרים בתוכו שבו המים ונטבעו בתוכו, שאז הודו כל האמות על הנס כמו שגאמר [שמות טו, יד] שפעו עמים

ירגזון, ורחב אמרה פי שמענו את אשר הוביש וגו' [יהושע ב, י], ומצד ישראל לא היה שום מעשה בענין זה. ונסים הללו היה רק מצד התגלות עתיקא, כי באמת לא היה ישראל אז כראוי, כי במצרים היו משקעים בקלפת מצרים כעבר בכטן אמו וכמו שאמרו [מדרש תהלים קז] על פסוק גוי מקרב גוי [דברים ה, לד] י, ובאם היו מתעקבים עוד חס ושלום לא היה אפשר להוציאם משם יי. וכמו כן בים היה גם כן הקטרוג מה נשתנו אלו מאלו (כמ"ש זוה"ק ח"ב קע, ב), ורק מצד התגלות עתיקא קדישא שנתגלה שעל כל פנים ישראל מבררים ומדבקים בהשרש ועל ידי זה לבד היה הישועה יי. ונסים כאלה בשדוד הטבע הם רק כשאין ראויים מצד מדת המשפט לישועה יי.

ואם ח"ו לא זכו מתחיל מזמן המאוחר. רג. ראה שמות יט, ח וברמב"ן שם. רד. "מהו גוי מקרב גוי כאדם ששומט את העובר ממעי בהמה כך הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים, שנאמר (דברים לד, ד) גוי מקרב גוי". רה. ראה חסד לאברהם מעין ב נהר נו: "ודע שיש מסורת קבלה ביד רז"ל שישאל נתלכלכו כל כך בשקוצי מצרים עד שבערב פסח נכנסו בהיכל מ"ט שאם ח"ו היו מתעכבים יותר היו נכנסין בהיכל החמישים ושוב לא היה להם תקנה עולמית, וזהו סוד 'ואלו לא הוציא הקב"ה את אבותינו משם עדיין אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים' (הגדה של פסח), ולכן נכתב חמישים פעמים יציאת מצרים בתורה. מספר כתיבת יד". רו. ראה פרי צדיק לחנוכה מאמר ג: "ובקריעת ים סוף כתיב (שמות טו, יא) עושה פלא, כי על פי שכל אנושי לא היה שום השגה מדוע יעברו ישראל בים ביבשה והמצרים יטבעו, כי היה קטרוג מה נשתנו אלו מאלו, ועל כן איתא בזהר הקדוש (ח"ב נב, ב) דקריעת ים סוף בעתיקא תליא". רז. וראה כע"ז בפרי צדיק לחג הסוכות מאמר יג: "ויובן זה על פי הידוע שהארה ראשונה של יציאת מצרים היה רק לפי שעה ומיד נכסה מהם מפני שלא היו עוד אז מתוקנים מצדם כמו שנאמר (יחזקאל טז, ז) ואת עירום ועריה שלא היה בידם רק שני מצות וגם היה הטענה עליהם מה נשתנו אלו מאלו, ולזה דייקא אז הוצרך להופיע עליהם האור מקיף ממקום גבוה מאוד נעלה גם כדי להגן ולדחות מהם החיצונים שהיו מלאים מקליפות שבעים אומות שעוד לא זכו לכבוש אותם והיה האויר מלא מטומאת ארץ העמים כי לא היה עוד קדושת ארץ ישראל, וגם התורה עוד לא ניתן להם, ודייקא על ידי שהופיע עליהם מהאור מקיף הגדול ניצולו. וכדאיתא בזהר הקדוש (ח"ב נב, ב) על פסוק מה תצעק אלי (שמות יד, טו) בעתיקא תליא, היינו שנצרך עתה להופיע עליהם מהשורש מבחינת עתיקא קדישא, והיינו הופעת הדעת בפנימיות הלב מהשרש שהוא בחינת כתר בחיצונות, והיא בחינת התקשרות בשרש למעלה מן המוחין שעד שם מגיע התקשרות נפשות ישראל כאמרם ז"ל (רש"י בראשית א, א) בראשית בשביל ישראל

כי עשרת השבטים גלו אז בעונם, וגם בירושלים עצמה היו הרוב אחר שבנא וסיעתו, וחזקיהו בעצמו היה מספק בהישועה מצד הרוב שהיו כנגדו, עד שנאמר לו שקשר רשעים הוא וקשר רשעים אינו מהמנין (כמ"ש סנהדרין כו, א), ולזאת כיון שהרב לא היו כראוי התפלל להקדוש ברוך הוא ושיעשה הוא כרצונו יתברך ואני ישן על מטתי ואתה עושה.

ולכך אין אנו מברכים בפסח שעשה נסים, שיהיה נראה שאנו חפצים שיעשה לנו גם עכשיו נסים כאלה ועל זה אין לבקש כנ"ל, רק אנו מבקשים שישבינו אליו ונשובה ויגאלנו במשפט.

אמנם בחנכה ופורים היו הנסים מלפשים בטבע ובלא שנוי סדרי בראשית, ובפורים היה דרך הטבע גמור שבשביל שהמלכה היתה מישראל ועמדה לבקש על עמה עשה המלך רצונה וצוה להרג את שונאי ישראל. ואף שבאמת היה נסים ונפלאות של ה' יתברך מתחלה ועד סוף, כי תקף מעשה ושותי [אסתר א, יב] שייכנסו באחשוורש רוח שטות כזה שיחפוץ לעשות נבלה כזאת בפני שרים שישבו אצלו ומצד שלא רצתה למלאות השטות שלו יהרג את אשתו המלכה, גם אחר כך במעשה אסתר

ושם אלהים הוא שם מדת הדין הוא בגימטריא הטב"ע כידועיח, והישועה שמצד מדת הדין הוא ישועה מלבשת בדרך הטבע. ועל כן אמרו (שבת נג, ב) באותו שנפתחו לו דדין באשה והניק את בנו כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית, דאם לא היה גרוע היה ה' יתברך מושיעו בדרך הטבע שיזמין לו שיוכל לשכר מינקת, ומה שהצריך לגם בשנוי טבע הוא רק מצד שהוא גרוע ולא היה מדת הדין מסכים.

והברכה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה מורה שאנחנו מבקשים שיעשה לנו גם עכשיו נסים כאלה כמו שעשה לאבותינו בימים ההם, ועל נסים בשנוי סדרי בראשית אין אדם רשאי להתפלל, כדאיתא (שם לב, א) שמנפין לו מזכיותיו, ואסור להנות ממעשה נסים כמו שאמרו (תענית כד, ב) לא תיזבנון דמעשה נסים הוא.

וחזקיהו שהתפלל על נסים שאמר אני ישן על מטתי ואתה עושה נסים (כמ"ש איכה רבתי ד, טו) ולא רצה ללחום ולהיות מלפש בדרך הטבע, הוא גם כן לפי שראה שאין דורו ראוי לכך, שהעולם נדון אחר רבו ורבו דרובא בישראל לא היו אז כראוי,

שנקראו ראשית תבואתו, ועל זה ניצולו גם אם בפועל לפי תפיסת האדם לא היה להם זכות".
רח. פרדס רמונים שער יז פרק ד. **רט.** ז"ל הגמרא שם: "מאי קשר רשעים, שבנא (ממונה על ביתו של חזקיהו מלך יהודה - רש"י) הוה דריש בתליסר רבנותא חזקיה הוה דריש בחד סר רבנותא, כי אתא סנחריב וצר עלה דירושלים כתב שבנא פתקא שדא בגירא שבנא וסיעתו השלימו (לעובדך) חזקיה וסיעתו לא השלימו, שנאמר (תהלים יא, ב) כי הנה הרשעים ידרכו קשת כוננו חצם על יתר, הוה קא מסתפי חזקיה אמר דילמא חס ושלום נטיה דעתיה דקודשא בריך הוא בתר רובא כיון דרובא מימסרי אינהו נמי מימסרי, בא נביא ואמר לו לא תאמרון קשר (אל תחשוב בדעתך חזקיהו, שיהא מניינו של שבנא מנין, ליחשב רוב) לכל אשר יאמר העם הזה קשר (ישעיה ח, יב) כלומר קשר רשעים הוא וקשר רשעים אינו מן המנין".

מהדורת הגה"ה פרוס החנוכה תשפ"ג

וְלִכֵּן בְּנִסַּח מִי שֶׁעָשָׂה נִסִּים בְּשַׁבָּת שֶׁמְבָרְכִין
אֵין אָנוּ אוֹמְרִין בְּלִשׁוֹן מִי שֶׁעָשָׂה נִסִּים
לְאַבּוֹתֵינוּ וְגַאֲל אוֹתָם הוּא יַעֲשֶׂה לָנוּ נִסִּים
וְיִגְאָלֵנוּ, כִּי אֵין רָשָׁאִים לְהִתְפַּלֵּל עַל נִסִּים
כָּאֵלָּה שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּמִצְרַיִם, וְאַנְחֵנוּ מְבַקְּשִׁים
רַק מִי שֶׁעָשָׂה אֲזַי הַנִּסִּים יִגְאָל אוֹתָנוּ גַּם
עַכְשָׁיו מִצַּד הַתְּקַרְבוֹת הַקָּץ שֶׁל בַּעֲתָהּ,
וּכְמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁבִּשְׁבִּיל יִשְׂרָאֵל מִצַּד שֶׁמֶסֶר
לָנוּ הַתַּחֲדָשׁוֹת הַזֵּמָנִים יֵשׁ יִכְלֹת לַחֲדָשׁ
הַזֵּמָן וְשִׁיָּהִי בַּעֲתָהּ וּבִקְרוֹב וְיִגְאָל אוֹתָנוּ:

א

בַּהֲפֻטְרָת שַׁבַּת חֲנֻכָּה (זְכוּרִיָּה ד, ב) וְהִנֵּה
מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְגָּה עַל
רֹאשָׁה וְשִׁבְעָה גִרְתֵּיהָ עָלֶיהָ וְגו'. וּבִפְסִיקְתָּא
(פְּרָשָׁה ח סִימָן ד) וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה זֹאת
כְּנִסְת יִשְׂרָאֵל וְכו', וְגִלְגָּה עַל רֹאשָׁה זֹאת
הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא וְכו', וְשִׁבְעָה גִרְתֵּיהָ
עָלֶיהָ זְכוֹת הַשַּׁבָּת שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְשַׁמְרִים אַחַד
לְשִׁבְעָה יָמִים.

הֵינּוּ, כִּי מְנוֹרָה הִיא הַכְּלִי הַמְקַבֵּלֶת הַשֶּׁמֶן
בְּתוֹכָהּ, וּמִרְמֻזָּת עַל כְּנִסְת יִשְׂרָאֵל
הַמְקַבֵּלֶת הַשִּׁפְעָת הַדְּבָרִי תוֹרָה מִהַקְדוּשָׁה
בְּרוּךְ הוּא. וְזָהָב מְרִמֵּז שְׁעוֹסָקִים בְּתוֹרָה
עִם יְרֵאת שָׁמַיִם, כִּי זָהָב מְרִמֵּז מִדַּת הִירָאָה
כִּידוּעִי"א, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [אִיּוֹב לו, כב] מִצָּפוֹן

שִׁיתְרַצָּה מֶלֶךְ גָּדוֹל לִקַּח אִשָּׁה שְׁלֹא יָדַע
מוֹלֶדְתָּהּ וְעַמָּה [שם ב, י], וְגַם אַחֵר כֵּן
בְּמַעֲשֶׂה בְּגִתָּהּ וְתִרְשָׁה [שם, כא] שֶׁשָּׁלַח הַקְדוּשָׁה
בְּרוּךְ הוּא הִרְפוּאָה קֹדֶם לַמָּכָה, גַּם בְּלִילָה
הַהוּא נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ [שם ו, א], וְכָל שְׁאָר
הַמַּעֲשִׂים שֶׁהָיוּ שָׁם, אֲבָל מִכָּל מְקוֹם לֹא
הָיָה נִרְאָה בַּחוּשׁ לְהַשְׁתַּנּוֹת סְדְרֵי בְּרָאשִׁית.
וּכְמוֹ כֵּן בְּחֻנְכָּה לֹא הָיָה נִרְאָה כָּל כֵּן
הַשְׁתַּנּוֹת סְדְרֵי בְּרָאשִׁית, כִּי הָיָה הַתַּחֲלֵלֶת
הַנֶּסֶס עַל יְדֵי מִלְחָמָה, וְהָיוּ יוֹכֵלִים גַּם כֵּן
לְקַרֵּב הַדְּבָר אֶל הַשֶּׁכֶּל אֲף שֶׁנִּפְּלוּ גְבוּרִים
כִּיד חֲלָשִׁים וְרַבִּים כִּיד מַעֲשִׂים יוֹכֵל לְהִיּוֹת
מִצַּד שִׁישְׂרָאֵל הֵלְכוּ בְּמִסִּירֵת נַפְשָׁם וְנִתְרַצּוּ
לְהִרְג עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם וְהַיְיָנוּם לֹא מָסְרוּ
נַפְשָׁם וְלִכֵּן גָּבְרוּ הַחֲשָׁמוֹנָאִים, וְכַדּוּמָה
עֲנִינִים שִׁיּוּכֵל לְהִיּוֹת בְּמִלְחָמָה לַפְּעָמִים
שִׁיתְגַּבֵּר הַחֲלָשׁ עַל הַגְּבוּר, וְאֲף דְּבִאֲמַת
הָיוּ הַתְּשׁוּעוֹת וְהַנִּסִּים וְהַנִּפְלְאוֹת מִן
הַשָּׁמַיִם, מִכָּל מְקוֹם מֵאַחֵר שְׁלֹא הָיָה
הַתְּגַלּוֹת שְׁנוּי סְדְרֵי בְּרָאשִׁית, עַל נִסִּים
כָּאֵלָּה שְׁלֹא מִצַּד הַשְׁתַּנּוֹת סְדְרֵי בְּרָאשִׁית
רָשָׁאִים לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד. וְלִכֵּן אֲנַחְנוּ מְבָרְכִים
שֶׁעָשָׂה נִסִּים בְּחֻנְכָּה וּבְפִנּוּרִים שִׁיתְעוֹרֵר
נִסִּים כָּאֵלָּה גַּם עַכְשָׁיו כְּמוֹ שֶׁמְזַכְּרִין שֶׁעָשָׂה
נִסִּים לְאַבּוֹתֵינוּ בְּזֵמָן הַזֶּה."

רי. ראה חידושי בכור שור ע"מ שבת כא, ב (ד"ה לאו"ח סימן קפז וסימן רל) וז"ל: "כתב בהגהת שו"ע או"ח סימן קפ"ז (סעיף ד) דאם שכח בחנוכה לומר על הניסים בברכת המזון יאמר הרחמן יעשה לנו ניסים כמו שעשה לימים ההם, ע"כ. וקשה לי, דודאי מוכח בפרק הרואה (ברכות ס, א) דאין להתפלל שיעשה לו נס, ואף על גב דלא נזכר בהדיא בשו"ע או"ח סימן ר"ל מכל מקום סתמו כפירושו דהכא אמרינן בגמרא וכו'. ואפשר לחלק דודאי יחיד לא יתפלל על הנס וכו'. עוד יש לחלק בין ניסים של טבע העולם שמלחמות החשמונאים משמע שהיה ניסים דרך טבע העולם, מה שאין כן להחליף נקבה שתעשה זכר הוא נס שלא כדרך טבע העולם כלל, וכיוצא בזה הוה תפילת שוא וצריך לזהר שלא יתפלל שיעשה לו נס היוצא מטבע העולם, עכ"ל". וראה שערי תשובה או"ח סימן קפז ס"ק ג. **ריא.** ראה זוה"ק ח"ב קמח, א.

זֶהב יֵאָתֶה. וְשִׁלַּחַן בַּצִּפּוֹן יִי, שֶׁמֶצֶד הִירָאָה מִמִּשְׁיָן עֲשִׂירוֹת יִי, וְהַכֶּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִדַּת מַלְכוּת מִדַּת יִרְאָה, וְנֶאֱמַר [ישעיה לג, ו] יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצְרוֹ שֶׁהִיא הָאוֹצֵר לְהַחְזִיק הַדְּבָרִי תוֹרַה יִי, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ (שמות רבה ל, י) יֵשׁ לָךְ אֲפּוֹתִיקָאוֹת לְהַכְנִיס הַתְּבוּאָה וְהַשֶּׁמֶן, עֵינֵי שָׁם יִי. וְכֵן הַשֶּׁמֶן שֶׁהִיא חֻכְמָה כְּדֵאִיתָא (מנחות פה, ב), הוּא תוֹךְ הַמְּנוּחָה זֶהב שֶׁהִיא הָאֵשֶׁה יִרְאֵת ה' דְּכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל וְנֶקְרָאָה בֵּן יִי.

וְגִלְגָּה עַל רֹאשֶׁהּ מְרִמּוֹ עַל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁמִּשְׁפִּיעַ לָהֶם הַדְּבָרִי תוֹרָה. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר עַל רֹאשֶׁהּ, דִּהְיִנוּ הַתְּחִלָּה שֶׁהִיא תוֹרָה שֶׁמֶצֶד טָלָא דְעִתִּיקָא קְדִישָׁא שֶׁהוּא עַל הָרֹאשׁ לְמַעַלָּה מִהַשְׁגָּת שְׁכָל אֲנוּשִׁי, וְכִדְכָתִיב 'וְשִׁבְעָה מוֹצְקוֹת לְגִירוֹת' שֶׁשׁוּפָעוֹת וְנוֹזֵל הַשֶּׁמֶן מִעֲצָמָן יִי, כִּמּוֹ שֶׁאֲמָרְנוּ כִּמְהָ פְעָמִים יִי שֶׁכֵּן עֲנִין תוֹרָה שְׁבַע לִפְנֵי שֶׁנֶּקְרָאָה כָּאֵלּוּ הַחֻכְמִים מִחֻדָּשִׁים הַדְּבָרִי תוֹרָה וְכֵאֱמַת הֵם דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים.

וְשִׁבְעָה גִירוֹתֶיהָ עָלֶיהָ זֶה הַשְּׁבַת. הֵינּוּ כִּמּוֹ גּוֹף הַמְּנוּחָה שְׁכוּלָל בְּתוֹכָהּ הַכֹּל, כִּמּוֹ כֵּן שְׁבַת כּוֹלָל כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ בַּזֶּהר הַקְדוּשׁ (ח"ב פה, א) דְּשְׁבַת מִתְּבַרְכָּאן מִיְנֵיהּ כָּל שִׁיתָא יוֹמִין. וְשִׁנִּים זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִימֵין הַגִּלְגָּה וְאֶחָד עַל שְׁמֵאלָהּ, מְרִמּוֹ עַל שְׁנֵי אוֹפְנֵי הַשְּׁתַּדְלוֹת בְּתוֹרָה. הָאֶחָד עַל שְׁמֵאלָהּ מְרִמּוֹ עַל עֶסֶק הַתּוֹרָה לְעֶקֶר וּלְשֶׁרֶשׁ אֵת הַיָּצֵר הָרַע מִחֻלָּל הַשְּׁמָאֵלִי שְׁפֵלֵב, וְלִזְכּוֹף וּלְטַהֵר אֵת הַלֵּב כְּסִיל מְרִצּוֹנִיּוֹת וְחֻמְדוֹת עוֹלָם הַזֶּה. וְאֶחָד מִימֵין מְרִמּוֹ שָׁאף שְׁמִטָּה לְבוֹ מִתְּאֲנוֹת וְחֻמְדוֹת עוֹלָם הַזֶּה צָרִיף לְהַשְׁתַּדֵּל בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה לְהַכְנִיס בְּלִבּוֹ קְדֻשָּׁתוֹ יְתִבְרַךְ, כְּדֵאִיתָא (עבודה זרה יח, ב) אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הֵלֵךְ [תהלים א, א] לְטִרְטָיֹאוֹת וְכוּ', וּבִדְרָךְ חֻטָּאִים לֹא עָמַד [שם] זֶה וְכוּ', שֶׁמָּא יֵאֱמָר אָדָם וְכוּ' אֵלֶּךְ וְאֶתְגַּרָּה בְּשִׁינָה תִּלְמוּד לֹאִמַר [שם, ב] וּבִתְוֹרָתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה יִי, דִּהְיִנוּ שֶׁמֶצֶד שְׁמִטָּה לְכַבּוֹ מִיָּצֵר הָרַע עֲדִין לֹא יִקְנֶה קְדֻשָּׁתוֹ יְתִבְרַךְ, רַק עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה

ריב. ראה בבא בתרא כה, ב: "אמר רבי יצחק הרוצה שיחכים ידריש ושיעשיר יצפין וסימינך שולחן בצפון ומנורה בדרום". ריג. ראה ליקוטי מוהר"ן קמא סימן ס. ריד. וראה שבת לא, א: "בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה וכו' פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר ואפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא. משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעלייה הלך והעלה לו, אמר לו עירבת לי בהן קב חומטון אמר לו לאו, אמר לו מוטב אם לא העליתה". רטו. "דוד אמר (תהלים יט, י) יראת ה' טהורה עומדת לעד, מהו כך, אתה מוצא אדם שונה מדרש הלכות ואגדות ואם אין בו יראת חטא אין בידו כלום. משל לאדם שאמר לחבירו יש לי אלף מדות של תבואה יש לי אלף מדות של שמן ואלף של יין, אמר לו חבירו יש לך אפותיקאות ליתן אותן בהם, אם יש לך כן הכל שלך ואם לאו אין בידך כלום, כך אדם שונה הכל אמרו לו אם יש לך יראת חטא הכל שלך, שנאמר (ישעיה לג, ו) והיה אמונת עתניך וגו' יראת ה' היא אוצרו, לכך נאמר יראת ה' טהורה". רטז. ראה זוה"ק ח"א קכב, א. ריז. ראה לעיל הערה קכב. ריח. ראה פרי צדיק לחנוכה מאמר ד, יד ובמקומות רבים. ריט. "דרש רבי שמעון בן פזי אשרי האיש אשר לא הלך (תהלים א, א) לטרטיאות ולקרסיאות של עובדי כוכבים, ובדרך חטאים לא עמד" זה שלא עמד בקגיון, 'ובמושב לצים לא ישב' שלא ישב בתחבולות, שמא יאמר אדם הואיל ולא הלכתי לטרטיאות ולקרסיאות ולא עמדתי בקגיון אלך ואתגרה בשינה תלמוד לומר (שם, ב) ובתורתו יהגה יומם ולילה".

שִׁמְכָנִים קִדְשָׁה בָּלֵב, כִּי זֶהוּ תַכְלִית רְצוֹנוֹ
יִתְבָּרַךְ לְהַכְנִיס בָּלֵב מֵאֲמָר 'אַנְכִי' שֶׁהוּא
יְדִיעַתוֹ יִתְבָּרַךְ יי.

ורש"י [זכריה שם, יד] פֶּרֶשׁ עַל פֶּסוּק אֵלֶּה
שְׁנֵי בְנֵי הַיְצָהָר קָרָן כְּהוֹנֵה וּמַלְכוּת
הַנְּמַשְׁחִים וְכו' יי, וְהוּא גַם בֶּן מְרִמֹּז עַל
שְׁנֵי בַחֲיוֹנוֹת הַנְּזָכְרוֹת, כִּי מַלְכוּת מְרִמֹּז עַל
כַּח דְּבָרֵי תוֹרָה לְנִקּוֹת וּלְטַהֵר הַלֵּב מֵיִצָּר
הָרַע, כִּי מִלֶּךְ מְרִמֹּז עַל הַלֵּב, וְדוּד הַמֶּלֶךְ
עָלָיו הַשְּׁלוֹם הוּא הַלֵּב מִכָּל יִשְׂרָאֵל יי וְהוּא
הַגִּבּוֹר שֶׁהָקִים עָלָה שֶׁל תְּשׁוּבָה [מועד קטן
טז, ב] שֶׁהוּא לְטַהֵר חָלָל הַשְּׁמַמָּאִלִּי שֶׁבָּלֵב
מִשְׁאֹר שֶׁבַעסָה הַשּׁוֹכֵן שָׁם, וְאֵיתָא בְּסִפּוּר
יְצִירָה (פֶּרֶק ו' מִשְׁנָה ב) לֵב בְּנֶפֶשׁ כְּמֶלֶךְ
בְּמִלְחָמָה. וְכֵהֵנָּה מְרִמֹּז עַל עֶסֶק הַתּוֹרָה
לִידִיעַתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ שִׁכְנִיס קִדְשָׁה בָּלֵב
חֶכֶם לִימִינוֹ, וּבְדִכְתִּיב [מלאכי ב, ז] כִּי שִׁפְתֵּי
כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי
מִלֵּאף ה' צָבָאוֹת הוּא, וּמִלֵּאכִים אֵין לָהֶם
יִצֵּר הָרַע, וְהֵינּוּ, כִּי הַתּוֹרָה שִׁמְפִּי הַכֹּהֵן
הֵם כְּמוֹ מִפִּי מִלֵּאף שִׁמְבָרִים רַק לְרְצוֹנוֹ
יִתְבָּרַךְ, כִּי הַמֶּלֶךְ לֹא יוֹכֵל לְדַבֵּר רַק דְּבָרֵי

ה'. וּמַלְכוּת חֲשֻׁמוֹנָאִים פּוֹלָלֶת שְׁנֵי מִדְּרָגוֹת
עֶסֶק הַתּוֹרָה, כִּי הֵיוּ כְּהָנִים וְגַם מַלְכִּים.

והנה בְּגִמְרָא (סנהדרין כד, א) וַיֹּאמֶר אֵלֵי אֵלֶּה
שְׁנֵי בְנֵי הַיְצָהָר וְגו' וּשְׁנֵים זִיתִּים
עָלֵיהֶם, 'יִצְהָר' אֵלֶּה תַלְמִידֵי חֲכָמִים
שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל שְׁנוּחִין זֶה לְזֶה בְּהִלְכָּה
כְּשֶׁמֶן זֵית, 'וּשְׁנֵים זִיתִּים' אֵלֶּה תַלְמִידֵי
חֲכָמִים שֶׁבְּכָבֵל שְׁמִירִין זֶה לְזֶה בְּהִלְכָּה
כְּזֵית. וּבְפֶסוּק כְּתִיב וַאֲמַר אֵלָיו מֶה שְׁנֵי
הַזִּיתִּים הָאֵלֶּה וְגו' וַיֹּאמֶר אֵלֶּה שְׁנֵי בְנֵי
הַיְצָהָר וְגו', וְהֵנָּה הַגִּמְרָא פְּלִגְנִיהוּ לְתַרְתִּי,
דְּהַזִּיתִּים תַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּכָבֵל וּבְנֵי
הַיְצָהָר תַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל,
וְהָרִי בְּכַתוּב נֹאמַר עַל הַזִּיתִּים אֵלֶּה שְׁנֵי
בְנֵי הַיְצָהָר שֶׁהִמְשִׁמְעוֹת שְׁשֻׁנִּיהֶם אַחֵר.

אכן הַעֲנֵן הוּא דְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּאַרְץ
יִשְׂרָאֵל נֹחִין זֶה לְזֶה בְּהִלְכָּה, שֶׁבְּזִמְנָן
הַבֵּית לֹא הָיָה מַחְלָקַת בֵּין הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים
בְּעֲנֵן הִלְכָּה, כְּדִכְתִּיב [דברים יז, ח-י] כִּי יִפְּלֹא
מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט וְגו' וְקָמַת וְעָלִיתָ וְגו',
וְעִשִּׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ וְגו',
וּבַעֲתָ שֶׁהִיא חֲלוּקִי דַעֲוֹת בֵּין הַחֲכָמִים
הֵיוּ עוֹלִים לְלִשְׁפַת הַגְּזִית וְהֵיוּ הַסְּנֶהֱדִין

רכ. ראה פרי צדיק לחג הפסח מאמר מז: "אך כלל הדברי תורה הוא מאמר אנכי ה' אלוֹקִיךָ, וכל
התרי"ג מצוות נקראו בזוהר הקדוש (ח"ב פב, ב) תרי"ג זיני עיטא, ולמה הם עצות, אך העיקר הם עצות
היאך להכיר את בוראו ולהגיע למאמר אנכי ה' אלוֹקִיךָ, וכן איתא במדרש (שיר השירים רבה טו, א)
בשעה ששמעו ישראל דבור אנכי ה' אלוֹקִיךָ נתקע תלמוד תורה בלבם, ועל ידי האור שהאיר להם
אז זכו להשיג מאמר אנכי ה' אלוֹקִיךָ לפי שעה". **רכא.** ז"ל שם: "שני בני היצהר - קרן כהונה
ומלכות הנמשחים בשמן המשחה. העומדים על אדון כל הארץ - לבקש מלפניו להחזיר את גדולתם.
[שני בני היצהר - יצר טוב ויצר הרע מתהפך לטוב בזכות התורה]". **רכב.** ראה רמב"ם מלכים ג
ה-ו: "המלך אסור לשתות דרך שכרות וכו', על הסרת לבו הקפידה תורה שנאמר (דברים יז, יז) ולא
יסור לבבו שלבו הוא לב כל קהל ישראל". **רכג.** ז"ל הפסוקים שם (זכריה ד, א-יד): "וישב המלך
הדובר בי ויעירני כאיש אשר יעור משנתו. ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר ראיתי והנה מנורת זהב
כלה וגולה על ראשה וגו'. ושנים זיתים עליה אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה. ואען ואמר אל
המלך הדבר בי לאמר מה אלה אדוני וגו'. ואען ואומר אליו מה שני הזיתים האלה על ימין המנורה

הם בני היצחק, הינו שגם התלמידי חכמים שבבבל שיש מחלקת ביניהם נחשבים גם בן בני היצחק כחלמידי חכמים שבארץ ישראל, כי אלו ואלו דברי אלהים חיים ושניהם אמת מפי אדון כל המעשים ברוך הוא:

יב

שבת זה כשחל בו ראש חודש יש בו שלש קדשות. והחוט המשלש לא במהרה יתקין, והינו שהוא כבר בחינת אמת וכתוב [משלי יב, יט] ושפת אמת תכון לעד, וכמו שנגמר [דברים לב, ט] יעקב חבל נחלתו ואמרו [בראשית רבה סח, יב] מה החבל הזה פחות משלשה אין מפקיעין אותו בן האבות אין פחות משלשה. והינו שיעקב כולל קדשת אברהם ויצחק, כמו שאמרו (וזה"ק א"א רז, א) ורנא דאבהן דא הוא יעקב דאיהו כלל דלהון בגין דיעקב תשבחתא דאבהן איהו, וכתוב [מכה ז, כ] תתן אמת ליעקב ושפת אמת תכון לעד, וזהו שנגמר יעקב חבל נחלתו שהוא כולל כל השלוש קדשות האבות, והוא כנחלה שאין לה הפסק (כמ"ש ראש השנה יב, ב) שהוא חוט

מכריעין ולא היה מחלקת כלל. אמנם בבבל לא נמצא הלכה ברורה ויש מחלקת בין החכמים ואין מכריע ומרירין זה לזה בזית, וכמו שאמרו בגמרא לעיל מינה [סנהדרין שם] 'חובלים' [זכריה יא, ז] אלו תלמידי חכמים שבבבל שמתחילים זה לזה בהלכה, כי בשעת המחלקת הם כשונאים זה לזה וכמו שאמרו (קידושין ל, ב) אפילו האב ובנו וכו' וכו', אבל גם בהם כתיב [במדבר כא, יד] 'את והב בסופה' - אהבה בסופה, מחמת כי המחלקת היא לשם שמלים ינו.

ומה שאמר לו מה שני הזיתים האלה וגו', הוא על דרך מה שאמרו (חגיגה ג, ב) בעלי אספות [קהלת יב, יא] אלו תלמידי חכמים שיושבין אספות אספות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין וכו', שמה יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה, תלמוד לומר כלם נתנו מרעה אחד [שם] אל אחד נתנו פרנס אחד אמרן וכו'. וזהו שאמר מה שני הזיתים שמרירין זה לזה מצד המחלקת שיש ביניהם ולא נמצא הלכה ברורה והיאך אני למד תורה מעתה. ועל זה השיבו המלאך אל תתמה על זה, כי אלה

ועל שמאולה וגו'. ויאמר אלה שני בני היצחק העומדים על אדון כל הארץ. **וכד**. וראה שבת קלח, ב: "כשנכנסו רבותינו לחרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל וכו', רבי שמעון בן יוחי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר (דברים לא, כא) כי לא תשכח מפי זרעו, אלא מה אני מקיים יושטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד". **וכה**. "מאי את אויבים בשער (תהלים קכז, ה), אמר רבי חייא בר אבא אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זוים משם עד שנעשים אויבים זה את זה, שנאמר (במדבר כא, יד) את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה" **וכו**. ראה פרי צדיק יתרו מאמר י: "דכל הקטטות הוא רק מצד שאין המכוון שלהם על דרך אמת, וכל שהמכוון אמת יש שלום ביניהם וכו', ואף שבשעת הפלפול היו כאויבים כמו שאמרו (קידושין ל, ב) על פסוק (תהלים קכז, ה) כי ידברו את אויבים בשער אפילו האב ובנו וכו' נעשו אויבים זה את זה ואינם זוים משם עד שנעשין אויבים זה את זה שנאמר (במדבר כא, יד) את והב בסופה וכו', והוא מפני שכולם מכוונים על דרך אמת". **וכו**. קהלת ד, יב.

המשלש. ועל דרך זה אמרו (מנחות מג, ב) כל שיש לו תפלין וכו' וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחזק של לא יחטא שגאמר והחוט המשלש וגו' יכ.

וכן כאן קדשת שבת עצמו איתא בזהר הקדוש (ח"ב רד, א) ש' רזא דשלש אבהן דמתאחדן בבת יחידה ואיהי מתעשרא בהו, והינו שהישראל זוכה בשבת לקדשת שלשת האבות, והינו בשלש סעודות שבת שפנגד האבות (זוה"ק ח"ב פח, ב). ולכן במנחת שבת שפנגד יעקב, שגם שלשת התפלות נגד האבות (כמ"ש תיקון"ז תיקון יח לד, א), אומרים במנחה ויט ואני תפילתי וגו' ענני באמת ישעך יל, שאז זוכה הישראל לקדשת יעקב שפת אמת דתכון לעד, ומבקשים שתהיה הישועה מיצר הרעילא, ומפל רע לעד ויל.

וכמו שמבקשים בהבדלה בתפלה [אתה חוננתנו] על ימי המעשה שנהיה חשוכים מפל חטא ומנקים מפל עון ומדבקים ביראתך, שבשבת נקראו ישראל יראי שמי כמו שאמרו (תענית ח, ב"ל). והינו שעל ידי שזוכין לקדשת האבות, ובחינת היראה מצינו בכל האבות, שבאברהם אבינו עליו השלום פתיב [בראשית כב, יב] עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, ויצחק מדתו היראה פחד יצחק פיודע, ויעקב מדתו הנורא (כמ"ש זוה"ק ח"ב עט, א) והינו שנופל פחד ה' ממילא יל. ומבקשים על ימי המעשה שנהיה גם כן מדבקים ביראתך ולהיות גבור הכובש את יצרו.

וישרש הקדשה בחינת יעקב, וכמו שגאמר [ישעיה כט, כג] והקדישו את קדוש יעקב. וכשחל ראש חדש בשבת חנכה היא קדשה משלשת, דשבת מפדש ביה קדשה

רכח. וראה פרי צדיק לחנוכה מאמר יא. רכט. טור ושולחן ערוך או"ח סימן רצב סעיף א; זוה"ק ח"ג קכט, א. רל. תהלים סט, יד. רלא. ראה פרי צדיק לחנוכה מאמר ט: "על פי מה שאמרו (ויק"ר אחרי כא, ד) 'ישעי' ביום הכיפורים שהוא ישועה מחילת עונות שעל ידי כן נושעים מהיצר הרע גם להבא, וביום הכיפורים 'ונשא השעיר את כל עונותם' (ויקרא טז, כב) עונות תם כמו שאמרו בבראשית רבה (סה, טו) הוא ישועה". רלב. ראה פרי צדיק בראשית מאמר יג: "ואני תפילתי לך ה' עת רצון (תהלים סט, יד) הורה לנו דוד המלך ע"ה כשנתפלל בעת רצון על מה נתפלל שיהיה התפלה 'אלהים ברב חסדך' וכו' 'ענני באמת ישעך' שיהיה הישועה על דרך אמת ושפת אמת תכון לעד (משלי יב, יט) שיהיה לעולמי עד לעולם שכולו ארוך, אבל כל שאין בו דבר אמת עד ארגיעה לשון שקר (שם), כי כל חיי עולם הזה נקרא עד ארגיעה. ולכן אומרים פסוק זה במנחה בשבת דאיתא בזוהר הקדוש (ח"ג רפח, ב) דרעוא דרעוין אשתכח ביה ויכולין לפעול כל הטובות רב חסד". ובפרי צדיק קדושים מאמר יג: "ואומרים קודם תפלה זו ואני תפילתי וגו' ענני באמת ישעך על דרך מה שאמרו (ויקרא רבה כא, ד) 'ישעי' ביום הכפורים, ומבקשים שיהיה הישועה באמת, שהוא שפת אמת תכון לעד שההרהור תשובה יתרחב עד שישוב בתשובה שלימה להיות מודה ועוזב באמת". רלג. ראה לעיל הערה קמא. רלד. ראה פרי צדיק לחג השבועות מאמר ב: "יעקב אמר על עצמו האלהים הרועה אותי מעודי וגו' (בראשית מח, טו) שהכל מה' יתברך ואין לו מהשתדלותו כלום, לכן זכה בחלום והנה ה' נצב עליו (שם כח, יג), ואמר (שם, יז) מה נורא המקום הזה, פירוש 'נורא' שנופל הפחד ה' ממילא ומעצמו, דמדת יצחק הוא 'פחד יצחק' היינו שמצייר לפניו הפחד והמורא ועל ידי זה נופל עליו ויגיע אליו היראה, מה שאין כן נורא היינו ממילא שנופל עליו הפחד והיראה מצד ה' יתברך".

דְּכָתִיב [שמות לא, יג] לְדַעַת פִּי אָנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם, וְהִינֹנִי קֹדֶשׁ עֲלֵאָהּ. וּבַחֲדָשׁ גַּם בֵּן מְצִינֹנִי (ראש השנה כ, א) הַחֲדָשׁ הַזֶּה וְגו' [שמות יב, ב] בָּזָה רָאָה וְקִדְּשִׁילָהּ, וְכֵן (ראש השנה שם כד, א) רֹאשׁ בֵּית דִּין אוֹמֵר מְקַדֵּשׁ וְכָל הָעָם עֹנִין אַחֲרָיו מְקַדֵּשׁ מְקַדֵּשׁ, וְהִינֹנִי דְּנִהִיר לָהּ שְׁמִשָּׁא מְקַדֵּשׁ עֲלֵאָהּ. וְכֵן חֲנֻכָּה שְׁזוֹכִין עַל יְדֵי הַנְּרוֹת לְהַקְדִּישָׁהּ מֵאוֹר הָרֵאשׁוֹן וְלִי. וְהַחוּט הַמְּשֻׁלָּשׁ בְּקִדְּשָׁהּ מְשֻׁלָּשֶׁת יָכוֹל לְפַעֵל לְהַכְנִיס אוֹר וְקִדְּשָׁהּ לִימֵי הַמַּעֲשֶׂה:

שַׁבָּת יֵשׁ בּוֹ הַתְּגַלּוּת עֲתִיקָא כָּל הַיּוֹם כִּיְדוּעֵי וִי. וּבְרֹאשׁ חֲדָשׁ אֵיתָא (זוה"ק

ח"ג עט, ב) אוֹף הָכִי בַּחֲדָתוּתִי סִיְהִירָא דְּהָא נִהִיר לָהּ שְׁמִשָּׁא בַּחֲדוּתָא דְּנִהִירוֹ דְּעִתִּיקָא לְעִילָא וְלִי. וְהָאֲרִ"י ז"ל כְּתִב [פרי עץ חיים שער ראש חודש פרק א, ג] שְׁמוּפִיעַ רַק בַּעַת מוֹסָף וְלִכְּן אוֹמְרִים קִדְּשֶׁת כְּתֹר וְאַחַר כֵּן מְסַלֵּק. וְכֵן בַּחֲנֻכָּה שְׁנִדְּרֵשׁ בְּפִסְקִיתָא מַה שְּׁנִאָמַר אֶל ה' וַיָּאָר לָנוּ [תהלים קיח, כז] עַל חֲנֻכָּהּ, וְעַל כֵּן אוֹמְרִים בּוֹ אֵת הַהִלָּל (כמ"ש שם פרשה ב סימן א) וְלִי. וּבְכָר אָמַרְנוּ שְׁאֵז מִתְּגַלָּה מֵאוֹר הָרֵאשׁוֹן עַל יְדֵי הַנְּרוֹת שֶׁה' יְתַבְרֹךְ מְדֻלֵּק שְׁמֵקִים מְצֻת זָקֵנִים וְעַל יְדֵי זֶה וַיָּאָר לָנוּ בְּאוֹר הַנִּגְנוֹ לְעִמְלֵי תוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה מְסַלָּא דְּעִתִּיקָא (ונתבאר חנוכה מאמר ב) י"ב.

רַק הַהֲבִדֵּל הוּא אֵיךְ שְׁבָא הַהֲמִשְׁכָּה. שְׁבַשְׁבַּת הַהֲמִשְׁכָּה עַל יְדֵי קו הָאֲמָצִיעִי,

רלה. "יכול כשם שמעברין את השנה לצורך כך מעברין את החדש לצורך תלמוד לומר (שמות יב, ב) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים כֹּזֶה רָאָה וְקֹדֶשׁ (כיון שתראה קדש בו ביום - רש"י). וְרָאָה רִש"י שְׁמוֹת יב, ב: "נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע ואמר לו כזה ראה וקדש". רלו. כמו שנתבאר בפרי צדיק חנוכה מאמר א ועוד. רלו. ראה פרי עץ חיים שער מקרא קודש פרק א. רלח. ז"ל זוה"ק: "אמר רבי שמעון, כתיב (ישעיה סו, כג) וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת, אֲמַאי שְׁקִיל דָּא כְּדָא, אֲלֵא כְּלָא בַּחֲדָּה דְּרָגָא סְלִיקוּ, דָּא אֲזֻדוּגָא דְּדָא בְּדָא לֹא אֲשַׁתַּכַּח אֲלֵא כְּדָא אֲתַגְלִי עֲתִיקָא קְדִישָׁא, וְכֵדִין חֲדוּתָא דְּכָלָא. וְתַנִּינָן, כְּתִיב (תהלים צב, א) מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת, לַיּוֹם הַשַּׁבָּת מִמֶּשׁ, שְׁבַחָא דְּקָא מִשְׁבַּח קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּדִין חֲדוּתָא אֲשַׁתַּכַּח וְנִשְׁמַתָּא אֲתוּסַפַּת דְּהָא עֲתִיקָא אֲתַגְלִי וְזוּגָא יִזְדְּמֹן, אוֹף הָכִי בַּחֲדָתוּתִי סִיְהִירָא, דְּהָא נִהִיר לָהּ שְׁמִשָּׁא בַּחֲדוּתָא דְּנִהִירוֹ דְּעִתִּיקָא לְעִילָא, בְּגִינִי כֵךְ הָאִי קִרְבָּנָא הוּא לְעִילָא, בְּגִין דִּיתְבַּסֶּם כְּלָא, וְיִשְׁתַּכַּח חֲדוּתָא בְּעִלְמָא". רלט. ז"ל הפסיקתא: "ילמדנו רבינו נר של חנוכה וכו', ולמה קורין את ההלל מפני שכתב אל ה' ויאיר לנו (תהלים קיח, כז), ולמה אין קורין בפורים וכו', אבל במלכות של יון שכילה אותה הקדוש ברוך הוא התחילו נותנים הימנון ושבח ואומרים לשעבר היינו עבדים לפרעה עבדים ליון ועכשיו עבדיו של הקב"ה אנו הללו עבדי ה' (שם קיג, א)". רמ. וראה פרי צדיק לחנוכה מאמר טו: "והיינו שבהתגלות מאור הראשון זוכין להשיג הטוב האמיתי, וזה זכו בחנוכה וכן זוכין בכל שבת וכו', והיינו בדמוסף ראש חודש יש בו גם כן הופעה מכתר עליון וכמו שאמרו בזהר הקדוש (ח"ג עט, ב) ואוף הכי בחדותותי סיהרא דהא נהיר וכו' דנהירו דעתיקא, ומהאי טעמא כתב האר"י ז"ל שאומרים קדושת כתר בדמוסף ראש חודש, רק דכתב שההארה רק כל זמן מוסף, ובזה אינו דומה לשבת. וכן בחנוכה ההארה כל היום דזה שאומרים (הנרות הללו) 'זכל שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קודש הם' שמורה שהופעת האור והקדושה כל שמונה הימים ולא רק בשעת הדלקת נרות, והוא כעין הופעת שבת רק אינו דומה בערך הקדושה דחנוכה

וּבִזָּה יֵשׁ לְפָרֶשׁ מֶה שְּׁאֲמָרוּ הַשִּׁבְטִים כְּלָנוּ
בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נָחֲנוּ בְּנִים אֲנַחְנוּ וְגו' [בראשית מב, יא], וּבִזְהָר הַקָּדוֹשׁ (בפרשה ח"א
ר, א) נָחֲנוּ אֲנַחְנוּ מִיִּבְעֵי לִיָּה אֲמָאֵי חֶסֶר
א', בְּגִין דְּרִזָּא דְּכָרִית לֹא אֲשַׁתְּכַח עֲמַהוֹן
אִסְתַּלַּק מִתַּמָּן א' וְכו', וּלְכַתֵּר אֲמָרוּ בְּנִים
אֲנַחְנוּ אֲתוּסָף א' אֲמָרוּ וְלֹא יָדְעוּ מֶה קָאֲמָרוּ
וְכו', מְנַלֵּן דְּכְתִיב [שם, יג] וַיֹּאמְרוּ שְׁנֵים
עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אֲחִים אֲנַחְנוּ וְיוֹסֵף אִיהוּ
בְּחוּשְׁבָּנָא כַּד אָעַל בְּחוּשְׁבָּנָא אֲמָרוּ אֲנַחְנוּ
וְכַד לֹא אָעַל בְּחוּשְׁבָּנָא אֲמָרוּ נָחֲנוּ וְיָמֵינוּ.

וְצִרִיךְ לְהַבִּין, בְּשִׁלְמָא אַחֵר כִּף אֲמָרוּ
'אֲנַחְנוּ' שְׁבִמְסַפֵּר שְׁנֵים עָשָׂר נְכָלָל
גַּם יוֹסֵף וּמִקֵּדָם כְּשֶׁאֲמָרוּ כְּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ
אֶחָד נָחֲנוּ שְׁנַתְּכֻנוּנוּ עַל עֲצָמָם שְׁהִי רַק
עֲשָׂרָה אֲמָרוּ נָחֲנוּ בְּלֹא א', אֲכָל לְמָה אֲמָרוּ
בְּאוֹתוֹ דְּבוּר בְּנִים אֲנַחְנוּ דְּקָאֵי גַם בֵּין עַל
עֲצָמָם שְׁנַתְּכֻנוּנוּ לְמַרְגְּלִים.

עַל יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב רִמָּא, שֶׁהוּא הִנָּהָר הַיּוֹצֵא
מֵעֵדֶן רִמָּי, וַיַּעֲקֹב בְּרִיחַ הַתִּיכּוֹן וְגו' דְּאֶחָד
לְהֵאֵי וְכו' לְעִתִּיקָא קְדִישָׁא (כמ"ש זוה"ק ח"ב
קע, ב) רִמָּי וְעֵדֶן עֲלָאָה כְּתָר עֲלִיוֹן (כמ"ש
תיקו"ז תיקון נה פח, א) וַיַּעֲקֹב הִנָּהָר הַיּוֹצֵא
- תַּפְאָרַת, וְהַהֲמַשְׁכָּה עַל יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף
דְּהוּא מְרַכְבָּה לְמַדַּת יְסוֹד, 'לְהַשְׁקוֹת אֶת
הַגֵּן' דָּא שְׁכִינְתָּא תַּתְּאָה, וְהַהֲמַשְׁכָּה זֶה דְּיוֹקָא
עַל יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף שֶׁהוּא נִהָר דְּגִנִּיד וְנִפְיָק
כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ בִּזְהָר הַקָּדוֹשׁ פְּרָשָׁה זֹה (קצו),
ב וְשֹׁאֵר מִקּוּמוֹת רִמָּי) וְהַהֲמַשְׁכָּה עַל יְדֵי בְּחִינַתוֹ.
וּכְרָאשׁ חֲדָשׁ יֵשׁ בּוֹ גַּם בֵּין הַתְּגֻלּוֹת עִתִּיקָא
רַק הוּא עַל יְדֵי 'סִיְהָרָא דְּמִקְבְּלָא מִשְׁמָשָׁא
דְּנִהִיר לָהּ מְנַהִירוֹ דְּעִתִּיקָא רִמָּי. וּבְחִינָה
הַהֲמַשְׁכָּה עַל יְדֵי קוֹ הַשְׁמָאֵלִי, מְבִינָה שֶׁהוּא
גַּם בֵּין כְּכֹל עֵדֶן (כמ"ש זוה"ק ח"א כו, א),
וּמַדַּת גְּבוּרָה, וְהוּד דְּרִזָּא דְּאֶהָרֵן שְׁקִדְשֵׁת
נִרוֹת חֲנֻכָּה בָּא עַל יְדֵי כְּהֻנָּה הַקָּדוֹשִׁים.

מוֹתֵר בְּמִלְאכָה, וּמְכַל מְקוֹם עֵינִין הוֹפַעַת הַקְּדוּשָׁה מֵעֵינִין אֶחָד מֵהוֹפַעַת אֹר שֶׁנִּבְרָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן. וְעַל
זֶה הוּא חֲנוּכַּת הַבַּיִת שִׁישׁ בְּכָל יוֹם בִּימֵי חֲנוּכָה חִינוּךְ בְּאוֹר". רִמָּא. רָאָה זוה"ק ח"א קמח, ב:
"יעֲקֹב נָחַת לִגְבָּה וְכו' סְמָא"ל אֲבֵאִישׁ קִמְיָה וְנָחַת לֵאגָחָא בִּיה קִרְבָּא וְלֹא יָכִיל לִיָּה, דְּכְתִיב (בְּרָאשִׁית
לכ, כה) וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ וְגו', כְּדִין אֲשֶׁתִּזִּיב מִכְּלָא וְאֲשֶׁתִּלִּים בְּשִׁלְיָמוֹ וְכו' כְּדִין סְלִיק בְּדִרְגָּא עֲלֵאָה
וְאֲשֶׁתִּלִּים כְּכֹלָא, וְהוּהוּ עִמּוּדָא דְּאִמְצַעִיתָא, וְעֲלִיָּה כְּתִיב (שְׁמוֹת כו, כח) וְהִבְרִיחַ הַתִּיכּוֹן וְגו'". רִמָּב. רָאָה
זוה"ק ח"א כו, א: "וּמִיד דִּיפְקוֹן יִשְׂרָאֵל מִן גְּלוּתָא וְכו' נִהָר דְּהוּא חֶרֶב וִיבֶשׁ אֲתַמֵּר בִּיה 'וְנִהָר יוֹצֵא
מֵעֵדֶן' דָּא ו' 'לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן', 'וְנִהָר' דָּא עִמּוּדָא דְּאִמְצַעִיתָא, 'יוֹצֵא מֵעֵדֶן' דָּא אֲמָא עֲלֵאָה, 'לְהַשְׁקוֹת
אֶת הַגֵּן' דָּא שְׁכִינְתָּא תַּתְּאָה, דְּבַהֲהוּא זְמַנָּא אֲתַמֵּר בְּמִשְׁחָה וּבִישְׂרָאֵל (יִשְׁעִיָּה נח, יד) אִזְ תַּתְּעַנֵּג עַל ה',
בְּעֵנָה דְּאִיהוּ ע' עֵדֶן נ' נִהָר ג' גֵּן". רִמָּג. "וְהִבְרִיחַ הַתִּיכּוֹן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מְבִרִיחַ מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה
(שְׁמוֹת כו, כח) דָּא הוּא יַעֲקֹב קְדִישָׁא שְׁלִימָא, כְּמָה דְּאוּקִימָנָא דְּכְתִיב (בְּרָאשִׁית כה, כז) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם
יֹשֵׁב אֱהָלִים, יוֹשֵׁב אֱהָל לֹא כְּתִיב אֱלָא יֹשֵׁב אֱהָלִים תְּרִי, דְּאֶחָד לְהֵאֵי וְאֶחָד לְהֵאֵי, אוֹף הִכָּא כְּתִיב
וְהִבְרִיחַ הַתִּיכּוֹן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מְבִרִיחַ מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה, דְּאֶחָד לְהֵאֵי וְאֶחָד לְהֵאֵי. דְּתִנּוּן, מֵאֵי
אִישׁ תָּם כְּתִרְגוּמוֹ שְׁלִים שְׁלִים מִכְּלָא שְׁלִים לְתִרְיָן סְטִרִין לְעִתִּיקָא קְדִישָׁא וְלִזְעִיר אֲנִפִּין, שְׁלִים לְחֶסֶד
עֲלֵאָה וְלִגְבוּרָה עֲלֵאָה, וְאֲשִׁלִּים לְהֵאֵי וְלֵהֵאֵי". רִמָּד. רָאָה שֵׁם קֶצֶד, א. רִמָּה. וְרָאָה פְּרִי עֵץ חַיִּים
שֶׁעַר רֵאשׁ חוֹדֶשׁ פֶּרֶק ב. רִמָּו. "וְדָאֵי שְׁמַעְנָא דִּיוֹסֵף אִיהוּ בְּעֲלֵמָא דְּדִכּוּרָא וְכִלְהוּ שְׁבִטִין בְּעֲלֵמָא
דְּנוּקְבָא אֵינוֹן, וְעַל דָּא לֹא אֲתַכְלִיל יוֹסֵף עֲמַהוֹן, בְּגִין דְּאִיהוּ בְּעֲלֵמָא דְּדִכּוּרָא. מֶה כְּתִיב (בְּרָאשִׁית מב,
יא) כְּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נָחֲנוּ, נָחֲנוּ, אֲנַחְנוּ מִיִּבְעֵי לִיָּה, אֲמָאֵי חֶסֶר א', אֲלֹא בְּגִין דְּרִזָּא דְּבִרִית לֹא

וּלְפִי הָאָמֹר יֵשׁ לְפָרֶשׁ, דָּאוֹת א' מְרִמֹּז
לְנִהֲרֵי דְעֵתִיקָא פִּל"א עֲלִיּוֹן, וְכִמּו
שְׁאָמְרוּ בְּזֶהֱרֵה הִקְדוּשׁ (ח"ב נד, א) כִּד אֲתִנְהִיר
נִהֲרֵי דְעֵתִיקָא קִדִּישָׁא וְכו', נִהֲרֵי דְאֶלְף
וְכו' וימ'. וְהִתְמַשְׁכָּה מִנִּהֲרֵי דְעֵתִיקָא עַל יְדֵי
קו הָאֶמְצָעִי וּבְחִינַת יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלֵיו
הַשְּׁלוֹם זֶה אֵי אֶפְשָׁר רַק עַל יְדֵי מִדַּת צִדִּיק
יְסוֹד עוֹלָם שֶׁהוּא בְּחִינַת הַנֶּהָר דִּנְגִיד וְכו',
וְעַל כֵּן כְּשֶׁאֲמָרוּ 'בְּלִנּוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד'
שֶׁהִזְכִּירוּ קִדְשָׁת יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלֵיו הַשְּׁלוֹם
לְכֵן בִּינוֹן שְׁאִין יוֹסֵף נִכְלָל עִמָּהֶם אֲמָרוּ
'נִחְנוּ' דְּאֶסְתַּלַּק אֶל"ף מִתַּמָּן, שְׂאִי אֶפְשָׁר
הִתְמַשְׁכָּה עַל יְדֵי קו הָאֶמְצָעִי בְּלֹא יוֹסֵף,
וּמִכָּל מְקוֹם אֲמָרוּ 'כְּנִים אֲנַחְנוּ' בְּאֶל"ף
שְׁמֻצָּדִים שֶׁהֵם כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל זֹכִין לְהֶאֱרֹת
נִהֲרֵי דְעֵתִיקָא שֶׁהוּא אֶל"ף. וְהוּא כְּעִין
הַתְּגִלּוֹת נִהֲרֵי דְעֵתִיקָא שְׁבָרָאשׁ חֲדָשׁ שְׁאִינוּ
גַּם בֵּן דִּרְף קו הָאֶמְצָעִי רַק דִּנְהִיר לֵה
שְׁמֵשׁא וְכו'. וְאַחֵר כֵּף כְּשֶׁאֲמָרוּ 'שְׁנִים עָשָׂר
עֶבְרִידֵי אַחִים אֲנַחְנוּ' שְׁבִמְסַפֵּר שְׁנִים עָשָׂר
נִכְלָל גַּם יוֹסֵף, לְכֵן אֵף שְׁאָמְרוּ בְּנֵי אִישׁ
אֶחָד וְגו' שֶׁהוּא קִדְשָׁת יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלֵיו
הַשְּׁלוֹם מִכָּל מְקוֹם אֲמָרוּ בְּאֶל"ף 'אֲנַחְנוּ'
בִּינוֹן שְׁפָלּוּ לְיוֹסֵף בְּמִסְפָּר, וְכִינוֹן שְׂיֵשׁ

בְּחִינַת יוֹסֵף נִהָר דִּנְגִיד וְנִפְיָק יוֹכְלוּ לְזַכּוֹת
לְנִהֲרֵי דְעֵתִיקָא הִתְמַשְׁכָּה מִכְּתָר עֲלִיּוֹן דִּרְף
קו הָאֶמְצָעִי עַל יְדֵי קִדְשָׁת יַעֲקֹב אֲבִינוּ
הַבְּרִיחַ הַתִּיכָן, וְכִמּו הַהִתְגַּלּוֹת דְּשִׁבְתָּ.

וְשִׁלֵּשׁ סְעוּדוֹת שִׁבְתָּ בְּרִזָּא דְעַנ"ג עֲדָן נִהָר
ג] [זוה"ק ח"א כו, א], וְזֹכִין לְהִתְגַּלּוֹת
עֵתִיקָא עַל יְדֵי קו הָאֶמְצָעִי, דְּמוֹסֵף שִׁבְתָּ
נִחְשָׁב בְּזֶהֱרֵה חֲדָשׁ (תולדות לו, א) כְּנִגְדַּת מִדַּת
יוֹסֵף שֶׁהוּא הַנֶּהָר דִּנְגִיד וְנִפְיָק, וְעַל יְדֵי
קִדְשָׁת יַעֲקֹב אֲבִינוּ עֲמוּדָא דְאֶמְצָעִיתָא יוֹצֵא
מִעֲדָן עֲלָאָה כְּתָר עֲלִיּוֹן לְהִשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן
שְׁכִינְתָּא תַּתְּמָא וְכָאָמֹר:

יד

סְעוּדָה שְׁלִישִׁית דְּשִׁבְתָּ חֲשֵׁב הָאָר"י ו"ל
[פרי עץ חיים שער השבת פרק יז] נִגְדַּת
קִדְשָׁת יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלֵיו הַשְּׁלוֹם. וּמִצִּינוּ
אֲצִלוּ שְׁעֵשָׂה סְעוּדָה, שְׁנֶאָמַר (בראשית לא,
נד) וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בֶּהָר וְגו', וַיֵּאכְלוּ
לֶחֶם יִמֵּחַ. וַיֵּשׁ לְהַבִּין מַה הָיָה עֲנִין הַסְּעוּדָה,
שְׁבִדְרָאֵי לֹא עָשָׂה סְעוּדַת הָרֶשֶׁת, וְאִיתָא
בְּזֶהֱרֵה הִקְדוּשׁ (ח"א קמב, א) תָּא חֲזִי יַעֲקֹב כָּל
עוֹבְדֵי הָוֵה לְשִׁמָּא דְקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְכו'.

אֲשַׁתְּכַח עֲמֵהוּן אֶסְתַּלַּק מִתַּמָּן א', דֵּהָא א' דְּכוּרָא אִיהוּ וְכו', וּבְגִין דָּא אֶסְתַּלַּק א' מִתַּמָּן וְאֲשַׁתְּאֲרוּ
אִינוּן נֹקְבֵי לִגְבֵי שְׁכִינְתָּא. וּלְבַתֵּר אֲמָרוּ (שם) 'כְּנִים אֲנַחְנוּ' אֲתוּסָף א', אֲמָרוּ וְלֹא יִדְעִי מַה קָּאֲמָרוּ,
בְּגִין דִּיוֹסֵף אֲשַׁתְּכַח תַּמָּן וְאֲשַׁלִּימוּ מִלָּה וְאֲמָרוּ אֲנַחְנוּ, מִנְלֵן דְּכָתִיב (שם, יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנִים עָשָׂר עֶבְדֵיךָ
אֲחִים אֲנַחְנוּ וְיוֹסֵף אִיהוּ בְּחוּשְׁבָנָא, כִּד עָאֵל בְּחוּשְׁבָנָא אֲמָרוּ אֲנַחְנוּ וְכִד לֹא עָאֵל בְּחוּשְׁבָנָא אֲמָרוּ
נַחְנוּ. **רַמְזוּ**. ז"ל זוה"ק: "אז ישיר משה ובני ישראל וגו' (שמות טו, א), רבי אבא פתח ואמר,
אֶסְתַּלַּכְנָא בְּכָל תּוֹשְׁבַחַן דְּשַׁבְחוּ לְקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכוּלָּם פִּתְחוּ בִּזְוִי וְכו', מֵאִי טַעְמָא, אֲלֵא הִכִּי
תֵּאֲנָא, כָּל נִסִּין וְכָל גְּבוּרִין דִּאֲתַעְבִּידוּ לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל כִּד אֲתִנְהִיר נִהֲרֵי דְעֵתִיקָא קִדִּישָׁא בַּעֲטָרוֹי (נַעֲשׂוּ
כְּאִשֶּׁר הָאִיר אֲוֹרוֹ שֶׁל א"א הַנִּקְרָא עֵתִיקָא קִדִּישָׁא בְּכַח עֲטָרוֹתָיו שֶׁהֵם - מִתּוֹק מִדְּבַשׁ) גְּלִיפִין (חֲקוּקִים אֲוֹרוֹת אֵלּוּ)
רִשְׁמִינֵן בֹּא' (נִרְשָׁמִים בְּאוֹת א') וְא' אֲנִקִּיב בְּחֻשׁוֹכִי (וְנוֹקֵב וְקוֹרֵעַ אֶת תּוֹקֵף הַגְּבוּרוֹת וְכו' הַנִּקְרָאוֹת חוּשֵׁךְ) וְנִהֲרֵי
לְכָל עֵיבֵר". **רַמְזוּ**. רֵאָה שֶׁם מו-נִד: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לְקַטּוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ גֵל וַיֵּאכְלוּ
שֶׁם עַל הַגֵּל. וַיִּקְרָא לוֹ לְבָן יִגֵּר שֶׁהוּדוֹתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גִּלְעָד. וַיֹּאמֶר לְבָן הַגֵּל הַזֶּה עַד בִּינִי וּבִינְךָ

אֲכַן גִּלְעָד הָיָה הַהֶבְדֵּל בֵּין חוּץ לְאֶרֶץ
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יִמִּט, וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אַחֵר
כָּף [בראשית לב, ב] וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מְלָאכֵי אֱלֹהִים
וַיִּפְרֹשׁ רֹשׁוֹ [שם] מְלָאכִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
וְכוֹ, וְגִלְעָד הוּא קְלַפֶּת נֶגַה שֶׁמְקִיף וְסֻמוֹף
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאִיתָא (מגילה ט, א) תַּרְגּוּם
שֶׁכְּתָבוֹ מִקְרָא וְכוֹ, אִיכָא יִגְר שֶׁהָדוּתָא יִי,
וְנִצְרָף לְכַתְּבוֹ תַּרְגּוּם דִּיקָא יִיא. וְכִסְפֵּר מְגִלָּה
עֲמוּקוֹת [ואתחנן אופן סו] אִיתָא שֶׁנֶּרְמָז עֲנִין

חֲשֻמוֹנָאִים בְּתַבַּת יִגְר שֶׁהָיָה שְׁנֵת רִי"ג
לְתַחֲלֵת בְּנִין בֵּית שְׁנֵי (וכמ"ש בסדר עולם
רבה [פרק ל] י"ב ועיין סדר הדורות י"ג), שָׁאֲז הָיָה
הַגְזָרָה וְנִתְגַּבְּרוּ עַל הַיּוֹנִים, וַיַּעֲקֹב תִּקְנוּ
שֶׁקֶרָאוּ גִלְעָד. וְהַעֲנִין דְּאִיתָא (בזוהר חדר
יתרו דפוס ווארשא לח, א) נֶגַה לוֹ סָבִיב [יחזקאל
א, ד] דָּא אִיהוּ מַלְכוּת יוֹן דְּסִחְרָא לֹן נֶגַה
וְכוֹ בְּגִין דְּלִית בְּכָל מַלְפוֹן דְּאִינוּן קֶרְבִּין
לְאַרְחָ מְהִימְנוּתָא פְּנוּתִיהָ יִיד. וְכִנְגָד זָה

היום על כן קרא שמו גלעד וגו'. ויאמר לבן ליעקב הנה הגל הזה והנה המצבה אשר יריתי ביני ובינך.
עד הגל הזה ועדה המצבה וגו'. ויזבח יעקב זבח בהר ויקרא לאחיו לאכול לחם ויאכלו לחם וילינו
בהר". **רמט.** ראה רבינו בחיי בראשית עה"פ (לא, נב): "והברית שכרתו שניהם הוא שלא יעבור זה
בגבולו של זה, כי הגלעד גבול לארץ ישראל, כענין שכתוב (דברים לד, א) ויראהו ה' את כל הארץ את
הגלעד עד דן". **רנ.** "מקרא שכתבו תרגום (ספר שכתוב בלשון הקודש, הראוי לכתוב בו מקרא כתבו לשון
ארמי - רש"י) ותרגום (שהיה ראוי לכתוב בו תרגום כגון יגר שהדוּתָא) שכתבו מקרא (גלעד וכו') וכתב עברי
אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו בכתב אשורית על הספר ובדיו וכו', מאי תרגום שכתבו מקרא
איכא, בשלמא תורה איכא יגר שהדוּתָא וכו'". **רנא.** ראה טעמי המצות ואתחנן: "דע ששלוש
קליפות הם סביב לקדושה ורביעית שהוא נוגה פעם קודש ופעם חול וחוזר לקליפה ונעשה ארבע
דכתיב (יחזקאל א, ד) ונוגה לו סביב שהוא סביב הקדושה וממנה בחינת גרים שלפעמים נוטה לקדושה
ופעמים מתהפכת לטומאה, ואונקלס היה מבחינת נוגה ורצה לתקן אותה ותיקן תרגום שהוא ממדתה
לכללה עם הקדושה". וראה פרי עץ חיים שער השבת פרק ג. **רנב.** ז"ל שם: "רבי יוסי אומר מלכות
פרס בפני הבית ל"ד שנה, מלכות יון ק"פ, מלכות בית חשמונאי ק"ג, מלכות הורדוס ק"ג, מכאן
ואילך צא וחשוב לחורבן הבית". וראה סדר עולם זוטא ובמסך יהודה שם. **רנג.** ראה שם בחלק
ימות עולם האלף הרביעי ג' אלפים תרכ"א: "מתתיהו בן יוחנן כהן גדול מרד באנטיוכוס, ותחילת
מלכות מתתיהו שנת ג' אלפים תרכ"א [רי"ג לתחילת בנין הבית], עיין לעיל ג' אלפים תק"צ וכו'.
ושם (ג' אלפים תק"ץ) כתב: "תחילת מלכות חשמונאים קמ"ח למנין יוונים, היא ג' אלפים תק"צ כי
אנטיוכוס אפיפנוס החל להצר את ישראל קמ"ג לתחילת מלכות יוונים ועד קמ"ה העמיד צלם בהיכל,
ומקצה שלש שנים חלה בתחלואים שלא נראו, היא שנת קמ"ח, ומת קמ"ט (מאור עינים פרק כג ופרק
לו, והיא שנת תק"ץ). וכתב צמח דוד, דע דאם מעשה העתקת התורה לתלמי היתה בשנת תקט"ו לא
היתה מעשה חנוכה בשנת תרכ"א או תרכ"ב כי יהיה בין זמן לזמן ק"ו שנה, ואי אפשר שיהיה
אלעזר כהן גדול בשני המעשים כי כאשר הומת אלעזר כהן גדול על ידי אנטיוכוס היה בן תשעים
שנה [עיין לעיל ג' אלפים תר"י], אך לחשבון תק"ץ נוכל לומר שהיה אלעזר בשעת ההעתקה בן
עשרים והומת תקפ"ה כאשר התחילו להצר את ישראל. אך לסדר עולם רבה יהיה נס חנוכה ותחילת
מלכות חשמונאים שנת תרכ"א". **רנד.** "והיינו רזא דקא גלי קב"ה לאלהיו, דכתיב (מלכים-א יט, יא)
ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים וגו' לא ברוח ה' ודאי ואחר הרוח רעש לא ברעש ה',
והיינו ענן גדול וכו', וכל אינון קליפין למוחא דסחרן דא לגו מן דא ודא לגו מן דא. וההוא אש, איהו
אחיד בגויה ההוא נגה, דכתיב (יחזקאל א, ד) ונגה לו סביב, האי איהו לגו מן כולא, ודא איהו דקא
מתאחד במוחא. הכא איהו רזא דארבע מלכוון דסחרן כולא. רוח סערה דא מלכות בבל, ענן גדול

גִּלְעָד שֶׁהוּא בְּחוּץ לְאֶרֶץ וְקָרֹב לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל נִגַּה לוֹ סָבִיב.

וַיַּעֲקֹב תִּקְנוּ שְׂקָרָאוֹ גִּלְעָד, הוּא עַל פִּי מֶה
שֶׁאָמְרוּ (ספרי ברכה טז) עַל פֶּסוּק [דברים
לד, א] וַיֵּרָאֵהוּ וַיֹּאמֶר אֵת הַגִּלְעָד מִלְמַד
שֶׁהָרָאֵהוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְכו', וְאֵין גִּלְעָד אֲלֵא
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה כב, ו) גִּלְעָד אֶתָּה
לִי רֹאשׁ הַלְּבָנוֹן. וְזֶה שֶׁתִּקְנוּ יַעֲקֹב וְהַכְּנִיסוּ
לְקִדְשָׁהּ, שֶׁיַּעֲקֹב תִּקְן קְלֶפֶת נִגַּה שְׁמִמְנָה
כָּל דְּבָרֵי רְשׁוּתָהּ, וַיַּעֲקֹב הַכְּנִיס כָּל דְּבָרֵי
הַרְשׁוּת לְקִדְשָׁהּ, שְׁלֹא יָדַע כָּלֵל מִהֲנָאֵת
עֲצָמוֹ דְּכָל עֹבְדֵי הוּא לְשִׁמָּא דְּקוּדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּזֶּהר הַקָּדוֹשׁ. וְכִכֵּר
אֲמִרְנוּיָא דִּישֵׁי מֵת בְּעֵטִיו שֶׁל נֶחֱשׁ דִּמְפָּרֶשׁ
בֵּיהּ קָרָא (כמ"ש שבת נה, ב) שֶׁהוּא לְהַרְגִּישׁ
הֲנָאֵת עֲצָמוֹ, שֶׁעַל יְשֵׁי נֶאֱמַר הֵן בְּעוּזֵן
חוֹלְלֵתִי [תהלים נא, ז] וְאֵיתָא (מדרש רבה תזריע
יד, ה) בְּעוּזֵן מְלֵא וְכו' חֲסִיד שֶׁבִּחְסִידִים אֵי
אִפְשָׁר שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ צַד אֶחָד מֵעוֹן וְכו',

וְהֵינּוּ הַרְגֵּשׁ הֲנָאֵת עֲצָמוּיָא. וַיַּעֲקֹב אָבִינוּ
עָלֵינוּ הַשְׁלֹם אָמַר מֶה שֶׁקֵּל שֶׁבִּקְלִים אֵינוֹ
אוֹמֵר בֶּן אֲלֵא לְהוֹלִיד תּוֹלְדוֹת אָמַר כֶּן
כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּפֶרֶשׁ רַש"י (ויצא כט, כא)
מִבְּרָאשִׁית רַבָּה [ע, יח], וְהֵינּוּ שְׁלֹא יָדַע כָּלֵל
מִהֲנָאֵת הַגּוֹף, רַק כְּמוֹ שֶׁיִּהְיֶה לְעֵתִיד לֵב
בְּשֶׁר־יָיִח, לֵב לְהוֹצִיא בְּשֶׁר כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ
מִדְּרַשׁ הַנֶּעְלָם (זוה"ק ח"א קלו, ב) יֵט, וְעַל כֵּן
לֹא יָדַע בּוֹשֶׁה בְּזֶה כְּמוֹ קִדְּם הַקִּלְקוּל
דְּכָתִיב [בראשית ב, כה] וְלֹא יִתְבַּשְּׁשׁוּ, וְכִיּוֹן
שְׁלֹא יָדַע כָּלֵל מִהֲנָאֵת הַגּוֹף שֶׁהוּא עֲטִיו
שֶׁל נֶחֱשׁ עַל כֵּן יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מֵת (כמ"ש
תענית ה, ב), וְהַכְּנִיס גִּלְעָד שֶׁהִיא קְלֶפֶת נִגַּה
לְקִדְשָׁהּ שֶׁיִּהְיֶה כְּקִדְשֵׁת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

וְכֵן מִלְּשָׁה רַבְּנוּ קִדְּשׁ גַּם בֶּן כָּל דְּבַר הַרְשׁוּת
שֶׁהוּא מְקַלְפֶּת נִגַּה, וְלֹא מֵת גַּם בֶּן כְּמוֹ
שֶׁאָמְרוּ (סוטה יג, ב) יֵט, וְלִכֵּן וַיֵּרָאֵהוּ אֵת
הַגִּלְעָד - זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

דא איהו מלכות מדי, ואש מתלקחת דא איהו מלכות אדום, ונגה לו סביב דא איהו מלכות יון, דסחרא לון נגה ולא בהו נגה, דכתיב בהו סביב, בגין דלית בכל מלכוון דאינון קרבין לאורח מהימנותא כוותייהו, אוף הכא באינון קליפין לאו מאן דקריב למוחא כהאי, והאי סחרא ליה נוגה ולא ביה נגה אלא נפקא מגו מוחא, ונהיר סחור סחור". רנה. ראה באריכות בתניא פרק ז. רנו. ראה לעיל מאמר א. רנו. וראה לעיל הערה ח. רנח. יחזקאל לו, כו: "והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר". רנט. "דקודשא בריך הוא אתער ליה [ליצר הרע] לההוא עניינא דצריך לזווגא, ולא לכל שעתא דיהא תדיר עם בר נש כמו כען, דאיהו אשתכח תדיר וחטאן ביה בני נשא, אלא לההוא זווגא בלחודוי, ואתערותא ההיא אתערותא דקודשא בריך הוא ליהוי, הדא הוא דכתיב (יחזקאל לו, כו) והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר, מהו לב בשר, אמר רבי יהודה, לב להוציא בשר ולא לדבר אחר". רס. ראה פרי צדיק פנחס מאמר ד: "והוא דעיקר ענין המיתה בא על ידי עטיו של נחש על ידי מה שהכניס הנאת הגוף לאדם שירגיש הנאת עצמו. ולכן יעקב אבינו ע"ה שהיה כאדם הראשון קודם הקלקול שלא הרגיש כלל הנאת הגוף ואז נאמר אצלו (בראשית ב, כה) ולא יתבוששו שלא ידע כלל שיש בושה בזה, וכן יעקב אבינו ע"ה היה כאדם הראשון קודם החטא, ולכן אמר מה שקל שבקלים אינו אומר אלא להוליד תולדות אמר כן (כמ"ש רש"י ויצא כט, כא) והיינו שלא ידע כלל מהנאת הגוף והרגשת הנאת עצמו רק להוליד תולדות כמו שאמרו (מדרש הנעלם זוה"ק ח"א קלו, ב), ולכן אמרו (תענית ה, א) יעקב אבינו לא מת, וכן משה רבינו דאיתא בתיקונים (תיקון יג כט, א) והא משה תמן הוה אלא מסטרא דלגאו הוה דא מגופא ודא מנשמתא, והיה גם כן כמו יעקב אבינו

ואיתא מרבנו הקדוש מלובלין זכר צדיק
וקדוש לברכה על פסוק (דברים ג,
טו) ולמכיר נתתי את הגלעד, למכיר בוראו
נתתי את הגלעד זה אליהו. וכונתו על פי
מה שאמרו (פסחים סח, א) גלעד זה אליהו
וכו'. שאליהו גם בן קדש דבר הרשות
שהוא מקלפת נגה, ולא ידע כלל מהנאת
הגויף שהוא עטיו של נחש ועודנו
בחיים יסא, וכן כתוב (ויקרא רבה כז, ד) ככר
היה אליהו שלא חטא הוא חי וקיים לעולם.
וזהו שאמר למכיר בוראו – הינו מי שזכה
לבחינת הדעת וכמו שאמרו (מדרש רבה נשא

י, א) 'דעת' זה המכיר את בוראו, 'נתתי
את הגלעד' שזוכה לגלוי אליהו, שזה גם
בן מדרגה ברוח הקדש יסא, שהוא דעת כמו
שכתב רש"י תשא (שמות לא, ג) 'ובדעת' –
רוח הקדש. וכמו שכתב בספר נצח
ישראל יסא על מה שאמרו (עירובין מג, א) לאו
אליהו אמרינהו וכו' דלמא יוסף שידיא
אמרינהו, שבדאי לא ראו האומר שאז לא
נסתפקו בספק זה, רק שהופיעו ההלכות
בלב אחד מבית המדרש ולא ידעו אם היה
מצד הקדשה על ידי אליהו בבחינת רוח
הקדש או מצד יוסף שידיא יסא.

ע"ה ועוד שהוא מלאנו איתא גם כן (סוטה יג, ב) ויש אומרים לא מת משה וכו' אף כאן עומד ומשמש.
 וכן בזוהר הקדוש (ח"ב פט, א) ובגין כך ולא ידע איש את קבורתו (דברים לד, ו) היינו שאין שום תפיסה
 בזה איך יתכן בו לשון קבורה". **רסא.** וראה פרי צדיק לראש חודש אלול מאמר ג: "מה שאין כן
 אליהו דאיתא (ויקרא רבה כז, ד) אם יאמר לך אדם שאלו לא חטא אדם הראשון וכו' היה חי וקיים
 לעולם אמור לו כבר היה אליהו שלא חטא הוא חי וקיים לעולם. ואף דגם ביעקב אבינו ע"ה איתא
 (תענית ה, ב) יעקב אבינו לא מת וכן במשה רבינו איתא (סוטה יג, ב) לא מת משה, אף על פי כן לא
 נזכר מהם דשם על כל פנים על הגוון היה נראה כמיתה, כמו שאמרו (תענית שם) וכי בכדי ספדו
 ספדייא וכו' וכן במשה רבינו כתיב לשון קבורה (דברים לד, ו), מה שאין כן אליהו שאלישע ראה
 כשעלה לשמים (מלכים ב, יב) וכן הוא עומד ומתגלה בכל הדורות לכל מי שראוי לכך כי הוא חי
 וקיים לעולם, ולכן הזכיר רק אותו במדרש הנ"ל". וראה פרי צדיק פנחס מאמר ב: "ופנחס זה אליהו
 שהוא היה שלם במדת ברית ונקרא מלאך הברית (פרקי דרבי אליעזר פרק כט)". ובפוקד עקרים אות ה:
 "ואליהו שהיה נקי לגמרי והוא מלאך הברית נהפך למלאך ויצא מצורת אדם". **רסב.** ראה שערי
 קדושה למהרח"ו בהקדמה. **רסג.** בפרק כח וז"ל: "ובפרק חלק (סנהדרין צח, א) רבי יהושע בן לוי
 אשכחיה לאליהו דהוי קאי אפתחא דמערותא דרבי שמעון בן יוחאי וכו', דברים אלו צריכים ביאור.
 דע שאין ספק כי יש מקומות בעולם מיוחדים לדבר קדושה אלקית ביותר, ובפרט המערה שהיה
 רבי שמעון בן יוחאי הקדוש נטמן ראוי לזה, ואין ספק שהיה נגלה אליהו להקדוש רשב"י כמה
 פעמים במערה והיה גלוי של אליהו נמצא שם בשכבר גם עתה נגלה שם אליהו. ואין חלוק בין אם
 היה נגלה לו במראה או כך נגלה לו בלא מראה. כי פעמים הרבה היה אליהו מגיד דברים לאחד ולא
 ידע האדם מאין באו לו הדברים והיה נדמה לו כאילו הדברים היה לו מעצמו ואינם אלא דברי אליהו
 שהגיד לו הדברים. וכן מוכח קצת במסכת ערובין (מג, א) גבי הני שמעתתא שנאמרו בבי מדרשא
 וקאמר מאי לאו דאמרינהו אליהו, והרי לא ידעו אותם אשר הם בבית המדרש מי אמרם, כי באו
 בדעתם הדברים ההם ולא ידעו מי אמרם. וחכם גדול כמו רבי יהושע בן לוי יודע היה שהשגה הזאת
 מן אליהו זכור לטוב והיה אליהו זכור לטוב מגיד לו סתרי חכמה". **רסד.** וראה בדובר צדק אחרי
 מות אות ד: "והנה כל ההשגות של האדם לחכמה מה שלמעלה מהשגת חכמתו, רק לדעת חכמה
 שידעו אחרים השייכת לחכמתם ואינה שייכת לו הוא על ידי ההבלא דגרמי זה שהוא למטה בעולם

עֲמְדוּ הַיּוֹנִים לְבִטֵּל מִיִּשְׂרָאֵל דִּיקָא שְׁלֹשׁ
מִצּוֹת הָאֵלֹהִים, מִפְּנֵי שֶׁבָּהֶם דִּיקָא נִחְקָק
קִדְשַׁת יִשְׂרָאֵל.

כִּי קִדְשַׁת שְׁבַת כְּתִיב [שמות לא, יז] בִּינִי וּבִין
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֵלֶם. וּקִדְשַׁת
הַמִּילָה הוּא גַם כֵּן רַק אוֹת לְיִשְׂרָאֵל כִּידוּעַ,
וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (נדרים לא, ב) שֶׁאֵינִי נִהְיֶה לְמוֹלִים
אֲסוּר בְּעִרְלֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. וּקִדְשַׁת הַחֹדֶשׁ
הוּא רַק לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [שמות יב, ב]
הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם, הַגֵּם שֶׁחֲשׁוֹבֵן הַמּוֹלָד יְדוּעַ
לְכָל, אֲמָנָם הִנֵּה הִנֵּה נִתֵּן דִּיקָא לְיִשְׂרָאֵל
שֶׁיּוֹכְלוּ לְקַדֵּשׁ הַחֹדֶשׁ אֲפִילוּ קִדְם הַמּוֹלָד אוֹ
לְאַחֲרָיו, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ראש השנה כה, א) אֲתָם
אֲפִילוּ שׁוֹגְגִין אֲתָם אֲפִילוּ מְזִידִין וְכוּ' וְכוּ'.

וְעַל רִמְזָה אוֹמְרִים גַּם כֵּן בְּהַבְדֵּלָה וּתְלַמְדֵּנוּ
לְעֲשׂוֹת חֻקֵּי רְצוֹנָךְ, הֵינּוּ קִדְשַׁת שְׁלֹשׁ
מִצּוֹת הָאֵלֹהִים, שֶׁעַל זֶה מְרַמְזִים שְׁלֹשׁ הַבְּדִלּוֹת
שֶׁאוֹמְרִים בְּמוֹצָאֵי שְׁבַת קִדְשִׁי, 'בֵּין אוֹר
לְחֹשֶׁךְ' הֵינּוּ קִדְשַׁת הַחֹדֶשׁ שֶׁהוּא עַל יְדֵי
הָאֶרֶץ הַיָּרֵחַ. 'בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים' הֵינּוּ
קִדְשַׁת הַמִּילָה הַמְּבַדִּיל בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים
בְּנִזְכָּר. 'וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי

וְזֶה עֲנִין סְעוּדַת יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם
שֶׁעָשָׂה בְּגִלְעָד, שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ כְּקִדְשַׁת
הַמִּקְדָּשׁ, וְהַזְכָּחִים מַעֲיִן קִדְשַׁת קְרִבְנוֹת וְהָיוּ
סְעוּדַת מִצְוָה סְעוּדַת דְּמִלְכָּא.

וּבְשִׁשָּׁת בְּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית שֶׁכָּנְגַד קִדְשַׁת
יַעֲקֹב אֲבִינוּ יְכוּלִים לְזַכּוֹת לְקִדְשׁ
כָּל דְּבָרֵי הָרְשׁוֹת שִׁיְהִיָּה בְּקִדְשָׁהּ:

אֲחֵר הַבְּדִלָה

בְּהַבְדֵּלָה בְּתַפְלָה [אתה חוננתנו] הַנֶּסֶח
וּתְלַמְדֵּנוּ לְעֲשׂוֹת חֻקֵּי רְצוֹנָךְ,
וּכְמוֹ כֵּן אוֹמְרִים בְּנֶסֶח עַל הַנֶּסֶח לְהַשְׁפִּיחַם
תּוֹרַתְךָ וּלְהַעֲבִירָם מִחֻקֵּי רְצוֹנָךְ.

וְנִרְאָה שֶׁמְרַמֵּז בְּזֶה כַּעֲיִן שְׁרוּמֵז בְּכַתְבֵּי
הָאֲרָ"י ז"ל וְיִסֵּה בְּרָאשֵׁי תְבוֹת חֲס"מ
מִתְבַּת חֲשֵׁמוֹנָאֵי שֶׁהוּא רָאשֵׁי תְבוֹת חֹדֶשׁ
שְׁבַת מִילָה שֶׁרְצוֹ לְבִטֵּל מִיִּשְׂרָאֵל, וְשֶׁלֹּשׁ
מִצּוֹת אֵלֶּה נִקְרָאִים 'חֻקֵּי רְצוֹנָךְ' מִפְּנֵי
שֶׁהֵם נִחְקָקִים לְאוֹת דִּיקָא בְּנִפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁבָּהֶם הֵם נִבְדָּלִים מִן הָעַמִּים. וְלִטְעַם זֶה

הַזֶּה יֵשׁ כָּל אוֹתוֹ הַבֵּלָא דַּגְרָמִי שֶׁל אָדָם זֶה הַכוֹלָל כָּל מוֹחוֹ [בְּקִטְנוּת דְּרַצָּה לומֵר בְּצִמְצוּם גָּדוֹל, אֲבָל
יֻכַּל לְהַתְפַּשֵּׁט] וְחֻכְמָתוֹ, וְכַשְׁעוֹשָׁה פְּעוּלוֹת קְדוּשׁוֹת וְחֻשְׁקוֹת טוֹבִים הַשִּׁיכִּים לְאוֹתוֹ הַבֵּלָא דַּגְרָמִי אִז
מִתְדַּבֵּק בְּאוֹתוֹ הַבֵּלָא דַּגְרָמִי וְזוֹכֶה לְגִילּוֹי אֱלֹהִיו [שֶׁהוּא הַיּוֹתֵר רָגִיל כִּי יֵשׁ לוֹ שִׁיכּוֹת לְכָל אָדָם, כִּי
הוּא נִקְרָא מֵלָאךְ הִבְרִית דְּכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁזֶה פְּעוּלָתוֹ הַהִכְרָה דְּכָל יִשְׂרָאֵל הֵם חֵלֶק אֱלֹהִים בְּשׁוֹרֶשׁם כִּנ"ל,
וְיָמִי שֶׁמִּכִּיר זֶה יֵשׁ לוֹ שִׁיכּוֹת עִמּוֹ, כִּי יֵשׁ לוֹ שִׁיכּוֹת לְכָל יִשְׂרָאֵל שְׁכוֹלֵם בְּאַמַּת חֵלֶק אֱלֹהִים. וְכִמוּ
שֶׁשִּׁמְעָתִי עַל פֶּסוּק (דברים ג, טו) וְלִמְכִּיר נָתַתִּי אֶת הַגִּלְעָד, פִּירוּשׁ מִי שֶׁמִּכִּיר ה' יִתְבָּרַךְ [שֶׁכָּל כּוֹחוֹתָיו
מִמֶּנּוּ] הוּא זוֹכֶה לְגִילּוֹי אֱלֹהִיו, מֵה שֶׁאֵין כֵּן שָׂאֵר צִדִּיקִים כָּל אֶחָד הוּא שׁוֹרֵשׁ פְּרִטִּי וְלֹא כוֹלָל לְכָל
הַנִּפְשׁוֹת וְעוֹד דְּבָרִים בְּגוֹ וְאֵין כָּאֵין מִקּוֹמוֹ, אוֹ שָׂאֵר צִדִּיקִים פִּירוּשׁ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּנִצַּח יִשְׂרָאֵל (פֶּרֶק
כח) פִּירוּשׁ עַל גִּילּוֹי אֱלֹהִיו שֶׁהוּא מִחֻשְׁבָּה הַנּוֹפֶלֶת בְּאָדָם וְהַמְשַׁכְּלִים יְבִינוּ כִּי אֵין זֶה מִחֻשְׁבַּת עֲצָמוֹ
וְחֻכְמָתוֹ רַק מֵאֱלֹהִיו, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, וְדָבָר זֶה חֻכְמוֹת גְּדוּלוֹת וּפְרָקִים גְּדוּלִּים וְאֵין כָּאֵין מִקּוֹמוֹ. וְרָאָה שֶׁם
בְּכָל הַעֲנִין בְּאַרְיִכוֹת. **רִסָּה**. רָאָה לְעִיל מֵאֲמָרִי הָעֵרָה קֶצֶב. **רִסוּ**. וְרָאָה לְעִיל מֵאֲמָרִי. **רִסוּ**. בְּהַבְדֵּלָה
בְּתַפְלָה: "אתה חוננתנו למדע תורתך ותלמדנו לעשות חקי רצונך ותבדל ה' אלהינו בין קדש לחול
בין אור לחשך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה", וכן בהבדלה על הכוס, כמו

המעשה' הינו קדשת שבת. ועל זה נקראים שלשת המצות הללו בשם חקים, על דרך מה שאמרו (קידושין לט, א) על פסוק [ויקרא יט, יט] את חקתי תשמרו חקים שחקקתי לך כבר, וכמו כן שלושה הבדלות הללו כבר נחקקו בצת הבריאה בששת ימי בראשית. שמיד ביום ראשון נאמר [בראשית א, ד] ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. וביום הששי בבריא אדם הראשון אמרו (סנהדרין לח, ב) אדם הראשון מושך בערלתו היה, והינו שנקרא מהול ים, רק שאחר הקלוקל נהנה לו ערלה, וכיון שהיה בתוך ששת ימי בראשית נעשה כטבע בריאה יסט שכל זרעו נולדים עם ערלה י, וממילא היה בשעת הבריאה הבדלה זו בין ערלה למילה, והינו בין ישראל לעמים. ובין יום השביעי לששת ימי המעשה היה הבדלת שבת בראשית.

והנה הבדלת בין אור לחשך מה רבותא בזה, הלא כל הברואים מכירים להבדיל בזה, ובגמרא (ברכות לג, א) נקרא הבדלה חכמה יעא. אמנם כאשר אמרנו שמרמז לקדוש החדש באיזה יום שיגזרו

גם אם אינו יום המולד, ועל זה צריך בינה יתרה לשום אור לחשך וחשך לאור על פי התורה, כי יש בההפך גם כן, כענין שנאמר [ישעיה ה, כ] שמים חשך לאור ואור לחשך. וזה נרמז בבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל [דברי הימים א יב, לג] ואמרו (מגילה יב, ב) על פסוק 'יודעי העתים' [אסתר א, יג] שיודעין לעבר שנים ולקבע חדשים, שהם היו מבני יששכר כמו שאמרו במדרש רבה [אסתר רבה ד, א]. והכח הזה הוא רק על פי הבנת התורה וכמו שאמרו (יומא כו, א) לא משפחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאיתי משבט לוי או משבט יששכר, כי למשה ואהרן נאמר גם כן החדש הזה לכם שמסורה לכם דיקא ההבדלה בין אור לחשך על פי התורה. ולכן אין שיכות למצוה זו רק לישראל, שהוא רק על ידי כח התורה, ועפ"ם העוסק בתורה חיב וכו' (כמ"ש סנהדרין נט, א). ולכן אומרים אתה חוננתנו למדע תורתך ותלמדנו לעשות חקי רצונך, שעל ידי התורה יכולים להבדיל בין האור לחשך כנ"ל. וכמו כן בעל הגוסים

שאמרו בפסחים קג, ב. רסח. ראה מדרש תהלים מזמור ט: "זה אחד משלושה עשר שונלדו מהולים, אדם הראשון, שת, חנוך וכו'". וראה מהרש"א סנהדרין שם. רסט. ראה מחשבת חרוץ אות יח: "ואדם הראשון כבר נכשל וכו' ונפל למקום שנפל, ועיקר חטאו מה שלא לו וכבודו עמו כמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה יא, ב) על פסוק (תהלים מט, יג) אדם ביקר בל ילין, היינו שששת ימי בראשית הם ימי הבריא וכל מה שנעשה אז נקבע לטבע קיים בבריא בכל ימי עולם, ואלמלי המתין עד הלילה שכבר עברו ששת ימי בראשית, אפילו היה חוטא היה חטאו מקרה לבד ונוגע לעצמו לבד, מה שאין כן כשחטא בימי בראשית הרי נקבע גם תוקף יצר הרע לטבע בבריא אדם, ולפיכך קילקל בחטאו וגרם עונשו לכל הדורות". ער. וראה אור החיים ויקרא יט, כו: "לרמז מה שאמרו ז"ל (בראשית רבה כא, ז) כי אדם הראשון חטא באכילת עץ הדעת קודם זמן התיירו שהוא בחינת ערלה, שאם היה ממתין עד ליל שבת קודש היה מקדש על היין, וזה הוא סוד דבריהם ז"ל (סנהדרין לח, ב) שאמרו אדם מושך בערלתו היה, זו היא ערלתו וכו', ויש לך לדעת כי סיבת הערלות ועיקרם זה מקורם, שזולת חטא אדם לא היתה ערלה בעולם, לא של צומח ולא של בעלי חיים". רעא. "הבדלה בחנון הדעת מאי טעמא, אמר רב יוסף מתוך שהיא חכמה קבעוה בברכת חכמה".

אומרים להשפיתם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך מפני שנה תלוי בזה כנ"ל.

והנה ביום השבת מופיעים שלשת קדשות הללו בכל נפשות ישראל. קדשת שבת על ידי שמירתה, כי כל ישראל נקראים שומרי שבת עיי, וממילא מופיע בהם גם קדשת הברית, דשבת רזא דברית קדישא כמו שאמרנו (בזוהר הקדוש ח"ב צב, א). וקדשת החדש שהוא על ידי עסק התורה כנ"ל הוא גם כן מופיע בשבת כדאיתא (תנא דבי אליהו סדר אליהו רבה פרק א) שבת יעשה כלו תורה. ולזה במוצאי שבת קדש מתפללים אתה חוננתנו וכו' ותלמדנו לעשות חקי רצונך, והינו על ידי קדשת שבת פאמור, ומבקשים אשר יהיה השארה מזה גם על ימי החול שנהיה מבדלים בשלש מצות האלו.

ועל זה אומרים במוצאי שבת קדש ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ועי, כדי להמשיך מקדשת שבת על ימי המעשה עיד, וכמו שאמרנו (בזוהר הקדוש פרשה זו קצו, ב) בשעתא דנפק שבתא אית לן לאתערא חידו עלאה עלנא וכו' עיי, והינו על ידי כח התורה, וכמו שאמרנו בזהר הקדוש [שם] דרכי נעם אלן ארחין דאורייתא.

ומעשה ידינו כוננה עלינו, כי בודאי לאו כל אדם זוכה להיות גופו דרופתקי דאורייתא עיי, ונצרך לעסק במעשה ידיו להתפרנס בהם, ועל זה מתפללים ומעשה ידינו כוננה עלינו שיהיה בהם המכון לשם שמים כמלאכת המשכן עיי, וממילא נוכל גם בהם להמשיך שלשת קדשות האלו. קדשת החדש שהיא

ערב. ראה לעיל הערה קמא. **רעג.** טור ושולחן ערוך או"ח סימן רצה סעיף א. **עדר.** ראה פרי עץ חיים שער השבת פרק כד: "יהי נועם של מוצאי שבת צריך לכוין כי יש בה וכו', וכבר ידעת כי סוד ויהי נועם במוצאי שבת הוא סוד אור החזור מתוספת קדושת שבת, בסוד ברח דודי ודמה לך לצבי (שיר השירים ח, יד) שמסתכל לאחוריו (זוה"ק ח"ב יד, ב) בסוד אור החזור וכו', וכבר הודעתך כי על ידי חזרת האור דמוצאי שבת על ידי ויהי נועם נמשך עד יום שלישי בשבוע". וראה שם עוד באריכות כל הענין. **ערה.** "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום (משלי ג, יז), דרכיה דרכי נועם אלן ארחין דאורייתא, דמאן דאזיל בארחי דאורייתא קב"ה אשרי עליה נעימותא דשכינתא די לא תעדי מניה לעלמין, וכל נתיבותיה שלום, דכלהו נתיבין דאורייתא כלהו שלם, שלם ליה לעילא, שלם ליה לתתא, שלם ליה בעלמא דין, שלם ליה בעלמא דאתי וכו'. דבר אחר, עלמא דאתי אקרי נועם, וכד אתער עלמא דאתי כל חדו וכל טיבו וכל נהורין וכל חירו דעלמא אתער, ובגיני כך אקרי נועם. ועל דא תנינן חייבין דגיהנם בשעתא דעאל שבתא נייחין כולהו ואית להו חירות ונייחא, בשעתא דנפק שבתא אית לן לאתערא חידו עלאה עלנא דנשתזיב מההוא עונשא דחייביא דאתדנו מההיא שעתא ולהלאה, ואית לן לאתערא ולימא ויהי נועם ה' אלהינו עלינו (תהלים צ, יז), דא הוא נועם עלאה, חידו דכלא, ועל דא דרכיה דרכי נועם. וכל נתיבותיה שלום, מאן נתיבותיה, אלן אינון שבילין דנפקין מלעילא, וכלהו נקיט לון ברית יחידאי, דאיהו אקרי שלום, שלמא דביתא". **רעו.** ראה סנהדרין צט, ב: "דאמר רבא כולהו גופי דרופתקי (טרחנין - רש"י) נינהו (כלומר, כל הגופין לעמל נבראו), טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא (אשריו למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה)". **רעז.** ראה במדבר רבה יב, ט: "וירא משה את כל המלאכה וגו' ויברך אותם משה (שמות לט, מג) מה ברכה אמר ויהי נועם ה' אלהינו וגו' (תהלים צ, יז), אמר להם תשרה השכינה במעשה ידיכם". וראה ילקוט שמעוני דברים רמז תתקנ וברש"י שמות לט, מג. וראה

קדשת התורה זוכין שעל ידי שמקמיין המצות שבעניני משא ומתן שבין אדם לחברו נקרא המקום ארבע אמות של הלכה שמקמיין דבר הלכה יע"ח. וגם הפונה של מצוה נקרא בשם 'תורה אור' (וכמו שנתבאר חנוכה מאמר ב וכג). וקדשת הבגדים נקרא 'מעשה ידינו', דהיינו שהפעלה הוא מהגוף הקדוש בקדושה זו, וכדאיתא בהקדמת זהר הקדוש ('ח"א ח, א) מעשה ידינו וכו' ואינון מארי קיימא דברית אקרון מעשה

ידינו כמא דאתא אמר ומעשה ידינו כוננהו דא ברית קיימא וכו'. וגם קדשת שבת יכולים להמשיך על ימי המעשה כדאיתא (וזה"ק ח"ג כט, ב) תלמידי חכמים אתקריאו שבתות וכו', שיש להם הנפש יתרה דשבת גם ביומין דחול כמו שאמרו (תיקון"ז תיקון כא מו, א), וגם איתא (וזה"ק ח"ג קעט, ב) לא זזה שכינה מ'ישראל ואפילו בשבתות דחול יע"ח. והיינו ומעשה ידינו כוננהו:

פרי צדיק ויקהל מאמר ח: "שעל ידי השבת שיזכו לריבוי השפעה בתורה שבעל פה וכו' ואחר כך יזכו להכניס קדושה לימי המעשה שיהיו מעשיהן לשם שמים ויהיה כמלאכת המשכן וכו'. וזה שאומרים במוצאי שבת קודש ויהי נעם ה' אלהינו עלינו וגו', שזה הברכה שברכם משה בגמר מלאכת המשכן (כמ"ש מדרש רבה נשא יב, ט) תשרה השכינה במעשה ידיכם, וכן בשבת שנשאר בזמן כמו המקדש בעולם ואף אחר הקלקול שוכן ה' יתברך בשבת בלב בני ישראל, מבקשים במוצאי שבת 'ויהי נעם ה' אלהינו עלינו' שתשרה שכינה במעשה ידינו ואף בימי החול יהיה כל מעשינו לשם שמים ויהיה כמלאכת המשכן, וכדרך שנאמר (תהלים כז, ד) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו שבשבת הכל יושבים בבית ה' ובהיכלא דמלכא ומבקשים שיושאר הקדושה לעולם שבתי בבית ה' כל ימי חיי". וראה פרי צדיק תולדות מאמר י. **רעח.** ראה פרי צדיק בראשית מאמר א: "דאיתא (ברכות ח, א) שאין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, והיינו ששם שורה השכינה מיום שחרב בית המקדש ואמר רבינו הקדוש זצוק"ל שהפירוש הוא מי שמתגבר על יצרו ופורש מהאיסור כהלכה ומקבל עליו עול מלכות שמים זה נקרא ארבע אמות של הלכה, כי זה עיקר המכוון מדבר הלכה". ובדובר צדק (מצות עשה א): "ולכן אמרו 'ארבע אמות של הלכה' רצה לומר הלכה ההילוך והנהגה על פי התורה [וכך קיבלתי דארבע אמות של הלכה אין רצונם לומר לימוד הלכה דוקא אלא ההתנהגות על פי הלכה]". **רעט.** ראה ישראל קדושים אות ה: "וזה שאמרו גם כן (ביצה טו, א) 'אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים' רצה לומר שלא הניח הנאה לשבת כשמאי כי הוא היה אוכל גם בימות החול על טהרת קודש להיות כל מאכלו בקדושה ורוחניות המאכל כבשבת, וזה נקרא כל מעשיו לשם שמים כמו שכתבתי לעיל שמי שהוא כן אין צריך פרישות כי גם כל הנאותיו לשם שמים ולא לגרמיה. וזהו 'כל מעשיו' גם מה שנראה כמעשה להנאתו היה באמת לשם שמים, ומי שהוא כך גם כל דברי הרשות שלו הכל קדוש ואין אצלו חילוק בין חול לשבת. ונראה דעל זה רמזו בזה"ר סוף פרשת קרח (ח"ג קעט, ב) לא זזה שכינה מישראל ואפילו בשבתות דחול (ועיין בפרשת דרכים דרוש כג עיין שם, ובסוף ספר מדרש אליהו), רצה לומר מי שעושה חולו כשבת להיות כולו לה' תמיד שובת מכל מלאכות ימי המעשה ועובדין דחול וכל עסקו רק בתורה ועבודת ה' יתברך לשם שמים אין השכינה זזה מכותלי לבבו לקדשו על ידי זה מלמעלה בקדושה היתירה על ידי השראת שכינה בקרב לבו שיראה בכל עניני עולם הזה איך כביכול שכנינו יתברך בתוכם והוא המחיה כולם".

חנוכה

אור תורה שבעל פה הכח להאיר לפניו יתברך

ענין חנוכה שהוא מהנסים שלא ניתנה לכתוב (יומא כט, א). כי הכתב הוא מה שגלוי לכל ואין צריך מסורת מאדם וכמו שאמרו בקידושין (סו, א) תורה כתובה ומונחת, וכן כל הנסים גלויים גם לכל העמים, מה שאין כן חנוכה אין עושין זכר לנס, רק מה שמצאו שמן במקדש להדליק. היינו כי ענין נרות דבית המקדש להאיר לפניו יתברך, כמו שאמרו במדרש (תנחומא תצוה ב) הוא מאיר לכל העולם ומצוה להאיר לפניו, וכענין זה אמרו במדרש (בראשית רבה ל, י) באברהם אבינו ע"ה עד שאתה מאיר לפני מאספוטמיה וכו', והוא שנאמר בו (בראשית יז, א) התהלך לפני וגו', מה שאין כן בנח, ומשלו ז"ל למלך שהיה מהלך במבואות האפלים הציץ אוהבו והאיר לו בנר, כי עולם הזה נמשל ללילה (פסחים ב, א) וכן בסוטה (כא, א) למהלך באישון לילה ואפילה והגיע לפרשת דרכים הוא יום המיתה, והיינו לגבי האדם המהלך בו, וכן ה' יתברך שמלכותו בכל משלה רק בעולם הזה הוא באפילה שאין אורו יתברך גלוי ורק ממשלתו נעלמת ובדרך העלם, ונאמר (תהלים יח, יב) ישת חושך סתרו, שה' יתברך שם העולם הזה שהוא החושך להיות שם סתרו, והוא יתברך מסתתר עמנו גם בכל מיני חשכות, והגם דנהורא עמיה שריא זהו מצד עצמותו, אבל מצד מלכותו יתברך המושלת בכל אף במקומות היותר חשוכים, שכך רצה יתברך שיהיה מקומות חשוכים מגילוי אור אין סוף.

והוא העולם הזה בכלל, ובפרט אומות העולם המשוקעים בכל חמדותיו ולא ידעו את ה' כלל, והוא יתברך מושל בגוים גם כן, אף על פי שהם מבואות האפלים, ששם אפל יותר מבשאר מקומות שגם כן יש חשכת לילה בכלל מפאת העדר אור השמש, רק באותן מבואות יש עוד אופל של הכתלים המצללים ומעלימים גם כן אור הלבנה והכוכבים שישראל נמשלו להם (מדרש תהלים כב; פסיקתא פרשה יא), זה גם דאין אור גמור בעולם הזה דדומה ללילה (כמ"ש חגיגה יב, ב) מכל מקום יש להם אור דלבנה וכוכבים, היינו אור הנפש מצד עצמה שהיא חלק אלוה ממעל ונמשלו לכוכבים, ואור שמקבלת

משתקע בטיט הלך עמי הדא הוא דכתיב את האלהים התהלך נח, ולמה אברהם דומה לאוהבו של מלך שראה את המלך מהלך במבואות האפלים הציץ אוהבו והתחיל מאיר עליו דרך החלון הציץ המלך וראה אותו אמר לו עד שאתה מאיר לי דרך חלון בא והאיר לפני, כך אמר הקב"ה לאברהם עד שתהא מאיר לי מאספוטמיה ומחברותיה בא והאיר לפני בארץ ישראל.

א. "את האלהים התהלך נח (בראשית ו, ט), רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר משל לשר שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן אמר לקטן הלך עמי ואמר לגדול בא והלך לפני, כך אברהם שהיה כחו יפה התהלך לפני והיה תמים (שם יז, א), אבל נח שהיה כחו רע את האלהים התהלך נח. רבי נחמיה אמר, משל לאוהבו של מלך שהיה משתקע בטיט עבה הציץ המלך וראה אותו אמר ליה עד שאתה

בכל יום מחדש מה' יתברך, והוא אור הלבנה דלית לה מגרמה רק כפי קיבולה אותו יום מהשמש כפי קירובה וריחוקה במדת סיבובה. אבל אומות העולם גופות המזוהמים שלהם מעכירים ומאפילים עד שאין שום אור כלל. ומכל מקום אף בהם מלכותו משלה, כי אין עוד מלבדו ומלכותו מהלכת גם שם באותן המבואות.

ואברהם אבינו ע"ה הוא הראשון שהדליק הנר במה שהרעיש כל העולם לדעת שיש בורא יתברך שמו, ואף אותן שלא האמינו, מכל מקום כבר ידעו, ונתפרסם מעלת אברהם אבינו ע"ה שהאמין באלקות יתברך שמו. וחז"ל אמרו שלהי מנחות (ק', א) דבכל מקום גדול שמו בגויים אלא דקרו ליה אלקא דאלקא², וזהו כל ענין עבודה זרה שהתחיל מדור אנוש כמו שכתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק א הלכה א) להאמין שעזב ה' את הארץ. וכן אמרו ז"ל (בראשית רבה נט, ח) דאמר אברהם אבינו ע"ה עד שלא פרסמתי אלקי השמים ועכשיו אלקי הארץ, שפרסם שהוא משגיח בארץ דלא יכלו להכחיש כל אומות העולם הצלת אברהם אבינו מאור כשדים בכח השגחתו יתברך והיה ידוע להם דאברהם וביתו מושגחים מה' יתברך עצמו:

וזוה נקרא שהאיר לפניו יתברך לפרסם אורו, ולא כנח את האלקים וגו' (בראשית ו, י) רצה לומר כמו שקיבל מתושלח³ ומה שלמדו והורה לו לעשות לא היה כדור המבול שהזידו לעבור והוא לא עבר, אבל אברהם אבינו ע"ה אמרו ז"ל (בראשית רבה סא, א) אב לא למדו רב לא היה לו וכן ארבעים ושמונה הכיר את בוראו (בראשית רבה ל, ח) מה שמקודם לא ידע, רק הוא בהשתדלותו הגיע להכיר, ומה שהאדם עושה על פי לימודו הוא מה שה' יתברך מאיר לו איך לעשות, אבל מה שהאדם משתדל מעצמו כאברהם אבינו ע"ה זה נקרא בהיפך שהוא מאיר כביכול לפניו יתברך.

ואמר לו עד שאתה מאיר וכו' (בראשית רבה ל, י שם). היינו כי אברהם אבינו ע"ה היה תחילה לגרים (כמ"ש חגיגה ג, א) שהיה נולד מאומות העולם כפי התולדה דאחר כך הכיר ונתגייר, ולגבי אומות העולם ההכרה בהשתדלות עצמו זה נקרא מה שהאדם מאיר, אולם באמת אברהם אבינו ע"ה זכה אחר כך לשם 'אזרחי' (כבא בתרא טו, א) שאינו גר⁴,

בבית אלקים שער היסודות פרק י: "והגיד אדם הראשון לשת בנו כי היה יציר כפיו של הקב"ה, וכן לאנוש קינן מהללאל ירד חנון מתושלח למך, כי מתושלך שמש את אדם הראשון רמ"ג שנה וכן קפ"ז שנה הוליד את למך, נמצא שמש למך את אדם הראשון מקפ"ז עד רמ"ג נ"ו שנה, ונח קבל מאביו למך וקנון מתושלח שראו את אדם הראשון ואמר להם כי הוא היה יציר כפיו של הקב"ה והגיד לו". ד. ובישראל קדושים אות ו: "ובבבא בתרא (טו, א) דאיתן האזרחי זה אברהם ונקרא אזרחי כלשון הכתוב (ויקרא כג, מב) כל האזרח בישראל שאינו גר ויצא מכלל שם גר להיות נקרא אזרח" וברסיסי לילה אות

ב. ז"ל הגמרא: "אמר רב יהודה אמר רב מצור ועד קרטיגני מכירין את ישראל (בכבודן הראשון מכירין ואין מכבידין עולם - רש"י) ואת אביהם שבשמים (שמאמצים בהקדוש ברוך הוא ואין מאמצים בעבודת כוכבים), ומצור כלפי מערב ומקרטיגני כלפי מזרח אין מכירין את ישראל ולא את אביהן שבשמים. איתיביה רב שימי בר חייא לרב ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה (מלאכי א, יא) אמר ליה שימי את (בתמיה אתה הוא שימי חכם גדול ומקשה לי דבר זה וכו') דקרו ליה אלהא דאלהא (שהוא אלהי האלהים ולאותן אלוהות שתחתיו נתן כח וממשלה למטה ואין הוא משגיח בעולם התחתון - מהרש"א)". ג. ראה

ואמרו ז"ל (בראשית רבה טג, ג) אברהם נקרא ישראל, והתחלת זה במאמר לך לך וגו' (בראשית יב, א) שהוא עד שאתה מאיר וכו' היינו מה שנקרא אצל אומות העולם הארה, לך לארץ ישראל היינו מה שנקרא אצל ישראל הארה, וגילה לו ענין ישראל שהוא להכיר שגם ההשתדלות הוא מה' יתברך.

וזה כל שורש הבדל בין ישראל לעמים שאומות העולם חושבים דהם פועלים בהשתדלותם, ולכן כשרצו ליתן תורה להם שאלו מה כתיב בה וכו' (פסיקתא רבתי פסקא דעשרת הדברות כא) דאולי אין השתדלותה כפי כוחם. אבל ישראל כתיב בהו תומת ישרים תנחם (משלי יא, ג) כמו שאמרו בפרק רבי עקיבא (שבת פח, א), התמימות הוא שלא לחקור אחר ה' יתברך כדפירש רש"י על פסוק תמים תהיה וגו' (דברים יח, ג), והיינו על ידי ידיעה דהכל מה' יתברך כי גם כל מעשינו פעלת לנו, זהו שורש התמימות דרגא דיעקב איש תם שאינו חונף לרמות¹, פירוש שאין בו כח השתדלות כדרך המשתדלים בכוחם ועוצם ידם² שזהו 'איש ציד'.

ולבן אמר לך לך וגו' דפשטו לך לעצמך כמו שאומרים לתינוק שיכול לילך לעצמו ואין צריך שיוליכוהו, וגילה לו בזה כי מה שחשב שהוא היה מאיר לפניו יתברך והיה כן האמת כפי מדריגת ארצו ומולדתו מאומות העולם אין זה אמת לאמיתו, וכמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה לט, א) דאברהם אבינו ע"ה ראה בירה דולקת וכו', ודולקת היינו שה' יתברך מאיר כי גם זו ההשתדלות הוא מה' יתברך, וזכה למדריגת 'התהלך לפני והיה תמים', רצה לומר שתהיה בתמימות והשגת מדריגה דהכל מה' יתברך ועם כל זה התהלך לפני.

וזה על ידי הברית שבבשרו, והוא מה שאמרו ז"ל (עירובין יט, א) שאברהם אבינו ע"ה יושב על פתחו של גיהנום ומציל כל שיש לו מילה, כי הוא כבר ידע מילדותו

אבותי לפניו (בראשית מח, טו) דשם זה מורה בעל הכחות כולם, והאבות הלכו בהשתדלותם שהתבררו כל אחד במדתו באהבה ויראה ולא בדברי תורה שנצטוו מאתו יתברך שזה נקרא שם הוי"ה, ועל עצמו אמר האלהים הרועה אותי וגו' (שם), שהשיג שמה שעשה לא היה בכחו והשתדלותו רק שבעל הכחות כולם מנהיג אותו שהכל מהשם יתברך³. ז. "שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך (תהלים מה, יא), אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג הציצ' עליו בעל הבירה אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג הציצ' עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם⁴."

נד: "וכטעם אשר בחרת באברהם (ראה נחמיה ט, ז) אף על פי שהוא הראשון להשתדלות מעצמו דעל כן נקרא בריש חגיגה (ג, א) תחילה לגרים, מכל מקום אחר שזכה לשם האזרחי להיות נבנה ממנו אומה ישראלית נעשה גם הוא אורח בישראל ולא גר רק כאילו היה מלידה כן. כי באמת כל התעוררותו והשתדלותו היה על ידי ה' יתברך שעוררו לכך כדרך שאמרו ז"ל (בראשית רבה ב, ג) על פסוק (ישעיה מא, ב) מי העיר ממזרח⁵. ה. בראשית כה, כז: "ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים" וברש"י שם: "תם - אינו בקי בכל אלה אלא כלבו כן פיו מי שאינו חריף לרמות קרוי תם". ו. וראה פרי צדיק וארא מאמר טו: "ועבודת האבות היה בהשתדלותם כמו שאמר יעקב אבינו ע"ה האלהים אשר התהלכו

כל מיני רעה שעל זה הובטח טל ילדותך כמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה שם, ח) "וזה נקרא הישיבה על פתחו של גיהנום רק הכניסה של כל מיני רע שזהו שורש הגיהנום שאינו אלא אפילו העבירות עצמן דרשעים תרדף רעה כנודע", והמילה היא שורש היהדות כמו שאמרו ז"ל (נדרים לא, ב) שאין הערלה נקראת אלא על שם אומות העולם, אבל ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא על ידי המילה שהוא ברית חותמו יתברך בינינו שאנו שייכים לו ואפילו ערלי ישראל נקראים מולים.

וזהו התהלך לפני, דמדרגת תמימות ישראל שאפילו אינו הולך כלל עם ה' יתברך וממרה את פיו זה גם כן מתהלך בדרכיו, אלא שאינו מתהלך עמו, דהוא על ידי דרך ה' יתברך הקבוע וידוע שהוא דרך ה' יתברך, רק הוא מתהלך לדרכו בלא כוונה ללכת בדרך ה' יתברך כלל ואדרכא אפילו להיפך, ועם כל זה גם זה ברצון ה' יתברך, כטעם זדונות נעשין כזכויות (יומא פו, ב) ובמקום שבעלי תשובה עומדין וכו' (ברכות לד, ב) דהוא מדריגה יותר גדולה דרגא דהתהלך לפני, וזהו על ידי התמימות שידוע שאין לו משלו כלום רק הכל מה' יתברך:

וזהו הנרות דבית המקדש שאמרו ז"ל על זה (שמות רבה לו, ד) למעשה ידיך תכסוף הקדוש ברוך הוא מאיר לכל וכו', שהגם שאנו יודעין שהוא מאיר לכל העולם כולו אנו מאירין לפניו מצד מה שהוא ציוה כן, וזה עצמו נקרא שמאירין לפניו כביכול, כיון שהוא מְצַוֶּה וכוסף שיקיימו מצותו ונחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו הרי זה עצמו נחשב הארה לפניו כביכול מה שישאל שומרין מצוותיו התמימות בהקדמת נעשה לנשמע שזה כל עיקר כוספו יתברך.

ועל ידי זה זכו למדרגת אף על פי שחטא ישראל הוא. וידוע מה שמשלו הספרי מוסר (ראה תניא פרק כד) החוטא כלוקח המלך ומוליכו למקום מטונף חס ושלום, וזהו מצד החטא, אבל אחר שישוב וזדונות כזכויות הרי לא הוליכו אלא למקום קדוש וטהור, ומכל מקום הוא המוליד, כי הרי לא היה בדרך התורה וציווי ה' יתברך, וזה נחשב מאיר לפניו שההארה הוא שיראה מי שמאירין לפניו הדרך ילך. ובהארת הנר

עושהו כאומרו (ירמיה ב, יט) תיסרך רעתך ותמוגנו ביד עונינו (ישעיה סד, ו). ובליקוטי מאמרים אות טז: "דאור של גיהנום הוא אש התאוות כמו שאמרו (עירובין יט, א) שהכל יורדין על עסקי הינם ונאמר (ישעיה לג, יא) רוחכם אש תאכלכם, שמהחטא עצמו נעשה האש של גיהנום". י. "הדא הוא דכתיב (איוב יד, טו) תקרא ואנכי אענך למעשה ידיך תכסוף, בארבעה דברים נתאוה הקב"ה למעשה ידי ואלן תכסוף אלא תאוה וכו' והקב"ה משמר עולמו וכו' ומאיר לעולם דכתיב (יחזקאל מג, ב) והארץ האירה מכבודו ואמר לישראל ויקחו אליך שמן זית זך הוי למעשה ידיך תכסוף".

ח. "לך טל ילדותך (תהלים קי, ג) לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר תאמר שיש בידי עון שהייתי עובד עבודת כוכבים כל השנים הללו, אמר לו הקב"ה לך טל ילדותך מה טל זה פורח אף עונותיך פורחים מה הטל הזה סימן ברכה לעולם אף אתה סימן ברכה לעולם". ט. ראה ירושלמי מכות פרק ב הלכה ו ז, א: "שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו אמרו להם חטאים תרדוף רעה (משלי יג, כא)". וראה אור החיים ויקרא טז, ז: "ונראה לומר על פי הקדמות שהודיעונו רבותינו ז"ל וכו' ובהשכלת מושכל עליון על פי האר"י ז"ל לבאי בהיכלי מלך, כי מהעבירה עצמה יולד דבר רע שהוא עצמו העון שעשה ובידו נמסר

מצוה שהוא במעשה הקיום מצוות התורה נקרא מה שה' יתברך מאיר לכל העולם כולו, ומצד מה שהוא כוסף למעשה ידיו ויש לפניו נחת רוח ועשיית רצונו גם מבעלי תשובה שזדונות כזכויות, וכן מקיום מצוות שחידשו סופרים הרי נעשה נחת רוח לפניו על ידי מצוות מחודשות, ומה שהם כביכול מאירים לפניו על ידי נר מצוה וכן על ידי תורה עבור מה שהם מאירים לפניו על ידי תורה שבעל פה שהוא ביד ישראל כדרך שאמרו בהזהב (בבא מציעא נט, ב) נצחוני בני ובהפועלים (שם פו, א) נוכח רבה בר נחמני [ועל דרך זה בקידוש החודש אני ואתם נלך לבית דין של מטה אימת קבעו ראש חודש (דברים רבה ב, יד)].

וזוה הכל מהבדל שבין ישראל לעמים, דעל ידי ישראל מכירים שהכל מה' יתברך גם השתדלותם, על ידי זה ה' יתברך מוסר הכל להם ובידם לחדש תורה ומצוות והן הן גופי תורה וחביבים דברי סופרים וכו' (שיר השירים רבה א, יח), וגם בפירוש מצוות התורה אין לנו אלא מה שפירשו סופרים והלכות שקבעו הם.

וזוהו גם כן ענין התהלך לפני שזכה אברהם על ידי מצות המילה שהיא מצוה ראשונה המחודשת על מצוות בני נח שהיו נוהגות אז בעולם, והוא בהשתדלותו הביא מצוה זו לעולם ונקראת על שמו 'בריתו של אברהם אבינו', ובימיו היה זה בכלל התהלך לפני, שהוא הביא לעולם מצוה מחודשת שלא היתה מקודם, ואף על פי שה' יתברך ציוהו על זה מכל מקום זה היה ביאור על כלל עובדות דאברהם אבינו ע"ה שאמרו ז"ל (יומא כח, ב) דקיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה, והרי הוסיף מצוות והתהלך לפניו מה שלא ציוהו, אלא שמי יודע שהיה זה רצון ה' יתברך להוסיף, אבל בנתינת המילה מצוה מחודשת נתברר זה שרצון ה' יתברך בהוספה על מצוותיו, כמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה יא, ו) שזה כל ענין המילה להגיד דמעשה בשר ודם משובחין ממעשה ה' יתברך דכל מה שברא ה' יתברך צריך תיקון, והתורה שבכתב היא דפוס כל הבריאה גם היא צריכה תיקון והוא התורה שבעל פה. והוא הראשון לחדש מצוות ותורה מלבו כמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה צה, ג) דנעשו שתי כליותיו כשתי מעיינות ונובעות תורה, לכך מצוה ראשונה החדשה ניתנה לו.

וממנו התחלת שני אלפים תורה כמו שאמרו בפרק קמא דעבודה זרה (ט, א) מואת הנפש אשר עשו בחרן (בראשית יב, ה), שהוא מה שהאיר לבאי עולם זהו על ידי 'תורה אור' דזולת זה אי אפשר להאיר. ושורש מכוון התורה הוא ההשתדלות והתחכמות להוסיף ולהתהלך לפניו לא במקובלות לבד, ובזה הוא ממשיך אור בעשיית נפשות מחודשות כאילו הוא עשן, דשורש הנפשות הן עצמן שורש התורה כנודע, ותחילתו מואת הנפש וגו' הם גרים שגייר, ולא נשאר מהם כלום*, שהוא על דרך זורח משעיר

יא. ראה פרי צדיק לך לך מאמר ט: "כי באמת כל הגרים שגייר חזרו לסורם אחר פטירתו כמו שאמרו (בפרקי דרבי אליעזר פרק כט עיין שם), והיינו הגרים שגייר בארץ חרן כמו שנאמר (בראשית יב, ה) ואת הנפש אשר עשו בחרן".

וגו' (דברים לד, ב) שדרשו חז"ל (ע"ז ב, ב) שסובב הקדוש ברוך הוא התורה על כל אומה ולשון, שזהו התחלת התפשטות התורה בעולם הולך מתחילה לאומות העולם כבריינו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא (שבת עז, ב), כי מצד תורה שבכתב שהוא מדריגת את האלקים וגו' לילך בדרכיו שמצוה זה אפשר גם לאומות העולם להתנהג.

אלא שהם שאלו מה כתיב בה וכו', כי אחר שיש אומה ישראלית אז אפשר לגר להתגייר ונספחו אל בית יעקב שהם נטפלים לישראל כי זה כל כוחם אחר שרואים אומה ישראלית מתנהגים על פי התורה אז גם הם מתגיירים, אבל שיהיו הם המתחילים בקבלת התורה שואלים מה כתיב בה כי אין להם תמימות. ולכך משתקרב אברהם אבינו ע"ה להיות תמים נתרחקו גם כן כל אותן הנפש אשר עשו בחרן, שלא היו גרים גמורים כי אז עדיין לא היה אומה הישראלית.

רק דאברהם אבינו ע"ה תחילה לגרים, שעליו היה תחילה שם גר גמור אף שלא היה עדיין אומה הישראלית, ומשזכה הוא לתמימות ושם ישראל נתבשר בלידת יצחק ואומה ישראלית יצא ממנו. ואפילו אליעזר ראש לתלמידיו שגייר הדולה ומשקה מתורתו [יומא כח, ב] וישמעאל בנו נדחו מירושתו שהוא הטיפול וחיבור אליו, כי גם ישמעאל אין נקרא זרעו כלל², רק מכל מקום החושך הכנה לאור 'זרח משעיר למו' ואמרו בזוהר (ח"ג קצב, ב) דניטל זריחה והופעה מאומות העולם וניתן לישראל, הכוונה כפי מה שכתבתי הוא דמכוון התורה להיות הכל ביד ישראל וזה לכאורה דרך אומות העולם האומרים כוחי ועוצם ידי וגו' וישראל הם להיפך מכירים דהכל מה' יתברך, רק מצד מה שאומות העולם במחשבתם שההשתדלות בידם לא רצו לקבל השתדלות התורה הרי אדרבא מחשבות ההשתדלות מביא העדר השתדלות, וישראל בעלי העדר השתדלות קיבלו השתדלות, מזה מגיע כן משפטם להיות נחשב שלהם והשתדלותם, וכדרך שאמרו ז"ל (עבודה זרה יט, א) לבסוף נקרא תורתו, וזה עיקר נתינת התורה ומתן תורה כמתנה להיות שלהם, ומזה זכו לתורה שבעל פה שהוא מצד שהתורה להם מתנה להיות שלהם ולא בשמים היא עוד.

והיא 'מורשה קהלת יעקב' (דברים לג, ד) כמו שנתבאר שזה ירושה מאברהם אבינו ע"ה שקיים הכל ומצד חכמתו שהיה כל תורה שבכתב אצלו כתורה שבעל פה, וכן 'תורה ציוה לנו משה' לנו ולא לאומות העולם, כי אמרו ז"ל (תנחומא תשא לד) צפה הקדוש ברוך הוא דאומות העולם עתידין לומר אנו ישראל אמר מי שמסטורין וכו', כי אחר תורה כתיבא ומנחה אומות העולם דורשין בה לכבוד עצמן כרצונן, אלא שבאמת עיקר תורה שבכתב הוא כפי פירושן של חכמי ישראל בתורה שבעל פה ותורה

יב. בנדרים לא, א במשנה: "שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר בעובדי כוכבים (דאפילו בני ישמעאל ועשו לא מקרו זרע אברהם כדמפרש בגמרא - ר"ן)" ובגמרא שם: "והאיכא ישמעאל, כי ביצחק יקרא לך זרע כתיב (בראשית כא, יב)".

שבעל פה לא עשה כן לכל גוי שאף שיש חכמי אומות העולם הגם שיחדשו חכמות בענייני עבודת ה' יתברך אינו נחשב לתורה שבעל פה רק מה שחכמי ישראל יחדשו. וזה זרח משעיר למו חכמה אנושית שזה עיקר בשעיר כמו שאמרו ז"ל (איכה רבה ב, יג) יש חכמה באדם תאמין שנאמר (עובדיה א, ח) והאבדתי חכמים מאדום, וזה זרח לישראל להיות להם לבד חכמה אנושית כי אין קרוי חכמה אלא חכמת התורה":

וזה כל ענין ניצוח חשמונאים ליון בזמן בית שני, שאז התחדשות התפשטות תורה שבעל פה אחר חתימת הנבואה, כי נודע בתלמוד נקרא חכמת יונית כלל חכמות אנושית, והם ההיפוך מתורה שבעל פה שהיא חכמה אנושית של התורה, ורצו לבטלה מישראל היינו לבטל שאנו מאירים לפניו כביכול, וזהו טומאת כל השמנים שבהיכל, עד שבא חשמונאי ונצחם.

ובענין מעשה דיהודית בת חשמונאי ושאר צנועות דמסרי נפשיה לקטלא' על ביאת גוי שהוא שמירת תוקף כח היהדות כמו שאמרו (עירובין יט, א) על בועל ארמית דלא מבשקר ליה אברהם אבינו ע"ה, כי באיש ואשה נאמר (בראשית ב, כד) והיו לבשר אחד ונדמה במראית העין לגוי וכן ההיפך באשה, ומסירת נפש על ההבדלה הזו הוא שורש התמימות דישראל כי הן יקטלנו לו נייחל (איוב יג, טו), לא כאומות העולם דבשעת צרתן התקצף וקילל במלכו ואלקיו [ישעיה ח, כא], ומעיין חתום אלו הבתולות (במדבר רבה כ, כב) שגזרו על כל בתולה תבעל לטפסר (כמ"ש כתובות ג, ב), שזהו טומאת השמנים, כי שורש תורה שבעל פה סיטרא דנוקבא כנודע, ולא ידעו דבנות ישראל מעיין חתום אין שליטה לזר בתוכם. וכן נמצא פך חתום בחותמו של כהן הגדול וממנו הדליקו בבית המקדש היינו מה שאנו מאירים לפניו כביכול.

ודבר זה הוא כח תורה שבעל פה שאי אפשר לכתבו בכתב גלוי לכל העמים שהרי הם אומרים שחכמתם אמת, ומה שתורה שבעל פה הוא חכמה האמיתית הוא מצד מה שאנו יודעין שהקב"ה מסכים על ידו להיות זה נחשב כמאירים לפניו, ודבר זה נקרא מסטורין שלו יתברך ואין בו גילוי לעין כל בעולם הזה, רק לעתיד יראו כל בשר כי פי ה' דבר (ראה ישעיה מ, ה) כל דברי תורה שבעל פה הוא מה שפי ה' דיבר ושכינה מדברת מתוך גרונו.

לא כך הוא הלכה מן כך וכך לא כך איסורו לא כך היתרו (תנחומא תולדות ח) רק דברי תורה שיהיה מורה לו ללב זה לא היה לו, ועיקר החכמה שלו היה בחרב לכבוש כל העולם תחת ידו וזאת קבלו ישראל ממנו להקדושה והוא התורה שבעל פה חרב לה' מלאה דם (ישעיה לז, ו) שעל ידי הרב חכמה יוכלו לתקן הרב כעס". יד. כמו שאמרו בכתובות ג, ב: "דאמרי בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון תחלה, האי סכנה אונס הוא, משום דאיכא צנועות דמסרן נפשיהו לקטלא ואתיין לידי סכנה".

יג. וראה כעין זה בפרי צדיק לראש חודש סיון מאמר ב: "על פי מה שאיתא בזהר הקדוש (ח"ג קצב, ב) וזרח משעיר למו אתפשיט מיניה נהירו דחפאי עליה ויהיב ליה למיהב להון לישראל הדא הוא דכתיב וזרח משעיר למו, ומהו האור שהיה לס"מ ועשו, אך הוא על פי מה שכתוב (איכה רבתי ב, ט) אם יאמר לך אדם יש חכמה באדם תאמין הדא הוא דכתיב (עובדיה א, ח) והאבדתי חכמים מאדום, יש תורה אל תאמין דכתיב (איכה ב, ט) בגוים אין תורה, והיינו שחכמה היה באדם ועשו עד שהיה יכול לרמות את יצחק

וזהו מצות הדלקת נר חנוכה שאנו מאירין בעולם ניסיו, כי כל יגיעת עולם הזה בתורה שבעל פה הכנה לראיית כל בשר דלעתיד על ידי מה שמאירין לפניו בעולם הזה, ממילא זיו יקריה מליא כל ארעא וניצוצין החוזרין מאירין לכל העולם כולו כמו שנאמר (ישעיה ס, ג) והלכו גוים לאורך וגו', וזהו נר חנוכה שמצותו בחוץ כשאין שעת הסכנה (שבת כא, ב) לקיים והלכו וגו':

ליקוטי מאמרים אות טו

ב

מלכות יון כנגד התפשטות תורה שבעל פה

[..] ובמלכות מדי ויון אמר דניאל (דניאל י, ח) 'והודי נהפך עלי למשחית' על ידי התגברות הזה לעומת זה המן בימי מדי מזרע עמלק שהוא הראשית גוים (במדבר כד, כ) היינו השורש מכל חכמת אומות העולם, דעל זה נאמר (עובדיה א, ח) והאבדתי חכמים מאדום וחז"ל למדו (מגילה טז, א) דהאומר דבר חכמה באומות העולם נקרא חכם מחכמיו דהמן וכו' [..], ואריסטו ראש לחכמי יון היה בזמן שמעון הצדיק משיירי אנשי כנסת הגדולה והוא בימי אלכסנדר מוקדון ראש מלכות יון כנודע (ראה יומא סט, א), וממנו התפשטות חכמת יונית וגזירותיהם שהחשיכו עיניהם של ישראל (בראשית רבה ב, ד) היינו עיני העדה הם הסנהדרין חכמי תורה שבעל פה שהאפילו חכמתם על ידי חכמות המזוהמות שלהם.

וזהו טומאת השמנים שבהיכל, שבניצוחם קבעו חנוכה ופורים שהם תיקון ההוד כידוע דעל כן קבעו על הניסים בהודאה (פרי עץ חיים שער חנוכה ופורים פרק ד), ואסתר סוף כל הניסים שניתנו לכתוב (יומא כט, א), כי אנשי כנסת הגדולה היו מהם כמה נביאים (ראה מגילה יח, א וברכות לג, א) ומרדכי ואסתר גופייהו נמנו בנביאים במגילה (יד, א) עיין שם וברש"י (ד"ה נבואה). ואסתר ילפינן (שם עמוד ב) מותלבש אסתר מלכות (אסתר ה, א), נמצא הישועה היה על ידי השראת נבואה עליה, ואז הוא כפי הנראה שזכתה, וכן מרדכי שמנאו רש"י (שם) בשם הסדר עולם מארבעים ושמונה נביאים מסתמא הוא מקרא דויוודע הדבר למרדכי (אסתר ב, כב) וכרבי מאיר (מגילה ז, א), והוא גם כן לאתחלתא דגאולה. וכן אמרו שם דארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות לא פחתו והותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה, והיינו משום דאין נביא רשאי לחדש, ומבואר דזה מיסוד נביאים, והיינו מדנכתב בכתובים, וזה הסוף של כל מדריגות הנסים שמצד מדריגת הנבואה ומשם התחלת יניקת החכמה דחכמי תורה שבעל פה כנ"ל.

ועובדי עבודה זרה שהיה להם קוסמים וכדומה הם זה לעומת זה דנביאים בישראל כמפורש בכתוב (דברים יח, יד) ואתה לא כן נתן וגו' נביא מקרבך וגו':

מהדורת הגה"ה פרוס החנוכה תשפ"ג

ומשבימלו אנשי כנסת הגדולה יצרא דעבודה זרה (יומא סט, ב) פסק כח עבודה זרה גם בין האומות, דעל כן אמרו בחולין (יג, ב) עכו"ם שבחוץ לארץ לאו עובדי עבודה זרה אלא מנהג אבותיהם¹⁰, ותוספות שם (ד"ה נכרים) הבינו דרצה לומר לאפוקי דארץ ישראל ונדחקו בהסוגיא דשם דתנא בארץ ישראל קאי, וכבר בארתי במקום אחר דרצה לומר לאפוקי בארץ ישראל דבזמן הבית כשיד ישראל תקיפה אין ראוי להשרות כלל ביניהם עובדי עבודה זרה בלאו דלא ישבו בארצך (שמות כג, לג) ועל כרחך גוים היושבים שם קיבלו שבע מצוות בני נח, ואם כן זרעם כשיעבדו עבודה זרה לא שייך עליהם מנהג אבותיהם בידיהם, דהרי אבותיהם על כרחך לא היו עובדי עבודה זרה, ומיהו אפשר שיהיה ממנהג חבריהם דחוץ לארץ שבאו לשם והרגילום על דרכם, דמאחר דנעקר יצרא דעבודה זרה מהעולם נעקר מהכל, רק עיקר הדבר דמנהג אבותיהם זהו רק בעכו"ם שבחוץ לארץ. ודבר זה היה בזמן פסיקת הנבואה מישראל פסק גם כח זה מעובדי עבודה זרה, שלא היה להם אלא על ידי השתקעות בתשוקה ודיבוק בעבודה זרה כידוע, וכשאבדה עצה מבנים נסרחה גם חכמתם כמו שאמרו ז"ל (חגיגה ה, ב) וכן היה בנבואה. ועל פרסיים ביחוד אמרו בויקרא רבה (יג, ה) דלא היה בידם אלא עבודה זרה שהניחו להם אבותיהם שלא היו אדוקים בה. ורק המן היה אדוק, דצלם היה חקוק על לבו (אסתר רבה ז, ה) החקיקה על לב היינו אדיקת הלב, והוא הראשית דעכו"ם במינות שמצד החכמה שהתחיל אז בהם לעומת החכמה דתורה שבעל פה.

והתפשטותה היה במלכות יון, שאז היה גם כן התפשטות דחכמת תורה שבעל פה בישראל, שאז פסקה הנבואה לגמרי כמו שאמרו בסדר עולם (רבה פרק ל), מה שאין כן בימי פרס דור אנשי כנסת הגדולה דאז היה בהם נביאים וחכמים (ראה מגילה יז, ב) כי הם הדור של סוף הנבואה והתחלת החכמה דתורה שבעל פה, ולעומת זה המן בקליפות סוף כל עובדי עבודה זרה והתחלת חכמתם דרע.

וכל הנסים והישועות של ישראל הכל בכח התורה, והנסים שבכתובים הם בכח אותם האותיות שנכתב בהם הנס שהם גופי תורה דהמשכת הנס, וכידוע גם כן בענין פעולת השמות כי באותיות הכתוב בפעולת איזה נס רמזו השם הפועל אותו דבר¹¹,

לי לשון לימודים וגו' שם הדורש. ובספר עבודת ישראל פרשת חיי מפסוק (בראשית כד, מב) ואבא היום אל העין שפירש רש"י היום יצאתי והיום באתי יוצא שם לקפיצת הארץ. וכן ידוע מפסוק של הכאת סנורים יוצא שם לפעול כן. ובדרשת חז"ל (ברכות ה, ב) יחב ליה ידא ואוקמיה דראשי תיבות יהיב ליה ידא הוא שם הפועל כן. וכן הרבה בספר שימוש תהלים ושאר. כי כל שם הוא כמו מפתח לאותו חדר. והראשון שפעל אותו דבר הוא שמצא ועמד על אותו מפתח ומסרו לרבים שנהג בו טובת עין, והם גניזין בתורה ובלשון חכמים שכל חמדין טבין גניזין שם. ואם

זו. "דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן נכרים שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים הן אלא מנהג אבותיהן בידיהן" ובתוס' שם ד"ה נכרים: "הלכך בארץ ישראל נמי אין אדוקין כל כך שיהיו מעשיהם לשם עבודת כוכבים". זו. וראה בצדקת הצדיק אות קיט: "כל הסיפורים שבתורה ובגמרא מדברים מופלאים שנעשו, שם עצמו יש הכח לעשיה ההוא, כי כל דברי תורה חיים וקיימים ושם יש החיות לאותו דבר. וכמו שאמרו בתיקונים (תיקון נה פט, א) כי מפסוק (שמות לב, טז) והמכתב מכתב אלהים הוא יצא שם הכותב, ומפסוק (ישעיה נ, ד) ה' אלהים נתן

כמו שאמרו בתיקונים (תיקון נה פט, א) "שם הכותב מפסוק (שמות לב, טז) והמכתב מכתב אלקים ושם הדורש מפסוק (ישעיה נ, ד) לדעת לעות את וגו' וכדומה. וגם בפשטיות הוא כן בכח אותם דברי תורה וכל דבר מדברי תורה יש בו פרד"ס כידוע, ועל פי הארבע דרכים אלו הוא גם כן כח פעולת הנס באותן דברי תורה, ונסים שלא ניתנו ליכתב הם נעשים בכח התורה שבעל פה, וזה התחיל אחר נס דאסתר ואילך.

פוקד עקרים אות ו

קדושת תורה שבכתב וטעם התר כתיבת תורה שבעל פה וענין שחנוכה לא נתנה להיכתב

ענין הנס דחנוכה שהוא לבדו מהנסים שלא ניתנו לכתוב ומכל מקום נקבע זכרונו לדורות. וביומא (כט, א) מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים, והאיכא חנוכה, ניתנה לכתוב קאמרינן. ולכאורה מה בכך דלא נכתב סוף סוף היה נס ועדיין אין אסתר הסוף כשחר. וגם מה דהמשיל כל הנסים ללילה ואסתר לשחר, אם הנס הוא אור הרי כל הנסים גם כן היו מאירים עוד יותר, דבפסח יצאו מעבדות לחירות ובפורים אכתי עבדי אחשוורוש אנן כמו שאמרו במגילה (יד א).

אבל הענין כי אמרו בריש פסחים (ב, ב) דעולם הזה נמשל ללילה ועולם הבא ליום, היינו דבעולם הזה זה שמי לעלם כתיב (פסחים ג, א), דהכרת האמת לאמיתו דשם ההוי"ה שהיא מדת האמת ליעקב אבינו ע"ה נעלם מאוד בעולם הזה שהוא עלמא דשיקרא, דכל עניניו עד ארגיעה כמדת לשון שקר, והם המאפילים ומעלימים הכרת האמת דאין עוד מלבדו ממש שום מציאות כלל. ודבר זה אין ניכר בעולם הזה רק דרך אמונה, כטעם ואמונתך בלילות (תהלים צב, ג), ולא כשאני נכתב אני נקרא (פסחים שם) רצה לומר מושג בפי הנבראים, רק דרך שם האדנות - רצה לומר הכרת אדנותו יתברך ושהוא מלך העולם ומלכותו בכל משלה. ואף דבאור פני מלך חיים, מכל מקום הוא דרך כמה צמצומים ומסכים ואספקלריאות שאין מאירות לראות האמיתות ממש. ורק נכתב בכתיבה, שהיא גם כן לבוש המגשים אותיות הדיבור ומלבישם בצורת אותיות גשמיות של דיו על גבי קלף ונייר ואין בהם עוד חיות שיש בדיבור שהוא

דשם הכותב (שהכותב יכוין כדי שיוכל לכתוב במהירות, יוצא מהנקודות של ראשי התבות של הפסוק) והמכתב מכתב אלקים הוא (שמות לב, טז) דא הוי"ה (בניקוד שבא חיריק סגול שורוק), שם הדורש (יוצא מהנקודות של ראשית התבות של הפסוק) ה' אלקים נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר, ודא הוי"ה (בניקוד שבא סגול קמץ חיריק).

ריק הוא ממך למה שאין אתם יגיעים וכו'. [וכל שמות האמורים לענין לעשות במעשה הוא מצד עולם העשיה אבל באמת העיקר הרמיזות בו בעבודה שבמוח ולב כנודע]. יז. "שם הדורש (שיכוין הדרשן שיצליח בדרשתו - מתוך מדבש) איהו צדיק (שם הזה שורשו ביסוד הכולל נצח והוד), עליה אתמר עליו נאמר ה' אלקים נתן לי לשון למודים (ישעיה נ, ד) וכו'. ונקודה

רוחני ויוצא מפה חי מדבר ובלא חיות אי אפשר לדבר ואין מורגש לשומע אלא בעת הדיבור שיוצא עם החיות שבו.

ונאמר (שמות לג, כ) כי לא יראני האדם וחי, דבהרגשת אמיתותו יתברך מיעוט חיות הנפש שהוא חלק אלוה ממעל מסתלקת ומתכללת במקורה כמו אור נר באבוקה הסמוך לו כידוע (ראה תניא פרק יט). וכן במתן תורה בדיבור אחד שזכה לראיה באספקלריא המאירה כמשה רבינו ע"ה, כי היו רואים את הקולות (שמות כ, טו) דהיה אצלם הראיה והשמיעה הכל אחד כמו שהם מיוחדים במקורם ומה שהיה נשמע היה נראה גם כן, וכן השגה דשם הוי"ה שהוא נראה בעולם הזה רק בכתב היה אז נשמע ומושג האמיתות לגמרי, ועל ידי זה יצאה נשמתם (שבת פח ב). אף על פי שבאמת באור פני מלך חיים על ידי שדבקים באלהים חיים, אבל אין זה חיות העולם הזה בלבד גופני דעולם הזה, רק כטעם יעקב אבינו ע"ה לא מת אף דקברו קבריא (תענית ה, ב), רק כל חיותו בעולם הזה כפי מדתו בהכרת אמיתותו יתברך לא היתה חיות דעולם הזה כלל.

וזה שאמרו בתנא דבי אליהו רבא (פרק ה) דזכה לחיים שלא בצער ושלא ביצר הרע"ה וזהו מעין עולם הבא, כמו שזכו לזה גם כן ישראל בשעת מתן תורה אחר שהוריד הקדוש ברוך הוא טל של תחיה להחיותם (שבת שם) וזכו לאותו חיות שיהיה אחר תחיית המתים שהוא חירות מיצר הרע ומשיעבוד גליות, עד שאמרו בעבודה זרה (ה א) אלמלא אבותינו שחטאו אנו כמי שלא באנו לעולם דגם כן לא היו מתים כלל, כי חיות האמת הוא חיים נצחיים ולא עד ארגיעה כחיי עולם הזה, ויעקב אבינו ע"ה שהוא שורש מדת האמת ודאי זכה לכך, ואף שהיה מלוכש עוד בלבד הגופני דעולם הזה לא היה מרגיש ענין הגוף אלא כמו שאדם מרגיש המלבוש שהוא לבוש, ולא כחיות עולם הזה שהגוף הוא מקושר ממש עם הנפש בעצם החיות. וכפי תוקף הקישור כך הוא גודל צער המיתה בפרידתם, כמו שאמרו פרק קמא דברכות (ח, א) דתתק"ג מיתות וקשה שבכולם אסכרה שהוא בעוון לשון הרע כמו שאמרו בשבת (לג, ב), שעיקר חיות הגופני הוא בדיבור כמו שתרגם אונקלוס על לנפש חיה (בראשית ב, ז) לרוח ממללא, וכאשר מקלקל הדיבור ונמשך בו לרע שהוא מצד הגוף הרי החיות מקושר ביותר בגופניותו על כן פרידתם קשה ביותר. וניחא שבכולם נשיקה (ברכות שם) שהוא המיתה שעל פי ה' (בבא בתרא יז, א), דבמיתתם רואים (ספרי בהעלותך פסקא מה) ו" ומתכללים במקורם, וזהו על ידי טהרת הפה ורוח ממללא שזוכה לידבק ולינשק בפי ה' יתברך.

מקטנותו ועד זקנותו והיה בקי במקרא ובמשנה בהלכות ובאגדות שנאמר (בראשית כה, כז) ויעקב איש תם יושב אהלים". יט. "ומה תלמוד לומר כי לא יראני האדם וחי (שמות לג, כ) כשהוא חי אינו רואה אבל רואה הוא בשעת מיתה, וכן הוא אומר (תהלים כב, ז) לפניו יכרעו כל יורדי עפר ונפשו לא חיה".

יח. "מקצת חיים שלא בצער ושלא ביצר הרע אל הצדיקים בעולם הזה מעין עולם הבא, ואלו הן אברהם יצחק ויעקב יעבץ ויתרו וכדומה להן וכו', ומפני מה זכה יעקב לחיים שלא בצער ושלא ביצר הרע בעולם הזה ממה שעתידי הקב"ה ליתן אל הצדיקים לעתיד לבוא, מפני שהיה יושב בבית המדרש

ומכל מקום אף משה רבינו ע"ה מת אף שהיה על פי ה' (דברים לד, ה), ובחטאו מת (שבת נה, ב) חטא הדיבור דשמעו נא המורים (במדבר כ, י), דעל ידי זה בא הרגש מיתה לגוף כיון שיש צד גופני עדיין הממשיך חיות נפשי אליו ומצידו הוא הרגש מיתה.

אבל יעקב אבינו ע"ה לא הרגיש שום הרגש מיתה אף כמשחל בניתא מחלבא גם כן, כי לא היה אצלו שום שייכות לחיותו האמיתי עם הגוף כלל, ופטירתו היה רק כפושט מלבוש זה ולבוש מלבוש אחר של עולם העליון ומלבוש זה נקבר אבל אין בזה ענין וגדר מיתה כלל. ועל כן לא חש להשיבו כלל שם בתענית (ה, ב) על שאלת בכדי קברו רק כיון דמקרא אני דורש מה איכפת לי מה שמצד העולם הזה היה קבורה לגוף מכל מקום כפי האמת לא מת כלל. ולעתיד לבוא יתברר גם בכל זרעו כן דלא מתו באמת רק כפי דמיון העולם הזה. ודבר זה רמוז בתיקוני זוהר סוף תיקון סו (דפוס מנטובה והוא סוף תיקון מ פ, ב) בסוד 'אבני שיש טהור' יעוין שם כפי מה שקיבלתי בביאורו ואין כאן מקומו². ואצל יעקב היה זה מבורר בעולם הזה גם כן מצידו שהיה דבוק באמת לאמיתו מדת 'יום'. וזהו מקיש הוא לזרעו מקרא דזרעך בארץ שבים (ירמיה ל, י) מה שיהיה לעתיד בזרעו כשיזכו גם כן לאותם חיים. אבל מצד העולם הזה אי אפשר להרגיש בחיות כזה דעל ידי זה אדרבה יוצא החיות, והרגשת השגה דשם הוי"ה בעולם הזה הוא רק בכתב שהכתב הוא גם כן מלבושי העולם הזה שאין בו חיות:

וזהו ענין תורה שבכתב שניתנה בכתב, כי הוא דיבור ה' יתברך ד'נפשי יצאה בדברו' ואין מושג בעולם הזה אלא על ידי הכתב. וכן כל נביאים וכתובים הוא הדבר אשר דיבר ה' ובדבר ה' שמים נעשו (תהלים לג, ו) היינו עשיה גופנית שמדיבוריו יתברך מתהווה גם כן לבושים הגופנים דעולם הזה גם כן, דכלפי מעלה הדיבור הוא גם כן דבר נבדל מהמקור, ועל ידי זה נמשך התהוות לבושים המעלימים ומראים שיש דבר נפרד, ובאמת גם בהם גנוז חיות חי העולמים יתברך, דלולי כן לא היה לו שום מציאות, אלא שהוא בתכלית ההעלם.

וזה ענין המכתב מכתב אלהים (שמות לב, טז) היינו כי כתב בשר ודם הוא ככל פעולת בשר ודם שאין בו חיות של הפועל כלל, מה שאין כן פעולת ה' יתברך כוחו בנפעל לעולם והוא המקיימו רק שהוא בהעלם. וזה שפָּתַב שם אלהים שהוא שם הצמצום. והוא שם הנזכר בכל מעשה בראשית, כי על ידי אותו כח היה כל התהוות מעשה בראשית בעולם עשיה הגופני.

וכן כתב לוחות הוא מכלל מעשה בראשית שנברא בין השמשות כמו שאמרו פרק ה' דאבות (משנה ו), ודברים שנבראו בין השמשות היינו ענינים שאינם בריאה מיוחדת אלא גמר של כלל הבריאה, כי ה' יתברך יודע עתיו ורגעיו ואין אצלו בין השמשות זמן ספק³, רק רגע סוף היום וההרף עין שזה נכנס וזה יוצא הוא הנקרא בין השמשות,

וכ"ה בבמדבר רבה יד, כא. כ. ראה תקנת השכים אות ו; ליקוטי מאמרים אות טז. כא. כמו שאמרו

והוא רגע סיום של כלל הבריאה שהיה בדבר ה' יצא לפועל נגלה בעולם הזה דבר ה' עצמו בכתב הלוחות שהוא עצמות דבר ה' עם החיות שבדיבור, דזהו 'רואים את הקולות' שראו הקול בכתב הלוחות הנראה לעין שהוא עצמו קול ה' ממש.

ורש"י בפסחים (נד, א ד"ה כתב וד"ה מכתב) פירש על כתב ומכתב כל כתב דעלמא²², אבל הרמב"ם והרע"ב באבות (שס) פירשו על כתב לוחות²³, והכל אחד כי שורש מציאות הכתב בעולם הוא על ידי מה שברא ה' יתברך כתב דלוחות, וכל כתבי הקודש קדושתם לקוח מהכתב דלוחות דעל כן אין לשנות צורת האותיות מאותיות שבלוחות, ואף שאינו בכתב אלהים להיות בו חיות אלהי ממש כבדבר ה', מכל מקום כיון שנכתב על פי ה' שצויה לכתוב וניתן לכתוב הרי הסופר כשלוחו יתברך כביכול, כמו במצות כתבו לכם יוצאין בכתובת סופר בשליחותו²⁴, והוא שלוחא דרחמנא כי הכל בכתב מיד ה' השכיל, וכשכותב לשמה יש בו מחיות שיש בדבר ה'.

ועל כן דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה (גיטין ס, ב), כי כל דבר שבכתב הם דבר ה' יתברך שנאמרו ברוח הקודש והנביא או המדבר ברוח הקודש שרוח ה' דיבר בו כל השומע ממנו היה שומע דבר ה' וחיותו יתברך שבתוכם, אבל אדם אחר שיאמרם בפיו אין בדיבורו אותו חיות כלל של דבר ה', ורק מתוך הכתב יכול להשיג אותו חיות שהוא גנוז תוך הכתב, כי אותן כתובים הם לבושים גופנים לדבר ה', כמו גוף האדם המלביש לנפש שהוא רוחניות וחלק אלוהי שאי אפשר להשיגה ערומה בעולם הזה אבל מתוך לבוש הגוף היא מושגת, כן דבר ה' הוא מושג על ידי לבוש הכתב וצורת אותיות המחכימות להשיג על ידי זה חיות דבר ה' שבתוכן.

אבל דברים שבעל פה הוא להיפך אי אתה רשאי לאמרם בכתב (שם), כי דברים שבעל פה הוא חכמת חכמי ישראל ועל ידי דיבור החכם בפה יש בו חיותו, מה שאין כן בכתב אין בו חיות עוד, כי פעולת אדם ומעשה בשר ודם אינו כמעשה ה' יתברך ואין יכול להמשיך חיותו בנפעל, ורק הדיבור שהוא מכח רוח חיים שבו יש בו מחיותו ולא בכתב, ועל כן תורה שבעל פה שהוא מה שמסר ה' יתברך התורה לתחתונים שיהיה בכוחם לחדש חידושין דאורייתא משלהם ולהיות ממש דברי תורה לנטוע שמים וליסוד ארץ (ישעיה נא, טז) כמו שאמרו בזוהר (ח"א ד, ב) דנברא על ידי זה שמים וארץ רוחניים,

עט וחרט שנכתב בו חקיקת הלוחות, כי ההיא דקדושין (כא, ב) מניין לרבות הסול והסירה והמכתב, ונראין דברי, דקרייה לא קרי ליה כתב". כג. ז"ל הרמב"ם: "וכתב הוא התורה הכתובה לפניו יתברך כמו שאמר ולא נודע איך הוא, והוא אמרו (שמות כד, יב) ואתנה לך את לוחות האבן, והמכתב הוא הכתיבה שעל הלוחות כמו שאמר (שם לב, טז) והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות" כד. ראה רמב"ם הלכות ספר תורה פרק ז הלכה א.

בבראשית רבה י, ט: "רבי שאליה לרבי ישמעאל בן רבי יוסי אמר ליה שמעת מאביך מהו ויכל אלהים ביום השביעי (בראשית ב, ב) אתמהא וכו' אמר רבי שמעון בן יוחאי בשר ודם שאינו יודע לא עתיו ולא רגעיו ולא שעותיו הוא מוסיף מחול על הקודש אבל הקב"ה שהוא יודע רגעיו ועותיו ושעותיו נכנס בו כחות השערה". כב. ז"ל רש"י: "כתב - קריאת שם האותיות. המכתב - חקיקתן וצורתן כך שמעתי. ולי נראה כתב זו היא חקיקת צורתן, והמכתב הוא

כמו בדבר ה' שמים נעשו ובאורייתא ברא קודשא בריך הוא עלמא (זוה"ק ח"א ה, א) אלא שעל ידי דיבורו יתברך נעשה עולם עשיה גופני שמצד תוקף החיות גם בהתלבשו בגופנית אין מתטנף ומתגלם.

כמעם הירידה למצרים אני ולא מלאך וכו' (הגדה של פסח), שלתוקף הטומאה לא היה אפשר לשום מלאך ושרף לירד שם, רק ה' יתברך בכבודו ובעצמו דמלכותו בכל משלה גם בכל מדריגות התחתונות ושבתכלית השפלות יכול להתלבש ניצוץ חיות המחיה ומקיים אותו דבר כי הוא חי העולמים ומקור החיים ואין עוד מלבדו שום חיות וקיום לשום דבר.

אבל חיות האדם הוא חיות פרטי שחלק לו ה' יתברך ואין לו תפיסה והתלבשות בכלי גופני אלא באותו כלי שקבע והגביל לו השם יתברך ואי אפשר לו ליכנס לכלי ולבוש אחר להחיות כלל [שלא ברצון השם יתברך], ועל כן על פי התורה אסור לכתוב דברים שבעל פה, כי בכתיבה מסתלק חיות האדם המדבר אותם דברים ואין משיג אלא גשמיות הדבר בלא חיות.

ורק משום עת לעשות לה' הפרו תורתך התירו לכתוב (גיטין שם, א) כדי שלא ישתכח הדברים, דמכל מקום על ידי הכתב נודע הדבר כפי הלבוש שבעולם הזה, והמבין יבין מתוך הלבוש גם כן על ידי חיות עצמו המתלבש באותו הלבוש הנתפס במוחו ושכלו. וזהו 'עת לעשות' עשיה גופנית 'לה' ואף על פי שהוא הפרת התורה היינו משפט התורה שבכתב שהוא רצון ה' יתברך ודיבורו המתגלה בעולם שכפי רצונו אין תורה שבעל פה מתקבל אלא פה אל פה ואין להלבישו בכתב, מכל מקום אדרבה זהו קיום התורה, כי גם זה דעת לעשות וגו' מכלל התורה דפעמים ביטולה של תורה זהו יסודה ואמרוהו במנחות (צט, ב) על שבירת לוחות² והמכתב מכתב אלהים, וממש דוגמת זה היה גם כן כתיבת תורה שבעל פה שהוא בהיפך לכתוב מכתב בשר ודם שאין בו חיות.

אך כיון דיש כח זה גם כן ביד חכמי ישראל להפר תורה שהוא כטעם (מועד קטן טז, ב) הקדוש ברוך הוא גוזר וצדיק מבטל, שכך מסר ה' יתברך התורה לגמרי לתחתונים וכן הנהגת העולם שהוא בתורה, על כן גם דבר זה שאי אפשר לכתוב דברים שבעל פה היה בידם לבטל וממילא ישתנה הדבר גם בענין הנהגת העולם שיהיה בכח להמשיך חיות בדבריהם הנכתבים, ואף שאין החיות המתלבש בעצם הכתב דוגמת החיות שבתורה שבכתב שהוא דומה לחיות הנפש המתלבש בגוף בעולם הזה דעל כן צריך שיהיה כתובה אשורית על הספר ובדיו דוקא ואם חסר אות אחד נפסל הכל וכן שאר פסולי ספר תורה דוגמת איזה קלקול שאירע בגוף הגורם סילוק לחיות הנפש שבו, מה שאין כן כתיבת התורה שבעל פה שאין בו התלבשות חיות על דרך זה אין תנאים בכתיבתו

כה. "אמר ריש לקיש פעמים שביטולה של תורה (כגון שמבטל תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה - רש"י) זהו יסודה (כלומר מקבל שכר כאילו יושב ומייסדה ועוסק בה) דכתיב (שמות לד, א) אשר שברת (ולא אמר ליה בלשון כעס) אמר לו הקב"ה למשה יישר כחך ששברת (שמע מינה הסכימה עמו דעת השכינה כשביטל תורה ושיכרן כיון דנתכרין לטובה)".

ולא שייך בו פסול בכתיבה, אבל מכל מקום יש בו התלבשות חיות דרך כלל בענין הנכתב שיהיה מושג גם עצם החיות שבדיבורים ההם לשכל האדם המשיגם כאשר הדברים מתעצמים בשכלו:

וזהו החילוק שידוע שאין דומה שמיעה מפי חכם לראיה בספרים, כי דברים היוצאים מלב חכם יש בהם חיות גמור המתלבש באותן דיבורים דרך התלבשות גמור מחיות המדבר עצמו, ועל כן יש בהם כח לפעול בלב השומע כידוע (ראה ספר הישר לרבינו תם שער יג) דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב, מה שאין כן בכתיבה ההתלבשות אינו מצד חיות פרטי של חכם המחדש הדבר ההוא, דאותו חיות אין יכול להתלבש בכתב, רק מצד התכללות חיותו במקור החיים יתברך שמו שהוא חלק ממנו וגם חכמת בני אדם הכל הוא מה' יתברך.

וזהו התכללות תורה שבעל פה בתורה שבכתב, כי באמת הכל רמוז בתורה שבכתב וגם כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני (ויקרא רבה כב, א) והכל הוא דבר ה' מצד שורשו ומקורו כי משם לוקח והכל הוא דבר תורה גמור והדבר אשר דיבר ה', ומצד הזה של החיות הכללי שיש בתורה שבעל פה שהוא מצד דבר ה' שאמר על פי התורה אשר יורוך וגו' ולא תסור מן הדבר וגו' (דברים יז, יא) ושאל אביך וגו' (שם לב, ז) דעל כן מברכין אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצוות דרבנן כמו שאמרו בשבת (כג, א) דגם זה מצות ה' דרך כלל, חיות זה יוכל להיות נתפס בכתב ככל דברים שבכתב, אלא שהיא מתפשטת בכתב פרטי באותו דבר פרטי שחידשו סופרים, וכאשר נכנס לשכל המשיג מצד התדבקותם במקור החיים דדבר ה' הכללי הגנוז בו יוכל להשיג כל פרטי החיות שיש באותו דבר כאילו שמע פה אל פה מבעל שמועה העומד לנגדו (ירושלמי שקלים פרק ב הלכה ה יא, א), אלא שצריך לזה השתדלות שְׁכָל המשיג גם כן יותר מבשמיעה פה אל פה.

ואלמלא נשתברו לוחות לא היו שוכחים דברי תורה כידוע (עירובין נה, א) לא היה צריך לכתוב תורה שבעל פה, אבל זה גם כן מכלל יסודה שעל ידי ביטולה דעל ידי שבירת לוחות שעל ידי זה החזירו תורה שבעל פה להיות כמו תורה שבכתב שיוכל להתלבש בעולם הזה. וזה דבר גדול ויסוד התורה, כי באמת עיקר התורה הוא תורה שבעל פה, כי מה שבכתב אין לאדם תפיסה בו אלא על ידי תורה שבעל פה, כמו שאמרו במדרש (תנחומא תשא לד) שעתידין אומות העולם לומר אנו ישראל וכו' מי שמסטורין שלי בידו וכו', דמצד תורה שבכתב שהוא הלבוש גשמי דעולם הזה יוכלו גם אומות העולם לומר שיש להם תפיסה ואחיזה בדברי תורה, ובאמת לא עשה כן לכל גוי ואפילו יקיימו כל התורה כולה אינו כלום אם לא יתגיירו ובשם ישראל יכנו כי לא ניתנה תורה אלא לישראל שנתגלו להם המסטורין שבה בתורה שבעל פה.

כמו שאמרו בפרקי היכלות (פרק כז) דאף על פי שלא שרתה שכינה בבית שני מכל מקום עיקר התורה וזיוה והדרה לא היה אלא בבית שני שלא רצו לבנות עד שהבטיחם ה' יתברך לגלות להם רזי התורה יעוין שם בפנים, והיינו כי התחלת תורה שבעל פה

היה בבית שני מאנשי כנסת הגדולה שהם מייסדי הבית הם יסדו גם כן התורה שבעל פה כמו שאמרו בירושלמי דשקלים (פרק ה הלכה א כא, א), ובימי מרדכי דקיימו מה שקיבלו כבר שחזרו לקבל התורה מאהבה שלא על ידי כפיית הר כגיגית כמו שאמרו ז"ל (שבת פח, א) אז זכו לכך. כי עיקר הכפיית הר היה על תורה שבעל פה כמו שאמרו בתנחומא פרשת נח (סימן ג) עיין שם באריכות, וכל זמן שלא קיבלוה מרצונם לא נמסרה עדיין להם לגמרי והיו מתנהגים על פי נביאים הכל בכתב מיד ה'.

ואף שהנבואה הוא גילוי מפורש מראות ה' יותר מהשגת החכמים, מכל מקום אמרו (בבא בתרא יב, א) דחכם עדיף מנביא ועיין שם ברמב"ן (ד"ה הא) דיכול להשיג מעמקים יותר, וכידוע מהאר"י ז"ל שהגיד דברים בעולמות עליונים שכפי דעת עצמו הוא למעלה מהשגת כל הנביאים ואפילו השגת משה רבינו ע"ה כנודע להוגים בכתבי האר"י ז"ל, אלא שהם השיגו דרך ראייה ואי אפשר לראות בעולם הזה יותר כפי התלבשות גופניות בעולם הזה, דעל כן דבריהם ניתנו לכתוב בלבוש גמור בעולם הזה, אבל הוא השיג דרך השגה בשכל שזהו השגת רוח הקודש כמו שכתב רמב"ן שם, ושלא דרך ראייה אפשר להשיג הרבה.

וזה מה שאמרו במנחות (כט, ב) דמשה רבינו ע"ה לא הבין דברי רבי עקיבא ובמדרש רבה (חקת יט, ו) דראתה עינו של רבי עקיבא מה שלא ראה משה רבינו ע"ה, ואף דלא קם כמוהו, היינו מצד השגתו דרך ראייה ולו נתגלה גם כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ואפילו מה שרבי עקיבא עתיד לחדש, אלא שהכל היה התגלות נבואה דרך ראייה ולא דרך השגה שכליות כמו שמשיגים אותם המחדשים הדברים שדבר זה לא ניתנו לכתוב כי דבר זה אי אפשר להלביש בכתב כלל רק מה שלב חכם ישכיל פיהו ועיקר ההשגה הוא סוד נעלם בלב המשיג.

ועל כן כל הנסים שנעשו לישראל שניתנו לכתוב הם ישועות גופניות, שניצולו מעבדות לחירות וממות לחיים, כי כולם ישועות ה' יתברך שהוא הושיעם ברחמי וברוב חסדיו בנס גלוי לכל שהוא העוזר ומושיע, וישועות ה' יתברך עובר בכל העולמות עד שמתלבש גם בעולם העשייה הגופני ובא הצלה לגופות גם כן, ועל כן הרושם הנשאר קבוע וקיים לדורות עולם ניתן לכתוב גם כן ולהתלבש באותיות הכתב, וכן נקבע מהם ימים טובים שהוא בעונג הגוף ושמחתו ושביחתו ממלאכה, כי נפעל הישועה גם לגוף, וזהו הכל מצד העולם הזה הגופני צריכים הנסים גם כן להתלבש בלבושי העולם הזה ועל כן נמשלו הכל ללילה. עד אסתר שהיא סוף כל הנסים הניתנו לכתוב והיא כמו התחלה לתורה שבעל פה כי הוא המצוה הראשונה מדברי סופרים שנתחדשה למצוה קבועה לדורות על ידי סופרים ואנשי כנסת הגדולה. ועל כן איכא למאן דאמר דלא ניתנה לכתוב (מגילה ז, א) ושהוא באמת מכלל תורה שבעל פה, ולמאן דאמר דניתנה לכתוב מכל מקום היא הסוף ממדריגת הכתב, ולעולם סוף מדריגה העליונה הוא התחלה וכתר למדריגה שאחריה. והיינו דנס דפורים לא היה עוד נס נגלה על ידי ה' יתברך עצמו ולמראה עין היה קצת דרך הטבע, כי לאהבת אסתר עשה אחרורו. וזה טעם

(אסתר ה, א) ותלבש אסתר מלכות ואמרו ז"ל (מגילה יד, ב) שלבשתה רוח הקודש, והיינו מדת מלכותו יתברך נעשית היא לבוש לאותה מידה שהלבישה היא את המלכות.

ובל נסים הנגלים כיציאת מצרים והדומה, אף שנעשה על ידי משה ואהרן וכדומה היה גלוי לכל כי ה' יתברך הוא הפועל, לפי שנעשו בשם ההוי"ה שהוא הגילוי שהוא המהות הכל, ועל כן אמר פרעה (שמות ה, ב) מי ה' וגו' רצה לומר שם הוי"ה דזה לא עשה כן לכל גוי ואין להם השגה בשם זה כלל. מה שאין כן מצד שם האדנות מדת מלכותו יתברך דבכל משלה וגם הגוים קרו ליה אלהא דאלהא כמו שאמרו סוף מנחות (ק, א) אלא שמסר הנהגת העולם לכוכבים ומזלות והנהגת הטבע. ונס דפורים היה מלוכש בדרך הטבע אבל מכל מקום באמת היה הכרה מפורשת בזה בכל העולם כולו כי ה' יתברך משגיח על עמו:

וזה טעם מה שאמרה אסתר קבעוני לדורות והשיבו קנאה את מעוררת כתבוני וכו' (מגילה ז, א), שהכתובה מורה על נס מפורש וניכר גם בעולם הזה לישועת ה', והם חשבו דאומות העולם סוברים דהיה סיבה טבעית, והיא השיבתם כבר כתובה וכו', רצה לומר דגם הם כתבו זה לנס וישועת ה', כמו שאמרו (שם יא, א) אימתי ראו כל אפסי ארץ וכו', דבנס גלוי הרי גלוי לכל אבל זה שהיה אפשר למתעקשים לתלות בדרך טבעי, אלא שמכל מקום כפי הסיבות והמסוככים הנסמכים הבינו הכל דהוא פועל ה' וישועת אלהינו זה נקרא ראיית אפסי ארץ רצה לומר שהבינו שגם בפעולות הארץ שהם פעולות הטבעיים יש דרך נסיי וישועת ה'. וזהו קצה הקומה דישועת השם יתברך וניסיו הנגלים בעולם הזה שמדת המלכות הוא מידה האחרונה בכל קומה שלימה כנודע והיא להראות מלכותו בתחתונים ובהנהגת הארץ הזו בעולם הזה.

ועל כן גם היא היתה ישועה גופנית ממיתה לחיים, ולכן קבעום ימי משתה ושמחה להנאת הגוף גם כן. ומכל מקום יום טוב לא קבילו עליהו (שם ה, ב) להיות שביתה גמורה לגוף משום דאכתי עבדי אחשורוש אנן ולא היתה גאולה גמורה לגוף משיעבוד גם כן, דמכל מקום העיקר בישועה דאז היה דליהודים היתה אורה וגו' דפירשו בסוף פרק קמא דמגילה (טז, ב) זו תורה ויום טוב ומילה ותפילין עיין שם. והיינו דגלות מצרים וסנחריב ונבוכדנצר כולם לא באו על ישראל מצד אמונתם דוקא שאפילו יעזבו אמונתם גם כן היו משתעבדים בהם ומגלים אותם, וכן כל הצרות דעד בית שני שהיו מהאומות לא מצינו גזירת שמד דלא איכפת להו באמונה רק באו לכבשם וללחום במ כמו באומה אחרת והוא רק צער הגופני כמו שהם כל יעודי התורה שבכתב בשכר ועונש גופני. וכל הקדמונים נתקשו בזה על שלא נתפרש בתורה שבכתב שכר ועונש הרוחני, ובאמת אין זה קושיא כלל, כי תורה שבכתב הוה לבוש הגופני של התורה בעולם הזה וכך היא התורה בכל עולם מתלבש בלבוש השייך לאותו עולם ובעולם הרוחני שם אותן יעודים עצמם הם ברוחניות ובעולם הזה הם בגשמיות, ודבר זה של שכר ועונש הרוחני אינו אלא דרך פירוש על שכר ועונש הגופני שבכתב לחכמי ישראל בתורה שבעל פה שהם משיגים מסטוריות שבתורה שבכתב וכפי מה שהיא בכל

עולמות העליונים, אבל בתורה שבכתב עצמה שהיא לבושה הנגלה בעולם הזה אין לכתוב כלל אלא הנגלה בעולם הזה. ומצד התורה שבכתב דהיינו מצד ה' יתברך היה ראוי כן באמת להיות בא בעולם הזה תיכף השכר ועונש כיעודי התורה, כי כל דבר ה' יתברך הוא פועל בשוה בעולמות העליונים כמו בעולם עשיה הגופני כי אצלו הכל שוה והנהגת כל העולמות אינו אלא על פי התורה.

אלא שבאמת נעו מעגלותיה של תורה ואף על פי דכתיבא ומנחא אי אפשר לידע כלום ממנה אם לא על ידי תורה שבעל פה, וארוכה מארץ מידה, דהתורה שבעל פה אין לה קץ ובכל יום אפשר לתלמיד ותיק לחדש חדשות. וכאותו תלמיד שהיה יודע לטהר השרץ (עירובין יג, ב) ואין זה פלפול של הבל כקושית התוס' (שם ד"ה שיודע), דהרי באמת אמרו ז"ל (שחר טוב מזמור קמו) ה' מתיר אסורים דעתיד הקדוש ברוך הוא להתיר אסורים¹, וחס ושלום שהתורה תשתנה כי היא נצחית, רק כמו שאמרו ז"ל (ויקרא רבה יג, ג) חידוש תורה מאתי תצא שיתגלה איזה חידוש בתורה להתיר דברים שהיה אסור בעולם הזה, ואז כשיתגלה החידוש יכירו הכל וידעו שגם זה עצמו מכלל התורה ואינו חידוש בתורה. והרי כמה דברים חידשו סופרים לעקור דבר תורה כשופר ולולב שאין דוחה שבת וכהיתר תורה שבעל פה וכדומה וזה חידוש מדברי סופרים, ויש גם כן חידוש בדברי תורה עצמה ואותו תלמיד ותיק היה משיג איזה השגה איך לטהר שרץ כמו שיהיה לעתיד ויש בזה עמקות הרבה שאין כאן מקום ביאורם. רק על כל פנים זה גלוי לכל עתה שנתגלית תורה שבעל פה לכל כי בתורה שבכתב אין נודע כלום פירוש שום מצוה ושום אזהרה ואי אפשר לדעת ממנה כלום. ועל כן אי אפשר לעמוד על הנהגת ה' יתברך עולמו שהוא על פי התורה כיון דהתורה עצמה גם כן נעלמה.

ואף שנגלו מסטוריה לחכמי ישראל היינו כפי השגת כל חכם כפי מה שאפשר לו להשיג ממנה בעולם הזה ועדיין אין שיעור לנעלמות, כמו שאמרו ז"ל (קהלת רבה יא, ח) דתורה שבעולם הזה הבל הוא לפני תורתו של משיח, שאז יהיה שלימות התגלות תורה שבעל פה כפי מה שאפשר להתגלות לנפשות בני ישראל, ואז יבינו הכל הנהגות ה' יתברך בעולם הזה איך היה תמים פעלו ולא עולתה בו חס ושלום כטענת כל הנביאים מדוע דרך רשעים צלחה (ראה ירמיה יב, א) וכדומה.

וחז"ל וחכמי האמת יישבו הרבה שאלות כאלה על פי התורה שבעל פה הנגלה להם שעדיין לא נתגלה בימי הנביאים, כי התחלת גילוי תורה שבעל פה היה מעת חתימת הנבואה וסילוק גילוי השכינה בישראל שלא היה בבית שני. כי כל דברי נבואה

כירק עשב נתתי לכם את כל, מה ירק עשב נתתי לכל אף החיה והבהמה לכל מתחלה, ולמה אסר אותה לראות מי שמקבל דבריו ומי אינו מקבל, ולעתיד לבוא הוא מתיר את כל מה שאסר. ויש אומרים, אינו מתיר לעתיד לבוא וכו'.

כו. "מתיר אסורים (תהלים קמו, ז). מהו מתיר אסורים, יש אומרים כל הבהמה שנטמאת בעולם הזה מטהר אותה הקב"ה לעתיד לבוא, וכן הוא אומר (קהלת א, ט) מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה, טהורים היו מקודם לבני נח וכן הוא אומר להן (בראשית ט, א)

שהוא דבר ה' הם מתלבשים גם כן בכתב כי הם מתגלים כפי לבוש העולם הזה גם כן ורוח ה' דובר בו בכל מדבר בנבואה ורוח הקודש וממילא הוא מוגדר ומוגבל כפי הכלי והלבוש המגבילו ואין יכולים להשיג רק מה שרצה ה' יתברך להראות להם בנבואה, ואף על פי שהיו חכמים גם כן, מכל מקום מפאת שפע הנבואה וגילויי שכינה שהיה אז בישראל לא היה נחשב השגה דרך חכמה מעצמו לכלום כי זה השגה מסופקת ואפלה מצד העולם הזה שאין יודעים אם היא השגה אמיתית דעל כן אמרו בסנהדרין (כד, א) במחשכים הושיבני (איכה ג, ו) על תלמוד בבלי, וזהו כל חכמת תורה שבעל פה להשיג האמת מצד האופל וההעלם.

וזהו בזמן ההעלם, אבל בזמן שהיה השראת שכינה בישראל לא היו נכנסים להשגות של מחשכים כלל, כי היה אז כל ההנהגה על פי נבואה, דהיו נביאים כפלים כיוצאי מצרים מלבד בעלי רוח הקודש לאין שיעור אלא שנבואה שלא צריכה לדורות לא נכתבה (מגילה יד, א), אבל כל ההנהגה דלפי שעה היה על פי נביאים, ועל כן אמרו בריש אבות (פרק א משנה א) זקנים מסרו לנביאים ונביאים מסרו לאנשי כנסת הגדולה ולא חשבו סדר המקבלים גם בהם דור אחר דור כמו אחר כך, כמו שכתב הרמב"ם בהקדמת חיבורו להמציא סדר קבלה גם בהם, אף דיש לומר דהתנא לא סידר מה שנאמר בכתובים מכל מקום אם כן לא היה לו להזכיר כלל זקנים ונביאים כל שכן משה ויהושע.

אלא דבאמת בנביאים לא שייך קבלה מפה אל פה בענין הנבואה, אף דהיו תלמידיו נביאים היינו קודם שהגיעו למדריגת הנבואה אבל משזכה לנבואה בעצמו הרי היה שומע מפי ה' יתברך בעצמו, רק חשיב דרך כלל מסירת הנהגה על פי התורה בישראל, בתחילה משה רבינו ע"ה הוא שקיבל תורה מסיני והוא הנהגת תורה שבכתב ממש, ואחר כך לזקנים והם שהאריכו ימים אחר יהושע והיו גם כן מדור המדבר תלמידיו של משה רבינו ע"ה שהשיגו עדיין הנהגת תורה שבכתב דמשה רבינו ע"ה, כי מסתמא לא הנהיגו ולמדו אלא כפי קבלתם ממה שרבינו ע"ה, ועל כן נקראים זקנים שהיתה ידיעתם רק מצד מה שהם זקנים שהכירו את משה רבינו ע"ה, והקרוב דהיו גם בעת מתן תורה אלא שהיו פחותים מבני עשרים או יתירים על ששים דלא היו בכלל הגזירה. ואחר כך לנביאים בהנהגת הנבואה, ואחר כך לאנשי כנסת הגדולה בהנהגת תורה שבעל פה, ומהם והלאה שייך הקבלה פה אל פה דדברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב (גיטין ס, ב) שאי אפשר להשיג האמיתות שבלב החכם אלא בקבלה מפה אל פה.

ולעולם כפי הנהגת התורה בישראל כן הוא הנהגתו יתברך כל העולמות, ואף האומות מתנהגים כן בזה לעומת זה. וכל ריבוי עבודה זרה אצלם וחרטומים ומכשפים היה כל זמן שהיה גילויי שכינה ונבואה בישראל ומשנסתלקה והתחיל תורה שבעל פה התחיל גם כן אצלם חכמת יונית שהיא חכמה אנושית, כי התחלת אנשי כנסת הגדולה היה בתחילת מלכות יון שאז היתה חתימת הנבואה, ועל כן יון הם שהתחילו בגזירת שמד, וכל גזירות וצרות שהיו על ישראל מאז והלאה וגם גלות אדום הכל היה נגד האמונה שאם היו רוצים להתערב בגוים ולהיות לעמא חד לא היו סובלים שום גלות

וצער כלל. כי הנהגת תורה שבעל פה היא ההנהגה שעל פי מסטוריו של הקדוש ברוך הוא שלא נתגלה ונתלבש בלבוש גופני בעולם הזה, דעל כן לא נכתב, שאין יכול להתלבש בהאותיות גופניות בכתב, ודבר זה אין יכולים האומות לסבול, שאין להם שום שייכות ותפיסה בזה כבתורה שבכתב שיש גם להם תפיסה מצד הלבוש הגופני עד שיכולים לומר אנו ישראל, ולכן לא היה להם טענה נגד תורה שבכתב רק נגד תורה שבעל פה ואז היתה הגזירה על הגופות כי התלבשות התורה היתה בלבוש הגופני ממש, אבל תורה שבעל פה אין מתלבשת אלא בשכל על כן אין הגזירות שלהם עוד על הגוף אלא על האמונה.

וגזירת המן, אף שהיתה סתם להשמיד ולהרוג, מכל מקום עיקר טענתו אצל אחשוורוש היה ישנו עם אחד וגו' (אסתר ג, ח) כמו שאמרו ז"ל במגילה (יג, ב) ובמדרש (אסתר רבה ז, יב), שהיה מצד אמונתם כמו שאמר (אסתר ט) ודתייהם שונות מכל עם, ואף שהגזירה בפועל היתה סתם וגם המן כיוון דוקא לגזור סתם כי היה שונא למרדכי ועמו בעצם, מכל מקום התעוררותו לאחשוורוש היה מצד שינוי הדת והתורה, כי כבר התחיל התעוררות התורה שבעל פה בנפשות דישאל שיצאה לפועל אחר הנס דקיימו וקיבלו. ואז ליהודים היתה 'אורה זו תורה' יי' היינו התחדשות גילוי תורה שבעל פה דאף על פי שאוכמא היא לגבי השגת הנבואה ונקרא במחשכים היינו לענין אותו דבר הפרטי שנגלה לנביא שהוא ברור ואין בו ספק מה שאין כן כשמשיג בחכמה יוכל חכם אחר לחלוק עליו וגם השגת הנביא עצמו הוא בראיה ממש, אבל לענין השגת כלל התורה אצל כלל ישראל חכם עדיף מנביא דסנהדרין נקראים עיני העדה שהם המאירים עיני ישראל ומורים להם הדרך בתורת ה' ולהיות מתגלה האור לכל שיוכל כל אחד להשיג בתורה ולהבין מתוכה בכל פרט מעשה זהו רק על ידי תורה שבעל פה, דעל ידי נבואה היה צריך בכל פרט לילך אל הרואה והוא היה צריך מראה נבואה חדשה באותו פרט, אבל השגת החכמה היא כוללת בכל פרט ולכל נפש בכל עת וזמן מאחר שמשיג מסטורי התורה לא כפי לבוש הגופני לבד:

וזהו האור שבתורה שנתגלה אחר הנס דהמן, וזהו עיקר המבדיל בין ישראל לעמים, כי תורה שבעל פה הוא מה שנובע מלבבות חכמי ישראל ומה שהם מחדשים הוא תורה שלימה, מה שאין כן מה שחכמי העכו"ם מחדשים אף שיש חכמה באומות העולם אין תורה באומות העולם (איכה רבה ב, ט) ואי אפשר להם להמציא דבר חכמה שיהיה דברי תורה כלל. וכן 'יום טוב' הוא מה דישאל מקדשי לזמנים וגם כן ניתן רק לישראל החודש הזה לכם כמו שאמרו בשמות רבה (טו, כג), ואלו השנים הוא מצד פעולתם וזהו האתערותא דלתתא, ו'מילה' ו'תפילין' הוא מה שמקדשים אותו הרבה מלמעלה. ומילה הוא שורש החילוק בין ישראל לעמים מתולדה קודם להשתדלותו

כז. מגילה טז, ב: "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר (אסתר ח, טז) אמר רב יהודה אורה זו תורה וכו', שמחה זה יום טוב וכו' ששון זו מילה וכו' ויקר אלו תפליין".

שהרי נימול לשמונה דלא ידע כלום, ואין הערלה נקרא אלא על שמם כמו שאמרו בנדרים (לא, ב) ודאפילו ערלי ישראל נקראו מולים (שם) והיינו אפילו ערל במזיד מכל מקום שורשו יהודי ונקרא מהול. ותפילין הוא התקשרות ה' יתברך עם ישראל אחר השתדלותם דראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך. וכל זה זכו אחר הנס דפורים שנתגלה האור דתורה בתורה שבעל פה שעל ידי זה נתפרסם כל שורשי מעלת ישראל שעל ידי זה נתעוררו כל אומות העולם נגדם בפרסום בעיניי אמונה.

אבל בימי המן היה רק התחלת התעוררות מענין אמונה, אבל מכל מקום בפרסום היה סתם, ועל כן ניתן לכתוב, כי היה הנס עדיין מתלבש בגופנית בעולם הזה כפי מה שהיה בפועל, אלא שבכח היה העיקר בענין התורה. ועל כן נמשל לשחר הבא בסוף הלילה שכבר מתחיל האורה דתורה שבעל פה.

אבל הנס דחנוכה שהיה הצלה משמד לבד לא נקבעו אלא להלל ולהודות ולא שום עונג גופני כי לא היתה הצלת גופות¹², והמצוה שבו בהדלקת הנר, כי זהו עיקר הישועה באורה זו תורה ועל כן לא ניתנה לכתוב כי אין בו התלבשות בלבוש גופני בעולם הזה והוא ככל תורה שבעל פה שאי אתה רשאי לאומרם בכתב, שישועה זו שנשארה קבוע וקיים לדורות ככל קדושת הזמנים שנשאר באותו זמן לעולם קדושה זו אינה אלא ישועת הנפש והשכל שלא יטמא בחכמת בני נכר שהוא נגד חכמת חכמי ישראל בתורה שבעל פה.

וידוע דיש שבע חכמות והמספר שביעי היא אמיתי, כי הכל הוא זה לעומת זה, וידוע דכל דבר של קדושה חלוק לשבע שכנגדם שבעה ימי השבת ושבע שני שמיטה כנודע, אלא שבחלוקת השבע מיני חכמות נבוכו המתחכמים ואינו כמו שחילקו הם סידרם, והם חשבו גם חכמת הגיון שהוא שורש החכמה איך לחשוב דבר חכמה ואיך להמציא הקשי הפילוסופים וכל מיני חכמות מכלל שבע חכמות, ובאמת זה חוץ מהם ולמעלה מהם כי היא אם הבנים המולידה כל החכמות ועמה הם שמונה, ונגדם הם שמונה ימי חנוכה שישאל יצאו מכל אותם חכמות חיצוניות לחכמת האמת.

והנם היה רק בשבעה ימים, כי על יום ראשון היה לדלוק [ראה בית יוסף או"ח סימן תרע], רק אותו יום היה דוגמת אם הבנים שבו ועל ידו היה הנס על כל שאר השבעה ימים, ועיקר הנס היה בו שנוסף בו שפע להמשיך עוד לשבעה ימים זולתו. ובו הוא עיקר ההבדל בין חכמת ישראל לחכמת אומות העולם בענין התחלת המצאת החכמה, שאצל אומות העולם גם זה מלבם מתחכמים איך להמציא חכמות ועל כן הכל הבל, אבל בני ישראל כל חכמתם הוא מה' יתברך ומתורתו שהוא היסוד לכל חכמת תורה שבעל פה וממנה לוקח הכל והשורש של כל החכמה הוא חכמת ה' יתברך, על כן גם התולדות שממציאים מעצמם דבוק בהשורש שהוא מה' יתברך והכל ממנו:

כח. ראה לבוש או"ח סימן תרע סעיף ב.

וזו ענין מילה בשמונה הרומז לשורש היהדות שבתולדה הוא גם כן ביום שמיני, שהוא רומז לאם הבנים המוליד שבעה ימי הבנין, דהם כל מיני השתדלות אדם בין בפעולה בששת ימי המעשה בין בשביתה ביום השבת. ויום שמיני הוא שורש הבינה שכלב שממנו תוצאות חיים בכל מיני כוחות הנפש המוציאים כל הענינים לפועל באיברים, ובאים בברית חותמו יתברך ביום זה לומר כי שורש התחלת כל כוחות איש הישראלי הוא רק לה' לבדו, וזהו מצד המעשים שזהו מיד בתולדה הגופנית.

וימי חנוכה הם מצד החכמה כידוע דשמן רומז לחכמה בכל מקום, דשמן מחכים כמו שאמרו ז"ל (מנחות פה, ב), דעל כן שלח יואב אחר אשה חכמה לתקוע שהיא אלפא לשמן (שם). ופך השמן שנמצא מן המוכן הוא שורש החכמה שהוא אצל ישראל מן המוכן בתורה שבכתב, ובזה לא יכלו יוונים ליגע לטמאו, כי בחכמה הנובע מלבות בני ישראל בתורה שבעל פה יוכלו לטמא חס ושלום כמו שאמרו (חגיגה טו, ב) על אחר על ידי דומר יווני לא פסק מפיו יצא לתרבות רעה והמשיך חכמתו לחיצונית, אבל שורש החכמה בתורה שבכתב זה לא היו יכולים לשנות וליגע כלל. אף דבדורות האחרונים התחכמו לפרש גם התורה שבכתב כולה על פי חכמת יוונית כמו שצווח נגדם בתשובות הרשב"א (ח"א סימן תטו-יז) וזולתו כנודע, אילו היה זה חס ושלום אז היה כמו במצרים שאלמלי נכנסו לשער החמישים שבטומאה שם לא היו יכולים לצאת חס ושלום, וכן אז אילו היה התגברות יונים נגדם חס ושלום על דרך זה כמו שגברה האפיקורסות בדור אחרון להמשיך גם התורה לכוונת הבליהם היה קשה לצאת. אבל הנס היה שהם כפרו בתורה שבכתב לגמרי ונשאר הפך על יום ראשון חתום בחותמו של כהן גדול, ענין כהן גדול רומז על שורש החכמה דישאל, כי על הכהנים נאמר (דברים לג, י) יורו משפטך וגו' ונאמר (שם יז, ט) ובאת אל הכהנים וגו' שהם עיקר חכמי ישראל המורים, והכהן הגדול הוא הגדול והראש שבהם וחותמו הוא המעיד שלא נגעו בשורש החכמה עדיין שנשאר נקיה ועל ידי זה המשיכו אחר כך ממנה השפע לשבעה ימי קומת המשכת החכמה, ועל כן היה הנס על ידי כהנים.

וזהו ענין הפלוגתא (שבת כא, ב) דבית שמאי ובית הלל אי פוחת והולך כנגד פרי החג דידוע דהם נגד שבעים אומות ועל כן מתמעטים והולכים וכל כוונתינו למעטם, וכן בזה לבית שמאי שהם מצד מדת הדין והצמצום כנודע (זוהר ח"ג רמח, א) דעל כן הם מחמירים בכל מקום, כל הכוונה בהדלקת נר חנוכה הוא לצמצם עצמנו ולהבדילנו מחכמת העמים ולמעטם ועל כן פוחת והולך. וזהו כנגד ימים הנכנסים כי למעט חכמת האומות לא איכפת לן כמה שכבר יצאו ונסתלקו דאין לנו עסק עוד עמהם רק עם אותן שאנו צריכים עדיין לראות לסלקם מאתנו. אבל לבית הלל דהלכה כוותיהו עיקר הכוונה להמשיך חכמת האמת דתורה שבעל פה בלבבנו ועל ידי אור האמת ממילא מסתלק החושך והשקר וכלה מאליו. ועל כן צריך נגד ימים היוצאים, דכל חכמה שכבר השיג צריך לראות לקבעה ולהשרישה בלבו ומעלין בקודש מאחר שהוא רומז לחכמת הקודש, ונודע על דרך הסוד דקודש רומז לחכמה עילאה (זוהר ח"ג קעו, ב ושאר מקומות),

וחכמה תתאה דתורה שבעל פה יונקת ממנה וצריך העלאה ולילך ממדריגה למדריגה מעלה מעלה, ועל כן מוסיף והולך כל פעם במדריגה דגם ימים היוצאים לא יצאה מדריגתם ונסתלקה ממנו אדרבה הם עמו כשהולך למדריגה עליונה יותר:

ולפי שעיקר החכמה דבני ישראל אינו כחכמה אנושית בעניני עולם הזה כחכמת אומות העולם כלל, רק כל חכמתם הוא בהשגת אמיתותו יתברך ודרך עבודתו שהוא ידיעת התורה על בוריה, על כן עיקר קביעות הימים האלו להודות ולהלל לשמך הגדול, שזהו עיקר תכלית מכוון הבריאה כולה 'כל פעל למענהו' (משלי טז, ד) לקילוסו (שומר טוב מזמור יט). ומזמור של יום השבת אחר גמר ששת ימי הבנין ונהנה בכל מה שעשה ושבת ממלאכתו יום השביעי משבח ואומר טוב להודות לה' (תפילת יוצר לשבת) שזהו תכלית הנעשה והנברא בכל מעשה בראשית.

וזהו עיקר שורש היהדות דנקראים כל ישראל באסתר ובכל תורה שבעל פה יהודים על שם יהודה (בראשית רבה צח, ו) דנקרא על שם אודה את ה' (בראשית כט, לה), שזהו שורש המכוון דכל ישראל, וכל התחכמות דתורה שבעל פה להגיע מזה להודות ולהלל לשמו יתברך.

אלא שבתורה שבכתב ובכתובים נתפרש השם הוי"ה ככתבו, ובנוסח על הנסים שהוא דברים שבעל פה דזה שמי לעלם כתיב על כן אומרים לשמך הגדול ולא בכינוי האדנות, כי עיקר ההודאה שהוא תכלית המכוון בפועל ה' אינו אלא לשם הוי"ה ברוך הוא להכיר אמיתותו יתברך בלי לבושים וצמצומים ומסכים, ואף על פי שאין הכרה ברורה בזה בעולם הזה מכל מקום ההודאה הוא רק כלפי מדת אמיתותו יתברך דעל כן נקרא יהודה כולו על שם הוי"ה (סוטה י, ב) ובהוספת הד' הרומו לכנסת ישראל כמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה עא, א) דבכל מקום דלים בישראל מדבר, שהם מונים ללבנה דלית לה מגרמה כלום רק עתידים להתחדש כמותה כשמקבלים מה' יתברך, ואז נעשה מד' ה' בתר דקבילת עוברת כידוע (זוה"ק ח"ב קעח, ב).

וזה טעם מה שכתב בהגהות רמ"א (אורח חיים סימן תרע סעיף ב) דנוהגין לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבין בחנוכה ועל ידי זה הוא סעודת מצוה, כי על ידי הסעודה בבשר ויין דאין שמחה אלא בהם (פסחים קט, א) הלב שמח, ועל ידי זה הלב הישראלי מתעורר לומר שירות ותשבחות, כמו שאמרו ז"ל (מגילה יב, ב) דזהו החילוק בין ישראל לעמים דכשישראל אוכלים ושותים ושמחים אומרים שירות, ומצד הזה הסעודה סעודת מצוה שהיא מביאה להלל ולשבח וזה היה עיקר קביעות הימים. ודעת אחרונים רש"ל (בביאור על הטור וביש"ש ב"ק סימן לז) וט"ז (או"ח שם ס"ק ד) ויש אומרים שברמ"א דהסעודות עצמן מצוה דקבעום לשמחה גם כן, וכדבריהם הוא גם כן בפייט לחנוכה (זמר אכלו משמנים) ובתשובות מהר"י ברונא (סימן קלז) לגלג עליו בזה²².

כט. ז"ל שם: "עוד הגידו לי שמורינו הרב ר' אברהם הכהן לא רצה להניח הבחורים לנגן הזמר אכלו

ובאמת בגמרא ודרשות חז"ל לא נמצא זכר קביעות שמחה. אבל נראה דהתחלת קביעות הנס דלא ניתן לכתוב היינו שאין לו התלבשות בלבוש גופני לא נקבע לשמחת הגוף, אבל אחר שהותר הכתיבה וניתן לכתוב גם נס זה משום עת לעשות לה' כבר יש לו התלבשות גופני בעולם הזה. והגם דאין זה עיקר הנס, דעל כן כל הנסים שלא ניתנו לכתוב לא נשאר מהם קביעות לדורות, ואחר החורבן בטלה מגילת תענית (ראש השנה יח, ב), דרך הישועות שניתנו לכתוב היינו שנשאר הישועה קבוע וקיימא בלבוש גופני לא נתבטלה אותה ישועה גם אחר החורבן, אבל שאר ישועות דלא ניתנו לכתוב אין בהם קביעות עולמי בגלוי בעולם הזה, רק חנוכה לבדו, דהישועה בו אינה לגופות רק לנפשות, והחורבן ביטל ישועות הגופניות מה שבגלוי ולא ישועת השכל הנפשי, וזה נשאר קבוע וקיים בנפשות דבני ישראל שאף שהתעווס אפיקורסים בדורות אחרונים למה שהתעווס לא יכלו להועיל כלום לבטל חס ושלום תורה שבעל פה והם אבדו מן העולם וחכמת חכמי ישראל נשארה ותשאר קיימת לעולם, וזהו עיקר מה שנשאר קבוע לדורות עולם בזרע ישראל מנס דחנוכה.

מכל מקום הרי הקביעות היה גם כן דלא למספד ולא להתענא (שבת כא, ב) דהיינו מניעת צער מגוף על כל פנים, דמאחר שהנפש מלובשת בגוף לב שמח ייטיב גהה (משלי יז, כב) וגם הגוף מרגיש בשמחת הנפש, וחכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח, א) והחכמה תעוז לחכם (שם ז, יט) ומסירה על כל פנים הצער והעינוי מהגוף גם כן מיד, אף שאין הגוף עצמו מרגיש עדיין ההנאה בגופניות מכל מקום מרגיש מיהת הנאת הנפש מצד טפילתו לה.

ובל הנפשות דישאל הם מאותיות התורה כידוע דאורייתא וישאל חד, כמו שהתורה שבכתב מלובשת בלבוש גופני של הכתב כן הוא התלבשות הנפשות דבני ישראל בגופות, כל גוף מקביל ומכוון לאור אותו הנפש שהוא נגד איזה אות או חלק אות מיוחד בתורה שבכתב, והתורה שבעל פה אינה תורה אחרת כלל חס ושלום רק היא פירוש התורה שבכתב וכולה רמוזה בתורה שבכתב ומיוחדת בה.

ובל זמן שלא ניתנה לכתוב תורה שבעל פה היינו כי לא נתעצמה עדיין בנפש בגילוי גמור בענין שיהיה שורש הנפש כולו מאור התורה שבעל פה המתלבשת בתוך הגוף, כי עד שנחתם התלמוד לא היה עדיין תורה שבעל פה על שלימותה בהתגלות כולה בעולם הזה, ועל כן היה אז כל שורשי הנפשות דישאל כפי התגלותם והתלבשותם בגופות רק בתורה שבכתב ולא היה עדיין התלבשות גופני לתורה שבעל פה בעולם הזה, ועל כן לא ניתנה לכתוב. ובחתימת התלמוד אז נשלם כל התורה שבעל פה, כמו דהתורה שבכתב כתיבא ומנחא כן תורה שבעל פה אחר חתימת התלמוד בו כלול כל תורה שבעל פה וכל מה שחידשו חכמי הדורות אחר התלמוד הכל מה שהוציאו

משמנים על השולחן, לפי ששמע כאלו נתקן על פי תלמיד חכם, וזה אינו כלל, שהרי כתב מהר"ם שסעודת חנוכה אינה סעודת מצוה, והזמר מתחיל אכלו משמנים וכו' עד תמכור לצורך חנוכה, משמע דסעודת מצוה היא".

בפלפולם וחכמתם מתוך התלמוד והכל רמוז בו, [וכן בכל ספרי דאגדתא מחז"ל שכולם נסדרו עוד לפני התלמוד וכן הותר כתיבתם עוד מקודם (גיטין ס, א)], ועל כן אז הותר כתיבת תורה שבעל פה כמו שכתבתי במקום אחר דמשמע בכמה דוכתי דבחתומת התלמוד אז התחילו לכתוב גם כן [ועיין בהקדמת ספר עץ חיים על משניות^א], כי אז כבר נגמר התגלות כל קומה השלימה דתורה שבעל פה והאירה בנפשות דבני ישראל להיות מקורם ושורשם תקוע ואחוז בתורה שבעל פה גם כן בהתגלות, וממילא גם הגופות המלבישים הנפשות שהם דוגמת אותיות הכתב הם מקבילות לאותיות התורה שבעל פה ובאה גם התורה שבעל פה בהתלכשות גופני בעולם הזה, ועל כן ניתנה לכתוב גם כן.

וממילא מאז והלאה גם קדושת ימי החנוכה שהוא הארת התורה שבעל פה נתלבשה ההארה גם בגוף, ועל כן התחילו דורות אחרונים לנהוג שמחה גופנית וסעודות גם כן, ואף על פי שאינן נביאים בני נביאים הם דכבר הגיעה ההארה להיות מורגשת בפועל בגוף גם כן מאחר שהוא המלבוש וכלי הקיבול להאור דתורה שבעל פה.

ומה שכתבו (רמ"א שם) המנהג לאכול מאכלי חלב, הוא דוגמת מנהג מאכלי חלב בשבועות בקבלת תורה שבכתב, כי החלב יונקים משדי האם ועיקר קבלת התורה הוא להכיר נותן התורה יתברך שמו שממנו יונק הכל, ועל דרך זה בחנוכה בתורה שבעל פה העיקר הוא הכרת היניקה מאם הבנים כנזכר לעיל:

רסיסי לילה אות נו

חנוכה תקון ההוד ובירור קדושת היסוד של ישראל

ענין מצות נר חנוכה לזכר נס דחנוכה. ובאמת עיקר הנס היה הצלתם משמד היוונים, והנס דשמן זה היה אחר כך ענין בפני עצמו דלכאורה אין לו שייכות לגוף ישועת ההצלה שהוא העיקר. ובנוסף על הנסים לא נזכר כלל נס זה שהיה בשמן, רק דאחר כך באו וכו' והדליקו נרות.

אבל כל ישועה שנקבע ממנה זכר לדורות היינו שכבר נושעו הנפשות דישראל באותו ענין שהיה להם איזה חסרון מה דמחמתו היה הגזירות והצרות מקודם, דהכל במשפט, וכשנתעוררו בני ישראל לתקן לאותו החסרון בלבבם אז נושעו מהצרה, וכאשר

שכחה, אבל אגדות מצינו הרבה שלא היו בקיאים באגדה כמו רב ספרא בפ"ק דע"ז וכו' ואפשר שישתכחו וכו'. ואפשר שאין האיסור מדאורייתא בדברי אגדה וכו'.

א. חברו מוהר"ר יעקב ב"ר שמואל חאגיז זצ"ל. וז"ל שם (בהקדמה בדרכי המשנה): "נשאר לנו לדעת למה הקילו בדברי אגדתא שיכתבו מבשאר הלכות, אפשר משום דהלכות הכל היו משתדלין בהם שלא יבאו לידי

תיקנו לגמרי אותו ענין עד השורש של כללות כנסת ישראל בענין שמהיום והלאה כל נפשות דבני ישראל הם מתוקנים בפרט זה אז נקבעה ישועה זו זכר לדורות. וקבעו איזה מצוה להיות לאתערותא דלתתא באותו זמן להמשיך עליהם קדושת תיקון זה. דכל דבר של קדושה אין בא בעצמו ללב אלא על ידי איזה אתערותא דלתתא ופתיחה כחודה של מחט מלמטה, וקבעו מצוה הראויה לפתיחת אותו האור והקדושה בלב.

יידוע מטעם האר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער חנוכה פרק ד) דמתתיהו תיקן ההוד, שהיה מקודם הודי נהפך עלי למשחית [ומקרא זה אמור בדניאל (י, ה) כאשר נתגלה לו דהנה שר יון בא, עיין שם] ועל כן תיקנו על הנסים בהודאה, ועל כן הם שמונה ימים, כי הוד הוא ספירה שמינית וממשיכים לה על ידי הדלקת הנרות אור משמונה ספירות הקודמת עד הכתר.

וביאור זה, כידוע דנצח והוד הם תריין ירכין (תיקוני זהר תיקון יג כט, א) או תריין בייעין דדכורא (פרדס רמונים שער כ פרק יב), ורצה לומר כוחות ההשפעה להזולת. ושם היה נגיעת שרו של עשו ביעקב אבינו ע"ה, כי לא יכול לו לעצמותו שכולו אמת ומטתו שלימה ואין בו פסולת כלל, אבל נגע בכף יריכו (בראשית לב, כו) ואמרו בבראשית רבה (עז, ג) בצדיקים וצדקניות נביאים ונביאות שיצאו ממנו ואיזה זה דורו של שמד, ובאמת בזמן השמד שהתחיל מהיונים כבר פסקה נבואה מישראל, אבל אף על פי שאינן נביאים בני נביאים הם (פסחים סו א) ויש בהם כח הנבואה כי מהירכין נצח והוד שם יניקת הנביאים כידוע (ראה זוה"ק ח"ג סח, א ועוד) ועל כן קראום כאן נביאים. ויעקב אבינו ע"ה העמיד קומה שלימה של כנסת ישראל כולם זרע אמת. אבל ידוע דמדת המלכות שהיא רזא דכנסת ישראל רגליה יורדות מות (ראה ספר הליקוטים כי תצא ד"ה וענשו), והענין דבכל קומה השלושה תחתונות הם כוחות המשפיעים לזולת, וגם בכנסת ישראל יש כח זה להשפיע לזולת גם כן, ומה שזולת כנסת ישראל היינו אומות העולם כמו שמקריבים שבעים פרי החג נגד שבעים אומות (סוכה נה, ב) כמו שיהיה לעתיד דמשיח יבוא ליתן קצת מצוות וללמד תורה גם לאומות העולם (בראשית רבה צח, ט) ^א, ונהרו אליו וגו' עמים רבים וגו' (ישעיה ב, ב), ואז אהפוך אל עמים שפה ברורה (צפניה ג, ט). וזהו הרגלין היורדות מות מקום הקליפות והרע שהוא כוחות האומות להוציא גם הניצוצות קדושות שבהם ולהחזירם אל הקדושה.

ועל ידי כח זה שבכנסת ישראל שרוצים להחזיר גם כוחות העמים לקדושה, על ידי כח זה שברע - דזה לעומת זה עשה אלהים - נתעורר באומות הכח והרצון לגזור שמד ח"ו על ישראל להחזיר אדרבה כנסת ישראל ח"ו להם. אבל כל זמן שכנסת

^א וליתן להם שלשים מצות הדא הוא דכתיב (זכריה יא, יב) ואמר אליהם אם טוב בעיניכם וגו' רב אמר אלו שלשים גבורים רבי יוחנן אמר אלו שלשים מצות, אמר ליה לרבי יוחנן לא שמיעא לרב שאינו מדבר

^א "אמר רבי חנין אין ישראל צריכין לתלמודו של מלך המשיח לעתיד לבא שנאמר (ישעיה יא, י) אליו גוים ידרשו, לא ישראל, אם כן למה מלך המשיח בא ומה הוא בא לעשות לכנס גליותיהן של ישראל

ישראל בשלימותה, היינו שאין כוונתם בהתחברותם עם אומות העולם אלא לשם שמים להוציא הניצוצות קדושות שבהם, דהיריין מחוברין עם הגוף, אז אף על פי שצופה רשע לצדיק וגו' ה' לא יעזבנו בידו (תהלים לו, לב).

אבל באמת נאמר (דברי הימים ב, כ, לו) בהתחברך עם אחיזהו וגו', ואף על פי שנתכוין לשם שמים בתחילתו מכל מקום העוסק עם מנוול מתנוול, כמו הגורף ביבין שאי אפשר שלא יתלכלך גופו בטיט וצואה, וצריך לזה זריזות וגבורה גדולה שלא להניח שום טינופת לידבק בו ולא כל אדם זוכה.

ובהאבקו עמו אז ניתק כף הירך מהגוף, היינו שלא היה נמשך ההשפעה לזולת עוד מהגוף שהוא האמת לאמתו רק איזה כוונה זרה וחיצונית, וזה גרם נגיעתו בו. ובוזה לבד יש לו נגיעה בכנסת ישראל כאשר הם רוצים להתחבר עמם אף שהוא כדי להאבק במ ולהכניסם לקדושה מכל מקום חיבור זה גורם איזה חסרון ונתיקה מכוונת האמת ליעקב, ועל ידי זה הם באים כנגדם לנתקם לגמרי בגזירת שמד, שחושבים שיוכלו לנתק ולעקור הירך לגמרי מהגוף.

ובאמת זה אי אפשר כלל, כי היה רק נתיקה לפי שעה בעת חשכת ליל שלא ידע להזהר, וכשזרח לו השמש והאירו עיניו נתרפא מצלעתו (בראשית לב, לב) ושם הירך לאיתנו בגוף, ואפילו המשומדים שבישראל לא ידח מהם נדח לעת קץ כשיבוא היום עולם הבא הדומה ליום (פסחים ב, ב) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה (מלאכי ג, כ) וכל ישראל נקראים יראי שמי שהוא דרגא דכנסת ישראל כנודע.

ובל זמן שהיו ישראל בארץ ישראל לא היה להם שום התחברות לעמים, רק אחר הגלות התחילו לחבר עמהם ועד שחטאו בנשיאת נשים נכריות, אלא ששבו על זה בתשובה שלימה על ידי עזרא ונחמיה (ראה עזרא פרק י). ומכל מקום כמדומה בעיני דהבנים שהשימו"ג הן הם או צאצאיהם שנשתמדו בימי היונים ועוררו השמדות שהיו על ידי משומדים מבני ישראל ככתוב ביוסיפון (פרק יח). והראשונים שנזכרו בזה בכתוב הם בני יהושע בן יהוצדק כהן גדול (עזרא י, יח), וכשהעבירו עונו בזה לפני המלאך אמר לו בזכריה ג (פסוק ח) שמע נא וגו' ורעיד היושבים לפניך וגו' מביא את עבדי צמח"ג. ואמרו ז"ל (סנהדרין צג א) דריעיו הם חנניה מישאל ועזריה שנעשה להם מופת,

ה' בך השטן וגו'. ויהושע היה לבוש בגדים צואים ועמד לפני המלאך. ויען ויאמר אל העומדים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצאים מעליו (יכדילו בניו את נשותיהם וימחול לו) ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות. ויעד מלאך ה' ביהושע לאמר. כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך ואם את משמרתי תשמר וגם אתה תדין את ביתי וגם תשמר את חצרי ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה (ולפי פשוט מבשרו על בניו שיוכו לעתיד). שמע נא יהושע הכהן

אלא באומות העולם וכו'". **צב**. ע"פ לשון הפסוק עזרא י, מד: "כל אלה נשאו נשים נכריות ויש מהם נשים וישימו בנים (מקצתן שהיו להם נשים של עובדי כוכבים שנולדו להם מהם בנים והכל הוציאו הנשים והבנים - רש"י)". **ג**. ראה זכריה ג א-ח: "ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד לפני מלאך ה' והשטן עומד על ימינו לשטנו (על שהיו בניו נשואות נשים נכריות כמו שכתוב בספר עזרא י, יח) וימצא מבני הכהנים אשר הושיבו נשים נכריות מבני יהושע בן יהוצדק). ויאמר ה' אל השטן יגער

דגם הם כל עסקם עם העמים לברר אמיתות אמונתנו לעיני כל הגוים. ועל כן דניאל הוא שאמר הודי נהפך וגו' כי הוא היה לו שלימות מדת ההוד. והם היושבים לפני יהושע בן יהוצדק, שהוא מזרעא דאהרן וכהן גדול במקומו שהוא שורש מדת ההוד כנודע, והוא שהיה כהן גדול הראשון בבית שני מסתמא נתחזק ונתאמץ במידה זו בשלימות, ועל כן נקראים הם ריעיו היושבים לפניו דזהו שלימות ההוד כענין קרני הוד דמשה רבינו ע"ה שמאיר ויוצא הוד ממנו לזולתו, ועל ידי זה נתפס הצואה בבגדיו, אלא ששבו בניו בתשובה וזכה ללבוש מחלצות. ונראה לי פירוש מחלצות היינו מלבוש שיוכלו לחלצו ולפשטו תמיד, כי לא יעזוב מדריגתו אלא שכשמתלכלך קצת יוכל לפושטו מיד ובזה יוכל להתחזק במידתו. והבטיחוהו בביאת משיח שהוא יגמור התיקון לכל העולם כולו.

אולם קודם זה הודי דייקא ההוד דקדושה הוא עצמו נהפך למשחית, דעל ידי הופעתו להיות מורגש גם לאומות העולם באו להתחבר עמהם עד שנהפך על ידי זה למשחית.

והתחלת שמד יונים היה על ידי העתקת התורה יונית, שזה היה על ידי הרגשת ההוד דכנסת ישראל עד שגם מלכי עמים הודו להם, כי בקשת העתקת התורה היה בשביל שהכירו מעלתה, וכבוד גדול כיבדם תלמי על זה ועל כן היה ההעתקה על ידי כהנים (ראה יוספון פרק יז), אבל חכמי ישראל הרגישו שזה היה הפיכת ההוד למשחית וגזרו תענית על זה כמו שאמרו במגילת תענית (פרק יג) דהחושך בא לעולם אז שלושה ימים שהוא היפך ההוד שהוא זיו ואור המאיר לכל באי עולם:

ומשה רבינו ע"ה כתב התורה על האבנים באר היטב בשבעים לשון (סוטה לה, ב ועיין ירושלמי סוטה פ"ז ה"ה לב, א הובא בתוספות שם ד"ה כיצד), אלא שמצד מידתו שהוא בניצוח לעמים, ומה שקירב ערב רב (שמות רבה מב, ו) היה רק על ידי שגיירם, לא הזיק זה, כי הוא לא הלך למסור להם רק כתב על האבנים והניח הפקר והם מעצמם שגרו נוטירין והעתיקו (ירושלמי שם), כי כן הוא המידה ימין דוחה ושמאל מקרבת, והוא מדת אהרן ע"ה אוהב שלום. ועל כן אף דמאחוריה אתא ונשייה לתרווייהו כמו שאמרו בחולין (צא, א) ^ד עיקר התחלת השליטה היה מצד השמאל שהוא נגד הימין דזה לעומת זה שבו האדם בליעל חפץ לנצח ולפשט אדרכה הודו, ועל ידי שליטתו בהעלמת ההוד דקדושה על ידי זה רוצה אחר כך להתגבר גם על מדת הניצוח שלהם כל זמן חשכת הלילה, עד זריחת השמש לרפאות שהיה גם כן על ידי הכהנים בני חשמונאי שהשיבו אור ההוד למקומו על ידי קידוש שם שמים דאותן שמסרו עצמן על קידוש השם. ואלעזר הכהן ראש המעתיקים התורה יונית גם כן תיקן את עצמו בזה שזכה ליהרג אחר כך

מביא לכם עוד אביא לכם ישועה גדולה ממנה בזמן שאביא את עבדי צמח וכו' - רד"ק"י. ^ד "ורבנן (דפליגי אדרכי יהודה ואסרי [גיד הנשה] בתרווייהו [ברגל ימין ושמאל] קסברי - רש"י) מאחוריה אתא ונשייה בתרווייהו (הכהן בשתיים

הגדול אתה ורעיק (חנניה מישאל ועזריה היו) היושבים לפניך כי אנשי מופת המה (גברין כשרין למיעבד להון ניסין שאף להם נעשה נס) כי הנני מביא את עבדי צמח (צמח זה המלך המשיח, אמר אף על פי שזאת הישועה אני

על קידוש השם ככתוב ביוסיפון (שם), שבזה נתגלה ההוד דבני ישראל שאין יכולת ביד האדם בליעל לנצחם כלל.

ועל ידי זה זכו לנס דשמן שהראה להם ה' יתברך שהם ראויים להאיר לפניו בבית המקדש שמשם האורה יוצאה לעולם (מדרש רבה בהעלותך טו, ב). וזהו ענין מצות נרות דבית המקדש שהוא להאיר לפניו במבואות האפלים, כי העולם הזה הוא מבואות האפלים מאור ה' יתברך על ידי האומות העולם, כמו שאמרו (בראשית רבה ל, י) על אברהם אבינו ע"ה שבא והאיר לפניו כביכול במבואות האפלים היינו במה שפירסם אלהותו יתברך לכל האומות, וזה היה גם כן כל העבודות דבית המקדש שהיה שם גילוי שכינה לפרסם אלהותו. והדלקת הנרות הוא להאיר לכל באי עולם גם לאותם שבתכלית החשכות.

ועל כן בנוסח על הנסים פירט מכל העבודות מה שהדליקו נרות, שזהו עיקר שלימות מדת ההוד שתיקנו אז, ולא נזכר הנס שהיה להם בזה, דאין זה מענין הנס והישועה דחנוכה רק הוא מה שגילו להם מן השמים שנתרצו לפניו יתברך ושתיקנו בשלימות עד שמן השמים סייעום להאיר לפניו יתברך.

ומזה הבינו לקבוע ימי חנוכה לדורות עולם להדליק נרות גם שלא בבית המקדש בגבולין. ואחר החורבן יש גם כן נר לכל אחד ואחד או לאיש וביתו על כל פנים להאיר בו לכל באי עולם, דעל כן עיקר מצותה להעמיד מחוץ להאיר לעולם, ורק משנתערכו בגוים אור זה נעלם ועל כן אנו מדליקין בבית כבשעת הסכנה^א, דהוא גם כן זמן התעוררות העמים בגזירת שמד שבא מצד התחברות ישראל להם, וכן אנו עתה תמיד בעוונותינו הרבים בהתחברות ביותר ביניהם עד שאמרו בעבודה זרה (ח, א) דישאל בחוץ לארץ עובדי עבודה זרה בטהרה ועד שהתירו משא ומתן אידיהן (שם ז, ב) וכיוצא ואין האור בהתגלות בחוץ, אבל מכל מקום הוא מאיר מבפנים כי באמת במעמקי הלב הוא מאיר אור זה דהוד וכל התחברות שלהם הוא בטהרה דכבר ניתקן זה על ידי מתתיהו שהיה מיד בשמד הראשון שנגזר על בני ישראל ונתברר זה דמעמקי לבבות בני ישראל דבוק לעולם בה' יתברך וכל חיבורם עם האומות באמת לאמיתו הוא רק לקלוט ניצוצות קדושות מהם, כמו שאמרו (פסחים פז, ב) לא גלו ישראל אלא שיתוספו עליהם גרים, ולא דוקא גרים בפועל רק הוספת קליטת כוחות העמים להחזירם אל הקדושה לאט לאט עד בוא עת קץ שישוב הכל לקדושה, ואף שבהתגלות אין זה גילוי עדיין, מכל מקום בפנימיות הלב אור זה גלוי ומאיר היטב ופועל פעולתו מכל מקום, וכל המומרים מבני ישראל שנתחברו להם לגמרי בעולם הזה ידוע דברי הרמב"ן (דברים כט, יז) שהוא על ידי איזה שורש פורה ראש בתולדתו מערכוב בני נכר.

עד שנשו ממקומם ועלו). ^אה. ובריטב"א שבת כא, ב ד"ה ובשעת כתב: "פירוש לא סוף דבר סכנת נפשות דאם כן פשיטא דעל מצות עשה לא יהרג וכו' אלא אפילו סכנת צער או איבה כמו בצרפת".

וזוה סוד ששמעתי על מה שאמרו (שבת כא, ב) בהדלקת נר חנוכה עד דכליא ריגלא דתרמודאי, דרצה לומר שיכלה ערבוב הפסולים מבני נכר במשפחות ישראל שהיה על ידי התרמודאי כמו שאמרו ביבמות (יז, א), והיינו דנר חנוכה מאיר גם להם עד שיכלה גם זה הפסולת המעורבב ולא יהיה עוד שום חיבור גם למראית עין, דחיבור זה נמשך על ידי ערבוביא זה שבמשפחות ישראל כי מזה נעשה חיבור עצום להיות לבשר אחד, ונר חנוכה מאיר בתוקף כל כך עד שיפריד גם חיבור זה ויברר שגם זה היה רק לקלוט אל הקודש מה שראוי לקלוט ולא זולת זה:

ותחילת התעוררות החשמונאים כפי מה שאומרים ביוצר לחנוכה היה על זה שלא תיבעל אחותם להגמון. וגם רש"י בשבת (כג, א ד"ה היו) על שאף הן היו באותו נס פירש בגזירה דתיבעל להגמון, שזה היה עיקר נס דחנוכה לבטל עירוב וחיבור זה. על כן כשבא הורדוס לידבק בזרעם לא עלתה בידו כמו שאמרו בריש בבא בתרא (ג, ב), כי זה כל שורש קדושת החשמונאים המתפשט בכל זרעם אחריהם מאחר שפעלו הקדושה לישאר קבוע לדורות עולם שלא יניחו להתערב עמהם זרע נכר. ולפי שה' יתברך רצה להניח ערבוביא זה עדיין בעולם עד עת קץ על כן נתעלם זרע החשמונאים כמו שאמרו (שם) דמאן דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא.

וברור בעיני דמה שאמרו דלא אשתייר מיניה וכו', אין רצונם לומר דלא נשאר לגמרי מהם, וחלילה מי שעשה התשועה הגדולה הזאת בישראל יכלה זרעו מן העולם. ואף דהרמב"ן פרשת ויחי (בראשית מט, י) נתן טעם לזה מפני שנטלו מלוכה, אין זה מספיק להסיר השאלה למה יגיע עונש זה לחשמונאי הצדיק שלא נטל מלוכה שלא ישאר כלום מזרעו. אבל ברור בעיני דהכוונה שלא נשתייר מזרעו בפרסום ומי שיתייחס אחריו, וקטלינהו לכולהי מרותיה היינו כל אותם שמצא והם נענשו בעוונם והשאר נחבאו והעלימו עצמם ולא פירסמו יחוסם, ולפי שמשכה מלכות הורדוס וזרעו מאה שנה (עבודה זרה ט, א) שכל אותם הימים היה ירא לפרסם עצמו מי שהיה מבית חשמונאי על כן נשתקע ונשתכח זכר יחוסם מן העולם, ולא נשאר מי שמתייחס אחריהם אלא אותם העבדים בני הורדוס שאמר שנשא מבנותם כדי לייחס זרעו אחריהם.

ועל כל פנים גם זה היה מן השמים שישתקע וישתכח יחוסו מן העולם, כי שורש יחוסו הוא בתכלית הריחוק מעירוב בני נכר, ואף על פי שזה אמת בכל זרע יעקב גם כן מכל מקום בעולם הזה הוא בתכלית ההעלם בפרט אחר החורבן, ומהתחלת התעוררות החורבן שהיה מתחילת מלכות הורדוס שהיה עבד ומבני נכר ומשל על ידי כח מלכות רומי וניטלה המלכות מישראל, ועל כן על ידו היה התעלמות יחס החשמונאים שהם המשתדלים לכלות רגלא דתרמודאי וערבוב בני נכר מישראל.

ונראה לי דזה ענין סמיכות הדרשות בשבת (כב, א) נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים וכו' והבור ריק אין בו מים (בראשית לז, כד) וכו', וכפי הנראה דרשינהו כך יחד בשבת חנוכה פרשת וישב ודרש הלכה מענין היום ואגדה מאותה פרשה. ושייכי להדדי, כי יוסף שהוא היסוד ושורש ההשפעה לזולת והוא המשביר בר לכל עמי הארץ הוא

היה בתכלית הריחוק מבני נכר כאשר נתנסה בפוטיפר, וכן לא רצה למכור להם עד שימולו כמו שאמרו ז"ל (תנחומא מקץ ז) ולא רצה להשפיע לערלים כלל. כי הנגיעה היה רק בירכין שהם המכנינים ההשפעה, ולא ביסוד שהוא גמר יציאת ההשפעה לפועל, זה ודאי אינו אלא במקום הראוי כרצון ה' יתברך.

ומה שהשבטים מכרוהו היה גם כן לברר זה, כי הם לא האמינו בצדקתו ושהוא היסוד עולם וחשבו במכירה בין האומות יתברר זה שאם הוא באמת כמדתו אי אפשר שיתערב בגוים להיות כמוהם כלל, ואם לאו כל זמן שהוא בבית יעקב ולמד מאביו היה טוב וכשיבוא לבין הגוים לא יהיה כן. וזה היה גם כן ההשלכה לבור שאין בו מים זו תורה כמו שאמרו בבראשית רבה (פד, טז) על פסוק זה, והוא גם כן לענין יוסף, דכל נסיון שהוא לברר עצמיותו הוא כאשר יעלימו ממנו דברי תורה המצילים מהחטא רק שהוא בלבו ובעצמו יעשה כרצונו, וזהו הנסיון לברר מה שבלבו כנודע, והשליכוהו לבור ריק מדברי תורה אבל נחשים ועקרבים המסיתים לכל מיני רע שזהו שורש הנחש יש שם, ובזה נתברר שהוא מרוחק מרע בשורשו.

וזהו שורש קדושת היסוד דכנסת ישראל שאין צריכים לעצות דדברי תורה, כי הם מתקשרים בה' יתברך לגמרי ביסוד קבוע וקיים שלא ינתק בין על ידי מסיתים ומפתים כנחש ושאר שבעיסה, בין על ידי כפיה וגזירות ויסורים כעקרבים ושיעבוד מלכיות לא יוכלו לערבבו עמהם גם בלי שום סיוע דתורה תבלין שהוא נגד הסתת פרטיות דיצר הרע, אבל נגד שורש היהדות שלא יתערב בגוים בזה בני ישראל נבדלים משורשם מלידה מבטן ונימולים לשמונה טרם ידע הנער כלום בא בברית חותמו של ה' יתברך שהוא המבדיל בין ישראל לעמים, דאין הערלה נקראת אלא על שם העכו"ם (נדרים לא, ב) ואפילו פושעי ישראל עמי הארץ מובדלים מהם כמו שאמרו (גיטין נו, א) תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם וכו'.

וזהו קדושת הפורים עד דלא ידע בין וכו' (מגילה ז, ב) דאין צריך ידיעה כלל, ואין עמלק נופל אלא ביד זרעה של רחל ועל שם זה נקראים כל ישראל שארית יוסף (בראשית רבה עא, ב), ודבר זה הוא בהתגלות בפועל כידוע מדורו של שמד הרבה פושעי ישראל וריקים שמסרו עצמם על קידוש השם ולא רצו להתערב בגוים. ועל כן נס דפורים ניתן לכתוב והוא סוף כל הנסים נגד מדת יסוד ומלכות סיומא דגופא, והוא ההכנה לנס דחנוכה שהוא לבדו מהנסים שלא ניתנו לכתוב שנקבעו לדורות.

בי הנסים שלא ניתנו לכתוב אין להם התגלות בפועל עדיין, ואי אפשר שיקבעו לדורות כל אחד בפרט, רק נס חנוכה הוא כללות כל הנסים דעת הגלות שלא ניתנו לכתוב שיש בו קביעות לדורות רק בהארת נר, שהוא הארה זו דהתגלות קדושת היסוד שבחיצוניות בפועל ממש להיות מאיר גם בפנימיות דהיינו בכל מיני ערובים ואחר שנתברר בפועל שלא על ידי דברי תורה הוא הולך ומתגלה בכל פרטי הכוחות בכל זמן המשך הגלות, ודבר זה הוא רק על ידי דברי תורה ומצוותיה כי נר מצוה ותורה אור שהם המאירים לאדם, וזהו ישועה דחנוכה שיוכלו לעסוק בתורה ולקיים מצוותיה.

ונעשה על ידי הכהנים שהם שורש התורה דבני ישראל, כמו שנאמר (דברים לג, י) יורו משפטיך וגו' ונאמר (מלאכי ב, ז) שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, שהדעת שהוא דרגא דמשה רבינו ע"ה ודור המדבר דור דעה מקבלי התורה גניז בפומיה, שהפה הוא התגלות מה שבלב להזולת, ועל ידו הוא ההתגלות דברי תורה להזולת ולכל באי עולם:

וזהו ההארה דנר חנוכה שנקבע לדורות לכלות על ידי אור זה כל מיני ערוביאי מישראל הנמשך על ידי ערוב פנימיות הכוחות דבני ישראל ברצונות מעורבות שאינם מבוררים שהם רק לשם שמים ולא לשום מחשבה ופנייה אחרת כראוי לשורש היהדות דכנסת ישראל אשר הם דבוקים לגמרי באלהים חיים.

ובאמת כל כח היסוד נמשך רק מהנצח והוד, ואם היסוד מבורר גם נצח והוד מבוררים, אלא שאצל היסוד הוא בהתגלות בפועל ואצל הנצח והוד הוא עדיין בכח והיציאה לפועל נעלם עדיין, ומצד ההעלם יש מקום לטעות וצריך נר להאיר. ועל כן למעלה מעשרים פסולה דלא שלטא ביה עינא ועדיין הוא בהעלם, ועיקר נר חנוכה להוציא מן ההעלם לגילוי, ובזה כליא ריגלא הם הרגלין דנצח והוד דתרמודאי שהוא זה לעומת זה נגד ירושלים, ועל כן הם נפנו על בנות ירושלים כמו שאמרו ז"ל (יבמות טז, ב) ובא על ידי זה ערוביאי ביחוסין דישראל הגורמת חשכת עין, כמו שאמרו בפסחים (סב, ב) דמשנגנו ספר יוחסין חשכו עיניהם, היינו האור רוח הקודש המאיר את העינים, כמו שאמרו (קידושין ע, ב) דאין השכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות, וכל ישראל אם אין נביאים בני נביאים לכוון גם בהעלם לאמת, וזהו רק המיוחסים.

וגם בפורים ליהודים היתה אורה (אסתר ח, טז), אלא שהיתה אז לפי שעה ואחר כך חזר ונעלם, כי עיקר הפורים הוא עד דלא ידע ובהעדר אורה זו תורה. אבל בחנוכה עיקר זכר הנס הוא על ידי האור הנשאר קבוע לדורות להאיר במבואות האפלות לדעת כי ה' בדר ינחנו ואין עמו ערוביאי דאל נכר:

וזהו כסוכה וכמבוי (שבת שם), דבסוכה נאמר (ויקרא כג, מב) כל האזרח בישראל ונאמר (זכריה יד, יט) זאת וגו' וחטאת כל הגוים אשר לא יבואו לחוג חג הסוכות, כמו שאמרו בריש עבודה זרה (ג, א) דהנסיון יהיה במצות סוכה, דזה שייך רק לישראל היושבים במחיצה לבדם תחת צלא דמהימנותא. וכן מבוי הוא העושה מחיצה לבדו ורשות היחיד יחידו של עולם ולא רשות הרבים מסיטרא דפירודא כעשו שכתוב בו נפשות רבים מה שאין כן בית יעקב נפש לשון יחיד (רש"י בראשית מו, כו) שהכל רשות היחיד. ובשניהם פסול למעלה מעשרים דליכא היכרא, כי מחיצה המגדרת בין ישראל לעמים צריכא היכרא שלא יהיה ערוביאי, וכן לנר חנוכה. וזהו ברור הנצח והוד באור ניכר, ועל ידי זה ממילא היסוד מבורר גם בתכלית ההעלם שהבור ריק וכו' אבל וכו' עם כל זה הוא בקדושתו עומד:

רסיסי לילה אות נז

שייכות פרשת מקץ - תקון פגם הברית לחנוכה

וידוע כי נפש רוח ונשמה הם כנגד מוח לב וכבד, ואנו אומרים נשמה שנתת בי טהורה היא דמשמע גם בהווה, והיינו דהתחלת הרע בלב כמו שאמרו בהרואה (ברכות א, א) דיושב על מפתחי הלב, וידוע דזה לעומת זה עשה אלקים וגם התחלת השתדלות הטוב הוא בלב ואיך שייך השתדלות במוח. אך באמת מצינו גם כן חכמה חיצונית רחמנא ליצלן, ואמרו ז"ל (סנהדרין ז, א) הקורא בספרים חיצוניים וכו' משמע שיוכל לקלקל גם המוח חס ושלום, והיינו דודאי מצד דביקות המוח בעילתו שהוא יש מאין אין שייך בו קלקול רק מצד התחברותו גם כן למטה אל הלב, וכשאינו פונה אל עילתו רק פונה למטה אז שייך חסרון בו, כי דוע דאתערותא דלתתא מוליד אתערותא דלעילא וכן הרצון שבלב מוליד מחשבה שבמוח כשחושק בלב לאיזה דבר אז גם כל מחשבות מוחו לדבר ההוא, [וזה צור ילדך תשי (דברים לב, יח) שמתישין כח פמליא של מעלה (איכה רבה, לג)], וכשחושק לרע חס ושלום כן מחשבת מוחו, אבל העיקר באמת נמשך מן הלב. וכמו שאמרו ז"ל (סנהדרין סג, ב) לא עבדו עבודה זרה אלא כדי להתיר עריות, כי עכו"ם מוחם מזוהם באמת, ובעבודה זרה יש גם כן חכמות גדולות של הורדת השפע ומיני כישוף והיא חכמת בני קדם כנודע, וישראל שעמדו על הר סיני וקיבלו התורה שהיא חכמת ה' יתברך פסקה זוהמתן (שבת קמו, א) ונשמה שנתת בי טהורה היא ששורש החכמה שבמוח טהורה מכל זוהמא רק שנמשך אליה מבחוץ על ידי התאוה שבלב, [כמו שהמשילו (סנהדרין מד, א) חטאי ישראל לאסא דקאי ביני חילפי שהשורש הוא אסא גם אחר החטא, מה שאין כן אצל העכו"ם השורש הוא רע, כמו שהתורה הוא שורש לכל נשמות ישראל כנודע כן זה לעומת זה בחכמת כל בני קדם יש שורש לכל נפשות העכו"ם].

ולבן אמרו (עבודה זרה יז, א) כל דפרוש ממינות מיית דכל באיה (משלי ב, יט) וכו' וכן מעריות דאביק בה דמיא למינות (שם). כי על ידי תוקף החשק בעריות מתקלקל גם החכמה שבמוח, כמו שאמרו ז"ל (סוטה ג, א) אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס רוח שטות, כי השתדלות אדם באמת היא רק בלב וכשהקלקול עד שם אז מועלת התשובה שהיא גם כן בלב וכמו שנאמר (ישעיה ו, י) ולבבו יבין ושב ובדבר שקלקל בו מתקן, אבל כשהקלקול בחכמה שבמוח לשם אין מגיע כח התשובה שעיקרה בחרטת הלב, ואם ישובון ה' יתברך חפץ לבלתי ידח וגו' (שמואל ב יד, יד) לא ישיגו וגו' (משלי עו) ¹⁵ בזה הוא התיקון, כי המיתה הוא פירוד ההתחברות וכשהמוח בפני עצמו ואין לו התחברות עם הלב אז הוא טהור ואין בו שום חסרון.

ולבך כל היד המרבה לבדוק בנשים וכו' (נדה יג, א), כמו שאמרו (יומא סו, ב) אין חכמה לאשה אלא בפלך, פירוש פלך הוא שטוה בו שהוא מעשה ידיה שהאשה עושה

¹⁵. "כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים".

לבעלה כידוע שהאשה יורדת להיות ראש לשועלים, כטעם אין אשה אלא לבנים (כתובות נט, ב), והיא חכמת שלמה שנקרא חכמה תתאה שנאמר (מלכים-א ה, יא) ויחכם וגו' שהיה יותר חכם מזה ומזה והיה מעלתו מצד הפחותים ממנו ולא מצד עצמו, ונמצא עיקרו הוא רק מצד התחברותו למה שלמטה, והחכמה הוא במוח שהוא הראש והגילוי ומעשה ידיה הוא סוף הגילוי, וחכמתה הוא רק בזה, פירוש במה שלמטה היינו שכל חכמתה נמשך רק כפי הרצון שבלב ופעולת כלי המעשה, וכמו שאמרו (נדה מה, ב) 'ויבן' שנתן בה בינה יתירה שהבינה שבלב מתגבר בה על החכמה עד שהחכמה נמשכת אחריה להיות מחשבת רק במה שחושקת בלב, ומצד הזה הבדיקה וההשתדלות אדם טובה עד למאוד לתקן גם במוח שכאשר משתדל בלב וכלי הפעולה אז גם המחשבה מן הצד שנמשכת אחר הלב מן הצד הזה היא מתתקן.

ולעולם מקום ההשתדלות הוא רק בלב, רק מצד הזה הוא ההשתדלות למוח היינו שהרע הנמשך בו מן הלב לא יהיה נמשך כאשר יכוף את הלב להיות רוצה רק בטוב ושלא לבחור ברע בשום פעם, אבל להשתדל במוח עצמו היינו בחכמתו לתקן החסרון שבחכמת מוחו על זה אמרו ז"ל (סנהדרין לח, ב) אפיקורס ישראל כל שכן דפקר טפי, וכמו שאמרו (שבת פח, ב) למשמאילים בה סמא דמותא, שבה עצמה הרוצה לטעות יבוא ויטעה כמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה ח, ח) שאמר כן ה' יתברך למשה - כי בתורה שבכתב שזהו בחינת דכורא - אמר לו כתוב והרוצה וכו' ^ל, וכמו שאמרו ז"ל (תנחומא תשא ל"ד) דאומות העולם עתידין לומר אנו ישראל שגם הם מאמינים בתורה שבכתב ומביאים ראיות ממנה לאמונתם כפי טעותם, רק ה' יתברך יאמר מי שיש לו מסטורין וכו' שבתורה שבעל פה, וּמִשְׁנֵה שם (נדה יג, א) הוא הבדיקה בנשים המשובחת לכל יד המרבה, שהתורה שבעל פה היא חכמה הנובעת מלבנות בני אדם חכמי ישראל האמיתיים ונמצא בא על ידי כוחם והשתדלותם, ושם הוא הבירור כמו שאמרו (ראה זוה"ק ח"ב רנד, ב) בחכמה אתברירו היינו בחכמה תתאה שעל זה נאמר ויחכם וגו' מכל בני קדם שניכר יתרון של זה לעומת זה, כי גם אם ירבו גם אומות העולם להתחכם אלף פעמים בדברי תורה חכמת שכלם אינו נקרא כלל תורה שבעל פה ומסטורין של ה' יתברך כי אינו אמת, ואין נקרא תורה שבעל פה אלא החכמה הנובעת מלב קדושי ישראל, כי החכמה המתחדשת מלב החכם היא נמשכת גם כן אחר הלב, כידוע ^ל פירוש אליבא דר' פלוני אליבא דרבנן אליבייהו וכו' בכל מקום בגמרא, רק כפי לב ר' פלוני שכפי לבו כך הוא חכמתו ודעת שכלו, דרך משל שמאי היה קפדן כדאיתא בשבת (לא, א) היה מחמיר בכל

יום הכפורים מאמר יא: "ושמעתי מאדומו"ר זצל"ה שאמר מהאי טעמא אמרו בגמרא בכמה מקומות 'אליביה דהאי' כי הדברי תורה שבעל פה הם יוצאים מקירות לבו של האדם כפי הרגשתו הקדושה בלב, וכדכתיב (קהלת א, יח) כי ברב חכמה רב כעס היינו שעל ידי הרוב חכמה התורה שבעל פה מתיישר הלב

^לז. "בשעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום, כיון שהגיע לפסוק הזה שנאמר (בראשית א, כו) ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו אמר לפניו רבון העולם מה אתה נותן פתחון פה למינים אתמהא, אמר לו כתוב והרוצה לטעות יטעה". ^לח. וכן כתב רבינו בפרי צדיק למוצאי

דבר וגודש הסאה והלל שהיה ענוותן וטוב לבריות היה מקיל לעולם [חוץ משה דברים (כמו שאמרו בעדויות פרק ה משנה א) שהם הששה קצוות כמו שנתבאר במקום אחר אין כאן מקומו], וכן כל כיוצא בו.

ובל שבדוק הלב יותר החכמה מזדככת יותר, אבל באנשים תקצץ (נדה שם) כנ"ל דבה סמא דמותא על ידי ריבוי הבדיקה בתורה שבכתב עצמה במקום שאין יד אדם שולטת, וכמו שאמרו ז"ל (יומא עב, ב) למה זה מחיר וגו' ולב אין (משלי יז, טז) זה שיש בו תורה וכו', כי בלא יראת שמים שהוא הגדרת הלב מתאוות רעות רק רוצה לשים השתדלותו בחכמה לבד על זה אמרו (יבמות קט, ב) כל האומר אין לו אלא תורה אף תורה אין לו, כי השתדלות הוא רק מחכמה ולמטה אבל בחכמה עצמה לא שייך השתדלות כלל ואין שייך לומר כלל יש לו על זה, ועל ידי זה מתפקד שלא להאמין בתורה שבעל פה רק בתורה שבכתב שהוא שורש החכמה, וזהו למשמאילים בה עצמה וכו' [...], ולכך באנשים תקצץ ואין כאן מקומו להאריך עוד:

ולבך פתחו בגמרא פרק זה (כל היר נדה יג, א) בחומר עוון דהוצאת זרע לבטלה, ובזוהר (ח"א ריט, ב ועוד) גם כן ידוע תוקף חומרו ועד שאין התשובה מועלת חס ושלום, והיינו כנ"ל דהתשובה רק בלב והוצאת זרע לבטלה נמשך מן המוח כידוע ועל ידי הרהור המוח הוא בא וכמו שכתב בראשית חכמה (שער הקדושה פרק יז), דזב בגימטריא ט' כי קלקלו במידה התשיעית כנודע ומתתא לעילא חכמה היא התשיעית כידוע וכו' [...], ובאמת זהו שורש היצר הרע שנאמר עליו (ראה קידושין ל, ב) בראת יצר הרע, ועל זה נאמר (קהלת ז, כ) אין אדם צדיק בארץ וכמו שאמרו (ויקרא רבה יד, ה) בעוון מלא אפילו חסיד שבחסידיים וכו', ובספר ראשית חכמה (שער התשובה פרק ג) העיד על דורו [ובודאי לא אכשור דרי] שרוב בני דורו וכמעט כולם נכשלו בזה העוון, וידוע דכל עוון שרוב בני הדור נכשלים גם פרנסי הדור וגדוליו נכשלים מעווננו כמו שנתבאר במקום אחר וכו'.

ובן אמרו בדור המבול – שהיו בני עוון זה כמו שאמרו שם (נדה יג, ב) בני מבול נינהו – יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ח, כא) פירוש משורשו, וכמו שנתבאר במקום אחר בענין ישי מת בעטיו של נחש (שבת נה, ב) כי עליו אמר דוד המלך ע"ה (תהלים נא, ז) בעוון חוללתי בעוון מלא כדרשת חז"ל (ויקרא רבה שם), והנחש שהוא שורש היצר הרע בעולם הוא בדבר זה לבד, ולכך נקרא בעטיו של נחש. וזהו התחלת גילוי הנפילה כמו שהיה בבריאה ראשית המקלקלים בכלל העולם כולו דור המבול היו משחיתים זרעם.

ובן בכני יעקב שהיה מיטתו שלימה התחיל הקלקול במכירת יוסף הצדיק שומר הברית שמזה נמשך קלקולו, וכמו שנתבאר במקום אחר^א בפירוש הצדיק אבד (ישעיה נז, א) דשם (פסוק ה) נאמר הנחמים באלים וגו'^ב, ואז וירד יהודה (בראשית לח, א) ירידה

מהרוב כעס ומתקן את הרוב הכעס". ^א ראה תקנת השבים אות טו; צדקת הצדיק אות מה. ^ב ראה נדה יג, א: "דאמר רבי יוחנן כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה וכו' רבי יצחק ורבי אמי אמרי כאילו

לצורך עליה להוליד נשמת משיח (ראה בראשית רבה פא, א), אך היה ירידה מקודם, שהוליד ער ואונן שהשחיתו, ותיקונם הוא רק לידת משיח שהוא יתקן לגמרי עוון זה כמו שנתבאר במקום אחר^{מא}. ואיכות התיקון הוא רק כמו בתמר כדרך שאמרו ז"ל (סוטה י, א) איהו בקרי אתתיה בבוצינא וגם היא זינתה, אך היה רק למראית עין נדמה שזינתה וצוה יהודה לשורפה (בראשית לח, כד), אך באמת הגידה לאיש אשר אלה וגו' (שם, כה) כי לא זינתה כלל עם איש זר וממנו הרה, וזה יהיה תיקון דער ואונן כשנתקנו על ידי פרץ וזרח גם כן הוא שנתגלה אחר כך שלא חטאו כלל, כי תשובה שהוא החטא וחרטה עליו אין מועיל בזה כנ"ל, רק מועיל התעוררות השורש הטוב של בני ישראל ששורשו קבוע באמת במקום טהרה והחכמה אי אפשר להתקלקל כלל 'וטהורה היא' הגם שנופו נוטה למקום טומאה (ראה קידושין מ, ב) מכל מקום השורש אי אפשר להתקלקל דאסא דקאי וכו' אסא קרו ליה (סנהדרין מד, א) והחטא היה רק למראית עין.

ובן מכירת יוסף אמר להם אחר כך והאלקים חשבה לטובה וגו' (בראשית נ, כ) ונמצא באמת לא מכרוהו לעבד רק להיות מלך, כי כל דבר נידון על שם סופו ותכליתו ומאחר שהתכלית טוב גם כל מה שבינתיים מיקרי נופו דרגא לעיקרו והכל טהור וטוב. ולכן ברא ה' יתברך גם כן טבע הקרי בחלום שזהו כמו אונס דרחמנא פטריה בכל מקום להודיע כי בדבר זה אין יד אדם שלטת להינצל ממנו כי דבר זה נמשך מצד החכמה שבמוח.

וזהו מה שאמרו (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין על ידי חכמת התורה שנתן ה' יתברך לעמו חכמת אמת מזדכך המוח וכמו שאמרו (ברכות יד, א) כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן וכו'. וידוע פירוש תבלין היינו להמתיק האוכל שממתיק היצר הרע, והיינו דבכח התורה להמתיק גם כן מה שכבר חטא בעוון זה כמו שנתבאר במקום אחר^{מב} דבתשובה אין מתכפר אבל מתכפר בדברי תורה, כמו שנתבאר במקום אחר (ראה ליקוטי מאמרים אות טז) על פסוק וכל יקר ראתה עינו (איוב כח, י) אותיות קרי, שעל ידי זה זוכה לראיית העין כענין ולבי ראה הרבה חכמה (קהלת א, טז) וכמו שאמרו במדרש (במדבר רבה יט, ו) אלו רבי עקיבא וחביריו שהם יסוד חכמת תורה שבעל פה, כטעם ומתלמידי יותר מכולם (תענית ז, א), כמו דרך משל יעקב אבינו כשיראה צאצאיו אלפי אלפים תלמידי חכמים יתרבה חכמתו יותר, וידוע כל טיפה זרע יש בה כח חיוני שהרי יוכל להתהוות ממנו נפש חיה שלכן אמרו ז"ל (נדה שם) שוחטי הילדים, ואותו נפש הוא ניצוץ חיות מה ועיקר החיות הוא החכמה שהוא ראשית גילוי החיות וכמו שנאמר (תהלים קד, כד) כולם בחכמה עשית:

וידוע מהאר"י ז"ל (שער הפסוקים יחזקאל ד"ה ויאמר אלי) כי הניצוצות היוצאים לבטלה בלא נוקבא הם גדולים ויקרים יותר, עיין שם על פי דרכו. ובפשוט כי צריך לזה כח

שופך דמים שנאמר (ישעיה נז, ה) הנחמים באלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים בנחלים תחת סעיפי הסלעים אל תקרי שוחטי אלא סוחטי". **מא.** ראה צדקת הצדיק אות צה, ועוד. **מב.** ראה פרי צדיק בחוקתי מאמר יג ועוד.

יותר וחימום גדול מעצמו והוא התעוררות מוחו ביתר שאת על ידי זה נשפע גם בניצוץ זה שפע יותר גדול, ובהקבץ כולם יחד כמו שאומרים (ברכת תקע בשופר) וקבצנו יחד מארבע כנפות וגו' שפירש האר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער העמידה פרק יט) על זה באותיות השם הרמוזים שם כידוע¹², ופירוש השם לשון נחבא אל הכלים, כידוע דמחשבה שבמוח אין מלאכים יודעים (עיין תוספות שבת יב, ב ד"ה שאין)¹³ והקיבוץ הוא רק בחכמה שבמוח לבד דהיינו חבויים ממלאכי השרת שהם מקטרגים על זה שהם אין בקיאים בכל דבר עד תכליתו האחרון, שלכן קטרגו בבריאה (סנהדרין לח, ב) ובמתן תורה (שבת פח, ב) מאחר שלפי שעה זו טוב יותר כך, וגם כי במעשה אי אפשר לקבץ הניצוצי זרע בחכמה רק המוחין וניצוצי החיות שבהם יכול להחזירם למוחו. [וזה ששמעתי¹⁴ תפילין בי בר חבו משכח שכיחי (בבא מציעא כט, ב) רצה לומר שם הנזכר שהתפילין מועילין לזה, היינו כי תפילין שבראש הם לקשר מחשבה שבמוח לה' יתברך כידוע על ידי זה נתקן הכל]. ועל ידי זה מתרבה ומתגדלת חכמתו, אף על פי שגם ניצוצות אלו הם ממנו ומשלו ניתנו לו, מכל מקום כבר נבדלו ממנו והרי זה כענין מתלמידי יותר מכולם (תענית ז, א) שעומקי החכמה וכל יקר ראתה עינו על ידי זה, ונמצא על ידי התורה שמשיג אחר כך הוא תבלין להמתיק את הקודם שהרי היה כדי להשיג דברי תורה יקרים.

ובן יוסף לא זכה למלכות רק על ידי אותה מעשה שיצאו ממנו עשר טפין כמו שאמרו ז"ל (סוטה לו, ב) ובשבילם ישב בבית האסורים כל כך (פרי עץ חיים שער הפורים פרק ו) ואחר שנתקנו ונתקבצו נדחיו זכה על ידי זה למלכות, כמו שנאמר (משלי ח, טו) בי מלכים ימלוכו שאין אדם זוכה למלכות אלא על ידי התורה אפילו מלכי אומות העולם בודאי גנוז ובלוע בהם דברי תורה יקרים שעל ידם זכו, כמו בפרעה ונבוכדנצר שנאמרו דבריהם תוך דברי תורה ודאי היו דבריהם דברי תורה ממש אף על פי שהם לא ידעו מאומה מה הם מדברים רק דברי חול, ולכך דניאל כתב דברי נבוכדנצר בספרו על ידי זה הוציא בלעו מתוך פיו, כמו שאמרו ז"ל (שיר השירים רבה ז, טו) שהוציא השם וכו'¹⁵,

שמרמה את עצמו גם כן לחשוב הכל לפניו, ופנימיות הלב אין מכיר אלא ה' יתברך [ועיין בספר משנת חכמים להמני"ח סימן צב]. מה. ובפרי צדיק בשלח מאמר ו: "וכן תפילין שמעתי מרבינו הקדוש זצוק"ל רמז במה שאמרו (ב"מ כט, ב) תפילין בי בר חבו וכו', ושם חב"ו מרומז בתפלה בתיבות "יחד מארבע כנפות" שאות שקודם אות אחרונה הוא חב"ו ראשי תיבות חיל בלע ויקאנו, מרמז דתפילין תיקון לפגם זה". מו. "כמה הוה נבוכדנצר מפתחו לדניאל ואומר לו לית את סגיד לצלמא דרידיא ליה ואית ליה ממשא, אמר ליה תא חמי מהו עביד ואת מן גרמך את סגיד ליה, מה עשה אותו רשע נטל ציצו של כהן גדול ונתנו לתוך פיו וכינס כל זני זמרא

מג. "כשיאמר 'וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ' יכוין לשם חב"ו, ח' בקמץ ב' בסגול ו' בשבא, שעולה עם נקודו ע"ב. והוא שם אחד משמות ע"ב, ויוצא מפסוק (איוב כ, טו) חיל בלע ויקאנו". מד. התוס' שם כתבו שמלאכים יודעים מחשבות שבלב, ובתקנת השבין אות ח כתב רבינו: "והם [המלאכים] אין יודעים מחשבות שבלב כמו שנאמר (ירמיה יז, י) אני ה' חוקר לב [ולאפוקי מהתוספות פרק קמא דשבת (י"ב ע"ב ד"ה שאין) וכמו שכתבתי במקום אחר]", ובאות יב שם כתב: "וכן מלאכי השרת ואף על פי שיודעים מחשבות שבלב לפי דעת התוספות (שבת יב, ב ד"ה שאין) גם במחשבה יש פנימיות שהוא האמת שבעצמיותו וחיצוניות מה

והיינו שעל ידי זה הוציא הדברים של תורה מנבוכדנצר אליו ונשתרשו אצלו וניתקו ממנו וממילא היתה מפלתו על ידי זה, [ולכך דניאל היה סריס (סנהדרין צג, ב), כי הוא היה ממש לעומת נבוכדנצר שעליו אמרו ז"ל (סנהדרין צו, ב) רפינו את בבל ולא נרפתה (ירמיה נא, ט) שלא יצא ממנו זרע בישראל, לכך גם דניאל לעומתו היה בלתי אפשר להשאיר קיום במין, ואין כאן מקומו].

ובן כל מלכי ישראל ופרנסי כל דור ודור כל אחד יש לו חידוש דברי תורה מיוחד השייך לאותו דור. וכן יוסף חידש אז ועתה ירא פרעה איש וגו' (בראשית מא, לג) שמקשים (ראה רמב"ן שם פסוק ד) הליועץ למלך נתנוהו. ובאמת זהו חידוש מדיליה, וכל החלום ופתרונו הכל תורה ממש שהרי נכתב ויש בו תועלת וחיות לכל הדורות, רק החלום מה' יתברך אשר האלקים עושה וגו' (שם, כח) וכן הפתרון הוא כפי החלום וכמו שנאמר (שם, טז) בלעדי וגו', רק ועתה וגו' מאחר שגם זה נכתב בתורה הרי הוא דברי תורה ממש, וזהו חידושין דאורייתא שנתחדשו על ידי יוסף, ועל ידי החידוש זכה למלכות כמפורש בכתוב, והיינו כי בי מלכים ימלוכו (משלי ח, טו). וזכה לחידוש זה רק על ידי אותה מעשה שעל ידי זה נתסבב כל הסבות הכל כנ"ל. וגם כי עיקר מה שנתחדש ליוסף עכשיו סוד זה דיש ירידה שהוא לצורך עליה, כי דרגא דיוסף הצדיק מוגדר בכל וצדיק מעיקרו שלא חטא מעולם, מה שאין כן ביהודה נאמר (שם לח, א) וירד, כי דוד המלך ע"ה הקים עולה של תשובה (מועד קטן טז, ב) במקום שבעלי תשובה וכו' (ברכות לד, ב) שמתעלין עוד יותר, והוא הוציא דיבת אחיו רעה כי לא יוכל לראות עוולה כלל, ואין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל (גיטין מג, א) ונתחדש לו אז דבר זה שלפעמים צורך לירידה כדי לעלות עוד יותר, וזה נתגלה לו יותר בעת שהיה גם כן ירידה לבית האסורין לצורך עליה למלכות.

וזוה שאמר גם כן למלך ועתה וגו' שהרעב הוא גם כן רעה להוליד טובה שנתגדלו אוצרות המלך ונתעשר, ולכך בשרוהו בחלום זה. וזהו 'ועתה' ואמרו ז"ל (בראשית רבה כא, ו) אין ועתה אלא תשובה פירוש כי לשון עתה מורה שעתה הוא כן ולפני זה לא היה כן, וכן יוסף עמד עכשיו על מדריגתן של בעלי תשובה ואמר ועתה עכשיו באותה רגע נתחדש לי דבר זה של דברי תורה שלא ידעתי מקודם שראה עכשיו שהירידה

פיו, מן דנחת מתכנשין כל זני זמרא והווי מקלסין קדמוהי ולא הווי עביד כלום, באותה שעה הפיל הרוח את הצלם כיון שראו אומות העולם נסים וגבורות שעשה הקב"ה עם חנניה וחבריו הווי נסבין ית טעותהון ומתברין יתהון ועבדין יתהון זוגין פעמונין ותלן יתהון בכלביוהן ובחמוריהון והווי מקרקשין בהון ואמרון אתון חמון למה הוינן סגדין וכו'".

והווי מקלסין קדמוהי והוא אומר אנכי ה' אלהיך, כיון דחמא דניאל כן אמר ליה לית את יהיב לי רשותא למיסק ולמנשק הדין צלמא דידך על פומיה, אמר ליה ולמה על פומיה, אמר ליה דהוא טעים משתעי, מיד נתן לו רשות וסלק מיסלק, אישתבע לציצא ואמר ליה בשר ודם אני ושלוחו של הקב"ה אני אלא הזהר שלא יתחלל בכ שם שמים וגו' אני עליך שחבא אחרי, בא לנשקו והוציא בלעו מתוך

לבית האסורים היא צורך עליה, ולכן עתה גם בזה שעל ידי דבר זה נתגלה לו חידוש זה על כרחו שגם בזה עצמו הוא כן:

ולכך יוסף נתגדל על ידי חלום, וכן נמכר על ידי חלום והם קראוהו בעל החלומות, ונכתב זה בתורה ודאי לא דבר ריק הוא, ובגמרא סנהדרין (ל, א) ופרק קמא דברכות (י, ב) נקרא בעל החלום המלאך המחלים ולא האדם החולם, רק באמת יוסף הוא בעל החלומות כנ"ל שהחלום הוא לתקן עוון דהוצאת זרע לבטלה בהקיץ, על דרך שנאמר בדור המבול (בראשית ח, כא) לא אוסיף וגו' כי יצר וגו' מנעוריו, פירוש בעודו בנערות ולית ליה דעת גם כן רע אם כן הרי הוא אינו חייב בדבר גם על מה שעושה בגדלות כשי"ל בדעת שהיצר מתעוהו, שהרי בקטנות אין מתכוין להרע כלל ואף על פי כן, וכן הוא הטענה דשינה שאין בו דעת וגם כן רואה קרי זהו הצלה על הכל, אך מכל מקום אין זו הגנה גמורה ומבטח עוז עדיין גם לנח, דהרי מכל מקום מענישים בפרט לעובר, כי באמת גם זה דיצר לב וגו' מנעוריו צריך תיקון וכן הקרי דחלום כמו שאמרו בפרק ב' דעירובין (יח, ב) דמשכבת זרע לאונסו נעשה שדים רוחות ולילין, ופירוש שדים רוחות ולילין הם מזיקי עלמא רצונו לומר כוחות של קלקול הסדר הישר, אם כן עדיין צריך תיקון, והוא התורה תבלין כנ"ל שהוא חכמת תורה שבעל פה הנקרא חכמה תתאה, פירוש חכמה הבאה מלב התחתונים שהם בני ישראל, והיא חכמת שלמה כנודע, והיא באה לו בחלום כמפורש בכתוב (מלכים א פרק ג), פירוש כי החלום הוא הדמיון שבשינה מסתלקים המוחין ונשאר הדמיון שהוא אחוריים של החכמה, פירוש כמו מעשה כלאחר יד רצה לומר שלא בכוונת מתכוין רק כמתעסק בעלמא, וכן אחוריים של החכמה [שהוא המחשבה בכוונת מחשב] הוא הדמיון שהמחשבות עוברות כמתעסק בעלמא בלי שום כוונת מחשב.

וחנה זו מדריגה קטנה מן חכמה עילאה שהוא החכמה עצמה בכוונה, עם כל זה אמרו ז"ל (שיר השירים רבה א, יח) חביבים דברי סופרים יותר וכו', כי כח החכמה תתאה הוא כל כך שמזכך את הדמיון גם כן עד שכל הדמיון נעשה גם כן כולו מלא חכמה, וכשזוכה לכך להשיג דברי תורה אמיתיים בחלום על ידי זה מזדכך החלום והדמיון שלו שהוא גם כן דברי תורה וממילא גם הרהורים בטילים שגרמו ראיית קרי מתתקנים, כמו שאמרו ז"ל (ברכות נה, א) כשם שאי אפשר לבר וכו', והתבן שבחלום הוא הראיית קרי, ומאחר שאי אפשר לבר בלעדיו הרי גם הוא לצורך, ועל ידי טיפין הללו הוא התחדשות אותם דברי תורה בחלום בדבר שקלקלו בו ניתקנו:

וחנה החכמה תתאה הוא החלום עצמו כנ"ל, ובעל החלום הוא יוסף הצדיק המשפיע לחכמת שלמה כנודע, פירוש כי דבר זה שהדמיון הוא מלא חכמה דבר זה הוא בשלמה המלך ע"ה בנו של דוד המלך ע"ה שהקים עולה של תשובה והוא היה לו ירידות הרבה כנ"ל הכל לצורך עליה עד שעלה למדריגה זו שאין צריך בה גם הדמיון הוא מזוכך, ודבר זה אי אפשר רק על ידי ירידה, כמו דרך משל גורף ביבין ומנקן על כרחו צריך לירד לתוך הביב ומתטנף אך אחר כך מתנקה ומתוקן להלוך בני אדם. אך דרגא

דיוסף הצדיק להיות שמור מן העבירה בכל כוחו ושלא להיות גורף ביבין כלל, ומדריגתו הוא שאין דמיון כלל היינו שמתרחק מכל מחשבה ורצון ומעשה של דמיון ומתעסק בעלמא שלא בכוונת מכוון הכל לשם שמים, ולכך גם חלומותיו היו אמת, אבל נתברר אמיתתן כשמלך שהוא אחר שאירע לו מה שאירע כנ"ל, כי ההתרחקות מן הדמיון כמטחוי קשת אין אמיתותו מבורר עדיין שהרי זהו במחשבה שבמוח שנעלם מעין כל, רק בירידה לצורך עליה שהוא משוקע בדמיון ומעלהו הכל לה' שיהיה כולו דברי תורה דבר זה הוא רק על ידי ההמשכה מלמעלה דבר זה שאין דמיון בעולם היינו איך מלכותו בכל משלה ואין עוד מלבדו וה' אלקים אמת איך אפשר שיהיה בעולם מה שאינו אמת ועל ידי זה מתעלה הדמיון עצמו, ודבר זה הוא על ידי היחוד הגמור, שעל זה נאמר (ויקרא טז, יז) וכל אדם לא יהיה וגו' ואמרו ז"ל בירושלמי (יומא פרק א הלכה ה ז, ב) אפילו אותם שנאמר דמות פניהם פני אדם רק השכינה לבד אשר אליו נגלו כל תעלומות והכל מבורר, ולכך הצינור שדרך עליו יורדת החכמה תתאה לכוחות הדמיון גם כן הוא דרגא דיוסף, היינו ההרחקה מן הדמיון כאילו אין דמיון, ודרך מעבר זה מגיע החכמה לתחתונים גם בכח הדמיון מאחר שכל כך אור ה' יתברך מתפשט ומתגלה עד שכלפי אורו של ה' יתברך הוא כאילו אין שם דמיון בעולם, והיינו על ידי בהירות אור הבהיר המתגלה בלב בני אדם.

ונמצא יוסף נקרא בעל החלומות כולם רצה לומר החלומות שהם דברי תורה ויש בהם חכמה תתאה, וזהו החלומות בה' הידיעה. ואחיו קראוהו כן, כי אמרו ז"ל (ברכות נה, ב) כתיב (במדבר יב, ו) בחלום אדבר וגו' כאן על ידי מלאך כאן על ידי שד, פירוש על ידי מלאך היינו על ידי שליח ה' יתברך כמו שאמרו (שמות רבה ב, ה) כל מקום שהמלאך נראה שם השכינה נראית, ועל ידי שד היינו על ידי שליח האדם כמו שאמרו (בראשית רבה כ, יא) בנגעי בני אדם בנוי דאדם קדמאה, ומאחר שהם חשבו לחלום שוא הוא עצמו בעל החלום כי שלוחו של אדם כמותו ובודאי היו מכירים אותו שמוגדר בתכלית ושמור מן הדמיון כוזב בכל האפשר, וכמו שאמרו ז"ל (שם פד, ח) דמות דיוקנו דומה לשל אביו שהוא מדת אמת ליעקב שלא היה אצלו דמיון כוזב עד שגם בחלומו והנה ה' נצב עליו, ויוסף היה גם כן דמות דיוקנו אבל לא דיוקנא עצמה, [ואפי' ברבפי ואפי' זוטרי איכא בינייהו, ומחלומו של יוסף מהירח נלמד דכשם שאי אפשר לבר וכו' (ברכות נה, א), אך מכל מקום גם הוא אמת דנתקיים בבלהה דמרבנניה הואי (בראשית רבה פד, יא) נקראת גם כן אם וזהו אפי' זוטרי]. רק הם ראו מדיבתם רעה כי אינו יודע מענין ירידה לצורך כלל, אם כן הרי אינו דבוק באמת לגמרי ומזה יהיה נמשך חלום כוזב. גם כי בי מלכים ימלוכו והם תלמידי חכמים יותר ממנו שאצלם היה זה דבר פשוט, ובאמת נתקיים אחר כך כשנודע לו זה ואין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל והם לא נכשלו בדבר וידעוהו מתחילה לא עמדו על בוריו כל כך ונחשב אצלם רודף.

ובדרך ששמעתי בעובדא דההוא רוכל (ויקרא רבה טז, ב) שאמר רבי ינאי דמעולם לא ידע פשוטו של מקרא עד שבא רוכל זה והודיע, פירוש רוכל מלשון רכיל שנכשל מקודם בדבר ואחר כך עמד על דברי תורה של פסוק נצור לשונך וגו', מה שאין כן ר' ינאי לא נכשל מעולם לא עמד על עומק פשוטו של מקרא כלל, כי אין מוליד התחדשות ללב עד דאבלעא ליה נבלע באיברים רק על ידי שנכשל ומוצא אחר כך שאז הוא שמחה גדולה ללב ומתרחב הלב על ידי זה ועומד על עומק פשוטו של דבר, ולכך כשעמד יוסף על דבר זה זכה למלכות, ולכך תחילה על ידי חלום, פירוש דמיון שאינו מבורר נמכר שעדיין לא היה מבורר כי לא ידע סוד זה עד אחר כך שנתגלה לו ונדבק באמת גמור רחוק לגמרי מדמיון אז נתעלה על ידי חלום:

ולכך פרשיות אלו קורין בחנוכה שהיה הנס בשמן שרומז לחכמה כמו שאמרו ז"ל (מנחות פה, ב), כי 'טמאו כל השמינים' היינו בני יון על ידי חכמת יונית שהיא נגד תורה שבעל פה זה לעומת זה כמו שנתבאר במקום אחר (פוקד עקרים אות ו) דאריסטו ראש חכמיהם היה בימי שמעון הצדיק ראש חכמי המשנה [ועל ידי חכמת יונית העלו חזיר כדאיתא במנחות (סד, ב) הוא אדום כמו שדרשו חז"ל (ויקרא רבה יג, ה) על פסוקי ואת החזיר (ויקרא יא, ז) 'יכרסמנה חזיר וגו' (תהלים פ, יד), וכמו שאמרו ז"ל (איכה רבה ב, יג) יש חכמה באדום שנאמר (עובדיה א, ח) והאבדתי חכמים מאדום ועל ידי זה עלו. ומלכות יון המשילו ז"ל (ויקרא רבה שם) בנמר ובמגן אבות לתשב"ץ (אבות פרק ה משנה כ) על משנה עז כנמר שהנמר ממזר מארי וחזיר הבר, פירוש ארי הוא בבל כמו שאמרו ז"ל (ויק"ר שם) ובבבל הוא יסוד תלמוד בבלי כמו שנתבאר במקום אחר¹ כמו התרגום לשון בבל אחוריים ללשון הקודש (פרי עץ חיים שער הקדישים פרק ד ובכ"מ) כן תורה שבעל פה לתורה שבכתב, והמשניות חוברו בארץ ישראל תחת ממשלת רומי וחיבורם הוא תורה שבעל פה ואין כאן מקומו להאריך]. וכן איתא בזוהר (ח"ב רלז, א) דאינון קריבין לאורחי מהימנותא², כי אין בין מים עליונים למים תחתונים אלא כמלא נימא (חגיגה טו, א) ובסודי רזיא (אות ו) שרק כותל דק כחוט השערה מפסיק בין גן עדן וגיהנום וזה טוב וזה רע, רק על ידי הדמיון טעו הרבה אחריהם [גם בדורות אחרונים כנודע] וטמאו כל השמינים הם כל החכמות אמיתיות של חכמי ישראל נטבעו ונתערבו בחכמות חיצוניות, ונעשה נס על ידי הכהנים שהם מלמדי התורה בישראל כמו שנאמר (דברים יז, ט) ובאת אל הכהנים, יורו משפטיך (שם לג, י).

ותתחלת תורה שבעל פה על ידי עזרא שהיה כהן, וכן אחר החורבן על ידי רבי יוחנן בן זכאי הכהן עיין בהקדמת פירוש המשנה [לרמב"ם] וביוחסין (מאמר א), וכהן גדול הגדול בחכמה מהם נמצא פך שמן חתום בחותמו, שברוב חכמה שבו חתום פך והוא כלי חרס קטן, כענין פכים קטנים דיעקב שידוע שהם נפשות מישראל היותר

מז. ראה דובר צדק אות ד. מח. "אשר אין בה מום (כמדבר יט, ב) דא מלכות יון, דאינון קריבין לאורחי מהימנותא".

גרועים כדרך שנאמר (איכה ד, ב) איכה נחשבו לנבלי חרש וגו', וכמו שאמרו (סנהדרין נב, ב) דומה לקיתון של חרס וכו', ועל זה נשתייר יעקב אבינו להעלות גם העמי הארץ שגם בהם יש תורה שהוא מדת יעקב, והחכמה הנמצאת בעמי הארץ שאין להם שכל להתחכם בחכמות בני נכר היא שנשארת טהורה וטמונה בחותמו של כהן גדול, כידוע בענין כל הגדול מחבירו וכו' כי ראיית קרי מצויה בתלמידי חכמים ולא בעמי הארץ²²:

ולכן בני הכפרים מקדימין ליום הכניסה דמחיית עמלק (מגילה ב, א), כמו ששמעתי שבני הכפרים דכאן הם שקראום בכל מקום עמי הארץ, רק לפי שבכאן הם חשובין ומקדימין לכבודם קראום בני הכפרים ולא עמי הארץ, כי כמו שאמרו ז"ל (בבא בתרא קכג, ב) אין עמלק נופל אלא ביד זרעו של יוסף שומרי הברית, כי כל כוחו מצד שורש הרע הזה כמו שאמרו ז"ל (תנחומא תצא ט) חותך מילותיהן וכו' כמו שנאמר (במדבר כד, כ) ראשית גוים עמלק שהוא שורש הנעלם דרע, שזהו עוון זה שהוא שורש והתחלת הרע כנ"ל וכמו שנתבאר במקום אחר, כך מפלתו ביד עמי הארץ יותר מבידי תלמידי חכמים, כי הקול קול יעקב אינו ניצוח רק שאז אין ידי עשו שולטות כלל, אבל כששולטים אז הניצוח הוא רק על ידי הידים היינו מצוות מעשיות שעיקרו רק בעמי הארץ וכמו שנתבאר במקום אחר (קדושת שבת מאמר א, ז) על דרשת חז"ל (סנהדרין לז, א) אפילו רקנין שבך מלאים וכו', ואין כאן מקומו להאריך יותר.

ולכן חכמתם לא נטמאה אבל חתומה בחותם כהן גדול, היינו כי היתה טמונה ונעלמת, כי באמת אין ניכרת כלל חכמת התורה בעמי הארץ רק שגלויה לגבי כנסת הגדולה שהוא שורש כולל לחכמה, והיינו כי כל דבר יש עשר מדריגות כנ"ל, והראשון הוא שורש הנעלם שאין נגלה כלל והוא נעוץ גם כן בסוף מעשה כידוע, ובעמי הארץ אין נגלה שום חכמת התורה רק מכל מקום הרי שורש כל נפש מישאל מן התורה כנודע על כרחך יש בו גם כן דברי תורה אך הוא בתכלית ההעלם, והוא רק מדריגה היותר עליונה שבחכמה היא לבדה יש בהם.

ומדריגה זו לבדה היא שנשארה אצל ישראל בעת גזירת יון שהיא חתומה בחותמו של כהן גדול הראש למדריגת החכמים שבישראל שהוא נגד עומק ראשית זה, ועומק ראשית זה מן החכמה של חכמי ישראל נשאר טהור לגמרי, אבל הוא מועט ומדריגה אחת לבד שאין בו אלא להדליק לילה אחת ונעשה נס ודלק שמונה ימים הם כל השמונה מדריגות שאחריו, [כי שמן הפך עצמו הוא עומק ראשית עצמו וההדלקה הוא ההארה וההמשכה לכל מדריגות החכמה שאחריו להאיר לכל, ומדריגה העשירית לא נתקלקלה כי היא מדריגת העמי הארץ בסוד נעוץ סופה בתחילתה הנזכר למעלה, ואין כאן מקומו].

ולכן היה הנס על ידי כהנים, וכן יציאת מצרים על ידי משה משבט לוי והיה גם כן כהן כדרשת חז"ל (זבחים קב, א) על פסוק (דברי הימים-א כג, יד) בניו יקראו על שבט הלוי

מט. וראה בפירוש היעב"ץ אבות פרק ה משנה ה.

ולא הוא, וגם אהרן היה שותף להוצאה כמפורש בכתוב (שמות ו, יג) [וכן למתן תורה כמו שאמרו (שבת פח, א) על ידי תליתאי], כי שורש יציאת מצרים כדי לקבל התורה כמו שנאמר (שמות ג, יב) בהוציאך וגו', וכן נס יון היה על קיום התורה שעיקר גזירתם היה לבטל מתורה. [ויציאת מצרים ראש הנסים שניתנו לכתוב שסופן אסתר כדאיתא ביומא (כט, א) שאז תשלום התורה שבכתב, ואז נעקר יצרא דעבודה זרה כדאיתא בשיר השירים רבה (ז, יד), וחנוכה ראש לנסים שלא ניתנו לכתוב כדאיתא ביומא (שם) והיינו תורה שבעל פה שסופן גאולה העתידה שאז תשלום תורה שבעל פה ועקירת יצרא דעריות כנזכר לעיל, ותורה שבכתב הוא יש מאין מה שאין כן תורה שבעל פה הוא יש מיש שכבר היה תורה שבכתב והוא מבין דבר מתוך דבר לחדש, וכן נס דחנוכה שהיה כבר שמן מועט דהיינו יש מיש ולא יש מאין הגמור].

וקיום התורה הוא על ידי תורה שבעל פה כמו שנתבאר במקום אחר (ראה תקנת השבים אות ו) על שלמה המלך ע"ה עשה אזנים לתורה (עירובין כא, ב), ושתי תורות הם שני כתרים דכתר תורה וכתר מלכות וכתר כהונה על גביהם ששניהם יונקים ממנו תורה כנ"ל, דובאת אל הכהנים ומלכות כמו שנאמר (במדבר כז, כא) ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל במשפט האורים דאין נשאלים אלא למלך (יומא עא, ב), כי הם דוגמת כתר חכמה בינה, תורה שבכתב מחכמה עילאה נפקא דחכמה מה שלומד מאחרים ובינה שמבין דבר מתוך דבר היינו תורה שבעל פה, והיא מדת המלכות שזכה דוד [מזרעא דלאה שהיא אימא עילאה כנודע מה שאין כן מלכות יוסף מזרעא דרחל אימא תתאה כמו שנתבאר במקום אחר (תקנת השבים שם)] ונטלה (יומא עב, ב) כידוע כי בתורה שבעל פה נאמר (משלי ח, טו) בי מלכים ימלוכו, וכתר כהונה היא מדת הכתר שהוא עומק ראשית הנעלם כטעם איש פלוני וכהן הוא (כתובות יג, א) פירוש מיוחס, כי כהן אין לו שום טעם ועילה רק שהוא מזרע של אהרן הוא כהן יהיה מי שיהיה, כי במלכות בית דוד עדיין יש בחירה כי יש כמה אלפים מזרעו ואין נבחר למלך רק אחד [וגם אין מבוררים בגלות כי אין יחוסו נבדל] מי שהוא מעולה שבאחיו, מה שאין כן בכהנים הכל כהנים כי עיקר מעלתם מצד השורש הנעלם ולמעלה משכל האדם ואין שייך בחירת שכל אדם והתקרבות אחד מצד מעלתו כלל. ולכך מהם הוא המשכת שני הכתרים האחרים:

וחנה גלות מצרים בא על ידי מכירת יוסף היינו קלקול הברית כנזכר למעלה, וכידוע מהאר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער חג המצות פרק א) כי נפשות דגלות מצרים הם מטיפי קרי דאדם הראשון וגלות יון בקלקול החכמה כנ"ל והכל אחד כנ"ל. וכן ההתחלה בהעתקת התורה יונית כמו שאמרו במסכת מגילת תענית (פרק יג) שחשך העולם אז, פירוש שעל ידי זה התחילו להתערב חכמת יונית בחכמת התורה ונעדר אור התורה האמיתי, וזה היה באונס והתירו רבותינו כדאיתא במגילה (ט, א) וכן קרי דאדם הראשון מפורש בעירובין (יה, ב) דחזי לאונסו, וכן כל עוון דהוצאת זרע לבטלה נקרא רע מנעוריו וכאילו אנוס כנ"ל, כי באמת נשמה שנתת בי טהורה רק מה שברא ה' יתברך היצר הרע וההכרח שיהיה איזה חסרון ופגם. ולכך התיקון גם כן על ידי כהנים שמעלתם

גם כן על דרך ההכרח מן השמים ולא בבחירה כלל רק שנולד ממשפחת כהנים כנ"ל ותיקון התחלת ההמשכה דיש מאין הוא על ידי ההחזרה לאין כנ"ל.

ולכך קורין בשבת שבחנוכה על הרוב פרשת מקץ ובכל חנוכה קרבנות דנשיאים שהוא חנוכת המשכן (מגילה לא, א), וזה היה בניסן, כי פרשת מקץ הוא תיקון הברית [כידוע כל פרשה שבתורה שמה הנקרא על שם התחלתה הוא יסוד של כל הפרשה, ופרשת מקץ הוא ההקצה מן החלום והיינו החזרת החלום והדמיון אל אמת וחכמה כענין בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים (תהלים קכו, א) אז יהיה תיקון גמור לכל החלומות ואין כאן מקומו], וקרבנות נשיאים הוא תיקון החכמה, כי יש דמיון כוזב לגמרי ועל ידי שמירת הברית אז הדמיון שלו אמת ואין כוזב לגמרי, וכחלום יוסף שנתקיים ומלך הוא וכן יהושע בן נון ושאר מלכים מזרעו, אך מכל מקום אינו אמת גמור שתיכון לעד כי לעולמי עד אין מלך אלא משבט יהודה וימאס באוהל יוסף וגו' (תהלים עח, טז) ועדיין אינו אמת גמור, וגם חכמת אומות העולם בחכמת הלימודיות וטבעית הם אמת לפי שעה דעולם הזה אבל אינו דבר הקיים לעולמי עד אחר ששמים וארץ כבגד תבלה.

ולכך הגם דיוסף כפה יצרא דעירות, מכל מקום יצרא דעבודה זרה גבר רק על ידי ירבעם בעגלי זהב (מלכים א יב, כח) וכן עגל דמדבר היה על ידי טס זהב שהעלו ארוננו של יוסף כמו שאמרו ז"ל (תנחומא תשא יט), כי עבודה זרה של ישראל אין לה ביטול עולמית (עבודה זרה נג, א) היינו דבעכו"ם כשחוזר מתבטלים מעשיו גם כן וכאילו לא עשה כי כל מעשיו תוהו והבל, מה שאין כן פעולת הישראלי אי אפשר להתבטל דגם שחוזר נעשו זכויות והמעשה לא נתבטלה [ולכך ילפינן לה (שם נב, א) דאין לה ביטול ממצבחה והבן]:

וידוע דיש שני מיני עבדות לאכפייא ולאהפכא, והראשון דרגא דיוסף הצדיק והשני הוא מקום שבעלי תשובה עומדים שנתהפך המר למתוק, ואין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם כי אין בכוחם להפך ונכשלים בו, כי מקום שבעלי תשובה עומדים היינו מקום החטא עצמו שנהפך לזכות, ואצל הצדיקים גמורים הוא חטא וחסרון, ויפה כתב בספר הישר לרבינו תם (שער עשירי) שאין צדיקים גמורים יכולים לעמוד מפני שהוא רע עיין שם, ובאמת בגמרא מפורש דהוא למעלתם, אבל שניהם אמת כי באמת הצדיקים גמורים אין יכולים לעמוד בו מפני שהוא רע אצלם ומעלת הבעלי תשובה גדולה שנהפך המר למתוק.

ולכך יוסף נמשל לשור (דברים לג, יז), כשור לעול לקבל עול מלכות שמים בכבישת היצר ועשיית המצוות שזה נקרא עול בפרק חלק (סנהדרין צג, ב) גבי משיח, גם בסוף פרק ב' דברכות (יז, א) ומסובלים במצוות. אבל יהודה נמשל לאריה (בראשית מט, ט) מלך בחיות והמלך פורץ גדר ואין מוחין בידו (בבא קמא ס, ב) ומימי לא ראיתי ארי סבל (קידושין פב, ב), כי אינו סובל עול רק עושה מה שלבו חפץ כי הוא הגבר הקים עולה של תשובה להיות נעשה גם המר מתוק וכל מעשיו אך טוב.

ושני הפנים היו במרכבה כידוע (יחזקאל א, י), ומהם היה זה לעומת זה במרכבה החיצונית של זה לעומת זה פני אריה יצרא דעריות לעשות מה שלבו חפץ ופני שור לקבל עול ועבודה זרה ונוכרייה ביצרא דעבודה זרה. וזה שאמרו (חגיגה יג, ב) ששטו פני שור מהמרכבה בעשיית העגל פירוש כמו שאמרו (שמות רבה מב, ו) כי העגל עשו ערב רב שהם נקראים 'עמך' עמו של משה שהוא קיבלם, כי בני ישראל נקראים עם ה' שעיקר אמונתם בה' יתברך רק משה הוא המלמדם לזה וכפדגוג המגדל את בן המלך, ולכך הם רבו עם משה ואמרו כל העדה כולם קדושים וגו' (במדבר טז, ג), אבל הערב רב הם רק האמינו במשה שראו נסים ונפלאות שעשה ונקראים עם משה ולא עם ה' כי לא ידעו את ה' כי הם גשמיים ואין משיגים רק דבר גשמי נגלה ונראה למראית עין, ולכך אמרו כי זה משה האיש אשר העלנו וגו' (שמות לב, כג) והוצרכו לתמונה אחרת שיאמינו בה כי בלא תמונה נגלית לעין לא היה מושג אצלם אמונה, כידוע דכנסת ישראל אמונה אתקריא וכמו שאמרו ז"ל (שבת צז, א) דבני ישראל מאמינים בני מאמינים, ואמונה היינו בדבר שאינו מוחש לעין, אבל הערב רב אין להם השגה ואמונה רק בדבר מוחש ולכך האמינו רק במשה רבינו ע"ה ואחר כך ביקשו תמונת להם ועשה דמות שור אלה אלקיך, פירוש כמו שנאמר בהוציאך וגו' תעבדון את האלקים וגו' (שמות ג, יב) כי ההוצאה הוא כדי לקבל עבדות ועול מצוות, וזהו פני השור.

אלא שבמרכבה יש ארבע פנים, כענין פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה (מנחות טז, א), ויש גם כן פני אריה להיות כמלך פורץ גדר לכבוד שמים ושאר הפנים, כי זה כל התורה שלא יהיה גדר וגבול ידוע שזה נקרא גם כן פסל ותמונה וכמו שנתבאר במקום אחר. וזהו מדת ישראל עמא פזיזא דקדמי פומייהו לאדנייהו ואיקיים בהו תומת ישרים תנחם (שבת פח, א). אבל הערב רב המה יבקשו רק בדבר מוחש ומורגש ולכך שטו פני השור שבמרכבה, פירוש עשו תמונתה מוחשית על שם עבודת המצוות כשור לעול שזהו העיקר אצלם שאין משיגים יותר, וזהו עבודה זרה כשצריך פסל ותמונה להשגת ה' יתברך ולהשגת תורתו [כי כמו שה' יתברך אין קץ וסוף לו כך אין סוף וקץ לתורתו], ועל זה לא שייך לאכפייא שהרי אינו מסיתו לפרוק עול רק אדרבא לקבל עליו עבדות ועול אלא שהוא עבודה זרה ונכריה, רק צריך לאהפכא על ידי חכמה כשלמה המלך ע"ה שלא מיחה בנשיו כמו שאמרו ז"ל (שם נו, ב) דלכן מעלה עליו הכתוב וכו', ולמה לא מיחה, ובירושלמי הובא בתוספות חגיגה (ב, ב ד"ה לישא) בענין מרכב על הפרידה איתא אין למדין מתקוע שהיה תוקע עצמו לעשות היפך, וכל מלכות בן דוד כן כמו שאמרו (סנהדרין קג, ב) באמון כלום אני עושה אלא כדי להכעיס את בוראי, והתימא שקראו בוראי וידע שהוא יוצר הכל איך אפשר לחטוא ולרצות להכעיס, אבל בעצם ה' יתברך מלך מלא רחמים, רק הכעס נקרא פנים של זעם וכמו שנאמר (שמות לג, יד) פני ילכו וגו', ובמלך אמרו ז"ל (ברכות לד, ב) כיון שכורע שוב אינו זוקף כי אינו זו הכרת הנוכח ממנו ורצה להכעיס ולהעלות מדת הכעס וההסתרה והצמצום, כי הגם שזהו קורת רוח מעין עולם הבא מכל מקום יפה שעה אחת בתשובה וכו' (אבות

פרק ד משנה יז) כי אין מקום לעבודה ותשובה ומעשים טובים רק על ידי הצמצום וההסתרה שבעולם הזה:

ועולם הבא נקרא ירושת הארץ במשנה ריש פרק חלק (סנהדרין ז, א), ולכך מלך הארץ טועם באמת מעין עולם הבא, בפרט שלמה המלך ע"ה שנאמר בו (דברי הימים-א כט, כג) וישב על כסא ה' וכתוב (ישעיה סו, א) השמים כסאי, ושמים הוא מקום שאין בו יצר הרע ולא היה לו מקום כלל למצוא מקום לשעה אחת דתשובה ומעשים טובים דעולם הזה רק על ידי שלא מיחה ונשואי בת פרעה וכן הרבות סוסים כדי להשיב מצרימה פירוש שיחזור ענין ההסתרה למקומו, ואמר אני ארבה ולא אשיב פירוש שחשב שלא יהיה השבה גמורה שיחזור הגלות והיסורין באמת למקומו, וכמו שאמרו ז"ל (שבת נו, ב) בשעה שנשא שלמה את בת פרעה נעץ וכו', רק צמצום ומקום לעבודה, וזה שאמרו ז"ל (שיר השירים רבה א, י) מלך והדיוט ובתחילה וכו' ואין כאן מקומו.

וזה שאמרו (סנהדרין קד, ב) ביקשו למנות עוד אחד וכו', שיפלא מאוד איך יעלה על הדעת, אבל הוא כמו שאמרו (שם קח, א) גם כן בדור המדבר לחד מאן דאמר, והלא הוא דור חביב מכל הדורות (ירושלמי עבודה זרה פרק א הלכה א א, ב), רק דעולם הבא נקרא ארץ כנ"ל, כי הוא עולם וארץ מיוחד כמו עולם הזה רק שהוא בבהירות אור והכרת הנוכח בלא בחירה ורצון, ומכל מקום נקרא עולם וארץ שהוא מוגדר, ולכך יפה שעה אחת בתשובה וכו' מכל חיי עולם הבא ועל דבר שאינו בעל תכלית לא שייך לומר יפה וכו' מכל וכו' אחר שאינו ממינו, רק כשגם זה בעל גבול ותכלית ויש גבוה מעל גבוה היא חכמה עליונה שלמעלה מבינה שמשם נמשך חכמת שלמה המלך ע"ה וכן דור המדבר שמאסו בארץ חמדה כי השיגו אספקלריא המאירה דמשה רבינו ע"ה שלמעלה ממדריגת ארץ שהוא עולם הבא, ואצלם עולם הבא גם כן עולם הזה שאין ישראל יכולין לקבל בו רוב טובה (יבמות מז, ב) והיכן אריכות ימים לעולם שכולו ארוך ואצלם עולם הבא גם כן קצר רק מקומם בעולם אחר שאין שייך עליו לומר גם כן עין לא ראתה וגו' דלא קיימא לשאלה כלל, [ובאמת גם כל אותם שאין להם חלק לעולם הבא מזרע ישראל יש להם חלק שם כמו שאמרו (תיקוני זוהר תיקון סט קב, ב) ישראל עלו במחשבה, וכמו שאמרו (סנהדרין קד, ב) דורשי רשומות אמרו כולם וכו', פירוש כי הרשימו נשאר גם בעולם הבא מהם כידוע בכל דבר שהיה ונסתלק נשאר הרשימו, ולכן דורשי רשומות הכירו שכולם וכו' מצד הרשימו].

כי התיקון מצד לאכפייא על זה נאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ שהוא עולם הבא שאז יהיה סילוק היצר ולא יעשה רע, מה שאין כן שלמה המלך ע"ה נתאוה לשעה דתשובה דעולם הזה שטובה יותר שהוא לאהפכא שיהיה נעשה המר מתוק, וזהו מצד החכמה שלמעלה מבינה ששם התשובה, מה שאין כן על חטא דהוצאת זרע לבטלה שיצא ממדריגת צדיק אין מועיל לו תשובה שהוא בבינה דהיינו עולם הבא דהיינו חרטה בלב לבד, רק גם לתקן החכמה היינו שיהיה נעשה מדמיון חכמה, כמו דרך משל שאמרו ז"ל בבראשית רבה (ט, ו) והנה טוב מאוד זו שינה שישן קימעה ויגע

בתורה הרבה שעל ידי הסתלקות המוחין והעלאת הדמיון לשעה על ידי זה אדרבא מתחזקים עוד יותר, והיינו ירידה לצורך עליה וזה כל ישעו של שלמה המלך ע"ה להיות דייקא מלך והדיוט ומלך, וזהו כל עיקר תכלית הבריאה כידוע כי יתרון האור דייקא מן החושך ואין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל (גישין מג, א).

ובן מעשה העגל הוליד כל ספר תורת כהנים כידוע, וכמו שאמרו (ויקרא רבה כב, ח) טעם הקרבנות כדי שלא יזבחו לשעירים משל וכו', והוא גם כן דברי הרמב"ם במורה נבוכים (חלק ג פרק לב) כמו שכתב מהר"ם אלשקר (סימן קיז), כי הם רצו בעבודה כשור לעול כנ"ל וניתן להם כן בקדושה וזובח לאלקים יחרם בלתי לה' לבדו כולו קודש טוב, וזכה אהרן לכהונה בשביל מעשה העגל שאמר מוטב יתלה הסרחון בי (ויקרא רבה י, א) לכך נתלה התיקון בו. וידוע כי ספר תורת כהנים מלא תורה וחכמה כמו שאמרו ז"ל בבראשית רבה (ג, ה) על פסוק האור כי טוב (בראשית א, ד) וכן בתוספות ריש פרק ג' דברכות (יח, ב ד"ה סיפרא) על הכה את הארי, גם בלשון חז"ל (בבא מציעא קט, ב) כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי פירש רש"י (ד"ה כי) שהיא עמוקה. ועיקר חידושין דאורייתא נתחדש אחר ההעלם והחושך שקרה במעשה עגל ושבירת הלוחות [וזה שאמרו פרק קמא דשבת (יז, א) והיה אותו יום קשה כיום וכו'] כי גם מעשה עגל גרם איסורין והלכות חדשות], וחנוכת המשכן בניסן שהוא ראש השנה למלכים מלכי ישראל: ליקוטי מאמרים לסיום הש"ס

שלוחי ב"ד הלכו גם ביום שלאחר חנוכה להודיע שעבר החנוכה

ועל כסלו מפני חנוכה (ראש השנה יח, א)². ופשוט דילכו עד סופה של חנוכה. [ועיין בספר טורי אבן (שם יח, ב ד"ה בזמן שבית המקדש קיים) לדבריו שם דבחנוכה ופורים יחמירו מספק עיין שם היטב, אם כן אם קידשו בזמנו צריך לילך עד ליל ט' דחנוכה ויומו למנוע מברכת נר חנוכה וקריאת התורה והלילא בתשיעי לספיקא דידהו דמעובר עיין שם ותבין, מיהו לקמן יתבאר דלפי עניות דעתי אינו כן]:

שלשים לאלול בגולה, דרוב שנים אין אלול מעובר, ואף על פי שספק הוא ביום שמה יעברוהו בית דין אי אפשר להן לדעת, ועל כרחן הולכין אחר רוב שנים, ואם לא ידעו מתי התחיל אלול לא ידעו יום שלשים שלו, על תשרי מפני תקנת המועדות (לאחר שקדשוהו בית דין לתשרי השלוחין יוצאין ליום המחרת, והולכין עד מקום שיכולין להגיע עד החג, ומודיעים אם עיברו בית דין את אלול ואם לאו, כדי שלא יהא לבם נוקפן ביום הכפורים וסוכות), וכו'".

ג. ז"ל המשנה שם: "על ששה חדשים השלוחין יוצאין (שקידשו בית דין החדש על פי עדים כשראו את החדש, ומודיעים השלוחין לגולה יום שקדשוהו, אם ביום שלשים וחדש שעבר חסר, או ביום שלשים ואחד וחדש שעבר מלא - רש"י) על ניסן מפני הפסח (והולכין השלוחין עד הפסח, חוץ מן השבתות), על אב מפני התענית (והולכין כל שמונת הימים, חוץ מן השבת), על אלול מפני ראש השנה (מודיעים מתי התחיל אלול, ועושין ראש השנה ביום

במקום שלא ידעו קביעות חודש כסלו האם עשו ספיקא דיומא

ובל מקום שהיו שלוחים מגיעים היו עושין את המועדות יום טוב אחד ככתוב בתורה, ובמקומות הרחוקים שאין השלוחים מגיעים אליהם היו עושים שני ימים מפני הספק לפי שאין יודעים יום שקבעו בית דין החודש איזהו אם ל' או ל"א, כך היו עושין בכל יום טוב, אבל יום הכפורים לא עשו אלא יום אחד מפני שהוא סכנה להתענות שני ימים בבת אחת ולהפסיק מקודם, ולפיכך סמכו על החזקה שאין בית דין מתעצלים מלקדש החודש בזמנו (ירושלמי ראש השנה פרק א הלכה ד כמו שכתבתי לעיל פירושו. ועיין מה שכתבתי לעיל בדברי רש"י דפסחים (מז, א ד"ה שני) שבאד"ו הוי ספק ולא שייך חזקה זו וצריך יום הכפורים שני ימים). ומכל מקום יש מאנשי מעשה היו מתענים יום הכפורים שני ימים מספיקא דיומא (ראש השנה כא, א רבא וכו') ובירושלמי ראש השנה פרק א הלכה ד ח, ב):

ובחנוכה ופורים נראה לי פשוט במקום שאין השלוחים מגיעים לא יעשה אלא יום אחד, דמדרבנן הוא וספיקו להקל. ותדע דלא עבדינן האידנא מספיקא דיומא בחנוכה ופורים^{נא}. ועיין בספר טורי אבן (ראש השנה יח, ב ד"ה בזמן שבית המקדש קיים) לא כתב כן, וטעמו דלא שייך ספיקא דרבנן להקל דיתבטל כל הדרבנן, עיין שם באורך. ואני אומר בחנוכה פשוט דלא יתבטל כלל כל הדרבנן אלא יום אחד ואין זה קרוי בטול כל הדרבנן^{נב}.

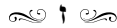
מיהו בלאו הכי לא קשה מידי בין בחנוכה בין בפורים, דאטו בני בבל לא קבעו שום קביעות עד שיודעו מארץ ישראל זה אין הדעת סובלתו. ועיין ראש השנה (כא, א) ובתוספות (שם ד"ה לוי) נמי לא משמע כן. אלא בני בבל היו קובעין להם כפי ראות עיניהם ומונים להם, אבל לא לעיקר עד שיודעו להם מבית דין של ארץ ישראל, ואם כן ודאי קבעו גם חנוכה ופורים לפי קביעתם ולא שייך דמספק יתבטל הכל דהא לא יתבטל כנ"ל, ועיין מה שכתבתי לעיל על דברי הטורי אבן:

וקצת ראייה למה שכתבתי מדברי רש"י (שם כג, א) ד"ה אמר אב"י שפירש אראש השנה ועיין שם בתוספות ד"ה משום וכו' ולחנם דחק וכו' בראש חודש וכו' עיין שם. ולמה שכתבתי יש לומר דהלא ראש חודש דרבנן ולא שייך מספק יחמיר וגם אודאי לתקן זה אין להזקק כיון דאינו חיובא באמת אלא מנהגא ורק להצילם מביטול מלאכה הוצרכו, מה שאין כן בראש השנה. עיין מה שכתבתי לעיל על דבריהם ליישב קושיית טורי אבן:

ספר הזכרונות מצות קידוש החודש (מצות עשה ג פרק א)

לפי שאין אנו קובעין עתה על פי הראייה, אבל חנוכה שהיא מדבריהם הם אמרו לעשות שמונה ימי חנוכה והם אמרו חשבון המולדות". וראה ברכי יוסף או"ח סימן תרע ס"ק ב. נב. וראה מנחת חינוך

נא. וראה אבודרהם (חנוכה): "וכתב בעל העתים למה אין עושים תשעה ימי חנוכה מספק כמו שאנו עושים בחג הסכות תשעה ימים תשיעי ספק שמיני, ותירץ מפני שחג הסכות מן התורה והחמירו וד"ל על ספקו

מלכות חשמונאי מכח תיקון ההוד

גדולה תשובה שזדונות נעשו כשגגות או כזכויות (יומא פו, ב)²², והוא תיקון העבר במעשים שיצאו לפועל כבר, ועל ידי ההגעה בתשובתו שכלב עד שורש הנשמה שבמוח שזהו עד כסא הכבוד²³ ממנו נמשך ומתפשט גם כן תיקון יציאת המעשים לפועל. וטעם כשגגות על ידי תשובה מיראה היינו דהוי כנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה (נזיר כג, א) דמדמה לשגגות לענין סליחה וכפרה²⁴, דהרי הוא מיהא לאיסורא איכוין, ואם כן אף שניתקן הקודם להיות נעשה הכל זכויות דהכל רצון ה' יתברך ואין רע כלל כי אתה עמדי, מכל מקום גם כשעלה בידו זכויות אם הוא לאיסורא איכוין נחשב שגגות, וצריך לתקן כל כך למפרע עד שיוכל לחשוב גם כוונתו שלמפרע שהיתה לזכות ולא לאיסורא כלל אף שאנו יודעים שהוא כיוון אז להזיד ולהרשיע, וזה לכאורה נגד השכל כלל שיהיה באפשרות להגיע לתיקון כזה כלל, דאיך נעשה בנפשינו שקר לומר שכיוון לזכות והוא היה אז חוטא ורשע, וקרא דשובה (הושע יד, ב) דאמר בו עד ה' אלוך דהיינו עד כסא הכבוד מסיים 'כי כשלת' דהוא רק כשגגות אף דהוא עתה מגיע עד כסא הכבוד דאין שם רע כלל, מכל מקום מצד כוונתו אז נחשב לו למכשול על כל פנים.

רק בקרא דובשוב (יחזקאל לג, יט) שאמר ועשה משפט וצדקה מסיים עליהם וגו'. וזהו החילוק בין מאהבה ליראה כידוע דאהבה שורש לקום ועשה ויראה לשב ואל תעשה, ועל כן ועשה וגו' משמע מאהבה, דעל ידי יראה הוא רק שביתת לב ומוח מהתעוררות לרע ועל ידי זה מתקן רק מעשה האיסור שלא יהיה נחשב לזדון, כי כל זכויות של העושה מיראה הוא רק מפני שה' יתברך ציוה לעשות כן ירא להמרות ציוויו ומפני כן הוא עושה וכמו שאמרו בירושלמי (ברכות פרק ט הלכה ה סו, א) עשה מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט, וזה כח היראה למנוע מלבעוט והיינו לעבור על רצון ה' יתברך ועיקרו בשב ואל תעשה, וגם בקום ועשה היינו רק שלא לבעוט בציווי ה' יתברך, ואם כן העבירה אף דמכיר עתה דאתה עמדי והכל היה

מצוה שאות ו. נג. "אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות שנאמר (הושע יד, ב) שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך הא עון מזיד הוא וקא קרי ליה מכשול, איני והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות שנאמר (יחזקאל לג, יט) ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה, לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה". נד. כמו שאמרו שם עמוד א: "אמר רבי לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר (הושע יד, ב) שובה ישראל עד ה' אלהיך" נה. ז"ל הגמרא שם: "תנו רבנן אישה

הפרם וה' יסלח לה (במדבר ל, יג) באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר שהיא צריכה כפרה וסליחה. וכשהיה מגיע רבי עקיבא אצל פסוק זה היה בוכה, ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה טעון כפרה וסליחה, המתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה. כיוצא בדבר אתה אומר ולא ידע ואשם ונשא עונו (ויקרא ה, יז) ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר כגון חתיכה ספק של שומן ספק של חלב אמר קרא ונשא עונו מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו

ברצונו יתברך וכיון דכך רצה יתברך הוא זכויות מכל מקום הוא לא היה מכניס עצמו לזה לעשות כן אפילו היה יודע אז דכך רצון ה' יתברך כיון דציווי ה' יתברך בתורה הוא אדרבא להיפך ונענש על מעשה זה, אף דמכל מקום רצון ה' יתברך שיעשה ויענש מצד היראה אין עושה אלא כדי שלא לבעוט בציווי ולא לחקור אחר מעמקי רצונו ולעשות דבר שהיפך ציווי, אבל האוהב כל חשקו ותאותו למלאות רצון אהובו ולעשות מה שיהיה לרצון לפניו בין ציווהו בין לא ציווהו שכל מגמתו לעשות דבר שיהיה לו לנחת רוח.

וזת מדת אברהם אבינו ע"ה שקיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה כמו שאמרו (ביומא כח, ב), ומה שקיימו שאר אבות הוא מה שהוא צוה בניו וביתו אחריו, ועל כן נאמר (ישעיה מא, ח) אברהם אוהבי כי מרוב האהבה כל עסקו היה לחקור ולדרוש איזה דבר יהיה לרצון לפניו יתברך ויעשנה ואיזה דבר שנא ולא יעשה עד שעמד על כל התורה כולה [...]:

ואחר שנתברר אברהם אבינו ע"ה באהבה הגמורה בנסיון עשירי דעקידה שהיה לגביה תכלית תוקף דבכל מאודך, נאמר (בראשית כב, יב) עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה דאתכליל אז במדת יצחק, כי זהו שלימות האהבה דאברהם אבינו ע"ה שהיה מדתו אהבה לבד שהיא מאתערותא דלעילא, רק שהוא הוסיף אומץ והשתדלות מרובה על ידי האתערותא דלעילא שקדמתו עד שזכה להיות נקרא על שמו כאילו הוא המעורר, שזהו מדת היראה, והאהבה הבאה על ידי היראה נחשב שבא על ידי אתערותא דיליה שעל ידי שהוא נתעורר ליראה על ידי זה רוח אמשך רוח אהבה לעילא ונתעורר אחר כך לאהבה.

וזתו שאמרו (במדבר רבה ג, ב) ¹² באברהם שבחרו אבל לא קירבו רק הוא קירב את עצמו. פירוש תחילת האתערותא דלעילא שהיה עליו ונבחר הוא מכל העולם כולו

אשריהם אלו שקירבו אף על פי שלא בחרו. מטרונה שאלה לר' יוסי אמרה ליה אלהכון מאן הוא בעי מקריב, הביא לפניו כלכלה של תאנים והיתה בוררת יפה ובוררת ואוכלת אמר לה את ידעת לברור הקב"ה אינו יודע לברור, מאן דהוא חמי עבדוי טבין הוא בחר ביה ומקריב ליה. רבי נחמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק לא כל הקרוב קרוב ולא כל הרחוק רחוק, יש נבחר ונדחה ונתקרב יש נבחר ונדחה ולא נתקרב, אהרן נבחר (שמאל א-ב, כח) ובחור אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן ונדחה ובאהרן התאנף ה' (דברים ט, כ) וכתוב ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך (שמות כח, א). שאול נבחר (שמאל א, י, כד) הראיתם אשר בו בחר ה' ונדחה נחמתי כי המלכתי את שאול וגו' (שם טו, יא) ולא נתקרב ואני מאסתיו ממלוך על ישראל (שם טז, א), דוד נבחר ויבחר בדוד עבדו (תהלים

בשר חזיר על אחת כמה וכמה". נו. ז"ל המדרש: "הקרב את מטה לוי וגו' (במדבר ג, ז) הדא הוא דכתיב (תהלים סה, ה) אשרי תבחר ותקרב, אשרי מי שבחרו הקב"ה אף על פי שלא הקריבו ואשרי איש שקרבו אף על פי שלא בחרו, ואיזה זה שבחרו זה אברהם שנאמר (נחמיה ט, ז) אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם אבל לא קירבו אלא הוא קירב את עצמו, יעקב בחרו הקב"ה שנאמר (תהלים קלה, ד) כי יעקב בחר לו יי וכן הוא אומר (ישעיה מא, ח) יעקב אשר בחרתיך אבל לא קירבו אלא הוא קירב את עצמו שנאמר (בראשית כה, כז) ויעקב איש תם יושב אהלים, משה בחרו שנאמר (תהלים קו, כג) לולי משה בחירו אבל לא קירבו. אשריהם אלו שבחרם הקב"ה אף על פי שלא קירבם, בא וראה יתרו קירבו הקב"ה אבל לא בחרו, רחב הזונה קרבה אבל לא בחרה,

לעוררו לאהבת ה' יתברך זהו מה' שבחר באברהם והוציאו וכו', אבל אחר כך נתנסה בנסיונות, וידוע דמספר עשר הוא מספר כולל ומדת קומה שלימה, היינו שתכלית כל ענין הנסיונות שישד ה' יתברך ושיש במציאות בעולם הביא עליו, וכל ענין הנסיון ידוע דהיינו שה' יתברך מראה עצמו מרוחק ממנו בתכלית והוא צריך בהשתדלותו לקרב את עצמו אליו, וכך רצה ה' יתברך באברהם אבינו ע"ה שאף על פי שהוא בחר בו ועוררו מכל מקום לא קירבו שלא יצטרך השתדלות, רק רצה שבהשתדלותו יגיע לזה, כי זה יסוד אומה הישראלית לתת מקום לתורה שהיא המזהרת בהשתדלות אדם ומאברהם אבינו ע"ה הוא שהתחיל שני אלפים תורה (עבודה זרה ט, א).

ואף יעקב אבינו ע"ה שהוא שורש שם ישראל בחרו ולא קירבו, כי יסוד בנין אומה הישראלית בעולם הזה הוא להשתדלות לקרב את עצמו, ורק בעת קץ אז הוא יקרבם, ונשתוקק לזה דוד המלך ע"ה אשרי תבחר ותקרב (תהלים סה, ה), דגם הוא בחרו ולא קירבו, דהוא רק הקים עולה של תשובה אבל לא השלימה עדיין לגמרי, דשלימותה על ידי משיח שיתוקן כל הקודם גם חטא אדם הראשון דיתהפך הכל לזכויות זה אי אפשר רק על ידי התגלות הקירוב הגמור ממנו יתברך והסרת ההשתדלות לגמרי, כי יתברר דגם כל מחשבותינו ומעשינו פעלת לנו (ישעיה כו, יב) והכל ממנו יתברך, כדרך שאמרו בבראשית רבה (פר, יח) באחי יוסף כשרצית נתת בלבם לאהוב וכשרצית וכו', וכך רצה יתברך לתת בלב האדם לשנוא וגם זה מאתו יתברך שרצה לקרבו על דרך זה, והריחוקים הכל הם קירובים, כענין יסורים של אהבה שהרי הייסור הוא ריחוק והיפך האהבה ובשעת מעשה כסבורים אנו שהוא ריחוק ובאמת אינו אלא קירוב ותוקף אהבה ואשר יאהב וגו' (משלי ג, יב) שעל ידי זה מתברר תוקף אהבת אדם, וכן כל העבירות שהביאו האדם לשוב ולזכות למדריגת בעל תשובה שאמרו ז"ל (ברכות לד, ב) שאין צדיקים גמורים יכולים לעמוד הרי הריחוק הוא סיבת קירוב:

ומדריגה זו הוא על ידי תשובה מאהבה כידוע דהאהבה יותר בקירוב שאחר הריחוק, וכדרך שאמרו ז"ל (נדה לא, ב) בטעם טומאת נדה כדי שתהא חביבה עליו, ונמצאו הזדונות גם כן כזכויות שהם הגורמים הקירוב ויש לו זכויות הרבה אלומות אלומות מה שאין לצדיקים גמורים כך.

ולעיתיד על ידי משיח יתוקן כן בכלל ישראל, שעל זה נאמר (ירמיה נ, כ) יבוקש עוון ישראל ואיננו, וגם בעולם הזה נעשה מקצתו להשבים מאהבה. ואף דוד המלך ע"ה ודאי שב מאהבה הגמורה ומכל מקום נאמר לו בחיך איני מודיע וכו' (שבת ל,

עח, ע) ונדחה ויצא המלך וכל ביתו ברגליו ויעמדו בית המרחק (שמואל-ב טו, טז) וכו'. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר ששה הם שנבחרו, כהונה לוייה ישראל מלכות בית דוד ירושלים בית המקדש וכו'. אמר דוד אשרי מי שהקב"ה בחר בו ואשרי מי הוא שקירבו ואיזהו אשרי בכפלים מי שהקב"ה בחר בו

וקירבו ואיזה זה זה אהרן ולוי, אהרן מנין שנאמר (שמואל-א ב, כח) ובחר אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן, ומנין שהקירבו שנאמר ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך. לוי בחר בו הקב"ה שנאמר (דברים יח, ה) כי בו בחר ה' אלהיך ומנין שהקירבו שנאמר הקרב את מטה לוי והעמדת, ועליהם הכתוב אומר

(א) דעליו נאמר (שיר השירים ב, ז) אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ דעדיין לא הגיע זמן שתחפץ כי האהבה עיקרה מאתערותא דלעילא וצריך לזה זמן שתחפץ לירד שפע האהבה מאתערותא דלעילא ואינו ביד האדם לעורר אהבה בהשתדלות ואתערותא דלתתא.

ורוד המלך ע"ה נקרא גם כן דלא קירבו והוא קירב את עצמו ואמר (תהלים כו, ב) בחנני ונסניי אף שלא עלתה בידו למראית עין על האמת עלתה בידו שהרי זהו שהביאו להקים עולה של תשובה שזהו עיקר התעלות מדריגתו מה' תתאה מדת מלכות לעשותה ה' עילאה הרומזת לתשובה כנודע, ועל ידי זה קירב את עצמו:

ואשרי אהרן בכפלים שנבחר ונקרב, שהוא לא קירב את עצמו בעבודה והשתדלות רק ה' יתברך קירבו לעבודה זו, ודבר זה לא היה עדיין בעולם הזה שהוא זמן העבודה וההשתדלות 'והיום לעשותם'. ומי שנתקרב היינו שאין צריך השתדלות, וזה היה רק ביתרו ורחב שקרבו אבל לא בחרו והקירוב שלהם היה שיבואו להתגייר וליטפל לאומה ישראלית שזה לא היה בהשתדלותם כלל רק יתרו על פי סיבה שהיה חותן משה רבינו ע"ה ורחב בסיבת המרגלים שהיו בביתה, וזה קירוב מה' בלא השתדלותם, וישנו בגרים דעל תחילת ההתגיירות שייך קירוב ואחר כך צריך השתדלות להיות בשם ישראל מתכנה כיון דלא נבחר כלל. אבל מי שהוא נבחר ונתקרב אם כן אין צריך השתדלות וזה אי אפשר בעולם הזה, רק גבי אהרן הכהן שנבחר לעבודה, וזכה לו על ידי עשיית העגל שהוא אדרבא עבירה ועל כן היה בוש דידע בעצמו שאינו כדאי והגון עד שאמר לו למה אתה בוש לכך נבחרת (רש"י ויקרא ט, ז) וראיתי הפירוש (ספר הליקוט' שמיני עה"פ) דבשביל זה עצמו שאתה בוש בשביל זה נבחרת, היינו דלעבודתו אין הקב"ה משתמש אלא בכלים שבורים (ויקרא רבה ז, ב) ומי שלבו שבור ודואג בקרבו:

וזהו מדריגת זדונות זכויות שבעולם הזה, לא כלעתידי דיבוקש העוון ואינו כי יהיה גלוי לכל איך הוא זכות ואינו עוון כלל ואין בוש כלל, אבל בעולם הזה אין זה גלוי ומבורר לעין איך הוא כן שאף על פי שחשב לאיסור וכוונתו מיהת לאיסור לא יצא מכלל שוגג כנ"ל דנקרא חטא, ומה שמביא לידי זכויות אחר כך הוי כמו עבירה לשמה דנמי צריך סליחה וכפרה על העבירה, וכמו שביארתי לקמן (סימן י) מדברי תוספות נזיר (ב, ב ד"ה ואמאי) ותענית (יא, א ד"ה אמר) גבי נזיר חוטא [ויושב בתענית חוטא]

עולם 'בחנני ונסני' שנאמר (תהלים כו, ב) בחנני ה' ונסני וגו', אמר מינסנא לך ועבידנא מילתא בהך דלדידהו לא הודעתניהו ואילו אנא קא מודענא לך דמנסנא לך בדבר ערוה מיד וכו', והיינו דכתיב (שם יז, ג) בחנת לבי פקדת לילה צרפתי כל תמצא זמתי כל יעבר פי אמר איכו זממא נפל בפומיה דמאן דסני לי ולא אמר כי הא מילתא".

אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך". נז. בסנהדרין קז, א אמרו: "אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון, שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל, אמר לפניו רבונו של עולם מפני מה אומרים אלהי אברהם יצחק ואלהי יעקב ואין אומרים אלהי דוד, אמר אינהו מינסו לי ואת לא מינסית לי, אמר לפניו רבונו של

אף דמצוה רבה על החטא ונקרא נאה מכל מקום נקרא גם כן חוטא, עיין שם, ולכן בעולם הזה יש לו בושה מזה עדיין, ואסור לומר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים (בבא מציעא נח, ב) אפילו למי ששב מאהבה מכל מקום יש לו בושה מעבירות שקדמו דעל כל פנים בשעת העבירה היה מרוחק, אף דבאמת ריחוק זה קירוב הוא, ולעתיד יתגלה זה בבירור שגם בשעת הריחוק והעבירה היה מקורב, וזהו כזכויות לגמרי, בעולם הזה אין זה נגלה עדיין רק בשעת עבודה דקרבנות או עבודה שבלב זו תפילה דהקב"ה קרוב יותר למי שלבו דואג בקרבו, ותפילה דעני מעטפא כל צלותין (זוה"ק ח"א כג, א) וכאשר ה' יתברך קרוב אליו הרי הוא מתקרב לה' יתברך גם כן, כי זהו העבודה שהוא כעבד לפני המלך שהוא בן בית אצל המלך, וכמו שאמרו (ברכות לד, ב) ברבי יוחנן בן זכאי על רבי חנינא בן דוסא אלא שהוא כעבד לפני מלך ועל כן יכול לפעול בתפילה יותר דתפילה הוא כעומד לפני המלך והוא לשון דיבוק וחיבור כידוע, ואז בעת העבודה שעומד לפני המלך ומקורב אליו ומאיר לעיניו אור פני מלך חיים האמיתיים שאין בהם מות ורע כלל אז מתגלה נוכח עיניו דבר זה איך הכל זכויות גמורות:

וזהו דרגא דאהרן שבחרו וקירבו בעסק העבודה דלא עשה שום השתדלות להגיע למדרגה זו, רק הבושה שהיה לו ממעשה העגל שהיה למראית עין השתדלות להיפך שהיה ראוי להתרחק מחמתו מעבודת ה' יתברך ככהנים ששימשו לעבודה זרה דנפסלו לעבודה (מנחות קט, א) אף ששבו בתשובה (ראה בתוס' שם ד"ה לא; רמב"ם תפילה פרק טו הלכה ג), והיינו בתשובה בעולם הזה דאין מועיל להיות כזכויות לגמרי ממש, ואצל אהרן היה להיפך דבאמת ריחוק זה קירוב הוא דעל ידו נתקרב ורק למראית העין ומצד האדם אז היה ריחוק, וקירוב זה הוא לענין העבודה דבעת העבודה שעומד לפני המלך שפיר שייך הקירוב הגמור גם בעולם הזה.

וזהו נגד מדת ההוד אשר הוא התפשטות מדת הגבורה דמדה זו הקדוש ברוך הוא יראוי ומאזים, וכן במדת ההוד, שהרי משה רבינו ע"ה שזכה לקרני הוד ייראו מגשת אליו (שמות לד, ל), רק שהגבורה הוא מדה עצמית וההוד ענינו זיו המתפשט מן העצמיות, והוא מתפשט מצד מדת הגבורה שהיא המצמצמת כבוד המלך שלא יהיה בהתפשטות כמדת החסד ועל ידי זה מתגלה ההוד והזיו לבד, ועל ידי התעוררות מדת הגבורה מתפשט היראה ובהתעוררות מדת ההוד והזיו מלך מתפשט מדת הבושה שהוא גם כן ענף היראה, כמו שאמרו (נדרים כ, א) למען תהיה יראתו על פניכם (שמות כ, יז) זו הבושה, שהיא יראה שעל הפנים המכסה את הפנים, והוא ההיפך מהוד שהזיו מכסה הפנים וכמו שהיראה היפך מגבורה שהגבור אינו מתיירא רק זה ירא מפני הגבור, וכן הבושה הוא מפני זיו המלך שמכיר שזהו דרגא דשויתי וגו' המוזכר בהג"ה (שולחן ערוך אורח חיים סימן א סעיף א) שמביא בושנתו ממנו תמיד:

ודבר זה דהכרת הנוכח בבירור הוא דרגא דיצחק אבינו ע"ה דמחוי להו הקדוש ברוך הוא בעינייהו כמו שאמרו (בשבת פט, ב), וזה אי אפשר להיות בתמידות כידוע דעל כן כל הברכות מתחילין בלשון נוכח ומסיימין בלשון נסתר דמיד נעלם הנוכח דפני

המלך יח, אבל הנוכח דזיו אפשר לקיים בו לנגדי תמיד. וזהו דרגא דעבודה דכהנים בבית המקדש ששם ניכר זיו שכינתו יתברך תמיד, והתקרבות זה דזיו הודו זכה לו אהרן על ידי הבושה שהוא העלם זיו ההוד שבפנים דפניו מלבינות דעל כן הוא כשפיכות דמים (בכא מציעא נח, א) כי פניו כפני המת שמשנתה זיו הפנים כמו שאמרו בירושלמי (יבמות פרק טו הלכה ג פג, א) ובמדרש (ויקרא רבה לג, ה), [וכענין שנאמר בבלשצר (דניאל ה, ו) זיו אנפיהו אשתני על ידי שלבש בגדי כהונה ונשתמש בכלי הקודש שהם זיו והוד פני מלך יתברך]:

וזהו מדה טובה שבנשים וכמו שנאמר (תהלים מה, יד) כל כבודה בת מלך פנימה ואין מגלית זיו פניה, וזהו מדת ההוד מסיטרא דנוקבא וכנסת ישראל שהיא אשת חיל להעלים זיוה ובושה לתבוע בפה, מה שאין כן אשה זונה העזה פניה ותאמר וגו' (משלי ז, יג) ונאמר (ירמיה ג, ג) מצח אשה זונה היה לו מאנה הכלם ונאמר (משלי ט, יג) אשת כסילות הומיה וגו', מה שאין כן אשת חיל עיקר מדתה הצניעות והוא מדת רחל בשתיקה. ומדת לאה כנגדה בהודיה כל התגלות שלה היה רק להודות לפני המקום יתברך ולידבק במדת ההוד שלו יתברך ותבעה בפה להרכות בנים שבטי יה (עירובין ק, ב), והוא מלידת יהודה ויששכר וזה אחר לידת לוי שאמרה הפעם ילוה וגו' (בראשית כט, לד) דזכתה למדת הדביקות לגמרי ולהיות מרכבה למדת ההוד שלמעלה שכן יצא ממנו אהרן הכהן שהוא נלוה אליו יתברך כעבד לפני המלך וזכה למדת ההוד על ידי שלימותו במדה זו מצד מה שהוא בכנסת ישראל דהיינו העלמת הזיו שנראה כבושה ובאמת זה עיקר זיוון והודן של בני ישראל שהן ביישנים שהוא משלושה סימנים דכנסת ישראל אשת חיל:

ועל כן אמרו (ברכות יב, ב) העובר עבירה ומתבייש מוחלין וכו' ולמדו משאול דאמר לו (שמואל א כח, יט) אתה ובניך עמי במחיצתי, וידוע דרגא דשמואל השקול כמשה ואהרן (ברכות לא, ב) שהם מדת נצח והוד דמשם יניקת הנביאים, ושמואל רבן של כל הנביאים (ירושלמי חגיגה פרק ב הלכה א ח, ב) שהוא בא והוריד התפשטות הנבואה בעולם, ועמו במחיצתו היינו במחיצת ההוד שזכה לה על ידי הבושה:

וזהו מדת זדונות כזכויות שזוכין בעלי תשובה מאהבה בעולם הזה הוא מצד מדה זו שזהו מדת אהרן אוהב את הבריות ומקרבן לתורה (אבות פרק א משנה יב), ואמרו ז"ל (אבות דרבי נתן פרק יב משנה ג) דעל ידי זה היה מקרבן על ידי שהיה מתחבר ומראה אהבתו לו והיה הלה בוש מעבירות שבידו על ידי זה ועוזבן, ואם זהו על ידי אהבת אדם כאהרן כל שכן על ידי אהבה שמראה לו ה' יתברך שהוא מוליד בושה גדולה בקרבו על ידי זה על עוונותיו, ועל כן על ידי תשובה מאהבה הוא תוקף הבושה ועל ידי זה הוא מתקרב לעבודתו יתברך ומתפלל ונענה, וכיון שהתקרבות זה שהוא הדביקות

נח. וראה שו"ת הרשב"א ח"ה סימן נב.

באלקים חיים הוא על ידי העוונות הרי עליהם ועל ידם חיה יחיה ונעשה אותו ריחוק דעבירה דוגמת נידות דאשה הנזכר שהוא לחבבה על בעלה ועל ידי כן כל היום דוה (איכה א, יג), ונודע (זוה"ק ח"ג רמג, א) דרומז לאלף החמישי שאותו יום כולו בגלות שהוא נגד ההוד דבהיפוך אתוון דוה, והיינו כאשה דוה שהריחוק הוא לקירוב ולהוסיף אהבה שזהו מדת הקירוב של מדת ההוד לא אהבה מפורשת הבא על ידי אהבה גלויה כמו שיהיה לעתיד, רק אהבה הבא מכח ריחוק כי הוא מהתפשטות מדת הגבורה שהוא נגד האהבה רק שהיא המביאה לאהבה, ובשעת הריחוק טרם נתגלה האהבה נקרא דוה שהוא ההיפך מהוד.

ועל זה נאמר בדניאל (י, ח) והודי נהפך עלי למשחית כשבא אליו המלאך להגיד ממלכות יון ורומי, והרומיים הם שגרמו היפוך ההוד לדוה שהם זרע עשו שהיה פסולת הגבורה, והם הפסולת דהתפשטות שהוא פסולת ההוד דאהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, והם בהיפך זרעא דעשו דכתיב ביה (בראשית כז, מ) על חרבך תחיה, רק למראית העין היו מדמים עצמם גם הם כן, וכנודע מדברי אותו רשע טיטוס הכתוב בספר יוסיפון (פרק פב, פד) איך בדבריו היה מבקש רק שלום אף שבאמת כוונתו היה רק להרע כתב כן דרך אשת זנונים החפיצה להתתקן בתיקונה ברזא דאשת חיל:

ולעולם כל אומה באותו רע שהם שקועים שבהם הם ההיפך מכנסת ישראל הם חפצים בו דוקא להתדמות לכנסת ישראל כנודע בזוהר (ח"ג קצב, א) שהוא כגוונא דקופא דאזיל בתר בר נש, והוא בזרע דעשו ביחוד שנמשל לחזיר שפושט טלפיו וכמו שאמרו במדרש (בראשית רבה סה, א) דמצעת הבימה עיין שם באורך²², ובאמת בזה עצמו הוא ההיפך מרזא דאשת חיל שכל הודה וזיוה וכבודה פנימה בהעלם וצניעות, ובגילוי הוא אדרבא מדת בוששה שהוא היפך הזיו, והיינו הריחוק שסיבת הקירוב, כי הריחוק והעבירות דבני ישראל הם רק למראית עין וכפי הנגלה אבל בפנימיות מעמקי לבבם ורצונם הוא רק לטוב, והם בהיפך כל הרע שלהם פנימה בהתגלות חפצם להראות עצמם טובים ולפשוט טלפיים, וזהו ממש ההיפך ממדת הוד דכנסת ישראל ועל כן על ידי ניצוחם להיות כנסת ישראל בגלות תחת ידם ולהיות הם המושלים לפי שעה הפכו ההוד לדוה, וגם מלכות יון הוא השחתת ההוד וזיו דכנסת ישראל שהוא מדת הבוששה והם כל כוחם בעזות פנים דעל כן נמשלו בנמר (ויקרא רבה יג, ה) ושנינו (אבות פרק ה משנה כ) הוי עז כנמר, ועיין רשב"ץ בספר מגן אבות (אבות שם) כי הוא ממזר וממזרים עזי פנים, וכן אלכסנדר

שאני טהור, כך מלכות הזאת הרשעה גוזלת וחומסת נראת כאלו מצעת את הבימה (לדון את הגולנים ולהרחיק העול, שהיא מתחכמת להראות לעולם שהיא פרושה מהגול – מת"כ), כך עשו כל ארבעים שנה צד נשי אנשים ומענה אותם וכיון שהגיע לארבעים שנה דימה עצמו לאביו אמר מה אבא נשא אשה בן ארבעים שנה אף אני נושא אשה בן ארבעים שנה²³.

נב. "ויהי עשו בן ארבעים שנה (בראשית כו, לד) הדא הוא דכתיב (תהלים פ, יד) יכרסמנה חזיר מיער רבי פנחס בשם רבי סימון מכל הנביאים לא פירסמוה אלא שנים משה ואסף, משה אמר (ויקרא יא, ז) ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא, אסף אמר "יכרסמנה חזיר מיער". למה הוא מושלה בחזיר אלא מה חזיר הזה בשעה שהוא רובץ הוא מפשיט את טלפיו כלומר

מוקדון ראש ושורש ממשלת יון היה ממזר (ראה ספר המעריך אות א - אלכסנדר) ומדתו היפך הבושה ורצו להכניס קליפה זו בבני ישראל:

ומתתיהו דניצחם ידוע בספר פרי עץ חיים (שער החנוכה פרק ד) שתיקן ההוד דעל כן אמרינן על הנסים בהודאה עיין שם, והוא כהן וזכו זרעו למלכות, אף על פי שנענשו על זה לפי שהם כהנים ונטלו מלוכה וכמו שכתב רמב"ן על פסוק (בראשית מט, י) לא יסור שבט. והיינו דענין המלכות אינו אלא חלוקת כבוד שכן מברכין עליו שחלק מכבודו וכו' (ברכות נח, א) ואין הכבוד מפאת עצמותו רק מפאת זיו והוד מלך המתפשט ממנו, ועל כן זכה יהודה שתפס בפלך הודיה מדת הוד למלכות והיינו שבט מושלין שהוא הוד מלכותו יתברך וזהו מלכות דוד ושלמה שנאמר בו (דברי הימים-א כט, כג) וישב על כסא ה'. ומדת הוד דאהרן הוא הוד דנוקבא מדת הבושה כנזכר ונאמר (דברים לג, י) הן יורו משפטיך ליעקב וגם הוא הוד מלכות כמו שאמרו (גיטין סב, א) מאן מלכי רבנן ונאמר (משלי ג, לה) כבוד חכמים ינחלו, אלא שהוא מלכות בלא שבט מושלים שאין הממשלה אלא לאיש שנאמר (בראשית ג, טז) והוא ימשול, וגם ביהודה נאמר (שם מט, י) ומחוקק מבין רגליו ודרשו חז"ל (סנהדרין ה, א) על נשיאי ארץ ישראל שהם מנוקבתא דבית דוד דאין להם שבט לרדות במקל רק הם מלכי דרבנן דזהו עיקר בכהנים כמפורש בקרא בכמה מקומות^פ. והחשמונאים שתיקנו מדת ההוד זכו למלכות, רק לפי שהם לקחוה בשבט מושלים נענשו.

ובאמת בימי בית שני שהיה פקידה בעלמא לא היה ראוי מלכות לישראל ועל כן לא מלך מלך מבית דוד, ועל ידי שהם לקחו מלכות דממשלה לעצמם ולא על פי נביא נענשו על ידי הורדוס שהאביד כל זכר למו (כבא בתרא ג, ב) ובא המלכות לעבדים שאין ראויים למלכות כלל. ואז נבחר הלל שהוא מנוקבתא דבית דוד^{פא} לנשיא שהיה בתחילת מלכות הורדוס שהיה מאה ושלוש שנים בפני הבית והלל ובניו מאה בפני הבית כמו שאמרו ז"ל (עבודה זרה ט, א), ובספר עשרה מאמרות (מאמר חיקור הדין ח"ב פרק יט) כתב דעשו זה למלאות מקום המלכות ועל כן ירשו בניו אחריו כמשפט המלוכה, עיין שם^{פב}. והם

בקרן זוית הרוצה יבא ויטול אין הדבר כן מדין התורה, לפיכך לא מצינו בנשיאים הראשונים שיהיו מנחילים כתריהם לבניהם אלא מהלל ואילך דאמר מר (שבת טו, א) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאתם בפני הבית מאה שנה, והוא שמעון בן גמליאל מהרוגי מלכות שאמר בפרקא קמא דאבות (משנה יז) כל ימי גדלתי בין החכמים, ומה שלא נקרא 'רבן' לכבוד נשיאותו לפי שגדול מרבן שמו, ונזכר במשנה פעם אחרת סוף פרק קמא דכריתות (ח, א) שהעמיד קנים בירושלים ברבעתים. ואפשר שכיון שקלקלו עבדי חשמונאי בבית שני ועמדו הורדוס ובניו וחספו להם על ישראל מלכות שאינה הוגנת

פ. וראה עוד בפרי צדיק לחנוכה מאמר א באריכות. **פא.** כמו שהביאו התוס' (סנהדרין ה, א ד"ה דהכא) מירושלמי (פלאים פרק ט הלכה ג מ, א). **פב.** ז"ל: "ומלתא אגב ארחין מבעי לן למנדע, דאף על גב דתניא בספרי (שופטים יט) בפרשת המלך שכל פרנסי ישראל בניהם עומדים תחתיהם, ובתורת כהנים (צו ה) יליף מדרכתי גבי כהן גדול (ויקרא טז, לב) ואשר ימלא את ידו דבעי ממלא מקום אבותיו, ובפרק הנושא (כתובות קג, ב) מוכח דסגי ממלא ביראה אף על פי שאינו ממלא בחכמה, הני מילי בכתר כהונה וכתר מלכות וכל דדמי ליה כגון שררותא דמתא, אבל גבי נשיא ואב בית דין כיון שכתר תורה מונח

ממלכי רבנן, כי הלל ראש לחכמי המשנה, ואמרו (סנהדרין יא, א) דהיה ראוי שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו ע"ה^י, ועיין שם במהרש"א בחידושי אגדות (ד"ה ראוי) הטעם^{סד}, והספידוהו שם תלמידו של עזרא כי גם אעזרא אמרו (שם כא, ב) דהיה ראוי שתנתן תורה על ידו כמשה, ושניהם עזרא והלל יסדו תורה בארץ ישראל אחר שנשתכחה כמו שאמרו בסוכה (כ, א), אלא שעזרא עיקר מה שיסד היה תורה שבכתב על כן אמר שתנתן תורה, אבל הלל עיקר יסודו היה תורה שבעל פה על כן אמר שתשרה שכינה, דגילוי תורה שבעל פה הוא על ידי השראת שכינה, ועל ידי זה נתגלה למשה רבינו ע"ה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש.

ועזרא היה עם נחמיה יחד ראשי הדור כמו שאמרו בסנהדרין (לו, א), ושניהם ראשי אנשי כנסת הגדולה וראשי מביאי גאולה דבית שני לעולם, שהוא אתערותא דלתתא דהופעת אור הגאולה הנזכר לעיל (תקנת השבים סימן ד), וכל ענין נחמיה כלול בעזרא דעל כן נקרא ספר נחמיה על שם עזרא כמו שאמרו בסנהדרין (צג, ב), אף דשם נתן טעם על זה לעונש דנחמיה, סוף סוף הרי כלול כל ספרו שהוא חקיקת דברי חכמתו שחידש בעולם על שם עזרא והרי כלול בו ועל כן עשו עזרא לעיקר בכל מקום לנתינת התורה על ידו וליחס הלל לתלמידו:

וחנה הלל היפך עזרא ואנשי כנסת הגדולה ששקדו להוסיף סייגות והזהירו על זה (כנ"ל בתקנת השבים סימן ד), אבל הלל לא היה רוצה בריבוי הסייגות כמו שאמרו לענין שמונה עשר דבר עיין שבת (יז, א) ובתוספות (שם יד, ב ד"ה ואילו) מהתוספתא ועיין שם (קנ"ג, ה ד"ה בו ביום) ועיין רש"י דפלוגת רבי אליעזר ורבי יהושע לענין שמונה עשר דבר ורבי אליעזר שמותי מתלמידי בית שמאי כמו שכתבו תוספות (שם קל, ב ד"ה דרבי אליעזר) אמר על זה לשבח אבל רבי יהושע מבית הלל אמר לגנאי דמחקו סאה על ידי ריבוי סייגות, וכן בכל מקום בית הלל לקולא, ואף על פי שהוא נקרא תלמידו של עזרא ולא למד לפניו רק שהיה הולך בעקבותיו, והיינו בענין העונה והחסידות שתארוהו שם, וכל אחד לפי דורו, בדור עזרא היו צריכים להרבות סייגות ובזה היה חסידותו גם

וכשמת אמרו עליו הי חסיד עניו תלמידו של עזרא^{סד}. ז"ל: "ראוי שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו עליו השלום. כי מצינו בהלל הזקן שחיה מאה ועשרים שנה ופרנס את ישראל ארבעים שנה כמו משה, גם שהיה הלל עניו כדאמרינן בפרק במה מדליקין (לא, א) שהיא מדתו של משה שנאמר בו (במדבר יב, ג) עניו מאד. אבל בשמואל הקטן לא קאמר אלא שתשרה עליו שכינה ולא קאמר כמשה שלא מצינו שפרנס ישראל ארבעים שנה כמשה אף שהיה עניו כמוהו. ונראה נמי מה שתלה תלמודו של הלל בעזרא לפי שהוא עלה מבבל בתלמודו שהיה בידו ונעשה נשיא כמו עזרא שעלה מבבל בתלמודו. ומה

התקינו בית דין שיהא כתר תורה משלים לכתר מלכות להושיב הבן על כסא אביו, וכבר זכרנו בסוף החלק הראשון מלתא יתירתא דהות בהלל, והסכים הקב"ה על ידם שזכו לשלשלת יוחסין גדולה והיו כולם ראויים לנשיאות, והיינו דקא בעי רבי מה אני בשעיר בסוף הוריות (יא, ב). סג. "תנו רבנן משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ואף על פי כן היו משתמשין בבת קול, פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריה ביריחו ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה (כמשה רבינו) אלא שאין דורו זכאי לכך, נתנו חכמים את עיניהם בהלל הזקן,

ענוותו שאין מספיק לפי שפלותם מצות התורה לבד וזהו תיקון הבעל תשובה דלהבא, אבל אחר כך שמתתיהו תיקן ההוד, ואחריו בא הלל מזרעא דדוד שהקים עולה של תשובה ועורר תיקון מדת התשובה מצד תיקון ההוד והזיו המאיר בה שהוא התיקון דלשעבר שיהיה זדונות זכויות אין צריך עוד לריבוי סייגות מעתה לשמירה דלהבא, מאחר שגם הזדונות שבו זכויות וניתקן לשעבר גם כן, ועל כן בהופעת אור הזה על ידו אז לא הוצרך עוד לריבוי סייגים.

ונמשכו תלמידי הלל הנקראים 'בית הלל' שהם כאנשי ביתו הנמשכים אחריו עד החורבן שהיה רבי יוחנן בן זכאי הקטן שבתלמידיו (סוכה כח, א) עדיין קיים ונשיא אחר כך, ונמצא כל הארבעה דורות עד רבי שמעון בן גמליאל הנהרג שהיו נשיאים עד החורבן כולם על שם הלל יקראו כי עדיין ביתו קיים והם גילו אור זה עד רבי שמעון בן גמליאל וחבריו עשרה הרוגי מלוכה מגדולי התנאים שביררו דיש מיתה בלא חטא רק כך עלה במחשבה לפניו יתברך כמו שאמרו ברבי עקיבא (מנחות כט, ב), ויש מפרשים^{סה} כך עלה במחשבתו דרבי עקיבא שהוא בעצמו רצה בכך כמו שאמרו (ברכות סא, ב) מתי יבוא וכו', והיינו מה שרצה לברר תוקף אהבתו לו יתברך בכל נפש וה' יתברך מילא רצונו. ועל כל פנים הרי מצינו מיתה לא לעונש רק לזכות או מכבשי דרחמנא, והרי הוא יצר הרע הוא מלאך המות כמו שאמרו בבבא בתרא (טז, א), אם כן כך במעשה העבירה והזדון של יצר הרע יש שהוא כך או שהוא מכבשי דרחמנא שכך עלה ברצונו יתברך, וכיון שהמעשה הוא כרצון ה' הוא זכויות אלא דכוונתו לאיסור עושהו כשגגות או שמתוקף אהבה הופכו לזכויות שהחטא היה לבירור תוקף אהבתו [וכמו המיתה לברר בכל נפשך כפשטיה כן החטא שהוא אחר התיקון כעבירה לשמה דהיינו גם כן בכל נפשך כנזכר לעיל] שהוא גוברת יותר על ידי התשובה שאחר החטא כנזכר, [וגם על ידי תוקף האהבה המעוררת כח התנועה במוח ולב להיטיב דההתעוררות לפעול טוב בא על ידי אהבה שהיא שורש לקום ועשה, על ידי זה מתקן גם כוונת מוח ולב הקודמת להיות מתמתקת ומתהפכת ומתבטלת וכל שכן שאינה לרע]:

תקנת השבים אות ה

למאן דאמר דחסידות גדולה מכולן ומביאה לידי רוח הקודש ואיכא למאן דאמר דענוה גדולה מכולן ומביאה לידי רוח הקודש^{סה}. ראה מגלה עמוקות פרשת ויגש.

שאמרו בהלל ובשמואל הקטן שאמרו עליהם הי חסיד הי עניו וכו' על שם שריית שכניה שראוי להיות עליהם דאלו שתי מדות מביאין לידי רוח הקודש כדאמרינן בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (כ, ב) דאיכא

יון רצו להחזיר חסרונות כל השבטים וניצחום על ידי הכהנים שבהם שורש כל הקדושה

מוצאי שבת קודש מקץ ה' דחנוכה ברכת"י ב"ו [שנת תר"מ].

בי שלוש עשרה שבטים שעם מנשה ואפרים הם נגד שלוש עשרה מידות של רחמים, כי כל אחד יש לו ענין קדושה [של דביקות בה' יתברך דהדבק במדותיו כמו שאמרו בסוטה (יד, א)] בפני עצמו שיש בו משורשו. וכל אחד כלול משנים [כי הם זרע יעקב קו האמצעי הכלול מחסד וגבורה וכל דבר יש בו על כרחך שני קצוות אלו וקו אמצעי הוא המחברן ומאחדן להתנהג בכל קצה במקום הראוי לו ולא לנטות לצד אחד ביותר רק להיות הכל בשיווי וכל דבר כפי הצורך וזהו דרך הממוצע], ונגדם עשרים ושש 'כי לעולם חסדו' (תהלים פרק קו) החסדים שהשפיע השם יתברך בעולמו [יעל ידי הקדושות שבשבטי י"ה שהוא שורש הקדושות דישראל שבשבילים היה כל הבריאה.

ובפרק ערבי פסחים (פסחים ק"ח, א) אמרו דהם נגד עשרים ושש דור שעד מתן תורה שנהג העולם בחסדו, כי במתן תורה נתקדשה כל האומה ישראלית ונתפשטו כל קדושת השבטים כולם בכל אחד מישראל בפרט בהתגלות והם עיקר העולם, ומקודם בכל דור ודאי היו גם כן צדיקים או על כל פנים צדיק אחד יסוד עולם שעליו העולם היה עומד ומתקיים, רק שזה היה בחסדו מה שה' יתברך היה שולח איזה ניצוץ קדוש כל דור לצורך קיום העולם כפי הראוי לאותו דור קדושה אחד מאותן עשרים ושש קדושות שזכו אחר כך ישראל במתן תורה לכולם.

ותשעה 'כי לעולם חסדו' הראשונים הם החסדים ושורשי הקדושות דקביעא וקיימא בבריאת עולם, שהוא מצד השם יתברך לבד, והעשירי הוא 'למכה מצרים' שזהו התחלת בנין אומה ישראלית ביציאת מצרים על ידי צעקתם לה' יתברך. וזהו נגד דור המבול ונח שהוא האחד שנאמר בו (בראשית ו, ט) צדיק תמים וצדיק לפני (שם ז, א) שהתחיל בהשתדלותו להיות יסוד עולם, ודור המבול איתא בזוהר הקדוש (ח"ג רטז, ב) שהיה ראוי להיות אז מתן תורה וכן אמרו בחולין (קלט, ב) בשגם זה משה, כי כבר התחיל התעוררות בנין כנסת ישראל והתחלות התגלות אותם הניצוצות קדושות בעולם, אלא שנשקעו אז עדיין בעמקי הקליפות עד שאבדו במבול, ובאה אחר כך לגלות מצרים כידוע (פרי עץ חיים שער חג המצות פרק א) שהם מאותם הנפשות. ואחר כך 'ויוצא ישראל מתוכם' התגלות שם ישראל הוא בשם בן נח שהוא האחד שייחד הקדוש ברוך הוא שמו עליו שאמר הכתוב עליו (בראשית ט, כו) אלהי שם. וכן עבר תלמידו וחבירו בדומה לו שנזכר בכמה מקומות בית המדרש של שם ועבר, ויעקב אבינו ע"ה למד אצלם (מגילה יז, א) כי בהם כבר היה בהעלם ניצוץ קדוש משורש ישראל שנתגלה ביעקב ועל כן נגדו הוא 'והעביר ישראל בתוכו' גם כן נזכר שם ישראל מה שלא נזכר בשאר כגון למוליך עמו לא אמר למוליך ישראל.

סו. סיום הסוגרים להלן בד"ה ואלו.

ובקריעת ים סוף אז היה ההתגלות דראיה שראתה שפחה על הים וכו' (מכילתא בשלח ג זוה"ק ח"ב כה, ב) שזכו לה אחר כך במתן תורה בקנין כמו שכתבתי במקום אחר^י, ועל כן אמרו (בראשית רבה לו, ז) נביא גדול היה עבר שקרא שם בנו פלג ולא מצינו בכתוב בפירוש נבואה בְּשֵׁם, נראה שבזה היה עבר גדול יותר.

ואברהם אבינו ע"ה שהוא אב והתחלת האומה נגד 'ולעוג מלך הבשן' שהוא הפליט מדור המבול (נדה סא, א) שבא לאברהם אבינו ע"ה, ואמרו (בראשית רבה מב, ח) שרצה שיהרג ויקח שרה, כי הוא היה חושב עצמו דוגמתו דמה שנפלט בדור המבול מסתמא לא היה בו שום חטא שיהיה נתפס עמהם דעל כן נתירא משה רבינו ע"ה ממנו^י, אבל מכל מקום לא היה צדיק לפניו יתברך שיזכה לתיבה כנח, כי ה' יראה העיקר ללבב שורש הקדושה שבלב שיהיה כוונתו לשם שמים נמנע מן הרע בשביל יראתו יתברך ועושה הטוב לאהבתו והכל לכבודו ולקילוסו.

והתחלת התגלות הקדושה שבלב היה אצל אברהם אבינו ע"ה שהוא שורש כנסת ישראל דחלק ה' עמו ונאמר (תהלים עג, כו) צור לבבי וחלקי וגו' ואמרו בשיר השירים רבה על פסוק ולבי ער (שיר השירים ה, ב) דהקב"ה לבן של ישראל ועל כן אמרו (סנהדרין מד, א) דאפילו חטא ישראל הוא ששורש דמעמקי הלב לא ניתק מה' יתברך והוא נקרא אסא דקאי ביני הוצי. וזכו לזה כל ישראל במתן תורה שאז בחרם השם יתברך לחלקו ואמר (שמות יט, ו) ואתם תהיו לי מיוחד לשמי ממלכת כהנים כולם כהנים עובדי ה' וגוי כולו קדוש, וכן אמרו (דברים טז, ג) כי כל העדה כולם קדושים וגו' וראוים לכהונה. ואברהם אבינו ע"ה ממנו התחלת שני אלפים תורה (עבודה זרה ט, א) שזכה להיות שתי כליותיו כשני מעיינות ונובעות תורה (בראשית רבה סא, א) ונאמר (תהלים קי, ד) אתה כהן לעולם שזכה לכהונה (נדרים לב, ב), אלא שהיה בזה אז עדיין יחיד בדורו. ועוג שנתאוה לשרה הוא היה הקליפה החופפת לפרי דאברהם אבינו ע"ה, דזה לעומת זה עשה אלהים, ומסתמא גם הוא השיג מחכמת חיצונית מה שהיה בקליפה הסובבת לחכמת התורה. כי בכל דבר יש קליפה הקודמת לפרי כידוע דברישא חשוכא והדר נהורא (שבת עז, ב). והיה חושב עצמו גם כן לצדיק כנ"ל, אבל אצלו היה הכל רק כמחיר ביד כסיל לקנות חכמה דלב אין (ראה יומא עב, ב) כי בלבבו לא היה שום שורש קדושה וטוב כלל.

בעלמא קני היינו דסלקא דעתין דמחשבת בני אדם הוא כן, וקריעת ים סוף הוא על דרך שכתב ברוקח (בהקדמה) אין חזקת כחסידות בתחילתו, ואחר כך נשקע אותו חשק כי הוא ראה לבד, וצריך לחזור ולעוררו עד שיבוא להיות קנין בלב. ולעולם הראיה הוא כפי מה שהוא מוכן להשיג בקנין מראין לו תחילה לזה אתה מוכן. וכן כתב בפרי צדיק לראש חדש סיון מאמר ד ובכ"מ. פה. וראה באריכות בצדקת הצדיק אות צו.

פז. בריסי לילה אות נב: "ובקריעת ים סוף היה התחלת התעוררות מתן תורה, שעיקר התורה הוא התגלות איך ה' יתברך מנהיג העולם והכל הוא ממנו ואין עוד מלבדו, ובקריעת ים סוף נתגלה זה דרך ראה כמו שאמרו (מכילתא בשלח ג זוה"ק בשלח סד, ב) ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל. כמו ששמעתי דמתן תורה הוא בקנין מה שהיה בקריעת ים סוף בראיה, דהראיה אינו קנין בלב, רק לפי הסלקא דעתין בגמרא ריש בבא מציעא (ב, א) בראיה

ואבדן הקליפה דעוג שהיה בפועל על ידי משה רבינו ע"ה בסוף ארבעים שנה דמדבר הוא מה שבאה להם בהשתדלותם דעל ידי זה זכו לניצוח הרע בפועל להאבידו לגמרי מהעולם. ואברהם אבינו ע"ה הוא התחלת הקדושה ששלח ה' יתברך בחסדו נפש כזה לעולם שהוא ההיפך והמאביד לאותו קליפה:

ויצחק נגד 'נתן ארצם לנחלה' כי נחלת הארץ הנקרא ארץ ישראל שיש בה קדושת הארץ הוא כאשר זוכה להתפשטות גם במעשה הארציות וגופניות. והוא על ידי הצמצום בתאוות שהוא מדת יצחק אבינו ע"ה יושב בארץ הנגב (בראשית כד, טו) מנוגב מכל תאוות וחמדות עולם הזה (על דרך שאמרו תמורה טז, א). אבל באברהם אבינו ע"ה נאמר רק (בראשית יב, ט) הלוך ונסוע הנגבה שעל זה היה השתדלותו כל ימיו, ויצחק אבינו ע"ה כבר נולד בשורשו כן, דעל כן הוא הראשון שנימול לשמונה שבא בברית חותמו מבטן ומצד שורשו והמילה הוא להגדרת התאווה כנודע.

ואחר כך יעקב אבינו ע"ה נגד 'נחלה לישראל' שהוא זכה לשם ישראל בהתגלות ולהיות עבדו וקנינו יתברך כמו שכתוב (דברים לב, ו) הוא אביך קנך.

ואחר כך מתחיל 'שבשפלנו' ו'יפרקנו' מדבר בעדנו ולא כדלעיל. כי ממנו והלאה כל זרעו כולו קודש שמטתו שלימה ואף שלא היה עדיין בהתגלות עד מתן תורה קמי שמיא גליא.

והדור שזכו אחר כך למתן תורה לידתם היה בחסדו יתברך ששלח נפשות כאלו בעולם שיהיו ראויים להתגלות דמתן תורה. וזהו 'הודו לאל השמים' דקמי שמיא גליא שכבר השלימו כל מדריגות הקדושה שבלב להורדת השכינה לתחתונים עד שראויים להרכנת שמים העליונים על הר סיני להיות מתגלה הכל בארץ עד שאחר כך נאמר (שם ל, יב) לא בשמים היא כי עיקר התורה והשכינה בתחתונים ואין כאן מקומו להאריך יותר:

ואלו עשרים ושש קדושות חסדים הם שלושה עשר נגד שלושה עשר, אחד בהתפשטות ואחד בצמצום מצד מדת הגבורה שבחסד, והם נגד שלוש עשרה שבטים שבכל אחד שתיים המחוברים על ידי קו האמצעי של שורשם מיעקב אביהם המחבר הכל למעלה ומאחד כולם כאחד. כי אחד בגימטריא שלוש עשרה שהכל חוזר ליחוד על ידי הדביקות הגמור באלהים חיים מקור הכל].

וכל אחד אמר מלאך בפני עצמו כידוע (כנדפס בסידורי האר"י ז"ל) הם המלאכים הבאים מכח אותם הקדושות של כל שבט [שכל אחד יש לו שני מלאכים המלוין כמו שאמרו בחגיגה (טז, א) והם אחד טוב ואחד רע כמו שאמרו בשבת (קט, ב) והוא היצר רע שנקרא טוב מאוד כמו שאמרו בבראשית רבה (ט, ז). כי בכל דבר ובכל מדה והתנהגות יש טוב ורע היינו כשמתנהג באותה מדה שלא במקום הראוי. ועל ידי ההתנהגות בקו אמצעי מדת אמת ליעקב נעשה מן הרע טוב]. וידוע דזה לעומת זה יש בכל נפש כפי מעלת הטוב והקדושה שבו כן יש בו חסרון מסיטרא דרע הבא על ידי ערכוב דטוב ורע.

ובן יש לכל שבט חסרון אחד בשורשו שהוא נגד השורש דקדושה שלו שנגדם אחת עשרה ארורים דפרשת תבוא [שהם נגד השבטים עיין שם ברש"י]. וקיבלתי כן שהם החסרונות שבכל שבט מתולדה, ודשמעון נכלל ביהודה כמו שנכלל נחלתו בנחלת בני יהודה בחלוקה דיהושע. ומנשה ואפרים נכללו יחד ביוסף ועל כן הם אחד עשר] ומצד אותם החסרונות [עד שלא תיקנום להיות נעשה מן הרע טוב] באו לגלות מצרים לתקן ולברר הקדושה שבהם [ולהיות גם הרע חוזר לטוב כנ"ל]. ואחר יציאת מצרים ומתן תורה נתגלה אותן הקדושות בזרעם.

ומלכות יון הרשעה שבקשו להשכיח תורתך רצו להחזיר אותם החסרונות. [כ"ו ולא נתגלה לי יותר בחלום. ונראה לי שהוא על ידי חכמת יונית שלהם שהוא הקליפה הסובבת לפרי דחכמת תורה שבעל פה דחכמי ישראל שהוא השורש דכנסת ישראל ששם כל הקדושות דהתחלתם מהחכמה העליונה ששם התחלת התגלות היש מאין ומשם הוריד משה רבינו עליו השלום התורה שהיא נובלת חכמה עליונה (בראשית רבה יז, ה) וממנה נמשך לחכמה תתאה דמלכות פה תורה שבעל פה ורגליה יורדות מות לחכמה חיצונית ששם היפך כל הקדושה הנמשך מחכמה הקדושה, על כן משם שורש כל החסרונות כולם כי בא מזה לידי אפיקורסות וכפירת כל התורה כולה.

וניצוחם על ידי הכהנים שהם שורש כל הקדושות דעל כן נקראו ישראל ממלכת כהנים להיות גוי קדוש כוללים כל מדריגות הקדושה להתאחד בגוי אחד, וכן יש להם כהן גדול אחד שבו נכלל כל הקדושות, כי בכהנים נאמר (ויקרא כא, ח) וקדשתו שמשפיעים בהם כל הקדושות, והם כולם ככהן גדול העומד במקום אהרן שורש לכל הכהנים שנבדל להקדישו קודש קדשים. וזהו הפך שמן שמצאו חתום בחותמו של כהן גדול שלא יכלו לטמאות בחכמתם הטמאה לשורש החכמה דקדושה החתום בשורש הקדושה דכהן גדול, דאין מגיע מגע זר לשורש השושנה העליונה, שהיא מעין חתום, וכל התחכמותם לטמאות אותו מעין חתום בגזירת תבעל להגמון תחילה (רש"י שבת כג, א ד"ה היו) שחשבו לטמאות בזה שורש דכנסת ישראל מלידה מבטן, שאין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי (סנהדרין כב, ב) ותהיה דבוקה בו להוליד בדומה לו, לא הועילה להם כשהגיע הדבר לבתו של חשמונאי כהן גדול שאז נתגלה שורש הקדושה המבטל ומאביד לשורש הטמאה.

ובכהנים הוא שורש חכמת תורה שבעל פה כמו שכתוב (דברים לג, י) יורו משפטך ליעקב ותורתך ונאמר (שם יז, ח) ובאת אל הכהנים הלויים וגו', דכלל שבט לוי גם כן מוכן לזה. ומשה רבינו ע"ה שורש כל הלויים הוריד התורה שבכתב שהוא בסוד הדעת, שהוא חיבור חכמה ובינה מוחא וליבא שמשם המשכת תורה שבכתב ושבעל פה שעיקרה בלב, כידוע" מלשון אליבא דר' פלוני וכמו שאמרו בסנהדרין (לה, א) ליבא דאינשי אינשי, דהמשכת חכמה דסנהדרין חכמי התורה שבעל פה הוא מן הלב ומה' יתברך שהוא צור

ס"ט. סיום הסוגרים בסוף המאמר. ע. וכן כתב רבינו בליקוטי מאמרים מאמר לסיום הש"ס הובא במאמרים הקודמים, וראה לעיל הערה לח.

לבבם לב טהור, ושם גם כן משכן היצר רע שהוא לב טמא ורע, שעליו נאמר (במדבר טו, לט) לא תתורו אחרי לבבכם זו מינות שאמר נבל בלבו כמו שאמרו בברכות (יב, ב) שהוא חכמת המינים עם נבל ולא חכם שמנבלים עצמם ולא על דברי תורה שהוא הסכלות שהיפך החכמה באמת. כי כל חכמתם להנאת גופם ותאותם ונגד תאותם לא יועיל כל חכמה שהרי בלעם חכם שבאומות העולם והשיג מעלת ישראל שהוא לאין קץ ועם כל זה השיא עצה להכשילם בזנות וחשב מחשבות לקללם נגד רצון ה' יתברך ולא הועילה לו כל חכמתו והשגתו נגד תאות לבו הרעה. והרשעים הם ברשות לבם (בראשית רבה לה, י) וכל חכמתם נמשכת אחר הלב רע שלהם. אבל ישראל כל חכמתם הוא רק למצוא דרך האמת לעשות רצון שמים ולמסור נפשם וגופם לו יתברך. וזהו שורש הקדושה דשבט לוי דנקרא לשון ילדה אישי (בראשית כט, לד) היינו הדביקות בה' יתברך שהוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, דיעקב אבינו ע"ה צורת אדם שעל הכסא שורש שם הוי"ה כנודע. ועל כן כשאמר משה רבינו ע"ה מי לה' אלי (שמות לב, כו) קרבו אליו כל בני לוי שהם כולם לה', וכן עשו למסור נפשם על קידוש השם במה שהרגו לחוטאים ולא נתיראו מכל ישראל שיקומו נגדם וכמו שנתירא אהרן. והוא עשה זה לא מפני שלא רצה חס ושלום למסור נפשו רק מצד הבינה יתירה שבלבו כמו שאמרו (סנהדרין ז, א) על פסוק (שמות לב, ה) ויבן מזבח מזבח וכו', כי הוא שושבינא דמטרוניא (זוהר ח"ג נג, ב) שעל ידי זה זכה להיות השורש לתורה שבעל פה כמו משה רבינו ע"ה שושבינא דמלכא לתורה שבכתב, ומרוב אהבת ישראל אמר מוטב יתלה הסירחון בי (ויקרא רבה י, ג) שהוא לא רצה למסור נפש. ועל ידי זה דייקא זכה לכהונה שהוא הבדלה לקודש קדשים כנ"ל. וזהו הקדושה דשבט לוי האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו שהיה בפועל כנ"ל, ובפנימיות הלב ידוע דאבא ואימא הם חכמה ובינה, היינו שאין משגיח בחכמה ובינה שלו שהם הנקראים אביו ואמו דייקא במה שהוא נגד רצון ה' יתברך, דאין חכמה ואין תבונה נגד ה' ולבם ברשותם. וזהו שורש לכל הקדושות הנמשכות מלב הקדוש להיות נובע חכמה דקדושה.

והחםרון דזה לעומת זה וקליפה החופפת הוא 'ארור מקלה אביו ואמו' שעושה אותו הדבר עצמו שלא לכבוד שמים ואז הוא אדרבה ארור בזה ורע. וזהו בפנימיות הלב כשנמשך אחר הרע לבזות החכמה ובינה דקדושה שמזה נמשך כל מיני רע. וזהו החכמת יונית שרצו להשכיח חס ושלום על ידי זה התורה.

ונצחום הכהנים הקדושים וזרע אהרן שורש חכמת התורה שבעל פה, וקבעו שמונה ימי חנוכה, וידוע דיש שבעת ימי הבנין שהם שבע תחתונות והשמיני הוא הבינה שכלב שממנה נמשך כל המדות דשבע תחתונות שהם כוללים י"ג היינו שבע מעילא לתתא ואחר כך חוזר המיין נוקבין מתתא לעילא והן שש, ובמצות הדלקת הנרות ממשיכים חכמה תתאה הקדושה ממטה למעלה עד הבינה שכלב להיות הכל בקדושה]:
דברי חלומות אות כה

